STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01026

YIDN UN ANDERE ETNISHE GRUPES

Charles B. Sherman

•

Permanent preservation of this book was made possible
by Ira M. Frank, M.D.
in memory of
Leona Juliet Frank & Maurice Lewis Frank

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ייִדן און אַנדערע עטנישע גרופּעס אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן

פֿון

בצלאל שערמאַן

פֿאַרלאַג „אונדזער וועג"
ניו יאָרק, 1948

YIDDEN UN ANDERE ETNISCHE GRUPES IN DIE FAREINIGTE SHTATEN

Jews and Other Ethnic Groups in the United States

by

CHARLES BEZALEL SHERMAN

Copyright by Charles B. Sherman
New York, 1948

Published by
UNDZER VEG
Room 410, 305 Broadway, New York 7, N. Y.

Printed in U. S. A. by
The Shoulson Press, 227 W. 17th St., New York, N. Y.
255

אינהאַלט

הקדמה — — — — — — — — — — — — — 5

ערשטע טייל: „די מערהייט" — — — — — — — — 13

צווייטע טייל: אימיגראַנטן פון אייראָפּע — — — — 81

דריטע טייל: יידן — — — — — — — — — — — — 239

נאָטיצן און ביבליאָגראַפיע — — — — — — — — — 393

זוך-צעטל — — — — — — — — — — — — — — 415

הקדמה

עמיצער האָט אַמאָל געזאָגט, אַז אין ערגעץ אין דער וועלט פּראָדוצירט מען ניט וועגן אַלצדינג אַזוי פיל אינפאָרמאַציע און אין ערגעץ ווערט די אינפאָרמאַציע ניט אַזוי ווייניק אויסגענוצט, ווי אין אַמעריקע. דער ענין מינדערהייטן אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז ניט קיין אויסנאַם. אַ קאָלאָסאַלע ליטעראַטור איז וועגן אָט דעם ענין געשאַפן געוואָרן, אָבער אַ ווערק וואָס זאָל אַרומנעמען דאָס פּראָבלעם אין אַלע זיינע אַספּעקטן, וואָס זאָל אַנאַליזירן און קאָאָרדינירן אַלע שטודיעס, באַריכטן און אָפּהאַנדלונגען, וואָס זאָל אונטערציִען אַ סך הכּל אונטער דעם פאַראַנענעם סטאַטיסטישן מאַטעריאַל און פעסטשטעלן די געזעצן לויט וועלכע עס ריכטן זיך די אַנטוויקלונגס־פּראָצעסן פון די מינדערהייטן — אַזאַ ווערק איז נאָך דערווייל ניטאָ. עס איז נאָך אפילו ניטאָ קיין קלאָרע פאָרמולע פון דעם, וואָס אַ מינדערהייט שטעלט מיט זיך פאָר אין די פאַראייניקטע שטאַטן, און יעדער פאָרשער האָט זיך זיין אייגענע דעפיניציע. פאַראַן דעפיניציעס, וואָס אַז מען פּרואווט פון זיי אַרויסציִען אַלע מעגלעכע קאָנסעקווענצן, באַקומט זיך אַז אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז גאָר קיין מערהייט־גרופּע ניטאָ; און פאַראַן ווידער דעפיניציעס, וואָס אַז מען ווענדט זיי אָן לויט זייער אינערלעכער לאָגיק, געפינט מען אַז עס זיינען אין לאַנד קיין מינדערהייטן ניטאָ. אין אַ באַשטימטן זין זיינעןביידע סאָרטן דעפיניציעס ריכטיק: אויב מען זאָל די מערהייט־גרופּע פונאַנדערנעמען לויט די באַזונדער טיילן וואָס שטעלן זי צונויף, וועט זי אויפהערן צו זיין אַ מערהייט. אויב, פון דער אַנדערער זייט, מען זאָל אַ מינדערהייט פאַרגלייכן מיט די באַזונדערע קלענערע טיילן פון דער מערהייט, וועט די ערשטע אויפהערן צו זיין אַ מינדערהייט. מערהייט און מינדערהייט זיינען ניט קיין אַבסאָלוטע קאַטעגאָריעס; זיי זיינען מערהייטן אָדער מינדערהייטן נאָר אין פאַרהעלטעניש איינע צו דער אַנדערער. פון אַן אַבסטראַקט־וויסנשאַפטלעכן שטאַנדפּונקט איז בכלל ניטאָ אַזאַ זאַך ווי מערהייט און מינדערהייט, ווייל עס פעלט אַן אָביעקטיווער מאַסשטאַב צו מעסטן די גרויס פון אַ סאָציאַלער גרופּע אין פאַרהעלטניש צו

דער אַלגעמיינער סביבה פון וועלכער זי איז אַ טייל. פון דעם איז קלאָר, אַז אין אַן אמתער דעמאָקראַטיע וואָלט ניט געדאַרפט זיין קיין פּלאַץ פאַר די קאָנצעפּציעס מערהייט און מינדערהייט; די עצם צעטיילונג פון אַ באַפעלקערונג פון אַ לאַנד לויט אָט די קאָנצעפּציעס — איז אַ באַשרענקונג פון דעמאָקראַטיע.

און דאָך ווייסט יעדער איינער, אַז אין די פּאַראייניקטע שטאַטן איז דאָ אַ זייער ערנסטע פּראָבלעם פון מינדערהייטן. די ריזיקע ליטעראַטור, וואָס איז דאָ וועגן אָט דעם ענין, איז ניט צופעליק אויפגעקומען: זי שפּיגלט אָפּ די באַדינגונגען אין לאַנד, וואָס זיינען אין אַ גאָר גרויסער מאָס באַאיינפלוסט פון די באַציאונגען צווישן מערהייט און מינדערהייט גרופּעס. וואָס עס פעלט אין דער דאָזיקער ליטעראַטור, איז די אָנערקענונג, אַז ניט נאָר האָבן מינדערהייטן אַ יורידישע רעכט זיך ניט אויפצעלייזן אין דער מערהייט, נאָר אויך, אַז אַמעריקע וואָלט אַ סך געוואונען פון זייער ניט אויפלייזן זיך. גראָד דורך די קאַנאַלן פון זייער אייגענער אידענטיטעט וואָלטן די אַזוי־גערופענע מינדערהייטן געקאָנט צוטראָגן דאָס בעסטע וואָס זיי פאַרמאָגן צו דעם אַלגעמיינעם שאַץ־קאַמער פון אַמעריקאַנער גייסטיקע ווערטן. חוץ אַ פּאָר זעלטענע אויסנאַמעס, נעמט אָן די גאַנצע ליטעראַטור וועגן היגע מינדערהייט־ענינים אַז דאָס פּראָבלעם פון אַ מינדערהייט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן — איז דאָס פּראָבלעם פון איר וואָס פריערער שפּורלאָזער פאַרשווינדונג ווי אַ באַזונדערע גרופּע. די דאָזיקע ליטעראַטור שטעלט קיין מאָל ניט אונטער פרעג־צייכן די צוועקמעסיקייט פון דער דאָזיקער פאַרשווינדונג; און אודאי פרעגט זי ניט אָפּ די מאָראַלישע באַרעכטיקונג פון דער מערהייט צו פאַרלאַנגען די אומבאַדינגטע און תיכפדיקע אויפלייזונג פון דער מינדערהייט.

„מערהייט" אין אָט דער פאָרמולירונג פון דעם פּראָבלעם איז, אין דעם לעצטן סך הכל, דער טייטש: דאָ־געבוירענע ווייסע פּראָטעסטאַנטן פון אַנגלאָ־זאַקסישן אָפּשטאַם. דאָס איז אַ פאַלשע פאָרמולע, וואָס הערט ניט אויף צו זיין פאַלש אפילו ווען מען שליסט אין איר איין די אַנדערע אַזוי־גערופענע „נאָרדישע" עלעמענטן. וואָס עס איז אָבער כאַראַקטעריסטיש אין אָט דעם אופן פון אַוועקשטעלן דאָס פּראָבלעם איז דער פאַקט, אַז בעת די מערהייט פאָדערט פון די מינדערהייטן פולשטענדיקע גרופּעשע ליקווידאַציע, וויל זי זיי ניט אַלע מאָל אַבסאָרבירן. פאַראַן מינדערהייטן — נעגערס זיינען די וויכטיקסטע גרופּע צווישן זיי — וואָס וואָלטן מיט גאַנצן האַרצן זיך געוואָלט פאַרלירן אין דער מערהייט און אויפהערן עקזיסטירן ווי באַזונדערע אידענטיטעטן, אָבער די לעצטע טוט אַלצדינג אין דער וועלט צו דעם ניט צו דערלאָזן. דער

ערנסטער סאָציאַלער פאָרשער ווערט דאָ געשטעלט פאַר אַן אייזערנער וואַנט, וואָס ער דאַרף ממש מיט זיין אייגענעם קאָפּ דורכברעכן: ווען מען רעדט פון מינדערהייטן אין די פאַראייניקטע שטאַטן — וועמען האָט מען דאָ אין זינען? די גרופּעס, פון וועלכע די מערהייט פאָדערט באַלדיקע פאַרשווינדונג אָדער די גרופּעס, וואָס זי לאָזט ניט אַז זיי זאָלן פאַרשווינדן? רעליגיעזע גרופּעס? — אָבער מערהייט און מינדערהייט געהערן דאָך גאַנץ אָפּט צו דעם זעלביקן גלויבן. פּרוואָוון די פאָרשערס זיך געבן אַן עצה דורך איינטיילן די מינדערהייטן אין צוויי עיקרדיקע קאַטעגאָריעס: ראַסן־גרופּעס און אימיגראַנטן־גרופּעס. די שייד־ליניע איז דאָ אַ קלאָרע: די ערשטע זיינען פאַרמשפּט צו פאַרבלייבן אייביקע מינדערהייטן, די לעצטע וועלן אויפהערן צו זיין מינדערהייטן אַזוי שנעל, ווי זיי וועלן זיך באַפרייען פון דעם אויסלענדישן באַגאַזש. און אָן קשיות זיך אַריינגיסן אין דעם אַלגעמיינעם קולטורעלן און סאָציאַלן שטראָם, וואָס שלאָגט פון דעם קוואַל, וועלכן די מערהייט האָט אויסגעגראָבן.

די דאָזיקע איינטיילונג האָט אַ מאָס היסטאָרישע באַרעכטיקונג: זי שטיצט זיך אויף דעם פאַקט אַז ניט פאַרשוואונדן זיינען די ראַסן־גרופּעס, בעת די אימיגראַנטן־גרופּעס האָבן זיך יאָ אויפגעלייזט אָדער זיי זיינען אין פּראָצעס פון אויפלייזן זיך. יידן האָבן זיך אָבער דער סאָציאַלער פאָרשונג געשטעלט אין האַלדז און זי האָט ניט געוואוסט צו וואָסער קאַטעגאָריע זיי צוצושרייבן: יידן געהערן צו דער ווייסער ראַסע און לייזן זיך פונדעסטוועגן ניט אויף ווי אַ גרופּע. האָט די פאָרשונג פאַרנאָטירט דעם פאַקט פון יידישער אויסנאַמיקייט — און איז אַריבער צו דעם טאָג־סדר.

איז דערפאַר די אויפגאַבע פון אַ פאָרשער, וואָס וויל דוקא דעם פאַקט פון יידיש־גרופּעשער־ניט־פאַרשווינדונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן מאַכן פאַר דעם צענטער פון זיין באַטראַכטונג, זייער אַ שווערע. ניט־יידן האָבן די אַנטוויקלונגס־טענדענצן פון דעם אָרגאַניזירטן יידישן ישוב געשענקט ווייניק אויפמערקזאַמקייט; יידן אַליין — ניט קיין סך מער. דער רעזולטאַט איז, אַז זייער ווייניק מאַטעריאַל איז וועגן אָט דעם ענין פאַראַן — און דאָס ביסל וואָס איז דאָ, איז אויך צעזייט און צעשפּרייט און אין ערגעץ ניט סיסטעמאַטיזירט און אודאי ניט סינטעטיזירט. אין אָט דער אַרבעט ווערט געמאַכט אַ פאַרזוך — און ניט מער ווי אַ פאַרזוך — דעם פאַראַנענעם מאַטעריאַל צונויפצונעמען, אַנאַליזירן און אים צו נוצן אין אַ פּרוואָוו פעסטצושטעלן די דינאַמיק און ריכט־ליניעס פון יידישן גרופּע־לעבן אין די פאַראייניקטע שטאַטן. דער מחבר האָט געקאָנט דערגאַנצן דעם מאַטעריאַל מיט פּערזענלעכער אָבסערוואַציע וואָס דעקט אַ צייט־שטח פון אַריבער דריי־צענדליק יאָר און שפּרייט זיך איבער דער לענג און ברייט פון דעם לאַנד. עס איז בפירוש ניט דער צוועק פון דעם

מחבר — און איך וויל דאָס אָקצענטירן אַזוי שטאַרק ווי מעגלעך — צו געבן די געשיכטע פון דעם אַמעריקאַנער יידישן ישוב. עס איז נאָר אַ פּאַרמעסט צו פעסטשטעלן וועלכע סאָציאַלע פאַקטאָרן עס האָבן דער דאָזיקער געשיכטע געגעבן איר אייגנאַרטיקע ווענדונג. עס איז, אין אַנדערע ווערטער, אַ פּאַרזוך צו באַשטימען די געזעצמעסיקייט פון די יידישע אַנטוויקלונגס־פּראָצעסן אין די ראַמען פון די אַנטוויקלונגס־פּראָצעסן פון דעם לאַנד ווי אַ גאַנצן.

אין דער ערשטער טייל פון אָט דער אַרבעט ווערט געגעבן דער אַלגעמיי־נער הינטערגרונט פון דער אַמעריקאַנער אַנטוויקלונג. דאָ ווערט אויך אונטער־געזוכט די ראָלע פון דער אַזוי־גערופענער מערהייט אין דער דאָזיקער אַנט־וויקלונג, ספּעציעל אין דער פאַרמירונג פון דער אַמעריקאַנער קולטור און לעבנס־שטייגער. אין דער צווייטער טייל ווערט אַנאַליזירט די דערפאַרונג פון ווייסע אימיגראַנטן־גרופעס פון איראָפּע אויף דעם פאָן פון אָט דעם הינטערגרונט; און די דריטע גיט זיך אין גאַנצן אָפּ מיט יידן.

ווי אַ רויטער שנור וועט זיך דורך די וויטערדיקע זייטן דורכציען די טעזע, אַז די הינטערשטעליקייט פון דער אַמעריקאַנער מאָראַלישער אַנטוויק־לונג לגבי דעם טעכנישן פּראָגרעס איז געווען איינער פון די עיקרדיקע פאַק־טאָרן אין דער געשטאַלטונג פון אַמעריקאַנער נאַציאָנאַלער אייגנאַרט. אַלץ, וואָס גייט אַריין אין דעם באַגריף מאָראַלישע אַנטוויקלונג, שליס איך איין אין דעם אויסדרוק „קולטור"; אַלץ, וואָס האָט צו טאָן מיט טעכנישן פּראָגרעס — אין דעם אויסדרוק „ציוויליזאַציע". קולטור, ווי דער באַגריף ווערט אין אָט דער אַרבעט גענוצט, איז דעריבער דער אַקומולירטער סכום ווערטן וואָס ליגט אין יסוד פון דער אַנטוויקלונג פון מענטשלעכן גייסט, פון זיינע מאָראַלישע, עטישע און עסטעטישע עמפּפינדונגען; בעת דער באַגריף ציוויליזאַציע שליסט איין דעם סכום ווערטן וואָס באַשטימט דעם מאַטעריעלן אויסזען פון דעם מענטשלעכן לעבן — אַלץ דאָס, וואָס האָט צו טאָן מיט זיין קאַמפּאַרט און עקאָנאָמישע אינטערעסן. די דאָזיקע דעפיניציעס, וואָס ווערן אָפט גענוצט אין דער סאָציאָלער ליטעראַטור, פּרעטענדירן לחלוטין ניט אויף וויסנשאַפטלעכער פּרעציזקייט, זיי זיינען אָבער גענוג קאָנקרעט צו ציען אַ ליניע צווישן די צוויי ווערטן־סכומען, וואָס — אין דער שפּראַך פון טעאָלאָגיע — וואָלט מען איינעם געקאָנט באַצייכענען ווי נשמה און דעם צווייטן ווי גוף. אויב עס וועט וואָר־טענהן, אַז אין תוך זיינען גוף און נשמה איין זאַך — וועט דער מחבר זיך מיט אים ניט קריגן; ער וועט אים נאָר דערמאָנען, אַז די פאַרשיידענע טיילן פון דעם מענטשלעכן קערפּער אַנטוויקלען זיך אויך ניט גלייכמעסיק.

און רעדט מען פון וויסנשאַפטלעכער פּרעציזקייט, איז נייטיק צו וואָרנען, אַז ניט נאָר אין שייכות צו די באַגריפן קולטור און ציוויליזאַציע פעלט אַב־

סאָלוטע קאָנקרעטקייט פון אויסדרוק. עס פעלן אויך עקזאַקטע, אַלגעמיין־אָקצעפּטירטע דעפיניציעס פאַר אַזעלכע באַגריפן ווי ראַסע, פאָלק, נאַציע, סאָציאַלע גרופּע וכדומה. די דאָזיקע אויסדרוקן ווערן אין אונדזער אַרבעט דע־ריבער ניט גענוצט ווי וויסנשאַפטלעכע טערמינאָלאָגיע, נאָר ווי זיי ווערן פאַר־שטאַנען אין טעגלעכן געברויך; פונדעסטוועגן באַמי איך זיך, אויף וויפיל דאָס לאָזט זיך, אויסמיידן צו לויזע פאָרמולירונגען און צו אַריינטראָגן אין די פאַרשיי־דענע טערמינען דעם זין, וואָס עס גיט זיי די סאָציאַלע וויסנשאַפט.

אַ מוסטער פון גרינטלעכקייט אין סאָציאַלער שטודיע האָבן געגעבן די פאָרשערס פון יאַנקי סיטי, וואָס וועלן אַסך מאָל דערמאָנט ווערן אין די ווייטערדיקע קאַפּיטלעך. זיי האָבן די באַפעלקערונג פון דער שטאָט אין ניי־ענגלאַנד, וואָס זיי האָבן אויסגעפאָרשט, צעטיילט אין צוויי קאַטעגאָריעס: 1) אין יאַנקיס — אַ קאַטעגאָריע, וואָס שליסט איין די אָפּשטאַמיקע פון די אַנגלאָ־זאַקסישע פּיאָנערן (אין אַ באַגרעניצטער מאָס, אויך אָפּשטאַמיקע פון אַנדערע „נאָרדישע״ לענדער); 2) עטניקערס — אַ קאַטעגאָריע, וואָס נעמט אַרום אַלע ראַסן־, רעליגיעזע און נאַציאָנאַליטעטן גרופּעס וואָס גייען ניט אַריין אין דער ערשטער קאַטעגאָריע. פאַר אונדז איז די דאָזיקע איינטיילונג ניט גענוג, דערפאַר, ווייל זי נעמט אַריין אין איין ראַם סיי די קאָלירטע ראַסן־גרופּעס סיי די ווייסע עטנישע גרופּעס. איך רעד דעריבער אין אַלע באַטראַכטונגען פון דריי גרופּעס: 1) יאַנקיס, אַ גרופּע וואָס איז מער־ווייניקער אידענטיש מיט דער דעפיניציע פון די מחברים פון יאַנקי סיטי; 2) ראַסן־גרופּעס — צו באַ־צייכענען די מיטגלידער פון די פאַרביקע גרופּעס, און 3) עטניקערס צו באַ־צייכענען אַלע אימיגראַנטן און זייערע אָפּשטאַמיקע — אויסער אַנגלאָ־זאַקסן, — וואָס האָבן ווען עס איז זיך געפונען אין אַ סטאַטוס פון מינדערהייט, ווי אַ מינדער־הייט ווערט דעפינירט אין דער ערשטער טייל פון אָט דער אַרבעט. אַזוי ווי דער צענטער פון אונדזער אויפמערקזאַמקייט זיינען יידן און אַזוי ווי אין דער אַנטוויקלונג פון יידן האָבן די ערשטע און דריטע גרופּעס געשפּילט די וויכטיקסטע ראָלע, דעריבער פיגורירט די צווייטע גרופּע ניט קיין סך אין אונדזער אַרבעט.

וואָס איז שייך צו אימיגראַנטן־גרופּעס, פאַרנעמט זיך אָט די אַרבעט כמעט אויסשליסלעך מיט די גרופּעס וואָס שטאַמען פון אייראָפּע און באַרירט בלויז פאַרבייגייענדיק די גרופּעס פון אַנדערע קאָנטינענטן. אָבער אפילו פון די אייראָ־פּעאישע אימיגראַנטן ווערן ווייט ניט אַלע דערמאָנט — בלויז יענע, וואָס גיבן דעם שליסל צו דער אַנטוויקלונג פון עטנישע גרופּעס בכלל אין די פאַר־אייניקטע שטאַטן און העלפן אונדז בעסער צו פאַרשטיין יידישע אַנטוויקלונג. חוץ מיט דער אַלגעמיינער דערמאָנטער שוועריקייט פון געפינען עקזאַקטע

אויסדרוקן פאַר די באַגריפֿן, מיט וועלכע די אַרבעט אָפּערירט, האָב איך זיך די גאַנצע צייט געראַנגלט מיט דער ספּעציעלע שוועריקייט, וואָס עס פֿעלן אין דער יידישער שפּראַך עקוויוואַלענטן פאַר די סאָציאַלע אויסדרוקן וואָס האָבן אויפגעהערט צו זיין ווערטער און זיינען געוואָרן באַגריפֿן. איך האָב זיך ניט געקאָנט באַנוצן מיט פּרעצעדענטן און געמוזט האַנדלען לויט אייגענער איינזעעניש. אַזעלכע ווערטער ווי „סעטלערס" און „פּראַנטיר", וואָס זיין כולל אין זיך גאַנצע עפּאָכעס פון דער אַמעריקאַנער געשיכטע, גיב איך אין זייער אָריגינעלער פאָרם. אַנדערע ווערטער האָב איך פאַריידישט (דאָס וואָרט עטניקער גופא איז אַ גוטע אילוסטראַציע) און וואו דאָס האָט זיך ניט געלאָזט — האָב איך, בלית ברירה, זיך געמוזט באַנוצן מיט אַנגליציזמען. איך בין זיכער, אַז אין יעדער פאַל וועט דער אויפמערקזאַמער לייענער גרינג באַנעמען דעם זין וואָס ווערט אַריינגעלייגט אין די וויניקער־פּאָפּולערע ווערטער און איך מייד דעריבער אויס איבעריקע פאַרטייטשונגען.

עס איז דעם מחבר געגאַנגען אין אַנאַליזירן דיווירקלעכקייט און אין אָפּשאַצן פּראָצעסן, ווי ער זעט זיי, און ניט אין פאָרשלאָגן פּראָגראַמען. ער האָט מיט אַזוי פיל אָביעקטיווקייט וויפיל עס איז בכלל מעגלעך אַריינצוטראָגן אין אַ אינדיווידועלער אַרבעט, געפּרואווט באַלויכטן פּראָבלעמען — געפינען לייזונגען איז עפּעס, וואָס גייט אַרויס פון די גרעניצן פון אָט דער אַרבעט.

ערשטע טייל

די „מערהייט"

.1

קאַרגע דריי און האַלב יאָרהונדערטער — איינגעטיילט אין כמעט צוויי גלייכע פעריאָדן — זיינען פאַרבייגעגאַנגען זינט עס איז פאַרלייגט געוואָרן דער פונדאַמענט פון דעם ישוב, פון וועלכן עס איז אויסגעוואַקסן די פאַראייניקטע שטאַטן פון צפון־אַמעריקע. דער ערשטער — קאָלאָניאַלער — פעריאָד האָט זיך פאַרענדיקט מיט דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט, וואָס איז גלייכצייטיק אויך געווען דער אָנהייב פון דעם צווייטן פעריאָד. די אַמעריקאַנער געשיכטע־שרייבער זיינען גענייגט צו באַטראַכטן אַלע ווייסע מענטשן וואָס זיינען געקומען אַהער פאַר דער רעוואָלוציע קעגן ענגלאַנד פאַר סעטלערס; די געקומענע נאָך דער רעוואָלוציע — פאַר אימיגראַנטן.

צו דעם סוף פון דעם ערשטן פעריאָד, וואָס האָט געדעקט אַ צייט־שטח פון וואָסערע 170 יאָר, האָבן די דרייצן קאָלאָניעס וואָס האָבן זיך אָפּגעריסן פון ענגלאַנד געהאַט אַ באַפעלקערונג פון אַרום דריי מיליאָן נפשות; אין די נעקסטע 165 יאָר האָט זיך די באַפעלקערונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן געכפלט אויף וואָסערע 43 מאָל. אין 1790 האָט די פאַראייניקטע שטאַטן געהאַט קאַרגע 4 מיליאָן איינוואוינער, וואָס פון זיי זיינען 700 טויזנט געווען שוואַרצע שקלאַפן און באַלד 60 טויזנט פרייע נעגערס [1]). אין 1940 האָבן די אַריי־בער 11 מיליאָן איינוואוינער פון די פאַראייניקטע שטאַטן וואָס זיינען געבוירן געוואָרן אין אויסלאַנד אויסגעמאַכט אַ באַפעלקערונג וואָס איז געווען באַלד דריי מאָל אַזוי די גרויס, ווי גאָר די באַפעלקערונג פון לאַנד מיט 150 יאָר פריער. אין משך פון אָט די 150 יאָר זיינען אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַריינגעקומען אַרום 40 מיליאָן אימיגראַנטן.

געקומען זיינען אָט די אימיגראַנטן פון אַלע עקן וועלט. זיי האָבן זיך רעקרוטירט פון אַלע פעלקער, גלויבנס און ראַסן. זיי האָבן גערעדט אַלע לשונות און פאַרטראַטן אַלע סאָציאַלע שיכטן און עקאָנאָמישע קלאַסן. צווישן זיי זיינען געווען מענטשן פון דער העכסטער קולטור און אַן־אַלף־ביתניקעס; סאָציאַלע בעל־חלומות און געוועזענע פאַרברעכער; אידעאַליסטישע גאָט־

זוכערס און הפקרדיגע אַוואַנטוריסטן. די גרויסע מערהייט פון די אימיגראַנטן איז אָבער באַשטאַנען פון פּשוטע מענטשן, וואָס עקאָנאָמישע נויט און פּאָלי־טישע און רעליגיעזע רדיפות האָבן זיי פאַרטריבן פון זייערע געבוירן־לענדער. די זעלביקע פאַקטאָרן האָבן פריער אויך געבראַכט אַהער די סעטלערס.

די סעטלערס זיינען ניט אַלע געקומען פון איין לאַנד, האָבן ניט אַלע געהערט צו איין פאָלק און ווייט ניט אַלע גערעדט איין לשון. אַ פּאָר צענדליק יאָר איידער די ענגלענדער האָבן פאַרנומען ניי־אַמסטערדאַם — די איצטיקע ניו יאָרק — האָט אין און אַרום דער שטאָט זיך געפונען אַ באַפעלקערונג וואָס האָט גערעדט גאַנצע אַכצן שפּראַכן. אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע זיינען אין די קאָלאָניעס געווען 25 דייטשע צייטונגען. אין 1789 דערשיינט די ערשטע פראַנצויזישע צייטונג. אָנהייב 18טן יאָר־הונדערט האָט די באַ־פעלקערונג פון פילאַדעלפיע, צו יענער צייט אַ דאָרף, פאַרמאָגט, חוץ ענגלענ־דער, אויך: האָלענדערס, דייטשן, פראַנצויזן, סקאַנדינאַוון, א. א. אין פינף שטעט זיינען געווען יידישע שולן אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע. פונדעסט־וועגן איז די אַמעריקאַנער באַפעלקערונג קיין מאָל ניט געווען אַזוי האמאגען, ווי צו דעם סוף פון דעם קאָלאָניאַלן פעריאָד. איבער 82 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג האָט אָפּגעשטאַמט פון ענגלאַנד, נאָך 7 פּראָצענט פון שאָטלאַנד. ווינציקסטנס 91 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג איז געקומען פון ענגליש־רעדנדיקע לענדער און וואָסערע 98 פּראָצענט האָט געהערט צו דעם פּראָטעס־טאַנטישן גלויבן. „עס איז ניטאָ קיין ספק" — זאָגן די בירדס — „אַז די אי־בערוועגנדיקע מערהייט פון דער ווייסער באַפעלקערונג אין די קאָלאָניעס איז געווען פון ענגלישן אָפּשטאַם; דער קלאַסן־איינשטעל איז געווען ענגליש; דאָס געזעץ וואָס האָט געהאַלטן צוזאַמען דעם גאַנצן סאָציאַלן שטייגער איז אין תוך, ווען אפילו מאָדיפיצירט, געווען ענגליש; די הערשנדיקע רעליגיעזע אינסטיטוציעס און טעאָלאָגישע שטייגערס זיינען געווען ענגלישע אַדאַפּטאַציעס פון קריסטנטום; די נוסחאות פון פאָרמעלער בילדונג, פאַרוויילונגען, מעבל, פּאַסאַזשן, קונסט און היים־קאָדעקסן זיינען אויך אַלע געווען הויפּטזעכלעך ענגליש" [2].

אַזוי איז דאָס געווען אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע, אָבער אין 1940 איז דאָס בילד געווען אין גאַנצן אַן אַנדערס. אַרום 51 פּראָצענט פון דער ווייסער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז באַשטאַנען פון אי־מיגראַנטן און זייערע אָפּשטאַמיקע און בלויז 49 פּראָצענט פון אָפּשטאַמיקע פון די סעטלערס. די אַנגלאָ־זאַקסישע עלעמענטן האָבן אויסגעמאַכט ווייניקער ווי 35 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג. 22 מיליאָן מענטשן — באַלד 17 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג אין לאַנד — האָבן אין דעם צענזוס פון 1940 אָנגעגעבן

אן אנדער שפראך ווי ענגליש ווי זייער מאמע־לשון. מען דארף אבער דערביי געדענקען, אז מאמע־לשון איז ניט די זעלביקע זאך ווי גערעדטע שפראך: דאס צענזוס ביורא דעפינירט מאמע־לשון, ווי די שפראך, וואס דער אויסגעפרעגטער האט צו מיינסטן געהערט רעדן ביי זיך אין דער היים ווען ער איז געווען א קינד. ווען מען זאל זיך רעכענען בלויז מיט דער צאל מענטשן וואס באנוצן זיך טאקע מיט א ניט־ענגלישער שפראך אין זייער טעגלעכן געברויך, וועט דער פראצענט זיכער זיין וויניקער פון 10, אדער קלענער נאך ווי אין 1776. אין אנדערע ווערטער: בעת, דער צופלוס פון אימיגראנטן פון ענגליש־רעדנדיקע לענדער איז כסדר רעלאטיוו געפאלן און דער צופלוס פון אימיגראנטן פון ניט־ענגליש־רעדנדיקע־לענדער איז רעלאטיוו כסדר געשטיגן; בעת די עטנישע, ראסן־ און רעליגיעזע פיזיאנאמיע פון דער אמעריקאנער באפעלקערונג האט זיך גרינטלעך געביטן — אין אט דער צייט האט די ענגלישע שפראך — דער שפראך־אינסטרומענט פון דער אמעריקאנער קולטור — נישט נאר איינגעהאלטן איר פאזיציע, נאר האט זיך פראפארציאנעל נאך שטארקער פארפעסטיקט. אין דער צייט, הייסט עס, ווען די אמעריקאנער באפעלקערונג דערווייטערט זיך אלץ מער און מער פון דער עטנישער האמאגענישקייט פון דעם קאלאניאלן פעריאד, דערנענטערט זי זיך אלץ מער און מער צו א לינגוויסטישן טאטאליטאריזם.

וואס־זשע איז געווארן פון די אלע עטנישע גרופעס וואס זיינען אהער געקומען פון ניט־ענגליש־רעדנדיקע לענדער? האבן זיי זיך אין גאנצן אויפגעלייזט אין דעם כלומרשטן שמעלץ־טאפ און אין אים פארברענט די אייגנארטיקע גייסטיקע ירושה, וואס זיי האבן מיט זיך געבראכט, אדער האבן זיי בלויז אויסגעפורעמט א נייעם שפראך־אינסטרומענט פאר זייערע אלטע קולטור־ווערטן? מען קאן די פראגע אויך אנדערש שטעלן: איז די איין־שפראכיגקייט דער רעזולטאט פון אן אויפגעלייזטער גרופע־אידענטיטעט מצד די ניט־אנגלא־זאקסישע אימיגראנטן, אדער האלטן זיי אין זייער גרופעשקייט טראץ דעם, וואס זיי גיבן אויף זייערע אייגענע שפראכן? ביים באהאנדלען אמעריקאנער מינדערהייט פראבלעמען זיינען דאס די עיקר־פראגעס, אבער מיר וועלן דארפן גיין א לאנגן וועג איידער מיר וועלן צוקומען צו אן ענטפער אויף זיי.

ווארום מינדערהייט־פראבלעמען אין די פאראייניקטע שטאטן — דאס איז גאר אן אנדער ענין, ווי מינדערהייט־פראבלעמען אין אנדערע וועלט־טיילן. דארט באצייכנט מען געווינלעך מיטן נאמען מינדערהייטן — עטנישע גרופעס, וואס הגם זיי לעבן קאנצענטרירט אויף דורכאויסיקע געאגראפישע שטחים און פארמאגן אייגענע קולטורן און געשיכטעס, געפינען זיי זיך אבער אונטער דער פאליטישער הערשאפט פון אנדערע פעלקער. די דאזיקע מינדערהייטן

שטרעבן צו באַפֿרייען זיך פֿון דער פֿרעמדער ממשלה און צו דערגרייכן אייגענע מלוכהשאַפֿט. כּל זמן זיי זיינען געצוואונגען צו פֿאַרבלייבן מינדערהייטן, פֿאָדערן זיי, בדרך כּלל, דאָס רעכט צו פֿירן זייער קאָלעקטיוו לעבן אויף זייער אייגענעם שטייגער און אין הסכּם מיט זייער אייגענער געשיכטלעכער אַנטוויקלונג.

מינדערהייט־פּראָבלעמען זיינען דעריבער נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען אין אייראָפּע און אַנדערע קאָנטינענטן, — פּראָבלעמען פֿון נאַציאָנאַלער זעלבסטבאַשטימונג־רעכט. די נאַציאָנאַלע קאָנפֿליקטן שטאַמען אַרויס פֿון דעם פּאָליטישן, עקאָנאָמישן און סאָציאַלן געראַנגל צווישן די מינדערהייטן און מערהייטן. אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן ווייסט מען ניט פֿון אַזעלכע פּראָבלעמען; ממילא זיינען שוין דאָ אויך ניטאָ קיין נאַציאָנאַלע קאָנפֿליקטן. פֿאַרקערט, דאָס אייגנאַרטיקע אין דער אַמעריקאַנער שטאַטלעכער אַנטוויקלונג איז טאַקע דאָס, וואָס זי האָט אויסגעמיטן נאַציאָנאַלע קאָנפֿליקטן צווישן די צאָלרייכע עטנישע גרופּעס וואָס האָבן זיך געפֿונען אין לאַנד. אויף וויפֿיל עס זיינען געווען צוזאַמענשטויסן צווישן זיי — און מיר וועלן זען, אַז אַזעלכע צוזאַמענשטויסן זיינען געווען, — זיינען זיי ניט פֿאָרגעקומען אויף דער פֿלאַך פֿון נאַציאָנאַלע זעלבסטבאַשטימונג רעכט. מיט דער אויסנאַם פֿון אַ פּאָר איזאָלירטע פֿאַרזוכן פֿון אַ צייטווייליקן כאַראַקטער, האָט דאָ קיין עטנישע גרופּע זיך קיין מאָל ניט געפּרואווט אָרגאַניזירן ווי אַ באַזונדערער פּאָליטישער איינס אין די ראַמען פֿון דער אַמעריקאַנער מלוכהשאַפֿט. קיין עטנישע גרופּע האָט דאָ אויך קיין מאָל ניט געזוכט פֿאַר זיך קיין סטאַטוס פֿון אַ נאַציאָנאַלער מינדערהייט. גאָנאַר מוירדאַל מאַכט די טרעפֿלעכע באַמערקונג, אַז „די מינדערהייט־פֿעלקערשאַפֿטן פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן קעמפֿן פֿאַר אַ סטאַטוס אין דער גרעסערער געזעלשאַפֿט: די מינדערהייטן פֿון אייראָפּע קעמפֿן דער עיקר פֿאַר אומאָפּהענגיקייט פֿון איר” (דער גרעסערער געזעלשאַפֿט [3]).

איז דעריבער זייער שווער צו דעפֿינירן גענוי, וואָס אַ מינדערהייט שטעלט מיט זיך פֿאָר אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. פּראָפֿעסאָר פֿראַנציס בראַון גיט די פֿאָלגנדיקע פֿאָרמולע: מינדערהייטן זיינען —

> יחידים און גרופּעס וואָס אונטערשיידן זיך, אָדער מען נעמט אָן אַז זיי אונטערשיידן זיך, פֿון דער הערשנדיקער סאָציאַלער גרופּע און וואָס האָבן אויף פֿאַרשיידענע גראַדן אַנטוויקלט אַ געמיט־צושטאַנד וואָס גיט זיי אַ געפֿיל פֿון גרעסערער זיכערקייט אין זייער אייגענער גרופּע ווי אין זייערע באַציאונגען מיט דער דאָמינירנדיקער גרופּע [4].

די פֿאָרמולע האָט אַ צאָל גרונט־פֿעלערן. קודם כּל ליידט זי פֿון דעם, וואָס זי רעדוצירט דעם גאַנצן ענין צו אַ סאָציאַלן פּראָבלעם פֿון בלויז פּסיכאָ־

לאַגישע אַספּעקטן. צווייטנס איז זי צו אַלגעמיין און אַבסטראַקט: זי קאָן, פון איין זייט, אַנגעווענדט ווערן אויף מינדערהייטן אין די מינדערהייטן גופא און, פון דער אַנדערער זייט, — אויף גרופּעס וואָס זיינען אין תוך גאָר קיין מינ־דערהייטן ניט. יעדער פּראָטעסטאַנטישע גרופּע באַזונדער איז זיכער אַ מינדער־הייט אין פאַרהעלטניש צו דער גאַנצער באַפעלקערונג אין לאַנד — און אַ מיטגליד פון יעדער באַזונדערער פּראָטעסטאַנטישער גרופּע פילט זיך געוויס זיכערער אין זיין אייגענער גרופּע ווי אין אַן אַנדערער, — פונדעסטוועגן וועלן מיר וועגן די דאָזיקע גרופּעס ניט רעדן ווי וועגן מינדערהייטן אין דעם זעל־ביקן זין, ווי מיר רעדן וועגן נעגערס, קאַטאָליקן, יידן אָדער מעקסיקאַנער. אַ מינדערהייט איז אַ מינדערהייט ניט בלויז דערפאַר, ווייל זי אונטערשיידט זיך פון דער מערהייט, נאָר אויך דערפאַר — אפשר דער עיקר דערפאַר, — ווייל אין דעם פּראָצעס פון אינטעגרירן זיך אין דעם אַלגעמיינעם לעבן פון לאַנד שטויסט זי זיך אָן אויף אַ ווידערשטאַנד מצד דער הערשנדיקער סאָציאַלער גרופּע. די דאָזיקע הערשנדיקע גרופּע מוז ניט נומעריש דווקא זיין די מער־הייט־גרופּע: מיר האָבן שוין געזען, אַז די אַנגלאָ־זאַקסן האָבן היינט ווייט ניט קיין אַבסאָלוטע מערהייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן, פונדעסטוועגן זיינען זיי זיכער די הערשנדיקע עטנישע גרופּע אין לאַנד. פּראָפעסאָר בראַונס דעפיניציע דאַרף דעריבער אַמענדירט ווערן. זי דאַרף איינשליסן דעם פאַקט, אַז אין די באַציאונגען צווישן מינדערהייט און מערהייט גרופּעס קומט אַריין דער עלעמענט פון פאַראורטיילן, וואָס די לעצטע ווייזן אַרויס לגבי די ערשטע. די פאַראורטיילן קאָנען אָננעמען פאַרשיידענע פאָרמען, זיי האָבן אָבער אַלע איין וויכטיקן כאַראַקטער־שטריך: זיי פאַרשווערן די אַסימילאַציע פון דער מינדער־הייט מיט דער מערהייט.

מינדערהייטן פון אַט דעם מין האָט די פאַראייניקטע שטאַטן געהאַט — און האָט היינט — אַסך. מיר וועלן זיך פאַרנעמען בלויז מיט יענע וואָס האָבן אַ שייכות מיט דער ווייסער אימיגראַציע פון אייראָפּע. פריער דאַרפן מיר זיך אָבער באַקענען מיט דער אַזוי־גערופענער מערהייט.

.2

פּראָפעסאָר טורנער מאָלט אַזוי די אָקופּאַציע פון אַמעריקע:

פריער איז געקומען דער בופל־אָקס וואָס האָט זיך געצויגן צו די פלעצער וואו עס האָבן זיך געפונען די זאַלץ־קוואַלן. דער בופל־אָקס האָט אויסגעטראָגן דעם וועג פאַר דעם אינדיאַנער; דער אינדיאַנער — פאַר דעם ווייסן פוטערוואַרג־הענדלער און יעגער, זיי — פאַר דעם פּיצוכטער, דער פּיצוכטער — פאַר דעם

פּיאָנער־לאַנדווירט. צום סוף זיינען געקומען די מענטשן פון קאָמערץ און אינ־דוסטריע [1]). אין 16טן און אָנהייב 17טן יאָרהונדערט האָט בלויז ענגלאַנד געהאַט די נייטיקע מיטלען און דערפאַרונג צו קאָלאָניזירן נייע לענדער. זי האָט, קודם כל, פאַרמאָגט די פּיאָנערן־קאַדרען, וואָס זיינען געווען גרייט צו נעמען אויף זיך די אַלע אומגעהייערע שוועריקייטן וואָס זיינען געווען פאַרבונדן מיט דער אָקו־פּאַציע און באַאַרבעטונג פון ווילדע געגנטן. ענגלאַנד האָט אויך געהאַט גענוג שיפן אויף איבערצופירן די דאָזיקע קאַדרען, צוזאַמען מיט זייערע ווייבער און קינדער, צו די וויטסטע מקומות און זי איז געווען בכוח זיי צו שיקן די הילף, וואָס אָן דעם האָבן די פּיאָנערן קיין נייע לענדער ניט געקאָנט בויען. דעריבער זיינען ענגלענדער געוואָרן די פּיאָנערן פון דער אַמעריקאַנער לאַנדווירטשאַפט.

ניט ווי אַפּוועזנדיקע לאַנד־אייגנטימערס וואָס עקספּלואַטירן די ביליקע אַרבעטס־קראַפט פון דער נאַטיווער באַפעלקערונג זיינען די פּיאָנערן אַהער גע־קומען. פאַרקערט, די אינדיאַנער האָבן בשום אופן ניט געוואָלט אַקצעפּטירן דעם נייעם סדר, וואָס די סעטלערס האָבן אַהער געבראַכט, און זיך בעסער געלאָזט אויסשעכטן איידער איינגעשפּאַנט צו ווערן אין דעם אַרבעט־וואָגן פון די ווייסע אָקופּאַנטן. די פּיאָנערן האָבן דעריבער געמוזט מיט די אייגענע הענט אויפרייסן און פאַרזייען פאַרוואַרלאָזטע באָדן און אַליין באַקעמפן די געפאַרן וואָס האָבן אויף זיי געלויערט פון אַלע זייטן. שפּעטער, ווען זיי האָבן געדאַרפט אָנקומען צו דער אַרבעטס־קראַפט פון אַנדערע, האָבן זיי דאָס אויך ניט געקאָנט קריגן פון דער אינדיאַנישער באַפעלקערונג, נאָר דאָס געמוזט אימפּאָרטירן פון דער מעטראָפּאָליע אין דער פאָרמע פון „פאַרמשכנטע דינער". דאָס זיינען געווען ענגלענדער וואָס האָבן זיך אויסגעדונגען אויף אַרבעט אין די קאָלאָניעס אויף באַשטימטע טערמינען און די טערמינען געמוזט אויסדינען איידער זיי זיינען געוואָרן פרייע מענטשן. די דאָזיקע עלעמענטן האָבן אין די ערשטע 50 יאָר פון דער אַמעריקאַנער קאָלאָניזאַציע צוגעשטעלט די גרעסטע טייל פון דער אַרבעטס־קראַפט וואָס די באַאַרבעטונג פון די פעלדער האָט געפאָדערט, שפּעטער, ווען די „פאַרמשכנטע דינער" האָבן מער ניט געקאָנט באַפרידיקן דעם נאָכפרעג אויף אַרבעט־קראַפט, האָבן די סעטלערס אָנגעהייבן אימפּאָרטירן שוואַרצע שקלאַפן פון אַפריקע. מיט דער צייט איז שקלאַפעריי געוואָרן איינער פון די זיילן פון דער אַמעריקאַנער עקאָנאָמיע.

ניט בלויז מאַטעריעלע אינטערעסן האָבן געטריבן די פּילגרימען צו די ברעגעס פון אַן אומבאַקאַנטן און ווילדן קאָנטינענט. זיי זיינען אויך געטראָגן געוואָרן אויף די פליגלען פון אַ רעליגיעזן דראַנג — און דאָס איז אפשר די הויפּט נפקא־מינא צווישן די פּוריטאַנער וואָס זיינען געקומען פון ענגלאַנד און די סעטלערס וואָס זיינען געקומען פון אַנדערע לענדער. די לעצטע, אפילו אויב

זיי זיינען געקומען מיט דער כוונה דאָ צו בויען פאַר זיך פערמאַנענטע היימען, האָבן ניט געהאַט קיין שום סאָציאַלן ציל אָדער גייסטיקן אידעאַל; ממילא האָבן זיי אין זייער אַרבעט זיך ניט געשטעלט קיין שום באַוואוסטזיניקע גע־זעלשאַפטלעכע צוועקן. דאָס, וואָס זיי האָבן געבויט, האָבן זיי געבויט פאַר זיך אַליין און זיי זיינען דערביי געגאַנגען אויף דער ליניע פון דעם קלענסטן ווידערשטאַנד. אַנדערש איז דאָס געווען מיט די פּוריטאַנער. אין זייער אַלטן היימלאַנד זיינען זיי אויסגעשטאַנען רעליגיעזע רדיפות, האָבן זיי דעריבער אין דער נייער וועלט, קודם כל, געזוכט אויפצובויען אַ געזעלשאַפט וואָס זאָל שטיין אויף דעם באָדן און זיך געפינען אין דער אַטמאָספער פון דעם רעליגיעזן סדר, וואָס מען האָט זיי אין ענגלאַנד ניט געלאָזט איינשטעלן, ווייל ער איז געקומען אין קאָנפליקט מיט די הערשנדיקע רעליגיעזע איינריכטונגען. די פּו־ריטאַנער זיינען שוין גאָר ניט געווען גלייכגילטיק צו דעם, וואָס פאַראַ סאָציאַלע סטרוקטור עס וועט דאָ אויפקומען אויף דעם יסוד, וואָס זיי האָבן פאַרלייגט. זיי האָבן בפירוש געוואָלט דער סטרוקטור געבן אַ באַשטימטן אויסזען כדי זי זאָל דינען אַ באַשטימטן צוועק — און זיי האָבן עס דערגרייכט. זיי האָבן געשאַפן אַ טעאָקראַטיע, אַ רעליגיעזן שטאַט וואָס זיין אויסווירקונג פילט זיך נאָך היינט גאַנץ שטאַרק אין דעם אַמעריקאַנער געזעלשאַפטלעכן לעבן.

דאָ מערקט זיך דער ערשטער ווידערשפּרוך אין דעם סאָציאַלן לויף פון דער אַמעריקאַנער געשיכטע. בעת די פּוריטאַנער זיינען אין ענגלאַנד אַליין געווען אָפּאָזיציאָנערן און האָבן דאָרט זיך אָפּגעזאָגט אָנצונעמען די מנהגים פון דער מערהייט, מיט וועלכע זיי זיינען ניט געווען מסכים, און זיינען געווען גרייט צוליב דעם אויסצושטיין רדיפות, — האָבן זיי אַ לאַנגע צייט מיט אַן אייזערנער האַנט ניט דערלאָזט, אַז ווער עס איז זאָל זיך אַרויסשלאָגן פון דער דיסציפּלין וואָס זיי אַליין האָבן איינגעשטעלט אין די קאָלאָניעס. זיי זיינען אַליין געווען פרום און זיך ניט צוריקגעהאַלטן פון אָנווענדן פּאָליציייִשע מאַכט קעגן אַנ־דערש־גלויביקע און אַפּיקורסים. „די צפון־אַמעריקאַנער קאָלאָניעס" — זאָגט דער קאַטוילישער פאָרשער גרעאַלד שאונעסי — „...זיינען דער עיקר גע־גרינדעט געוואָרן אויף דעם אַלגעמיינעם פּרינציפּ פון רעליגיעזער פרייהייט, אָבער ניט פון רעליגיעזער טאָלעראַנץ" [2]). אָבער אויך די פרייהייט איז געווען אַ היפּש ביסל באַשרענקט. ראָדזשער וויליאַמס, וועלכער האָט געגלייבט אין אמתער רעליגיעזער פרייהייט און טאָלעראַנץ, האָט געמוזט פאַרלאָזן מאַסאַט־שוסעטס און גרינדן דעם שטאַט ראָד איילאַנד, וואו ער האָט געקאָנט איינפלאַנצן אַ פרייערן גייסט. אָבער אפילו דאָרט האָט דאָס געזעץ אַרויסגעלייגט אַ צאָל רעסטריקציעס אויף די באַוועגונגען פון די איינוואוינער אום זונטיק. אין מאַסאַטשוסעטס, אין ווירדזשיניאַ און אין אַנדערע קאָלאָניעס האָט דאָס געזעץ

אַרויסגעלייגט געלט־ און תפיסה־שטראָפן אויף מענטשן וואָס זיינען זונטיק ניט געגאַנגען אין קירכע. אפילו קוויקער פּענסילווייניע, וואָס איז, ווערליק פּאַר יענער צייט, געווען אַ פרייע קאָלאָניע, האָט אין נאָוועמבער, 1700 ענגע־נומען אַ געזעץ צו צווינגען די באַפעלקערונג צו לייענען די ביבל אום זונטיק. מענטשן האָבן נאָר געהאַט די ברירה צו טאָן עס ביי זיך אין דער היים אויב זיי האָבן ניט געוואָלט אָדער ניט געקאָנט גיין אין קירכע. האָבן זיי אָבער ניט געטאָן ניט דאָס ערשטע ניט דאָס צווייטע — האָט זיי געדראָט אַ שטראָף פון 20 שילינג. אַלע קאָלאָניעס האָבן געהאַט געזעצן וואָס האָבן פאַרבאָטן צו פאָרן אום זונטיק.

אָבער ניט בלויז אין שייכות צו דער קירכע האָט געהערשט אַ רעגימענ־טאַציע; די רעגימענטאַציע האָט זיך אַריבערגעטראָגן אויף אַלע אַספּעקטן פון דעם גייסטיקן לעבן. עס איז געווען אַ כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דעם פּוריטאַניזם, באַמערקט דר. מאַרקוס ל. האַנסען, וואָס ער האָט געזוכט צו „רעגולירן די מאָראַל און האַנדלונגען פון יענע, וואָס די רעגולאַטאָרן האָבן זיי געהאַלטן פאַר אַ געפאַר פאַר דער געזעלשאַפט, ווייל זיי (די רעגולירטע — ב. ש.) האָבן ניט געקאָנט אַכטונג געבן אויף זיך אַליין"[3]. קומענדיג אין אַ נייער וועלט, האָבן די סעטלערס — און ניט בלויז די וואָס האָבן געשטאַמט פון ענגלאַנד — זיך געהאַלטן ביי די געדאַנקען און פּירונגען, וואָס זיי האָבן מיט זיך מיטגעבראַכט פון דער אַלטער היים.

דער ווידערשפּרוך באַשטייט דאָ אין דעם, וואָס בעת זיי האָבן בנוגע צו פיזישע הצטרכותן זיך געמוזט פאַרנעמען אויף נייע וועגן, זיינען זיי אין שייכות צו גייסטיקע באַדערפנישן געגאַנגען אויף דעם אויסגעטראָטענעם שליאַך וואָס זיי האָבן נאָך אויסגעלייגט אין אייראָפּע. אין אַנדערע ווערטער: זיי האָבן געבויט אַ נייע ציוויליזאַציע, אָבער זיך געהאַלטן ביי דער אַלטער קולטור. די קולטור האָט, ווי מיר וועלן ווייטער זען, קיין מאָל ניט געקאָנט אַניאָגן די ציוויליזאַציע און צווישן די צוויי איז געשאַפן געוואָרן אַ תהום וואָס איז נאָך ביז היינט אין גאַנצן ניט פאַרשאָטן. אין אָט דעם תהום געפינט זיך דער קוואַל פון אַלץ וואָס איז ווידעראַנאַנדיק אין דער אַמעריקאַנער ווירקלעכקייט.

3.

בויען אַ נייע ציוויליזאַציע האָבן די סעטלערס געמוזט דערפאַר, ווייל זיי האָבן פיזיש אַלץ געמוזט אָנהייבן פון אָנהייב. די ערשטע יאָרן פון דעם 17טן יאָרהונדערט זיינען פאַר זיי אין בוכשטעבלעכסטן זין פון וואָרט געווען יאָרן פון בראשית. זיי האָבן דאָ גאָרניט געפונען וואָס זיי האָבן געקאָנט פאַר־

זעצן. אַליין האָבן זיי געדאַרפט אי פאַרלייגן דעם פונדאַמענט פון אַ ניי לעבן, אי אַליין בויען די ווענט, אי אַליין שמידן די געצייג און אַליין פּראָדוצירן די רויע מאַטעריאַלן וואָס זיינען פאַר דעם בוי געווען נייטיק. די דערפאַרונג וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט פון דער היים האָט זיי געקאָנט ווייניק נוצן. די ענגלאַנד וואָס זיי האָבן פאַרלאָזן איז שוין געווען אַ הויך־אַנטוויקלט לאַנד מיט אַ קלאָרן סאָציאַלן פּרצוף; אַמעריקע איז געווען אַ ווירטשאַפטלעכע מדבר און סאָציאַל קיינעמס לאַנד. הגם די ערשטע סעטלערס האָבן אין אַסך פאַלן געהאַט הינטער זיך מעכטיקע געזעלשאַפטן און די אונטערשטיצונג פון זייערע היים־רעגירונגען, זיינען זיי אָבער אין גרויסן גאַנצן געווען אָנגעוויזן אויף די אייגענע כחות.

און כחות און איניציאַטיוו האָט דאָס איינצונעמען אַמעריקע געפאָדערט זייער אַסך. מען האָט געדאַרפט צוימען אַ האַרטע און אומפריינטלעכע נאַטור; אויפרייסן און באַפרוכפּערן עקרהדיק באָדן; לייגן וועגן איבער טויזנטער מיילן פון ווילדערניש; אָפּרייניקן ריזיקע שטחים פון גיפטיקע פלאַנצן; דאָמעסטיצירן אָדער אויסהרגענען ווילדע חיות. און דערצו האָט מען נאָך געדאַרפט ברעכן דעם ווידערשטאַנד פון די אינדיאַנער — אָפט מיט שווערד און פייער. דאָס לעבן פון דעם פּיאָנער איז געווען, ווי עס דריקט זיך אויס ריטשאַרד מ. סמיט, „אַ מין כסדרדיקע וואַך־פליכט, אָן פּויזע, אָן אָפּרו און פּאַקטיש אָן וואַפנשטילשטאַנד" [1]). שוואַכע זיינען געפאַלן אונטער דער לאַסט, אָבער אויך די שטאַרקסטע האָבן געקאָנט אָנגיין מיט דער אַרבעט נאָר מיט די גרעסטע קרבנות. זיי האָבן קאָנצענטרירט זייער גאַנצע ענערגיע צו בויען פאַר זיך אַ היים און דערביי אַרויסגעוויזן אַן אומפאַרגלייכלעכע פּיאָנערישע געוואַגטקייט, וואָס האָט זיך געשפּייזט, אין גאָר ניט קיין קליינער מאָס, פון דעם רעליגיעזן ברען וואָס האָט זיי אויפגעהייבן פון זייערע אַלטע היימען און געבראַכט זיי אויף דער זייט אַטלאַנטיק.

רעליגיע איז געווען זייער וויכטיקסטע גייסטיקע באַדערפעניש — און כדי אָט די באַדערפעניש צו באַפרידיקן, האָבן זיי קיין נייע גייסטיקע ווערטן ניט געדאַרפט שאַפן. אַדרבא, דאָס האָט נאָר געפאָדערט די אָנווענדונג אויף דער אַמעריקאַנער ערד פון די מעטאָדן וואָס מען האָט גענוצט אין אייראָפּע. אָבער מיט איין אויסנאָם: אין אייראָפּע האָבן אַנדערע רעליגיעזע סעקטעס אָנגעווענדט די דאָזיקע מעטאָדן קעגן די פּוריטאַנער; אין די קאָלאָניעס האָבן די פּוריטאַנער אָנגעווענדט די מעטאָדן קעגן אַנדערע סעקטעס. „די אַמעריקאַנער סעטלערס" — לייענען מיר ביי גוסטאַוואוס מייערסן — „זיינען געקומען אין אַ נייעם רייך, אָבער זיי האָבן געבראַכט מיט זיך אַלט־וועלטיקע אידייען פון איסור, וואָס מיט

זייער כּח האָט די עטאַבלירטע רעליגיע געזוכט אַרויפֿצוצווינגען איר קאָדעקס פֿון דאָקטרינען און פֿאַרזיכערן איר אויבערהערשאַפֿט"[2]).

אין אַזאַ לאַגע האָבן די סעטלערס ניט געקאָנט בויען קיין נייע גייסטיקע קולטור; ניט עס האָט ביי זיי פֿאַר דעם געקלעקט ענערגיע, ניט זיי האָבן געפֿילט וואָסער עס איז נויטווענדיקייט פֿאַר דעם. קיין נייעם געזעלשאַפֿטלעכן סדר האָבן זיי ניט געוואָלט שאַפֿן: זיי זיינען געווען פֿולשטענדיק צופֿרידן מיט דער סאָציאַלער אָרדנונג וואָס האָט געהערשט אין ענגלאַנד. ניט מער — דאָרט האָבן זיי געהערט צו די געקריוודעטע, גרעסטנטיילס צו דעם קליינביר־גערטום, און געהאַט קנאַפּע אויסזיכטן צו שטייגן העכער אויף דעם סאָציאַלן לייטער דערפֿאַר, ווייל די אויבערשטע טרעפּ זיינען געווען פֿאַרנומען פֿון ביל־כערע; אין די קאָלאָניעס, פֿאַרקערט, האָבן זיי אַליין געבויט דעם לייטער און קיינער איז זיי ניט געשטאַנען אין וועג. דאָ האָט דער היימישער קליינבירגער זיך געקאָנט פֿירן אויף אַ גרויס־בורזשואַזן שטייגער און אפֿילו זיך איינקויפֿן אין יחוס. קיין אינסטיטוציאָנאַליזירטע אַריסטאָקראַטיע האָבן די קאָלאָניעס ניט געקאָנט אויסהאַלטן — זייערע פֿינאַנצן וואָלטן עס ניט דערלויבט, — אָבער פּראָווען אַריסטאָקראַטישן שטאַט האָבן די מער פֿאַרמעגלעכע סעטלערס יאָ געקאָנט, פֿון די ווייניק־פֿאַרמעגלעכע האָבן זיי פֿאַרלאַנגט אַ באַציאונג פֿון דרך ארץ און געהאָרכזאַמקייט און — ווי אין דעם פֿאַל פֿון רעליגיע — האָבן זיי, ווען עס איז זיי געווען נייטיק, אויסגענוצט די שטאַט־מאַכט די געהאָרכ־זאַמקייט אַרויפֿצוצווינגען אויף די מאַסן. די וויכטיקסטע קאָנסעקווענץ פֿון דער רעוואָלוציע — זאָגט פּראָפֿעסאָר פֿאַרינגטאָן — איז געווען דאָס, וואָס זי האָט אַרונטערגעהאַקט דעם „שטייגנדיקן אַריסטאָקראַטישן גייסט וואָס האָט געמאַכט שנעלן פֿאָרשריט מיט דער פֿאַרמערונג פֿון רייכטום"[3]). דאָס מיינט ניט, אַז די אַריסטאָקראַטישע תּשוקות זיינען אין גאַנצן פֿאַרשוואונדן נאָך דער רעוואָלוציע: צווישן די אונטערשרייבערס פֿון דער דעקלאַראַציע פֿון אומאָפּהענגיקייט און די מחברים פֿון דער קאָנסטיטוציע זיינען געווען אַזעלכע וואָס האָבן געוואָלט איינפֿירן א מאָנאַרכיע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן.

נאָך ווייניקער האָבן די סעטלערס געזוכט פּאָליטישע רעפֿאָרמען. פּראָפֿע־סאָר מעריאַם מאַכט די אינטערעסאַנטע באַמערקונג, אַז וואָס די פּוריטאַנער האָבן געוואָלט שאַפֿן איז ניט אַזוי אַ שטאַט, ווי אַ קירכע[4]); אָבער ניט דערפֿאַר, ווי ער מיינט, ווייל פּאָליטישע צילן זיינען ביי די פּוריטאַנער געווען ביי־זאַכן, נאָר דערפֿאַר, ווייל זיי האָבן ניט געזוכט קיין פּאָליטישע ענדערונגען.

און די רייכערע קאָלאָניסטן האָבן איידער עס איז אויפֿגעקומען אַ זעלבסט־שטענדיגע אַמעריקאַנער בורזשואַזיע ניט געהאַט קיין גרונט ניט צו זיין צופֿרידן. מיט דעם כּח פֿון די עקזיסטירנדיקע פּאָליטישע אינסטיטוציעס האָבן זיי זיך

געקאָנט באַזאָרגן מיט ביליקער אַרבעט־קראַפט. מיט דעם כח פון די זעלביקע אינסטיטוציעס האָבן זיי זיך אויך געקאָנט באַוואָרענען, אַז די פּאָליטישע מאַכט אין די קאָלאָניעס גופא זאָל זיך כסדר געפינען ביי זיי אין די הענט. שטימרעכט איז געווען באַגרעניצט און אַמטן האָבן געקאָנט האַלטן נאָר די פּאַרמעגלעכע. בלויז קירכע־מיטגלידער האָבן געקאָנט שטימען אין די פּאָליטישע וואַלן און נאָר אַרום אַ פערטל פון דער דערוואַקסענער באַפעלקערונג האָט מחמת רעס־טריקציעס געקאָנט זיין מיטגלידער פון קירכעס. אפילו נאָך דער רעוואָלוציע האָבן אַלע שטאַטן געפאָדערט פון די בירגער צו באַווייזן, כדי צו קריגן שטים־רעכט, אַז זיי האָבן אַ פינאַנציעלן אינטערעס אין דער געזעלשאַפט. אין אַ צאָל שטאַטן האָט אַ ווייַלער געמוזט פאַרמאָגן לאַנד אָדער אַנדער אייגנטום איידער מען האָט אים צוגעלאָזט צו דעם שטימקאַסטן. קאַנדידאַטן אויף אַמטן האָבן געמוזט האָבן נאָך מער אייגנטום, וואָס דאָס האָט געמיינט אַז בלויז רייכע האָבן געקאָנט האָפן צו זיין אין דער רעגירונג.

די פּוריטאַנער זיינען טאַקע ניט געווען גרייט אָנערצוקענען די גלייכ־באַרעכטיקונג פון אַנדערע, אָבער וואָס איז שייך צו זיך אַליין, האָבן זיי מיט־געבראַכט מיט זיך דעמאָקראַטישע פּרינציפּן. וואָס זייער סאָציאַלער שטאַנד זאָל ניט האָבן געווען אין ענגלאַנד, האָבן אָבער די פּוריטאַנער געפאָדערט פאַר זיך אַלע פּאָליטישע רעכט וואָס עס האָט צו יענער צייט געקומט דעם ענגלענ־דער. דאָס באַשטעטיקט נאָך אַמאָל אַז ניט אין דער אויסבילדונג פון נייע פּאָליטישע אינסטיטוציעס זיינען די קאָלאָניסטן פון ענגלאַנד געווען פּאַראיב־טערעסירט, נאָר אין דער געניסונג פון די רעכט, וואָס די דאָזיקע אינסטיטו־ציעס האָבן געגעבן די מער פּריווילעגירטע קלאַסן אין דער מעטראָפּאָליע.

קולטורעל זיינען די סעטלערס נאָך מער געווען פאַראַנקערט אין דעם אַלטן סדר, ווי סאָציאַל און פּאָליטיש. ענגלאַנד האָט באַפרידיקט אַלע זייערע קול־טורעלע הצטרכותן, וואָס זיינען ניט געווען קיין צו גרויסע. ווען די קאָלאָניסטן זיינען נאָך געווען אין ענגלאַנד, האָבן זיי דאָרט צו די קולטורעלסטע קלאַסן ניט געהערט — די קולטורעלסטע קלאַסן זיינען געווען די אַריסטאָקראַטיע און די גרויס־בורזשואַזיע, בעת די קאָלאָניסטן האָבן זיך רעקרוטירט, ווי אָנגעוויזן, דער עיקר פון דעם קליינבירגערטום. פונדעסטוועגן האָבן די פּוריטאַנער מיט־געבראַכט אַ, פאַר יענער צייט, גאָר ניט קיין נידריקע בילדונג און אַ גאָר הויכע באַטירלעכע אינטעליגענץ. זיי האָבן טאַקע צווישן זיך ניט געהאַט קיין יחידים פון גרויסן אינטעלעקטועלן פאַרנעם, אָבער דערפאַר האָט זיך זעלטן צווישן זיי געפונען אַן אַן־אלף־ביתניק. זייערע רעליגיעזע מנהגים האָבן זיי דערמוטיקט צו לערנען. דאָס קאָנען אַליין לייענען די ביבל איז געווען אי אַ גרויסע מצוה אי אַ פאַרגעניגן.

אין דעם טאָג־טעגלעכן לעבן פון די סעטלערס איז בילדונג געווען אַ קנאַפּע הילף. „בוך־קענטשאַפט" — זאָגט פּראָפעסאָר סטוּאַרט נאָבל — „האָט ניט געקאָנט פאַרבייטן אַרבעטזאַמקייט און נאַטירלעכע אינטעליגענץ. אַ דאַך איבערן קאָפּ, קליידער און טעגלעך ברויט זיינען געקויפט געוואָרן פאַר דעם פּרייז פון אומדערבאַרעמדיקער פיזישער פּראַצע. יעדער מיטגליד פון דער משפחה, פון דעם אינגסטן ביז דעם עלטסטן, האָט געהאַט אַ פונקציע אין דעם פאַרדינען אויף „דערנערונג און אויסהאַלט". עס איז געווען ווייניק צייט צו לייענען, אפילו ווען איינער האָט שוין יאָ געקאָנט לייענען, און גאָר אַ קנאַפּע עקאָנאָמישע נויטווענדיקייט צו דערווערבן זיך די דאָזיקע קונסט" [5].

פאַקטיש די איינציקע גייסטיקע באַדערפעניש וואָס די ערשטע סעטלערס האָבן געפילט איז געווען, ווי שוין דערמאָנט, פאַרבונדן מיט רעליגיע. האָט זיך טאַקע די בילדונג־סיסטעם אָנגעהייבן אין די קאָלאָניעס פון דאָך. עס זיינען געגרינדעט געוואָרן קאָלעדזשעס איידער עס זיינען געווען עלעמענטאַר־שולן. די ערשטע קאָלעדזשעס זיינען געווען טעאָלאָגישע סעמינאַרן אויף צו אויסבילדן גייסטלעכע. פון די צען קאָלעדזשעס, וואָס זיינען אין די קאָלאָניעס געעפנט געוואָרן אין די הונדערט און פערציק יאָר וואָס צווישן 1637 און 1776 איז בלויז דער איינער פענסילווייניער אוניווערזיטעט, געעפנט אין 1749, ניט געווען פון אַ רעליגיעז־סעקטאַנטישן כאַראַקטער.

ווייט ניט אַלע קינדער זיינען אין דעם קאָלאָניאַלן פעריאָד געגאַנגען אין שול — און די מערסטע פון די וואָס זיינען יאָ געגאַנגען, האָבן זיך קוים מיט צרות אויסגעלערנט צו לייענען די ביבל און אַ ביסל שרייבן. ווי ווייניק די קאָלאָניסטן האָבן זיך אינטערעסירט מיט בילדונג פאַר די קינדער און ווי גרויס עס איז געווען זייער קולטורעלע אָנגעוויזנקייט אויף ענגלאַנד, באַווייזט דער פאַקט, וואָס לערערס זיינען געוואָרן אַ מין סחורה. מיט יעדער שיף פלעגן אימפּאָרטירט ווערן לערערס וואָס זיינען נאָך דעם אויסגעדינגען געוואָרן צו פאַרשיידענע בעלנים. די צייטונגען פלעגן אָפט דרוקן באַצאָלטע אָנאָנסן צו מעלדן וועגן דעם אָנקום אין לאַנד פון אַ טראַנספּאָרט לערערס. דר. האָוואַרד ביל ברענגט אין זיין געשיכטע פון לערן־פרייהייט אין די אַמעריקאַנער שולן אַ מוסטער פון אַזאַ אָנאָנס, וואָס איז דערשינען אין אַ באַלטימאָרער צייטונג אַרום דער צייט פון דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט. אין דעם אָנאָנס לאָזט אַ פירמע צו וויסן, אַז ביי איר קריגט מען צו קויפן: „פאַרשיידענע אירלענדישע סחורות, צווישן זיי לערערס, פלייש, חזיר־פלייש און קאַרטאָפל" [6].

די דערציאונג פון קינדער אין די קאָלאָניעס האָט ניט געהאַט קיין שום קולטורעלע צילן — בלויז רעליגיעזע אויפגאַבן. אין 1621 האָט די האָלענדישע מאַכט אָנגעזאָגט דער דאַטש וועסט־אינדיע געזעלשאַפט, אַז זי זאָל זאָרגן

פאַר דעם אַז די קאָלאָניעס זאָלן אויסהאַלטן אַ לערער און גלח, כדי די „געטלעכע עבודה און רעליגיעזער ברען" זאָלן דאָרט „איינגעפלאַנצט ווערן". דאָס געזעץ, וואָס מאַסאַטשוסעטס האָט אָנגענומען אין 1647, צו פאַרפליכטן עלטערן און אויפזעערס אין יעדער שטעטל פון 50 משפחות און מער צו צאָלן פאַר אויסהאַלטן לערערס פאַר קינדער, איז מאָטיווירט געוואָרן מיט דעם, וואָס דאָס וועט מאַכן אַ שטריך אין דער אַרבעט פון „דעם אַלטן שווינדלער, סאַטאַן", וועלכער האָט פריער געזוכט רעכט־גלויביקע צו באַרויבן פון אַ באַקענטשאַפט מיט די הייליקע שריפטן דורך האַלטן די ביבל אין אַ פרעמדער שפּראַך — אַ קלאָרע אָנצוהערעניש אויף דער שעדלעכקייט פון דער קאַטוילישער קירכע — און איצט זוכט ער צו דערגרייכן דעם זעלביקן צוועק דורך אַנאַלפעביטיזם.

די ערשטע קהלשע קינדער־שולן אין אַמעריקע זיינען געווען צדקה־אינס־טיטוציעס — און אַזוי האָבן זיי טאַקע געהייסן. די אָרעמע — זאָגט ריטשאַרד בון — האָבן געהאַסט די שולן, ווייל זיי האָבן אין זיי געזען אַ „צייכן פון דער־נידעריקונג; די רייכע האָבן פון זיי געווייכט ווי פון עפּעס דעגראַדירנדיקס" [7]). אויב קינדער־דערציאונג האָט געצויגן אַזוי ווייניק אויפמערקזאַמקייט איז שוין גרינג זיך פאָרצושטעלן, ווי אַזוי עס האָט אויסגעזען דער קולטור־פאַרשפּרייט צווישן די דערוואַקסענע. אַ טרוקענער פוריטאַניזם, וואָס האָט געקוקט אויף טעאַטער אָדער אויף טאַנצן ווי אויף זינד און אויף יעדער פאָרם פון פאַרוויי־לונג, ווי אויף אַן אומפאַרגעבלעכער צייט־פאַרשווענדונג, האָט געהאַט ווייניק אינטערעס פאַר אַ קונסט און קולטור וואָס איז אַרויס פון די טאָוולען פון די געטלעכע ספרים.

מיט דעם אַוועקגיין פון דער וועלט פון די ערשטע פּיאָנערן, האָט זיך אָנ־געהייבן אַ קולטורעלע ירידה אין די קאָלאָניעס. די עטלעכע נאָכפאָלגנדיקע דורות זיינען אין בילדונג געשטאַנען אויף אַ נידעריקערער מדרגה, ווי די אימיגראַנטן פון ענגלאַנד. „בריוו, צוואות און כראָניקעס" — זאָגט דר. ביל — „פון מענטשן פון צווייטן און דריטן דור באַווייזן אַ מערקבאַרע פאַרקלענערונג אין דער פעאיקייט צו שרייבן, אויסלייגן און צוזאַמענשטעלן פּראַזן. עגעלטאָן גלייבט אַז די פאַרקלענערונג אין בילדונג איז ניט נאָר געווען אַן אַלגעמיינע, נאָר אויך אַן אומפאַרמיידלעכע" [8]).

אָבער בעת די קאָלאָניעס האָבן קולטורעל סטאַגנירט, איז זייער עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג געלאָפן מיט אַ זייער גרויסער שנעלקייט. זיי האָבן באַזייטיקט די שווערסטע נאַטור־מניעות און איינגענומען נייע שטחים לאַנד ממש איבערנאַכט. יעדער טאָג האָבן זיי געעפנט נייע האַנדל־געביטן און עס האָבן זיך אין די קאָלאָ־ניעס שוין געהערט די ערשטע קנאַלן פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע. פּאָליטיש האָבן די קאָלאָניעס זיך געקליבן צו ווערן זעלבסטשטענדיק, קולטורעל

אָבער זיינען זיי נאָך געווען — און פֿאַרבליבן אויף וואָסערע הונדערט יאָר נאָך דער רעוואָלוציע — אַ פּראָווינץ פֿון ענגלאַנד. האָט זיך געשאַפֿן אַ פּאַראַדאָקסישע לאַגע: סטאַטישקייט בנוגע צו גייסטיקע ווערטן איז געגאַנגען האַנט־אין־האַנט מיט אוימגלויבלעכער דינאַמישקייט בנוגע צו מאַטעריעלע דערגרייכונגען. דער ריס צווישן דער קולטור און דער ציוויליזאַציע אין אַמעריקע איז געוואָרן ברייטער; און ווי שטאַרק עס איז שפּעטער ניט אויסגעוואַקסן די אַמעריקאַנער קולטור — זי איז אין אונדזערע טעג אפשר די רייכסטע אין דער וועלט — האָט זי זיך קיין מאָל ניט געקאָנט אויסגלייכן מיט דעם טעכנישן פּראָגרעס. מיר וועלן זען ווייטער, אַז אויף יעדער עטאַפּ פֿון דעם אַמעריקאַנער געשיכטלעכן גאַנג האָט זיך געמערקט און האָט געשפּילט אַ ראָלע די דיסטאַנץ צווישן דער גייסטיקער און מאַטעריעלער אַנטוויקלונג פֿון דעם לאַנד.

4.

די רעוואָלוציע פֿאַר אומאָפּהענגיקייט האָט דעם ווידערשפּרוך צווישן אַ נייער ציוויליזאַציע און אַן אַלטער קולטור ניט געלייזט, הגם זי האָט אין אַמעריקע געעפֿנט רייזיקע קוואַלן פֿון גייסטיקער שעפֿערישקייט. ביים רודער פֿון דער יונגער מלוכה זיינען די ערשטע דריי צענדליק יאָר געשטאַנען די מחברים פֿון דער דעקלאַראַציע פֿון אומאָפּהענגיקייט וואָס האָבן אין פּראָפּאָרציע צו דער באַפֿעלקערונג פֿון לאַנד מיט זיך פֿאָרגעשטעלט אַ קאַדער פֿון אינטעליגענץ, וואָס זעלטן אין דער געשיכטע האָט מען געזען זיין גלייכן. אָבער ווען די לעצטע פֿון אָט דעם קאַדער זיינען אויסגעשטאָרבן אין די צוואַנציקער פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט, האָט זיך אָנגעהייבן אַ נייער צוריקגאַנג אין דער קולטורעלער שעפֿערישקייט פֿון דער יונגער רעפּובליק. אויך אָט דער צוריקגאַנג האָט זיין מקור געהאַט אין דעם מהלך צווישן דעם גייסטיקן און מאַטעריעלן פּראָגרעס פֿון לאַנד.

דער ים־ברעג ביים אַטלאַנטיק איז צו יענער צייט שוין געווען פֿאַרנומען. די, וואָס זיינען געבליבן זיצן אויף די ערטער, האָבן שוין ניט גאַדאַרפֿט אַרבעטן אַזוי שווער, ווי זייערע פֿאָרגייערס. אַ בורזשואַזיע איז אַנטשטאַנען, וואָס האָט שוין געהאַט אי די צייט אי די מיטלען זיך אָפּצוגעבן מיט קולטור־ענינים, אַריינגערעכנט עסטעטישע פֿאַרגניגנס. אָבער דער אַטלאַנטישער ים־ברעג איז, צו נוצן פּראָפֿעסאָר טורנערס כאַראַקטעריסטיק, געווען ניט אַזוי די ערשטע גרעניץ פֿון אַמעריקע, ווי די לעצטע גרעניץ פֿון אייראָפּע. אַנשטאָט צו שאַפֿן אייגענע קולטור, האָט די אויפגעקומענע בורזשואַזיע אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, געפֿונען אַז עס איז גרינגער צו קויפֿן קולטור־שאַפֿונגען פֿון אייראָפּע.

אין דער זעלביקער צייט האָט דער פּראָצעס פון כסדרדיקן איבעררוקן די גרעניצן פון די פּאַראייניקטע שטאַטן דורך אָקופּירן דעם מערב אָנגענומען מאַסן־פּראָפּאָרציעס. אין 1775 זיינען אין דעם מיסיסיפּי טאָל געווען ניט מער ווי אַרום 5000 ווייסע איינוואוינער; אין 1790 איז שוין די צאָל געווען 110,000 און אָנהייב 19טן יאָרהונדערט — 377,000. „אין די פופציק יאָר נאָך דעם ווי די גרויסע מיגראַציעס האָבן זיך אָנגעהויבן" — אָבסערווירן די בירדס — „האָט די מערבדיקע טעריטאָריע צוגעקראָגן מער איינוואוינער איידער די אָריגינעלע דרייצן קאָלאָניעס אין הונדערט יאָר אַנטוויקלונג אונטער דעם סטימול און מיט דער הילף פון רעגירונגען, געזעלשאַפטן און אייגנטימערס; מער איידער קאַנאַדע אין די הונדערט יאָר נאָך דעם בריטישן איינגעמען פון יענער גרויסער טעריטאָריע"[1]). וואָס ווייטער די מיגראַנטן זיינען אַוועק פון דעם אַטלאַנטישן ים, אַלץ מער האָבן זיי זיך אויסגעליידיקט פון דעם אייראָ־פּעאישער קולטורעלער ירושה, אָבער אַלץ נענטער זיינען זיי גלייכצייטיק צוגעקומען צו אַ פּרימיטיווער סביבה. „דער פּראָנטיר" — זאָגט פּראָפעסאָר טורנער — „איז דער פּונקט, וואו ווילדקייט און ציוויליזאַציע באַגעגענען זיך" און ער גיט צו, אַז דער גאַנג צו דעם מערב האָט באַפרייט די פּאַראייניקטע שטאַטן פון דער קולטורעלער אָפּהענגיקייט פון ענגלאַנד, האָט אַנטוויקלט די אַמעריקאַנער אַגריקולטור און פאַרלייגט דעם יסוד פאַר דער מאַסן־אינ־דוסטריע[2]).

נאָר ניט קיין גרינגער גאַנג איז דאָס געווען און קיין וועגן זיינען נאָך ניט געווען אויסגעלייגט. דער פּראָנטירמאַן איז אין גאַנצן געווען אָנגעוויזן אויף זיך אַליין. עס איז ניט געווען קיין אָנגעזאַמלטע דערפאַרונג, פון וועלכער ער האָט געקאָנט לערנען: ער האָט די דערפאַרונג ערשט אַליין געדאַרפט שאַפן — און שאַפן גאַנץ אָפט מיט דער ביקס אין האַנט. בלויז מענטשן מיט אומגעהייערער געוואַגטקייט, מיט אַוואַנטוריסטיש בלוט אין די אָדערן, מיט גרייטקייט אויף די גרעסטע קרבנות און מיט אומבאַגרעניצטן גלויבן אין די אייגענע כחות האָבן זיך געקאָנט דעצידירן זיך צו לאָזן אין וועג אין די באַדינגונגען וואָס האָבן געהערשט אין אָנהייב פון דעם 19טן יאָרהונדערט. נאָך אין 1794 האָט דער גאָווערנאָר פון לואיזיאַנאַ, אין דער צייט ווען דער דאָזיקער שטאַט האָט נאָך געהערט צו פראַנקרייך, אַזוי כאַראַקטעריזירט דעם פּראָנטירמאַן:

> אַ ביקס און אַביסעלע קאָרנמעל אין טאָרבעלע זיינען גענוג אויף אַ חודש צייט פאַר אַן אַמעריקאַנער וואָס וואַנדערט אַליין אין די וועלדער. מיט קלעצער וואָס קרייצן זיך דורך איינס אויף דעם צווייטן מאַכט ער זיך אַ הויז און אפילו אַ פעס־טונג וואָס די אינדיאַנער קאָנען ניט דורכברעכן... קעלט שרעקט אים ניט;

און ווען אַ משפּחה ווערט מיד פֿון איין פּלאַץ, קלייבט זי זיך אַריבער אויף אַ צווייטן [פּלאַץ] און אָרדנט זיך דאָרט איין מיט דער זעלביקער גרינקייט [3].

די גרינגקייט איז מער געווען אַ פּסיכאָלאָגישע ווי אַ פיזישע. ניט אַלע מאָל האָט דער פּראַנטירמאַן געקאָנט גובר זיין די פיזישע שוועריגקייטן וואָס ער האָט באַגעגנט. מען וועט מסתמא קיין מאָל ניט וויסן וויפיל מענטשן עס זיינען אונטער די שוועריקייטן געפאַלן; אַז זייער צאָל איז געווען זייער גרויס — אויף דעם זאָגן עדות אַלע כראָניקעס. דערפאָלג איז געקומען נאָר נאָך אַ ביטערן, אָפט האַרץ-ברעכנדיקן, קאַמף און נאָך פיינלעכע אַנטוישונגען. דער פּראַנטיר־מאַן האָט זיך ניט געקאָנט אַריינלאָזן אין חקירות: שטיל, אומדערשראָקן און אַנטשלאָסן האָט ער אָפּגעראַמט איין שטרויכלונג נאָך דער צווייטער פון זיין וועג — און פּאַרזייט אַ ניי לעבן ניט בלויז אין דעם מאַטעריעלן, נאָר אויך אין דעם גייסטיקן זין. נאַטירלעך איז די מאַטעריעלע באויאונג געגאַנגען אומפּאַרגלייכלעך שנעלער: די הינטערשטעליקייט פון די גייסטיקע ווערטן איז דעריבער געוואַקסן. דער פּראַנטירמאַן האָט פאַרגיכערט דעם טעכנישן פּראָגרעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן און, אויף אַ צייט, פאַרלאַנגזאַמט דעם פּראָצעס פון קולטורעלער אַנטוויקלונג.

וואָרום אין דעם קלומיק, וואָס דער פּראַנטירמאַן האָט פאַרוואָרפן אויף דער פּלייצע, ווען ער האָט זיך אַרויסגעלאָזט אויף אומבאַקענטע וועגן, האָבן זיך קיין ביכער ניט געפונען. וואָס האָט ער פון די ביכער געהאַט צו לערנען, ווען ער וואָלט אפילו געקאָנט לייענען? — און ער האָט מערסטנטיילס ניט געקאָנט. די געבילדעטע מענטשן אין לאַנד האָבן געהערט אָדער צו דעם קלאַס פון שקלאַפן-אייגנטימערס און גרויסע לאַנד-באַזיצערס אָדער צו דעם קלאַס פון הענדלערס און אויפקומענדיקע אינדוסטריעלער. זיי זיינען געזעסן אין דער היים און זייער קולטור-הונגער געשטילט מיט די הייליקע שריפטן אָדער מיט ווערק וואָס זיי האָבן אויסגעשריבן פון אייראָפּע. פּאָליטיש איז די פאַראייניקטע שטאַטן שוין לאַנג געווען זעלבסטשטענדיק און זיך שוין אַפילו אָנגעהויבן פאַר־מעסטן קעגן בריטאַניע אויף דעם וועלט-מאַרק; קולטורעל איז אָבער דאָס לאַנד נאָך אַלץ געווען אַ קאָלאָניע פון ענגלאַנד. די אַמעריקאַנער ליטעראַטור, זאָגט דער יונג-פאַרשטאָרבענער מאַרקסיסטישער ליטעראַטור-קריטיקער, וו. פּ. קאַלווערטאָן, האָט, ווי יעדער קאָלאָניאַלע ליטעראַטור, „געליטן פון די אַלע חסרונות פון אַזאַ ירושה: אינטעלעקטועלע אינפעריאָריטעט, אַרטיסטישע נאָכ־מאַכונג און קולטורעלע הינטערשטעליקייט" [4]).

וואָס-זשע האָט דאָס אַלץ דעם פּראַנטירמאַן געטויגט? וואָס האָט אים אַ געפיל פון שפלות געקאָנט העלפן, בעת ער האָט זיך געניטיקט אין — און

טאַקע פֿאַרמאָגט אויך — אַ געפֿיל פֿון זעלבסטזיכערקייט? ווי אַזוי האָט ער געקאָנט באַכקרימען מנהגים וואָס האָבן געהאַט זייער יסוד אין פֿאַרגליווערטע לעבנס־שטייגערס בעת ער אַליין האָט זיך געפֿונען אין אַ פֿולשטענדיק פּרימי־טיווער סביבה? און ווי אַזוי האָט ער זיך געקאָנט דערלויבן הינטערשטעליקייט, בעת אַלץ אַרום אים האָט אים געטריבן פֿאָראויס? ניין, אַזאַ קולטור האָט אים גאָר ניט געקאָנט געבן; און אויף וויפֿיל ער האָט בכלל געטראַכט פֿון דעם, האָט ער אויף קולטור געקוקט פֿון אויבן־אַראָפּ, באַטראַכט עס פֿאַר ניט זיין עסק. דער פּראָנטיר — זאָגט פּראָפֿעסאָר ביל — „האָט ניט געפֿילט קיין יראת הכבוד פֿאַר דער חכמה פֿון דער פֿאַרגאַנגענהייט. דערפֿאַרונג מיט דער ציוויליזירטער וועלט איז געווען אומנייטיק. בילדונג און דערציאונג זיינען ניט געווען קיין פֿאַרמעגן אין די רויקייטן פֿון די נייע ישובים, נאָר שטערונגען. דער פּראָנטיר האָט פֿאַרגעטערט פּראַקטישקייט. געלערזאַמקייט איז געווען אומפּראַקטיש. ערגער נאָך: עס איז געווען ווייבעריש. דאָס פּלאַץ פֿון דעם מאַן איז געווען זיך צו שלאָגן מיט אינדיאַנער, יאָגד, האַקןביימער, באַאַרבעטן פֿעלדער"[5]). איז דעריבער דער פּראָנטירמאַן זיך באַגאַנגען אָן בילדונג. דער־פֿאַר אָבער, ווען ער האָט שפּעטער אַליין אָנגעהייבן שאַפֿן גייסטיקע קולטור, איז דאָס שוין געווען זיין אייגענע קולטור — אַ קולטור וואָס איז געווען פֿריי אי פֿון ענגלישן איינפֿלוס אי פֿון די פּוריטאַנישע פּענטעס.

5.

אפֿילו פֿאַר דער רעוואָלוציע איז אין אַמעריקע שוין געווען אַ באַטייטיקער הענדלער־קלאַס און עס זיינען געווען אָנהייבן פֿון אַן אינדוסטריע. די רע־וואָלוציע האָט פֿאַר דער אַמעריקאַנער בורזשואַזיע געשאַפֿן די שוץ־מיטלען און פּאָליטישע פֿאַרבאַדינגונגען פֿון וואוקס, וואָס נאָר אַ מלוכה קאָן געבן און וואָס זי האָט פֿריער ניט געקראָגן פֿון ענגלאַנד. די אומאָפּהענגיקייט האָט דעריבער געעפֿנט אומבאַגרעניצטע מעגלעכקייטן פֿאַר די אַמעריקאַנער באַזיצנדיקע קלאַסן, — מעגלעכקייטן, וואָס זיי האָבן ניט פֿאַרפֿעלט אויסצונוצן. מיט דעם אָפּשאַף פֿון די רעסטריקציעס, וואָס ענגלאַנד האָט אַרויפֿגעצוואונגען אויף דערווירטשאַפֿט פֿון די קאָלאָניעס כדי צו פֿאַרטיידיקן די פּריווילעגירטע פּאָזיציעס פֿון איר אייגענער בורזשואַזיע, זיינען באַזייטיקט געוואָרן די לעצטע פֿאַקטאָרן וואָס האָבן געהאַמעוועט די אַנטוויקלונג פֿון אַ זעלבשטענדיקער אַמעריקאַנער עקאָנאָמיע. אַלע אַנדערע תנאים זיינען געווען גינציק פֿאַר דער דאָזיקער אַנט־וויקלונג; און מיט דער רעוואָלוציע האָט זיך אָנגעהייבן אַ פּראָצעס פֿון עקאָ־נאָמישן פּראָגרעס, וואָס בלויז די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע נאָך דעם בירגער־קריג האָט איבערגעטראָפֿן.

אַן אַלץ־שטייגנדיקע אימיגראַציע פון אייראָפּע אין די שטעט און כסדרדיקע מיגראַציעס פון אַמעריקאַנער תושבים צום מערב האָבן זיך פּאַראייניקט צו שאַפן אַ געזעלשאַפטלעכן און עקאָנאָמישן פלוס אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, וואָס די וועלט האָט נאָך אפשר אַזוינס קיין מאָל ניט געזען. אויף די כוואַליעס פון דעם דאָזיקן פלוס האָט זיך דאָס לאַנד ראַשיק קאַפּיטאַליזירט. זייט־ביי־זייט מיט געאָגראַפישער עקספּאַנסיע איז געגאַנגען אַ פּראָצעס פון קאַפּיטאַליסטישער קאָנסאָלידאַציע, וואָס האָט זיך געצויגן אין צוויי ריכטונגען: 1) אין דער ריכטונג פון עקסטענסיווער ווירטשאַפט אין דער אַגריקולטור און 2) פון אינטענסיווער ווירטשאַפט אין דער אינדוסטריע.

די פּאַראייניקטע שטאַטן אין דאָס איינציק מאָדערן לאַנד אין דער וועלט וואָס האָט ניט דורכגעמאַכט קיין פעאָדאַלן פּעריאָד אין זיין עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג. קיין פּויערימשאַפט אין דעם אייראָפּעאישן זין איז דאָ קיין מאָל ניט געווען. דער אַגריקולטורעלער איינס איז דאָ ניט געווען דער דאָרף אָדער דער הויף, נאָר די אינדיווידועלע פאַרם וואָס איז אין פאַרנעם און עקאָנאָמישער וואָג אָפט אַ קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונג. ווי אַזאַ, האָט זי פרי דערפילט דעם דרוק פון די שטעט, וואָס טראָגן אַריבער דעם עקאָנאָמישן שווערפּונקט פון דער אַגריקולטור צו דער אינדוסטריע. דער קאַמף צווישן דער דוראַלער באַפעלקערונג פון לאַנד און דער אורבאַנישער איז דעריבער ניט זעלטן געווען ניט אַזוי אַ שטרייט צווישן צוויי אַנטקעגנגעזעצטע קלאַסן, ווי אַ קאַמף צווישן צוויי טיילן פון דעם זעלביקן קלאַס וואָס האָבן פאַרטראָטן פאַרשיידענע עטאַפּן פון דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג.

פּאָליטיש איז, ווי מיר וועלן זען, דער קאַמף צווישן דער אַגריקולטור און אינדוסטריע ניט געווען קיין קלאָר־געשניטענער. די אַגריקולטור גופא איז ביז צו דעם בירגער־קריג געווען צעריסן אויף דריי הויפּט־טיילן: 1) די רייכע פאַרמערס אין די מזרח־שטאַטן, וואָס זיינען אין תוך געווען קאַפּיטאַליסטן און האָבן געהאַט ניט קיין קליינעם חלק אין דער אינדוסטריע און דעם האַנדל פון די שטעט; 2) די שקלאַפן־אייגנטימערס אין די דרום־שטאַטן וואָס האָבן אַרויסגעוויזן אַ טענדענץ זיך צו פאַרוואַנדלען אין אַן אַריסטאָקראַטיע; 3) די פּראָנטיר־מענטשן וואָס האָבן אָקופּירט נייעם באָדן און וואָס דער עקאָנאָמישער ווערט פון זייער באָדן איז געווען מער אַ פּאָטענציעלער, ווי אַן אַקטועלער. אין דער באַציאונג פון אָט די דריי גרופּעס צו קולטור שפּיגלט זיך אָפּ די פאַרשיידנאַרטיקייט פון די פּאָזיציעס, וואָס זיי האָבן פאַרנומען אין די ווירטשאַפטלעכע פּראָצעסן פון לאַנד.

די גרויסע פאַרמערס פון די מזרח־שטאַטן האָבן אין דער ערשטער העלפט פון דעם 19טן יאָרהונדערט דערגרייכט אַ גאָר גרויסע מאָס פון סטאַביליזאַציע

און זיינען אין שייכות צו קולטור־ענינים געווען טראַדיציאָנאַליסטיש. זיי האָבן דעריבער זייער קולטור־יניקה געשעפּט פון ענגלאַנד. די צווייטע גרופּע — די שקלאַפן־אייגנטימערס — האָט יאָ אַרויסגעוויזן אַ נטיה צו שאַפן אַן אייגענע קולטור, אָבער דאָס איז געווען אַן איינזייטיקע און אומרייפע קולטור. ערשטנס האָבן די פּלאַנטאַטאָרן, ווי אַריסטאָקראַטן אומעטום, אַרויסגעוויזן אַ נייגונג דער עיקר צו ראָמאַנטיק. צווייטנס איז דער אַלגעמיינער בילדונג־ניוואָ פון די דרום־שטאַטן געווען אַ נידעריקער. דריטנס האָבן די וויכטיקסטע אינ־טעלעקטואַלן פון דעם דרום, אין זייער זוכן צו באַרעכטיקן שקלאַפעריי, קאָנ־צענטרירט זייער גאַנצע גייסטיקע טעטיקייט אויף פּאָליטישער וויסנשאַפט. זיי האָבן טאַקע אויף דעם געביט, ווי עס וועט קלאָר ווערן שפּעטער, אסך אויפגעטאָן, אָבער צו שאַפן אַ ברייטע קולטור אויף אַנדערע געביטן — איז זיי שוין ניט געבליבן גענוג ענערגיע. די דריטע גרופּע — די פּראָנטירמענשן — האָט בכלל געהאַט אַ ניהיליסטישע באַציאונג צו קולטור, אָבער אויף וויפיל זי האָט דאָך געשאַפן קולטור, האָט זי געדאַרפט אָנהייבן אַלצדיגנ פון דאָס ניי.

כאַראַקטעריסטיש פאַר אַלע אַגריקולטורעלע גרופּעס איז געווען דאָס, וואָס גראַד זייערע דערפאָלגן אויף דעם מאַטעריעלן געביט זיינען געווען אַ שטער צו זייער קולטורעלן פּראָגרעס. די פיזישע אָנשטרענגונג איז ביי אַלעמען געווען זייער גרויס און זי האָט געלאָזט וויניק מעגלעכקייט פאַר גייסטיקער אָנשטרענגונג. פון דער אַנדערער זייט האָט די פיזישע אָנשטרענגונג, מחמת דעם אומגעהייערער רייכקייט פון לאַנד, געגעבן אַזעלכע גלענצנדיקע רעזול־טאַטן, אַז זי האָט מיט דעם אַליין שוין אין אַ גרויסער מאָס געדעמפט די גייסטיקע קאַפּאַציטעט פון די לאַנדווירטן.

די ערשטע און צווייטע גרופּעס — פּונקט ווי די שטאָטישע בורזשואַזיע — האָבן זיך געשפּייזט מיט אַ קולטור, וואָס אָדער זי האָט וועגעטירט, ווי אין די ניי־ענגלאַנד־שטאַטן, אָדער זי איז געווען אַ מין אַנטלויפן פון דער ווירקלעכ־קייט, ווי אין דרום. דאָס איז געווען אַ קולטור, וואָס האָט ניט אָנטשפּראָכן ניט דעם טעמפּאָ פון דער אָמעריקאַנער דינאַמיק, ניט דעם פאַרנעם פון דער אָמעריקאַנער פּיאָנערישקייט; אַ קולטור, וואָס האָט אָנגעהויבן פאַלן אונטער דער לאַסט פון איר אייגענער פאַראַנקערטקייט אין די אויסגעלעבטע באַדינגונגען פון ענגלאַנד. מיט ביטערקייט האָט ראַלף וואַלדאָ עמערסאָן גערעדט פונם גייסטיקן לעבן אין מאַסאַטשוסעטס גלייך נאָך דער רעוואָלוציע. אין די דריי צענדליק יאָר וואָס זיינען געלעגן צווישן 1790 און 1820, קלאָגט זיך עמערסאָן, איז אין יענעם שטאַט ניט געווען ניט „קיין בוך, רעדע, געשפּרעך אָדער געדאַנק". וועגן דעם זעלביקן פּעריאָד זאָגט ווערנאָן פּאַרינגטאָן, אַז די אַלטע אַמעריקע האָט דאַן געהאַלטן אין שטאַרבן. די נייע אַמעריקע וואָס האָט אָנגעהייבן אויפקומען,

איז געווען „אַ פֿליסיקע, אומרואיקע וועלט, יוגנטלעך אָפּטימיסטיש, גיריק צו (זוכן) פֿאַרבעסערונג פֿאַר זיך, אַנטשלאָסן צו געפֿינען גרינגערע וועגן צו רײַכטום, ווי דעם האַרעפּאַשנעם וועג פֿון נאַטירלעכן וואוקס. זי האָט אויפֿגעפּאַסט מענטשלעכע נאַטור ווי אַן אַקוויזיטיווע נאַטור און אָפּשאַצנדיק אַקוויזיטיווקייט ווי אַ קאַרדינאַלע מידה טובה, האָט זי זיך אַרויסגעלאָזט אויסגעפֿינען וואָס פֿאַראַ געלעגנהייטן עס האָבן געוואַרט אויף איר אין די ניט־עקספּלואַטירטע רעסורסן פֿון דעם קאָנטינענט"[1]. אַ מוסטער פֿון אָט דער נײַער אַמעריקע האָבן מיר שוין געזען אין דער מערבדיקער עקספּאַנסיע, וואָס האָט אין דער צײַט, וועגן וועלכער עס רעדט זיך דאָ, קיין נײַע קולטור ניט געשאַפֿן און זייער ווייניק פֿון דער אַלטער קולטור גענוצט.

אַ צווייטן מוסטער פֿון דער נײַער אויפֿקומענדיקער אַמעריקע געפֿינען מיר אין די שטעט. אין דעם צווייטן פֿערטל פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט איז די איבערוועגנדיקע מערהייט פֿון דער באַפֿעלקערונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געווען אַ רוראַלע. בלויז 25 שטעט האָבן זיך דאַן געפֿונען אין לאַנד וואָס האָבן געהאַט צו 8000 אײַנוואוינער אָדער מער יעדער — און זיי אַלע צוזאַמען האָבן געהאַט בסך הכל וואָסערע 25 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג. „עס איז געווען אַ צײַט" — זאָגט פּראָפֿ. טורנער — „ווען שטעט זײַנען פֿאַקטיש געווען אָן וואַסערלייטונג, אָן גאַז, אָן עלעקטרישע באַלײַכטונג, אָן גוט־געפּלאַסטערטע גאַסן און אָן באַצאָלטע פּראָפֿעסיאָנעלע פֿייער־דעפּאַרטעמענטן אָדער פּאָליציי־אַמטן"[2]. אָבער דאָס אַלץ האָט זיך שנעל געביטן, ווען די אינדוסטריאַליזאַציע האָט זיך אויף אַן אמת געלאָזט אין גאַנג. אַ טעכנישער שטראָם האָט זיך צעטראָגן פֿון איין עק לאַנד צו דעם צווייטן מיט דער קראַפֿט פֿון אַ וואולקאַנישן אויסברוך. אָט ווי אַזוי בירדס מאָלן יענעם פּעריאָד:

> דערפֿינדערס האָבן געהאַלטן אין איין בײַטן דעם פּנים פֿון יבשה און ים; בויערס פֿון פֿאַבריקן און אײַזנבאַנען האָבן מאַרשירט פֿאָראויס מיט ריזן־טריט און נאָך זיי איז נאָכגעגאַנגען אַ שטײַגנדיקע אַרמיי פֿון אינדוסטריעלע אַרבעטער; דאַמפּשיפֿן האָבן אָנגעהייבן אַראָפּטרײַבן זעגל־שיפֿן פֿון די וואַסערן; און די פּעקלעך ווערטפּאַפּירן אין די פֿײַער קאַסעס זײַנען געוואָרן שווערער טאָג איין, טאָג אויס[3].

אין אַזאַ צײַט האָט קאַפּיטאַל געהאַט ווייניק געדולד פֿאַר אָנשטרענגונגען פֿון אַ רײַן־גײַסטיקן כאַראַקטער. ער האָט ניט געקאָנט זיך שטעלן וואַרטן ביז די קולטור וועט דעריאָגן די ציוויליזאַציע און זיך אויסגלײַכן מיט דער טעכניק. קאַפּיטאַל האָט געהאַט אַ וויכטיקערע זאַך צו טאָן: ער האָט געדאַרפֿט שעפּן פּולע צעבערס כל זמן דער קוואַל פֿון פּראָפֿיט איז געווען פֿול און דער מאַרק איז געווען אויפֿנעם־פֿעאיק און די נאַטור־רײַכטימער האָבן זיך געבעטן מען

זאָל זיי עקספּלואַטירן. די אינדוסטריאַליסטן האָבן זיך אַליין ניט געקאָנט אָפּ־געבן מיט אידעלע גייסטיקע ענינים און האָבן זיך ווייניק געזאָרגט וועגן דער גייסטיקער אויסבילדונג פון זייערע אַרבעטער. זעלטן־ווען האָט די וועלט געזען אַזאַ בולטע באַשטעטיקונג פון מאַרקסעס טעאָריע, אַז אַרבעט־קראַפט איז אַ סחורה וואָס דער קאַפּיטאַליסט קויפט פאַר אַזוי ביליק ווי עס לאָזט זיך כדי צו עקספּלואַטירן איר געברויך־ווערט — אַרבעט. די אַרבעטער זיינען פאַר דעם אויפקומענדיקן האַפּערדיקן קאַפּיטאַליזם ניט געוועזן קיין לעבעדיגע מענטשן, נאָר די כלים, אין וועלכע עס האָט זיך אויפגעהאַלטן די סחורה וואָס ער האָט גע־דאַרפט האָבן כדי צו באַטרייבן די אינדוסטריע. ספּעציעל איז דאָס געווען אמת בנוגע צו אימיגראַנטן וואָס האָבן אין דער צייט, ועגן וועלכער עס רעדט זיך דאָ, אָנגעהייבן קומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין גרויסע מאַסן. אין לאַנד איז שוין דאַן אויך אָנגעגאַנגען דער גרויסער ויכוח וועגן שקלאַפעריי, וואָס האָט, אַ פּאָר צענדליק יאָר שפּעטער, געפירט צו דעם בירגער־קריג. האָבן די שקלאַפן־אייגנטימערס געטענה'ט, אַז דער מצב פון די שקלאַפן אין די דרום־שטאַטן איז אָפט בעסער ווי די לאַגע פון די אינדוסטריעלע אַרבעטער אין צפון ; און זיי זיינען ניט געווען אין גאַנצן אויסערן וועג.

אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל האָט געהאַט נאָך אַ וויכטיקע אויפגאַבע, וואָס צוליב איר האָט ער זיך ניט געלאָזט אַראָפּשלאָגן אויף זייטיקע דרכים. ער האָט, נעמלעך, געדאַרפט פירן גלייכצייטיק אַ קאַמף אי קעגן די פאַרמעגלעכע פאַר־מערס וואָס האָבן זיך ניט געלאָזט אַראָפּשטופּן צו אַ סובאָרדינירטער עקאָנאָמי־שער פּאָזיציע, אי קעגן די אַרבעטנדיקע מאַסן אין די שטעט וואָס האָבן פאַר זיך געזוכט אַ גרעסערן חלק פון דעם וואַקסנדיקן רייכטום אין לאַנד. דאָס איז געווען אַן אַלטער קאַמף, וואָס האָט זיך נאָך אייגנטלעך אָנגעהייבן לאַנג פאַר דער רעוואָלוציע און האָט, נאָך דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט, געקראָגן זיין קלאַסישן אויסדרוק אין דעם פּאָליטישן שטרייט צווישן דזשעפערסאָנען און האַמילטאָנען.

6.

מיט אַריבער הונדערט יאָר צוריק האָט אַ זייער שאַרף־זעעוודיקער פראַנצויזישער אַריסטאָקראַט, אַלעקסיס דע טאָקוויל, וואָס האָט טיף און גרינט־לעך געשטודירט די אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע, געשריבן:

> די אויבערפלאַך פון דער אַמעריקאַנער געזעלשאַפט איז, אויב איך מעג נוצן דעם אויסדרוק, צוגעדעקט מיט אַ שיכט פון דעמאָקראַטיע, פון אונטער וועלכער עס קוקן אַמאָל אַרויס אַלטע אַריסטאָקראַטישע קאָלירן [1].

מיט קאַרגע הונדערט יאָר שפּעטער האָט דער אַמעריקאַנער פּראָפעסאָר טשאַרלס מעריאַם, רעדנדיק פון דער אַנטשטייאונג פון די פּאַראייניקטע שטאַטן, אויסגעדריקט דעם זעלביקן געדאַנק אין די פאָלגנדיקע ווערטער:

> בעת די רעוואָלוציאָנערע טעאָריע איז געווען דעמאָקראַטיש אויף דער דעסטרוק־טיווער זייט און אין אַ געוויסער מאָס אויך אויף דער קאָנסטרוקטיווער זייט, זיינען אין איר אָבער אויך געווען אַריסטאָקראַטישע טענדענצן פון אַן אויסגע־שפּראָכענעם כאַראַקטער [2].

נעמען נעמט זיך עס פון דעם, וואָס אין איר גאַנצער געשיכטע האָט אַמעריקע געזוכט אַ פּשרה צווישן צוויי פּאָליטישע קאָנצעפּציעס, וואָס אין תוך שליסן זיי איינע די אַנדערע אויס. די ערשטע איז, צו נוצן די פאָרמולי־רונג פון דזשיימס ברייס, „די טענדענץ וואָס פאָראורזאַכט אַז געוויסע מענטשן זאָלן אָפּשאַצן די פרייהייט פון דעם יחיד ווי די ערשטע פון די סאָציאַלע מצוות"; די צווייטע איז די טענדענץ וואָס באַוועגט אַנדערע מענטשן „צו באַשטיין אויף דעם" אַז די אימפּולסן פון דעם יחיד זאָלן „געצוימט און רע־גולירט" ווערן [3]. דער פּאָליטישער יסוד פון דעם שטרייט צווישן אָט די צוויי קאָנצעפּציעס ליגט אין די חלוקי דעה וועגן דער ראָלע פון דעם שטאַט און וועגן די פונקציעס פון דער מלוכה. באַטירלעך וואָרצלען די דאָזיקע חלוקי דעה אין סאָציאַל־עקאָנאָמישע פּאַרהעלטענישן. דער סכסוך דרייט זיך אַרום אַ זייער פּשוטע פראַגע: פון וועלכע קוואַלן שעפּט די מלוכה איר מאָראַלישע עקזיסטענץ־באַרעכטיקונג און וועלכע סאָציאַל־עקאָנאָמישע אינטערעסן דאַרף זי דינען מיט איר פּאָליטישן כח?

פאַר די ערשטע קאָלאָניסטן איז די פראַגע פון דעם מאָראַלישן יסוד פון דער מלוכה ניט געשטאַנען. ווי מיר האָבן געזען, האָבן זיי אַהער אַריבערגע־טראָגן די פּאָליטישע אינסטיטוציעס פון ענגלאַנד און געזאָרגט פאַר דעם, אַז די דאָזיקע אינסטיטוציעס זאָלן דאָ אויספילן די סאָציאַלע פונקציעס, וואָס זיי האָבן אויסגעפּילט אין דער אַלטער היים, נאָר לטובת די באַזיצנדיקע שיכטן אין די קאָלאָניעס. די פאַרמעגלעכע סעטלערס האָבן אָן וואָסערע עס איז גע־וויסן־באַוואָרענישן באַשרענקט די פּאָליטישע רעכט פון דער אָרעמשאַפט און פאַרפעסטיקט דעם טעאָקראַטישן פונדאַמענט פון דעם שטאַט. כל זמן עס איז ניט געווען קיין סתירה צווישן די אינטערעסן פון די דאָזיקע פאַרמעגלעכע קלאַסן און די זעלביקע קלאַסן אין דער מעטראָפּאָליע, איז דעריבער ניט גע־ווען נייטיק פאַר די ערשטע זיך צו פאַרנעמען מיט פּאָליטישע חקירות און צו זוכן קאָמפּראָמיסן צווישן פאַרשיידענע פּאָליטישע טעאָריעס. ווען אַזאַ סתירה האָט זיך אָבער יאָ אַנטוויקלט און האָט מער ניט געקאָנט געלייזט ווערן

אין דער עקזיסטירנדיקער שטאַטלעכער ראַם, האָבן די קאָלאָניסטן אָנגעהייבן זוכן אַ אידעאישע באַרעכטיקונג פאַר אַ פּאָליטישען אויפשטאַנד קעגן ענגלאַנד.

די טעאָריע וואָס האָט צום בעסטן אַנטשפּראָכן די פאָדערונגען פון דער צייט איז געווען די, וואָס האָט אַנערקענט, אַז מענטשן ווערן געבוירן מיט באַשטימטע רעכט וואָס קומען פון דער נאַטור גופא און וואָס קאָנען דעריבער דורך קיינעם ניט צוגענומען ווערן. טאָמאַס דזשעפערסאָן, דער וויכטיקסטער פּאָליטישער אידעאָלאָג פון דער רעוואָלוציע, האָט אָט די טעאָריע אין אומפאַרגעסלעכע ווערטער אויף אייביק פאַרשריבן אין דער אומשטערבלעכער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט.

דזשעפערסאָן איז ניט געווען דער טאַטע פון דער טעאָריע, ווי ער אַליין האָט צוגעגעבן. אין אַ בריוו, וואָס ער האָט אין 1825 אַדרעסירט צו הענרי לי, שרייבט ער: עס איז ניט געווען דער צוועק פון דער אומאָפּהענגיקייט־דעקלאַראַציע „צו אויסגעפינען נייע פּרינציפּן אָדער נייע אַרגומענטן וואָס מען האָט פון זיי פריער ניט געטראַכט" אָדער „סתם צו זאָגן זאַכן וואָס זיינען קיין מאָל פריער ניט געזאָגט געוואָרן". דער צוועק פון דער דעקלאַראַציע איז געווען צו אַפּעלירן צו דער וועלט און צו טאָן דאָס אין אַזאַ פאָרם, אַז אַלע זאָלן דאָס פאַרשטיין און זען אין דעם „אַן אויסדרוק פון דעם אַמעריקאַנער געדאַנק".

ניט די טעאָריע פון נאַטירלעכע רעכט גופא, נאָר דער פאַרזוך די דאָזיקע טעאָריע צו פאַרוואַנדלען אין דעם ווינקלשטיין פון דעם נייעם שטאַט — דאָס איז געווען דער גרויסער פּאָליטישער אויפטו פון דער רעוואָלוציע. עס איז אָבער געווען אַסך גרינגער צו פאָרמולירן אַן אַלגעמיינעם פּרינציפּ איידער דעם פּרינציפּ צו רעאַליזירן אין דעם לעבן פון דער נייער רעפּובליק. דאָ איז דער פּרינציפּ געקומען אין קאָנפליקט מיט ווידעראַנאַנדיקע עקאָנאָמישע אינטערעסן. קיינער האָט ניט אויסגעזעצט קעגן דער אומאָפּהענגיקייט־דעקלאַראַציע, ווען זי איז לכתחילה אָנגענומען געוואָרן ווי אַ ווענדונג צו דער מענטשהייט און ווי אַ באַרעכטיגונג פון דעם אויפשטאַנד, אָבער ווען דזשעפערסאָן און זיינע אָנהענגער האָבן געפּרואווט איבערזעצן די פּרינציפּן פון דער דעקלאַראַציע אין קאָנקרעטע מעשים, האָבן זיך איבער אַמעריקע צעטראָגן גאָר אַנדערע טענער. מענטשלעכע גלייכקייט און נאַטירלעכע רעכט זיינען גוט אין אַ מאַניפעסט, אָבער ווי רעשטאָוואַניעס פון אַ שטאַט־סטרוקטור — דאָס איז אַקוראַט ווי די בורזשואַזיע פון די צפון־שטאַטן און די פּלאַנטאַטאָרן פון די דרום־שטאַטן האָבן ניט געוואָלט.

ווען זיי, די בורזשואַזיע און פּלאַנטאַטאָרן, האָבן געדאַרפט האָבן די מאַסן צו פירן די מלחמה קעגן ענגלאַנד, האָבן זיי גערעדט וועגן דער גלייכקייט פון אַלע מענטשן; אָבער ווען די מאַסן האָבן די מלחמה געוואונען און עס

איז געקומען די צייט צו שרייבן אַ קאָנסטיטוציע פאַר דער רעפּובליק — האָבן די באַזיצנדיקע קלאַסן אָנגעהייבן רעדן אַן אַנדער שפּראַך. „די מאַסע איז אַ חיה" — האָט דער אידעאָלאָג פון די דאָזיקע קלאַסן, אַלעקסאַנדער האַמילטאָן, מיט פאַראַכטונג אויסגערופן. די מאַסע קאָן זיך אַליין ניט רעגירן — האָבן אונטערגעכאַפּט די סאָציאַלע שיכטן, וואָס האַמילטאָן איז געווען זייער טאַלאַנט־פולסטער וואָרט־זאָגער. צו דער פּוריטאַנישער נויגונג צו רעגולירן די מאָראַלישע פירונגען פון די מאַסן איז צוגעקומען דער אינטערעס פון דער בורזשואַזיע צו האַלטן די מאַסן אין שפּאַן סאָציאַל. פון דעם שדוך איז געבוירן געוואָרן דער פאַרלאַנג פון דער בורזשואַזיע צו שאַפן אַ צענטראַליסטישע מלוכה מיט באַשרענקטע רעכט פאַר דעם דורכשניטלעכן בירגער.

דזשעפערסאָן, דערקעגן, האָט געהאַלטן, אַז ווי שלעכט דאָס פאָלק אַליין זאָל זיך ניט רעגירן, וועט עס אַלץ ניט אָנטאָן אַזוי פיל שאָדן, וויפיל עס האָבן אָנגעטאָן די מאָנאַרכן. נעם — האָט ער אין 1816 געשריבן צו אַ פריינט — אַ פּופּצן — צוואַנציק רעגירונגען „און ווייז מיר וואו די מאַסן האָבן אין... פערציק יאָר אָנגעמאַכט העלפט אַזוי פיל צרות, וויפיל איין דעספּאָט וואָלט פאַראורזאַכט אין איין יאָר". דעם אונטערשייד צווישן זיין אייגענער באַציאונג צו די מאַסן און דער באַציאונג פון דער שטאָטישער בורזשואַזיע האָט דזשעפערסאָן סומירט אין אַ בריוו, וואָס ער האָט געשריבן צו דופּאָנט דע נעמורן אין 1816:

> מיר ביידע באַטראַכטן די מאַסן פאַר אונדזערע קינדער און האָבן זיי ליב מיט דער צערטלעכקייט פון עלטערן. אָבער דו האָסט זיי ליב ווי עופעלעך, וועמען דו האָסט מורא צו געטרויען אָן אַמען; און איך — ווי דערוואַקסענע, וועמען איך לאָז פריי איבער צו זעלבסט־רעגירונג.

די בעסטע רעגירונג איז פאַר דזשעפערסאָנען די, וואָס רעגירט צום ווינציקסטן. פאַר אים איז מלוכה ניט געווען קיין פאַרגליווערטע אינסטיטוציע, נאָר אַ דינאַמישער פּראָצעס וואָס באַנייט זיך כסדר. יעדער דור איז דער באַלעבאָס איבער זיין אייגענעם גורל און דאַרף זיך באַפרייען פון דער טויטער האַנט פון די פריערדיקע דורות. ניט אומעטום איז מעגלעך צו האָבן די זעלביקע פאָרם פון רעגירונג — און אַ רעוואָלוציע כאָטש איין מאָל אין צוואַנציק יאָר איז גאָר ניט קיין שלעכטע זאַך. „דער בוים פון פרייהייט" — האָט ער זיך אין 1787 אויסגעדריקט אין אַ בריוו צו וויליאַם ס. סמיט — „דאַרף פון צייט צו צייט אָפּגעפרישט ווערן מיט דעם בלוט פון פּאַטריאָטן און טיראַנען. דאָס איז זיין נאַטירלעכע באַמיסטיקונג". [4])

דזשעפערסאָן איז געווען צו פיל פּאָליטישער דענקער און רעאַליסט ניט

צו איינזען, אַז מאַטעריעלע באַדינגונגען באַשטימען דעם אויסזען פון פּאָליטישע אינסטיטוציעס. ער האָט געהאַלטן — זאָגט דזשאָן דיואי, — אַז „אינטערעסן וואָס ווערן אויסגעכאָוועט פון באַשטימטע באַשעפטיקונגען (פּוירסוטס) קאָנען פונדאַמענטאַל ענדערן די אָריגינעלע מענטשלעכע נאַטור און די אינסטיטוציעס וואָס זיינען קרוביש צו איר״ [4]). דזשעפערסאָן האָט דעריבער געגלייבט, אַז אַמעריקע וועט אָנהאַלטן איר דעמאָקראַטיע נאָר אַזוי לאַנג ווי איר עקאָנאָמיע וועט זיין באַזירט אויף אַ ווירטשאַפט פון אומאָפּהענגיקע אַגראַריער. ער האָט געזען די געפאַרן פון דער אינדוסטריאַליזאַציע, וואָס ברענגט מיט זיך אורבאַניזאַציע און די אויסבילדונג פון אַ קלאַס וואָס איז אויסגעוויזן אויף דעם חסד פון אַ צווייטן קלאַס. אין אַנדערע ווערטער: ער האָט קלאָר באַנומען דעם קלאַסן־כאַראַקטער פון דעם מאָדערנעם שטאַט.

אין אַ דעם באַנעם האָט דזשעפערסאָן זיך באַגעגנט מיט האַמילטאָנען, וועלכער האָט טאַקע דערפאַר געוואָלט אַן אויטאָריטאַטיוון שטאַט, ווייל ער האָט געוואָלט פאַרזיכערן די ממשלה פון דער שטאַטישער בורזשואַזיע. מיט אַ דערשטוינענדיקער טיפקייט האָט די ראָלע פון דעם שטאַט דעפינירט דזשיימס מעדיסאָן, דער „טאַטע פון דער אַמעריקאַנער קאָנסטיטוציע״ און פערטער פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן. 60 יאָר פאַר מאַרקסן האָט ער געגעבן אַ פּאַקטיש־מאַרקסיסטישע אויסטייטשונג פון די פונקציעס פון דעם שטאַט און פון דער ראָלע, וואָס פּאָליטישע פּאַרטייען שפּילן אין דעם שטאַט. פּאַרטייען אָדער פראַקציעס — זאָגט מעדיסאָן — זיינען דער פּראָדוקט פון דער קלאַסן־צעטיילונג פון דער געזעלשאַפט. די דאָזיקע צעטיילונג שטראָמט אַרויס פון דער אומגלייכער דיסטריבוציע פון אייגנטום. „דער געוויינלעכער און דויערנדיקסטער מקור פון פראַקציעס״ — לייענען מיר אין דעם באַרימטן צענטן אַרטיקל פון דער „פעדעראַליסט״־סעריע — „איז געווען די פאַרשיידנאַרטיקע און אומגלייכע פאַרטיילונג פון אייגנטום. די וואָס פאַרמאָגן אייגנטום און יענע וואָס האָבן עס ניט, האָבן אַלע מאָל אויסגעפורעמט בולטע אינטערעסן אין דער געזעלשאַפט. די וואָס זיינען קרעדיטאָרן און יענע וואָס זיינען בעל־חובות, פאַלן אַרונטער אונטער דער זעלביקער פאַרטיילונג. אַ לאַנדווירטשאַפטלעכער אינטערעס, אַ פאַבריציר־אינטערעס, אַ האַנדלס־אינטערעס, אַ געלט־אינטערעס און אַסך קלענערע אינטערעסן וואַקסן נייטווענדיקערוויס אויס אין ציוויליזירטע נאַציעס און צעטיילן זיי אויף פאַרשיידענע קלאַסן, וואָס ווערן באַווירקט פון פאַרשיידענע סענטימענטן און אַנשויאונגען״ [5]). פון דעם איז קלאָר, אַז מען קאָן פּאַרטייען און פראַקציעס ניט אָפּשאַפן און עס קאָן נאָר זיין אַ רעד פון קאָנטראָלירן די סיבות וואָס ברענגען זיי צום לעבן.

דער קאָנטראָל — גייט ווייטער מעדיסאָנס טעזע — ליגט אין די הענט פון דעם שטאַט — און פון דעם שטאַמט דער פּאָליטישער קאַמף. יעדער פּאַרטיי, זוכט אַריינצוכאַפּן די רעגירונג, כּדי צו האָבן צוטריט צו די קאָנטראָל־אינסטרומענטן פון דעם שטאַט. נעמט, זאָגט מעדיסאָן, אַזאַ פּשוטע זאַך ווי שטייערן. דאָס איז, דאַכט זיך, עפּעס וואָס פאָדערט די גרעסטע אומפּאַרטייאישקייט — „און דאָך איז אפשר ניטאָ אַ געזעצגעבנדיקער אַקט וואָס גיט אַ גרעסערע מעגלעכקייט און רופט אַרויס אַ גרעסערן יוצר הרע ביי אַ הערשנדיקער פּאַרטיי צו טרעטן אויף די פּרינציפּן פון גערעכטיקייט.״ פון דעם איז געדרונגען, אַז אין אַ ריין־דעמאָקראַטישן שטאַט קאָנען די אינטערעסן פון מינדערהייטן און שוואַכע גרופּעס קיין מאָל ווי געהעריק ניט אָפּגעהיט ווערן, ווייל די מערהייט וועט שטענדיק פירן דאָס לאַנד לויט דעם, ווי עס וועט זיך איר לוינען. דער־קעגן גיט אַ רעפּובליק ווי די פאַראייניקטע שטאַטן מער מעגלעכקייטן אַ מינדערהייט צו קריגן גערעכטיקייט, ווייל אין אַזאַ רעפּובליק הערשט ניט דאָס פאָלק דירעקט, נאָר דורך דעלעגירטע שליחים — און די דאָזיקע שליחים קאָנען זיך גיכער אויפהויבן איבער די אינטערעסן פון איין קלאַס און רעגירן אין הסכם מיט די אינטערעסן פון דעם גאַנצן פאָלק.

ווען מען ווענדט אָן מעדיסאָנס טעאָריע אין איר אמתן זין, ווערט קלאָר, אַז מערהייט און מינדערהייט דאַרף מען אין אַ קלאַסן־געזעלשאַפט ניט מעסטן אין טערמינען פון צאָל, נאָר אין טערמינען פון עקאָנאָמישער מאַכט — און עקאָנאָמישע מאַכט ליגט אין די הענט פון דער סאָציאַלער שיכט וואָס נומעריש דינט זי די אינטערעסן פון דער קלענסטער צאָל בירגער. דאָס האָט דזשעפער־סאָן פאַרשטאַנען און ער האָט זיך דעריבער געשראָקן פאַר דער אינדוסטריאַלי־זאַציע פון די פאַראייניקטע שטאַטן. אין דער דאָזיקער אינדוסטריאַליזאַציע האָט ער געזען די פּאָטענציעלע איינשרומפּונג פון דער פּאָליטישער דעמאָ־קראַטיע.

די אויפקומענדיקע בורזשואַזיע פון דער נייער רעפּובליק איז געווען פאַראינטערעסירט אין אַ שטאַרקן שטאַט. זי האָט דעריבער געפירט אַ קאַמף קעגן די אַגראַרע עלעמענטן, דער עיקר קעגן די שקלאַפנהאַלטערישע פּלאַנטאַטאָרן, וואָס האָבן געוואָלט פּונקט דעם היפּוך. דער שטרייט האָט זיך געדרייט אַרום דעם, צי די רעפּובליק זאָל זיין אַ פעדעראַליסטיש־צענטראַליזירטע מלוכה, אין וועלכער די באַזונדערע שטאַטן זאָלן זיין פּראָווינצן מיט אַ היפּשער מאָס אויטאָנאָמיע און זעלבסט־רעגירונג אין אינערלעכע שטאַט־ענינים, אָדער אַ לויזע פאַראייניקונג פון פּאַקטיש־אומאָפּהענגיקע פּראָווינצן.

ווען די קאָלאָניעס האָבן זיך אָפּגעריסן פון ענגלאַנד, איז דאָס אַמעריקאַ־נער פאָלק אין נאַציאָנאַלן זין נאָך ניט געווען אויסגעקריסטאַליזירט און פּאָלי־

טיש נאָך ניט פאָרמירט. דער אָריגינעלער אָפּמאַך, לויט וועלכן די 13 שטאַטן האָבן זיך געפירט איידער די קאָנסטיטוציע איז אָנגענומען געוואָרן, האָט, צווישן אַנדערן, אַנטהאַלטן דעם ווייטערדיקן פונקט:

> יעדער שטאַט פאַרהאַלט פאַר זיך זיין סואווערעניטעט, פרייהייט און אומאָפּהענגיקייט און יעדער מאַכט, יורידיקציע און רעכט וואָס איז ניט בפירוש דעלעגירט געוואָרן צו די פאַראייניקטע שטאַטן פאַרזאַמלט אין קאָנגרעס דורך אָט דער קאָנפעדעראַציע.

די קאָנסטיטוציע, ווען דאָס לאַנד האָט זי ענדלעך אָנגענומען, איז געווען — און געבליבן — אַן איינאַרטיק־געמישטער פּאָליטישער אינסטרומענט, וואָס אין אים זיינען פעדעראַליסטישע און נאַציאָנאַלע פּרינציפּן פון רעגירונג פאַראייניקט. דזשיימס מעדיסאָן האָט אַזוי דעפינירט דעם אונטערשייד צווישן אָט די צוויי מינים פּרינציפּן: אין אַ פעדעראַלער רעגירונג אָפּערירט די צענטראַלע מלוכה־מאַכט דורך די פּאָליטישע איינסן וואָס שטעלן צונויף די פאַראייניקונג; אין אַ נאַציאָנאַלער רעגירונג אָפּערירט זי דורך די אינדיווידועלע בירגער וואָס שטעלן צונויף די נאַציע. געמאָסטן מיט אָט דער מאָס, זאָגט מעדיסאָן, איז די קאָנסטיטוציע פון די פאַראייניקטע שטאַטן ניט קיין פעדעראַלע און ניט קיין נאַציאָנאַלע, נאָר אַ געמיש פון ביידע. „אין איר יסוד — זעצט ער פאָר — „איז זי פעדעראַל. ניט נאַציאָנאַל; אין די קוואַלן, פון וועלכע די געוויינלעכע מאַכט פון דער רעגירונג ווערט גענומען, איז זי טיילווייז פעדעראַל און טיילווייז נאַציאָנאַל; אין דער אָפּערירונג פון דער דאָזיקער מאַכט איז זי נאַציאָנאַל, ניט פעדעראַל; אין דעם פאַרנעם [פון דער מאַכט] איז זי ווידער פעדעראַל, ניט נאַציאָנאַל; און, ענדלעך, אין דעם אויטאָראַטאַטיוון אופן פון פאָרשלאָגן ענדערונגען איז זי ניט אין גאַנצן פעדעראַל און ניט אין גאַנצן נאַציאָנאַל"[6]).

אפילו נאָך דעם, ווי די קאָנסטיטוציע איז אָנגענומען געוואָרן און דער בונד פון די שטאַטן האָט זיך טראַנספאָרמירט פון אַ לויזער קאָנפעדעראַציע אין אַ פעדעראַטיווער מלוכה מיט אַ היפּשער מאָס שטאַט־מאַכט קאָנצענטרירט אין די הענט פון דער פעדעראַלער רעגירונג, — אפילו נאָך דעם איז אַמעריקע נאָך אַלץ ניט געווען קאָנסאָלידירט ווי אַ נאַציע. עטלעכע יאָר נאָך דער רעוואָלוציע האָט אַ צוזאַמענפאָר פון דער עפּיסקאָפּעלישער קירכע באַשלאָסן אַריינצונעמען אין איר ליטורגיע אַ תפילה וואָס האָט, צווישן אַנדערן, אויך אַנטהאַלטן די ווערטער: „אָ, גאָט, בענטש אונדזער נאַציע". דער דאָזיקער באַשלוס האָט אַרויסגערופן אַזאַ שטורם פון אומצופרידנקייט, אַז אויף מאָרגן איז דער צוזאַמענפאָר געווען געצוואונגען צו פאַרבייטן די ציטירטע ווערטער מיט די ווערטער: „אָ, גאָט, בענטש אָט די פאַראייניקטע שטאַטן." ערשט דאָס פייער פון

דעם בירגער־קריג האָט צעשמאָלצן דעם סעקציאָנאַליזם און אויסגעשמידט אַן אַמעריקאַנער נאַציע. ניט קיין קליינע ראָלע האָט דערביי געשפּילט די כוואַליע פון נאַציאָנאַליזם וואָס האָט זיך, אין מיטן 19טן יאָרהונדערט, פאַנאַנדערגעטראָגן איבער גאָר דער מאָדערנער וועלט און געפירט צו דער אויסבילדונג פון אַ צאָל נאַציאָנאַלע שטאַטן אין אייראָפּע. „עס איז אַ וויכטיקער פאַקט" — זאָגט פּראָפעסאָר מעריאַם — „אַז אין איין דעקאַדע האָבן דריי גרויסע פעלקער — די פאַראייניקטע שטאַטן, דייטשלאַנד און איטאַליע — מיט „בלוט און אייזן" עטאַבלירט דעם פאַקט פון [זייער] נאַציאָנאַלער איינהייט" [7].

דער עקאָנאָמישער קאַמף צווישן די אַגראַרע עלעמענטן און דער בורזשואַזיע און צווישן דער בורזשואַזיע און די שקלאַפנאייגנטימערס האָט אומפאַרמיידלעך געמוזט אַריבערגיין אויף פּאָליטישע רעלסן — און די קאָנסטיטוציאָנעלע קאָנפערענץ איז געווען די ערשטע אַרענע. קיין גרופּע איז אין איר ניט געווען שטאַרק גענוג אַרויפצוצווינגען איר ווילן אויף אַלע אַנדערע גרופּעס, ווייל קיין גרופּע איז ניט געווען שוואַך גענוג זיך צו דאַרפן אונטערוואַרפן פולשטענדיק דעם ווילן פון אַן אַנדער גרופּע. דער רעזולטאַט איז געווען — די קאָנסטיטוציע פון די פאַראייניקטע שטאַטן, וואָס איז פאַרבליבן ביז אויף דעם היינטיקן טאָג אַ דאָקומענט פון קאָמפּראָמיסן, „אפשר" — אין די ווערטער פון דזשיימס ברייס — „דער דערפאָלגרייכסטער ביישפּיל אין דער געשיכטע פון דעם, וואָס אַ מיושבדיקער גייסט פון פשרה קאָן אויפטאָן" [8].

אָבער, ווי אין דעם פאַל מיט אַלע פשרות, האָט די קאָנסטיטוציע איבערגעלאָזט אַ צאָל פראַגעס ניט פאַרענטפערט און וואונדן וואָס האָבן ניט אויפגעהערט צו אייטערן. דער קאַמף אַרום דער קאָנסטיטוציע האָט אָפּגעשפּיגלט די גאַנצע שפּיל פון סאָציאַלע כחות, דעם געראַנגל צווישן די פאַרשיידענע עקאָנאָמישע אינטערעסן און דעם קאָנפליקט צווישן די צוויי קאָנצעפּציעס, וועגן וועלכן עס איז גערעדט געוואָרן אויבן. דער קאַמף איז נאָך ניט פאַרענדיקט, און פּראָפעסאָר ווערנאָן פאַרינגטאָן איז זיכער ניט געווען ווייט פון דעם אמת, ווען ער האָט אָפּגעשאַצט די פּאָליטישע געשיכטע פון די פאַראייניקטע שטאַטן ווי צום טייל אַ „שטרייט צווישן דעם גייסט פון דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט און דעם גייסט פון דער קאָנסטיטוציע; דער ערשטער רעכנט זיך דער עיקר מיט די רעכט פון מענטש, דער צווייטער איז מער פּראַקטיש באַזאָרגט וועגן די רעכט פון אייגנטום" [9]. אין דער באַציאונג צו דער נעגער־פראַגע קומט דאָס אַלץ צום אויסדרוק און עס איז דעריבער נייטיק, אײדער מיר גייען ווייטער, אַריינצוקוקן אַ ביסל אין דעם דאָזיקן ענין.

7.

„די אַמעריקאַנער דילעמע" — אַזוי באַצייכנט גאַנאַר מוירדאַל דאָס נעגער־פּראָבלעם. און ער דעפינירט עס ווי אַן אומאויפהערלעכן קאָנפליקט צווישן די דעמאָקראַטישע פּרינציפּן און קריסטלעכער מאָראַליטעט פון דער אַמעריקאַנער קרעדאָ, פון איין זייט, און פון אַ שטייגער־לעבן און מנהגים וואָס האָבן זייערע וואָרצלען אין פאָראורטיילן, אייפערזוכטן, פּרעסטיזש־חשבונות, קאַסטע־פאַרטיילונג, ניט־פאַרגינערײַ און אומצוטרוי, פון דער אַנדערער זייט [1].

די דילעמע איז שוין אַזוי אַלט, ווי די מאָדערנע אַמעריקע גופא: די ערשטע גרופּע שקלאַפן איז געבראַכט געוואָרן פון אַפריקע אויף אַ האָלענדישער שיף אין 1619. עס האָט מיט דער דילעמע זיך געראַנגלט די קירכע. דער רעליגיעזער פּרינציפּ, אַז אויף אַלע מענטשנקינדער רוט די שכינה און אַז פאַר אַלעמען איז אָפן דער וועג צו גאָטס האַרץ, איז געקומען אין קאָנפליקט מיט די אינטערעסן פון די שקלאַפן־אייגנטימערס, וועלכע האָבן מורא געהאַט אַז פון אַזאַ תורה קאָן נאָך דעם נעגער אײַנפאַלן צו צווייפלען אין דער מאָראַלישער באַרעכטיקונג פון שקלאַפעריי. האָט די טייל פון דער קירכע וואָס האָט געדינט די פּלאַנטאַטאָרן געפּרוּווט אויף דער דילעמע געבן פאַרשיידענע ענטפערס. איין ענטפער איז געווען, אַז דער נעגער געהערט ניט צו דעם מין מענטש און האָט ניט קיין נשמה, ממילא שטייט אים שוין ניט פאַר קיין שום קריסטלעכע אויסלייזונג. אַ צווייטער ענטפער האָט אָנגעוויזן, אַז די ביבל כשרט שקלאַפעריי — און קיינער טאָר דאָך ניט גיין קעגן דער ביבל. אַ דריטער ענטפער האָט אויף די נעגערס יאָ אויסגעשפּרייט דאָס הימלישע קעניגרייך, האָט אָבער געזען אין דער לאַגע פון די שוואַרצע גאָטס שטראָף וואָס זיי וועלן מוזן טראָגן ביז זיי וועלן אויסגעלייזט ווערן פון זייערע זינד. דער וועג פון תשובה איז פאַר זיי, לויט אָט דעם ענטפער, ניט געווען פאַרמאַכט, אָבער קיין מעגלעכקייט תשובה צו טאָן — האָט דער שטאָט פונדעסטוועגן זיי ניט געגעבן. כמעט אין דעם גאַנצן דרום האָט מען פאַרבאָטן צו לערנען נעגערס לייענען און שרייבן אויס מורא, אַז זיי וועלן זיך באַקענען מיט דער אַבאָלאַציאָניסטישער ליטעראַטור. אַי, בלייבנדיק אומוויסנדיק, האָבן זיי דאָך אויך ניט געקאָנט לייענען די הייליקע שריפטן — איז דאָס, האָבן די שקלאַפן־אייגנטימערס געענטפערט, גראָד אַ טובה פאַר די זינדיקע נעגערס. די דרום־שטאַטן האָבן געלייקנט — זאָגט וויליאַם ס. דזשענקינס — אַז די געזעצן וואָס האָבן ניט דערלויבט צו לערנען נעגערס דעם אלף־בית האָבן אָנגערירט די אינטערעסן פון רעליגיע, מחמת די דאָזיקע געזעצן „זיינען בלויז אויסן געווען צו פאַרמיידן דאָס איינשאַפן זיך פון וויסן

וואָס האָט געהאַט די טענדענץ צו מאַכן דעם שקלאַף אומצופֿרידן מיט זיין גורל״ [2]).

נאָך שווערער איז די דילעמע געשטאַנען אויף דער פּאָליטישער פּלאַן. די דרום־שטאַטן האָבן, ווי אַ פּרייז פֿאַר זייער באַטייליקונג אין דער קאָנסטיטוציאָנעלער קאָנפֿערענץ, געפֿאָדערט אַז די פֿראַגע פֿון שקלאַפֿעריי זאָל אונטער אַלע אומשטענדן בלייבן אונטער דער אויסשליסלעכער יוריסדיקציע פֿון די באַזונדערע שטאַטן און עס זאָל דער פֿעדעראַלער רעגירונג פֿאַרווערט זיין אין דעם ענין זיך צו מישן. די דרום־שטאַטן האָבן אויסגעפֿירט, אָבער זיי האָבן גיך אויסגעפֿונען, אַז עקאָנאָמישע דערשיינונגען האָבן זיך זייערע אייגענע געזעצן און פֿירן זיך ניט אַלעמאָל לויט דעם בוך. עס האָט לאַנג ניט גענומען איידער סיי דער צפֿון סיי דער דרום האָבן אַנטדעקט, אַז עס איז ניט לייכט צו פֿאַרבלייבן, ווי לינקאָלן האָט זיך שפּעטער אויסגעדריקט, האַלב־פֿריי, האַלב־פֿאַרשקלאַפֿט: עס איז אָדער אין גאַנצן פֿריי אָדער אין גאַנצן פֿאַרשקלאַפֿט. צווישן די צוויי טיילן פֿון לאַנד האָט זיך געשאַפֿן אַ ריס, וואָס ניט די קאָנסטיטוציע, ניט דער שפּעטערדיקער „מיזורי קאָמפּראָמיס״, וואָס האָט געצילט צו פֿאַרפֿירן שקלאַפֿעריי אין באַשטימטע געאָגראַפֿישע גרעניצן, האָט געקאָנט פֿאַרלאַטען. אויף די שלאַכטפֿעלדער פֿון דעם בירגער־קריג האָט זיך דער שטרייט פֿאַרענדיקט, אָבער די דילעמע איז געבליבן ניט געלייזט.

עקאָנאָמיש איז דאָס געווען אַ שטרייט צווישן דעם בורזשואַז־אינדוסטריעלן צפֿון און פּלאַנטאַטאָריש־שקלאַפֿן־אייגנטימערישן דרום; פּאָליטיש האָט דער שטרייט אָנגענומען די פֿאָרמע פֿון אַ קאָנפֿליקט צווישן צוויי באַגריפֿן וועגן דער סטרוקטור פֿון דעם אַמעריקאַנער שטאַט. די אידעאָלאָגן פֿון דרום האָבן געהאַלטן, אַז די פֿאַראייניקטע שטאַטן איז ניט קיין געשלאָסענע נאַציאָנאַלע מלוכה, נאָר אַ פֿרייוויליקער בונד פֿון זעלבסטשטענדיגע שטאַטן, וואָס האָבן — אויסער אין שייכות צו די ענינים, וועגן וועלכע זיי האָבן איבערגעגעבן די יוריסדיקציע צו דער פֿעדעראַלער רעגירונג — רעזערווירט פֿאַר זיך סאָוועריניטעט. די דאָזיקע סאָוועריניטעט שליסט אויך איין דאָס רעכט ניט צו אָנערקענען געזעצן מיט וועלכע אַ שטאַט איז ניט מסכים און דאָס רעכט אין גאַנצן אַרויסצוטרעטן פֿון דעם בונד, אויב דער שטאַט געפֿינט, דאָס פֿאַר נייטיק צו טאָן. דעריבער — ווער עס פּרואווט איינפֿירן אין אַמעריקע אַ צענטראַליזירטע מלוכה, יענער גראָבט אונטער די אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע. אין די ריין־פּאָליטישע אַספּעקטן פֿון דעם שטרייט איז דער גייסטיקער פֿירער פֿון די דרום־שטאַטן, דזשאָן סי. קאַלהון, איינער פֿון די טיפֿסטע פּאָליטישע דענקערס וואָס אַמעריקע האָט ווען עס איז אַרויסגעגעבן, צייטנווייז געווען

גאַנץ נאַנט צו דזשעפערסאָנען. דער לעצטער, ווי מיר האָבן שוין געזען, האָט אויך מורא געהאַט פאַר אַ צענטראַליזירטער מלוכה און געהאַלטן אַז ווען די רעגירונג־מאַכט וועט איינשטיין ביי די באַזונדערע שטאַטן, וועט זיין אַ קלענערע געפאַר פאַר דעמאָקראַטיע, ווי אַז זי וועט ליגן ביי דער פעדעראַלער רעגי־רונג. וואָס פאַרא אונטערשייד עס איז אָבער געווען אין די סאָציאַלע כוונות פון די צוויי מענטשן און אין די שלוסן וואָס זיי האָבן געצויגן!

קאַלהון האָט זיינע וואונדערלעכע פּאָליטישע פעאיקייטן אויסגענוצט כדי צו באַרעכטיקן די פאַרשקלאַפונג פון די שוואַרצע דורך די ווייסע — און באַרעכטיקט האָט ער עס אויף אַלע געביטן פון געזעלשאַפטלעכן אינטערעס — אויפן עקאָנאָמישן געביט ווי אויף דעם סאָציאַלן, אויף דעם פּאָליטישן ווי אויף דעם מאָראַלישן.

אַנדערע האָבן זיך געפילט אַפּאָלאָגעטיש אין שייכות צו שקלאַפעריי — ניט קאַלהון. ער האָט אַנטוויקלט די באַרימטע טעאָריע פון דעם „פּאָזיטיוון גוט" וואָס שקלאַפעריי האָט געבראַכט סיי די שוואַרצע סיי די ווייסע. סאָציאַלע צעטיילונג, האָט קאַלהון געטענהט, איז אַן אָרגאַנישער אַרויסשפּראָץ פון דעם געזעלשאַפטלעכן לעבן און שקלאַפעריי האָט דעריבער אַ סאָציאַל־סטאַבי־ליזירנדיקע אויסווירקונג, דערפאַר, ווייל זי דערלאָזט ניט, אַז דער סאָציאַלער מצב פון די ווייסע זאָל פאַלן נידריקער פון אַ באַשטימטער פלאַך. די טעאָריע, אַז שקלאַפעריי איז גורם די סאָציאַלע אויסגלייכונג פון דער ווייסער באַפעל־קערונג מחמת דעם וואָס ווי עקאָנאָמיש צעטיילט די דאָזיקע באַפעלקערונג זאָל ניט זיין, איז זי אָבער האָמאָגען אין שייכות צו די שקלאַפן, — איז געווען שטאַרק פאַרשפּרייט אין די דרום־שטאַטן פאַר דעם בירגער־קריג. סענאַטאָר בראַון פון מיסיסיפּי, אין אַ רעדע, וואָס ער האָט געהאַלטן אין סענאַט, האָט די טעאָריע אַזוי פאָרמולירט: „די ווייבער און טעכטער פון אונדזערע מעכאַני־קערס און אַרבעטנדיקע מענטשן שטייען ניט אייז אינטש נידריקער אויף דער סאָציאַלער סקאַלע פון די ווייבער און טעכטער פון אונדזערע גובערנאַטאָרן, סעקרעטאַרן און ריכטער". אַט די גלייכקייט, האָט ער פאָרגעזעצט, „אונטער־דריקט אַזוי אַרום אַסך פון די בייזע ליידנשאַפטן וואָס אַנטשטייען און טרייבן מענטשן צו משוגעת אין די ישובים, וואו די ווייסע מענטשן זיינען ניט גלייך" [9].

פאַרשיידענע תירוצים זיינען געגעבן געוואָרן, ווען מען האָט די פלאַנ־טאַטאָרן אויפגעוואָרפן, אַז זייערע האַנדלונגען זיינען סותר די דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט, וואָס רעדט פון גלייכע נאַטירלעכע רעכט פאַר אַלע מענטשן. אייניקע שקלאַפעריי־טעאָרעטיקערס האָבן געהאַלטן, אַז די דעקלאַ־ראַציע האָט נאָר פּראָקלאַמירט אַן אַבסטראַקטן פּרינציפּ וואָס איז ניט געווען אויסגערעכנט אויף פּראַקטישער אָנווענדונג. אַנדערע האָבן געטענה'ט, אַז

אַלע „מענטשן קאָנען אפשר געבוירן ווערן פריי אין אַ נאַטור־מצב און דאָך ניט פאַרבלייבן אַזוי אין אַ ראַם פון אַ געזעלשאַפט" [4]. קאַלהון, ווידער, האָט מיט זיין געוויינלעכער גרינטלעכקייט און געוואַגטקייט אַנטוויקלט די טעאָריע, אַז פרייהייט איז ניט קיין נאַטירלעכע רעכט פון מענטשן, נאָר אַ באַלוינונג, וואָס מענטשן דאַרפן זיך פאַרדינען דורך אינטעליגענץ און געזעלשאַפטלעכער ווערטפולקייט. פרייהייט איז אַ מין גייסטיקער פאַרמעגן, וואָס די געזעלשאַפט האַלט אין רעזערוו כדי צו סטימולירן יחידים און גרופּעס צו קלעטערן צו העכערע מדרגות פון מאָראַלישער און אינטעלעקטועלער אַנטוויקלונג. אויף אַזאַ אופן האָט קאַלהון געשאַפן אַ בריק פאַר יענע, וואָס האָבן ניט געקאָנט אַריבערשפּרינגען דעם תהום וואָס איז געווען צווישן דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט און דער „אינסטיטוציע" פון דרום־שטאַטן. שקלאַפעריי איז שוין לאַנג אָפּגעשאַפט, אָבער דער תהום איז נאָך ניט פאַרשאָטן און קאַלהונס בריק איז נאָך אַלץ — באַוואוסטזיניק אָדער אומבאַוואוסטזיניק, אין גאַנצן אָדער בלויז צום טייל — די ראַציאָנאַליזאַציע פאַר האַלטן די נעגערס אין אַ מצב פון שפלות ניט געקוקט אויף דעם, וואָס פאַר דעם געזעץ זיינען זיי היינט טעאָרעטיש גלייך מיט די ווייסע. מיט אָט דעם ווידערשפּרוך צווישן קאָנסטיטוציאָנעלע רעכט און זייער רעאַלער דורכפירונג וועלן מיר זיך באַ־געגענען אויף שריט און טריט און זיין מקור געפינט זיך, ווי שוין דערמאָנט, אין דעם קאָנפליקט צווישן רעכט פון מענטשן און רעכט פון אייגנטום, וואָס דאָס איז אויך אַן אַספּעקט פון דעם מהלך צווישן קולטור און ציוויליזאַציע.

8.

פון דער קאָנסטיטוציע־אַן האָט אַמעריקע געפּרוּווט צו אויסגלייכן דעם קאָנפליקט צווישן די רעכט פון מענטשן און רעכט פון אייגנטום דורך אַ פּשרה, וואָס אין איר פּראַקטישער אויסווירקונג האָט זי אויסגעזען אומגעפער אַזוי: בעת די „מאַסן" האָבן אָפט געוואונען פּאָליטיש — אין דעם זין, וואָס עס איז זיי אָפט געלונגען צו דערווילן זייערע קאַנדידאַטן צו פּאָליטישע אַמטן — האָבן, בדרך כלל, די „קלאַסן" [לייען: קאַפּיטאַל] געוואונען עקאָנאָמיש — אין דעם זין, וואָס די עקאָנאָמישע פּאָליטיק פון דעם לאַנד איז אַלע מאָל געפירט געוואָרן אין הסכם מיט זייערע אינטערעסן.

און די ערשטע צייטן האָט עס אַנדערש גאָר ניט געקאָנט זיין. די פּאַראיי־ניקטע שטאַטן איז געקומען אין אַ פּעריאָד און אין אַ לאַנד, ווען און וואו אַלע באַדינגונגען זיינען געווען גינציק פאַר אַ ראַשיקער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויק־לונג. עס איז שוין געווען צו שפּעט פאַר דער עקאָנאָמיע פון אומאָפּהענגיקע אַגראַריער, וואָס פון דעם האָט געחלומט טאָמאַס דזשעפערסאָן. ער אַליין, ווען ער

איז געווען פרעזידענט, איז געווען אין אַ גרויסער מאָס געצוואונגען צו פאַרזעצן די עקאָנאָמישע פּאָליטיק, וואָס האַמילטאָן האָט אָנגעהייבן, ווען ער, האַמילטאָן, איז געווען פינאַנץ־מיניסטער אין דזשאָרדזש וואַשינגטאָנס קאַבינעט. „דזשעפערסאָן אַליין" — זאָגט דער יונגער אַרטור מ. שלעזינגער — „האָט געהאָלפן אויסהאַדעווען די שלאַנג אין זיין גן עדן דורך איינער פון זיינע ליבלינג־איינפירן די עמבאַרגאָ פון 1807 וואָס האָט פעסט אוועקגעשטעלט אויף די פיס פאַבריציר־אונטערנעמונגען, וואָס זיינען עקספּערימענטאַל אָנגעהייבן געוואָרן ביי דעם אַט־לאַנטישן ים־ברעג אין די צוואַנציק פאַרגייענדיקע יאָר" [1]. דזשעפערסאָן איז ניט געווען בלינד צו דער ווירקונג פון די עקאָנאָמישע פּראָצעסן. אין 1816 האָט ער געשריבן אין אַ בריוו צו אַ פריינט: „דערפאַרונג האָט מיך געלערנט אַז פאַבריקאַציעס זיינען איצט פּונקט אַזוי נייטיק פאַר אונדזער אומאָפּהענגיקייט, ווי פאַר אונדזער באַקוועמלעכקייט". ציטירנדיק אָט די ווערטער, קאָמענטירט דער יונגער שלעזינגער: „אַכט יאָר פאַראַנטוואָרטלעכקייט האָט פאַרזיכערט דעם טריאומף פון דעם שטאַטסמאַן איבער דעם פילאָסאָף" [2].

אפילו ענדרו דזשעקסאָן, מיט וועמען מיר וועלן זיך באַלד אינטימער באַ־קענען, וועלכער האָט צעשטערט אַ היפּשע טייל פון דעם בנין, וואָס אַלעקסאַנדער האַמילטאָן האָט אָנגעהייבן בויען אין די אינטערעסן פון דער בורזשואַזיע, — אפילו ער האָט ווירטשאַפטלעך די רעדער פון דער אַמעריקאַנער געשיכטע אויף צוריק ניט געקאָנט דרייען. ער האָט ניט געקאָנט איגנאָרירן די אינטערעסן פון דעם וואַקסנדיקן קאַפּיטאַליסטישן־קלאַס, ניט געקוקט אויף דעם וואָס דער לעצטער האָט אים פּאָליטיש ניט אויפגעהערט צו אַטאַקירן ביז צו די לעצטע טעג פון זיין לעבן.

דזשעקסאָן איז געווען דער ערשטער פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן וואָס איז אַרויסגעקומען פון דער טיפעניש פון דעם פאָלק. ער איז געבוירן געוואָרן אין אָרעמקייט, בעת אַלע פּרעזידענטן פאַר אים האָבן געהערט צו די באַזיצנדיקע קלאַסן. קיין סיסטעמאַטישע בילדונג האָט ער ניט געקראָגן און מיט געלערנזאַמקייט האָט ער זיך קיין מאָל ניט אויסגעצייכנט. ער האָט גערעדט די אומגעהובלטע שפּראַך פון דעם פאָלק און איז געווען פלייש פון דעם פלייש און ביין פון דעם ביין פון דער פאָלקס־מאַסע. אין דעם איז געלעגן דער גרונט־אונטערשייד צווישן אים און דזשעפערסאָנען, וועלכער האָט געהערט צו דער אַריסטאָקראַטיע. עס האָט דזשעפערסאָנען גענומען אַ צייט איידער ער האָט שלום געמאַכט מיט דעם געדאַנק, אַז אַלע בירגער דאַרפן האָבן שטימרעכט, ער האָט מורא געהאַט, ווי מיר האָבן געזען, פאַר די גרויסע שטעט און זייערע מאַסן: „די מאַבס פון די גרויסע שטעט" — האָט ער זיך אויסגעדריקט — „זיינען וואונדן אויף דעם פּאָליטישן קערפּער." פאַר דזשעקסאָנען זיינען די

אַגריקולטורעלע עלעמענטן אויך געווען די סאַמע וויכטיקסטע אין לאַנד ער האָט אָבער זיך אויך באַטראַכט פֿאַר דעם פֿירער, ווי ער האָט זיך אַליין באַצייכנט, פֿון די „פּשוטערע מיטגלידער פֿון דער געזעלשאַפֿט — די פֿאַרמערס, מעכאַניקערס און אַרבעטער", — וואָס זיינען אַליין ניט בכח אויסצוקעמפֿן פֿאַר זיך אַ מצב פֿון פּריווילעגירטקייט. די דזשעקסאָניער — לייענען מיר ביי דעם יונגן שלעזינגער — „האָבן פֿאַרשמעלערט דעם אַספּעקט פֿון דזשעפֿערסאָניזם וואָס האָט געערדעט פֿון אַגריקולטורעלער צניעות, אומאָפּהענגיקע באַלעבאַטים, „נאַטירלעכן" אייגנטום, אָפּשאַף פֿון אינדוסטראַליזם און האָבן אומגעהייער אויסגעברייט דעם אַספּעקט וואָס האָט גערעדט פֿון עקאָנאָמישער גלייכקייט, די אַרבעטנדיקע קלאַסן, מענטשלעכע רעכט און קאָנטראָל פֿון אינדוסטריאַליזם" [3]).

די דזשעפֿערסאָניער — זאָגט דר. ביל — „האָבן געזוכט, דורך דער באַזייטיקונג פֿון אַלע קינסטלעכע רעסטריקציעס, צו געבן דעם פּשוטן מענטשן יעדער געלעגנהייט מיט וועלכער אומגעבונג האָט אים געקאָנט באַזאָרגן צו ווערן אַ גלייכער מיט די פֿירערס... דזשעקסאָנישע דעמאָקראַטן זיינען געווען דאָס פֿאָלק גופֿא. עס איז זיי גאָר ניט איינגעפֿאַלן, אַז זיי דאַרפֿן [ערשט] האָבן אַ געלעגנהייט צו ווערן די גלייכע פֿון וועמען עס איז" [4]). דזשעקסאָן איז געווען דער ערשטער אַמעריקאַנער פּאָליטישער פֿאָלקס־פֿירער וואָס האָט פֿאַראייניקט אונטער זיין פֿאָן די מאַסן פֿון אַלע געאָגראַפֿישע און סאָציאַלע טיילן פֿון לאַנד — די אַרבעטער און האַנטווערקער פֿון די גרויסע שטעט אין די מזרח־שטאַטן, די אָרעמע עלעמענטן פֿון די דרום־שטאַטן און די פֿאַרמערס פֿון די זיך־אויסשפּרייטנדיקע מיטל־מערב שטאַטן. עס וועט דעריבער זיין כדאי זיך אַ ביסל אָפּצושטעלן אויף די באַדינגונגען וואָס האָבן אַרומגערינגלט זיין אַדמיניסטראַציע און אויף די געזעלשאַפֿטלעכע פּראָצעסן וואָס זי האָט געזעצט אין באַוועגונג. דאָס וועט אונדז העלפֿן בעסער זיך צו פֿאַנאַנדערקלייבן אין דער סאָציאַל־פּסיכאָלאָגישער און קולטורעלער אויסווירקונג פֿון דער דיספּראָפּאָרציע צווישן דעם מאַטעריעלן און גייסטיקן פֿאָרשריט פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן — עפּעס, וואָס איז נייטיק כדי צו פֿאַרשטיין די אייגנאַרטיקייט פֿון די מינדערהייט־פּראָבלעמען אין לאַנד.

9.

אויף דער פֿראַגע, פֿאַרוואָס האָבן די מאַסן אין די ערשטע עטלעכע צענדליק יאָר פֿון דער אַמעריקאַנער זעלבסטשטענדיקייט ניט רעוואָלטירט קעגן אַ מצב וואָס האָט זיי פּאָליטיש ניט געגעבן קיין גלייכע רעכט מיט די רייכערע בירגער און וואָס האָט די עקאָנאָמישע פּאָליטיק פֿון לאַנד געטריבן דער עיקר אין דער

ריכטונג פון די באַזיצנדיקע קלאַסן, — איז דער וויכטיקסטער ענטפער: די באַוועגלעכקייט פון דער באַפעלקערונג. די מעגלעכקייטן פאַר אינדיווידועלער עקאָנאָמישער פאַרבעסערונג זיינען געווען אַזוי צאָלרייך, פרייער באָדן איז געווען אַזוי פיל און דער אונטערנעמונגס־גייסט פון דעם יונגן אַמעריקאַנער איז געווען אַזוי געוואַגט אַז ער איז געווען ווייניק אָנגעוויזן, און האָט זיך נאָך ווייניקער פאַרלאָזן, אויף סטאַביליזירטע סיטואַציעס. האָט ער זיך עקאָנאָמיש ניט געקאָנט איינאָרדנען אויף איין אָרט, איז ער אַוועק זוכן הצלחה אויף אַ צווייטן אָרט. זיינען אים ניט געווען געפעלן די געזעצן וואָס האָבן געהערשט אין די באַפעלקערטע טיילן פון לאַנד, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט אין די מדבריות און דאָרט זיך געפירט לויט זיינע אייגענע געזעצן. „ווען נאָר״ — זאָגט טורנער — „סאָציאַלע באַדינגונגען האָבן אָנגעהייבן אַרויסווייזן אַ טענדענץ זיך צו אויסקריסטאַליזירן אין מזרח, ווען נאָר קאַפּיטאַל האָט אַרויסגעוויזן אַ נייגונג אַרויפצוצווינגען אויף אַרבעטער פּאָליטישע רעסטריקציעס בכדי צו האַמעווען די פרייהייט פון די מאַסן — איז געווען אָט דער טויער דורך וועלכן מען האָט געקאָנט אַנטלויפן צו די פרייע באַדינגונגען פון דער פראָנטיר״ [1].

דער פראָנטירמאַן האָט ביי קיינעם ניט געזוכט קיין שוץ און ספּעציעל ניט ביי דער רעגירונג. אַליין האָט ער זיך געוואָלט פאַרמעסטן אי קעגן דער נאַטור אי קעגן די אינדיאַנער. זיין סאָציאַלע אומצופרידנקייט איז דעריבער ניט געקומען צום אויסדרוק אין מאַסן־פּראָטעסן, נאָר אין אינדיווידועלע אַקציעס. זיין גלויבן אין די אייגענע כחות, איז פון איין זייט, געווען דער מקור פון זיין פּערזענלעכער שטאַרקייט און, פון דער אַנדערער זייט, אַ קוואַל פון אַמעריקאַנער געזעלשאַפטלעכער שוואַכקייט. דער פראָנטיר — האַלט פּראָפעסאָר דאָנאַלד טאַפּט מיט רעכט — האָט טאַקע געלערנט דעם פראָנטירמאַן זיך צו פאַרלאָזן אויף זיך אַליין, עס האָט גלייכצייטיק „אָבער אויך געפלעגט גלייכגילטן צו די נויטן פון דער סאָציאַלער גרופּע. דער פאַקט, וואָס אַמעריקע איז אויף יאָרצענדליקער געווען הינטערשטעליק לגבי אַ צאָל אייראָפּעאישע לענדער אין דער אַנטוויקלונג פון איר סאָציאַלער און אַרבעטער געזעצגעבונג, איז אין אַ גרויסער מאָס געווען צו פאַרדאַנקען דעם דויערנדיקן איינפלוס פון דעם פראָנטיר. און שפּעטער אַז דער פראָנטיר איז שוין געווען אַוועק, איז די טראַדיציע פון אינדיווידואַליזם, וואָס ער האָט געשאַפן פאַרבליבן אַ וויכטיקער עלעמענט אין דער אַמעריקאַנער פילאָסאָפיע״ [2]. עס וועט זיין נייטיק די לעצטע ווערטער צו געדענקען.

מיט פּאָליטיק האָט ער זיך יאָ אינטערעסירט, דער פראָנטירמאַן — אי ער, אי דער אַרבעטער אין שטאָט, אי דער האַנטווערקער, אי דער הענדלער, אי דער פאַרמער. מחמת פּראַקטישע טעמים און אויך ניט ווייניק מחמת פּסי־

כּאַלאַגישע, האָט זיי פֿאַרדראָסן, וואָס בלויז די רייכע און געבילדעטע עלעמענטן שטייען ביי דעם מלוכה־רודער. ערשט מיט דער דערוויילונג פֿון ענדרו דזשעקסאָן האָבן זיי דערפֿילט, אַז זיי האָבן דערגרייכט די פּאָליטישע פֿולוועדטיקייט, וואָס זיי זיינען געווען זיכער אַז עס האָט זיי געקומט. און דערגרייכט האָבן זיי — האָבן זיי זיך געשמייכלט אין זייער באַוואוסטזיין — ניט אין רעזולטאַט פֿון וואָסער עס איז ספּעציעלער טרענירונג אָדער בילדונג, נאָר מיט דער קראַפֿט פֿון זייער אייגענער אָנשטרענגונג.

צו דער עקאָנאָמיש־האָפֿערדיקער זעלבסטזיכערקייט פֿון דעם דורכשניט־לעכן אַמעריקאַנער איז אַזוי אַרום צוגעקומען אַ געפֿיל פֿון פּאָליטישער חשיבות — און ער איז געוואָרן נאָך תּקיפֿדיקער ביי זיך. „זייער גלויבן אין דער גלייכ־ווערטיקייט פֿון מענטשן" — זאָגט דר. ביל — „האָט איבערצייגט די דזשעקסאָ־נישע דעמאָקראַטן אַז יעדער מענטש איז פֿעאיק אויסצופֿילן יעדער פּאָליטישן אַמט און אַז אויב ער קאָן דאָס ניט, דאַן דאַרף דער אַמט געביטן ווערן"[3]).

דזשעקסאָנס דערוויילונג און זיין אַדמיניסטראַציע זיינען געווען אַ גרויסער זיג — איינער פֿון די אַנטשיידנדיקע נצחונות — פֿאַר דער דעמאָקראַטיע פֿון גאָר דער וועלט. דאָ ווערט באַשטעטיקט די גלענצנדיקע טעזע פֿון דעם שאַרף־זעעוודיקן דע טאָקוויל וועלכער איז, אגב, געווען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין דער צייט פֿון דער דזשעקסאָן־עפּאָכע, אַז „אַזאַ איז דער איצטיקער גוטער מזל פֿון דער נייער וועלט, אַז די עבֿרות פֿון אירע איינוואוינער זיינען קוים וויניקער גינציק פֿאַר דער געזעלשאַפֿט, ווי זייערע מצוות"[4]). די באַשטעטי־קונג ליגט דאָ אין דעם פּאַראַדאָקס, וואָס בעת דער גרויסער זיג פֿאַר דער דע־מאָקראַטיע האָט אַרויסגעשטראַמט פֿון דעם אַמעריקאַנער פּרינציפּ פֿון אינדיווי־דועלער פּאָליטישער גלייכווערטיקייט, האָט דער זעלביקער פּרינציפּ געהאַלטן צוגעשמידט צו אַ סדום־בעטל די אינדיווידואַליטעט פֿון דעם יחיד. עס האָט גורם געווען די פֿאַרשטאַרקונג פֿון דעם וואָס דע טאָקוויל אַליין האָט אָנגערופֿן „די טיראַניי פֿון דער מערהייט" — אַ טיראַניי וואָס איז, זאָגט ער, אַסך מער דערדריקנדיק, פֿון דעם גייסטיקן שטאַנדפּונקט, ווי די טיראַניי פֿון מלכים. וואָרום די אויטאָריטעט פֿון מלכים איז נאָר אַ פֿיזישע, אַזאַ וואָס האָט קיין שליטה ניט צו דעם ווילן פֿון מענטשן. דערקעגן האָט אַ מערהייט אַ כּח וואָס „ווירקט אויף דעם ווילן אַזוי גוט ווי אויף די האַנדלונגען פֿון מענטשן". קעגן מלכים קאָן מען זיך שטעלן; אַ מערהייט אָבער נעמט צו פֿון דער מינדערהייט דעם חשק צו זיין אין דער אָפּאָזיציע און „אונטערדריקט ניט בלויז שטרייט, נאָר אויך קאָנטראָווערזיע"[5]).

אין דער דזשעקסאָן־עפּאָכע איז אָט די טיראַניי פֿון דער מערהייט, וואָס שפּאַרט זיך ניט אָן אויף קיין שום געזעצלעכן צוואַנג, געוואָרן כּמעט ווי אַ

פּאָליטישע סיסטעם. ווי שטאַרק אַן אָנהענגער פון דזשעקסאָנען האָט ניט געגלייבט אין די פּערזענלעכע כחות האָט ער פונדעסטוועגן געוואוסט, אַז געזיגט פּאָליטיש האָט ער דערפאַר, ווייל ער געהערט צו די גרויסע צאָלן. „דזשעקסאָנישע דעמאָקראַטיע" — באַמערקט דר. ביל — „איז געבויט אויף דער איבערצייגונג, אַז דער ווילן פון דער מערהייט איז אי קלוג אי גערעכ־טיק" [6]). אַזאַ איינשטעל גיט קנאַפּע דערמוטיקונג פאַר טעטיקייט וואָס גייט קעגן שטראָם.

די טיראַניי פון דער מערהייט איז נאָך אַ סימפּטאָם פון דעם פאַקט, וואָס פּליסיק איז אין לאַנד געווען אַלץ וואָס האָט געהאַט אַ שייכות צו מאַטעריעלע און פּאָליטישע פּראָבלעמען, בעת אין שייכות צו גייסטיק־קולטורעלע ענינים האָט געהערשט אַ סטאַגנאַציע, אָדער לכל הפּחות אַ זייער לאַנגזאַמער פּאָרשריט. נאָך אַמאָל דאַרפן מיר דאַנקען דע טאָקווילן פאַר אַ קלאָרער און פּרעציזער פאָר־מולירונג פון אָט דער דערשיינונג. „אין דער מאָראַלישער וועלט" — האָט ער געשריבן — „איז אַלצדינג קלאַסיפיצירט, צוגעפּאַסט באַשלאָסן און פאָראויס־געזען; אין דער פּאָליטישער וועלט איז אַלצדינג אויפגערודערט, אומזיכער און אונטער דיספּוט; אין דער ערשטער הערשט אַ פּאַסיווע, הגם אַ פרייוויליקע, געהאָרכזאַמקייט; אין דער אַנדערער — אַן אומאָפּהענגיקייט וואָס איז פול מיט בטול צו דערפאַרונג און איז אייפערזיכטיק בנוגע צו אויטאָריטעט" [7]).

10.

די טיראַניי פון דער מערהייט און די שווערלייביקייט בנוגע צו מאָראַלישע ווערטן האָבן געשאַפן אַ סטאַנדאַרטיזאַציע וואָס איז אַריינגעדרונגען אין אַלע ווינקעלעך פון דעם גייסטיקן לעבן פון לאַנד און האָט זיך קודם כל אויסגע־דריקט אין מיסטרוי און פאַראַכטונג צו עפּעס וואָס איז אַנדערש פון דעם נאָרם. נאָך אַ כאַראַקטעריסטישע מאַניפעסטאַציע פון אָט דער סטאַנדאַרטיזאַציע איז דער גייסט פון אוטיליטאַרישקייט וואָס האָט זיך אַנטוויקלט ביי דעם אַמעריקאַ־נער פאָלק — אַן אוטיליטאַרישקייט, וואָס האָט קיין געדולד ניט פאַר אַבסטראַק־טע טעאָריעס און מעסט אַלצדינג מיט דער מאָס פון פּראַקטישקייט.

מיט דעם גייסט פון אוטיליטאַרישקייט האָבן מיר זיך שוין באַקענט אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל, ווען מיר האָבן גערעדט וועגן די ערשטע סעטלערס. זיי האָבן אַלצדינג סובאָרדינירט צו די קאָנקרעטע אויפגאַבן וואָס זיינען געשטאַנען פאַר זיי און געהאַט בלויז איין קריטעריע פאַר אַלע זייערע טעטיקייטן: אויף וויפיל זיינען די דאָזיקע טעטיקייטן אַ הילף צו רעאַליזירן די אויפגאַבן וואָס שנעלער און וואָס שפּאָרזאַמער? מיר האָבן באַטאָנט אַז אויב די סעטלערס האָבן ניט געזען קיין נוצן אין בילדונג, האָבן זיי זיך מיט דעם ניט געדרייט קיין

קאַפּ. אין די ווערטער פֿון סטואַרט נאָבל: „מאַכן אַ לעבן איז געווען די ערשטע זאַך, און אין דעם באַוואוסטזיין פֿון די פֿריִע סעטלערס האָט די נאַקעטע רעאַליטעט פֿון די זאַכן וואָס זיינען דירעקט נוצלעך זיך שאַרף אַרויסגערוקט צום פֿאָדערגרונט״ [1]). א. געאָרג פֿיין דריקט דעם זעלביקן געדאַנק אויס נאָך קלאָרער:

> פֿון דעם אָנהייב פֿון אונדזער געשיכטע האָבן מיר זיך געקימערט וועגן דער עקספּלואַטאַציע פֿון אַ לאַנד פֿון אומבאַגרעניצטע מעגלעכקייטן, מיר האָבן געזאַמלט רייכטום, האָבן צוגעשטעלט דער וועלט רויִע מאַטעריאַלן, אין איין וואָרט, מיר האָבן געקעמפֿט קעגן דער נאַטור און פֿאַר איר באַהערשונג און ניט קעגן קולטור. מיר האָבן זיך אויסגעלערנט צו אַרבעטן, צו בויען אונטערנעמונגען, צו דערפֿינדן מאַשינעס און צו אַנטוויקלען די נאַטור־וויסנשאַפֿטן ווי אַ צושטייער צו אונדזער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג; אָבער מיר האָבן זיך ווייניק געקימערט וועגן רו, וועגן געזעלשאַפֿטלעכע [סיוויק] פֿאַרבעסערונגען און וועגן די פֿונדאַמענטאַלע פֿראַגן פֿון קולטורעלע באַציאונגען [2]).

די ערשטע עפֿנטלעכע שולן זיינען, ווי מיר האָבן אָנגעוויזן אויבן, געווען שולן פֿאַר אָרעמע קינדער. אָבער די פּראַקטישע אַמעריקאַנער בירגער האָבן שנעל אַנטדעקט, אַז זיי קאָנען אויסשלאָגן באַלדיקן נוצן פֿון די שטייערן, וואָס זיי זיינען געצוואונגען צו צאָלן פֿאַר די דאָזיקע שולן. זיי האָבן די אָרעמע קינדער אָנגעהייבן לערנען אַ מלאָכה און מיט איין שאָס געטראָפֿן צוויי האָזן: אי זיי האָבן פֿאַרקירצט דעם טערמין פֿון זייער פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿאַר די נויטבאַדערפֿטיקטע קינדער אי זיי האָבן צוגעגרייט פֿאַר זיך אַ רעזערוו פֿון אַרבעטקראַפֿט. פֿון יענער צייט־אָן ביז צו אונדזערע טעג האָט דער גייסט פֿון נוצלעכקייט באַהויכט די אינטעלעקטועלע טעטיקייט פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן.

די אַמעריקע וואָס האָט געהאַט אַזוי פֿיל לאַנד צו אָקופּירן און צו באַאַרבעטן, אַזוי פֿיל אוצרות אויסצוגראָבן, אַזוי פֿיל נאַטור־רייכטימער צו עקספּלואַטירן, אַזוי פֿיל וואַסער־וועגן אויפֿצועפֿענען, אַזוי פֿיל אייזנבאַן־ליניִעס אויסצולייגן, אַזוי פֿיל באָדן צו פֿאַרפֿלאַנצן און אַזוי פֿיל שטעט אויפֿצובויען — אָט די אַמעריקע האָט קיין צייט ניט געהאַט פֿאַר אַבסטראַקטן טראַכטן און מעטאַפֿיזישע ספּעקולאַציעס. „אַבסטראַקטע פּלפּולים״ — זאָגט בריים — „האָבן זיי [אַמעריקאַנער] ניט ליב; צו סובטעלע חקירות באַציען זיי זיך מיט חשד; פֿאַר זיי איז קיין זאַך ניט פּראַקטיש וואָס איז ניט פּשוט, צום פּונקט און באַגרייפֿלעך פֿאַר דעם געוויינלעכן פֿאַרשטאַנד״ [3]). ביז צו דעם 20טן יאָרהונדערט האָט אַמעריקע אַפֿילו ניט געפֿונען פֿאַר נייטיק צו אונטערזוכן די טעאָרעטישע יסודות פֿון איר אייגענער פּאָליטישער סיסטעם. נאָך דע טאָקוויל האָט באַמערקט, אַז הגם אַמעריקע נעמט אָן אומצאָליקע געזעצן, האָט זי ביז צו די

דרייסיקער פון דעם 19טן יאָרהונדערט ניט אַרויסגעגעבן קיין איין גרויסן שרייבער וואָס זאָל האָבן אויף זיך גענומען די אויפגאַבע צו אונטערזוכן די אַלגעמיינע פּרינציפּן פון איר געזעצגעבונג. דאָס איז פאַרבליבן אַזוי פאַר די נעקסטע 70 יאָר. פּראָפעסאָר מעריאַם קאָנסטאַטירט, אַז ביז צו דעם סוף פון דעם 19טן יאָרהונדערט זיינען די צווייי וויכטיקסטע ווערק וועגן דער דעמאָקראַטיע פון די פאַראייניקטע שטאַטן געשאַפן געוואָרן פון ניט־אַמעריקאַנער: פון דעם פראַנצויז דע טאָקוויל און דעם ענגלענדער ברייס[4]). מען קאָן צוגעבן אַז ביז היינט האָט דאָס וויכטיקסטע ווערק וועגן דעם נעגער־פּראָבלעם אין די פאַראייניקטע שטאַטן געשאַפן דער שוועד גאָנאַר מוירדאַל.

איז שוין קיין וואונדער ניט, וואָס אַמעריקע איז קיין מאָל ניט געווען קיין אָנהענגער פון קונסט לשם קונסט. כמעט אַלץ, וואָס דאָס לאַנד האָט געשאַפן אויף דעם געביט פון שיינער ליטעראַטור, מוזיק און פּלאַסטישער קונסט האָט געטראָגן אויף זיך דעם צייכן פון נוצלעכקייט. דער אָריגינעלער און וויכטיקסטער צושטייער וואָס אַמעריקע האָט געמאַכט צו דער פילאָסאָפיע איז דער פּראַגמאַטיזם. די אויפגאַבע פון דער פילאָסאָפיע, זאָגט וויליאַם דזשיימס, איינער פון די שאַפערס פון דעם פּראַגמאַטיזם, איז ניט פאַרצוזעצן אין דער אומענדלעכקייט אַריין מעטאַפיזישע דיספּוטאַציעס, נאָר זיי צו ליקווידירן. עס דאַרף זיין — שרייבט ער — „די גאַנצע פונקציע פון דער פילאָסאָפיע אויסצוגעפינען וואָס פאַראַ באַשטימטע נפקא מינא עס וועט זיין צו אייך אָדער מיר, אין באַשטימטע מינוטן פון אונדזער לעבן, אויב די וועלט־פאָרמולע אָדער יענע וועלט־פאָרמולע וועט זיך אַרויסווייזן פאַר דער ריכטיקער"[5]). אויב עס מאַכט קיין אונטערשייד ניט — איז די גאַנצע דיסקוסיע צוועקלאָז — און פּראַגמאַטיזם פאַרנעמט זיך ניט מיט צוועקלאָזע ענינים. וואָרום פּראַגמאַטיזם זוכט ניט קיין ריין־אָביעקטיווע אמתן, וואָס ווער ווייסט, צי זיי זיינען בכלל דאָ: פּראַגמאַטיזם זוכט צו געבן אָריענטאַציע און באַציאונג — „די באַציאונג פון אַוועקקוקן פון די ערשטע זאַכן, פּרינציפּן, קאַטעגאָריעס, כלומרשטע נויטווענדיקייטן און פון קוקן צו די לעצטע זאַכן, פרוכט, קאָנסעקווענצן, פאַקטן"[6]).

דער צווייטער שאַפער פון דעם פּראַגמאַטיזם, דזשאַן דיואי, רעדנדיק וועגן דער אַמעריקאַנער קולטור, וואָס איז לויט זיין מיינונג אַ קולטור פון די מיטלקלאַסן, גיט אין די ווייטערדיקע ווערטער דעם היסטאָריש־סאָציאַלן יסוד פון דער דאָזיקער פילאָסאָפיע: די מיטלקלאַסן „האָבן קיין מאָל ניט געהאַט קיין אינטערעס אין אידעען ווי אידעען, אויך ניט אין וויסנשאַפט און קונסט פאַר דעם וואָס די דאָזיקע קאָנען טאָן צו באַפרייען און דערהויבן דעם מענטשלעכן גייסט. וויסנשאַפט יון קונסט אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל זיי ראַפינירן און פוצן אָפּ דאָס לעבן, שטעלן צו „קולטור", צייכענען אָן עטאַפּן אויף דעם באַרג־אַרויף

סאָציאַלן שליאַך און האָבן דירעקטע נוצלעכע סאָציאַלע אַנווענדונג — יאָ; אָבער ווי עמאַנציפּאַציעס, ווי ראַדיקאַלע ריכט־ליניעס צו לעבן — ניין"[7]. אויף אַ צווייטן אָרט זאָגט דיואי: „וויסנשאַפטלעכע קאָנצעפּציעס זיינען ניט קיין רעוואָלוציע פון פריערדיקער אומאָפּהענגיקער רעאַליטעט. זיי זיינען אַ סיסטעם פון היפּאָטעזן וואָס ווערן אויסגעאַרבעט אין באַדינגונגען פון קאָנקרעטער פּרוּאוואונג, וואָס מיט זייערע מיטלען ווערט אונדזער פּאַרקער מיט דער נאַטור געמאַכט פרייער, מער זיכער און מער באַטייטיק"[8].

צווישן דעם פילאָסאָפישן פּראַגמאַטיזם און דער פּראַקטישער אַנווענדונג פון וויסנשאַפטלעכן פּראָגרעס ציט זיך אַ גלייכע ליניע. אַמעריקע האָט אַרויסגעגעבן אַסך מער פּראַקטישע דערפינדערס איידער טעאָרעטיקער פון אַבסטראַקטער וויסנשאַפט. פּראַקטישע דערפינדונג איז איין געביט, וואו די געוואַגטקייט פון די פּיאָנערן און די אַנטשלאָסנקייט פון די פּראָגנטירמענטשן האָבן זיך פאַראייניקט מיט דעם גייסט פון אוטיליטאַריזם און אַרויסגעגעבן רעזולטאַטן וואָס האָבן צו זיך קיין גלייכן ניט אין ערגעץ אין דער וועלט. אויף דעם געביט פון אַנווענדבאַרער וויסנשאַפט האָט אַמעריקע דערגרייכט נסים. אַלע אייגנשאַפטן פון דער אַמעריקאַנער שעפערישקייט האָבן זיך דאָ צונויפגעגאָסן אין איין מעכטיקן שטראָם וואָס האָט טעכנאָלאָגיש געביטן דעם פּנים פון דער גאַנצער וועלט. די טעכנישע אַנטוויקלונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן האָבן דער עיקר אויסגענוצט די „קלאַסן", זי האָט אָבער אומגעהייער גרינגער און רייכער געמאַכט דאָס לעבן אויך פון די „מאַסן". אין דער טעכנישער אַנטוויקלונג איז געקומען צום פולן אויסדרוק דאָס געניוס פון דעם אַמעריקאַנער פאָלק. אַנגעהייבן האָט זי זיך פאַקטיש פון יענעם מאָמענט, ווען דער ערשטער פּילגרים האָט באַטראָטן די אַמעריקאַנער ערד: „דער פּיאָנער" — לייענען מיר ביי נאַבלען — „אין זיין קאַמף מיט די כחות פון דער נאַטור, איז געשטעלט געוואָרן פאַר פּראָבלעמען, פאַר וועלכע טראַדיציע האָט ניט אָנגעבאָטן קיין שום פּראַקטישע לייזונגען. כדי אויפצוהאַלטן זיין לעבן, כדי צו האָבן חיונה, כדי צו דערציִען קינדער — האָט ער זיך געדאַרפט פאַרמעסטן אַנטקעגן די כחות פון אַ מדבר וואָס איז ווייט ניט געווען גוטמוטיק. די פיינטלעכע סביבה איז געווען אַ כסדרדיקער אַרויסרוף צו זיין דערפינדערישן געניוס"[9].

די טעכנישע אַנטוויקלונג האָט געטריבן די פאַראייניקטע שטאַטן צו אומפאַרגלייכלעכן מאַטעריאַלן פּראָגרעס. אַמאָל איז זי געלאָפן שנעלער, אַמאָל האָט זי זיך באַוועגט לאַנגזאַמער; זי איז דורכגעגאַנגען נאַטור־קריזיסן און סאָציאַלע דיסלאָקאַציעס, פּאָליטישע איבערקערענישן און מלחמות — אָפּגעשטעלט אין גאַנצן האָט זיך די אַנטוויקלונג קיין מאָל ניט. דער דערפינדערישער געניוס האָט באַגלייט אַמעריקע אויף יעדער טראָט וואָס זי האָט גע־

שטעלט — ניין, ניט נאָר באַגלייט געגאַנגען אין פאָראויס און מיטגעשלעפּט דאָס לאַנד — אָבער אַלץ אין דער ריכטונג פון אוטיליטאַרישקייט. אין דער זעלביקער צייט זיינען די אַספּעקטן פון גייסטיקער שעפערישקייט וואָס האָבן ניט געקאָנט איבערזעצט ווערן אויף דער שפּראַך פון באַלדיקן פּראַקטישן נוצן פאַרנאַכלעסיקט געוואָרן. איז דעריבער געווען אַן איינזייטיקייט אין דעם מאַרש פון די פאַראייניקטע שטאַטן צו סאָציאַלן פּראָגרעס. אין שפּיץ פון דעם מאַרש איז געגאַנגען די ציוויליזאַציע, אין די לעצטע רייען — די קולטור. צווישן די צוויי איז געווען בלויז אַ לויזער קאָנטאַקט, וואָס איז אין גאַנצן איבערגעריסן געוואָרן אין צייטן פון צעטרייסלונג. ניט אומזיסט האָט וואָלט וויטמאַן זיך געקלאָגט נאָך דעם בירגער קריג:

> איך זאָג, אַז אונדזער נייע וועלט־דעמאָקראַטיע, ווי גרויס עס זאָל ניט האָבן געווען איר דערפאָלג אין אַרויסהויבן די מאַסן פון זייערע זומפּן, אין מאַטעריעלער אַנטוויקלונג [און] פּראָדוקטן, אין אַ געוויסער הויך־פאַרפירערישער אינטעלעקטואַליטעט — איז דערווייל אַ כמעט פולשטענדיקער דורכפאַל אין אירע סאָציאַלע אַספּעקטן, אין אמתדיק־גראַנדיעזע רעליגיעזע, מאָראַלישע, ליטעראַרישע און עסטעטישע רעזולטאַטן. אומזיסט מאַרשירן מיר מיט ביישפּיללאָזע טריט צו אַן אימפּעריע, וואָס איז אַזוי קאָלאָסאַל, אַז זי פאַרשעמט דאָס אַנטיקע, איבערטרעפט אַלעקסאַנדערן און שטייגט אַריבער דעם שטאָלצן שוואונג פון רוים. אומזיסט האָבן מיר אַנעקסירט טעקסאַס, קאַליפאָרניע, אַלאַסקאַ און זיך געצויגן אין צפון פאַר קאַנאַדע און אין דרום פאַר קובאַ. עס איז ווי מיר וואָלטן עפּעס באַשענקט געוואָרן מיט אַ ריזיקן און גוט־איינגעאָרדנטן קערפּער — און דאַן איבערגעלאָזט געוואָרן מיט אַ קליינער נשמה אָדער מיט גאָר קיין נשמה ניט.

אַזוי וויניק האַרמאָניע איז געווען צווישן דעם טעכנישן גאַלאָפּ און די לאַנגזאַמע טריט פון גייסטיקער באַוועגונג, אַזוי פּלאַנלאָז איז צוגעגאַנגען די אַנטוויקלונג פון לאַנד און אַזוי כאַאָטיש, ספּעציעל אין סוף פון דעם 19טן יאָרהונדערט און אין אָנהייב פון דעם צוואַנציקסטן, אַז וויסנשאַפטלייט און סאָציאַלע פאָרשערס האָבן זיך אָנגעהייבן שרעקן, צי דער ריס צווישן גוף און נשמה אין דעם אַמעריקאַנער פאָלקס־אָרגאַניזם וועט אין דער צוקונפט ניט ווערן נאָך טיפער און, אַנשטאָט אָניאָגן די מאַשין, וועלן די גייסטיקע ווערטן פון אַמעריקע פאַרבלייבן אַלץ מער און מער הינטערשטעליק. זיי האָבן געהאָפט, אַז די עקזיסטירנדיקע דיסטאַנץ צווישן די צוויי וועט כאָטש ניט ווערן ברייטער. צום גליק פאַר דער מענטשהייט, איז זייער שרעק ניט אין גאַנצן געווען באַרעכטיקט. אַ דיסטאַנץ צווישן קולטור און ציוויליזאַציע איז טאַקע פאַרבליבן, אָבער, ווי מער וועלן זען, ניט אויף אַ גרעסערן, נאָר אויף אַ קלענערן שטח.

.11

פּאַר באַלד 125 יאָר נאָך דער רעוואָלוציע איז די סאָציאַלע אויסווירקונג פון דעם מהלך צווישן דער קולטור און דער ציוויליזאַציע געווען אַ העכסט עגרעסיווע. ביי דער גאַנצער דינאַמישקייט פון דעם טעכנישן פּראָגרעס, וואָס האָט כסדר געהויבן דעם עקאָנאָמישן מצב פון דער באַפעלקערונג, האָט זיך אין סאָציאַלן זין געמערקט אַ געוויסע סטאַטישקייט. די אומבאַגרעניצטע מעגלעכקייטן, וואָס דאָס לאַנד האָט אָנגעבאָטן צו מענטשן פון פעאיקייט און איניציאַטיוו; דאָס אַלגעמיינע וואָלרעכט וואָס האָט די שטימע פון איין בירגער געגעבן פּונקט אַזוי פיל וואָג ווי דער שטימע פון דעם צווייטן; דער אָפּטאָמיס־טישער גלויבן אין די אייגענע כחות; די אומאויפהערלעכע מיגראַציעס און דער כסדרדיקער פלוס; — אָט דאָס אַלץ, פון איין זייט, און די „טיראַניי פון דער מערהייט" און די נויגונג צו אוטיליטאַרישקייט, פון דער אַנדערער זייט, האָבן ניט דערלאָזט, אַז עס זאָל זיך אויסבילדן אַ קלאַסן־באַוואוסטזיין ביי דעם דורכשניטלעכן אַמעריקאַנער מענטשן. ניט געקוקט אויף דעם, וואָס ער האָט גיכער געטראַכט אין באַגריפן פון זיין אייגענער געגענט ווי אין נאַציאָנאַלע טערמינען, האָט ער קיין מאָל ניט געקוקט אויף זיך ווי אויף אַ מיטגליד פון אַ באַשטימטער עקאָנאָמישער גרופּע, וואָס אירע אינטערעסן מוזן שטיין אין שטענדיקן קאָנפליקט מיט די אינטערעסן פון אַ צווייטער עקאָנאָמישער גרופּע. אָט ווי אַזוי קאַלווערטאָן כאַראַקטעריזירט דעם סאָציאַלן מהות פון דעם פּראָנ־טירמאַן:

> די מערבדיקע פּראָנטירמענטשן האָבן מאַרשירט אין די ווילדערנישן ווי גלייכע, געקעמפט ווי גלייכע און אָוועקגעשטעלט זייערע ישובים אויף אַ יסוד פון גלייכקייט. קלאַס־צייכנס האָבן געקאָנט האָבן אַ קנאַפּן באַטייט אין אַ סביבה וואָס האָט געפאָדערט אינדיווידועלע איניציאַטיוו, ענערגיע, קראַפט, מוט, און אַ ווילן צו אַרבעטן גיכער ווי אַ ווילן צו לעבן אויף דער אַרבעט פון אַנדערע. די געזעלשאַפט האָט אָנגענומען אַ פליסיקייט־פאָרם, וואָס זי האָט פריער קיין מאָל ניט געזען און וועט קיין מאָל ניט זען נאָך אַמאָל. צום ערשטן מאָל אין זייער לעבן האָבן יחידים זיך דערפילט ניט געפּענטעט פון קלאַס אָדער ראַנג, ניט געבונדן דורך די קולטורעלע און עקאָנאָמישע רעשטלעך פון דעם עבר [1].

ווען די אַרבעטער אין די מזרח שטאַטן זאָגט קאַלווערטאָן, אַז הגם זיי האָבן געפילט דעם דרוק פון די אַנדערע קלאַסן, האָט אָבער די אויסזיכט אויף דעם מערב ניט דערלאָזט, אַז עס זאָל זיך ביי זיי אַנטוויקלען אַ פּראָלעטאַרישע פּסיכאָלאָגיע. די אַרבעטער האָבן זיך קיין מאָל ניט באַטראַכט פאַר אַ זעלבסט־שטענדיקן קלאַס, נאָר פאַר שותפים מיט די באַלעבאַטים אין דעם אינדוסטרי־

עלן פראָצעס. מען קאָן דאָס מער ווי אומעטום זען אין דער פאָליטישער טעטיקייט פון די אַמעריקאַנער מאַסן.

אין אַ באַשטימטן זין איז פאָליטיק דער רינג וואָס פאַראייניקט די ציוויליזאַציע און די קולטור. על כל פנים רירט פאָליטיק זיכער אָן די אינטערעסן פון מענטשן אין זייער טאָג־טעגלעכן קאַמף פאַר עקזיסטענץ, אין זייערע באַקוועמלעכקייטן און לעבנס־סטאַנדאַרט; און פונקט אַזוי זיכער רירט פאָליטיק אָן זייערע גייסטיקע אינטערעסן, זייער בילדונג, קאָנצעפציעס פון מאָראַליטעט און זייערע סאָציאַלע נויגונגען. דערפאַר טאַקע איז די פאָליטיק גאַנץ אָפט די אַרענע, וואו די צוויי טיילן פון מענטשלעכן שאַפן פירן דעם שטרייט צווישן זיך אָדער שטעלן איין פרידליכע באַציאונגען איינע מיט דער אַנדערער. איך האָב שוין דערמאָנט פאַרינגטאָנס כאַראַקטעריזאַציע פון דער אַמעריקאַנער פאָליטישער געשיכטע, ווי אַ געראַנגל צווישן דעם הומאַניזם פון דער דעקלאַראַציע פון אומאָפהענגיקייט און דעם מאַטעריאַליזם פון דער קאָנסטיטוציע.

עס איז נאָך איינער פון די פאַראַדאָקסן פון דער אַמעריקאַנער סאָציאַלער אַנטוויקלונג, אַז גראָד די געזעלשאַפטלעכע צעפלאָסנקייט פון דער באַפעלקערונג און די אומאויפהערלעכע שטראָמיקייט פון דער ווירטשאַפט האָבן געפירט צו אַ מין פאָליטישער סטאַגנאַציע. וואָרום אַזוי לאַנג אַמעריקאַנער האָבן אָן גרויסע שוועריקייטן געקאָנט אַריבערגיין פון איין סאָציאַלן שטאַנד אין אַ צווייטן, מחמת דער שפע פון עקאָנאָמישע געלעגנהייטן, האָבן זיי ניט געוואָלט קיין מלוכה־אַריינמישונג אין פריוואַטע געשעפטן און ניט געזוכט קיין פאָליטישע רעפאָרמען, נאָר די פאָרזעצונג פון דעם סטאַטוס־קוואָ. ווען מען גיט צו דעם צו די ווירקונג פון דער טיראַניי פון דער מערהייט, הייבט מען אָן איינזען, פאַרוואָס די צוויי־פאַרטיי סיסטעם האָט זיך סטאַביליזירט אין די פאַראייניקטע שטאַטן ניט אַזוי אויף דעם יסוד פון סאָציאַלער גלידערונג, ווי אויף דער באַזע פון טראַדיציאָנעלער שטייגערישקייט. לכתחילה זיינען צווישן דער דעמאָקראַטישער פאַרטיי און דער רעפובליקאַנער געווען ערנסטע סאָציאַלע, עקאָנאָמישע און פאָליטישע אונטערשיידן. די ווירטשאַפטלעכע פליסיקייט האָט די אונטערשיידן פאַרטושט כמעט ביז צו פאַרשווינדונג, אָבער די לאָיאַליטעט פון די אָנהענגער האָט עס ניט אַרונטערגעשוועגקט, נאָר, פאַרקערט, צעמענטירט.

די טראַדיציאָנעלע לאָיאַליטעט צו די צוויי פאַרטייען האָט דורכגעקרייצט סאָציאַלע ליניעס און עקאָנאָמישע פלאַסטן. אויב די אַמאָליקע דורות האָבן געשטימט פאַר די דעמאָקראַטן אָדער רעפובליקאַנער מחמת אידעאָלאָגישע מאָטיוון, שטימען היינטיקע דורות פאַר זיי מחמת דעם, וואָס די פריערדיקע דורות האָבן אַזוי געשטימט. צוגעהעריקייט צו אַ פאַרטיי איז אין די פאַראייניקטע

שטאַטן ניט אַזוי אַ סאָציאַלער ענין, ווי אַ מין משפּחה־פירונג און געגנט־מנהג. אין נאָרמאַלע צייטן איז דעריבער געווען ריכטיק די אָבסערוואַציע, וואָס דזשיימס ברייס האָט געמאַכט נאָך מיט 60 יאָר צוריק: „די מיינונג פון דער נאַציע איז דער רעזולטאַט פון די מיינונגען ניט פון אַ צאָל קלאַסן, נאָר פון אַ מאַסע יחידים, וואָס זיינען בלי ספק פאַרשיידן איינער פון דעם אַנדערן, אָבער פאַר פּאָליטישע צוועקן ווייניקער צעגלידערט ווי ווען זיי וואָלטן געווען מיטגלידער פון גרופּעס וואָס זיינען דעפינירט לויט סאָציאַלן ראַנג אָדער אייגנטום"[2]. ריכטיק איז אויך אין נאָרמאַלע צייטן די באַמערקונג פון ברייסן, אַז „אין אַמעריקע קאָנסטו ניט אָפּטיילן פון די קלאַסן צו די מאַסן. וואָס דער באַלעבאָס טראַכט, טראַכטן זיינע אַרבעטער. וואָס דער הורטאָווניער סוחר פּילט, פּילט דער לאַחודימדיקער קרעמער און פּילן די אָרעמע קונים. חלוקי דעות זיינען ווערטיקאַל ניט האָריזאָנטאַל"[3].

דאָס אַלץ, זאָג איך, איז טאָקע ריכטיק אין נאָרמאַלע צייטן: דאָ זעען מיר די סטאַגנאַציע, וואָס די קולטורעלע אינטערשטעליקייט לגבי דער ציוויליזאַציע האָט פאַראורזאַכט אויף דעם פּאָליטישן געביט. עס זיינען אָבער דאָ אין די פאַראייניקטע שטאַטן אויך אומנאָרמאַלע צייטן — פּעריאָדן, וואָס אין זיי קומט די פּראָגראַם פון דער רעגירונג אין שאַרפן צונויפשטויס מיט די אינטערעסן פון געוויסע טיילן פון דער באַפעלקערונג — און דאַן ווערט אַ שטיין אַריינגעוואָרפן אין זייער פּאָליטישן מוראַשקע־נעסט. די צונויפשטויסן זיינען כמעט אַלע מאָל אַ רעזולטאַט פון דער קאָנצענטראַציע פון אינדוסטריעלן און באַנק־קאַפּיטאַל, וואָס דריקט, פון איין זייט, אויף דער רעגירונג און דיקטירט איר פּאָליטיק, און לאָזט זיך אַראָפּ, פון דער אַנדערער זייט, מיט דער גאַנצער לאַסט אויף די אַרבעטנדיקע, קליינבירגערלעכע און לאַנדווירטשאַפטלעכע עלעמענטן. די לעצטע זעען אין אַט אַזעלכע פּעריאָדן, אַז דער פּרינציפּ, אַז די מלוכה זאָל זיך ניט מישן אין „פרייער אונטערנעמונג" שפּילט אין דער אמתן אַריין אין די הענט פון די טראַסטן און גרויסע באַנקען. זיי דערזעען אויך אין דער זעלביקער צייט, אַז די צוויי גרויסע פּאַרטייען זיינען אין דער אמתן וועדקצייג פון די פינאַנץ־מאַגנאַטן. אין אַזעלכע פּעריאָדן שאַפן זיך געוויינלעך אָפּאָזיציעס אינערהאַלב די צוויי פּאַרטייען אָדער דריטע פּאַרטייען. אַזוי זיינען אַנטשטאַנען די אַזוי־גערופענע פּאָלקישע, אָדער, ווי זיי זיינען באַקענט אין אַמעריקע, פּאָפּוליסטישע באַוועגונגען.

פּאָפּוליסטישע באַוועגונגען זיינען געווען אַסך און זיי האָבן געשפּילט אַ גאַנץ גרויסע ראָלע אין דער אַמעריקאַנער געשיכטע. פון אַ פּאָליטישן שטאַנדפּונקט זעט פּראָפעסאָר פאַרינגטאָן די וויטערדיקע דריי הויפּט־פּאַזן אין אָט דער געשיכטע: „די דזשעפערסאָנישע באַוועגונג, וואָס האָט פּראָקלאַמירט דעם

אידעאל פון פאליטישער דעמאקראטיע; די דזשעקסאנישע באוועגונג, וואס האט עס אויף א האמעטנעם אופן עטאבּילירט אין דער פּראקטיק; און די רייע דריטע פּארטיי־באוועגונגען, וואס האבן געפּרואווט צוריקצוגעווינען דעם פּאר־לוירענעם באדן, צו אויסברייטן דאס [דעמאקראטישע] פעלד און צו פּארפּולקא־מענען די מאשינעריע פון דעמאקראטישער רעגירונג" [4]).

פּארינגטאן מאכט דא דעם טעות, וואס ער מישט אויס אין איין טאפּ אלע דריטע פּארטייען. דער אמת איז, אז עס זיינען געווען לפּחות צוויי מינים דריטע־פּארטיי באוועגונגען. עס זיינען געווען, ערשטנס, די פארשיידענע סאציאליס־טישע פּארטייען, וואס האבן פארשטאנען, אז די סאציאלע איבּלען, קעגן וועלכע די אומצופרידענע מאסן פּראטעסטירן, שטאמען ארגאניש ארויס פון דעם קאפּיטאליסטישן פּראדוקציע־אופן און קאנען ניט אפגעשאפט ווערן סיידן דער קאפּיטאליזם גופא ווערט אפגעשאפט. די דאזיקע פּארטייען זיינען דעריבער געווען אורבאניסטישע פּארטייען וואס האבן זייערע אנהענגער רעקרוטירט דער עיקר פון דעם אינדוסטריעלן פּראלעטאריאט. און עס זיינען, צווייטנס, געווען די דערמאנטע פּאפּוליסטישע באוועגונגען, וואס ניט נאר האט אין זיי געלעבט דער גייסט פון דזשעפערסאנען און דזשעקסאנען; עס האט אין זיי אויך געלעבט דער גייסט פון דעם פּראנטירמאן. דער לעצטער איז, ווי מיר האבן געזען, געווען סעקטאנטיש; אים איז מער אנגעגאנגען זיין געגנט, ווי דאס לאנד. זיין סאציאלע באזע איז געווען די משפּחה, ניט דאס פאלק. אט ווי אזוי פּראָ־פעסאר טורנער, דער גרעסטער אויטאריטעט בנוגע דער געשיכטע פון דעם פּראנטיר, כאראקטעריזירט די סעקטאנטישע נויגונגען פון דעם פּראנטיר־מאן: א „קאמפּליצירטע געזעלשאפט פארוואנדלט זיך דורך דער ווילדערניש אין א מין פּרימיטיווער ארגאניזאציע וואס איז באזירט אויף דער משפּחה. די טענדענץ איז אנטיסאציאל. זי פּראדוצירט אנטיפּאטיע צו קאנטראל און דער עיקר — צו דירעקטן קאנטראל. דער שטייער־זאמלער ווערט באטראכט פאר א פארשטייער פון אונטערדריקונג" [5]).

מיט דער השפּעה פון דעם פּראנטיר דערקלערט זיך אין א גרויסער מאס, פארוואס דער פּאפּוליזם איז אויפגעקומען אין די מערב שטאטן. אויך דערקלערט זיך מיט דער השפּעה פון דעם פּראנטיר, פארוואס דער פּאפּוליזם האט אנגע־נומען אזא אייגנארטיקע סאציאלע פיזיאנאמיע. זיין נאכפאלגערשאפט האט דער פּאפּוליזם רעקרוטירט הויפּטזעכלעך פון די אגרארע עלעמענטן און פון דעם קליינבירגערטום. אין גרויסן גאנצן איז דער פּאפּוליזם געווען א רוראלע באוועגונג.

דער פּאפּוליזם איז עלטער פון דער „פאלקס פּארטיי פון קענזאס", פון וועלכער ער האט געקראגן זיין נאמען, און ער האט די דאזיקע פּארטיי איבּער־

געלעבט אויף אַ האַלבן יאָרהונדערט. אין אַזאַ אָדער אַנדער פֿאָרם עקזיסטירט ער נאָך הײַנט. „די פֿאָלקס פּאַרטיי" האָט זיך געגרינדעט אין קענזאַס אין דעם יאָר 1890. צוויי יאָר שפּעטער האָט אַ צוזאַמענפֿאָר פֿון דער פּאַרטיי אין אָמאַהאַ אָנגענומען אַ פּלאַטפֿאָרמע, וואָס האָט, צווישן אַנדערן, געהאַט דעם ווײַטערדיקן פּונקט:

> רײַכקייט געהערט צו דעם וואָס שאַפֿט עס, און יעדער דאָלאַר וואָס ווערט אַרויסגענומען פֿון דער אינדוסטריע אָן אַן עקוויוואַלענט איז גזילה... די אינטערעסן פֿון די רוראַלע און שטאָטישע אַרבעטער זײַנען אידענטיש; זייערע שונאים — די זעלביקע [6].

דאָס איז געווען דער סאָציאַליסטישער הויך־פּונקט פֿון דער פּאָפּוליסטישער באַוועגונג. אין אַלגעמיין האָט זי געזוכט אויסצעמײַדן די קאָנסעקווענצן פֿון דעם קאַפּיטאַליזם אָן אָנצורירן דערבײַ זײַנע יסודות. און געזוכט האָט זי דאָס אין אירע פֿאָדערונגען, אַז די רעגירונג זאָל אָפּשטעלן די צענטראַליזאַציע פֿון קאַפּיטאַל און די טראַסטיפֿיקאַציע פֿון דער ווירטשאַפֿט. אין אַנדערע ווערטער: דעמאָקראַטיש איז דער פּאָפּוליזם געווען בלויז אין דעם פּאָליטישן זין; אין דעם עקאָנאָמישן זין איז ער אין תּוך געווען רעאַקציאָנער דערפֿאַר, ווײַל ער האָט געוואָלט דרייען די רעדער פֿון דער געשיכטע אויף צוריק.

צוליב זײַן רוראַלער באַזע איז דער פּאָפּוליזם געווען שמאָל אין זײַן באַנעם פֿון סאָציאַלע פּראָבלעמען; מחמת זײַן פֿילאָסאָפֿיע פֿון אינדיווידואַליזם איז ער אָפֿט געווען אומטאָלעראַנט פֿון דעם קולטורעלן שטאַנדפּונקט; און, ווי אַ רעזולטאַט פֿון זײַן רעאַקציאָנערער עקאָנאָמישער פּראָגראַם, האָט ניט זעלטן געליטן אויך זײַן פּאָליטישע דעמאָקראַטיע. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז גראַד די מערב־און מיטל־מערב שטאַטן, וואו דער פּאָפּוליזם האָט געהאַט זײַנע גרעסטע דערפֿאָלגען, זײַנען שפּעטער אין משך פֿון יאָרן געווען פֿעסטונגען פֿון דער רעפּובליקאַנער פּאַרטיי; און גראָד אין די זעלביקע שטאַטן איז דער איזאָלאַציאָניזם בנוגע צו אַמעריקאַנער אינטערנאַציאָנאַלע באַציאונגען געווען צום ברייטסטן פֿאַרשפּרייט. אין דער אינערלעכער פּאָליטיק זײַנען די פּאָפּוליסטן געווען אַנטי־אויסלענדער און אַנטי־אימיגראַציאָניסטיש. כמעט אַלע אַזוי־גערופֿענע „אַמעריקע צו ערשט" באַוועגונגען האָבן אָנגעשלאָגן אַ פּאָפּוליסטישע נאָטקע און האָבן צווישן די פּאָפּוליסטישע אָנהענגער געהאַט דעם הילכיקסטן אָפּקלאַנג.

אין היסטאָרישן זין איז דעריבער דער ליבעראַליזם פֿון דעם פּאָפּוליזם פֿון צווייפֿלהאַפֿטיקן כאַראַקטער, הגם עס זײַנען געווען צײַטן, ווען ער האָט געשפּילט אַ פּראָגרעסיווע ראָלע. איין זאַך איז זיכער: צו דער סאָציאַלער

דיפערענצירונג פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג האָט ער ווייניק צוגעטראָגן; אין אַ באַשטימטן זין האָט ער נאָך צוגעהאָלפן די דיפערענצירונג צו פאַרלאַנג־זאַמערן. פּאָליטיש האָט ער געהאַט מער דערפאָלג ווען ער האָט פונקציאָנירט ווי אַ בלאָק אין איינער פון די צוויי פּאַרטייען, ווי ווען ער האָט זיך געפּרוּווט אָרגאַניזירן אין אַ דריטער פּאַרטיי. דאָס האָט נאָך מער פאַרפעסטיקט די צוויי־פּאַרטיי טראַדיציע אין לאַנד. אויף אַזוי פיל איז די דאָזיקע טראַדיציע ממש אַריין אין דעם בלוט פון דער באַפעלקערונג, אַז זינט דער „נייער דיל" איז אויפגעקומען, האָבן אפילו די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען איינגעשלאָסן די קאָמוניסטישע — פּאַקטיש אויפגעגעבן זייער פּאָליטישע זעלבסטשטענדיקייט. אונטער פרייגקלין דעלאַנאָ רוזוועלטס פּירערשאַפט האָט די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי איינגעשלונגען אַלע דריטע־פּאַרטיי באַוועגונגען.

דער „נייער דיל" האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט דעם ערשטן פאַרזוך פון אַ מלוכה־פּאַרטיי צו באַלאַנסירן אַ פּראָגרעסיווע עקאָנאָמישע פּראָגראַם מיט אַ ליבעראַלער פּאָליטישער פּראָגראַם; רעפאָרמען לטובת די אַרבעטער אין די אינדוסטריעלע צענטערן מיט רעפאָרמען לטובת די אַגראַרע עלעמענטן אויף די פאַרמס; אַ פאָרגעשריטענע לאַנד־פּאָליטיק מיט אַ פּראָגרעסיווער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק. אַז דער פאַרזוך האָט זיך ניט איינגעגעבן און אַז דער „נייער דיל" איז אין פּראָצעס פון ליקווידאַציע איז קלאָר איצט, ווען אָט די שורות ווערן געשריבן. אָבער דאָס איז אַ קאַפּיטל פאַר זיך. וואָס עס איז אָבער יאָ כדאי צו אונטערשטרייכן איז, אַזעלכע שטאַטן ווי קענזאַס, נעבראַסקאַ און קאָלאָראַדאָ, וואָס זיינען פּאַקטיש געווען דאָס וויגעלע פון דעם פּאָפּוליזם, זיינען געווען צווישן די ערשטע זיך אָפּצוקערן פון דעם נייעם דיל: זיין אורבאַניזם איז פאַר זיי געווען צו פיל.

12.

ווי באַלד דער אַמעריקאַנער מענטש האָט געאַרבעט אַזוי שווער און האָט, געטריבן פון אַזאַ מעכטיקן מאַטעריעלן אימפּעט, גאַלאָפּירט מיט אַזאַ קאָפּ־שווינדלענדיקער שנעלקייט; און ווי באַלד מיט ענינים וואָס האָבן געפאָדערט אינטעלעקטועלע אָנשטרענגונג האָט ער אין זיין ניט־געשעפטלעכן לעבן זיך ווייניק אָפּגעגעבן און קיין ראַפינירטן עסטעטישן געשמאַק האָט ער ביי זיך ניט אַנטוויקלט און קיין אַבסטראַקטע קונסט האָט אים ניט אינטערעסירט — טאָ וואָס האָט ער געטאָן מיטן ביסל פרייע צייט, וואָס ער האָט דאָך געהאַט? ווען האָט ער רעלאַקסירט? ווי אַזוי האָט ער פאַרבראַכט? וואָס איז געווען זיין פאַרווייַלונג? — איז דער ערשטער תירוץ אויף אָט די אַלע פראַגן: די קירכע.

די קירכע, זאָגט דע טאָקוויל, נעמט ניט קיין דירעקטן אַנטייל אין דעם פּאָליטישן לעבן פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן, פֿונדעסטוועגן איז זי דאָ איינע פֿון די וויכטיקסטע פּאָליטישע אינסטיטוציעס. אָבער ניט נאָר אַ פּאָליטישע אינסטיטוציע איז זי; זי האָט אויך אויף אַן אומגעהייערן אופֿן באַאיינפֿלוסט דעם געשמאַק און באַשטימט די אַמוזירונג־פֿאָרמען פֿון דעם אַמעריקאַנער פֿאָלק.

ווי מיר האָבן געזען, האָט די קירכע אין דער פּוריטאַנישער אַמעריקע ניט דערלאָזט צו קיין שום פֿאַרברענגען וואָס איז ניט געווען ענג פֿאַרבונדן מיט רעליגיע. זי האָט דאַן ניט נאָר דיקטירט דער באַפֿעלקערונג ווי אַזוי זיך צו אַמוזירן, זי האָט אויך אַליין צוגעשטעלט די אַמוזירונג. מיט דער אויסנאַם פֿון רייך־ביאָלאָגישע הצטרכותן זיינען כמעט אַלע פֿאַרוויילונגען געווען פּראָדוקטן פֿון דער קירכע.

אויף דער אינטעליגענץ פֿון דעם רעוואָלוציאָנערן פּעריאָד האָט די קירכע געהאַט אַ קלענערע השפּעה. די דאָזיקע אינטעליגענץ איז שוין געווען שטאַרק אָנגעשטעקט פֿון דעם ראַציאָנאַליזם פֿון דעם 18טן יאָרהונדערט און האָט געהאַט אַ גאַר שוואַכע פֿאַרבינדונג מיט אינסטיטוציאָנאַליזירטער רעליגיע. אונטער איר ווירקונג איז אויפֿגעקומען אויף אַ סעקולערע קולטור און אַן אויסגעשפּרייטער קרייז פֿון פֿאַרוויילונג־פֿאָרמען. מיט דעם אויסשטאַרבן פֿון דער רעוואָלוציאָנערער אינטעליגענץ, האָט זיך, ווי מיר האָבן געזען אויבן, געמערקט אַ קולטורעלע ירידה און, אַנטשפּרעכנדיק, האָט זיך פֿון דאָס ניי פֿאַרשטאַרקט די השפּעה פֿון דער קירכע. דאָס מאָל האָט שוין די קירכע ניט געהאַט קיין שטאַט־מאַכט, אָבער זי איז געווען דאָס פּלאַץ, וואו די ברייטע מאַסן האָבן געזוכט אַן איבערברוך אין דער גרויקייט פֿון זייער טאָג־טעגלעך לעבן — האָט זי דעריבער געפֿורעמט די מנהגים און געוויינהייטן פֿון דער באַפֿעלקערונג אין אַ גרעסערער מאָס איידער וואָסער עס איז אַנדער אינסטיטוציע אין לאַנד. עס איז אינטערעסאַנט, אַז דער ערשטער פֿאָלקס־מענטש צו ווערן פּרעזידענט פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן, ענדרו דזשעקסאָן, איז אויך געווען דער ערשטער פּרעזידענט וואָס איז רעגולער געגאַנגען אין קירכע.

פֿאַר דעם פּראָנטירמאַן איז רעליגיע געווען מער ווי אַ פּסיכישער אינסטרומענט צו רעגולירן זיינע באַציאונגען מיט גאָט: זי איז אויך געווען דער איינציקער יום טוב אין דער וואָכעדיקייט פֿון זיין שווערער עקזיסטענץ. נאָך איידער נייע ישובים זיינען געווען גרויס גענוג אויסצוהאַלטן אייגענע קירכעס, האָבן זיך דאָרט באַוויזן מיסיאָנערן און רייזנדיקע גלחים, וואָס האָבן גלייכצייטיק אויסגעפֿילט עטלעכע נוצלעכע פֿונקציעס פֿאַר דעם פּראָנטירמאַן. קודם כל האָבן זיי אין דער געאָגראַפֿישער עקספּאַנסיע געפּרוּווט אויפֿשטעלן

גייסטיקע גרעניצן. מיר האָבן שוין געזען, ווי ווייניק דער פּראַנטירמאַן האָט זיך גערעכנט מיט מלוכהשע געזעצן; די פאָדערונגען פון רעליגיע זיינען פאַקטיש געווען די איינציקע מאָראַלישע אויטאָריטעט, וואָס ער האָט ווי עס איז אָנערקענט און וואָס האָבן אים אָפּגעהאַלטן פון פולשטענדיקן פאַרווילדעוועט ווערן. די מיסיאָנערן און גלחים האָבן פאַרקערפּערט אָט די אויטאָריטעט. זיי זיינען אויך געווען די ערשטע טרעגערס פון קולטור און בילדונג אין די נייע געגנטן וואָס די פּראַנטירמענטשן האָבן אָקופּירט. זיי האָבן געלערנט קינדער לייענען, שרייבן און די התחייבותן פון בירגערשאַפט. און צו דעם אַלעמען האָבן זיי דעם פּראַנטירמאַן געבראַכט אַ רעליגיעזן עקסטאַז וואָס איז אויך געווען זיין בעסטע פאַרוויילונג.

צוליב זיין פיזישער אויסגעמאַטערטקייט, נערוועאישער אָנגעשטרענגטקייט און צוליב דער אומאַנטוויקלטקייט פון זיין עסטעטישן געשמאַק, האָט דער פּראַנטירמאַן געקאָנט געפינען אַמוזירונג נאָר אין שאַרפע עמאָציאָנעלע איבערלעבונגען. אַ רעליגיע פון געוואויגענע און געמאָסטענע מאַניערן און פון אַ קאָנאָגיזירטן גאָטעסדינסט וואָלט אים ניט געקאָנט צופרידנשטעלן. ער האָט געזוכט רעליגיעזע פאָרמען, אין וועלכע צו איבערגיסן זיין ניט־אויסגענוצטע פסיכישע קראַפט און דורך וועלכער זיך אויפהויבן צו דער הויך פון זיין צעהיצטער פאַנטאַזיע. ער, דער געשוואָרענער אינדיווידואַליסט, האָט אין רעליגיע געזוכט צונויפגוס מיט מאַסן. ער האָט געוואָלט פילן דעם טעם פון טונקען זיך אין אַ ים פון מענטשן און פון פרייען טראָגן זיך אויף די עמאָציאָנעלע כוואַליעס פון אָט דעם ים.

אין לעבן איז דער פּראַנטירמאַן געווען חוצפּהדיק און איינגעגלייבט אין זיך; אין דער רעליגיע איז ער געווען הכנעהדיק און גרייט צו בעטן מחילה פאַר זיינע עבֿרות. אין לעבן איז ער געווען האַרט ווי שטאָל; אין דער רעליגיע איז ער געווען כמעט קינדיש־סענטימענטאַל. וואָרום אַזאַ איז ער, דער אַמעריקאַנער פאָלקס־מענטש — אַ געמיש פון האַרטקייט וואָס ברעכט געטער און אַ סענטימענטאַליִשקייט וואָס ווייקט זיך אין אָבערגלויבנס. אַמעריקאַנער זיינען אימפּרעסיאָניסטיש, זאָגט ברייס, אָבער „עס איז ניט זייער אינטעלעקט וואָס איז אימפּרעסיאָניסטיש, נאָר זייער פאַרשטעלונג־קראַפט און זייערע עמאָציעס, וואָס רעאַגירן אויף אומדערוואַרטעטע אופנים אויף אַפּעלס וואָס ווערן געמאַכט אינעם נאָמען פון אַ צוועק וואָס שיינט צו האָבן אין זיך עפּעס נאָבעלעס אָדער פּאַטעטישעס" [1]).

עוואַנגעליציזם האָט צוגעשטעלט די רעליגיעזע פאָרמען, וואָס דער פּראַנטירמאַן האָט זיך גענייטיקט אין זיי אין דעם צווייטן פערטל פון דעם 19טן יאָרהונדערט, אָט ווי אַזוי די בירדס דערקלערן עס:

> די איינגעשפּאַנטעביימער פון דעם פּאַראויסגייענדיקן פּראָגרעס זיינען נאָך ניט געווען טויט, ווען וואַנדערנדיקע פּרעדיקערס האָבן זיך באַוויזן צו ראַטעווען מענער און פרויען פון דער געפאַר צוריקגעוואָרפן צו ווערן צו באַרבאַריזם. ספּעציעל צאָלרייך און מעכטיק זיינען געווען די מעטאָדיסטישע און באַפּטיסטישע אַרומפאָ־רערס, וואָס האָבן פּראָקלאַמירט אַ ליידנשאַפטלעכע תורה פון גהינום־בראַנד און אויסלייזונג, אַזאַ וואָס האָט די ערגסטע שיכורים, די מוטיקסטע קעמפערס און די געמיינסטע בעל־עברהניקעס פון דעם הינטערלאַנד געריירט צו תשובה, לכל הפחות פון צייט צו צייט [2]).

דזשאַן דיואי אַקצענטירט מער דעם סאָציאַלן באַטייט פון דער זעלביקער דערשיינונג:

> די קירכעס האָבן דורכגעפירט אַ וויכטיקע סאָציאַלע פונקציע מיט דעם, וואָס זיי זיינען געוואָרן די זאַמל־פונקטן פון אָרדנונג און בילדונג אין אַ סביבה פון אַנאַר־כיע און אומוויסנקייט. אַזוי האָבן זיי איבערגעלאָזט זייער חותם אויף דער אַמע־ריקאַנער געזעלשאַפט, ווען זי איז אַריבערגעגאַנגען פון דער אַריסטאָקראַטישער פירערשאַפט פון די פאָטערס צו די דעמאָקראַטיע פון די מאַסן [3]).

דער עוואַנגעליציזם איז געווען אַ רעליגיע, וואָס האָט אַריבערגעטראָגן דעם יחיד פון זיין אייגענער שווערער ווירקלעכקייט צו דער נשמה־גרינגקייט פון אַ צעפלאַמטער מאַסע. ער איז געווען דעמאָקראַטיש, ווייל ער האָט גע־רעדט ניט צו די אויבערשטע געזעלשאַפטלעכע שיכטן, נאָר צו דעם פאָלק. ער איז געווען עכט אַמעריקאַניש, ווייל ער האָט, אין דעם גייסט פון דער טיראַניי פון דער מערהייט, אַפּעלירט צו דעם „סטאַדע"־געפיל פון דער מאַסע. זיינע גאָטעסדינסטן זיינען געווען ניט נאָר רעליגיעזע צערעמאָניעס: מיט זייערע מאַסן־ספּעקטאַקלען, „רעוויוואַלען" און „תשובה־וועגן" — זיינען זיי אויך געווען אַמוזירונג. און טאַקע דערפאַר האָט דער עוואַנגעליציזם אין אַסך פּרטים געהאַט אַ שעדלעכע קולטורעלע אויסווירקונג: ער האָט דאָס גייסטיקע סדום־בעטל אַריינגעטראָגן אויך אין דער פאַרוויילונג.

אויף אַזאַ אופן איז דער עוואַנגעליציזם געקומען אין קאָנפליקט מיט זיין אייגענעם דעמאָקראַטישן כאַראַקטער. „די עצם רעליגיעזע געטריישאַפט" — צו ציטירן נאָך אַמאָל דר. בילן — „און ענטוזיאַזם פון די עוואַנגעליקאַלישע סעקטעס האָבן געהאַט אַ טענדענץ זיי צו מאַכן אומטאָלעראַנט לגבי די וואָס האָבן פון זיי זיך אונטערגעשיידט. זייער צוגעבונדקייט צו דער ביבל, ווי צו דעם קוואַל פון אַלץ וואָס איז גוט, האָט אין זיי אַנטוויקלט אַ געוויינהייט, וואָס שפּרייט זיך אויס איבער אַלע ספערן פון לעבן, צו אַקצעפּטירן אויטאָריטעט" [4]).

דער מאַסן־עקסטאַז וואָס פאַרשיכורט ממש דעם אַנטיילנעמער איז אפשר דער וויכטיקסטער עלעמענט אין אַלע נאַציאָנאַלע פאַרוויילונגס־פאָרמען אין די

פאַראייניקטע שטאַטן. אין בייסבאָל, פוטבאָל, ראַנגלען, באָקסן, פערדגעיעג און ענלעכע שפּילן איז די רעאַקציע פון דעם עולם ניט ווייניקער אַ טייל פון דער פאַרוויילונג, ווי די ראָלן פון די הויפּט־שפּילער. אָן דער דאָזיקער רעאַקציע וואָלט עס פאַר די פּראָטאַגאָניסטן פון די ספּעקטאַקלען געווען שווער איינצוהאַלטן דעם אינטערעס פון די צוקוקערס. אין דער מאַסנהאַפטיקייט פון דער פאַרוויילונג איז דאָ אַן אויסגלייכנדיקער עלעמענט, וואָס לייזט אויף דעם יחיד אין דעם כלל.

און פונקט אַזאַ אויסגלייכנדיקער עלעמענט האָט זיך געמערקט אין דעם ליטעראַטור־געשמאַק פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג. נאָך אַמאָל איז נייטיק צו דערמאָנען, אַז די אַמעריקאַנער ליטעראַטור איז אַ לאַנגע צייט געזעסן אויף גייסטיקע קעסט ביי ענגלאַנד. די ליטעראַטור האָט דעריבער ניט אָפּגעשפּיגלט די היגעווירקלעכקייט, נאָר אַן אויסלענדישע אומווירקלעכקייט. איך זאָג „אומווירקלעכקייט“ דערפאַר, ווייל די לאַגע אין ענגלאַנד איז אין דער ערשטער העלפט פון דעם 19טן יאָרהונדערט געווען גאָר אַן אַנדערע, ווי זי איז געווען געמאָלן אין דער אַמעריקאַנער ליטעראַטור פון יענער צייט. אויב אָבער די דאָזיקע ליטעראַטור האָט ניט אָפּגעשפּיגלט די הערשנדיקע באַדינגונגען, האָט זי אָבער אַנטשפּראָכן די פאָדערונגען פון אירע קאָנסומענטן; און קאָנסומענטן האָט זי געהאַט צוויי סאָרטן. זי האָט געהאַט די בורזשואַזיע, וואָס האָט זי אויך געשאַפן, — און דאָס איז איינער פון די אייגנאַרטיקע שטריכן פון דער אַמעריקאַנער ליטעראַטור, פון דער אַמעריקאַנער קולטור בכלל: זי איז די איינציקע באַטייטיקע מאָדערנע קולטור וואָס איז אויפגעקומען אין גאַנצן אָן דער הילף פון אַן אַריסטאָקראַטיע. די בורזשואַזיע פון דער יונגער רעפּובליק האָט געפאָדערט סטאַטעטשניקייט. „ביי די פּוריטאַנער“ — זאָגט קאַלווערטאָן — „איז דער טראַפּ געשטעלט געוואָרן אויף כאַראַקטער: ביי דער רייכער בורזשואַזיע איז דער אַקצענט געווען אויף רעפּוטאַציע“ [6]). די לעצטע האָט דעריבער געוואָלט אַ ליטעראַטור פון מדות טובות און רעספּעקטיבאַליטעט.

דער צווייטער סאָרט קאָנסומענט איז געווען — די ברייטע מאַסע. איר געשמאַק איז זיך צונויפגעפאַלן מיט די פאָדערונגען פון דער בורזשואַזיע. עס האָט די מאַסן געצויגן צו רעספּעקטאַביליטעט אין דער פאַנטאַזיע, אויב זיי האָבן זי ניט אַלע מאָל געקאָנט האָבן אין דער וואָר. זיי האָבן געוואָלט אַ סענטימענטאַלע ליטעראַטור וואָס זאָל זיין פונקט דער היפּוך פון דער פאַרהאַרטעוועטקייט וואָס האָט אָנגעפילט זייער ווירקלעכקייט.

די מאַסן האָבן אויך געפאָדערט אַ ליטעראַטור וואָס זאָל אי פאַרהערלעכן די פּראַצע און די קאַמפן פון די געוואַגטע יחידים און אַרויסשטעלן די דאָזיקע

יחידים אין דעם שענסטן מאָראַלישן ליכט, אי באַווײַזן אַז שווערע אַרבעט, אָנט־שלאָסנקייט און ערלעכקייט בלייבן ניט אומבאַלוינט. דער גוטער מוז אין דער ליטעראַטור דעריבער אַלע מאָל זיגן און דער שלעכטער — פּאַרלירן. פון קיין פּאַרקערטן אויסגאַנג אין אַ ראָמאַן אָדער דראַמע האָבן גאָר די מאַסן ניט געוואָלט הערן — און די פּאַרלעגערס און אימפּרעסאַריאָס האָבן זיי צוגעשטעלט וואָס זיי האָבן געוואָלט. „יעדער גרופּע, די געהויבענע און נידריקע" — באַמערקן די בירדס לאַקאַניש — „האָט געפונען אירע באַדינערס; יעדער גרופּע האָט מען באַלד אָנגעבאָטן סחורה וואָס האָט אָנטשפּראָכן איר געשמאַק" [6]).

אַמעריקע — די רעאַלע, די פּראַקטישע — האָט אין איר פּאַרווײַלונג געוואָלט דווקא אומרעאַליטעט און פּאַרחלומטקייט. אַמעריקע — די אוטיליטאַרע — האָט אין איר פּאַרווײַלונג געוואָלט זען דווקא אַלטרואיזם. אַמעריקע — די מאַשין־באַוואוסטזיניקע — האָט אין איר פּאַרווײַלונג געפּאָדערט דווקא דעם זיג פון מענטש איבער דער טעכניק. ווײַל אײן זאַך האָט דער דורכשניט־לעכער אַמעריקאַנער ניט געוואָלט אַקצעפּטירן — בשום אופן ניט געוואָלט: — אַן אײַנגעפּרווירענע עקאָנאָמישע און סאָציאַלע שיכטונג. דער אָרעמסטער האָט ניט געוואָלט, אַז די פּאַרווײַלונג זאָל אָפּשפּיגלען זײַן אײגענע לאַגע, נאָר דווקא דאָס לעבן פון די רײַכסטע אין לאַנד דערפאַר, ווײַל ער האָט זיך שטענ־דיק אַרומגעטראָגן מיט דער האָפענונג ווען עס איז צו זײַן אין דעם מצב פון די לעצטע. לאָמיר זיך דערמאָנען, אַז דער אונטערנעמערישער אַמעריקאַנער האָט ניט געגלייבט, אַז עס איז נייטיק בילדונג אָדער וואָסער עס איז ספּעצי־עלע שולונג דעם איבערגאַנג צו אַן אַנדער עקאָנאָמישן לאַגער צו מאַכן: בלויז אײַנגעבוירענע פעאיקייט און אַ ווילִיקייט אויסצונוצן געלעגנהייטן. איז קיין וואונדער ניט, וואָס בעת אַמעריקע האָט טעכניש מאַרשירט מיט ריזן־טריט פון איבערקערעניש צו איבערקערעניש, איז זי ביז צו דעם סוף פון דעם 19טן יאָרהונדערט אין דער קונסט געווען צוגעקלעפּט צו דעם לאַקריץ־פּאַפּיר פון אַ נאַאיווער סענטימענטאַלישקייט. נאָך אין 1919 האָט זיך וואַלדאָ פראַנק גע־קלאָגט: „דער אַמעריקאַנער וואָס איז געווען דערוואַקסן אין דער דרויסנדיקער וועלט, איז געווען קינדיש אין דער אינעווייניקסטער וועלט. ער האָט געוואָלט אַ ליטעראַטור פון העראָאישער רײַפקייט, אָבער זײַן אויסגעהונגערט אינערלעך לעבן האָט געקאָנט געבערן בלויז אַ קינדישן עמאַציאָנאַליזם וואָס האָט מער ווי בבא־מעשיות ניט געקאָנט פּאַרדײַען" [7]). פראַנק איז דאָ צו ביטער — דערפאַר ווײַט פון צו זײַן אין גאַנצן גערעכט. עס בלײַבט אָבער אַ פאַקט, אַז אַפילו אין דעם 20טן יאָרהונדערט, ווען די גרעניצן פון די פּאַראײיניקטע שטאַטן זײַנען שוין געווען געשלאָסן, פרײַער באָדן אויסגעשעפּט, עקאָנאָמישע מעגלעכקייטן פאַר די ברייטע מאַסן זייער שטאַרק באַשרענקט און די קלאַסן־צעטיילונג סטאַ־

ביליזירט — זיינען די פאַרווײלונגס־פאָרמען אין גרויסן גאַנצן פאַרבליבן צוגעשמידט צו די אַלטע טראַדיציעס און צו אַ פאַרעלטערטן געשמאַק. די אַנטוויקלונג פון די נייע פאַרווײלונג־פאָרמען, ווי דער פילם און די ראַדיאָ, וועגן וואָס עס וועט גערעדט ווערן באַריכות אין אַ שפּעטערדיקן קאַפּיטל, איז געגאַנגען אויף אויסגעטראָטענע וועגן. די סטאַנדאַרטיזאַציע פון פאַרברענגען איז פאַרבליבן; די טיראַניי פון דער מערהייט גילט. פאַרגלייכט דעם טעכנישן פראָגרעס פון פילם און ראַדיאָ מיט זייער גייסטיקן אינהאַלט — און איר האָט פאַר זיך אין אַ זייער רעליעפער פאָרם דעם גאַנצן מהלך וואָס ליגט צווישן דער ציוויליזאַציע און קולטור פון די פאַראייניקטע שטאַטן.

לאָמיר דאָס קלאָר מאַכן כדי אויסצומיידן מיספאַרשטייענישן. דאָ רעדט זיך ניט פון אַן אַבסאָלוטער קולטורעלער צוריקגעשטאַנענקייט, אויך ניט פון אַ קולטורעלער פאַרגליווערקייט. אדרבא, אין דעם אַבסאָלוטן זין האָט אמעריקע דורכגעמאַכט אַ גלענצנדיקן קולטורעלן פאָרשריט: דער בילדונג־ניוואָ פון דער באַפעלקערונג איז אומגעהייער אויסגעוואַקסן; די בעסערע טייל פון דער אַמעריקאַנער ליטעראַטור — וואָס איז, אמת, אַ מינדערהייט אין פאַרגלייך מיט דעם ים אינפאַנטיליש־סענטימענטאַלע ווערק — געהערט היינט זיכער צו די בעסטע ליטעראַטורן אין דער וועלט; אַנדערע אָפּטיילונגען פון דער קונסט האָבן אויך דערגרייכט זייער הויכע מדרגות. אַמעריקע שאַצט היינט אָפּ אמתע מוזיק מער ווי ווען עס איז פריער אין איר געשיכטע. אַ נעץ פון שולן, ביבליאָטעקן, מוזייען, קונסט־גאַלעריען, אַקאַדעמישע אינסטיטוציעס נעמט אַרום דאָס גאַנצע לאַנד. דערפאַר טאַקע האָב איך פריער געזאָגט, אַז וואַלדאָ פראַנק איז צו ביטער, ווייל ער וויזט אַרויס אַ טענדענץ דאָס אַלץ צו אונטערשאַצן. אָבער ווען איך רעד וועגן קולטור און ציוויליזאַציע, רעד איך ניט אין אַבסאָלוטע טערמינען, נאָר אין רעלאַטיווע, אין דער פאַרהעלטניש איינע צו דער אַנדערער. אין אָט דער פאַרהעלטניש, קאָן מען זאָגן, אַז בעת אַמעריקע האָט אין שייכות צו ציוויליזאַציע געמאַכט רעוואָלוציאָנערע שפּרונגען, האָט זי אין שייכות צו קולטור זיך געשלעפּט אויף אַ לאַנגזאַמען עוואָלוציאָנערן וואָגן. די קולטורעלע בגדים פון די פאַראייניקטע שטאַטן זיינען טאַקע אויסגעוואַקסן, אָבער אויף דעם אינדוסטריעלן גיגאַנט וואָס עס איז די היינטיקע אַמעריקע, פאַסן זיי זיך אַזוי ווי די קליידער פון אַ קינד אויף אַן דערוואַקסענעם מענטשן.

.13

ביי דער גאַנצער אוטיליטאַרישקייט פון די פאַראייניקטע שטאַטן, איז דאָס לאַנד געבויט געוואָרן פלאַנלאָז. די אוטיליטאַרישקייט האָט געטראַכט אין

טערמינען פון מאָמענט, ניט פון געשיכטע; פון פּערזענלעכע אינטערעסן, ניט פון געזעלשאַפטלעכע נוצן. אין אַ לאַנד, וואָס זיינע בירגער האָבן אַזאַ לאַנגע צייט ניט געטראַכט אין באַגריפן פון נאַציע, איז בכלל געווען זייער שווער צו אויסצולייגן נאַציאָנאַלע פּלענער. „די פאַראייניקטע שטאַטן" — האָט טורנער געשריבן אין 1909 — „איז אין שטח און נאַטירלעכע רייכטימער אַן אימפּעריע, אַ זאַמלונג פון פּאָטענציעלע נאַציעס, גיכער ווי אַן איינציקע נאַציע"[1] — און אַזוי האָט זיך דאָס לאַנד געפירט אין משך פון דורות. ביי אַזאַ צושטאַנד וואָלט אפילו פאַר אַ צענטראַליזירטער מלוכה געווען זייער שווער אַריינצוטראָגן פּלאַנירונג אין דער אַנטוויקלונג פון דעם לאַנד, ספּעציעל אין אירע פּיאָנערישע און פליסיקע פאַזן. אָבער די פאַראייניקטע שטאַטן איז, ווי מיר האָבן שוין עטלעכע מאָל אונטערגעשטראָכן, ניט געווען קיין צענטראַליזירטע מלוכה, ספּעציעל אין דער ערשטער העלפט פון דעם 19טן יאָרהונדערט, ווען די גייסטיקע פיזיאָנאָמיע פון דעם אַמעריקאַנער פאָלק האָט זיך געפורעמט. קולטור־ענינים האָבן געהערט ניט צו דער פעדעראַלער רעגירונג, נאָר צו די באַזונדערע שטאַטן — און דער אינטערעס פון די לעצטע איז געווען אַ פאַרשיידנאַרטיקער.

ביים אָנהייב פון דעם צווייטן פערטל פון דעם 19טן יאָרהונדערט האָט די באַפעלקערונג פון די צפון־שטאַטן גענומען פאָדערן פרייע קינדער־שולן. באַזונדערס אַגרעסיוו האָבן עס געפאָדערט די אַרבעטער, וואָס האָבן צו יענער צייט אָנגעהייבן ווערן אַ כח אין צאָל און איינפלוס. אין 1827 האָט זיך געגרינדעט אין פילאַדעלפיע די „מעקאַניקס יוניאָן אָוו טרייד אַסאָסיאיישאָנס", וואָס איז פאַקטיש געווען דער ערשטער לאַנד־פאַרבאַנד פון פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען אין דער וועלט. די אַרבעטער האָבן אויך אָרגאַניזירט די „אַרבעטער פּאַרטיי" (וואָרקינגסמענס פּאַרטי), וואָס האָט, אונטער דער ווירקונג פון דער דזשעקסאָנישער באַוועגונג, געהאַט אַ גאַנץ באַטייטיקן דערפאָלג. די וויכטיקסטע פּאָליטישע פאָדערונגען פון די אַרבעטער זיינען געווען: 1) גלייכע שטימרעכט, 2) „פרייע, גלייכע, ניט־סעקטאַנטישע, רעפּובליקאַנער" בילדונג פאַר די קינדער. זיי האָבן דעם קאַמף פאַר אָט די פאָדערונגען געוואונען. אַרום 1850 איז פרייע קינדער־בילדונג געווען איינגעפירט אין אַלע צפון־שטאַטן. דערצו האָט זייער אַסך צוגעטראָגן, ווי מיר וועלן זען אונטן, דאָס אָנקומען אַהער פון אַ גרויסער צאָל קאַטוילישע אימיגראַנטן.

אין דעם דרום האָט זיך דער פּראָצעס פאַרשפּעטיקט. די ווייסע האָבן ניט געקאָנט האַלטן אַזאַ גרויסע טייל פון דער באַפעלקערונג, ווי די נעגערס האָבן אויסגעמאַכט, אין אומוויסנקייט און דערביי ניט אַרונטערשלעפּן זייער אייגענעם קולטור־ניווע. „די סאָציאַלע און קולטורעלע הינטערשטעליקייט פון דעם

דרום גופא" — זאָגט טשאַרלס ס. דזשאָנסאָן — „איז צום טייל לפּחות אַ רעזולטאַט פון דער סאָציאַלער נויטווענדיקייט וואָס ער האָט געפילט כדי אָנצוהאַלטן דעם דאָזיקן [שקלאַפן] סטאַטוס. די נעגער־פראַגע און די אָנהאַלטנדיקע באַציאונג צו איר האָבן צוגעטראָגן צו דער הינטערשטעליקייט פון דער ווייסער באַפעלקערונג".

און ווייטער:

> אין הסכם מיט זיינע סאָציאַלע דאָגמעס, האָט דער דרום יאָרן־לאַנג געמוזט זיך שטעלן אַקעגן, און האָט זיך געשטעלט אַקעגן, געצוואונגענער בילדונג, ווייל דאָס האָט געמיינט נאָך אַ פינאַנציעלע לאַסט און האָט געדראָט אומצוואַרפן דעם ראַסן־איינשטעל [2]).

אָבער ניט אין צפון ניט אין דרום איז ווען עס איז איינגעפאַלן צו פאָדערן פון דער רעגירונג — פעדעראַלער צי שטאַטלעכער, — זי זאָל סובסידירן אַ טעאַטער, אַן אָפּערע, אַן אָרקעסטער אָדער אַן אַנדער אַמוזירונג־מיטל. און אודאי איז קיינעם ניט איינגעפאַלן צו פאַרלאַנגען, אַז די רעגירונג זאָל זאָרגן פאַר דעם, אַז די געאָגראַפישע עקספּאַנסיע זאָל גיין אָרגאַניזירטערהייט און ניט אַוועקלויפן צו ווייט אין פאָראויס לגבי די מעגלעכקייטן פון דער געזעלשאַפט צו באַדינען די באַפעלקערונג מיט קולטור־הצטרכותן. דאָס איז אַקוראַט, וואָס די מיגרינדיקע באַפעלקערונג האָט ניט געוואָלט. זי האָט ניט געוואָלט, אַז ווער עס איז זאָל איר שטערן אין דער עקספּלואַטאַציע פון די נאַטור־רייכטימער וואָס זי האָט געפונען אויפן וועג. מיט אַ ריקזיכטלאָזיקייט, וואָס האָט זיך געגרעניצט מיט וואַנדאַליזם, האָט זי זיך אַרויפגעוואָרפן אויף די פעלדער, וועלדער, טייכן, און מינען. אַלץ וואָס האָט ניט געקאָנט ברענגען מאַמענטאַנעם נוצן איז געפאַלן אונטער דער האַק אָדער אַוועק מיט רויך. שטעט זיינען אויפגעקומען איבער נאַכט, אָבער איבער נאַכט האָט מען אויך אומגעבראַכט ריזיקע ווערטן וואָס מען האָט ניט געקאָנט תיקף איינשפּאַנען. גאַנץ אָפט זיינען די נייע שטעט גופא אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף אַ שאַקלדיקן פונדאַמענט — און אַסך פון זיי זיינען טאַקי באַלד איינגעפאַלן. ערשט אין 20טן יאָרהונדערט האָט מען זיך געכאַפּט, אַז די פאַראייניקטע שטאַטן שטייט פאַר דער געפאַר פון בלייבן אָןביימער, אָן וואַלד־חיות, אָן געוויסע פישן און מיט אַ פאַרוואָרלאָזטער און אויסגעשעפּטער ערד אין ריזיקע טיילן פון לאַנד.

ניט געקוקט אָבער אויף דעם גאַנצן וואַנדאַליזם האָט די פּלאַנלאָזיקייט פון דער בוי־טעטיקייט אין דעם 19טן יאָרהונדערט פונדעסטוועגן אַ צייט לאַנג אויך געטראָגן אַ ברכה פאַר דעם לאַנד. דע טאָקוויל איז ווידער געווען גערעכט מיט זיין באַהויפּטונג, אַז די חסרונות פון אַמעריקע זיינען אויך אירע

מעלות. צוליב דער פיבערישער ריקזיכטלאָזיקייט וואָס מען האָט אַריינגע־טראָגן אין דעם בוי, האָט מען אין עטלעכע דורות אָפּגעטאָן אַן אַרבעט וואָס וואָלט אין אַנדערע באַדינגונגען אפשר גענומען עטלעכע יאָרהונדערט. דאָס איז אָבער געווען אמת אין דער צייט, ווען עס איז נאָך געווען פּלאַץ פֿאַר עקס־פּאַנסיע. אָבער ווען די רעזערוון האָבן זיך אויסגעשעפּט, האָט מען איינגעזען אַז קיין לאַנד איז געאָגראַפיש ניט גרעניצלאָז און קיינע ערד־פּאָדן זיינען ניט אָן אַ דעק. אַמעריקע האָט זיך ענדלעך געכאַפּט, אַז זי האָט באַצאָלט אַ טייערן פּרייז פֿאַר דער פלאַנלאָזיקייט. אַ טייל פון דעם פּרייז האָט זי מיט דער צייט אויפגעמאַנט, נאָך אַ טייל וועט זי אפשר ווען עס איז צוריקקריגן; אָבער אַ גרויסע טייל איז אויף אייביק פֿאַרלוירן — און סיי אַמעריקע גופא סיי די וועלט איז דורך דעם אָרעמער.

באַזונדערס האָט זיך די פּלאַנלאָזיקייט געמערקט אין דער צווייטער העלפט פון דעם 19טן יאָרהונדערט — נאָך דעם בירגער־קריג. דאָס איז געווען די צייט, וואָס די בירדס האָבן אָנגערופן די „גילדערנע עפּאָכע" און פֿאַרינגטאָן האָט זי באַצייכנט ווי די „גרויסע סעודה" (דהי גרייט באַרבעקיו). וועגן אָט דער צייט זאָגט דער לעצטער, אַז זי „האָט אַ ביסל צו בוכשטעבלעך זיך צוגעהערט צו דעם ביבלישן אָנזאָג ניט צו דאגהנען וועגן מאָרגן און איז געווען דעצי־דירט צו צעטרענצלען די רעסורסן פון אַ קאָנטינענט" [8].

.14

דער סוף פון דעם בירגער־קריג האָט געעפנט אַלע שליוזן וואָס האָבן פֿאַרהאַלטן דעם שטראָם פון דעם אַמעריקאַנער קאַפּיטאַליזם און עס האָט זיך אָנגעהייבן אַן עקאָנאָמישע פֿאַרפלייצונג, וואָס די וועלט האָט ביז דאַן אַזוינס ניט געזען. עס איז ניט די אויפגאַבע פון אָט דער אַרבעט צו געבן די עקאָנאָ־מישע געשיכטע פון די פֿאַראייניקטע שטאַטן. עטלעכע פאַקטן, באַזירט דער עיקר אויף דעם מאָנומענטאַלן ווערק פון טשאַרלס און מערי בירד, „די רייז אָוו אַמעריקאַן סיווילייזיישאָן", וועלן דעריבער זיין גענוג.

אין די 40 יאָר צווישן 1860 און 1900 איז די אַמעריקאַנער באַפעלקערונג אויסגעוואַקסן פון 31 מיליאָן ביז 76 מיליאָן. אין 1860 האָט די פֿאַראייניקטע שטאַטן איבערגעיאָגט די באַפעלקערונג פון ענגלאַנד; אין 1870 — די באַפעל־קערונג פון פראַנקרייך; אין 1880 — די באַפעלקערונג פון דייטשלאַנד. אין 1900 האָט פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער בלויז רוסלאַנד געהאַט אַ גרע־סערע באַפעלקערונג ווי די פֿאַראייניקטע שטאַטן. אין דער זעלביקער צייט איז דער איינלענדישער מאַרק פון די פֿאַראייניקטע שטאַטן אויף אַזוי פיל אויס־געברייט געוואָרן, אַז ער האָט באַטראָפן מער ווי דער אויסלענדישער מאַרק

פון ענגלאַנד, פראַנקרייך, דייטשלאַנד, רוסלאַנד, האָלאַנד, בעלגיע און עסטרייך־אונגאַרן צוזאַמענגענומען. האָט זיך טאַקע אין 1890 באַרימט אַן אַמעריקאַנער אינדוסטריאַליסט: „די היינטיקע פינף־און־זעכציק מיליאָן אַמעריקאַנער קאָנען אָפּקויפן די הונדערט־און־פערציק מיליאָן רוסן, עסטרייכער און שפּאַניער; אָדער, נאָך דעם ווי זיי וואָלטן אָפּגעקויפט די רייכע פראַנקרייך, וואָלטן זיי נאָך געהאַט גענוג קעשענע־געלט צו איינשאַפן זיך דענמאַרק, נאָרוועגיע, די שווייץ און גריכנלאַנד“ [1]).

אַלע אָביעקטיווע באַדינגונגען פאַר ראַשיקן אינדוסטריעלן וואוקס האָבן עקזיסטירט. יעדער טאָג זיינען אַרויסגעקומען צענדליקער טעכנישע דערפינדונגען. נייע קוואַלן פון נאַטור־רייכטימער זיינען כסדר געעפנט געוואָרן און נייע באַן־ליניעס זיינען צוגעקומען איבערנאַכט. עס זיינען אין לאַנד אויך געווען די סוביעקטיווע כחות וואָס האָבן געוואוסט ווי אַזוי אויסצונוצן די אָביעקטיווע באַדינגונגען. עס איז געווען די עפּאָכע פון די אינדוסטריעלע קאַפּיטאַנען און פינאַנץ־מאַגנאַטן, וואָס וועגן זיי וועט נאָך אונדז אויסקומען מער צו רעדן אין אַ ווייטערדיקן קאַפּיטל. זיי האָבן געהאַט ווייניק בילדונג, אָבער גאָר אַסך אונטערנעמונג־גייסט און וויזיע. זיי זיינען געווען די אַרכיטעקטן, אינדזשינערן און אָרגאַניזאַטאָרן פון די נייע אינדוסטריעלע און קאָמערציעלע קלאַסן. זיי האָבן אויפגעהויבן אַ כוואַליע פון טעכנישער אַנטוויקלונג, וואָס אויף איר רוקן האָבן זיך מיליאָניקע מאַסן געטראָגן פון אייראָפּע קיין אַמעריקע און פון איין עק פאַראייניקטע שטאַטן צו דעם צווייטן. אין דער צייט פון לינקאָלנס ערשטער אַדמיניסטראַציע האָט בלויז אַ זעקסטל פון דער באַפעלקערונג אין לאַנד געלעבט אין שטעט פון 8000 און מער איינוואוינער; סוף 19טן יאָרהונדערט האָט שוין איין דריטל פון דער באַפעלקערונג געלעבט אין אַזעלכע שטעט. בלויז צוויי־פינפטל פון דער באַפעלקערונג האָט זיך אין יענער צייט געפונען אויף פאַרמס.

דאָס דאַרף אָבער ניט באַטייטן, אַז די אַגראַרע באַפעלקערונג איז געפאַלן אין דעם אַבסאָלוטן זין. פאַרקערט, דאָס האָמסטעד געזעץ, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן אין 1862, האָט געעפנט טיר און טויער פאַר אַלע די וואָס האָבן זיך געוואָלט באַזעצן אויף פרייער ערד. אין 1827 האָט דער אַמעריקאַנער פינאַנץ־מיניסטער דערקלערט, אין אַן אָפיציעלן באַריכט, אַז עס וועט נעמען 500 יאָר צו באַזעצן דעם ניט באַאַרבעטן עפנטלעכן באָדן וואָס האָט זיך דאַן געפונען אין די פאַראייניקטע שטאַטן. טעקסאַס און אַנדערע מעקסיקאַנער שטחים האָבן נאָך צו די פאַראייניקטע שטאַטן דאַן ניט געהערט; זיי זיינען אַנעקסירט געוואָרן לאַנג נאָך דעם דערמאָנטן באַריכט. פונדעסטוועגן איז אַרום 1890 שוין כמעט גאָר דער טויגבאַרער עפנטלעכער באָדן געווען פאַרנומען. אין 1850 איז די

גאַנצע באַפעלקערונג אין לאַנד געווען פון 30 מיליאָן, אָבער דער ערשטער צענזוס פון דעם 20טן יאָרהונדערט האָט אַנגעציילט בלויז פאַרמערס און איינוואוינער אין רוראַלע געגנטן וואָס האָבן זיך געהאַלטן אויף אַגריקולטור אין אַ צאָל פון 50 מיליאָן נפשות. אין 1860 איז אין לאַנד געווען 2 מיליאָן פאַרמס; 50 יאָר שפּעטער — העכער 6 מיליאָן. דער באַאַרבעטער שטח איז פאַרגרעסערט געוואָרן אויף 200 מיליאָן אַקער, וואָס דאָס אַליין איז אַ גרעסערער שטח וויפיל עס האָט פאַרנומען גאָר דער באַאַרבעטער באָדן אין פראַנקרייך און דייטשלאַנד צוזאַמענגענומען. אין משך פון אָט דעם פעריאָד איז די פּראָדוקציע פון ווייץ געשטיגן פון 173 מיליאָן בושלס ביז קאַרגע 700 מיליאָן בושלס — „אַ זעקסט־חלק פון גאָר דער גערעטעניש אויף דער וועלט", זאָגן די בירדס [2]).

אין די הונדערט יאָר, וואָס זיינען פאַרבייגעגאַנגען צווישן באַפעלקערונג פון דער מערב־וועלט פאַרדרייפאַכט, אין דער זעלביקער צייט האָט זיך די באַפעלקערונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן פאַרצוועלפאַכט. „ווען די דאָזיקע הונדערט יאָר האָבן זיך אָנגעהייבן" — זאָגט סטואַרט טשייס — „איז די אַרבעט פון דער מערב־ציוויליזאַציע געטאָן געוואָרן דורך די מוסקולן פון מענטשן, פערד און אָקסן — און זיי האָבן געהאַט די הילף פון עטלעכע רינגענדיקע, סאַפּענדיקע דאַמף־מאַטאָרן. צום סוף פון די הונדערט יאָר איז די אַרבעט געטאָן געוואָרן דורך דער ניט־בעל־חיימדיקער ענערגיע פון קוילן, נאַפט, פאַלנדיק וואַסער — און די זיינען אַרויסגעהאָלפן געוואָרן דורך די מוסקולן פון מענטשן. פערד און אָקסן האָבן שוין געליטן די ווייטיקן פון טעכנאָלאָגישער אַרבעטלאָזיקייט" [3]). אַמעריקע האָט צוגעטראָגן דעם גרעסטן חלק צו אָט דער רעוואָלוציע און באַזונדערס — נאָך דעם בירגער־קריג.

אין וואַסער ווינקל פון דעם ווירטשאַפטלעכן לעבן מען זאָל ניט אַריינקוקן, וועט מען זען האַסטיקן בוי, מעכטיקן אויפבלי, אַ ניט־געצוימטן רייסן זיך צו גרעסערע און גרעסערע הויכן. פּאָליטיש האָט דאָס לאַנד אויך דורכגעמאַכט אַ בלוטיקע רעוואָלוציע. אין די פלאַמען פון דעם בירגער־קריג האָט זיך אויסגעשמידט אַן אַמעריקאַנער נאַציע. די לעצטע פּאָליטישע רעסטריקציעס זיינען אָפּגעשאַפט געוואָרן און פּאָליטישע גלייכקייט איז — לכל הפּחות פאָרמעל — איינגעשטעלט געוואָרן פאַר אַלע בירגער. אַריינגערעכנט שוואַרצהויטיקע. די שאַנד־פלעק פון נעגער־שקלאַפעריי איז אָפּגעוואַשן געוואָרן מיט דעם בלוט פון ברידער וואָס האָבן געפירט מלחמה מיט ברידער. אַ טיפע צעשטערונג איז אויך אַריינגעטראָגן געוואָרן אין די סאָציאַלע באַציאונגען פון דער באַפעלקערונג.

אונ וואָס איז מכח קולטור? — לאָמיר נאָך אַמאָל לאָזן רעדן די בירדס:

> טראָץ דער גאַנצער זאָרג וועגן דעם לויף פון געשעענישן אין אַמעריקע אין משך פון דער גילדערנער עפּאָכע, האָט זיך ניט באַוויזן קיין סאָציאַלער פילאָסאָף וואָס זאָל זיין קאָמפּעטענט צו באַטראַכטן די געזעלשאַפט פון אויבן ביז אונטן, אָנצייכענען די ריכטונג פון דעם פּלוטאָקראַטישן אויפשטייג און פאַרטייטשן דעם שוואונג פון געשעענישן אין גרויסן גאַנצן[4].

די פּלוטאָקראַטישע קאַפּיטאַנען, וואָס זיינען געשטאַנען ביי דעם רודער פון דער ווירטשאַפטלעכער שיף און זי ריקזיכטלאָז געטריבן אין די צעבושעוועטע וואַסערן פון דער אינדוסטריעלער פאַרפּלייצונג, האָבן זיך מיט צופיל תורה ניט אויסגעצייכנט. קאַרנעגי, קוק, גולד, האַנטינגטאָן, אַרמאָר, קלאַרק, היל, האַרימאַן, ראָקאָפעלער — זיי אַלע האָבן געהאַט אַ מיטל־שול בילדונג אָדער ווייניקער. די פיסקס און דרוס זיינען געווען כמעט אָן־אלף־ביתניקעס. בלויז דער אַלטער מאָרגאַן האָט געהאַט צוויי יאָר קאָלעדזש־בילדונג. און וואָס איז שייך די מאַסן איז נאַטירלעך זייער בילדונג־ניוואָ ניט געווען צו הויך, אָבער שוין אויך ניט אַזוי נידריק, ווי מיט יאָרן פריער. מען דאַרף ניט פאַרגעסן, אַז אַן אַלגעמיינע געצוואונגענע און פרייע שול־סיסטעם האָט שוין צו יענער צייט עקזיסטירט אין אַלע אַנטוויקלטע שטאַטן. עס איז טאַקע אמת, ווי די בירדס, ווייזן אָן, אַז קיין עפּאָכע־מאַכנדיקע אַנטדעקונגען וואָס זאָלן זיך פאַרגלייכן מיט דער אַרבעט פון די קוריעס, פּאַסטערס און רענטגענס, זיינען אין אַמעריקע צו יענער צייט ניט געמאַכט געוואָרן, אָבער דערפאַר האָבן זיך געמערט די דערפינדונגען וואָס האָבן געקראָגן תיכפדיקע אָנווענדונג און געהויבן דעם קולטור־סטאַנדאַרט פון דער באַפעלקערונג — אָבער קיינמאָל ניט צו דער הויך פון דער ציוויליזאַציע.

דאָס איז געווען די צייט, ווען די געלט־באַראָנען, וואָס האָבן ממש ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט זייערע ריזיקע פאַרמעגנס, האָבן זיך אַרויסגעלאָזט אויף דער וועלט זוכן קונסט־אַרטיקלען, פאַר וועלכע זיי האָבן באַצאָלט פאַבלהאַפטיקע פרייזן. דאָס איז אויך געווען די צייט, ווען די זעלביקע געלט־באַראָנען האָבן אָנגעהייבן אַוועקגעבן צאָללאָזע מיליאָנען אויף קולטורעלע און וואוילטעטיקע צוועקן. זיי האָבן געבויט קירכעס, שפּיטאָלן, יתומים־הייזער, מושב זקנימס, א. א. וו. און אין דערזעלביקער צייט — אוניווערסיטעטן, קאָלעדזשעס, ביבליאָטעקן, מוזייען און קונסט־גאַלעריייען. קיין מאָל פריער אין דער געשיכטע זיינען אין ערגעץ ניט אויסגעטיילט געוואָרן אַזעלכע קאָלאָסאַלע סומען אויף צדקה; קיין מאָל פריער האָבן יחידים ניט געבויט אַזוי פיל געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס. ניט אומזיסט האָט אַן אייראָפּעער,

וואָס איז געווען אויף אַ באַזוך אין די פאַראייניקטע שטאַטן אויסגערופן, אַז אין ערגעץ האָט ער ניט געזען מענטשן מיט אַזעלכע האַרטע קעפּ און ווייכע הערצער.

די כאַראַקטעריזאַציע איז גאָר ניט קיין שלעכטע: אַ גוט־האַרציקער ווילן צו העלפן געקריוודעטע פון דער געזעלשאַפט האָט זיך דאָ פאַראייניקט מיט אַ האַרט קעפּיקער אָפּשאַצונג פון די אינטערעסן פון דעם עקזיסטירנדיקן עקאָנאָמישן סדר. וואָלטן די קאַפּיטאַליסטן ניט גענומען אויף זיך אויסצוהאַלטן אַזוי פיל פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס, וואָלט די סאָציאַלע געזעצגעבונג אין לאַנד זיך ניט פאַרשפּעטיקט אויף הונדערט יאָר. וואָס עס זאָלן ניט האָבן געווען די סוביעקטיווע כוונות פון די מנדבים, איז אָבער קלאָר, אַז ווי אַ קלאַס וואָלטן די קאַפּיטאַליסטן געדאַרפט מער באַצאָלן אין שטייערן פאַר אַ פּראָגראַם פון סאָציאַלער שוץ און דינסט, ווי עס האָט זיי געקאָסט אויסצוהאַלטן די פּריוואַטע צדקה־אינסטיטוציעס. דאָס באַציט זיך אויך אויף די קולטורעלע אַנשטאַלטן. דאָס, וואָס די וויכטיקסטע אַקאַדעמישע אינסטיטוציעס און הויך־שולן זיינען אין די פאַראייניקטע שטאַטן אָנגעוויזן אויף פּריוואַטער אונטער־שטיצונג, האָט ניט ווייניק צוגעטראָגן צו דעם, וואָס אין לאַנד איז נאָך עד היום ניטאָ קיין פעדעראַלע בילדונגס־סיסטעם און וואָס די באַזונדערע שטאַ־טן גיבן אויס ווייניקער אויף בילדונג, ווי זיי וואָלטן געדאַרפט אויסגעבן.

אָבער ניט נאָר אין געלט דאַרף געמאָסטן ווערן די רעזולטאַטן פון אָט דער אייגנאַרטיקער אַנטוויקלונג פון די אַמעריקאַנער „לערן־" און געזעלשאַפט־לעכע אינסטיטוציעס. עס איז איבעריק צו אונטערשטרייכן, אַז דורך דער דאָ־זיקער אַנטוויקלונג האָט קאַפּיטאַל געקראָגן אַ קאָנטראָל איבער דער גייסטיקער אויסבילדונג פון דעם אַמעריקאַנער פאָלק, וואָס ער וואָלט קיין מאָל ניט גע־קאָנט באַקומען, ווען די מלוכה נעמט אַ גרעסערן אַנטייל אין אָט דער אויסביל־דונג. אָבער דער גרעסטער בענעפיט, וואָס קאַפּיטאַל האָט אַרויסגעצויגן פון זיין האַרטקעפּיקער ווייכהאַרציקייט — און וואָס עס גייט אונדז דאָ אָן צום שטאַרקסטן — איז געווען דאָס, וואָס ער האָט דורך דעם ווייטער געפלעגט אינדיווידואַליסטישע אילוזיעס צווישן די ברייטע מאַסן און פאַרשוועכט דעם פּראָצעס פון סאָציאַלער דיפערענצירונג. עס האָט זיך אויסגעבילדעט אַ געפיל פון דאַנקבאַרקייט ביי די „מאַסן" וואָס האָבן גענאָסן פון די טובות פון די „קלאַסן". דאָס האָט די לעצטע זייער גוט געדינט אין שייכות צו דער אָרעמ־שאַפט וואָס האָט געמוזט אָנקומען צו צדקה און, ניט ווייניקער, אין שייכות צו דער אויסבילדונג פון אַן אינטעליגענץ, וואָס אין דעם האָט די קאַפּיטאַליס־טישע עקספּאַנסיע זיך זייער שטאַרק גענייטיקט.

15.

דער טעכנאָלאָגישער פּראָצעס, וואָס האָט צעבראָכן די אומאָפּהענגיקייט פון דעם האַנטווערקער, ווייל ער האָט איבריק געמאַכט זיין פאַכמענערישע קוואַליפיצירטקייט, האָט אין דער זעלביקער צייט אַרויסגערופן אַ פאָדערונג אויף הונדערטער נייע מינים קוואַליפיצירטע אַרבעטער. בעת, די אינדוסטריעלע מאַשין האָט געהאַלטן אין איין שלינגען אַרבעטער און זיי באַרויבט פון יעדער סימן פון אינדיווידואַליטעט, האָט זי פון זיך אויך אַרויסגעגעבן אַ דינע שיכט בעסער־באַצאָלטע פאַרדינערס וואָס זיינען ביסלעכוויַז אַרויס פון דער קאַטעגאָריע פון לוין־אַרבעטער און געוואָרן אַ טייל פון די מיטלקלאַסן. די דאָזיקע שיכט איז געווען די בריק צווישן אינדוסטריע און פינאַנץ־קאַפּיטאַל, פון איין זייט, און צווישן פּראָדוצירער און קאָנסומענט, פון דער אַנדערער זייט. אין דער זעלביקער צייט איז אין די ווערקשטאַטן און פאַבריקן גופא אָנגעגאַנגען אַ כסדרדיקע אומשיכטונג. פון דרויסן איז געקומען ביליקע אַרבעט־קראַפט; פון אינעווייניק זיינען אַרבעטער אַריבערגעגאַנגען פון ערגער־באַצאָלטע צו בעסער־באַצאָלטע פּאָזיציעס. ניט נאָר איז דער לוין אין די לעצטע געווען אַ העכערער און ניט נאָר איז די אַרבעט אין זיי געווען אַ גרינגערע, נאָר די אַרבעטער, וואָס האָבן די דאָזיקע בעסערע פּאָזיציעס פאַרנומען, האָבן אויך גענאָסן פּריווילעגיעס לגבי די אַרבעטער אין די ערגערע פּאָזיציעס.

די דאָזיקע פּריווילעגיעס האָבן געשאַפן אַ מין אַריסטאָקראַטיע אין דעם אַמעריקאַנער אינדוסטריעלן פּראָלעטאַריאַט און האָבן געוויסע טיילן זיינע אינטעגרירט אין דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט. די אינטעגראַציע איז געווען מער אַן אילוזאָרישע ווי אַ רעאַלע, פונדעסטוועגן איז זי ניט געווען אָן עקאָנאָמישע וואָרצלען. די דאָזיקע וואָרצלען זיינען, חוץ די העכערע שכירות און בעסערע אַרבעטס־באַדינגונגען, באַשטאַנען אין אַקציעס און אַנדערע ווערטפּאַפּירן, וואָס די באַלעבאַטים האָבן דערמוטיקט די אַרבעטער־אַריסטאָקראַטן צו קויפן אויף פאַרהעלטנישמעסיק גרינגע תנאים. דורך דעם האָבן די לעצטע זיך דערפילט ווי שותפים אין די אונטערנעמונגען, וואו זיי האָבן געאַרבעט; אָבער ניט נאָר אין אָט די אונטערנעמונגען. אַסך אַרבעטער האָבן אויך געהאַט אַקציעס אין אַנדערע אונטערנעמונגען: באָנדס, פאַרזיכערונגס־פּאָליסיס, באַנקביכלעך וכדומה. אַנדערע האָבן נאָך דערצו געהאַט אייגענע הייזער און — אין די שפּעטערדיקע יאָרן — אויטאָמאָבילן. קורץ, זיי האָבן געהאַט עפּעס פאַרמעגן וואָס האָט געשפּייזט זייערע באַזיץ־געפילן. דער לאָזונג, אַז די אַרבעטער האָבן גאָרניט וואָס צו פאַרלירן אויסער זייערע קייטן, איז בנוגע צו די בורזשואיזירטע אַרבעטער ניט געווען עקאָנאָמיש אין גאַנצן ריכטיק — און פּסי־

כאַלאַגיש איז דאָס אודאי ניט געווען ריכטיק. די דאָזיקע אַרבעטער האָבן גע־קוקט אויף זיך ווי אויף אַ וויכטיקער טייל פון דער פּראָדוקציע און האַנדל־מאַשין און האָבן זיך צוגעשריבן צו אירע אייגנטימערס, ניט צו אירע קרבנות.

עס איז קלאָר, אַז סיי די קאָמערציעלע פונקציעס וואָס האָבן זיך געמערט אין לאַנד, סיי די פּראָפעסיעס, סיי די ווייסער־קאָלנער באַשעפטיקונגען, סיי די פּאַרוואַלטנדיקע און אויפזעערישע פּאָזיציעס אין דער אינדוסטריע, סיי די אַריסטאָקראַטיע פון דעם פּראָלעטאַריאַט האָט זיך געקאָנט רעקרוטירן נאָר פון שיכטן וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט אַ העכערן ווי דורכשניט בילדונג־ניוואָ און אַ פּריווילעגירטן סאָציאַלן סטאַטוס. דעם אויבן־אָן צווישן די דאָזיקע שיכטן האָבן פאַרנומען די אַנגלאָ־זאַקסישע עלעמענטן, וואָס אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע האָבן זיי, ווי מיר האָבן געזען, אויסגעמאַכט אַרום 90 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג אין לאַנד און וואָס מחמת דעם, וואָס זיי זיינען אַהער געקומען פריער און געקאָנט זיין ביי דעם אָנהייב פון יעדער פּראָצעס, האָבן זיי זיך תמיד געפונען אין אַ גינציקערער לאַגע פון אַנדע־רע. זיינען זיי טאַקע געוואָרן די אַריסטאָקראַטיע פון די פאַראייניקטע שטאַטן. אויף ווי וויט פּריווילעגירט עס איז דער סטאַטוס פון אָט דער אַריסטאָקראַטיע, וועט קלאָר ווערן ערשט ווען מיר וועלן אין די שפּעטערדיקע קאַפּיטלעך פאַר־גלייכן איר מצב מיט דער לאַגע פון אַנדערע עטנישע גרופּעס, דערווייל וויל איך נאָך אַמאָל ציטירן די בירדס:

> צווישן די אורבאַנישע מאַסן און זייערע צירקן און פּרייז־פּעכטן און דער פּלו־טאָקראַטיע מיט אירע „פּאַלאַצן" און סאָציאַלע אַספּיראַציעס האָט זיך אויסגע־שפּרייט אַ ברייטער און אַקטיווער מיטלקלאַס וואָס איז געווען אַנגאַזשירט אין פּראָפעסיאָנעלע, מערקאַנטילישע און ווייסער־קאָלנער באַשעפטיקונגען. עס איז געווען אין אָט דער גרופּע, וואו די פרייע פּוריטאַנישע כאַראַקטעריסטיקעס פון שפּאָרזאַמקייט, ניכטערקייט און איינגעהאַלטנקייט (סעלף דעניייאַל) האָבן גע־שיינט צו פאַרבלייבן לעבן און צו פאַנאַנדערוויקלען זיך אויף אַ נאַטירלעכן אופן. עס איז געווען אין אָט דעם קלאַס, וואו זין און טעכטער פון דעם אַלטן קאָלאָניאַלן מין האָבן אין טויזנטער געפונען זייער וועג אַוועק פון די פאַרמס און מילן, בעת זייערע פּלעצער האָבן פאַרנומען אויסלענדער וואָס האָבן געשטראָמט אין לאַנד צו טאָן די „שוואַרצע אַרבעט."

צי די מיטגלידער פון אָט דער שיכט האָבן פאַרמאָגט אַ העכערן נאַרדישן טאַ־לאַנט, ווי אייניקע האָבן געזאָגט, אָדער זיי האָבן זיך אַרויפגעדראַפּעט קלעטערנדיק אויף די פּלייצעס פון די אומווויסנדיקע אימיגראַנטן, ווי אַנדערע האָבן געטענהט — סיי ווי האָט זייער טעטיקייט אָן ספק באַשטימט דעם צענטראַלן שטייגער פון דער צוקונפטיקער אַמעריקע. זיי האָבן געהערשט אין די שולן, קאָלעדזשעס

און פראפעסיעס. זיי האבן צוגעשטעלט די העכערע פאליטישנס און פארמירערס פון דער עפנטלעכער מיינונג — שטאטלייט, זשורנאליסטן, ליטעראַרישע פאַכלייט וואס האבן זיך שטארק אנגעזען אין דעם לויף פון אינטעלעקטועלע אינטערעסן. מיטגלידער פון אט דעם קלאס האבן אויך פארמירט דעם רוקנביין פון פראטעסטאנטישן קריסטנטום. זיי האבן באשטימט דעם געשמאק אין קונסט און ליטעראטור אויף א גרויסן שטח פון דער אמעריקאנער לאנדשאפט [1]).

האבן מיר שוין אן אנטייט אויף דעם, ווער עס האט אין צפון געטאן די „שווארצע ארבעט" — אימיגראנטן (אין דרום האבן עס געטאן נעגערס). אבער איידער מיר רעדן פון דעם, לאמיר אונטערציען א סך הכל פון דעם ביז־איצט געזאגטן.

.16

אין א ווילד לאנד פון אומפארגלייכלעכער פאטענציעלער רייכקייט קומען מענטשן פון געוואגטקייט און אנטשלאסנקייט און שטעלן דא אויף זייערע געצעלטן. זיי זוכן רו און זיכערקייט פאר זיך און זייערע משפחות; אבער אזא איז די לאגע, וואס זיי געפינען דא, אז אינדיווידועלע רו און זיכערקייט קאנען זיי האבן נאר דאן, ווען זיי בויען ניט נאר נעסטן פאר זיך אליין, נאר ווען זיי פארלייגן אויך א יסוד פון א היים פאר די מיליאנען און צענדליקער מיליאנען וואס וועלן קומען נאך זיי. זיי שטעלן זיך ניט קיין וועלט־איבערנדערשנדיקע צילן: זיי זוכן נאר א מעגלעכקייט צו לעבן, ווי מענטשן פון זייער שטאנד האבן ניט געקאנט לעבן אין זייער אלטן וואוין־לאנד. זייערע שטרעבונגען זיינען אלט־וועלטישע שטרעבונגען. אין ענגלאנד זיינען די העכערע טרעפלעך פון דעם סאציאלן לייטער געווען פארנומען פון אנדערע, לאזן זיך די פוריטאנער אוועק אויף א נייעם פלאץ, וואו זיי אליין וועלן זיין די באלעבאטים פון דעם לייטער און וועלן קאנען קלעטערן אזוי הויך, ווי זיי ווילן. געזוכט האבן זיי א ניי לאנד, געשאפן האבן זיי א נייע וועלט.

קיינער ווייסט ניט, צי זיי האבן זיך אפגעגעבן א קלארן חשבון פון די קאלאסאלע שוועריקייטן וואס האבן אויף זיי געווארט. איין זאך איז זיכער: וואלטן זיי געזוכט בלויז מאטעריעלע פארבעסערונג, וואלטן זיי קיין כח ניט געהאט די שוועריקייטן גובר צו זיין. זיי האבן, חוץ דעם באזיץ פון דעם סאציאלן לייטער, געמוזט נאך פארמאגן א גייסטיקן אידעאל צו קאנען זיך אויפהויבן ווען די פיזישע לאסט איז געווען אומדערטרעגלעך, בלויז א דאנק דעם סינטעז פון פראקטישע אינטערעסן און טיפער רעליגיעזער איבערצייגונג איז מעגלעך געווען, אז פון די סוביעקטיווע כוונות פון די ערשטע סעטלערס

זאָלן אַרויסוואַקסן אָביעקטיווע סיטואַציעס וואָס האָבן געביטן דעם פּנים פון דער וועלט.

ווען דע טאָקוויל האָט געזאָגט, אַז די חסרונות פון אַמעריקע זיינען באַלד אַזוי נוצלעך, ווי אירע מעלות, האָט ער מיט דעם אייגנטלעך כאַראַקטעריזירט די גרונט־איינאַרטיקייט פון דער אַמעריקאַנער אַנטוויקלונג. דער רעליגיעזער פאַנאַטיזם פון די פּוריטאַנער און זייער אָפּגעבן זיך אויסשליסלעך מיט פּראַקטישער בוי־אַרבעט ביז צו דער אויסשליסונג פון עסטעטישע פאַרגניגנס, און די חוצפּהדיקייט, אומטאַלערנטקייט, אַוואַנטוריסטישע ריקזיכטלאָזיקייט און עמאַציאָנעלישקייט פון דעם פּראָנטירמאַן האָבן געשפּילט באַלד אַזאַ גרויסע ראָלע אין דעם אויפבוי פון אַמעריקע, ווי אירע קאָלאָסאַלע נאַטור־רייכטימער און מיליאָנען אַקערס פרייער באָדן. בראַזיל האָט מער לאַנד פון די פאַראייניקטע שטאַטן און אירע נאַטירלעכע רייכטימער זיינען אין לשער, עס האָבן אָבער איר געפעלט די קאַדרען פון שמאָל־פאַרעקשנטע פּיאָנערן, איז זי געבליבן הינטערשטעליק אויף אַסך דורות. קאַנאַדע איז אויך גרעסער פון די פאַראייניקטע שטאַטן און צו אירע אוצרות האָט מען זיך נאָך כמעט ניט צוגערירט; זי האָט אָבער ניט געהאַט די נערוועאישע אומרואיקייט פון די קאָלאָניסטן און די הפקרדיקע פרייקייט פון דעם פּראָנטירמאַן — איז זי פּאַקטיש פאַרבליבן לער. ווען מען פאַרגלייכט בראַזיל און קאַנאַדע מיט די פאַראייניקטע שטאַטן, זעט מען וואָס די נייע ציוויליזאַציע וואָס איז אויפגעקומען אין אַמעריקע באַטייט פאַר דער מענטשהייט.

אָבער טאַקע דערפאַר, ווייל דאָס בויען אַ נייע ציוויליזאַציע איז געווען אַזאַ ריזיקע אונטערנעמונג, האָט עס פאַרשלונגען גאַר די ענערגיע פון דער באַפעלקערונג, און עס איז איר ניט פאַרבליבן גענוג כוחות אויף צו בויען קולטור מיט דעם זעלביקן גראַד פון שנעלקייט.

דער סינטעז פון פּראַקטישע אינטערעסן און אידעאַליסטישע איבערצייגונגען האָט קיין פּסיכישן עקוויליבריום ניט געשאַפן אין אַמעריקע. גאַנץ אָפט זיינען די אינטערעסן געקומען אין קאָנפליקט מיט די איבערצייגונגען, און ווען דאָס איז געשען — האָבן די לעצטע זיך געבויגן פאַר די ערשטע. גייסטיקע ווערטן זיינען געבראַכט געוואָרן פאַר קרבנות אויף דעם מזבח פון מאַטעריעלן פּראָגרעס; אַבסטראַקטע פּרינציפּן האָבן אָפּגעטראָטן דעם וועג פאַר די פאָדערונגען פון דעם אוטיליטאַריזם.

האָט זיך פון דעם אַלעם באַקומען, אַז די צוויי פּיס פון דער אַמעריקאַנער שעפערישקייט — די ציוויליזאַציע און קולטור — זיינען קיין מאָל ניט געגאַנגען אין איין טראָט. בעת איין פוס האָט זיך געריסן צו דעם 20טן יאָרהונדערט, האָט עס דעם צווייטן פוס אָפט געצויגן צו דעם 18טן יאָרהונדערט. בעת איין

פוס האָט גאַלאָפּירט, האָט דער צווייטער פוס זיך קוים געשלעפּט. אַ ווידער־שפּרוך? — זיכער. אָבער פאַרשטייט מען ניט אָט דעם ווידערשפּרוך, האָט מען ניט קיין שליסל צו די ווידערשפּרוכן, מיט וועלכן די אַמעריקאַנער ווירק־לעכקייט איז פול.

די זעלביקע אַמעריקע, וואָס באַציט זיך מיט אַזוי פיל באַוואונדערונג צו דעם מענטשן וואָס ווייזט אַרויס אינדיווידועלע געוואַגטקייט בנוגע צו מאַטע־ריעלע ענינים, באַציט זיך מיט מיסטרוי צו מענטשן וואָס זיינען אַנדערש אין גייסטיקער הינזיכט. די אַמעריקע, וואָס שפּיגלט זיך אין דעם שיין פון די אינדיווידועלע דערגרייכן פון אירע פּיאָנערן און בויערס, האָט אַנטוויקלט אַ טיראַניי פון דער מערהייט אין איר קולטורעלן גאַנג.

אָבער אפילו אַ טיראַניי פון דער מערהייט דאַרף האָבן עמיצן וואָס זאָל איר דירעקטירן און איר דינען ווי אַ ביישפּיל. דאָרט, וואו עס איז דאָ אַ גייסטיק סדום־בעטל, מוז אויך זיין עמיצער וואָס האָט דאָס בעטל געשאַפן און איז פאַראינטערעסירט אַז עס זאָל בלייבן. דער עמיצער זיינען אין די פאַראייניקטע שטאַטן די אַנגלאָ־זאַקסישע פּראָטעסטאַנטישע עלעמענטן. זיי זיינען די סאָציאַלע אַריסטאָקראַטיע פון לאַנד און דיקטירן די ריכטונג פון זיין באַוואוסטזיניקן גאַנג. זיי האָבן פאָרמירט די עפנטלעכע מיינונג; פון זיי האָט זיך רעקרוטירט די אייבערשטע אינטעליגענץ; און זיי האָבן געגעבן דעם טאָן צו רעקרעאַציע און אַמוזירונג. צו זיי האָבן אַלע זיך געדאַרפט צו־פּאַסן, ווי עס וועט ווייטער ווערן קלאָר, און די גאַנצע סאָציאַלע אַנטוויקלונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן איז געווען אַזאַ, וואָס זאָל די אָפּשטאַמיקע פון ענגלאַנד פאַרפעסטיקן אין זייער פּריווילעגירטן סטאַטוס.

וואָלטן זיי געבליבן זיצן אויף איין אָרט, וואָלט זייער איינפלוס ניט געווען אַזוי דעצידירנדיק. האָבן זיי אָבער פון זיך אויך אַרויסגעגעבן דעם פּראָנטיר־מאַן, וועלכער האָט זייער דאָמינאַציע צעטראָגן איבער דער גאַנצער לענג און ברייט פון דעם ריזיקן לאַנד. דערצו זיינען זיי געווען פיזיש־געזונטע און פּרוכטבאַרע מענטשן. זיי האָבן זיך געמערט און געפּרוכפּערט אויף אַן אומ־גלויבלעך־שנעלן אופן. די ערשטע צייטן פלעגט די באַפעלקערונג אין לאַנד זיך טאָפּלען אַלע 25 יאָר. ווי ווייניק אימיגראַציע האָט דערביי געשפּילט אַ ראָלע קאָן מען זען פון די ווייטערדיקע ציפערן, וואָס עדוואַרד דזשאַרוויס האָט צו־נויפגעשטעלט נאָך מיט 70 יאָר צוריק: פון 1790 ביז 1800 זיינען אין לאַנד אַריינגעקומען 44,282 אימיגראַנטן; פאַר די זעלביקע יאָרן איז דער נאַטירלע־כער צוואוקס פון דער ווייסער באַפעלקערונג געווען — 1,090,158. אַקעגן אַ נאַטירלעכן צוואוקס פון 1,503,179 ווייסע נפשות אין די צען יאָר וואָס צווישן 1800 ביז 1810, זיינען אין לאַנד אַריינגעקומען 52,443 אימיגראַנטן. פון 1810

ביז 1820 איז געווען אַ נאַטירלעכער ווייסער צואוואוקס פֿון 1,924,148 נפֿשות און 80,100 אימיגראַנטן; פֿון 1820 ביז 1830 — אַ נאַטירלעכער ווייסער צואוואוקס פֿון 2,532,032 און אַן אימיגראַציע פֿון 139,005 [1]). ערשט אין דער לעצטער טייל פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט, ווען דאָס לאַנד האָט שוין געהאַט אַ פֿעסטן קולטורעלן יסוד און אַן אויסגעפֿורעמטן לעבנס־שטייגער און איז גע־ווען אויפֿן וועג פֿון פֿולער סאָציאַלער סטאַביליזאַציע, איז די פּרוכטבאַרקייט און די געבירטיקייט פֿון די אַנגלאָזאַקסישע עלעמענטן געוואָרן קלענער [2]). איינוואַנדערונג איז קיין מאָל ניט געווען גרעסער פֿון דעם נאַטירלעכן צו־וואוקס — און די נאַטיווע באַפֿעלקערונג האָט זי געקאָנט אַן שווערקייטן קול־טורעל איינזאַפּן אין זיך.

אין די געגעבענע באַדינגונגען וואָלט עס געווען זייער שווער פֿאַר ניט־ענגליש־רעדנדיקע גרופּעס דאָ אַנצוהאַלטן זייער עטנישע אידענטיטעט אפֿילו ווען זיי באַגעגענען דאָ ניט קיין אַנדערע מניעות. עס זיינען אָבער, וועלן מיר זען אין דער ווייטערדיקער טייל, יאָ געווען אַנדערע מניעות — און דער רע־זולטאַט איז, אַז דאָס לאַנד, וואָס פּראָפֿעסאָר טורנער האָט כאַראַקטעריזירט ווי אַ נאַציע פֿון נאַציעס, האָט אין גאַנצן אויסגעמיטן מינדערהייט־קאָנפֿליקטן אויף דער נאַציאָנאַלער פּלאַן.

מיט אומגעפֿער 100 יאָר צוריק — דערציילט מאַרקוס ל. האַנסען — האָבן דריי שיפֿן, אָנגעלאָדן מיט דייטשן, פֿאַרלאָזן דעם האַפֿן פֿון האַמבורג. איין שיף איז געפֿאָרן קיין ניו אָרלעאַנס, די צווייטע — קיין רעאָ דע זשענעראָ, די דריטע — קיין אויסטראַליע. וואָס איז פֿון זיי געוואָרן? — דערציילט דר. האַנסען:

אין אַמעריקע האָבן די דייטשן זיך אַריינגעגאָסן אין דער אַלגעמיינער באַפֿעלקערונג. אין בראַזיל רעדן די אָפּשטאַמיקע פֿון דער צווייטער שיף, וואָס געפֿינען זיך שוין איצט דאָרט אין דעם פֿערטן און פֿינפֿטן דור, דייטש, „טראַכטן דייטשיש און שטימען דייטשיש. זיי שטעלן מיט זיך פֿאָר אַ טעווטאָנישן שטאַט אין דער בראַזילישער פֿעדעראַציע". וואָס איז שייך די פּאַסאַזשירן פֿון דער דריטער שיף, האָבן זיי „געגרינדעט אַ ישוב וואָס האָט אויפֿגעהאַלטן זיין דייטשע אינדיווידואַליטעט מיט אַסך מער פֿאַרעקשנקייט, ווי עס האָבן אַרויסגעוויזן זייערע לאַנדסלייט אין מיזורי [וואו די פּאַסאַזשירן פֿון דער ערשטער שיף האָבן זיך באַזעצט — ב. ש.] — און דאָס טראָץ דעם, וואָס אין אויסטראַליע זיינען זיי געווען אַרומגערינגלט פֿון אַן אַטמאָספֿער וואָס איז געווען נאָך גרינטלעכער אַנגלאָ־זאַקסיש" [3]).

ווי אַזוי און פֿאַרוואָס איז דאָס געשען? דאָס וועלן מיר זען אין דער צווייטער טייל.

צווייטע טייל

אימיגראַנטן פון אייראָפּע

1.

אין דער פריערדיקער טייל האָב איך גערעדט פון דעם סינטעז, וואָס אַמעריקע האָט געשאַפן צווישן פּראַקטישע אינטערעסן און גייסטיקן אידעאַליזם. אין ערגעץ מערקט זיך דאָס ניט אַזוי שטאַרק, ווי אין דער באַציאונג צו אימיגראַציע, הגם ניט אין דער באַציאונג צו אימיגראַנטן. אין משך פון וואָסערע הונדערט יאָר — זאָגט דער אָנגעזעענער פאָרשער פון מינדערהייט-פּראָבלעמען אין די פאַראייניקטע שטאַטן, ט. דזש. וואופּטער, דזשוניאָר, — „זיינען עקאָנאָמישע אינטערעסן און פּאָליטישער אידעאַליזם זיך צונויפגעפאַלן לטובת אַ פּאָליטיק פון אַן אָפענער טיר" [1].

דעם פּאָליטישן אידעאַליזם, וואָס איז געקומען צום אויסדרוק אין דעם קוקן אויף די פאַראייניקטע שטאַטן ווי אויף אַ מקום מקלט פאַר אַלע קרבנות פון פּאָליטישע רדיפות, האָט פּרעזידענט זכריה טיילאָר פאָרמולירט אין אַ מעסעדזש צום קאָנגרעס אין 1841 אין די פאָלגנדיקע ווערטער: „צו מענטשן פון אַנדערע לענדער שטרעקן מיר אויס אונדזער איינלאַדונג צו קומען זיך באַזעצן צווישן אונדז ווי מיטגלידער פון אונדזער משפּחה". אין אַ סך אַ פּאָעטישערער פאָרם האָט די איינלאַדונג איבערגעחזרט די יידיש-אַמעריקאַנישע דיכטערין עמאַ לאַזאַרוס, וואָס האָט זיך געווענדט צו דער וועלט צו שיקן אַהער אירע „מידע און אומגליקלעכע". אירע ווערטער האָט די רעגירונג אויסגעקריצט אויף אַ בראָנזענעם טאָוול און אויפגעהאָנגען אויף דער „סטאַטוע פון אומאָפּהענגיקייט", וואָס היט דעם אַריינגאַנג צום לאַנד. די וועלט האָט געענטפערט: פון 1820 ביז 1943 זיינען אין לאַנד אַריינגעקומען 38,394,753 אימיגראַנטן; פון זיי — פון אייראָפּע אַליין 32,667,249. די איבעריקע זיינען געקומען פון אַלע וועלט-טיילן: פון די אַמעריקעס — 4,458,446; פון אַזיאַטישע לענדער — 921,238; דאָס רעשט — פון אַפריקע, אויסטראַליע, ניי-זעלאַנד, פּאַציפישע אינזלען א. א. וו. פון אָט די אַלע אימיגראַנטן זיינען אַרום 30 מיליאָן געבליבן ווי תושבים אין לאַנד.

ווי מיר האָבן געזען, האָט די איינוואַנדערונג פון ניט-ענגליש-רעדנדיקע עלעמענטן זיך אָנגעהייבן גאַנץ פרי אין דער אַמעריקאַנער געשיכטע. ניט

געקוקט אויף דעם, וואָס אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע איז די באַפעלקע־רונג אין די קאָלאָניעס געווען אויף 90 פּראָצענט פון אַנגלאָ־זאַקסישן אָפּשטאַם, איז — צו ציטירן פּראָפעסאָר וויטקע — „דאָס אַמעריקאַנער בלוט אין 1776 שוין געווען היפּשלעך געמישט. אפילו ניי־ענגלאַנד, וואו די פּוריטאַנער טאַ־טעס זיינען קיין מאָל ניט געווען צו גאַסטפריינטלעך צו מענטשן „וואָס זיינען געגאַנגען אויף אַנדערע דרכים" בנוגע צו רעליגיע אָדער אַנדערע ענינים... האָט געהאַט אירע שאָטלענדער־אירלענדער אויף איר גרעניץ, איר הוגענאָטן אין די גרעסערע שטעט און אַ וויכטיקע יידישע קאָלאָניע אין ניופּאָרט, ראָד־איילענד" [2]. דייטשן זיינען שוין געווען שטאַרק אַנגעזעצן אין פּענסילווייניע און האָבן זיך שוין געהאַט אויסגעשפּרייט איבער די אַנדערע טיילן פון לאַנד, אַריינגערעכנט די דרום־שטאַטן. די דאָמינירנדיקע פּאָליטישע און קול־טורעלע אינסטיטוציעס זיינען טאַקע געווען ענגלישע, אָבער „דער איינפלוס פון ניט־ענגלישע אימיגראַנטן" — זאָגט ווייטער וויטקע — „אויף דער סאָ־ציאַלער, עקאָנאָמישער און קולטורעלער אַנטוויקלונג פון קאָלאָניאַלער אַמע־ריקע איז געווען אַ באַטייטיקער" [3].

זינט דער מאָדערנער אַמעריקאַנער ישוב איז אַנטשטאַנען און ניט געקוקט אויף דער אומגעהייערער ראָלע וואָס איינוואַנדערונג פון דרויסן האָט אין אים געשפּילט, זיינען אין אים געווען עלעמענטן וואָס האָבן געקוקט מיט חשד, אומצוטרוי און קעגנערשאַפט אויף אימיגראַציע און אימיגראַנטן. די דאָזיקע עלעמענטן האָבן אַלע מאָל געפּאָדערט פאַרמאַכטע טירן אין אַמע־ריקע און די פאָדערונגען מאָטיווירט מיט פאַרשיידענע אַרגומענטן, דורך וועל־כע עס האָט זיך אָבער דורכגעטראָגן איין כאַראַקטעריסטישער איינשטעל — דער איינשטעל, אַז ווייטערדיקע איינוואַנדערונג איז אַ געפאַר פאַר דעם סטאַביליזירטן סדר אין לאַנד. אָט דער איינשטעל איז אַנגעווענדט געוואָרן אויף אַלע עטנישע גרופּעס, אַריינגערעכנט, ווי מיר וועלן באַלד זען, ענגלענ־דער, און אין אַלע צייטן. אַמאָל איז די קעגנערשאַפט צו איינוואַנדערונג געווען מער אַגרעסיוו, אַמאָל וויניקער אַגרעסיוו — אין גאַנצן פּאַסיוו איז זי קיין מאָל ניט געווען. און וואָס נענטער די אַנטוויקלונג פון דעם לאַנד איז צו־געקומען צו אונדזערע טעג, אַלץ מער דערפאָלג האָבן די שונאים פון אימיג־ראַציע באַגעגנט אין זייער אַרבעט. וואוּפּטער האָט דורכגעשטודירט די אַנטי־אימיגראַציע ליטעראַטור פון דעם 20טן יאָרהונדערט און געקומען צו דעם שלוס, אַז פון 1900 ביז 1907 האָט זיך די קעגנערשאַפט צו ווייטערדיקער איינוואַנדערונג געדרייט אַרום עקאָנאָמישע פאַקטאָרן; פון 1907 ביז 1914 איז די מאָטיווירונג דער עיקר געגאַנגען אויף ראַסן־ און היגיענע־ליניעס; פון 1919 אָן — אויף פּאָליטישע און ראַסן־ליניעס [4].

עס איז אָבער אינטערעסאַנט, אַז אַלע אַרגומענטן און מאָטיוון, וואָס די קעגנערס פון אימיגראַציע האָבן אַרויסגערוקט אין דעם 20טן יאָרהונדערט, האָבן שוין אויך פיגורירט אין דעם 18טן יאָרהונדערט און אין דעם אָנהייב פון דעם 19טן יאָרהונדערט. דאָן זיינען זיי ניט געווען געריכט קעגן די קאַטאָליקן, יידן און גריכישע אָרטאָדאָקסן וואָס האָבן אין די אַכציקער פון דעם 19טן יאָרהונדערט אָנגעהייבן קומען אַהער פון מזרח־איראָפּע אין גרויסע מאַסן מיט דער אַזוי־גערופענער „נייער" אימיגראַציע, נאָר קעגן ענגלענדער, דייטשן, סקאַנדינאַוון און אַנדערע „נאָרדישע" פּראָטעסטאַנטן פון דער אַזוי־גערופענער „אַלטער" אימיגראַציע. „אַ צאָל פון די כאַראַקטעריסטישע פּראָבלעמען און אַרגומענטן, וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דער אימיגראַציע־סיטואַציע" — שרייבט אין 1933 פּראָפעסאָר הענרי פּראַט פערטשיילד, אַליין אַ קעגנער פון אימיגראַציע, — „זיינען שוין געווען באַקענט לאַנג פאַר דער רעוואָלוציע"; און ער ברענגט אַ צאָל באַווייזן דאָס צו באַשטעטיקן [5].

אין 1727 האָט פּענסילווייניע אָנגענומען אַ געזעץ צו קאָנטראָלירן די איינוואַנדערונג נאָך דעם, ווי דער גאָווערנאָר האָט קאָנסטאַטירט אַז די אימיגראַנטן קענען ניט קיין ענגליש און האַלטן זיך צוזאַמען „אַזוי ווי זיי וואָלטן געווען אַ באַזונדער פאָלק". 25 יאָר שפּעטער האָט בענדזשאַמין פראַנקלין, אין אַ בריוו צו אַ פריינט, זיך געקלאָגט, אַז די דייטשן פאַרכאַפּן אַלצדינג אין פּענסילווייניע. זיי זיינען, טענהט ער, בדרך כלל, די נאַרישסטע און אומוויסנדיקסטע עלעמענטן פון זייער אייגענעם פאָלק און — זעצט ער פאָר — „סיידן דער שטראָם פון אימפּאָרטאַציעס וועט קאָנען געריכט ווערן פון אָט דער צו אַנדערע קאָלאָניעס... וועלן זיי אין גיכן [אונדז] איבעריאָגן אין צאָל, און אַלע פאָרצוגן וואָס מיר וועלן האָבן, וועלן, אין מיין מיינונג, ניט קאָנען אויפהיטן אונדזער שפּראַך, און אפילו אונדזער רעגירונג וועט זיך אָנהייבן שאָקלען".

וואָס איז שייך די אימיגראַנטן וואָס זיינען אָנהייב 19טן יאָרהונדערט געקומען פון ענגלאַנד, וואָס וועגן זיי האָבן די טעאָרעטיקער פון דעם „נאָרדיקיזם", אָנהייבנדיק מיט גענעראַל וואָקער, אין די שפּעטערדיקע יאָרן געהאַלטן אין איין זינגען, האָבן זיך וועגן זיי געהערט גאָר אַנדערע טענער אין דער צייט ווען זיי זיינען געקומען. זיי, מיט אַ צומיש פון נאָך אַ ביסל אימיגראַנטן פון „נאָרדישע" לענדער, האָבן אויסגעמאַכט דעם הויפּט־עלעמענט אין די אויסלענדישע קאָלאָניעס וואָס האָבן זיך געשאַפן אין די גרעסערע שטעט. דער עיקר זיי האָט עס געהאַט אין זינען די ניו יאָרקער „געזעלשאַפט צו פאַרמיידן פּויפּעריזם", ווען זי האָט מיט אַ וואָסערע 130 יאָר צוריק אין אַן אָפיציעלן באַריכט געשריבן:

...פּויפּעריזם דראָט אונדז מיט איבערגוואַלטיקנדיקע קאָנסעקווענצן... [אונדזער] לאַנד איז אַ רעזאָרט פֿון אומגעהייערע צאָלן נייטבאַדערפֿטיקטע און מיזעראַבלע באַשעפֿענישן... מען געפֿינט זיי אָפֿט הילפֿלאָז אויף אונדזערע גאַסן, זיי זוכן אַרבעט ביי אונדזערע טירן; מען געפֿינט זיי אין אונדזערע קצבה־הייזער און שפּיטאָלן; מען געפֿינט זיי אויף דער באַשולדיקונג באַנק אין אונדזערע קרימי־נעלע טריבונאַלן, אין אונדזער ברייַדוועל, אונדזער קאַרצער, אין אונדזער שטאַט־תּפֿיסה, און מיר באַדויערן צו זאָגן, אַז זיי ווערן דורך נויט, דורך זינד און גע־ויינהייט געטריבן צו פֿאָרמירן אַן אַרמיי פֿון רויב און דעגראַדאַציע, וואָס דאָס זעצט אויס אונדזער שטאַט צו דער פֿאַרמערונג פֿון פֿאַרברעכן...[6].

מיט אַ דור שפּעטער האָט דער בירגערמייסטער פֿון ניו יאָרק, רעדנדיק, וועגן ניט־ענגלישע „נאָרדישע" אימיגראַנטן, זיך געקלאָגט, אַז די גאַסן פֿון דער שטאָט זיינען פֿול מיט אַ וואַנדערנדיקן המון „וואָס איז ניט צוגעפּאַסט צו אונדזער קלימאַט, איז אָן באַשעפֿטיקונג, אָן פֿריינט, רעדט ניט אונדזער שפּראַך, און וואָס האָט ניט אויף וועמען זיך צו פֿאַרלאָזן בנוגע שפּייז, אָדער קליידונג אָדער נאַכטלעגער, און איז מיט קיין זאַך ניט זיכער אויסער מיט צרות און אַ קבר"[7].

אפֿילו דעם פּאָליטישן געשריי, אַז די „פֿרעמדע" גראָבן אונטער די יסודות פֿון דער אַמעריקאַנער רעגירונגס־פֿאָרם, — אַ געשריי וואָס האָט זיך אַזוי היל־כיק צעטראָגן איבער די פֿאַראייניקטע שטאַטן נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה, — אפֿילו אָט דעם געשריי האָט מען אויך געהערט אין די אַלטע צייטן. אין 1798 איז אָנגענומען געוואָרן דער באַרימטער „אויסלענדער ביל", וואָס האָט געגעבן דעם פּרעזידענט דאָס רעכט צו דעפּאָרטירן אימיגראַנטן וואָס ער וועט געפֿינען אַז זיי זיינען שעדלעך פֿאַר דעם לאַנד. די רעאַקציאָנערע עלעמענטן האָבן דעם דאָזיקן געזעץ דורכגעפֿירט אין אַ היפּשער מאָס דערפֿאַר, ווייל זיי האָבן מורא געהאַט, אַז עס וועלן קומען אַהער מענטשן וואָס זיינען אין אייראָפּע אָנגעשטעקט געוואָרן מיט די פּראָגרעסיווע געדאַנקען פֿון דער פֿראַנצויזישער רעוואָלוציע און וועלן דאָ צושטיין צו דער דזשעפֿערסאָנישער באַוועגונג.

איך וועל זיך נאָך אומקערן צו די אַנטי־אימיגראַציאָניסטישע באַוועגונגען וואָס האָבן אין מיטן 19טן יאָרהונדערט אָנגענומען גאָר שאַרפֿע פֿאָרמען, דערווייל איז נייטיק צו קאָנסטאַטירן, אַז קעגנערשאַפֿט האָט מען אַרויסגעוויזן ניט נאָר לגבי שטאָטישע עלעמענטן, נאָר אויך לגבי לאַנדווירטשאַפֿטלעכע עלעמענטן — אפֿילו דאַן ווען פֿרייער באָדן איז נאָך אין לאַנד געווען לרוב.

2.

פּאַרזוכן צו קאָנטראָלירן און באַשרענקען אימיגראַציע אויף אַ שטאַט־מאָס־שטאַב האָבן זיך אָנגעהייבן אין 1830 און אָנגעהאַלטן 50 יאָר. אין 1882 איז ענדגילטיק באַשטימט געוואָרן אַז אימיגראַציע איז אַ פעדעראַלער ענין. ווי מיר האָבן געזען, האָבן די דאָזיקע פּאַרזוכן תמיד געהאַט די אונטערשטיצונג פון אַ טייל פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג, און די דאָזיקע טייל האָט אַרויסגעוויזן אַ כמעט אומאונטערגעבראָכענע טענדענץ צו וואַקסן אי אין צאָל אי אין השפעה. פרעגט זיך: פּאַרוואָס־זשע איז ביז צו דעם אויסברוך פון דער ערשטער וועלט מלחמה אַריינגעקומען אין לאַנד אַן אַלץ־שטייגנדיקע איינוואַנדערונג, וואָס איז נאָר אין דער צייט פון בירגער־קריג און פון עקאָנאָמישע קריזיסן צייטווייליק אונטערגעבראָכן געוואָרן? איז דער ענטפער אַ צווייענ־ריקער: 1) דער רוף פון פרייען באָדן; 2) די אינדוסטריעלע עקספּאַנסיע.

נאָך אין מיטן 19טן יאָרהונדערט איז אויף יעדער אימיגראַנט וואָס איז אַריינגעקומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן געווען 374 אַקערס קהלשער באָדן, וואָס לפּחות העלפט דערפון איז געווען טויגבאַרע אַגריקולטורעלע ערד. קיין אָפּאָזיציע, ווי מעכטיק זי זאָל ניט האָבן געווען, וואָלט אין אַזעלכע באַדינגונגען ניט געקאָנט פאַרצאַמען דעם אַטלאַנטיק פאַר אימיגראַנטן. דער פּראָגרעס פון לאַנד האָט געפאָדערט אַ גרעסערע באַפעלקערונג און דאָס האָט גובר געווען די קעגנערשאַפט צו אימיגראַציע. פאַר דער רעוואָלוציע איז צווישן די קאָלאָניעס אפילו אָנגעגאַנגען אַ מין קאָנקורענץ, וועלכע פון זיי וועט שנעלער פאַרגרעסערן איר באַפעלקערונג.

די לאַנד־הונגעריקע אימיגראַנטן זיינען געגאַנגען דער עיקר אין די צפון־שטאַטן. צוליב דער שקלאַפעריי האָט דער דרום געגעבן ווייניק געלעגנהייט פאַר אַגראַרער אינטעסיפיקאַציע, און אודאי האָט ער ניט געהאַט קיין צוציאונגס־קראַפט פאַר שטאָטישע עלעמענטן. אפילו דאַן, ווען דער דרום האָט זיך אָנגעהייבן אינדוסטריאַליזירן, האָט ער אין די באַפרייטע נעגערס געהאַט אַזאַ ריזיקן רעזערוו פון ביליקער אַרבעטס־קראַפט, אַז ער האָט צו אויסלענדישער אימיגראַציע קיין מאָל ניט געדאַרפט אָנקומען. בלויז דער צפון, וואָס האָט דורכגעמאַכט די ראַשיקע אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג וואָס איז באַשריבן געוואָרן אין דער ערשטער טייל, האָט זיך געניייטיקט אין איינוואַנדערונג פון דרויסן.

די דאָזיקע אַנטוויקלונג האָט אַרויסגערופן אַ באַדאַרף אויף אַרבעטער וואָס דאָס לאַנד האָט אין פול ניט געקאָנט באַפרידיקן. אַ געוויסן פּראָצענט אַרבעטער האָט צוגעשטעלט די פאַרם, ווייל, ווי אומעטום, האָט דער קאַפּיטאַליזם

אין די פּאַראייניקטע שטאַטן פּרי אַנגעהייבן אַ באַוועגונג וואָס האָט זיך גע־צויגן פון דאָרף אין שטאָט. אָבער אַ מאַסן־כאַראַקטער האָט דאָ די דאָזיקע באַוועגונג אָנגענומען ערשט סוף 19טן יאָרהונדערט; פריער זיינען ניט געווען קיין סך אומאָפּהענגיקע אַמעריקאַנער פּאַרמערס וואָס זאָלן אַרויסווייזן אַ חשק צו ווערן אינדוסטריעלע לוין־אַרבעטער. חוץ דעם האָט דער פּראָצעס פון איינגעמען דעם פראָנטיר וואַרשיינלעך אָפּגעצויגן מער מענטשן פון די שטעט, ווי די שטעט האָבן אָפּגעצויגן פון דער לאַנד־ווירטשאַפט, וואָס זי אַליין האָט אויך, ווי מיר האָבן געזען, דורכגעמאַכט אַ ריזיקע עקספּאַנסיע.

די שטאַטישע אַרעמשאַפט האָט צוגעשטעלט נאָך אַ טייל פון דער בייטיקער אינדוסטריעלער אַרבעט־קראַפט. אָבער דאָס איז געווען ווי אַ טראָפּן אין ים, בפרט ווען גאַנץ פּרי האָט די אַנגלאָ־זאַקסישע „אַריסטאָקראַטיע" זיך אויסגע־לערנט צו ווייכן, אויף ווי פיל דאָס האָט זיך נאָר געלאָזט, פון שווערער „שוואַרצער" אַרבעט. בלויז אימיגראַציע פון אויסלאַנד האָט אויף אַזאַ שטייגער געקאָנט שטילן דעם הונגער אין אַרבעט־קראַפט. דער אַמעריקאַנער קאַפּיטאַ־ליסט, דערצויגן אויף אַמעריקאַנער אוטיליטאַרישקייט, האָט זיך ניט געקאָנט אַריינלאָזן אין ראַסן־חקירות. „פונקט ווי דער נאָרדישער פּלאַנטאַטאָר פון דעם דרום, אין זיין ליידנשאַפטלעכן זוכן עשירות, איז געווען גרייט צו דער־טרינקען זיין אייגענעם מין אין אַ מבול פון נעגערס פון די ווילדערנישן פון אַפריקע" — שרייבן די בירדס, — „אַזוי האָט דער נאָרדישער ווערקשטאַט־אייגנטימער, מיט זיין אויפמערקזאַמקייט געווענדט צו דיווידענטן, זיך ווייניק געקימערט וועגן דער נאַציאָנאַליטעט אָדער דעם קאָליר פון די, וואָס זיינען געדולדיק געשטאַנען ביי זיינע שפּינדלען אָדער זיך געפּאַקט אין די טענעמענטן פון זיינע שטעט" [1]).

ניין, אַמעריקאַנער קאַפּיטאַליזם האָט זיך ניט געקאָנט פאַרנעמען מיט ראַסן־טעריעס. ברייט האָט ער פאַנאַנדערגעעפנט די טויערן פון די פּאַראיי־ניקטע שטאַטן פאַר אַלע וואָס האָבן געוואָלט קומען. און טאָמער האָבן זיי עס ניט געוואָלט שנעל גענוג און ניט אין די געהעריקע צאָלן, האָט קאַפּיטאַל אַרויסגעשיקט אַגענטן איבער כל תפוצות אייראָפּע צו אונטערוואַרעמען דעם ווילן מיט בלענדנדיקע בילדער פון אַ שיינענדיקער קעגנוואַרט און גלאָררייי־כער צוקונפט. דערביי האָט דער קאַפּיטאַליזם ניט פאַרגעסן אונטערצובעטן זיינע מאַטעריאַליסטישע אינטערעסן מיט אַן אידעאַליסטישן אונטערשלאַק; ער האָט — אין די ווערטער פון די בירדס — דאָס באַטראַכט פאַר „העכסט־מאָ־ראַלישע אויפצושרייבן אויף די טירן די פיינע הומאַניטערע פראַזע: „אַ מקום מקלט פאַר די אונטערדריקטע פון יעדער לאַנד" [2]).

3

פּאַראורטיילן קעגן די „אונטערדריקטע פון יעדער לאַנד" האָבן אין דעם מקום מקלט ניט געפעלט — ניט אין די רוראַלע געגנטן, ניט אין די שטעט. עס איז אָבער געווען אַ גרויסער אונטערשייד צווישן די אימיגראַנטן וואָס זיינען געגאַנגען אויף לאַנד און די אימיגראַנטן וואָס זיינען אַריין אין דער אינדוסטריע. צווישן די ערשטע און דער נאַטיווער באַפעלקערונג איז זעלטן געקומען צו קאָנפליקטן; דערפאַר אָבער האָבן כמעט קיין מאָל ניט אויפגעהערט די קאָנ־פליקטן אין די שטעט צווישן די נאַטיווע און די אימיגראַנטן. די הויפּט־טענה איז געווען, אַז בעת די אַגריקולטורעלע אימיגראַנטן אַמעריקאַניזירן זיך שנעל, ווייזן די אינדוסטריעלע אימיגראַנטן אַרויס אַ טענדענץ זיך צו קאָנ־סטיטואירן ווי פרעמדע קאָלאָניעס אין דעם אַמעריקאַנער שטאַט. דאָס איז געווען אַ פאַראיינפאַכונג פון אַ קאָמפּליצירטער סיטואַציע, וואָס די נאַטיווע אַמעריקע האָט זיך ניט גענומען די מי געהעריק אָפּצושאַצן. דער אמת איז געווען, אַז די ניט־ענגליש־רעדנדיקע אימיגראַנטן וואָס זיינען געגאַנגען אויף לאַנד, זיינען די ערשטע צייטן כמעט קיין מאָל ניט געקומען אין באַריר מיט זייערע ענגליש־רעדנדיקע שכנים, ממילא האָט דאָס אויסגעמיטן רייבונגען. גראַד דורך איזאָלאַציע, זאָגט פּראָפעסאָר לאָרענס ג. בראַון, האָבן די דאָזיקע אימיגראַנטן אומגעשטערט זיך געקאָנט איינאָרדנען אין די פאַראייניקטע שטאַטן. יעדער אימיגראַנט — זעצט פאָר פּראָפעסאָר בראַון — מוז זיך צו־פּאַסן צו די באַדינגונגען, וואָס ער געפינט אין דעם לאַנד פון זיין איינוואַנ־דערונג. ווען מען האָט צו טאָן מיט אַ דערוואַקסענעם מענטשן, גייט די צו־פּאַסונג פון דעם אימיגראַנט פון דעם ערשטן דור ניט אין דער פאָרם פון „אַסימילאַציע, נאָר פון אַקאָמאָדאַציע אין באַגריפן פון זיין היימישער קולטור און דער סאָציאַלער סיטואַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן" [1].

די אַמאָליקע אַגריקולטורעלע אימיגראַנטן האָבן זיך באַזעצט אין ווייניק־באַפעלקערטע געגנטן און האָבן זיך ניט צופיל געהאַט צו רעכענען מיט דער סאָציאַלער סיטואַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן; זיי האָבן דעריבער זיך מער געקאָנט אויסלעבן אין דער גייסטיקער ירושה און מיט די מנהגים, וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט פון די אַלטע היימען. מחמת זייער איזאָלירקייט, האָט אַזאַ אויסלעבן זיך קיינעם ניט געשטערט און קיינעם ניט אויפגעריסן די אויגן. אויף וויפיל ער האָט ניט אָנגערירט די אינטערעסן פון אַנדערע, פלעגט דער אימיגראַנט אויף זיין אייגן לאַנד קאָנען טאָן כמעט אַלץ וואָס ער האָט געוואָלט. ער האָט געקאָנט רעדן זיין אייגענע שפּראַך און זיך פירן לויט זיינע אייגענע געוווינהייטן. אויף אַזאַ אופן האָט די צופּאַסונג גופא ניט געפאָדערט

פֿון אים קיין צו גרויסע אָנשטרענגונג און ער האָט גאָר זיין ענערגיע אָוועקגעגעבן אויף צו איינאָרדנען זיך עקאָנאָמיש. ער האָט, אין אַ גרעסערער מאָס, ווי דער אינדוסטריעלער אימיגראַנט, אויסגעמיטן גייסטיקע קאָנפֿליקטן מיט זיך אַליין. גראָד דאָס, וואָס ער האָט די ערשטע צייטן זיך צום ווינציקסטן צוגעפּאַסט צו דעם אַמעריקאַנער לעבנס־שטייגער, האָט געמאַכט מעגלעך, אַז ער זאָל איבערלעבן בלייבן גאַנץ אַ לענגערע צייט. דורך איזאָלאַציע האָט ער זיך אויסגעהיט פֿון דעם סאָציאַלן חלול, אין וועלכן ער וואָלט אַריינגעפֿאַלן, ווען ער וואָלט געדאַרפֿט אין גאַנצן זיך אָפּרייסן פֿון זיין היימישן שטייגער נאָך איידער ער האָט געהאַט די מעגלעכקייט זיך צו אינטעגרירן אין דעם אַמעריקאַנער סאָציאַלן געוועב.

געהאָלפֿן די אַמאָליקע אַגריקולטורעלע אימיגראַנטן אויסמיידן קאָנפֿליקטן מיט די תושבים האָט אויך דער פֿאַקט, וואָס אין רעליגיע האָבן זיך די ערשטע ניט אונטערגעשיידט פֿון די לעצטע: זיי האָבן אַלע געהערט צו דעם פּראָטעסטאַנטישן גלויבן. קיין עקאָנאָמישע קאָנקורענץ איז צווישן די נייע און אַלטע פֿאַרמערס אויך ניט געווען. „די פֿריערדיקע אימיגראַנטן פֿון צפֿון־מערב אייראָפּע" — לייענט זיך אַ באַריכט פֿון דער נאַציאָנאַלער רעסורסן קאָמיסיע — „זיינען נאָך געקומען אין צייט צו נעמען אַנטייל אין דעם פּראָנטיר־פּראָצעס" [2]). אפֿילו די אימיגראַנטן וואָס האָבן זיך גענומען צו לאַנדווירטשאַפֿט נאָך דעם בירגער־קריג, האָבן אויך ניט באַגעגנט קיין צו גרויסע קעגנערשאַפֿט מצד דער נאַטיווער באַפֿעלקערונג. פֿאַרקערט: איינע פֿון די פּאָפּולערע לאָזונגען וואָס מען האָט אַרויסגערוקט לטובֿת דעם האָמסטעד ביל, לויט וועלכן רעגירונגס־באָדן איז צעטיילט געוואָרן פֿריי צווישן די וואָס האָבן זיך אונטערגענומען עס צו באַאַרבעטן, איז געווען, אַז ער וועט פֿאַרקלענערן די ענגשאַפֿט אין די שטעט. ווען דאָס געזעץ איז אָנגענומען געוואָרן, האָבן אַסך אימיגראַנטן זיך מיט אים באַנוצט. „זיי האָבן" — דערציילט פּראָפֿעסאָר לאָרענס בראַון — „זיך גלייך אַריבערגעצויגן אין די מערב שטאַטן, וואו זיי האָבן זיך איינגעאָרדנט אין קאָלאָניעס און דאָרט פֿאַרגעזעצט צו לעבן אין די באַדינגונגען פֿון דער אייראָפּעאישער קולטור, און דאָס האָט געגעבן וויניק אורזאַך פֿאַר דעזאָרגאַניזאַציע" [3]).

אויך אין די שטעט האָט פֿאַר די דערוואַקסענע אימיגראַנטן ניט געקאָנט, די ערשטע צייט, זיין קיין רעד פֿון אַסימילאַציע, נאָר פֿון אַקאָמאָדאַציע. און אַקאָמאָדירן זיך האָבן זיי געקאָנט נאָר דעמאָלט, ווען זיי זיינען ניט געבליבן אין גאַנצן אויסגעוואָרצלט פֿון דער אַלטער היים איידער זיי האָבן זיך איבערגעפֿלאַנצט אין דער נייער היים. זייער קאָנצענטרירן זיך אין באַשטימטע קוואַרטאַלן, וואו זיי האָבן אין מיניאַטור אַריבערגעטראָגן זייערע געבוירן־לענדער,

איז דעריבער געווען אַ פּאָזיטיווע דערשיינונג. די דאָזיקע קוואַרטאַלן האָבן פאַר די אימיגראַנטן געשאַפן אַ סביבה, וואו זיי האָבן זיך געזעלשאַפטלעך געקאָנט אויסלעבן און זיי געגעבן אַ געפיל, אַז זיי געהערן אין ערגעץ. אַזוי אַרום האָבן די אימיגראַנטן־קאָנצענטראַציעס אין די שטעט אויסגעפילט די זעלביקע פונקציעס וואָס די אימיגראַנטן־קאָלאָניעס האָבן אויסגעפילט אין דער לאַנד־ווירטשאַפט. זאָגט פּראָפעסאָר לאָרענס בראַון:

> די אימיגראַנטן־קאָלאָניעס אין די אַמעריקאַנער שטעט היטן אויס דעם אימיגראַנט פון ווערן אַ גרעסערע פּראָבלעם, ווי ער איז אין דערווירקלעכקייט. בלויז אין דער געמיינדע פון אויסלענדער האָט ער בכלל וואָסער עס איז סאָציאַל לעבן, און די סעגרעגאַציע, פאַר וועלכער ער ווערט קריטיקירט, היט אים אויס פון דעזאָרגאַניזאַציע און דעמאָראַליזאַציע [4]).

אָבער זייער ווייניק אין דער נאַטיווער אַמעריקע, בפרט צווישן די יאַנקיס, האָבן פאַרשטאַנען אָפּצושאַצן די פּאָזיטיווע ראָלע פון די אימיגראַנטן־קוואַרטאַלן. די גרויסע מערהייט האָט די דאָזיקע קוואַרטאַלן ניט נאָר קריטיקירט, נאָר אויך שאַרף פאַרדאַמט און אפילו גערודפט. אויף די ברייטע שטחים פון דער אַמעריקאַנער אַגריקולטור זיינען די אימיגראַנטן־ישובים געווען רחבותדיקע קאָלאָניעס; אין די ענגע שטעט זיינען זיי געווען שמוציקע געטאָס: קליין־אירלאַנדס, קליין־איטאַליעס, קליין־פּוילנס, „טשיינטאַונס", וכדומה. ווי שטאַרק אָפּגעגרענעצט די איינוואוינער פון די געטאָס זאָלן ניט האָבן געווען פון דער נאַטיווער באַפעלקערונג, האָבן זיי ניט געקאָנט אויסמיידן אין גאַנצן באַריר מיט איר. זיי האָבן זיך יאָ געוואָרפן אין די אויגן און אַרויסגערופן דעם צאָרן פון דער אַנגלאָ־זאַקסישער אַריסטאָקראַטיע. זיי האָבן זיך אויך, ווי מיר וועלן זען ווייטער, אָנגעשטויסן אויף פּראָבלעמען פון עקאָנאָמישער קאָנקורענץ, וואָס דאָס האָט זייערע שוועריקייטן נאָך מער פאַרגרעסערט. ווי אַזוי די נאַטיווע אַמעריקע, וואָס האָט זיך אין גאַנצן געפונען אונטער יאַנקישער גייסטיקער און סאָציאַלער אָנפירונג, האָט זיך באַצויגן צו די אימיגראַנטן־קבוצים אין די גרויסע שטעט, אילוסטרירן די ווייטערדיקע ווערטער וואָס זיינען אַרויסגענומען פון אַ באַריכט, וואָס „די געזעלשאַפט צו פאַרבעסערן די לאַגע פון די אָרעמע" האָט פאַרעפנטלעכט אין 1867:

> אַזוי גרויס זיינען די אָנזאַמלונגען פון די פאַרשיידענע אויסלענדישע נאַציאָנאַליטעטן, אַז זיי זיינען שוין מער ניט אין הסכם מיט אונדזערע געוווינהייטן, מיינונגען און מאַניערן, נאָר, פאַרקערט, זיי באַשאַפן פאַר זיך אויסגעשפּראָכענע קבוצים וואָס זיינען כמעט אַזוי ווייניק אויסגעזעצט צו אַמעריקאַנער סענטימענטן

> און השפּעות, ווי עס זײַנען די אײַנוואוינער פֿון דובלין און האַמבורג. אַט דער פּרינציפּ אָדער טענדענץ פֿון סעגרעגאַציע טראָגט זיך איבער אויף זייער פּריוואַטן, סאָציאַלן און עפֿנטלעכן לעבן — און יעדער ניי־געקומענער אימיגראַנט פֿאַרגרעסערט דאָס אין צאָל און כּח. זיי האָבן זייערע אייגענע טעאַטערס, אונטער־האַלטונגען, פֿאַרווײַלונגען, מיליטערישע און נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס; און אין אַ גרויסער מאָס — זייערע אייגענע צײַטונגען און פּעריאָדישע ליטעראַטור... בקיצור, היות ווי די דאָזיקע אויסלענדישע מאַסן האָבן ווייניק באַריר מיט דער נאַטיווער באַפֿעלקערונג, חוץ די פֿאָדערונגען פֿון געשעפֿט, און לייענען ווייניק אַמעריקאַנער צײַטונגען, — זײַנען זיי בדרך כּלל אַזוי אומוויסנדיק בנוגע צו אַלץ וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר די אינסטיטוציעס פֿון אונדזער לאַנד, פּונקט ווי עס וואָלט גאָר ניט עקזיסטירט אַזעלכע קוואַלן פֿון אינפֿאָרמאַציע אָדער אַזוי ווי זיי וואָלטן נאָך אַלץ געווען אונטערטאַנען פֿון אַ פֿרעמד לאַנד [5]).

מיר האָבן געזען אין פֿריערדיקן קאַפּיטל, אַז מיט 50 יאָר פֿריער האָט די זעלביקע חברה גענוצט כּמעט די זעלביקע ווערטער אין שייכות מיט די אימיג־ראַנטן פֿון ענגלאַנד. איצט גייט עס וועגן אירלענדער און דײַטשן. שפּעטער וועלן מיר הערן די זעלביקע רעד אין פֿאַרבינדונג מיט ייִדן און סלאַוון. זיי וועלן ניט דערציילן אַז די „אויסלענדישע קליין־לענדער" זײַנען פֿאַר מיליאָנען מענטשן געוואָרן די בריק צו די פֿאַראייניקטע שטאַטן. זיי וועלן אויך ניט דערציילן, אַז אימיגראַנטן האָבן זיך געמוזט אַרײַנשפּאַרן אין געטאָס, ווײַל קיין אַנדער ברירה האָט זיי אַמעריקע ניט געגעבן.

קורצזיכטיקע פֿילאַנטראָפּן האָבן רחמנות געהאַט אויף די אימיגראַנטן און פֿונדעסטוועגן ניט באַנומען דעם טיפֿן אמת פֿון פּראָפֿעסאָר בראַונס גע־דאַנק, אַז מיט דעם, וואָס די אימיגראַנטן האָבן אַריבערגעטראָגן אַהער גאַנצע שטיקער פֿון זייערע אַלטע וואוין־לענדער, האָבן זיי זיך געראַטעוועט פֿון דעמאָראַליזאַציע. אימיגראַנטן־פֿרעסער האָבן אין די געטאָס געזען אַ שטער צו אַמעריקאַניזאַציע. זיי האָבן ניט געזען — און ניט געוואָלט זען — די אַנדע־רע זײַט פֿון דער מטבע, נעמלעך, אַז דאָס אַרײַנלעבן זיך אין אַמעריקע איז ניט קיין איין־מאָליקער אַקט, נאָר אַ פּראָצעס, וואָס גייט דורך פֿאַרשיידענע עטאַפּן. די דאָזיקע עטאַפּן האָט פּראָפֿעסאָר טאַפֿט אַזוי אָנגעצייכנט:

> די דריי פּראָצעסן: סעגרעגאַציע, קאָנפֿליקט און אַסימילאַציע גיסן זיך אַרײַן איינער אין דעם אַנדערן. עס איז אַ טעות צו קוקן אויף זיי ווי זיי וואָלטן אין גאַנצן געגאַנגען אין סתירה איינער צו דעם אַנדערן. סעגרעגאַציע און קאָנ־פֿליקטן פֿאַרהאַלטן טאַקע די אַסימילאַציע, אָבער עס וועט זײַן מער אַקוראַט צו טראַכטן וועגן אָט די דריי [פּראָצעסן] ווי פֿון אופֿנים פֿון צופּאַסונג, וואָס יעדער איינער האָט די טענדענץ זיך צו פֿאַרענדיקן אין דעם צונויפֿגוס פֿון קולטורן אָדער לכל הפּחות אין קולטור־פֿאַרענדערונג [6]).

די אַנטי־אימיגראַציע עלעמענטן האָבן אָט דאָס אַלץ ניט פאַרשטאַנען און פאַרגעזעצט זייער אַגיטאַציע קעגן איינוואַנדערונג: אָבער פאַרשליסן די טויערן פון די פאַראייניקטע שטאַטן איז זיי ביז צו דעם צווייטן פערטל פון דעם 20טן יאָרהונדערט ניט געלונגען: צו גרויס איז געווען די פאָדערונג פון דער בליענדיקער אינדוסטריע אויף אַרבעטס־הענט. ביז 1825 איז די איינוואַנדערונג געווען אַרום 10,000 אַ יאָר; אין 1837 איז אַריינגעקומען אין לאַנד אַרום 79 טויזנט אימיגראַנטן; אין 1842 האָט די צאָל שוין דערגרייכט אַרום 100,000: און אין 1854 זיינען אַריינגעקומען 427,833 אימיגראַנטן. אין דעם לויף פון אָט די דרייסיק יאָר זיינען פאַרגעקומען אַ פּאָר דעפּרעסיעס וואָס האָבן פאַראורזאַכט צייטווייליקע פאַרקלענערונגען אין דער איינוואַנדערונג. אין אַלגעמיין אָבער איז די טענדענץ געווען באַרג־אַרויף. רעדנדיק וועגן די יאָרן האַרט פאַר דעם בירגער־קריג, קאָנסטאַטירט פּראָפעסאָר פאַוקנער, אַז „קיין מאָל פריער אָדער שפּעטער... איז די צאָל אימיגאַנטן ניט געווען אַזוי גרויס אין פּראָפּאָרציע צו דער באַפעלקערונג" ‏'). אין 1870 זיינען אויף יעדער טויזנט מענטשן אין לאַנד געווען: 435 געבירטיקע פון דאָ־געבוירענע עלטערן; 292 געבירטיקע פון אימיגראַנטישע אָדער טיילווייס־אימיגראַנטישע עלטערן; 144 ווייסע אימיגראַנטן; 127 נעגערס; אייך אינדיאַנער און אייך כינעזער.

הגם אַ גאָר היפּשער פּראָצענט פון דער אימיגראַציע פון יענער צייט האָט זיך געצויגן צו דער לאַנדווירטשאַפט, האָט אָבער די פּראָפּאָרציע פון אימיג־ראַנטן וואָס זיינען געבליבן אין די שטעט געהאַלטן אין איין שטייגן. די אַנטי־אימיגראַנטן־שטימונגען האָבן זיך אַנטשפּרעכנדיק פאַרשטאַרקט. כל זמן אָבער די איינוואַנדערונג האָט זיך רעקרוטירט דער עיקר פון ענגלאַנד און אַנדערע צפון־אייראָפּעאישע לענדער, האָבן די דאָזיקע שטימונגען קיין גאָר ערנסטן כאַראַקטער ניט אָנגענומען. ערשטנס האָבן עקאָנאָמיש, סאָציאַל און קולטורעל (אויסער אין שפּראַך וואָס שייך די ניט־ענגליש־רעדנדיקע עלעמענטן) אימיגראַנטן פון צפון־אייראָפּע ניט מיט קיין סך זיך אונטערגעשיידט פון די אַנגלאָ־זאַקסישע תושבים. צווייטנס זיינען זיי אין אַ גרעסערער פּראָפּאָרציע געגאַנגען אויף לאַנד און געהאַט ווייניקער געלעגנהייט צו טרעטן אויף די הי־נער־אויגן פון דער „אַריסטאָקראַטיע". דריטנס — און דאָס איז אפשר דער עיקר — האָט מחמת דעם, וואָס זיי האָבן געהערט צו דעם פּראָטעסטאַנטישן גלויבן, געפעלט אין זייער באַציאונג מיט דער נאַטיווער באַפעלקערונג דער אויפרייצנדיקער מאָמענט פון רעליגיעזער צעטיילונג. גאָר אין גאַנצן אַן אַנדער לאַגע האָט זיך אָבער באַקומען, ווען אימיגראַנטן פון דרום־אירלאַנד האָבן אָנגעהייבן צו שטראָמען אַהער אין ריזיקע כוואַליעס און פאַקטיש געשאַפן דאָס ערשטע פּאָליטישע מינדערהייט־פּראָבלעם אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

.4

ווען אַמעריקע וואָלט זיך באַוואוסטזיניק אַרויסגעלאָזט זוכן אַ גרופּע וואָס זאָל נעמען אויף זיך צו שפּילן די ראָלע פֿון אַן עטנישער מינדערהייט, וואָלט זי קיין פּאַסיקערע גרופּע, ווי די דרום־אירלענדער זיינען געווען צו דעם דריטן יאָרצענדליק פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט, ניט געקאָנט געפֿינען.

אימיגראַנטן פֿון צפֿון־אירלאַנד — די אַזוי־גערופֿענע שאָטלענדער־אירלענדער — האָבן אָנגעהייבן צו קומען אין אַמעריקע נאָך אין די ערשטע יאָרן פֿון דעם קאָלאָניאַלן פּעריאָד. אין דער צייט פֿון דער רעוואָלוציע האָבן זיי שוין געשפּילט אַ גאַנץ אָנגעזעענע ראָלע. אָבער אין זייערע אָדערן האָט געפֿלייצט אָסך אַנגלאָ־זאַקסיש בלוט און זיי האָבן געהערט צו דעם זעלביקן גלויבן וואָס די אָפּשטאַמיקע פֿון די בריטישע אינזלען — איז דעריבער פּאַקטיש צווישן די צוויי קיין נפֿקא־מינא ניט געווען. א נפֿקא־מינא איז יאָ געווען אין שייכות מיט דרום־אירלענדער, וואָס האָבן, אין קלענערע צאָלן, אויך אָנגעהויבן צו קומען אַהער גאַנץ פֿרי אין דער אַמעריקאַנער געשיכטע. עס איז אפֿילו פֿאַראַן אַ סברא, אַז אין מיטן 17טן יאָרהונדערט האָבן די ענגלענדער אַריינגעשיקט אין די קאָלאָניעס דרום־אירלענדער ווי שקלאַפֿן [1]). אויף זיכער איז דאָס קיין מאָל ניט באַוויזן געוואָרן, עס איז אָבער יאָ באַקענט, אַז דזשאָרדזש וואַשינגטאָן האָט אויסגענוצט דעם האַס פֿון די דרום־אירלענדער קעגן ענגלאַנד אין דער מלחמה פֿאַר אומאָפּהענגיקייט. פֿון די 300 טויזנט פֿונט, וואָס 92 פֿילאַדעלפֿיער סוחרים האָבן אין 1780 געשאָפֿן פֿאַר דער רעוואָלוציאָנערער אַרמיי, איז אַריבער אַ דריטל געקומען פֿון דער אירלענדישער חבֿרה „די זין פֿון דעם הייליקן פּאַטריק" [2]). אין 1818 איז בלויז ביי דער אַרבעט אויף דעם אירי קאַנאַל געווען באַשעפֿטיקט אַרום 3000 אירלענדער. עס ווערט גערעכנט, אַז צו יענער צייט האָט זיך אין ניו יאָרק אַליין געפֿונען אַרום 10,000 אירלענדער.

אָבער וועגן אַ מאַסן־אימיגראַציע פֿון דרום־אירלאַנד קאָן מען רעדן ערשט אין שייכות מיט די צוואַנציקער פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט. ווי הויך די כוואַליעס פֿון דער דאָזיקער אימיגראַציע האָבן זיך נאָך דעם געהויבן קאָן מען משפּטן פֿון די וויטערדיקע ציפֿערן: דער צענזוס פֿון 1850 ציילט אָן 961,719 אירלענדער אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן; צען יאָר שפּעטער ציילט שוין די צענזוס אָן 1,611,304 אירלענדער.

ווען דער שטראָם האָט זיך אָנגעהויבן טראָגן פֿון דרום־אירלאַנד, איז די פֿאַראייניקטע שטאַטן, ווי מיר האָבן געזען, געווען אַן אַגריקולטורעל לאַנד. דער קאַמף צווישן דאָרף און שטאָט איז שוין אָבער געווען אין פֿולן גאַנג.

דאָס איז געווען די צייט פון דער דזשעקסאָנישער עפּאָכע, וואָס האָט, פון איין זייט פאַרשאַרפט די געמיטער צווישן די פאַרשיידענע טיילן פון דער באַפעלקערונג צוליב אירע סאָציאַל־פּאָליטישע רעפאָרמען און, פון דער אַנ־דערער זייט, פאַרלייגט אַ גינציקן באָדן פאַר מאַסן־היסטעריע. די שפּאַנונג צווישן די צפון און דרום שטאַטן איז געוואָרן אָנגעצויגענער מיט יעדער טאָג.

אין אָט אַזאַ צעררודערטער צייט הייבן אָן צו קומען אַהער אין די טויזנ־טער און צענדליקער טויזנטער מענטשן וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער אומוויסנקייט און אָרעמקייט. געווען זיינען זיי אין דער אַלטער היים פּויערים און לאַנדאַרבעטער, דאָ באַזעצן זיי זיך אין די גרויסע שטעט און פאַלן אַריין אין דעם אומקוואַליציפירטן פּראָלעטאַריאַט. אויף וויפיל זיי האָבן זיך גלייך פון אָנהייב אורבאַניזירט קאָן מען זען פון דעם, וואָס אַרום דריי־פערטל פון דער אירלענדישער אימיגראַציע האָט זיך קאָנצענטרירט אין די פאָלגנדיקע שטאַטן: ניו יאָרק, מאַסאַטשוסעטס, פּענסילווייניע, אילינאָיס, ניו דזשורזי, קאָנעטיקאַט, אָהייאָ, קאַליפאָרניא. אין אָט די אַכט שטאַטן האָבן זיי זיך באַ־זעצט אין 12 שטעט; און אין די דאָזיקע 12 שטעט האָבן זיי זיך אַריינגעפּאַקט אין עטלעכע גאַסן — און דאָרט געשאַפן פאַר זיך קליין־אירלאַנדס.

אויבן האָבן מיר שוין געזען ווי אַזוי עס האָט אויסגעקוקט דאָס ניו יאָרקער קליין־אירלאַנד. אָט איז אַ בילד פון קליין־אירלאַנד אין באָסטאָן אין דעם יאָר 1864:

> די איינוואוינער שיינען פולשטענדיק צו איגנאָרירן פּערזענלעכע ריינקייט אויב ניט די סאַמע ערשטע פּרינציפּן פון אָנשטענדיקייט. זייערע אַלגעמיינע האַנד־לונגען און אויסזען שטימען מיט זייערע מיזערנע וואוינונגען. אָט די גלייכגיל־טיקייט צו אייגענער און היים־ריינלעכקייט איז זיכער געקומען פון אַ לאַנגער פאַמיליאַרקייט מיט אַ העסלעכער אומגעגנט, וואָס איז אין היפוך צו אַלע סאָציאַלע און מאָראַלישע פאַרבעסערונגען [3].

אין די ציטירטע ווערטער וואָס זיינען גענומען פון דעם באַריכט פון אַ שטאַט אינספּעקטאָר, איז דאָ מער ווי אַ בילד פון דעם פיזישן אויסזען פון דעם אירלענדישן געטאָ אין באָסטאָן; עס איז שוין אין זיי אויך דאָ די באַ־ציאונג פון דער נאַטיווער באַפעלקערונג. און אָט איז נאָך אַ בילד פון דעם ניו יאָרקער דרייצענטן שטאָט־באַצירק, די צייט איז דיזעלביקע, די זעכציקער:

> פון דער פערציקסטער צו דער פופציקסטער גאַס איז די אויסלענדישע באַפעל־קערונג געווען דער עיקר אירלענדיש אָדער פון אירלענדישן אָפּשטאַם. [זי איז געווען] אַריינגעפּאַקט אין שמוציקע טענעמענטס [און געהאַט] די סאַמע אומריינסטע און דעגראַדירטסטע פּערזענלעכע געוווינהייטן [4].

מיט אַט דער גוואַלטיקער קאָנצענטרירטקייט אַליין האָבן די אירלענדער זיך שוין שטאַרק אויסגעצייכנט פֿון די אַנדערע אימיגראַנטן וואָס זיינען געקומען פֿאַר זיי און באַגלייך מיט זיי. זיי זיינען געבליבן אין די שטעט ערשטנס דערפֿאַר, ווייל עס האָבן זיי געפֿעלט די מינימום־מיטלען וואָס זיינען געווען נייטיק צו גיין אויף לאַנד; צווייטנס דערפֿאַר, ווייל די שטעט האָבן זיך אין זיי גענייטיקט בעת די לאַנדווירטשאַפֿט האָט זיך גריילעך געקאָנט באַגיין אָן זיי. די וואַקסנדיקע אינדוסטריע האָט, ווי מיר האָבן געזען, אויף דעם אינערלעכן אַרבעטמאַרק בשום אופֿן ניט געקאָנט געפֿינען די אומקוואַליפֿיצירטע אַרבעט־קראַפֿט, וואָס זי האָט באַדאַרפֿט האָבן. פּונקט, ווי די קאָלאָניסטן האָבן זייער אַרבעט־קראַפֿט געשעפּט פֿון „פֿאַרמשכנטע דינערס" און די דרום־פּלאַנטאַטאָרן פֿון שוואַרצע שקלאַפֿן, אַזוי האָט די אינדוסטריע געשעפּט איר אַרבעט־קראַפֿט פֿון אייראָפּעאישער אימיגראַציע און אין דער צייט, וועגן וועלכער מיר רעדן דאָ, דער עיקר — פֿון דרום־אירלאַנד.

דאָס איז געווען די צייט פֿון דער גרויסער קאַרטאָפֿל־אומגערעטעניש אין אירלאַנד, וואָס האָט אין יענעם לאַנד פֿאַראורזאַכט אַ מוראדיקן הונגער און האָט גרויסע מאַסן אירלענדער געטריבן צו וואַנדערן. אָבער וויכטיקער נאָך פֿון דעם פֿיזישן הונגער אין אירלאַנד, איז געווען דער הונגער נאָך „שוואַרצע" אַרבעטס־הענט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. אויף צוציען אימיגראַנטן — זאָגט העלען ל. סומנער — „האָט אין אַלגעמיין די פּראָספּעריטעט פֿון אָט דעם לאַנד (אַמעריקע) געהאַט אַ גרעסערע השפּעה איידער די איבערבאַפֿעלקערונג און אָרעמקייט פֿון די פֿרעמדע לענדער, ווייל די גרויס פֿון דער אימיגראַציע פּאַסט זיך שנעל צו. צו די פֿלוקטואַציעס פֿון די אינדוסטריעלע באַדינגונגען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן" [5]).

ווען מען רעדט פֿון אינדוסטריע סתם, באַקומט מען נאָך ניט קיין קלאָרן באַגריף פֿון די פֿונקציעס, וואָס די אירלענדער האָבן דאָ אויסגעפֿילט, און ניט פֿון דער אומגלייבלעכער עקספּלואַטאַציע, וואָס זיי זיינען דאָ אויסגעשטאַנען איידער זיי אַליין האָבן גראַדואירט צו „אינטעליגענטערע" פֿאַכן. מען דאַרף האָבן אין זינען, אַז זיי זיינען די ערשטע יאָרן געווען באַשעפֿטיקט אין שמוציקער, דרויסנדיקער אַרבעט, ביים גראָבן קאַנאַלן, לייגן וועגן, טריקענען זומפּן, איינפֿירן סאַניטאַציע, טראָגן שווערע פּעק וכדומה. דאָס איז געווען שרעקלעך־שלעכט באַצאָלטע אַרבעט, וואָס האָט געהאַלטן די אירלענדער אין ענגקייט און קויט, אין קראַנקייט און אָפּגעלאָזנקייט און דערמוטיקט צווישן זיי שכרות. ווען מען נעמט דאָס אין זינען, פֿאַרשטייט מען, ערשטנס, פֿאַרוואָס מען האָט צווישן די יאַנקיס און אַנדערע „נאָרדישע" יחסנים ניט געקאָנט געפֿינען קיין בעלנים אויף צו נעמען אויף זיך אַזעלכע פֿונקציעס און, צווייטנס,

פאַרוואָס פונקט דאַן, ווען די אַנטי־אימיגראַנטן, און ספּעציעל אַנטי־אירלענדער שטימונגען, האָבן זיך געהויבן אין לאַנד, האָט קאַפּיטאַל דערמוטיקט — און צייטנווייס אפילו פינאַנסירט — אַן אימיגראַציע פון אירלענדער. דאָס איז איינער פון די כאַראַקטעריסטישע שטריכן פון דער אַמעריקאַנער באַציאונג צו איינוואַנדערונג אין די צייטן, ווען דאָס לאַנד האָט זיך אין איינוואַנדערונג גענייטיקט. אַמעריקע האָט געזוכט אימיגראַציע און האָט זיך באַצויגן מיט פאַראַכטונג, אָפט מיט שנאה, צו אימיגראַנטן.

קאַפּיטאַל האָט געמוזט האָבן די „שוואַרצע" אַרבעטער, אָבער אַז זיי זיינען אַהער געקומען — האָט ער זיי איבערגעלאָזט אויף אייגענעם באַראָט און זיי אויסגעוויזן צו די פאַראורטיילן פון אַן אומפריינטלעכן אַרום. מאַסן אירלענדער זיינען אַהער געקומען קראַנק און אָפּגעשוואַכט פון דעם הונגער און מגפות וואָס האָבן געהערשט אין זייער אַלטן היימלאַנד — אַמעריקע האָט זיך ווייניק געקימערט. „קאַנאַדע און די פאַראייניקטע שטאַטן" — זאָגט שאַונעסי — „האָט אויפגענומען מיט אָפענע אָרעמס די פליכטלינגען, אָבער נאָר כדי אין טויזנטער און טויזנטער פאַלן צו שטעלן אַ קבר פאַר די וואָס האָבן מער ניט געקאָנט ווידערשטיין דאָס קויקלען פון די חולאתן און די שוועריקייטן פון דער ים־רייזע און דעם שוידערלעכן שיף־פיבער". שאַונעסי גיט צו:

> אין די פאַראייניקטע שטאַטן זיינען די שפּיטאָלן פון די מזרח־שטעט געווען אָנגעפילט מיט קראַנקע אירלענדער; עס איז אוממעגלעך אָפּצושאַצן די צאָל טויטפאַלן אין די דאָזיקע אינסטיטוציעס, שוין אָפּגעזען פון דער גרויסער צאָל וואָס זיינען אויסגעגאַנגען אין פּריוואַטע היימען[6].

מען האָט געמאַכט אַ צאָל פאַרזוכן דרום־אירלענדישע אימיגראַנטן אַריבערצופירן אויף ערד. נאָך אין 1818 האָבן עטלעכע אירלענדישע חברות איבערגעגעבן דעם קאָנגרעס אַ פּעטיציע, אין וועלכער זיי האָבן געבעטן אַ שטיק לאַנד אין אילינאָיס וואָס זאָל זיין צו פאַרקויפן בלויז צו אירלענדער אויף לאַנגטערמיניקע קרעדיטן און וואו זיי זאָלן קאָנען אויפבויען אַ „נייע און גליקלעכע אירלאַנד". דער קאָנגרעס האָט די פּעטיציע צוריקגעוויזן. אַ צווייטער פאַרזוך צו גרינדן אַן אירלענדישן שטאַט אין די פאַראייניקטע שטאַטן אָדער קאַנאַדע איז געמאַכט געוואָרן אין 1856. די געזעלשאַפט צו העלפן אירלענדישע אימיגראַנטן האָט פאַר דעם צוועק אָפּגעהאַלטן אַ צוזאַמענפאָר אין באַפאַלאָ; אויך אָט דער פאַרזוך האָט זיך ניט איינגעגעבן. אַ ביסל מער הצלחה האָט געהאַט ביסקופּ ספּאָלדינג. ער האָט געשאַפן די אירלענדיש־קאַטוילישע קאָלאָניזאַציע געזעלשאַפט, וואָס האָט געגרינדעט אַ צאָל קאָלאָניעס. אָבער די געזעלשאַפט האָט זיך לאַנג ניט געקאָנט האַלטן און אין 1891 האָט זי זיך אויפ־

געליִיזט. די אירלענדער האָבן פון די שטעט ניט געוואָלט, און ניט געקאָנט זיך רירן.

אָט דאָס אַלץ, וואָס איז אויסגערעכנט געוואָרן אין די פריערדיקע פּאַראַגראַפן איז פאַר זיך אַליין געווען גענוג אויסצעטיילן די אירלענדער פון די אַנדערע אימיגראַנטן — און אודאי פון דער נאַטיווער באַפעלקערונג — און אויסזעצן זיי צו אַן אויבן־אַראָפּ באַציאונג מצד דער אַרום. דאָס אַליין, פון דער אַנדערער זייט, איז אָבער געווען גענוג צו וואַרעמען אין זיי אַן עטנישע גרופּע־סאָלידאַריטעט. די פאַראַכטונג פון דרויסן האָט געשמידט די גרופּעשקייט פון אינווייניק. אָבער עס זיינען געווען אַנדערע פאַקטאָרן, וואָס האָבן געשפּילט נאָך אַ גרעסערע ראָלע סיי אין דער אומפּריינטשאַפט פון דרויסן סיי אין דער צעמענטירטקייט פון אינווייניק.

די אַנדערע אימיגראַנטן פון דער „אַלטער" אימיגראַציע זיינען געווען קינדער פון פרייע — צומאָל אפילו הערשנדיקע — פעלקער. די אירלענדער האָבן געהערט צו אַן אונטערדריקט פאָלק. די ערשטע האָבן מיט זיך ניט געבראַכט קיין נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען פון דער היים, בעת די לעצטע האָבן מיטגעבראַכט אַ ביטערן באַוואוסטזיין פון נאַציאָנאַלער געקריוודעטקייט. אין זיי האָט געגליט באַגער צו באַפרייען זייער לאַנד און אַ האַס צו די אונטערדריקער פון זייער פאָלק. זיי זיינען געקומען קיין אַמעריקע דערפאַר, ווייל די ביטערע עקאָנאָמישע נויט, וואָס דער פרעמדער באַהערשער האָט פאַראורזאַכט, און די פּאָליטישע רדיפות, וואָס ער האָט דורכגעפירט, האָבן זיי פאַרטריבן פון זייער באַליבט פאָטערלאַנד. זיי זיינען געקומען מיט דעם באַשלוס פון דאַנען פאַרצוזעצן דעם קאַמף פאַר אירלאַנדס זעלבסטשטענדיקייט און געפונען האָבן זיי, אַז די אָפּשטאַמיקע פון דעם פאַרהאַסטן ענגלאַנד זיינען די באַלעבאַטים אויך פון דעם נייעם לאַנד. און געזען האָבן זיי אַז דאָס זיינען די זעלביקע אָפּשטאַמיקע פון ענגלאַנד, וואָס עקספּלואַטירן די אירלענדער אַזוי שענדלעך און פאַרפאָלגן זיי אויך אין די פאַראייניקטע שטאַטן. „די אַריינפאָרנדיקע אירלענדער" — שרייבט עדוואַרד פ. ראָבערטס — „זיינען געשטאַנען פאַר דעם פאַקט, אַז די עפנטלעכע מיינונג איז אין זייער נייער היים געשטאַלטיקט און דירעקטירט געוואָרן דורך מענטשן, וואָס האָבן פון זייערע [די אירלענדערס] אונטערדריקערס גערשנט אַסך פון די פאַראורטיילן און אַנטיפּאַטיעס" ²).

צוליב אָט די פאַראורטיילן און אַנטיפּאַטיעס האָבן די היגע אירלענדער ניט געקאָנט פאַרגעסן די אומרעכט, וואָס ענגלענדער זיינען כלפּי זיי באַגאַנגען אין אירלאַנד, אפילו ווען זיי וואָלטן דאָס געוואָלט פאַרגעסן. פיינלעכע איבערלעבונגען אין דער נייער היים האָבן זיך פאַראייניקט מיט ביטערע זכרונות פון דער אַלטער היים און האָבן צוזאַמען געהאַלטן הייס אין דעם איר־

לענדער דעם האַס צו ענגלאַנד. אַט דער האַס, וואָס איז נאָך אפילו הײַנט גענוג שטאַרק, איז געווען אײנער פון די וויכטיקסטן פאַקטאָרן אין צעמענטירן די אירלענדישע עטנישע גרופּעשקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

נאָך אַ פאַקטאָר — אפשר דער דער וויכטיקסטער — איז געווען די קאַטוי־לישע קירכע. „דער באַטייט פון די אירלענדער אין דער געשיכטע פון דער רוימיש־קאַטוילישער קירכע אין די פאַראייניקטע שטאַטן און די ראָלע פון דער קירכע אין דעם לעבן פון די אירלענדער איז אַזוי אַלגעמיין אַנערקענט" — זאָגט פּראָפעסאָר וויטקע — „אַז די באַהויפּטונג אַז די קאַטוילישע קירכע אין אַמעריקע אין אין די אַכצן־פערציקער געוואָרן דער עיקר אַן אימיגראַנטן־קירכע און האָט פאַר יאָרצענדליקער פאָרגעזעצט צו באַקומען אירע וויכטיקסטע צוואוקסן פון אויסלאַנד, וועט קוים פון וועמען עס איז וואָס איז באַקענט מיט די פאַקטן, אָפּגעפרעגט ווערן" [7].

און דערמאָנט מען זיך, אַז די אירלענדער זײַנען אין מיטן 19טן יאָרהונ־דערט געווען אין דער גרעסטער מאָס באַשעפטיקט ווי שוואַרצע אַרבעטער אין עפנטלעכע אונטערנעמונגען און אין פאַבריקן, באַגרײַפט מען ערשט די ריכ־טיקייט פון וויטקעס ווײַטערדיקע באַמערקונג:

> אין ניי־ענגלאַנד, ווי אין מערב, קאָן מען די אויסשפרייטונג פון די קאַטוילישע קלויסטערס גרינג אָנצייכענען, ווען מען פאָלגט נאָך אַ מאַפּע פון אינלענדישע [סאַניטאַרישע און וועגן־] פאַרבעסערונג־פּראָיעקטן און פון דער גרינדונג פון פאַבריק־שטעט [8].

אַזוי אַנטשיידנדיק איז געווען די קאַטוילישע קירכע אין דעם לעבן און אַנטוויקלונג פון די אירלענדער אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אַז עס איז נייטיק וועגן דעם ענין קאַטוליציזם און דער באַציאונג צו אים מצד דער פּראָטעס־טאַנטישער מערהייט צו רעדן אויספירלעכער.

5.

מען האָט קאַטאָליקן אין אַמעריקע די ערשטע צײַטן זייער און זייער ניט ליב געהאַט.

ווען די אַמעריקאַנער קאָלאָניעס זײַנען אויפגעקומען, איז די רעפאָרמאַ־ציע אין דער קריסטלעכער רעליגיע געווען נאָך ניט סטאַביליזירט. אין ענג־לאַנד גופא איז דער קאַמף צווישן דעם פּראָטעסטאַניזם און דעם קאַטוליציזם נאָך געווען זייער העפטיק און ביטער. רעליגיעזער פאַנאַטיזם און אומטאָלע־ראַנץ איז געווען גוואַלטיק פאַרשפּרייט. די פּוריטאַנער, וואָס זײַנען בײַ זייער

קומען אַהער, נאָך אַמאָל צו ציטירן פּראָפֿעסאָר מעריאַמס כאַראַקטעריזאַציע, געווען מער פֿאַראינטערעסירט אין שאַפֿן אַ קירכע ווי אַ פּאָליטישן שטאַט, זיינען דערגאַנגען צו דער גרינדונג פֿון אַ טעאָקראַטיע, וואָס איז מיט אירע שאַרפֿסטע שפּיצן געווען געריכט קעגן דער קאַטוילישער קירכע — אויב ניט אַקטיוו, ווייל קאַטאָליקן זיינען דאַן נאָך ניט געווען אין לאַנד, איז פּאָטענציעל.

עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז איינער פֿון די מאָטיוון, וואָס פּעטער סטייוועסאַנט האָט אָנגעגעבן אין זיין פּעטיציע צו דער דאַטש־אינדישער געזעלשאַפֿט צו באַגרינדן זיין פֿאָדערונג ניט אַריינצולאָזן יידן אין ניי־אַמסטערדאַם (די שפּעטערדיקע ניו יאָרק) איז געווען, אַז אַריינלאָזן יידן וועט פֿירן צו דעם אַז קאַטאָליקן וועלן אין ניי־אַמסטערדאַם אויפֿבויען אַ קירכע. אין די פּאַראָרדנונגען וואָס האָבן געבראַכט צו דער גרינדונג פֿון דזשאָרדזשיאַ איז געווען איינגעשריבן, אַז אין דער קאָלאָניע דאַרפֿן אַלע האָבן פֿרייהייט פֿון גלויבן, אַריינגערעכנט יידן, אָבער ניט קאַטאָליקן אָדער פּאַפּיסטן, ווי גאָטספּאַרכטיקע פּראָטעסטאַנטן האָבן ליב געהאַט קאַטאָליקן צו רופֿן. מערילאַנד, וואָס לאָרד באַלטימאָר האָט געגרינדעט מיט דעם צוועק צו שאַפֿן אַ מקלט פֿאַר קאַטאָליקן, האָט זיך שנעל פֿאַרוואַנדלט אין אַ קאָלאָניע וואָס האָט קאַטאָליקן גרויזאַם גערודפֿט. אין מאַסאַטשוסעטס האָט די ערשטע צייטן געדראָט קאַטאָליקן טויט־שטראָף פֿאַר באַטרעטן דעם באָדן פֿון דער קאָלאָניע.

באַגרעניצונגען אויף קאַטאָליקן האָבן געהערשט אין פּאַקטיש אַלע קאָלאָניעס, מיט דעם אָננעמען פֿון דער קאָנסטיטוציע פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן, וואָס האָט דורכגעפֿירט אַ גרינטלעכע פֿאַנאַנדערטיילונג פֿון שטאַט און קירכע, זיינען נאָך ווייט ניט אָפּגעשאַפֿן געוואָרן די אַנטי־קאַטוילישע געזעצן וואָס די באַזונדערע שטאַטן האָבן געהאַט אין זייערע סטאַטוטן. שרייבט דער קאַטוילישער פֿאָרשער שאונעסי:

> דער איינציקער לאָגישער אויספֿיר איז... אַז די פֿאָרשריפֿטן פֿון דער פֿעדעראַלער קאָנסטיטוציע האָבן גאָר ניט געהאַט צו טאָן מיט רעליגיעזער פֿרייהייט אין די שטאַטן. דער אמת איז אַז ווען די נייע צענטראַלע רעגירונג איז געגרינדעט געוואָרן, איז די קאַטוילישע קירכע געווען פֿריי און אומגעפּענטעט אין בלויז פֿיר שטאַטן; אין נאָך צוויי זיינען די באַדינגונגען געווען צו דערליידן; בעת אין די איבריקע זיבן איז די קירכע געווען דער אָביעקט פֿון רעסטריקציעס וואָס האָבן ניט געקאָנט ניט פֿאַרהאַלטן איר וואוקס [1].

ניו העמפּשייר האָט אירע קאָנסטיטוציאָנעלע דיסקרימינאַציעס קעגן קאַטאָליקן (און אַנדערע ניט פּראָטעסטאַנישע גרופּעס) ניט אָפּגעשאַפֿט אין גאַנצן ביז 1876. ערשט אין 1833 האָט מאַסאַטשוסעטס אַרויסגענומען פֿון

דער שבועה, וואָס שטאַט־באַאַמטע האָבן געדאַרפט אָפּגעבן ביים אַריינטרעטן אין אַמט, אַ פּונקט וואָס איז געווען געריכט קעגן קאַטאָליקן. אין ניו יאָרק האָבן די רעסטריקציעס קעגן קאַטאָליקן אָנגעהאַלטן ביז 1806. ניו דזשוירזי האָט ביז 1844 דערלויבט בלויז פּראָטעסטאַנטן צו האַלטן עפנטלעכע אַמטן. אין קאָנעטיקאָט איז קאָנגרעגאַציאָנאַליזם פּאַקטיש געווען אַ שטאַט־רעליגיע ביז 1818. דרום־קאַראָליינאַ האָט ערשט אין 1790 צוריקגערופן די קאָנסטיטוציאָנעלע אָנערקענונג פון דעם פּראָטעסטאַנטיזם ווי אַ שטאַט־רעליגיע. צפון קאַראָליינאַ האָט ביז 1835 באַשרענקט דאָס האַלטן עפנטלעכע אַמטן צו פּראָטעסטאַנטן.

די ווידעראַנאַנדיקייט צווישן דער פעדעראַלער קאָנסטיטוציע און די געזעצן פון די באַזונדערע שטאַטן געהערט אויך צו די ווידערשפּרוכן אין דער אַמעריקאַנער ווירקלעכקייט, וואָס פון זיי איז גערעדט געוואָרן אין דער ערשטער טייל פון אָט דער אַרבעט. די פעדעראַלע קאָנסטיטוציע איז, ניט געקוקט אויף אירע וועזנטלעכע אָפּווייכן פון דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט, געווען אַ נייער פּאָליטישער דאָקומענט וואָס איז געשאַפן געוואָרן אין רעזולטאַט פון אַ רעוואָלוציע קעגן ענגלאַנד און וואָס האָט געלייגט דעם יסוד פאַר אַ נייער נאַציע. אין די קאָנסטיטוציעס פון די באַזונדערע שטאַטן, דערקעגן, האָט זיך נאָך זייער שטאַרק געפילט די השפּעה פון דער געזעצגעבונג און די מנהגים פון דער ענגלישער הערשאַפט. די פאַראייניקטע שטאַטן איז געווען אַ נייע מדינהשאַפט; די באַזונדערע שטאַטן זיינען נאָר געווען טראַנספאָרמאַציעס פון די פריערדיקע קאָלאָניעס — האָבן זיי פון דעם קאָלאָניאַלן פּעריאָד אַריבערגעטראָגן אַ גרעסערע טייל פון דער גייסטיקער ירושה, אין וועלכער פאָראורטיילן קעגן מענטשן וואָס זיינען אַנדערש איז געווען אַ וויכטיקער פאַקטאָר.

אויף דער נאַציאָנאַלער רעגירונג איז נאָך געלעגן דער שטעמפּל פון יענעם וואונדערלעכן קאָדער וואָס האָט דורכגעפירט די רעוואָלוציע און וואָס, פון דעם שטאַנדפּונקט פון מאָראַלישער הויך און אינטעלעקטועלער קאַפּאַציטעט, איז ער געווען אומפאַרגלייכלעך. אַדמיניסטראַציעס וואָס זיינען צונויפגעשטעלט געוואָרן פון פירערס פון אָט אַזאַ פאַרנעם, האָבן געהאַט דעם מוט צו דערקלערן, ווי דאָס האָט געטאָן די פעדעראַלע רעגירונג אין אַן אָפּמאַך, וואָס זי האָט אין 1796 געשלאָסן מיט טריפּאָלי, אַז די רעגירונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן איז „אין קיין שום זין ניט באַזירט אויף דער קריסטלעכער רעליגיע". היינט וואָלט קיין שום אַמעריקאַנער רעגירונג ניט געוואָגט צו מאַכן אַזאַ דערקלערונג; און ניט קיין קליינע ראָלע האָט אין דער ענדערונג פון דעם מאָראַלישן קלימאַט געשפּילט דער גייסט וואָס האָט לכתחילה געהערשט

אין די באַזונדערע שטאַטן. מען דאַרף צוגעבן, אַז דער דאָזיקער גייסט איז געווען נענטער צו דער פּסיכיק פון דעם אַמעריקאַנער פאָלק, וואָס איר אַנט־וויקלונג און אויספאָרמירונג האָבן מיר אַנאַליזירט אין דער ערשטער טייל, ווי דער גייסט פון די „אַגנאָסטיקער" און „אַטעאיסטן" — ווי די פרומע פלעגן זיי רופן — וואָס האָבן אונטערגעשריבן די דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט. אפשר האָט קיין זין ניט צו רעדן פון נענטער און ווייטער: ריכטיקער וואָלט געווען צו זאָגן, אַז אויף די פליגלען פון דעם רעוואָלוציאָנערן אויפשוואונג האָט זיך די יונגע אַמעריקאַנער רעפּובליק אויפגעהויבן צו זייער אַ גרויסער הויך, פון וועלכער זי האָט זיך געמוזט אַראָפּלאָזן ווען די כוואַליעס פון דעם אויפשוואונג האָבן זיך געזעצט. דאָס האָט גענומען עטלעכע יאָר — אפשר די איינציקע עטלעכע יאָר אין משך פון דער אַמעריקאַנער געשיכטע, ווען דער באַלאַנס צווישן די מאַטעריעלע און גייסטיקע פּאָטענצן פון דעם לאַנד איז געווען מער אָדער ווייניקער אויסגעגליכן. און עס איז קיין וואונדער ניט, וואָס אויסגעגליכן האָט אים די פּאָליטיק: ווי מיר האָבן געזען אין דער ערשטער טייל, איז די פּאָליטיק די בריק צווישן ציוויליזאַציע און קולטור.

און עס איז געווען נאָך אַ זייער וויכטיקע אורזאַך, פאַרוואָס עס האָט אין דער פעדעראַלער קאָנסטיטוציע געהערשט אַ ליבעראַלערער גייסט ווי אין די שטאַט־געזעצן. אויף דעם נאַציאָנאַלן מאַשטאַב האָט זיך שוין שטאַרק געפילט די אורבאַנישע השפּעה פון דעם אויפשטייגנדיקן אינדוסטריאַליזם, בעת אין די באַזונדערע שטאַטן איז געווען פעסטער די רוראַלע טראַדיציע פון דער לאַנד־ווירטשאַפט. אָט די טראַדיציע, צוזאַמען מיט די ספּעציעלע גייסטיקע באַ־דערפענישן פון דעם פּראָנטירמאַן, האָט עס געשאַפן דעם באָדן פאַר דעם עוואַנגעליציזם מיט די אויסווירקונגען וואָס זיינען אַנאַליזירט געוואָרן אין דער ערשטער טייל. אַז דער עוואַנגעליציזם האָט אָנגענומען אַ פיינטלעכע שטע־לונג צו דעם קאַטוליציזם — איז זעלבסטפאַרשטענדלעך. און גראָד האָבן די קאַטוילישע אירלענדער אָנגעהייבן צו קומען אַהער אין גרויסע מאַסן אין דער צייט, ווען דער עוואַנגעליציזם האָט זיך מיט דער קראַפט פון אַ פאַרפּלייצונג צעגאָסן איבערן לאַנד. דאָס איז געווען די צייט, ווען דער דורכשניטלעכער פאָלקס־מענטש האָט, אונטער דער ווירקונג פון דעם דזשעקסאָניזם, זיך געפילט זייער האַפּערדיק און איז געווען זיכער, אַז אים געהערט דער שליסל צו די פאַראייניקטע שטאַטן.

דער דאָזיקער פאָלקס־מענטש האָט זיך געפונען ניט נאָר אין די רוראַלע געגענטן און ניט אַלע מאָל איז ער געווען אַ פּראָנטירמאַן: גאַנץ אָפט איז ער גאָר געווען אַן אַרבעטער און געלעבט אין דער גרויסער שטאָט. דער לעצטער האָט אין די אָנקומענדיקע אירלענדער, אויסער אַלעמען, געזען אַ געפערלעכן

עקאָנאָמישן קאָנקורענט. אמת, די וואָקסנדיקע אינדוסטריע האָט געשלונגען אַרבעט־הענט און געפאָדערט נאָך. אמת אויך, אַז די אימיגראַנטן האָבן די תושבים־אַרבעטער געגעבן אַ מעגלעכקייט צו גיין צו בעסער־באַצאָלטע און העכער־קוואַליפיצירטע מלאכות, וואָס דאָס איז דער טייטש: הויבונג פון דעם לעבנס־סטאַנדאַרט; אמת ווייטער, אַז די ניי־אָנגעקומענע האָבן פאַרגרעסערט דעם אינערלעכן מאַרק; און אודאי איז געווען אמת, אַז פּאַראַלעל מיט דער אימיגראַציע איז געגאַנגען ניט אַן עקאָנאָמישע איינשרומפּונג, נאָר אַן עקאָנאָמישע עקספּאַנסיע; — דאָס אַלץ איז אָביעקטיוו טאַקע געווען אמת, אָבער סוביעקטיוו האָט דאָס דער אַרבעטער־תושב אַנדערש געזען.

דער דורכשניטלעכער אַרבעטער האָט דעם קאַפּיטאַליסטישן פּראָדוקציע־אופן ניט פאַרשטאַנען און אין די קאַפּיטאַליסטישע ווירטשאַפטלעכע פּראָצעסן זיך ניט פאַנאַנדערגעקליבן. ווען ער האָט געזען אַרבעטסלאָזע, האָט ער ניט געוואוסט, אַז אפילו אין די סאַמע בליענדיקסטע פּראָספּעריטעט־יאָרן נייטיקט זיך די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע אין אַ געוויסער אינדוסטריעלער רעזערוו־אַרמיי. און ווען ער האָט איבערגעלעבט דעם קריזיס פון 1819, צי פון 1837 אָדער פון 1857, האָט ער אויך ניט באַנומען, אַז קריזיסן וואָרצלען אין דעם פּריוואַט־אייגנטום פון דער ווירטשאַפט. ער האָט דאָס גיכער פאַרבונדן מיט די אימיגראַנטן וואָס זיינען גרייט צו אַרבעטן פאַר אַ הונגער־לוין אונטער די סאַמע ערגסטע באַדינגונגען. די אימיגראַנטן — האָט דער נאַטיווער אַרבעטער באַשלאָסן — לאָזן זיך אַזוי עקספּלואַטירן דערפאַר, ווייל זיי ווייסן ניט בעסער, נייטיקן זיך ניט אין מער און זיינען בכלל פון אַ נידעריקערן מענטשלעכן מין. אין דעם קאַטוליציזם פון די אירלענדער האָט דער נאַטיוו־אַמעריקאַנער געזען אַ באַשטעטיקונג אַז זיין אָפּשאַץ פון די אימיגראַנטן איז אַ ריכטיקער.

6.

לאָמיר אונטערציען אַ צייטווייליקן סך הכל:

די אירלענדער זיינען אין מאַסן געקומען אַהער אין אַ צייט פון גרויסן עקאָנאָמישן איבערברוך. די הויפּט־באַלעבאַטים פון דעם לאַנד זיינען געווען אָפּשטאַמיקע פון זייערע נאַציאָנאַלע באַהערשער אין אירלאַנד. בעת דאָס לאַנד איז געווען פּראָטעסטאַנטיש און האָט זיך אָנגעהייבן דערוווּיטערן פון דעם רעליגיעז־פרייען גייסט פון דער דעקלאַראַציע און קאָנסטיטוציע, זיינען די אירלענדער געווען קאַטאָליקן. בעת די נאַטיווע באַפעלקערונג איז געווען אַן איבערוועגנדיק־אַגריקולטורעלע און רוראַלע, האָבן זיי זיך קאָנצענטרירט אין די שטעט — און אין די שטעט גופא האָבן זיי זיך פאַרשפּאַרט אין

געטאָס. בעת די מערסטע נאַטיווע שטאַטישע אַרבעטער זיינען געווען האַנט־ווערקער און קוואַליפיצירטע באַלמעלאָכעס, זיינען די אירלענדער געווען כמעט אָן אויסנאַם „שוואַרצע" אַרבעטער. בעת דאָס לאַנד איז שוין געגאַנגען צו אַ העכערן ניוואָ פון בילדונג, זיינען זיי אין דער גרויסער מערהייט געווען אומוויסנדיק און אפילו אַנאַלפאַבעטיש. בעת די אַלטע באַפעלקערונג, און ספּעציעל די אַרבעטער, האָבן געפּירט אַ קאַמף פאַר אַ מלוכהש־סעקולעלער שול סיסטעם, האָבן די אירלענדער אַנגעהייבן שאַפן רעליגיעז־פּאַראָכיאַלע שולן און קאַנווענטן. בעת אין לאַנד האָט געהערשט די טיראַניי פון דער מערהייט, האָבן די אירלענדער זיך געטוליעט איינער אין דעם אַנדערן און געשמידט זייער אייגנאַרטיקע גרופּעשקייט.

און טאָמער איז דאָס נאָך אַלץ וויניק, האָבן די אירלענדער פאַרוואַנדלט די פאַראייניקטע שטאַטן אין אַ באַזע פאַר זייער מלחמה קעגן דעם אַלטן שונא — ענגלאַנד. זיי האָבן זיך באַזעצט בלויז אין די צפון־שטאַטן און פונדעסטוועגן ניט געגאַנגען אין דעם גייסט פון די דאָזיקע שטאַטן בנוגע צו דער פראַגע פון שקלאַפעריי אין די דרום־שטאַטן; זיי האָבן פּשוט מורא געהאַט, אַז מיט דעם אָפּשאַף פון שקלאַפעריי, וועלן זיך די באַפרייטע נעגערס אַ לאָז טאָן צו די צפון־שטאַטן, צושטעלן די ביליקע אַרבעטס־קראַפט וואָס די אינדוסטריע דאַרף דאָרט האָבן און אַזוי אַרום קאָנקורירן מיט זיי — מיט די אירלענדער. ווען מען נעמט דאָס אַלץ צונויף, וואונדערט מען זיך ניט, וואָס די אירלענדער זיינען געוואָרן אַ ציל־ברעט פאַר אַלע פיילן פון די אַנטי־פרעמדע און אַנטי־אימיגראַנטן בויגנס.

דזשיימס ברייס האָט דאָס אַלץ סומירט אין עטלעכע ווערטער: „עס איז דאָ" — זאָגט ער — „אַ נייגונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן צו נוצן אימי־גראַנטן, און ספּעציעל די אירלענדער, אַסך אַזוי ווי מען נוצט אַ קאַץ אין אַ קיך: צו האַלטן זי פאַראַנטוואָרטלעך פאַר צעבראָכענע טעלער און פאַר שפּייז וואָס פאַרשווינדט"[1].

וואָס דאָס איז אַקוראַט די כאַראַקטעריסטישע באַציאונג פון דער מערהייט פון דער באַפעלקערונג וואָס האַלט זיך פאַר דעם באַלעבאָס פון לאַנד צו אַ מינדערהייט, אויף וועלכער די מערהייט קוקט ווי אויף אַ פרעמדן עלעמענט.

7.

וואַלטן כאָטש די אירלענדער געווען צופרידן צו פאַרבלייבן אין די גע־טאָס און ניט צו שפּאַרן זיך אַהין, וואו מען האָט זיי ניט געוואָלט, וואָלטן זיי נאָך מסתמא אַזוי פיל אומצופרידנקייט מצד דעם אַרום ניט אַרויסגערופן.

איז אָבער די אירלענדישע אימיגראַציע געווען אַזוי גרויס, אַז זי האָט צעזעצט די רייפן פון דעם געטאָ און אויסגעשפּרייט זיינע גרעניצן. שאונעסי האָט באַחשבונט, אַז אין דער צייט פון דעם ערשטן צענזוס, אין 1790, איז אין די פאַראייניקטע שטאַטן געווען ניט מער ווי אַרום 35 טויזנט קאַטאָליקן. אין 1860 איז די צאָל שוין געווען געכפּלט אויף באַלד הונדערט מאָל — די איר־לענדער האָבן צוגעשטעלט דעם גרעסטן קוואַל פון פאַרגרעסערונג.

די אימיגראַציע פון די אירלענדער, ווי אימיגראַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן בכלל, איז קיין מאָל ניט געווען קיין פּלאַנירטע און זייער איינאָרדנונג אין לאַנד איז ניט געווען קיין רעגולירטע. זיי האָבן זיך באַזעצט אין אַ באַגרעניצטער צאָל פּונקטן און די דאָזיקע פּונקטן — רוימיזירט. מיט דער צייט האָבן זיי דעם שטאָט מאַסאַטשוסעטס, דאָס וויגעלע פון דעם פּוריטאַ־ניזם, פאַרוואַנדלט אין אַ קאַטוילישן שטאַט. „עס איז קוים" — זאָגט ראָבערטס — „דאָ אַ פּאַראַלעל אין דער געשיכטע צו דעם פענאָמען פון דער שנעלער דאָמינירונג פון די מערסטע גרויסע אַמעריקאַנער שטעט פּאָליטיש, און אין אַ צאָל פאַלן אויך נומעריש, דורך די אירלענדער. אָט האָבן אַגריקולטורעלע מענטשן, מקדמונים אַרבעטער אויף ערד, זיך אין מאַסן פאַרוואַנדלט אין שטאָט־איינוואוינער דורך אַ צופאַל פון עמיגראַציע" [1]).

אָבער דורך דעם זעלביקן צופאַל האָט די פּראָטעסטאַנטישע מערהייט פון די פאַראייניקטע שטאַטן, וואָס האָט פריער געהאַט זיך געפילט פולשטענדיק זיכער, מיט אַמאָל זיך דערזען באַדראָט אין איר רעליגיעזער דאָמינאַציע. זי האָט אָנגעהייבן אַ מעכטיקן אָנגריף אויף דער חוצפּהדיקער מינדערהייט.

אין די דרייסיקער פון דעם 19טן יאָרהונדערט האָט זיך איבערן לאַנד צע־טראָגן אַ אַן אַנטי־קאַטוילישע באַוועגונג וואָס האָט געפירט צו מאַסן־אויס־ברוכן קעגן קאַטאָליקן, ספּעציעל קעגן אירלענדער. אין אויגוסט, 1834 האָט אַ מאָב אין טשאַרלסטאַן, מאַסאַטשוסעטס פאַרברענט דעם קאָנווענט פון אור־סולענישע נאָנעס וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין 1820 און האָט זיך געעפנט פאַר תלמידות אין 1827. די שרפה איז געווען אַ דירעקטער רעזולטאַט פון העצעס קעגן קאַטאָליקן וואָס זיינען חדשים לאַנג געפירט געוואָרן. די ראַיאָטן פאַר און נאָך דער שרפה האָבן אָנגעהאַלטן עטלעכע טעג און זיך פאַרשפּרייט איבער גאַנץ באָסטאָן און איבער שכנותדיקע שטעט. טויזנטער מענטשן האָבן אין די ראַיאָטן זיך באַטייליקט און אַן אָנגעזעענעם אָרט האָבן אין זיי פאַרנומען אַר־בעטער. אַ קורצע צייט שפּעטער זיינען קאַטוילישע קירכעס און פּאַראָכיאַלע שולן פאַרברענט געוואָרן אין פילאַדעלפיע און אַנדערע שטעט. די אַנטי־קאַטוי־לישע ליטעראַטור פון יענער צייט האָט געהאַט אַ ברייטן טיראַזש און געקראָגן אַ הילכיקן אָפּקלאַנג. די דאָזיקע ליטעראַטור, וואָס דערמאָנט אין פאַרנעם

און אינהאַלט זייער שטאַרק די אַנטיסעמיטישע ליטעראַטור פֿון אונדזערע טעג, האָט פֿאַרשפּרייט די ווילדסטע בלבולים וועגן די קאַטאָליקן און גערופֿן אַמעריקע צו מלחמה קעגן דער „פּאַפּיסטישער געפֿאַר". צוויי הויפּט־באַשולדיקונגען האָט מען אַרויסגעשטעלט קעגן קאַטאָליקן: 1) אונטער דער מאַסקע פֿון געשלעכטלעכער נזירות, פֿאַרדאַרבן זייערע גייסטליכע די מאָראַל פֿון דער באַפֿעלקערונג; 2) זיי ווילן פֿאַרכאַפּן די פּאָליטישע מאַכט און אויפֿשטעלן די ממשלה פֿון רוים איבער די פֿאַראייניקטע שטאַטן.

ניט נאָר אומוויסנדיקע מענטשן האָבן פֿאַרשפּרייט די גיפֿטיקע פּראָפּאַגאַנדע. איינער פֿון די פֿירערס און אידעאָלאָגן פֿון דער אַנטי־קאַטוילישער באַוועגונג איז געווען סעמועל פֿ. ב. מאָרס, וועלכער איז ניט נאָר געווען דער דערפֿינדער פֿון דעם עלעקטרישן טעלעגראַף, נאָר איז אין זיין צייט אויך געווען אַ באַרימטער מאָלער און אַ וואָרטזאָגער אין דער אינטעלעקטועלער און עסטעטישער וועלט. אין אַ בריוו, וואָס ער האָט געשריבן צו זיינע עלטערן דעם 13טן מאַי, 1815, פֿון ענגלאַנד, וואוהין ער איז געפֿאָרן שטודירן, פֿאָרמולירט ער אַזוי זיינע לעבנס־צילן: „מיין אַמביציע איז צו זיין צווישן יענע וואָס וועלן אויפֿלעבן דעם פּראַכט פֿון דעם 15טן יאָרהונדערט; צו פֿאַרמעסטן זיך מיט דעם געניוס פֿון אַ ראַפֿאַעל, אַ מיכלאַנדזשעלאָ, אָדער אַ טיטיאַן" [2]). אָט די אמביציע האָט אים פֿונדעסטוועגן ניט געשטערט שפּעטער צו ווערן אַ מחבר פֿון אַ שונד־בוך, „די אויסלענדישע קאָנספּיראַציע קעגן די פֿרייהייטן פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן", וואָס האָט איבערגעחזרט אַלע אַלטע בלבולים אויף דער קאַטוילישער קירכע און צוגעגעבן אַ צאָל נייע. דאָס בוך איז אַ לאַנגע צייט געווען די ביבל פֿון דער אַנטי־קאַטוילישער באַוועגונג.

באַזונדערס געפֿערלעך איז די דאָזיקע באַוועגונג געוואָרן, ווען זי האָט אָנגענומען פּאָליטישע פֿאָרמען און איז געוואָרן די פּלאַטפֿאָרם פֿון פּאָליטישע פּאַרטייען.

אין די דרייסיקער פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט האָט אין אַ צאָל גרעסערע שטעט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן עקזיסטירט אַ רעאַקציאָנער־שאָוויניסטישע פּאַרטיי וואָס האָט זיך גערופֿן „נאַטיוו אַמעריקאַנער פּאַרטיי". זי האָט געפֿאָדערט, אַז בלויז געבוירטיקע זאָלן קאָנען אָנהאַלטן פּאָליטישע אַמטן און אַז אַן אימיגראַנט זאָל מוזן זיין אין לאַנד וויניקסטנס 21 יאָר איידער ער באַקומט רעכט אויף בירגערשאַפֿט. אין די פֿריִע פֿערציקער איז די דאָזיקע פּאַרטיי געוואָרן אויסגעשפּראָכן אַנטי־קאַטויליש און אַנטי־אירלענדיש. עס איז געווען אַ נאַטירלעכע עוואָלוציע אין דער טעטיקייט פֿון אַ פּאַרטיי וואָס האָט זיך געשטעלט די דערמאָנטע צילן, בפֿרט ווען די פֿאָדערונג פֿון די קאַטאָליקן, אַז אַ טייל פֿון די שטאָטישע בודזשעטן וואָס זיינען באַשטימט פֿאַר קינדער־

בילדונג זאָל אויך גיין צו די קאַטוילישע שולן, האָט נאָך מער פּאַנאַנדערגע־פּאָכעט די מורא פאַר דער „פּאַפּיסטישער געפאַר". אָט די פאָדערונג האָט פאָרמולירט און פאַרטיידיקט ארכיביסקופּ היוז אין אַן אויפטריט פאַר די ניו יאָרקער שטאָט־טאַטעס, אין אָקטאָבער, 1840. ער האָט געלייענט פון די טעקסט־ביכער וואָס מען האָט דאַן גענוצט אין די שטאָטישע־שולן און באַוויזן, ווי אַנטי־קאַטויליש די דאָזיקע טעקסט־ביכער זיינען אין כאַראַקטער. אָט איז איין אויסצוג, וואָס ער האָט דאַן געבראַכט:

> ווען שכרות וועט שוין זיין באַזייטיקט און מיט דעם אויך אַן אַנטשפּרעכנדיקע מאָס פוילקייט, אומוויסנקייט און מיזערניקייט און אָבערגלויבן, פון וואָס עס [שכרות] איז דער אַנערקענטער טאַטע, דאַן מעג מען דערוואַרטן אַז אַ קלע־נערע טייל פון דער מענטשהייט וועט נאָכגיין נאָך דער טונקעלער לאַנטערן פון דער רוימישער רעליגיע. אָט די רעליגיע קאָן צום גרינגסטן געפינען אַנהענגער צווישן די לייכטזיניקע און שלעכטע, וואָס דורך אַ ספּעציעלן מין עקלעזיאַסטישע שוואַרצקינסטלעריי קאָנען זיי איינרעדן דעם זינדיקן, אַז ער גייט אין גן עדן, בעת ער גייט גאָר גלייך אין גיהנום [3].

די קאַטאָליקן זיינען שוין געוועזן ניט אין גאַנצן אָן פּאָליטישן איינפלוס אין ניו יאָרק אין יענער צייט, און די שטאָט טאַטעס האָבן זיך דעריבער באַצויגן מיט אַ מאָס סימפּאַטיע צו די רעד פון דעם אַרכיביסקופּ. דאָס איז געוועזן אַ סיגנאַל פאַר דער נאַטיוויסטישער פּאַרטיי צו פאַרגרעסערן איר טעטיקייט. זי האָט די געלעגנהייט אויסגענוצט מיט היפּשן דערפאָלג.

אַ גרעסערן דערפאָלג האָט געהאַט דער „גראַנד קאָנסיל פון די פאַראייניקטע שטאַטן פון צפון־אַמעריקע", וואָס איז באַקענט אונטער דעם נאָמען „נאָו נאָטהינג" — גאָר־ניט־וויסער. דער נאָמען האָט זיך גענומען פון דעם, וואָס אַז מען האָט די מיטגלידער פון דער אָרגאַניזאַציע געפרעגט עפּעס וועגן איר פּראָגראַם, האָבן זיי געענטפערט, אַז זיי ווייסן גאָר ניט. די דאָזיקע פּראָגראַם איז אָבער געוועזן אַ גאַנץ קלאָרע: די פאַראייניקטע שטאַטן איז אַ לאַנד פון ווייסע, אין אַמעריקע־געבוירענע פּראָטעסטאַנטן און קיין אַנדערן טאָר מען דאָ צו קיין שום געזעלשאַפטלעכער השפּעה ניט צולאָזן. די „ניט־וויסערס" זיינען געווען קעגן אַלע אימיגראַנטן און אַנדערש־גלויביקע, אָבער מיט אַ באַזונדערער פאַרביסנקייט האָבן זיי געקעמפט קעגן די אירלענדישע קאַטאָליקן. קאַנדידאַטן אויף מיטגלידערשאַפט אין דעם אָרדער האָבן געדאַרפט געבן איבער־צייגנדיקע באַווייזן, אַז זיי זיינען פּראָטעסטאַנטן און געדאַרפט שווערן אַז זיי וועלן טאָן אַלץ אין זייערע כחות ניט צו צולאָזן קאַטאָליקן צו עפנטלעכע אַמטן. יעדער קאַנדידאַט האָט געדאַרפט נעמען לעקציעס, און אין איינער פון

די לעקציעס האָט דער אינסטרוקטאָר זיך געווענדט צו זיין עולם מיט די ווייַ־טערדיקע ווערטער:

איר האָט, בלי ספק, שוין לאַנג באַמערקט, ברידער, אַז פרעמדער איינפלוס און רוימישער קאַטוליציזם האָבן געמאַכט כסדרדיקן און אַלאַרמירנדיקן פּאָרשריט אין אונדזער לאַנד. איר האָט ניט געקאָנט ניט באַמערקן די באַטייטפולע פאַר־וואַנדלונג פון דעם פרעמד־געבוירענעם און רוימיסט פון אַ שטילן, צוריקגע־צויגענעם און אפילו הכנעהדיקן כאַראַקטער אין אַ כאַראַקטער וואָס איז פרעך, דראָענדיק, טומלדיק און אפילו דעספּאָטיש אין זיין אויסזען און פרעטענזיעס. איר זענט זיכער געוואָרן אומרואיק איבער דער סיסטעמאַטישער און שנעל־וואַקסענדיקער פאַרגרעסערונג פון דעם כח פון די געפערלעכע און אומנאַטירלעכע עלעמענטן...דעריבער האָבן אויפריכטיקע פּאַטריאָטן געשאַפן אָט דעם אָרדער ווי אַ מיטל צו פאַרשפרייטן פּאַטריאָטישע פרינציפּן, צו דערהאַלטן ביים לעבן דעם פלאַם פון נאַציאָנאַלער טוגנט, צו פלעגן די נאַציאָנאַלע אינטעליגענץ און צו פירן פאָראויס אַמעריקע לטובת די אינטערעסן פון אַמעריקע — [דאָס] פון איין זייט, און, פון דער אַנדערער זייט, כדי צו פאַרהאַלטן דעם פאָראויסמאַרש פון די דרויסנדיקע און פרעמדע, און כדי צו צעשטערן די מאַכינאַציעס און אונטערצוגראָבן די טויטלעכע פלענער פון דעם יעזואיט און פּאַפּיסט[4].

אין די וואַלן פון 1854 האָבן די „ניטווייסערס" באַוויזן צו וואָס פּאָראַ פּאָליטישן כח זיי זיינען אויסגעוואַקסן. זיי האָבן אין יענעם יאָר דערוויילט 9 גאָווערנאָרס, 8 סענאַטאָרן (פון אַן אַלגעמיינער צאָל פון 62), 104 פון די 234 מיטגלידער אין דעם רעפּרעזענטאַנטן־הויז. פון די האָט מען געוואוסט, אַנדערע זיינען געווען פאַרבונדן מיט די „ניטווייסער" און ניט געוואָלט עס אָפן צוגעבן. זיי האָבן אויך דערוויילט צענדליקער מיטגלידער צו די שטאַט־לעגיסלאַטורן. אין מאַסאַטשוסעטס האָט דאָס צעטל וואָס איז געשטיצט געוואָרן פון די „ניט־ווייסער" געקראָגן אַן אַבסאָלוטע מערהייט פון 33 טויזנט שטימען[5]. מען דאַרף געדענקען, אַז אין יענעם שטאַט האָט דער קאַמף פון דער יאַנקישער „אַריסטאָקראַטיע" קעגן דער „אינוואַזיע" פון אירלענדישע קאַטאָליקן דער־גרייכט זיין הויך־פּונקט.

דער בירגער־קריג האָט אָפּגעשוואַכט, אָבער ניט אָפּגעשטעלט, די אַרבעט פון די „ניטווייסערס". אין מערץ, 1887 האָט זיך געגרינדעט די א. פּ. א. (אַמעריקאַן פּראָטעקטיוו אַסאָסיאיישאַן), וואָס האָט איבערגענומען די אַנטי־אויסלענדער און אַנטי־קאַטוילישע פּאָליטישע טעטיקייט פון די „ניטווייסערס". אירלענדער זיינען שוין דאַן, ווי מיר וועלן זען שפּעטער, ווייט ניט געווען די איינציקע קאַטאָליקן, און קאַטאָליקן זיינען שוין דאַן געווען אַ ריזיקער פּאָלי־טישער כח אין לאַנד. פונדעסטוועגן האָבן זיי נאָך געהאַט אויסצושטיין דיסקרי־

מינאָציעס אויף אַלע געביטן פון דעם געזעלשאַפטלעכן לעבן. ביז אויף דעם היינטיקן טאָג ליידן זיי נאָך פון געוויסע דיסקרימינאַציעס.

די אירלענדער האָבן אין מיטן 19טן יאָרהונדערט סיי אינערלעך סיי אויסערלעך זיך געפונען אין באַדינגונגען, וואָס, ווען אַזעלכע עקזיסטירן לגבי אַן עטנישער גרופּע אין אייראָפּע, וואָלטן זיי געפירט צו דער קאָנסאָלידירונג פון דער דאָזיקער גרופּע אין אַ נאַציאָנאַלער מינדערהייט. אויף דער אינערלעכער זייט זיינען געווען: דאָס געפיל פון קרובהשאפט צווישן די אירלענדער אין די פּאַראייניקטע שטאַטן און די גליענדיקע ליבע צו דעם לאַנד פון זייער אָפּשטאַם; אַ שאַרפער באַוואוסטזיין פון אירלענדישן נאַציאָנאַליזם וואָס איז געגאַנגען האַנט־אין־האַנט מיט אַ האַס צו ענגלאַנד; אַן אומגעוויינלעכע צוגעבונדנקייט צו דער קירכע; אַן אייגנאַרטיקע עקאָנאָמישע לאַגע און אַ ספּעציפישער סאָציאַלער סטאַטוס. אויף דער אויסערלעכער זייט זיינען געווען: דיסקרימינאַציעס מצד דער מערהייט; רעליגיעזע רדיפות; אַ פון אויבאַראָפּ באַציאונג מצד דער הערשנדיקער גרופּע, וואָס האָט געהערט צו דעם לאַגער פון דעם אַלטן שונא.

אַז דאָס האָט אַלץ געפלעגט דעם „טשערעדע״־געפיל פון די אירלענדער — איז איבריק צו אונטערשטרייכן. וואָס מער צרות זיי האָבן געהאַט אויסצושטיין פון דרויסן, אַלץ מער זיינען זיי געוואָרן צעמענטירט פון אינווייניק. די דאָזיקע צעמענטירטקייט איז געווען נאָך אַ סיבה, פאַרוואָס די פאַרזוכן צו באַזעצן אירלענדער אויף ערד האָבן זיך ניט איינגעגעבן. די קירכע איז אין דעם ניט געווען פאַראינטערעסירט. זי האָט געוואוסט, אַז די דעקאָנצענטרירטקייט פון אַגראַריזאַציע וועט אומפאַרמיידלעך פירן צו דער אָפּשוואַכונג פון דעם בונד צווישן דעם אירלענדער און דעם קאַטוילִיציזם. שפּעטער וועלן מיר זען, ווי גרויס עס איז אויך געווען די ראָלע פון דער קירכע אין איינהאַלטן די אידענטיטעט פון אַנדערע עטנישע גרופּעס. דערוויילט איז נייטיק צו קאָנסטאַטירן, אַז ניט געקוקט אויף דעם, וואָס עס זיינען געווען אַזוי פיל גינציקע באַדינגונגען פאַר דער אויסקריסטאַליזירונג פון אַן אירלענדישער נאַציאָנאַלער מינדערהייט־גרופּע אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, האָט פונדעסטוועגן אַזאַ זיך קיין מאָל ניט געשאַפן.

8.

פיר הויפּט־סיבות זיינען געווען, פאַרוואָס די אירלענדער האָבן זיך ניט קאָנסאָלידירט ווי אַ נאַציאָנאַלע מינדערהייט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן; 1) עקאָנאָמישע און סאָציאַלע באַוועגלעכקייט; 2) דאָס, וואָס די אירלענדער

האָבן גערעדט ענגליש; 3) פּאַרטייאיש־פּאָליטישע אַקטיוויטעטן; 4) די טיראַניי פון דער מערהייט.

עקאָנאָמישע איינאָרדנונג האָט ביי די אירלענדער פּראָפּאָרציאָנעל צוגע־נומען נאָך מער ענערגיע, ווי ביי די סעטלערס און אַנגלאָ־זאַקסישע אימיגראַנטן. די ערשטע האָבן געהאַט צו קעמפן ניט נאָר קעגן דער נאַטור, נאָר אויך קעגן אַ סאָציאַל־קולטורעלן שטייגער, וואָס איז שוין געווען גענוג פּאַרפעסטיקט צו באַשטימען די גאַנצע צוקונפטיקע ריכטונג פון די אַמעריקאַנער אַנטוויק־לונגס־טענדענצן. אין אַן אומפּריינטלעכער אַטמאָספער האָבן די אירלענדער געדאַרפט דורכמאַכן אַ פּראָצעס פון ראַדיקאַלער עקאָנאָמישער טראַנספאָרמאַ־ציע און פּסיכאָלאָגישן איבערברוך; אַ פּראָצעס, וואָס האָט זיי געצוואונגען אַנצוהייבן אין די פּאַראייניקטע שטאַטן פון די סאַמע נידריקסטע און שווערסטע שטאַפּלען פון דעם אינדוסטריעלן לייטער. דאָס האָט זיך פּאַקטיש אין דעם צווייטן־פערטל פון 19טן יאָרהונדערט רעכט אָנגעהייבן — הגם טענדענצן האָבן זיך אויך געמערקט פריער — דער פּראָצעס וואָס דר. הערמאַן פעלדמאַן האָט אין 1931 אים כאַראַקטעריזירט ווי אַן „עטאַבלירטע טראַדיציע" — אַ טראַדי־ציע „אַז ניי־אָנגעקומענע הייבן אָן פון אונטן מיט ניט־קוואַליפיצירטער אַר־בעט, מאַכט ניט אויס וואָס פאַראַ קוואַליפיקאַציעס זיי זאָלן ניט האָבן פאַר בע־סערע דזשאָבס"[1]. מען קאָן זיך פּאָרשטעלן, ווי שווער עס איז געווען פאַר די אירלענדער אָנצוהייבן אַזאַ טראַדיציע בעת זיי זיינען געקומען אַהער ווי אַן אַגראַרער עלעמענט און צו שטאָטישן לעבן ניט געווען צוגעוויינט.

אין איין פּרט אָבער איז זיי דאָס צופּאַסן זיך צו די פאָדערונגען אין די פּאַראייניקטע שטאַטן אָנגעקומען גרינגער ווי אַנדערע אימיגראַנטן וואָס האָבן אויך געליטן פון דער „עטאַבלירטער טראַדיציע": ענגליש איז געווען דאָס מאַמע־לשון פון די אירלענדער און זיי האָבן ניט געדאַרפט זיך ערשט נעמען לערנען די שפּראַך פון זייער נייער היים ביי זייער אָנקומען אַהער. אומוויסנ־קייט, וואָס איז, ווי מיר וועלן שפּעטער האָבן אַ געלעגנהייט צו זען, געווען ביי אַנדערע אימיגראַנטן אַ שטער צו אַסימילאַציע, האָט גראָד פאַרגיכערט די אַקאָמאָדאַציע פון די אירלענדער צו די היגע באַדינגונגען. זיי האָבן פּשוט ניט געהאַט גענוג גייסטיקע כלי זיין אויף צו שאַפן אַן אייגענע קולטור אין די פּאַראייניקטע שטאַטן און צוליב זייער רעדן ענגליש — האָבן זיי זיך אין דעם אויך ניט געניייטיקט; זיי האָבן דעריבער געקאָנט זיך נאָך מער לאָזן פאַרשלינגען אין דעם פּראָצעס פון עקאָנאָמישער איבערפאָרמונג. „כמעט יעדער ראַסע" — לייענען מיר ביי פעלדמאַנען — „...צאָלט דעם פּרייז פון אימיגראַציע דורך די לײדן פון דעם ערשטן דור. די צווייטע און דריטע אָפּ־שטאַמערס זיינען געוויינלעך גובר די מניעות פון שפּראַך און בילדונג און

הויבן זיך אַרויס פון זייער פריערדיקן נידריקן מצב״ [2]). פאַר די אירלענדער איז די שפּראַך־מניעה ניט געשטאַנען שוין פון דעם ערשטן דור־אָן.

דאָס, וואָס זיי האָבן גערעדט ענגליש, איז פאַר זיי געווען אַן אומשאַצבאַ־רער עקאָנאָמישער ווערט. זיי האָבן געקאָנט שנעלער אויסנוצן די גרויסע עקאָנאָמישע געלעגנהייטן וואָס דאָס לאַנד האָט זיי געגעבן, ניט געקוקט אויף אַלע צרות, וואָס זיי האָבן געהאַט אויסצושטיין. עס איז געווען דער בלי־פּעריאָד פון דעם יונגן קאַפּיטאַליזם, און ווי אומפּריינטלעך עס איז ניט געווען די נאַ־טיווע אַמעריקע צו די אַנדערש־גלויביקע אירלענדער — האָט זי פונדעסטוועגן ניט געקאָנט זיי לאַנג האַלטן אויסשליסלעך אויף די נידריקע שטאַפּלען: עס האָבן זיך ביי זיי אָנגעהייבן אויסשיילן שיכטן וואָס האָבן געקלעטערט העכער. די אירלענדישע אימיגראַנטן־מאַסע האָט זיך סאָציאַל דיפערענצירט — און מיט סאָציאַלער דיפערענצירונג איז געקומען: פון איין זייט — אַ גרעסערע פאַר־וואָרצלקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן; פון דער אַנדערער זייט — אַן אַנטשפּרעכנדיקע אָפּשוואַכונג פון דער אירלענדישער עטנישער קאָנסאָלידאַציע. די צעטיילונג אויף „איינגעפּאַלענע כאַטע״־אירלענדער (שענטי איריש״) און „געשטריקטע גאַרדינען־אירלענדער״ (לייס קוירטעין איריש) איז אַנטשטאַנען פרי אין דער אימיגראַציע פון אירלענדער.

דאָס רעדן ענגליש האָט אויך מעגלעך געמאַכט, אַז די אירלענדער זאָלן זיך שנעל קאָנען אַריינוואַרפן אין דער פּאָליטישער טעטיקייט פון לאַנד. די דאָזיקע טעטיקייט, וואָס איז פאַר זיי געווען באַלד אַזאַ נויטווענדיקייט ווי עסן, האָט אי געפּלעגט זייער גרופּעשקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן אי גע־שטערט זייער אויסבילדן זיך ווי אַ נאַציאָנאַלע מינדערהייט.

פּאָליטיקעריי איז געווען — און פאַרבליבן — אַ ליידנשאַפט ביי די איר־לענדער. פון זייער אַלטער היים, וואו זיי זיינען, מחמת פרעמדער באַהערשונג, געווען אויסגעשלאָסן פון פּאָליטישן לעבן, האָבן זיי מיטגעבראַכט דעם חלום פון פּאָליטישער השפּעה און זיך דאָ גלייך גענומען דעם חלום צו רעאַליזירן. געהאָלפן זיי אין דעם האָבן די „באָסעס״ פון די פּאָליטישע פּאַרטייען, וואָס האָבן אין זיי געזען פּאָטענציעלע וויילערס. נאָך דזשיימס ברייס האָט געמאַכט די באַמערקונג, אַז אין אַ באַשטימטן זין זיינען די פּאָליטישע באָסעס די איינ־ציקע וואָנט וואָס שטייט צווישן די אָרעמע מאַסן און זייער פולשטענדיקער אָנטרעכטונג מצד די הערשנדיקע עקאָנאָמישע עלעמענטן. די שטימע פון דעם סאַמע אָרעמסטן בירגער וועגט אַזוי פיל אין וואַלן וויפיל די שטימע פון דעם רייכסטן — און די פּאָליטישע באָסעס קאָנען גרינגער מאַניפּולירן מיט די שטימען פון די אָרעמע, מוזן זיי דעריבער די לעצטע פון צייט צו צייט צווואַרפן ביינדלעך. אויף אַזאַ אופן זיינען די באָסעס פאַקטיש געווען די איינציקע

פּריינט, וואָס די פּריפּעריזירטע אירלענדער האָבן געפֿונען ווען זיי האָבן באַטראָטן דעם אַמעריקאַנער באָדן. און דער סאַלון איז געווען זייער איינציקער געזעלשאַפֿטלעכער קלוב. סאַלון און פּאָליטיק זיינען אין דעם 19טן יאָרהונדערט געווען נאָענטע קרובים און זיינען מערסטנטיילס איינגעשטאַנען אין די זעל־ביקע הענט.

די רעפּובליקאַנער פּאַרטיי, אָדער די פֿעדעראַליסטן, ווי זי האָט זיך גע־רופֿן פֿאַר דעם בירגער־קריג, האָט, מיט איר אַריסטאָקראַטישקייט און מיט איר פּראָגראַם פֿון דינען דורכאויס די אינטערעסן פֿון דעם אויפֿקומענדיקן קאַפּיטאַליזם, די אָרעמע אירלענדישע אימיגראַנטן ניט געקאָנט צוציען. די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי איז געווען אַ פּאָלקסטימליכער אי פּריינטלעכער צו געקומענע פֿון אויסלאַנד און איר איינשטעלן זיך פֿאַר שקלאַפֿעריי אין דרום איז פֿאַר די אירלענדער, ווי מיר האָבן געזען, ניט געווען קיין חסרון — האָבן זיי אין גרויסע מאַסן מיט דער דאָזיקער פּאַרטיי זיך פֿאַרבונדן. עס האָט לאַנג ניט גענומען און זיי האָבן אין די גרעסערע שטעט פּאַקטיש איבער־גענומען די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי. עס וועט ניט זיין איבערגעטריבן צו זאָגן, אַז אויב די דעמאָקראַטישע פּאַרטיי האָט נאָך דעם בירגער־קריג איינגע־האַלטן אַ באַטייטיקן איינפֿלוס אין די צפֿון־שטאַטן, איז דאָס אין אַ גאַר גרוי־סער מאָס געווען צו פֿאַרדאַנקען די אירלענדער. ראָבערטס זאָגט אפֿילו אַרויס די סברא, „אַז אויב די אירלענדער וואָלטן ניט געוואָרן קיין טראַדיציאָנעלע דעמאָקראַטן, וואָלט די צוויי־פּאַרטיי־סיסטעם פֿון רעגירונג ניט אויפֿגעהאַלטן געוואָרן״[3]).

צוויי הויפּט־צילן האָבן די אירלענדער זיך געשטעלט בעת זיי זיינען גע־וואָרן טעטיק אין דעמאָקראַטישער פּאַרטיי: 1) פֿאַרבעסערן זייער סאָציאַלע און עקאָנאָמישע לאַגע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן; 2) אויסנוצן זייער פּאָ־ליטישן איינפֿלוס לטובֿת דעם קאַמף פֿאַר דער אומאָפּהענגיקייט פֿון אירלאַנד. אויף ביידע געביטן זיינען זיי געווען דערפֿאָלגרייך ביז גאַר.

אין די אַלע גרויסע שטעט, וואו זיי איז געלונגען צו ווערן אַ פּאָליטישער כח, האָבן זיי קודם כל איבערגענומען די פּאָליציי־ און פֿייער־דעפּאַרטמענטן און אַנדערע באַשעפֿטיקונגען וואָס האָבן געפֿאָדערט דאָס טראָגן אוניפֿאָרמען. (אַמעריקאַנער אירלענדער האָבן אַלע מאָל אַרויסגעוויזן אַ שוואַכקייט צו אוני־פֿאָרמען) דערנאָך האָבן זיי אויסגענוצט זייער פּאָליטישן איינפֿלוס כדי צו פֿאַר־שנעלערן דעם פּראָצעס פֿון אַריבערציען זיך אין בעסער־באַצאָלטע פֿאַכן און פּראָפֿעסיעס. זייערע פֿלעצער אין דער „שוואַרצער״ אַרבעט האָבן אָנגעהייבן פֿאַרנעמען אימיגראַנטן פֿון אַנדערע לענדער, וואָס כלפּי זיי האָבן די אירלענ־דער גענומען אַרויסווייזן אַ באַציאונג וואָס איז געווען ניט קיין סך פֿריינטלעכער

פון דער באַציאונג, וואָס די יאַנקיס האָבן פריער אַרויסגעוויזן צו די אירלענ־דער. אָט דאָס, וואָס עס זיינען געווען שפּעטער־געקומענע אימיגראַנטן, אויף וועמען די אירלענדער האָבן געקאָנט קוקן פון אויבן־אַראָפּ, האָט אין די לעצטע געשטאַרקט דעם געפיל פון צוגעהעריקייט צו אַמעריקע און פאַרשנעלערט זייער אינטעגרירונג אין דעם היגן לעבן.

דאָס מיינט אָבער ניט, אַז זיי האָבן פאַרגעסן דאָס לאַנד פון זייער אָפּ־שטאַם. פון סאַמע זייער אָנקומען אין לאַנד און ביז היינטיקן טאָג האָבן איר־לענדער אין די פאַראייניקטע שטאַטן ניט אויפגעהערט צו וואַרפן גאָר דאָס געוויכט פון זייער פּאָליטישער השפּעה אויף דער וואָגשאָל פון אירלאַנדס קאַמף קעגן ענגלאַנד. אַריבער הונדערט יאָר זיינען די באַציאונגען צווישן אירלאַנד און ענגלאַנד געווען אַ פאַקטאָר אין די אַמעריקאַנער פּאָליטישע וואַלן.

אין דער צייט פון דעם בירגער־קריג האָט זיך געגרינדעט אין די פאַר־אייניקטע שטאַטן די ברודערשאַפט פון פעניענער. זי האָט צוגעצויגן טויזנטער מיטגלידער און געהאַט „קרייזן" אין דער אַרמיי, פלאָט און אין דער ציווילער באַפעלקערונג. דער ציל פון דער ברודערשאַפט איז געווען אויסצונוצן די אָנגעשטרענגטע לאַגע צווישן די פאַראייניקטע שטאַטן און ענגלאַנד, וואָס דער בירגער־קריג האָט פאַראורזאַכט, כדי צו שאַפן אַ מיליטאַנטישע באַוועגונג פאַר דער באַפרייאונג פון אירלאַנד. מיט דער צייט זיינען די מיטגלידער פון דער ברודערשאַפט געקומען צו דעם באַשלוס, אַז דער בעסטער וועג צו העלפן אירלאַנד איז דורך אונטערגראָבן די ענגלישע ממשלה אין קאַנאַדע. דעם 1טן יוני, 1866 זיינען 150 פעניענער אַריבערגעגאַנגען די קאַנאַדישע גרעניץ און פאַרנומען פאָרט אירי. אַזוי שטאַרק איז שוין צו יענער צייט געווען דער פּאָלי־טישער כח פון די אירלענדער, אַז די אַמעריקאַנער רעגירונג האָט גאָר ניט געטאָן כדי אָפּצושטעלן דעם אומפּריינטלעכן אַקט קעגן אַ מלוכה, מיט וועלכער זי האָט אָנגעהאַלטן דיפּלאָמאַטישע באַציאונגען. נאָך פינף טעג שוויגן, האָט דער סעקרעטאַר אָוו סטייט אַרויסגעגעבן אַ פּראָקלאַמאַציע וואָס האָט אָנגע־זאָגט די נייטראַליטעט פון וואַשינגטאָן. דער פוטש איז נאַטירלעך דורכגעפאַלן, אָבער די פעניענער האָבן געמאַכט נאָך פאַרזוכן פון דעם זעלביקן מין. איינער אַזאַ איז געווען אין 1870. אָבער דאָס מאָל האָט שוין די רעגירונג געהאָלפן קאַנאַדע אָפּצושלאָגן די „אינוואַזיע".

די דאָזיקע אַקטן האָבן אַרויסגערופן אַ טומל, ספּעציעל צווישן דער „אַריס־טאָקראַטיע". „אַסך אַמעריקאַנער" — שרייבט פּראָפעסאָר וויטקע — „האָבן זיך געפרעגט... וואָס פאַראַ רעזולטאַטן עס קאָנען סוף כל סוף אַרויסקומען פון האָבן אַ פרעמדע באַפעלקערונג וואָס מאַכט איר לאַגער, אָבער ניט איר

היים, אין אַמעריקע און טראָגט זיך אַרום מיט פרעמדע האָפענונגען און אַספּיראַציעס, וואָס ווערן ניט געטיילט פון די מענטשן צווישן וועלכע זיי לעבן״ [4]). וואָס די אומצופרידענע האָבן ניט באַמערקט איז, אַז בנוגע צו זייער לעבן אין די פּאַראייניקטע שטאַטן גופא, האָבן די אירלענדער ניט אַרויסגעשטעלט קיין שום נאַציאָנאַליטעטן־פאָדערונגען אָדער עטניש־קולטורעלע פּראָגראַמען. זיי האָבן פאַר זיך ניט געפאָדערט קיין שום באַזונדערן פּאָליטישן סטאַטוס ווי אַ קאָלעקטיוו און ניט געזוכט צו זיין עפּעס אַנדערש, ווי לאָיאַלע אַמעריקאַנער בירגער. נאָך מער: זיי האָבן די צילן, וואָס זיי האָבן זיך יאָ געשטעלט, געזוכט צו דערגרייכן דורך די עקזיסטירנדיקע אַמעריקאַנער פּאַרטייען און ניט דורך אַן אייגענער פּאַרטיי. דאָ קומען מיר צו איינעם פון די סאַמע וויכטיקסטע דערשיינונגען אין דער האַלטונג פון עטנישע און רעליגיעזע גרופּעס אין די פּאַראייניקטע שטאַטן: קיין מאָל האָט קיין איינע פון זיי ניט געפּרואווט זיך זעלבסטשטענדיק פּאָליטיש צו אָרגאַניזירן אין אַ באַזונדער פּאַרטיי. חוץ אַלעמען, וואָלט די טיראַניי פון דער מערהייט אַזאַ זאַך ניט געדולדעט. „די פאַרמירונג פון קליינע סעפּאַראַטע פּאַרטייען איז תמיד דאָ געווען שווער״ — זאָגט וואָלטער סי. סייער — „און די עטאַבלירונג פון אַזעלכע סעפּעראַטע פּאַרטייען מצד עטנישע גרופּעס איז געווען אַרומגערינגלט מיט אַזעלכע געפאַרן פון נאַטיוויסטישע קעגנאַקציעס, אַז יעדער אימיגראַנטן־גרופּע האָט געזוכט אַנערקענונג דער עיקר דורך איינער פון די נאַציאָנאַלע הויפּט־פּאַרטייען״ [5]). מיר וועלן נאָך צו אָט דער אויסערגעוויינלעך־באַטייטיקער דערשיינונג זיך ניט איין מאָל אומקערן און מיר וועלן זען, אַז צוגעהעריקייט צו די לאַנד־פּאַרטייען, אפילו ווען די דאָזיקע פּאַרטייען האָבן ניט זעלטן געשפּילט אויף רעליגיעזע געפילן און אויף די סענטימענטן פון צוגעבונדנקייט צו די אַלטע אָפּשטאַם־לענדער וואָס אַלע עטניקערס האָבן פאַרמאָגט, איז געווען אַ וויכטיקער אַסימילירנדיקער פאַקטאָר. דאָ איז וויכטיג צו אונטערשטרייכן, אַז אין ערגעץ אין דער וועלט האָט אַן עטנישע גרופּע זיך ניט אַנטוויקלט אין אַ נאַציאָנאַלער מינדערהייט אָן זעלבשטענדיקער פּאָליטישער אַקציע.

די פּראַקטישע אירלענדער, דערמוטיקט פון דעם אַמעריקאַנער אוטיליטאַריזם, האָבן פאַרשטאַנען, אַז בעסער ווי צו גרינדן אַן אייגענע קליינע פּאַרטיי, איז צו איבערנעמען אַן אַלטע גרויסע פּאַרטיי. זיי האָבן געשפּילט אַ דעצידירנדיקע ראָלע אין דער שאַפונג פון אַ צאָל יוניאָנס אין די פּאַראייניקטע שטאַטן — נאָך היינט איז זייער השפעה אין דעם אַמעריקאַנער טרייד־יוניאָניזם אומגעהייער שטאַרק, — אָבער צו דער גרינדונג פון אַן אַרבעטער פּאַרטיי האָבן זיי קיין מאָל ניט צוגעלאָזט. ראָבערטס דערקלערט עס מיט זיין געוויינלעכער פּרעציזקייט:

די אָפּאָזיציע פון אירלענדער צו דעם אַז אַרבעטער זאָלן זיך פאַרנעמען מיט אייגענער פּאָליטיק איז געווען באַזירט אויף דעם פּראַקטישן יסוד, אַז דער דער־פאָלג פון אַן אַרבעטער פּאַרטיי וואָלט אומפאַרמיידלעך מיטגעבראַכט די פאַר־ניכטונג פון די מעכטיקע פּאָליטישע מאַשינעס, וואָס זיי האָבן אויפגעבויט און אַזוי לאַנג קאָנטראָלירט אין די מערסטע גרויסע שטעט אין לאַנד [6].

די אירלענדער האָבן זייער השפּעה אין די יוניאָנס אויסגענוצט צו פאַר־גרעסערן זייער כח אין דער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. זיי האָבן פון דער דאָזי־קער פּאַרטיי געקראָגן די פולע אָנערקענונג וואָס זיי האָבן געזוכט, אָבער נאָך אַמאָל מוזן מיר זיך אומקערן צו דער פראַגע: וואָס פאַראַ אָנערקענונג האָבן זיי געזוכט?

איך האָב שוין דערמאָנט, אַז זיי האָבן ניט געזוכט קיין אָנערקענונג ווי אַ באַזונדערע עטנישע איינהייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן. זיי האָבן יאָ אַרויסגעשטעלט רעליגיעזע פאָדערונגען, אָבער דאָס האָט שוין געהאַט צו טאָן מיט זייער גלויבן, ניט מיט זייער נאַציאָנאַליטעט. דאָס הייסט: די זעלביקע פאָדערונגען האָבן געקאָנט אַרויסשטעלן — און האָבן טאַקע אַרויסגעשטעלט — קאַטאָליקן פון אַנדער נאַציאָנאַלן אָפּשטאַם. דאָס זיינען געווען פאָדערונגען, וואָס פּאָטענציעל און אָביעקטיוו האָבן זיי ניט ענגער געשלאָסן די בענדער פון עטנישקייט, נאָר זיי פאַנאַנדערגעלאָזן.

אַ גוטע אילוסטראַציע איז דאָס איינפירן פון אַן אַלגעמיינעם שול־וועזן אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אַ פאַקטאָר פון גרויסער ווערדע איז דערביי געווען דאָס, וואָס די פּראָטעסטאַנטן האָבן ניט געוואָלט אַריינשפּילן אין די הענט פון קאַטאָליקן דורך איבערלאָזן די קינדער־שולן צו דעם חסד פון פּריי־וואַטער צדקה. „די שטייגנדע פאַרפּלייצונג פון אירלענדישע און קאָנטינענ־טאַלע אימיגראַנטן" — לייענען מיר ביי די בירדס — „וואָס וואָלטן וואַרשיינ־לעך אַרונטערגעפאַלן אונטער קאַטוילישער אָנפירונג אויב זיי וואָלטן בכלל געקראָגן אַ בילדונג אין די צדקה־שולן, האָט אָפּגעשראָקן פּראָטעסטאַנטן פון יעדער מין און האָט זיי געמאַכט מער וויליק צו אַקצעפּטירן סעקולאַריזירונג ווי פּויפּסטלעכע אויטאָריטעט" [7]. אַ גורם צו דער סעקולאַריזירונג איז אויך געווען דער פאַקט, וואָס די קאַטאָליקן האָבן געפאָדערט, ווי איך האָב דערמאָנט אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל, אַ טייל פון די בודזשעטן פאַר זייערע פּאַראָכיאַלע שולן דאָרט, וואו די מוניציפּאַליטעטן האָבן באַשטימט פאָנדן פאַר קינדער־בילדונג. די פּראָטעסטאַנטן איז שוין געווען ליבער זיך אָפּצוזאָגן צו לערנען רעליגיע אין די שולן, איידער צוצולאָזן, אַז מיט עפנטלעכע געלטער זאָלן סובסידירט ווערן קאַטוילישע למודים. אַזוי איז אויסגעקומען, אַז דאָס באַשטיין פון די אירלענדער אויף בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג האָט אַסך

צוגעטראָגן צו דער אַנטשטייאונג פון אַן אַלגעמיינער פרייער שול־סיסטעם, וואָס איז געוואָרן דער וויכטיקסטער אַסימילירנדיקער פאַקטאָר אין די פאַר־אייניקטע שטאַטן. אמת, די אירלענדער, האָבן אויפגעבויט אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַ ריזיקע נעץ פון דערציאונג־אינסטיטוציעס, וואָס מיר וועלן אין זיי אַריינקוקן אין אַ ווייטערדיקן קאַפּיטל, אָבער מחמת דעם, וואָס די שפּראַך פון די אירלענדער איז געווען ענגליש, זיינען זייערע פּאַראָכיאַלע שולן אַפילו אין די ערשטע צייטן ניט געווען דער עטניזירנדיקער פאַקטאָר, וואָס זיי זיינען גע־ווען ביי קאַטוילישע אימיגראַנטן פון ניט־ענגליש־רעדנדיקע לענדער.

מיר האָבן געזען, אַז מיט זייער קאַמף אַרום דעם שול־וועזן האָבן די אירלענדער געגאַסן רעליגיעזן ־ אויל אויף די סאָציאַל־עקאָנאָמישע פלאַמען, וואָס דער נאַטיוויזם האָט אין שייכות צו זיי אָנגעצונדן. אַנדערשקייט האָט אין אַ לאַנד וואו עס האָט געהערשט אַ טיראַניי פון דער מערהייט, ניט געקאָנט פאַרבלייבן אומבאַשטראָפט. מחמת דעם אָבער, וואָס זייער גרופּע־לעבן האָט זיך ניט געדרייט אַרום אַ נאַציאָנאַל־קולטורעלער אַקס, זיינען די אירלענדער דאָ מיט דער צייט געוואָרן ניט אַ נאַציאָנאַלע מינדערהייט, נאָר אַ רעליגיעזע מינדערהייט. און אַ רעליגיעזע מינדערהייט זיינען זיי געווען ניט אין אַ אָפּ־געגרעניצטער עטנישער ראַם, נאָר צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע עטנישע גרופּעס פון קאַטוילישן גלויבן. אין אַנדערע ווערטער: די עצם קאַטוילישקייט פון די אירלענדער איז ביי זיי אויך געווען אַ דעענטיזירנדיקער פאַקטאָר.

דערביי דאַרף מען געדענקען, אַז דער קאַטוליציזם האָט אין די פאַר־אייניקטע שטאַטן קיין מאָל ניט צוגעלאָזט דעם געדאַנק, אַז ער וועט דאָ שטענדיק זיך געפינען אין אַ מינדערהייט־סטאַטוס. ער האָט זיך קיין מאָל ניט אָפּגעזאָגט פון דער אויסזיכט צו ווערן אַ מערהייט אין לאַנד. מען מעג צווייפלען, צי די אויסזיכט וועט ווען עס איז רעאַליזירט ווערן, מען מוז אָבער אָנערקענען, אַז אין גאַנצן אַן גרונט איז זי ניט. די צאָל קאַטאָליקן איז גע־וואַקסן אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַסך שנעלער ווי די צאָל אָנהענגער פון אַנדערע רעליגיעס אָדער ווי עס איז געוואַקסן די באַפעלקערונג פון לאַנד. געוואַקסן איז די צאָל קאַטאָליקן סיי אויף אַ נאַטירלעכן אופן — און די גע־בירטיקייט איז ביי קאַטאָליקן העכער ווי ביי מיטגלידער פון אַנדערע גלויבנס, — סיי דורך אימיגראַציע — און ווי מיר וועלן זען, איז די אימיגראַציע אין די לעצטע 75 יאָר געווען דער עיקר פון קאַטוילישע לענדער, — סיי דורך שמד — און די קאַטוילישע קירכע קריגט צו מער געשמדטע פון אַנדערע גלויבנס איידער וואָסער עס איז אַנדערע קירכע. די קאַטוילישע קירכע איז געוואַקסן ניט נאָר נומעריש, זי איז אויך גוואַלטיק געוואַקסן אין אָרגאַניזאַציע און איינפלוס. לויט שאַונעסין, זיינען אויף 195,000 קאַטאָליקן אין 1820 געווען

150 גלחים, אָדער איין גלח אויף יעדע 1300 קאַטאָליקן; אין 1920 זיינען אויף 19,828,000 קאַטאָליקן געווען 21,019 גלחים, אָדער איין גלח אויף יעדע 940 קאַטאָליקן. אין 1820 איז געווען איין גלח אויף יעדע 4,591 קוואַדראַט מייל; אין 1920 — איין גלח אויף יעדע 141 קוואַדראַט מייל [8]. אַ רעליגיע וואָס האָט געקאָנט מאַכן אַזאַ ריזיקן פאָרשריט — און מיר וועלן נאָך האָבן סמנים פון דעם פאָרשריט — האָט איר מינדערהייט־מצב אָנגענומען נאָר ווי אַן איבער־גאַנגס־דערשיינונג. ווען די זיכערקייט אין אַן עוואַנטועלן מערהייט־סטאַטוס האָט זיך ביי די אירלענדער פאַראייניקט מיט אַ באַוואוסטזיין פון אַ קאָנטראָ־לירנדיקן פּאָליטישן פּאַרטיי־כח, האָבן זיי זיך געקאָנט דערלויבן גרעסערע אַמביציעס, ווי די אַמביציע צו פאַרבלייבן אַ פּערמאַנענטע מינדערהייט־גרופּע, און טאָקע דערפאַר ווערט זייער גרופּעשקייט ביסלעכווייז אונטערגעשוועכט.

מיט דעם פּאַקטישן אָפּשטעל פון דער אימיגראַציע פון דרום־אירלאַנד זיינען די אַמעריקאַנער קליין־אירלאַנדס אין אַ גרויסער מאָס פאַרשוואונדן, הגם די אירלענדישע אָרעמשאַפט ווייזט נאָך אַלץ אַרויס אַ טענדענץ צו קאָנ־צענטרירן זיך אין געוויסע געגנטן פון די שטעט אין וועלכע זי וואוינט. די אין־אַמעריקע־געבוירענע אירלענדער, ספּעציעל די פון דעם דריטן און די ווייטערדיקע דורות, ווייזן אַרויס אַ נייגונג זיך צו באַזעצן אין געגנטן וואָס אַנטשפּרעכן מער זייער סאָציאַלן און עקאָנאָמישן שטאַנד, ווי זייער עטנישן אָפּשטאַם.

ווי שטאַרק עס לעבט נאָך אין די אירלענדער דער האַס צו ענגלאַנד, און אַז דער דאָזיקער האַס איז עד היום נאָך אַלץ אַ וויכטיקער קאָמונאַלער צע־מענטירונגס־מיטל ביי זיי, האָט מען געקאָנט זען אין די דרייסיקער פון דעם 20טן יאָרהונדערט, ווען די גרויסע מערהייט פון די אַמעריקאַנער אירלענדער האָט זיך געפונען אין דעם איזאָלאַציאָניסטישן לאַגער. דאָס האָט ניט ווייניק צוגעטראָגן צו דעם, וואָס די פאַראייניקטע שטאַטן איז אַזוי שפּעט אַריין אין דער מלחמה קעגן די נאַציס. אָבער אפילו אָט דער האַס פאַרלירט לאַנגזאַם זיין ווירקונג. מיט דער אַנטשטייאונג פון דעם אירלענדישן פרייען שטאַט, איז דער קאַמף פאַר אירלענדישער אומאָפּהענגיקייט מער ניט נייטיק, און די זאָרג פון די אירלענדער אין די פאַראייניקטע שטאַטן פאַר דעם קיום פון דעם פאָלק פון זייער אָפּשטאַם איז געוואָרן באַטייטיק קלענער. דאָס האָט ניט געקאָנט ניט האָבן אַן אָפּשוואַכנדיקע ווירקונג אויף זייער גרופּעשקייט. „דאָס קלענער ווערן פון דעם שטרייט מיט ענגלאַנד" — האָט אין 1931 געשריבן ראָבערטס — „וועט לויזער מאַכן דעם וויכטיקסטן באַנד וואָס האָט די אירלענדער געהאַלטן צוזאַמען אין אַמעריקע, און די אָפּשוואַכונג פון רעליגיעזער אומטאָלעראַנץ

וועט צונעמען נאָך אַ אַ באַריער וואָס האָט זיי געהאַלטן צוזאַמען ווי אַ קנײדל וואָס לײזט זיך ניט אויף אין דעם „שמעלץ־טאָפּ"[9]).

9.

די אירלענדער האָבן בלויז כראָנאָלאָגיש און געאָגראַפיש געהערט צו דער „אַלטער" אימיגראַציע, ד. ה. צו דער איינוואַדערונג וואָס האָט זיך אָנגעהייבן נאָך דער רעוואָלוציע און זיך געצויגן ביז אומגעפער דעם לעצטן דריטל פון דעם 19טן יאָרהונדערט. דאָס איז געווען די באַרימטע „נאָרדישע" אימיגראַציע, וואָס איז אין די שפּעטערדיקע יאָרן אַרויסגעשטעלט געוואָרן מצד קעגנערס פון אימיגראַציע ווי אַ גליק פאַר דעם לאַנד אַנטקעגן דעם „אומגליק" פון דער „נייער" אימיגראַציע. סאָציאַל, רעליגיעז, עקאָנאָמיש און אין הלכות־באַציאונג מצד דער מערהייט־באַפעלקערונג האָט די איינוואַנדערונג פון אירלענדער געהערט צו דער „נייער" אימיגראַציע. וואָרום ווי אַנדערשדיק עס זאָלן ניט האָבן אויסגעזען די אירלענדער אין פאַרגלייך מיט די שפּעטערדיקע אימיגראַנטן פון פּוילן אָדער איטאַליע אָדער רוסלאַנד אָדער טשעכיע, זיינען זיי אין אַ גאַנצער ריי גאָר וויכטיקע פּרטים געווען ענלעך, ווי עס וועט ווערן קלאָר ווען מיר וועלן צוקומען צו דער „נייער" אימיגראַציע.

וואָס איז שייך צו די ניט־ענגליש־רעדנדיקע אימיגראַנטן פון דער „אַלטער" איינוואַנדערונג, האָט קיין עטנישע גרופּע, אויסער יידן, ניט אַרויסגעוויזן אַזאַ ווידערשטאַנד צו אַסימילאַציע, ווי די דייטשן; און קיין גרופּע האָט ניט געהאַט אַזעלכע ווירקזאַמע מיטלען צו קעמפן פאַר דעם אויפהאַלט פון איר אידענטיטעט ווי זיי האָבן געהאַט.

מיר וועלן נאָך זען ווי שווער עס איז צוגעגאַנגען די אסימילאַציע פון אימיגראַנטן וואָס זיינען געקומען אַהער מיט ווייניק קולטור; דייטשן, פאַרקערט, האָבן זיך שווער אַסימילירט דערפאַר, ווייל זיי האָבן געהאַלטן — ניט אין גאַנצן אומבאַרעכטיקט — אַז זייער קולטור איז אַ העכערע פון דער אַמעריקאַנער. פאַרשטייט זיך, ניט נאָר און אפילו ניט דער עיקר, דערפאַר האָבן זיי זיך געשטעלט קעגן די אויפלייזונג־טענדענצן, אָבער אַ פאַקטאָר איז דאָס געפיל פון קולטורעלער העכערקייט געווען. גוסטאַוו קערנער, אַ פירער פון דער דייטשער אימיגראַציע, האָט זיך אין 1834 דערלויבט צו זאָגן: „די אַמעריקאַנער, צו רעדן גאַנץ אָפן, זיינען אין זייער באַציאונג צו קונסט האַלבע באַרבאַרן און זייער געשמאַק איז ניט קיין סך אַ בעסערער פון דעם געשמאַק פון די אינדיאַנער אַבאָריגינער וואָס שטעכן זיך אַריין מעטאַלענע רינגען אין זייערע נעזער"[1]). אַ שפּעטערדיקער דייטשער פירער, היינצען, האָט אין 1860 זיך נאָך

שאַרפער אויסגעדריקט: „דייטשן" — האָט ער געזאָגט — „קאָנען זיך ניט אַמעריקאַניזירן. אמתע אַמעריקאַנער קאָנען מיר ניט ווערן; די מאַלפּעס פון אַמעריקאַניזם ווילן מיר ניט ווערן; און ווייניקער ווי אַמעריקאַנער איז ניט מעגלעך מיר זאָלן ווערן" [2]).

די דייטשע איינוואַנדערונג, ספּעציעל די פון די דריי צענדליק יאָר וואָס צווישן 1830 און 1860, האָט אַרויסגעגעבן אַ גאַר באַטייטיקע צאָל אידעאָלאָגיש־באַוואוסטזיניקע אימיגראַנטן, וואָס האָבן אָהער געבראַכט מיט זיך אויסגעקריסטאַליזירטע פּאָליטישע איבערצייגונגען און סאָציאַלע אידעאַלן. אַזעלכע האָבן שטענדיק זיך שטאַרקער געשטעלט קעגן אַסימילאַציע. אידעאָלאָגישע איינשטעלן, וואָס אַרום זיי האָבן אימיגראַנטן אָרגאַניזירט באַוועגונגען אָדער געפירט געזעלשאַפטלעכע אַקציעס אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, זיינען אַלע מאָל געווען ווי רייפן וואָס האָבן געהאָלפן עטנישע גרופּעס זיך צו האַלטן צוזאַמען; און דייטשן האָבן פון אַט דעם מין אימיגראַנטן אַרויסגעגעבן אַ גאַר הויכן פּראָצענט.

מחמת די דורכגעפאַלענע רעוואָלוציעס אין דייטשלאַנד — אין 1830 און ספּעציעל אין 1848 — זיינען קיין אַמעריקע געקומען פּאָליטישע פליכטלינגען פון גרויסער אינטעליגענץ און מאָראַלישער הויך, וואָס האָבן דאָ פאַרנומען אַן אָרט פון פירערשאַפט אין דער דייטשער אימיגראַציע, אויסער פּראָפּאָרציע צו זייער צאָל. זייער ווירקונג איז געגאַנגען אין צוויי ריכטונגען. פון איין זייט, זיינען צווישן זיי געווען אַזעלכע וואָס האָבן זייער זיין אין אַמעריקע באַטראַכט פאַר אַ צייטווייליקן עפּיזאָד אין זייער לעבן. זיי האָבן געהאָפט אין גיכן זיך אומצוקערן צו זייער היימלאַנד און האָבן די צייט, וואָס עס איז זיי באַשערט געווען צו בלייבן אין אימיגראַציע, געוואָלט אויסנוצן צו העלפן די רעוואָלוציאָנערן אין דייטשלאַנד און צו האַלטן די פליכטלינגען צוזאַמען דאָ. נאָך אין די פריע דרייסיקער פון דעם 19טן יאָרהונדערט האָבן זיי געגרינדעט די געזעלשאַפט „גערמאַניאַ" אין ניו יאָרק מיט דעם ציל צו אָרגאַניזירן די דייטשע פּאָליטישע אימיגראַציע אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. פון דער אַנדערער זייט, האָבן זיי געזוכט צו שאַפן צענטערן פון דער דייטשער קולטור דאָ אין לאַנד גופא. זיי האָבן דעריבער מיט אַ זעלטענער רירעוודיקייט דאָ געבויט אַ פּרעסע, אַ טעאַטער, געזאַנגס־פאַראיינען, ספּאָרט־קלובן, דראַמאַטישע געזעלשאַפטן, קינדערגערטנער, שולן וכדומה.

אין היפּוך צו די אירלענדער, האָבן דייטשן פאַרנומען אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דעם קאַמף פאַר דער באַפרייאונג פון די נעגערס. אכט־און־פערציקער — אַזוי האָט מען גערופן די אימיגראַנטן וואָס זיינען געקומען נאָך דער דייטשער רעוואָלוציע אין 1848 — זיינען געווען צווישן די אַקטיווסטע אונ־

טערשטיצער פֿון דער אַבאָליציאָניסטישער באַוועגונג. אין די דרום שטאַטן זיינען זיי פּאַקטיש געווען די איינציקע אויף אַט דעם געביט — און נאַטיר־לעך האָט דאָס זיי קיין נחת ניט פֿאַרשאַפֿט. נאָך אין 1788 האָבן די דייטשע קוויקערס פֿון דזשערמאַנטאַון, פּענסילוויינע, אַנגענומען אַ פֿאַרמעלן פּראָ־טעסט קעגן שקלאַפֿעריי, וואָס דאָס איז געווען די ערשטע עפֿנטלעכע אַקציע פֿון דעם מין אין אַמעריקע. אַנטי־שקלאַפֿעריי איז ניט געווען די איינציקע פּראָגרעסיווע שטעלונג וואָס דייטשן האָבן גענומען אין שייכות צו אַמעריקאַנער געזעלשאַפֿטלעכע סיטואַציעס. זיי האָבן זיך געפֿונען אין די פֿאָדערשטע רייען פֿון אַלע ליבעראַלע באַוועגונגען אין לאַנד; און דאָס האָט געהאַט אַ צעמענ־טירנדיקע פּעולה אויף זייער גרופּעשן אויפֿהאַלט.

דייטשן זיינען געווען די פּיאָנערן פֿון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. לאַנג איידער עס האָבן זיך געגרינדעט סאָציאַ־ליסטישע צייטונגען אין ענגליש, זיינען שוין דאָ אַרויסגעגאַנגען סאָציאַליס־טישע צייטונגען אין דייטש. אין 1850 האָבן דייטשע אַרבעטער אָפּגעהאַלטן זייער ערשטן צוזאַמענפֿאָר אין פֿילאַדעלפֿיע און געגרינדעט דעם „אַלגעמיינעם אַרבעטער בונד". דייטשן האָבן אויך צונויפֿגעשטעלט די אַמעריקאַנער סעקציע פֿון דעם ערשטן אינטערנאַציאָנאַל. פֿון די 24 צייטונגען, וואָס האָבן צווישן 1876 און 1877 דירעקט אָדער אומדירעקט געשטיצט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן — דערציילט מאָריס הילקוויט — זיינען 14 געווען דייטשע, פֿון זיי — 7 טעגלעכע, בעת ענגלישע צייטונגען זיינען געווען בלויז 8, פֿון זיי — איינע אַ טעגלעכע [3]). פֿון די 113 נייע סעקציעס פֿון דער סאָציאַ־ליסטישער פּאַרטיי וואָס האָבן זיך געגרינדעט צווישן 1889 און 1893 זיינען 43 געווען דייטשע אַנטקעגן 39 „אַמעריקאַנער" (די איבעריקע — אין אַנדערע שפּראַכן [4]).

די פּרעסע אויף דייטש איז געווען די צאָלרייכסטע צווישן דער ניט־ענגלי־שער פּרעסע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן ביז 1945.

אַ פֿיל גרעסערע ראָלע, ווי סאָציאַלע אידעאָלאָגיע האָט אין דעם אויפֿ־האַלט פֿון דער דייטשער גרופּעשקייט געשפּילט די קירכע. מיר האָבן שוין אין שייכות מיט די אירלענדער גערעדט פֿון דער עטניזירנדיקער ראָלע פֿון דער קירכע און מיר וועלן די דאָזיקע ראָלע אויך זען ביי אַנדערע אימיג־ראַנטן־גרופּעס. ריכטיק זאָגן דזשענקס און לאָוק: „אפֿילו ראַסן־בענדער זיי־נען ניט ביכולת אָפּצעווישן אמונה־ליניעס" [5]). וואָס איז שייך צו די דייטשן, איז פּראָפֿעסאָר וויטקע בלויז צום טייל גערעכט ווען ער זאָגט: „דייטשער פּראָטעסטאַניזם, אין זיינע פֿאַרשיידענע פֿאָרמען, איז געווען מער פּאַראַנט־וואָרטלעך פֿון וואָסער עס איז אַנדער קראַפֿט פֿאַר דער פּרעזערוואַציע

פון דעם דייטשן עלעמענט אין די קאָלאָניאַלע צייטן ווי אַ באַזונדערע קול־טועלע גרופּע אין אַמעריקע״[6]). וויטקע איז בלויז טיילווייז גערעכט דערפאַר, ווייל ער שאַצט ניט אָפּ אין פולן דעם באַטייט פון דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער ראַם, אין וועלכער די דייטשע קירכע האָט זיך געפונען און צוליב וואָס זי איז געווען אַזאַ וויכטיקער פאַקטאָר.

רעדט מען פון דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער ראַם, דאַרף מען קודם כל אין זינען האָבן די צאָל דייטשן אין די פאַראייניקטע שטאַטן. עס ווערט געחשבונט, אַז אַרום 25 פּראָצענט פון דער ווייסער באַפעלקערונג אין לאַנד שטאַמט אָפּ פון דייטשלאַנד. בלויז די אַנגלאָ־זאַקסישע לענדער (ענגלאַנד, שאָטלאַנד, וועלש און צפון־אירלאַנד), מיט אַרום 33 פּראָצענט, האָבן צוגעשטעלט אַ גרעסערע פּראָפּאָרציע פון דער ווייסער באַפעלקערונג. נאָך די דייטשן קומען די דרום־אירלענדער מיט אַרום 15 פּראָצענט — און ווייטער איז שוין ניטאָ קיין איין גרופּע וואָס זאָל צושטעלן מער ווי 5 פּראָצענט פון דער באַפעלקע־רונג[7]).

די אַנטוויקלונג פון דער דייטשער באַפעלקערונג איז ניט פאַרגעקומען ספּאָראַדיש. גלייך פון אָנהייב איז דייטש געווען די צום מיינסטן גערעדטע שפּראַך נאָך ענגליש. אויב דייטשן זיינען ניט געווען פון די גאָר ערשטע פּיאָ־נערן, זיינען זיי געווען די שיכט וואָס האָט זיך געפונען נעענטער צו די ערשטע סעטלערס איידער וואָסער עס איז אַנדער עטנישע גרופּע. זיי האָבן זיך מאַסנ־וויס איינגעאָרדנט אין אַמעריקע סיי אין דער לאַנדווירטשאַפט סיי אין די שטעט. אַזוי, למשל, האָבן זיי אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע געציילט אין פּענסילוויניע אַליין אַרום 110 טויזנט נפשות פון אַן אַלגעמיינער באַפעל־קערונג פון אַרום 225 טויזנט נפשות. פּראָפעסאָר ל. בראַון ציטירט פון אַ בוך, וואָס אַ דייטשער רייזנדער, דר. ערנסט בראַונס, האָט פאַרעפנטלעכט אין 1829, אין וועלכן ער קלאָגט זיך, אַז רייכע אַמעריקאַנער דייטשן הייבן־אָן צו קוקן פון אויבן־אַראָפּ אויף דעם אָרעמען אימיגראַנט פון דייטשלאַנד און אַז זייערע קינדער גייען אַוועק פון דער דייטשער שפּראַך. דער זעלביקער דר. בראַונס דערציילט, אַז אין 1828 האָט די פּענסילווייניער לעגיסלאַטור פאַר־האַנדלט אַ פאָרשלאַג וועגן דערקלערן דייטש פאַר אַן אָפיציעלער שפּראַך אין דעם שטאַט צוגלייך מיט ענגליש. „אַנגלאָ־אַמעריקאַנער״ — קלאָגט זיך דער מחבר — „האָבן זיך גראַד גינציק באַצויגן צו אָט דעם לעגיסלאַטיוון פאָר־שלאַג, ער איז אָבער צו יענער צייט ניט אָנגענומען געוואָרן מחמת דער אַנגלאָ־מאַניע פון מענטשן וואָס אין זייערע אָדערן האָט געטריפט דייטשיש בלוט״. אין שטימע האָט געפעלט פאַר דעם, אַז דער פּראָיעקט זאָל ווערן געזעץ[8]). דאָס באַווייזט, אָבער, אַז אַסימילאַציע אפילו צווישן דייטשן האָט זיך אָנגעהייבן פרי,

און אַנגעהייבן מיט סאָציאַלער דיפערענצאַציע, — אָבער וועגן דעם שפּעטער. דאָ זיינען מיר פאַראינטערעסירט צו באַווייזן, וואָסערע גינציקע באַדינגונגען דייטשן האָבן געהאַט פאַר דער צעמענטירונג פון זייער עטנישער גרופּעשקייט.

ניט בלויז אין פּענסילווייניע האָבן זיי זיך געפונען אין אַ פאַרהעלטניש־מעסיק פאַוואָריזירטער לאַגע. זיי זיינען, אמת, ניט געווען פון די גרינדערס פון נייע שטאַטן אויף ניט־באַאַרבעטן באָדן, אָבער זיי האָבן געשפּילט אַ גאָר וויכטיקע ראָלע אין אַ צאָל טעריטאָריעס אין דער צייט ווען די זיינען געוואָרן שטאַטן. אויף אַזאַ אופן זיינען זיי געווען אַן אַנגעזעענער כח אין אַזעלכע שטאַטן, ווי אָהייאָ, מיזורי, אילינאָיס, טעקסאַס און — שפּעטער אָביסל, ספּעציעל — וויסקאָנסין. אין אַט די שטאַטן, הגם די דייטשן האָבן דאָרט ניט דערגרייכט די השפעה וואָס זיי האָבן געהאַט אין פּענסילווייניע, האָבן זיי געגרינדעט קאָלאָניעס און שטעט גאַנצע. צו ברענגען בלויז עטלעכע ביישפּילן: אין 1837 האָבן זיי געגרינדעט דאָס שטעטל הערמאַן אין מיזורי, וועגן וועלכן אַ רייזנדער האָט מיט 40 יאָר שפּעטער געזאָגט: „אין הערמאַן פאַרגעסט מען, אַז מען געפינט זיך ניט אין דייטשלאַנד גופא". אין 1927 האָבן באַזוכער קאָנסטאַטירט, אַז די לאַגע אינעם שטעטל האָט זיך ווייניק געביטן [9]). ענלעך האָבן אויסגעזען אַזעלכע שטעטלעך ווי בעלוויל אין אילינאָיס, וואו אפילו ניט־דייטשן האָבן נאָך אין 1905 גערעדט דייטש [40]), אָדער ניי־ברענפעלס אין טעקסאַס, וואו ביז דעם אויסברוך פון דער ערשטער וועלט־מלחמה האָבן קליינע קינדער נאָך אַלץ גערעדט דייטש צווישן זיך [11]). אין די דערמאָנטע שטאַטן איז דער למוד פון דייטש אין די עפנטלעכע שולן געווען שטאַרק פאַרשפּרייט. אין 1843 האָט די לעגיסלאַטור פון טעקסאַס פאַראָרדנט, אַז אַלע געזעצן זאָלן פאַרעפנטלעכט ווערן חוץ אין ענגליש, אויך אין דייטש. אין וויסקאָנסין האָבן זיך דייטשן קאָנצענטרירט אין אַ צאָל שליסל־געגנטן און זיי פאַרוואַנדלט אין שטיץ־פּונקטן פון דייטשער גרופּעשקייט. מיט דעם דערקלערט זיך, וואָס זיי האָבן אין דעם דאָזיקן שטאַט דערוואָרבן אַ פּאָליטישן כח, וואָס האָט ווייט איבערגעטראָפן זייער נומערישע פאַרהעלטניש אין דער באַפעלקערונג.

ווי שטאַרק די דייטשן זיינען געווען קאָנצענטרירט אין וויסקאָנסין און אויף וויפיל זיי האָבן זיך געהאַלטן צוזאַמען, קאָן מען זען פון דער קליינער צאָל געמישטע חתונות וואָס זיי האָבן אין יענעם שטאַט אַרויסגעגעבן. לויט דר. האוגוד, זיינען בלויז 35 פון די 3506 דייטשן וואָס האָבן געוואוינט אין דער רוראַלער געגנט אַרום מילוואָקי אין מיטן 19טן יאָרהונדערט געווען פאַרהייראַט צו ניט־דייטשן, בעת די 989 אירלענדער וואָס האָבן זיך געפונען אין דער זעלביקער געגנט, האָבן אַרויסגעגעבן 30 געמישטע חתונות. צווישן די

286 חתונות פון דייטשן אין אָזאָקי קאָנטי, וויסקאָנסין, אין 1888, זיינען בלויז 11 געווען מיט ניט־דייטשן. אין 1905 האָט מען גערעכנט, אַז בלויז איין דייטש האָט אין מילוואָקי חתונה געהאַט דרויסן פון זיין עטנישער גרופּע [12]).

זעלטן־ווען האָט אַן אימיגראַנטן־גרופּע אויסגעטיילט פון זיך אַזאַ הויכן פּראָצענט איינוואַנדערער וואָס האָבן, ביי זייער קומען אַהער, זיך געשטעלט דעם ציל צו דערגרייכן קלאָר־פאָרמולירטע פּראָגראַמען פון קאָלעקטיוון עטנישן צוזאַמענלעבן, ווי דאָס איז געווען דער פאַל מיט די דייטשן. עס איז אפילו געווען אַ פאַרלאַנג ביי געוויסע דייטשע עלעמענטן צו גרינדן אויף דעם אַמעריקאַנער באָדן „ניי־דייטשלאַנדס". דער יסוד פון די דאָזיגע „ניי־דייטשלאַנדס" האָט געזאָלט זיין טעריטאָריעלע קאָנצענטראַציע אָדער סאָציאַלע, קולטורעלע און פּסיכאָלאָגישע קאָנסאָלידאַציעס.

די באַוועגונג פאַר „ניי־דייטשלאַנדס" האָט זיך רעקרוטירט פון די אַזוי־גערופענע יונגע גערמאַנען, וואָס האָבן נאָך אַנהייב 19טן יאָרהונדערט געזוכט צו פאַראייניקן די דייטשע פּראָווינצן אין איין שטאַרקן דייטשן שטאַט. אָנטוישט אין די פאַרזוכן אין דער היים, האָבן זיי זיך אַוועקגעלאָזט שאַפן קליינע פרייע דייטשלאַנדס אין דער נייער וועלט. עטלעכע פּרוואוון אויף אָט דעם געביט האָבן זיי געמאַכט אין דעם פערטל יאָרהונדערט וואָס צווישן 1830 און 1855. דר. האוגוד האָט די דאָזיקע פּרוואוון גענוי באַשריבן. זיי האָבן דערגרייכט זייער הויך־פּונקט אין דער גרינדונג פון דער גיסענער געזעלשאַפט אין דייטשלאַנד אין 1833, אונטער דער אָנפירונג פון די ברידער פאָלען און פרידריך מונק. אונטער דער ווירקונג פון דער דאָזיקער געזעלשאַפט האָבן זיך געגרינדעט אַ צאָל חברות אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אַזעלכע ווי די גערמאַניע געזעלשאַפט אין ניו יאָרק, די ניי־דייטשע געזעלשאַפט אין פילאַדעלפיע און אַנדערע. די צילן פון דער פילאַדעלפיער געזעלשאַפט האָט אירער אַ מיטגליד אַזוי פאָרמולירט:

> צו גרינדן אין די גרויסע פאַראייניקטע שטאַטן אַ נייע דייטשלאַנד, אַ זיכערן מקלט פאַר אונדז, אונדזערע קינדער און אונדזערע אָפּשטאַמיקע, [אַ נייע דייטשלאַנד], וואָס אין איר בוזעם וועלן אונדזערע משפחות קאָנען פאַרזעצן זייער סאָציאַלע עקזיסטענץ מיט מער רואיקייט און מער אומאָפּהענגיקייט, ווי זיי זיינען דאָס געווען געוווינט צו טאָן [13]).

נאָך קלאָרער האָט די צילן פון דער ניי־דייטשלאַנד באַוועגונג פאָרמולירט אַ גרופּע פון דער גיסענער געזעלשאַפט, וואָס האָט אין 1934 פאַרלאָזט דייטשלאַנד מיט דעם צוועק צו גרינדן אַ דייטשן שטאַט אין אַמעריקע. פאָרן אָפּפאָרן, האָט די גרופּע אַרויסגעלאָזן אַ מאַניפעסט וואָס האָט דערקלערט, אַז

דער דייטשער שטאַט „וועט נאַטירלעך ווערן אַ מיטגליד פון דעם אַמעריקאַנער פאַרבאַנד, ער וועט אָבער איינשטעלן אַזאַ רעגירונגס־פאָרם, וואָס וועט פאַרזיכערן די פּערמאַנענץ פון דער דייטשער ציוויליזאַציע און דער דייטשער שפּראַך און וועט צושטעלן אַ פרייע און דעמאָקראַטישע עקזיסטענץ״[14]).

קיין דייטשן שטאַט האָבן די גיסענער טאַקע ניט געשאַפן, אָבער וויכטיקע פּאָזיציעס, וואָס זיינען געוואָרן צענטערן פון דייטשער גרופּעשקייט, האָבן זיי אויפגעבויט אָדער אינספּירירט. אַ צאָל פון די דאָזיקע פּאָזיציעס האָבן עד היום ניט אויסגעלעבט זייערע עטניש־צעמענטירנדיקע פונקציעס. מען קאָן דאָס זען פון דעם פאַקט, וואָס קאַרגע 45% פון די אַלע, וואָס האָבן אָנגעגעבן אין טעקסאַס דייטש פאַר זייער מאַמע־לשון, זיינען געווען דאָ געבוירענע פון הי־געבוירענע עלטערן. אין פּענסילוועניע — 34%; אין וויסקאָנסין — 25%; אין אָהייאָ — 22% א. אז. וו.[15]).

.10

דר. האוגוד איז פולשטענדיק גערעכט, ווען ער רעכנט צו צו די סיבות וואָס האָבן פאַראורזאַכט דעם דורכפאַל פון דער ניי־דייטשלאַנד באַוועגונג — דאָס פעלן פון אַ רעליגיעזן פּאַטאָס. דערפאַר טאַקע פאַרנעמען אַ באַזונדערן אָרט אין דער געשיכטע פון דער דייטשער אימיגראַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן די דייטשן פון פּענסילוועניע — די אַזוי־גערופענע „פּענסילוועניע דאַטש״. זיי זיינען געקומען פרי גענוג אין אַמעריקע צו קאָנען דורכמאַכן זייער אַקאָמאַדאַציע דורך איזאָלאַציע. זיי האָבן זיך דאָ באַזעצט אין אַ צייט, ווען ניט נאָר זיינען די מערב־שטאַטן נאָך ניט געווען איינגענומען, נאָר אפילו די שטאַטן אויף דעם אַטלאַנטישן ים־ברעג זיינען נאָך געווען זייער שיטער באַזעצט, און ביליקער טויגבאַרער באָדן איז נאָך געווען לרוב. די דייטשן האָבן זיך דאָן אויף אַ קאָנצענטרירטן אופן געקאָנט נעמען צו לאַנד־ווירטשאַפט און זיך פּאַקטיש סעגרעגירן פון די אַנדערע טיילן פון דער באַפעלקערונג. זיי האָבן אויפגעשטעלט דייטשע אינדזלען אין דעם אַנגלאָ־זאַקסישן ים און לענגער איידער וואָסער עס איז אַנדערע ניט־ענגליש־רעדנדיקע גרופּע זיך אויסגעהיט פון איינגעשלונגען צו ווערן אין די כוואַליעס פון דעם ים. דער גייסטיקער צענטער פון די אינדזלען — איז געווען די קירכע. „דייטשע מענאַניטן, דונקערס און אַנדערע סעקטעס״ — זאָגט קאַראַלין פ. וועיר — „זיינען געבליבן אויסגעשפּראָכענע דייטשע געמיינדעס בעת שכנותדיקע דייטשע פּראָטעסטאַנטישע פאַרלוירן זייער באַזונדערע אידענטיטעט״[1]).

די באַציאונג פון די פּענסילווייניער דייטשן צו דייטשלאַנד איז געווען גאָר אַן אַנדערע פון דער באַציאונג, וואָס עס האָבן צו זייער היימלאַנד אַרויסגעוויזן די שפּעטער־געקומענע דייטשן. די לעצטע, ווי מיר האָבן געזען, זיינען געווען דייטשע פּאַטריאָטן וואָס האָבן זייער גייסטיקע און געזעלשאַפטלעכע יניקה געשעפּט פון דעם היימישן קוואַל. זיי האָבן געחלומט פון אומקערן זיך צוריק קיין דייטשלאַנד, אָדער פון, לכל הפחות, שאַפן ניי־דייטשלאַנדס אין די פאַראייניקטע שטאַטן. די פּענסילווייניער דייטשן, פאַרקערט, זיינען געקומען אַהער נאָך איידער עס האָט זיך אַנטוויקלט אַ גרויס־דייטשער נאַציאָנאַליזם אין אייראָפּע — און זייער פּאַטריאָטיזם האָט אין גאַנצן געהערט צו זייער נייער היים. פּסיכאָלאָגיש האָבן זיי כמעט ווי קיין שום פאַרבינדונג ניט געהאַט מיט דעם לאַנד פון זייער אָפּשטאַם; און דאָך איז עס אַ היסטאָרישער פאַקט, אַז זיי האָבן אַסך לענגער אויפגעהיט די דייטשע שפּראַך אין אַמעריקע איידער די שפּעטער־געקומענע דייטשע נאַציאָנאַליסטן. מען דאַרף אָבער דערביי געדענקען, אַז זייער דייטש איז געווען עפּעס אַ ספּעציעלער דיאַלעקט, וואָס האָט געטראָגן די קענטיקע השפּעה פון ענגליש. באַזונדערס איז כדאי צו געדענקען דאָס, וואָס ריטשאַרד ה. שרייאָק האָט אונטערגעשטראָכן: פּענסילווייניע דייטש איז געווען די „נאַטיווע שפּראַך אין די געגנטן", וואו די פּענסילווייניער דייטשן האָבן זיך געפונען, „פּונקט אַזוי פיל ווי ענגליש אין די דערבייאיגע קאָנטיס" [2]).

דאָס געזעלשאַפטלעך לעבן פון די פּענסילווייניער דייטשן איז געווען אַ באַלאַנסירט לעבן — און אָפּגעהיט דעם דאָזיקן באַלאַנס פון דרויסנדיקע שטערונגען האָט דער עיקר די קירכע. די פּענסילווייניער דייטשן זיינען ניט געווען סתם פּראָטעסטאַנטן: זיי זיינען געווען מיטגלידער פון אַ באַשטימטער רעליגיעזער סעקטע, וואָס אין איר זיינען זיי פּאַקטיש געווען די מערהייט. זייער קירכע האָט דעריבער אָפּערירט אין אַ מער אָדער ווייניקער אָפּגעגרעניצטער עטנישער סביבה, וואָס אירע קולטורעלע הצטרכותן האָבן זיך געדעקט מיט אירע רעליגיעזע אינטערעסן. אין אַט דער רעליגיעזער אָפּגעגרעניצקייט זיינען די פּענסילווייניער דייטשן אין געוויסן זין נענטער צו יידן, ווי צו קריסטן פון אַנדערע סעקטעס און אמונות.

אָבער די קירכע האָט געקאָנט שפּילן ביי די פּענסילווייניער דייטשן אַזאַ לאַנג־דויערנדיקע ראָלע דערפאַר, ווייל זי האָט געוואָרצלט אין זייער ווירטשאַפטלעכן שטייגער. דער דאָזיקער שטייגער, פון זיין זייט, האָט זיך געקאָנט האַלטן נאָר אין באַשטימטע קולטור־פאָרמען. „דער פּענסילווייניע־דייטשער פאַרמער" — זאָגט אַרטור ד. גראַף — „האָט מיט רעכט געפילט, אַז זיינע קול־

טור־פֿאָרמען באַזירן אויף אַ יסוד פֿון שפּראַך, רעליגיע און אַגראַרישע מנהגים״ [3].

דער עקאָנאָמישער מצב פֿון די פּענסילווייניער דייטשן איז געווען אַ גוטער און זיי האָבן אים ניט געוואָלט צעטרייסלען דורך אינאָוואַציעס. נאָך אין 1786 האָט די לוטעראַנישע קירכע איינגעשלאָסן אין איר ליטורגיע א תפילה וואָס האָט געבעטן פֿון גאָט:

> היות ווי דו האָסט באַוויליקט צו טראַנספֿאָרמירן, דער עיקר דורך די דייטשן, אָט דעם שטאַט [פּענסילווייניע] אין אַ בליענדיקן גאָרטן און די מדבר אין אַן אָנגענעמער פּאַשע, העלף אונדז ניט צוריקצואווייזן אונדזער נאַציע, נאָר צו באַמיען זיך פֿאַר דעם, אַז אונדזער יוגנט זאָל אַזוי דערצויגן ווערן, אַז די דייטשע שולן און קירכעס זאָלן ניט נאָר איינגעהאַלטן ווערן, נאָר זאָל אויך דערגרייכן אַ נאָך מער בליענדיקן מצב [4].

די פּענסילווייניע־דייטשע פֿאַרמערס האָבן געוואוסט, אַז זייער וועלן איינ־האַלטן זייער עקאָנאָמישן סדר נאָר אַזוי לאַנג, ווי די קירכע וועט איינהאַלטן איר גייסטיקע השפּעה אויף דער דייטשער באַפֿעלקערונג. און די קירכע, פֿון איר זייט, האָט געוואוסט, אַז זי וועט איינהאַלטן איר השפּעה נאָר כּל זמן דער עקאָנאָמישער שטייגער וועט בלייבן סטאַביל. איינס האָט גערינט דאָס צווייטע און איינס האָט פֿון דעם צווייטן ניט געקאָנט אָפּגעטיילט ווערן. מאַוער טשאַרלס לואיס האָט אַזוי סומירט דעם אַפּעל פֿון די פּאַסטאָרן צו די פּענסילווייניער דייטשן:

> ווילט איר לאָזן אייערע קינדער אַ רייכע ירושה? דאַן לערנט זיי דייטש. ווילט איר, אַז אייערע קינדער זאָלן אָפּהיטן כּבוד אב ואם? דאַן זעט, זיי זאָלן פֿאַר־בלייבן לוטעראַנער. כּדי זיי זאָלן פֿאַרבלייבן לוטעראַנער, מוזן זיי פֿאַרבלייבן דייטשן. אָבער פֿאַרוואָס בלייבן דייטשע לוטעראַנער אָדער לוטעראַנישע דייטשן? דערפֿאַר, ווייל ווען זיי ניט פֿאַרבלייבן קיין לוטעראַנער, וועלן זיי אויך ניט בלייבן קיין פֿאַרמערס; און זיי זיינען גאָר ניט אויב ניט קיין פֿאַרמערס. קוקט אויף אייערע פֿאָרמס און דאַן קוקט אויף די אַנדערע. ווילט איר, אַז אייערע קינדער זאָלן פֿאַרטאַכלעווען דאָס, וואָס איר פֿאַרדינט מיט דעם שווייס פֿון אייער שטערנס? ווי לאַנג, מיינט איר, וועלן זיי זיך האַלטן ביי זייער משפּחה־פֿאַרם נאָך דעם, ווי זיי וועלן זיך האָבן אַנגליצירט? [5].

די לעצטע ווערטער זיינען גלייכצייטיק אַ שליסל צו צוויי דערשיינונגען. פֿון איין זייט דערקלערן זיי, פֿאַרוואָס די סעקטאַנטישע טעטיקייט פֿון דער לוטעראַנישער קירכע האָט די ערשטע צייטן ניט אַרויסגערופֿן אַזאַ רעאַקציע אין לאַנד, ווי די טעטיקייט פֿון דער קאַטוילישער קירכע אין פֿאַרבינדונג מיט די אירלענדער: זי האָט פֿאָרט געהערט צו דער מערהייט־רעליגיע און

האָט פונקציאָנירט אין אַגריקולטורעלע געגנטן וואָס האָבן פּאַקטיש קיין שום באַריר־פּונקטן ניט געהאַט מיט דעם אַרום. פון דער אַנדערער זייט, דערקלערן די ציטירטע ווערטער די סיבה, פאַרוואָס די פּענסילווייניער דייטשן האָבן אַזוי פאַרעקשנט געפירט אַ קאַמף קעגן אַ שטאַטלעכער שול־סיסטעם און קעגן געצוואונגענער קינדער־בילדונג. דאָס איז געווען ניט אַזוי אַ קאַמף קעגן בילדונג גופא, ווי אַ קאַמף קעגן די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע קאָנסעקווענצן פון אַן אַלגעמיינעם שול־וועזן. קיין צו הויכע קולטור־פאָדערונגען האָט דער פּענסילווייניער דייטש, אמת, זיך ניט געשטעלט: „פאַר אים" — זאָגט קלייד ס. סטינע — „האָט מען באַקומען אמתע בילדונג אויף דער פאַרם, וואו קינדער זיינען צו ניין יאָר שוין געווען אַן אינטעגראַלע טייל פון דער פאַרמערישער געמיינשאַפט"[6]; אָבער דאָס מיינט ניט, אַז ער האָט זיינע קינדער געהאַלטן אין אומוויסנקייט. אין 1834, ווען דער קאַמף פאַר אַ שטאַטלעכן שול־וועזן האָט שוין געהאַט אָנגענומען ערנסטע פאָרמען, האָבן פונקציאָנירט אַרום 160 פּאַראָכיאַלע שולן פון דער רעפאָרמירטער קירכע און אַרום 250 ענלעכע שולן פון דער לוטעראַנישער קירכע. דאָס איז געווען גענוג צו צושטעלן אַן עלעמענטאַרע בילדונג צו אַלע פּענסילווייניע־דייטשע קינדער[7]. די דאָזיקע שולן האָבן מיט אַ יאָר שפּעטער צוריקגעוויזן פינאַנציעלע הילף פון דער שטאַט־רעגירונג דערפאַר, ווייל זיי האָבן פאַר דער לעצטער ניט געוואָלט עפענען קיין טיר זיך אַריינצומישן אין זייער לערן־סיסטעם. אַז זייער מורא פאַר עפנטלעכע שולן איז געווען אַ גוט באַגרינדעטע, וועלן מיר באַווייזן שפּעטער. דערווייל וועט זיין גענוג צו דערמאָנען נאָר איין פאַקט: נאָך מיט 20 יאָר פאַר דעם, ווי עס איז אין פּענסילווייניע אָנגענומען געוואָרן אַ געזעץ (אין 1911), וואָס האָט איינגעפירט ענגליש ווי די איינציקע אונטערריכט שפּראַך אין אַלע עפנטלעכע שולן, האָט זיך געהאַט ליקווידירט די לעצטע שול פון די פּענסילווייניער דייטשן וואָס האָט גענוצט דייטש ווי די שפּראַך פון די למודים.

11.

דאָס, וואָס איז געזאָגט געוואָרן אין די לעצטע פאַר קאַפּיטלעך, באַשטעטיקט מיין איך, די טעזע אַז דייטשן האָבן דאָ געהאַט אַ צאָל גינציקע פאַקטאָרן פאַר דעם אויפהאַלט פון זייער עטנישער אידענטיטעט. לאָמיר זיי דאָ סומירן.

דייטשן זיינען געקומען פרי, אין גרויסע צאָלן און געשאַפן פאַר זיך וויכטיקע קולטורעלע און סאָציאַלע שטיץ־פּונקטן סיי אין דער לאַנדווירטשאַפט

סיי אין דער אינדוסטריע. וואָס איז שייך די פּענסילווייניער דייטשן, האָבן זיי דאָ פּאַקטיש אויפגעבויט אַן אייגענעם קאָמונאַלן לעבן, וואָס גייסטיק האָט ער זיך געהאַלטן אין אַ ראַם פון אַ רעלאַטיוו־אָפּגעשלאָסענער רעליגיעזער סעקטאַנטישקייט, וואָס זיין יסוד איז געווען קאָנצענטרירטע אַגריקולטור, און זיינע זיילן: קירכע, שפּראַך און פאַמיליע. אויך אין די שטעט איז די איינאָרדנונג פון דייטשן געווען אַ קאָנצענטרירטע און איז געווען באַגלייט פון אַן אינטעסיוון בוי פון קולטור, הילף, און זעלבסט־הילף אָרגאַניזאַציעס. זיי האָבן געבראַכט מיט זיך אַ שטאַרקן דייטשן נאַציאָנאַליזם און אַסך מער ווי אַ דורכשניטלעכע געזעלשאַפטלעכע באַוואוסטזיניקייט. זיי זיינען אין אַ גאַר גרויסער מאָס געווען אידעאָלאָגיש באַווירקט און זיך געשטעלט קלאָרע צילן פון עטנישן זעלבסט־דערהאַלט. זיי האָבן ניט פאַרנאַכלעסיקט די דערציאונג פון זייערע קינדער: בעת די רעליגיעזע דייטשן האָבן געבויט פּאַראָכיאַלע שולן, האָבן די פרייע דייטשן געשאַפן סעקולערע שולן.

דייטשן האָבן שוין יאָ פון צייט צו צייט אַרויסגעשטעלט פאָדערונגען וואָס האָבן געהאַט אַ געוויסע עפלעכקייט צו אַ צאָל פאָדערונגען, וואָס נאַציאָנאַלע מינדערהייטן שטעלן אַרויס אין איראָפּעאישע נאַציאָנאַליטעטן־שטאַטן. אַזוי, למשל, האָבן זיי געפאָדערט אַ ברייטערע אַנערקענונג פון דער דייטשן שפּראַך אין די עפנטלעכע שולן. ניט נאָר האָבן זיי, ביז אומגעפער דער לעצטער דע־קאַדע פון דעם 19טן יאָרהונדערט, געגרינדעט אייגענע לאָקאַלע יוניאָנס, נאָר זיי האָבן אפילו אויך געהאַט צענטראַלע שטאַטן־ און לאַנד־קערפּערשאַפטן פון דייטשע יוניאָנס. עס איז געווען אַ צענטראַלע דייטשע געווערקשאַפטן אין די פאַראייניקטע שטאַטן נאָך איידער עס האָט זיך געגרינדעט די אַמערי־קאַנער פעדעראַציע פון אַרבעט; און עס איז געווען אַ פאַראייניקונג פון דייטשע יוניאָנס אין ניו יאָרק נאָך איידער עס איז געווען אַ סענטראַל לייבאָר קאָנסיל. די דייטשע פעדעראַציעס זיינען אַלע מאָל געווען צווישן די סאַמע גרעסטע אין די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און אין דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי אין דער צייט, ווען די דאָזיקע פּאַרטיי האָט פונקציאָנירט אויף דעם יסוד פון שפּראַך־סעקציעס.

צו די אַלע אויסגערעכנטע פאַקטאָרן דאַרף מען נאָך צוגעבן, אַז אין דער דייטשער אימיגראַציע איז געווען המשך. זי האָט זיך געצויגן אין משך פון אַסך יאָרן און ניט איבערגעהאַקט געוואָרן דורך לאַנגע הפסקות, ווי עס איז געווען דער פאַל מיט דער איינוואַנדערונג פון אַנדערע גרופּעס. ניי־געקומענע דייטשן האָבן דאָ שטענדיק געפונען פריער־געקומענע דייטשן וואָס זיינען נאָך געווען ווייניק אָדער גאָר ניט אַסימילירט — און עס איז דעריבער צווישן

זייערע פאַרשיידענע אימיגראַנטן־דורות ניט געווען דער טיפער ריס, וואָס מיר וועלן געפינען ביי אַנדערע.

עס דאַרף אויך צוגערעכנט ווערן דער פאַקט, אַז אַ צאָל פאַרזוכן איז געמאַכט געוואָרן צו אָרגאַניזירן דייטשע שטימען אין פּאָליטישע וואַלן אויף אַ קאָלעקטיוון אופן. אַזוי האָבן די דייטשע אָרגאַניזאַציעס פון באָלטימאָר אין 1853 געפאָדערט פון קאַנדידאַטן אויף רעגירונגס־אַמטן, אַז זיי זאָלן זיך שריפטלעך אַרויסזאָגן ווי אַזוי זיי וועלן זיך באַציען, אויב זיי וועלן דערוויילט ווערן, צו ענינים אין וועלכע דייטשן זיינען געווען פאַראינטערעסירט ווי אַ גרופּע. די אָרגאַניזאַציעס האָבן געפאָדערט פון בירגער וואָס שטאַמען אָפּ פון דייטשלאַנד צו שטימען בלויז פאַר די קאַנדידאַטן וואָס גיבן צופרידנ־שטעלנדיקע ענטפערס [1]). דעם זעלביקן יאָר איז אין לואיוויל, קענטאָקי גע־גרינדעט געוואָרן דער „בונד פון פרייע מענער" וואָס האָט זיך געשטעלט דעם ציל, אין די ווערטער פון ע. בונקען, ווי ציטירט דורך דר. האַוגוד, „צו קאָ־אָרדינירן דאָס פּאָליטישע טראַכטן און די האַנדלונג פון דייטש־אַמעריקאַנער דורך אָפּהאַלטן שטאַט־צונויפפאָרן אין יענע שטאַטן פון לאַנד וואָס האָבן אַ באַטייטיקע דייטשע באַפעלקערונג" [2]).

כאַראַקטעריסטיש איז אָבער, אַז אפילו דייטשן האָבן קיין מאָל ניט גע־פּרוּווט צו גרינדן אַן אייגענע פּאָליטישע פּאַרטיי און אַלץ געאַרבעט דורך די עקזיסטירנדיקע פּאַרטייען. דעם 18טן אָקטאָבער, 1937 איז אין פּיטסבורג אָפּ־געהאַלטן געוואָרן אַ דייטשער צונויפפאָר, וואָס די הויפּט־פּונקטן אויף זיין טאָג־סדר זיינען געווען פראַגעס פון פרעזערווירן דאָס גערמאַנטום אין די פאַר־אייניקטע שטאַטן און אַ פּראָיעקט צו שאַפן אַ דייטשן שטאַט. אפילו אָט דער צוזאַמענפאָר האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן דער גרינדונג פון אַ באַזונדערער דייטשער פּאַרטיי [3]). אויך די דייטשע סאָציאַליסטן האָבן קיין לאַנד־פּאַרטיי ניט געשאַפן — בלויז דייטשע פעדעראַציעס אין די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. אמת, די פעדעראַציעס זיינען געקומען פאַר די פּאַרטייען און זיינען ניט זעלטן געווען גרעסער פון די פּאַרטייען; דאָס ענדערט אָבער ניט דעם פאַקט, אַז זיי זיינען געווען שפּראַך־סעקציעס, וואָס האָבן ניט אַרויסגעשטעלט קיין פּלאַט־פאָרמעס פון עטנישן כאַראַקטער, נאָר געשטיצט די אַלגעמיינע פּלאַטפאָרמעס פון די לאַנד־פּאַרטייען פאַר דער גאַנצער באַפעלקערונג. אין דעם זעען מיר דעם ערשטן באַווייז, אַז אויך די דייטשן האָבן זיך דאָ ניט קאָנסאָלידירט ווי אַ נאַציאָנאַלע מינדערהייט. ניט געקוקט אויף די אַלע גינציקע באַדינגונגען וואָס זיינען אויבן פאַרנאָטירט געוואָרן, האָבן דייטשן זייערע עטנישע אידענ־טיטעט ניט געקאָנט אויפהיטן אין די פאַראייניגטע שטאַטן.

איך האָב שוין דערמאָנט, אַז נאָך אין סוף פון 19טן יאָרהונדערט איז אפילו

צווישן די פּענסילווייניער דייטשן ניט פֿאַרבליבן קיין אין קינדער־שול וואָס האָט געניצט דייטש ווי די אונטערריכט־שפּראַך. די אינטעליגענץ, וואָס האָט זיך אין משך פֿון די יאָרן ביי זיי אויסגעבילדעט, ווייזט ניט אַרויס קיין שום אינ־טערעס אין דעם אויפֿהאַלט פֿון דייטש. אפֿילו אין די קירכעס גיבן די פּאַס־טאָרן זייערע פּרעדיגטן דורכאויס אין ענגליש. פֿון צייט צו צייט וואַרפֿן זיי צו די עלטערע מענטשן אַ ביינדל אין דער פֿאָרם פֿון אַן איזאָלירטער תּפֿילה אין דייטש. גאָר ניט לאַנג צוריק איז די לאַגע געווען אַ פֿאַרקערטע.

פֿון דער ברייט־פֿאַרצווייגטער קולטור־באַוועגונג, וואָס האָט געשפּילט אַזאַ גרויסע ראָלע אין דעם 19טן יאָרהונדערט, איז היינט ווייניק פֿאַראַן. פֿון דעם דייטשן טעאַטער איז פּאַקטיש קיין זכר ניט געבליבן. די צאָל רעלי־גיעזע שולן, וואָס מען לערנט אין זיי אויך דייטש, איז היינט נישטיק קליין; די דייטש־סעקולערע שולן זיינען אין גאַנצן אויסגערונען. אין די שטעט, וואו מען האָט מיט אַ פּאָר צענדליק יאָר פֿאַרגעסן אַז מען געפֿינט זיך ניט אין דייטשלאַנד, רעדט מען היינט אויסשליסלעך ענגליש.

אין 1910 האָבן די וואָס האָבן אָנגעגעבן דייטש פֿאַר זייער מאַמע־לשון — מען דאַרף נאָך אַמאָל דערמאָנען, אַז מאַמע־לשון, ווי דעפֿינירט פֿון דעם צענזוס־ביוראָ, איז ניט די גערעדטע שפּראַך, נאָר די שפּראַך וואָס איינער האָט געהערט צו אָפֿטסטן רעדן ביי זיך אין דער היים ווען ער איז געווען אַ קינד — אויסגעמאַכט 21 פּראָצענט פֿון די אַלע וואָס האָבן אָנגעגעבן אַן אַנ־דער שפּראַך ווי ענגליש אַלס זייער מאַמע־לשון; אין 1920 — האָבן זיי אויס־געמאַכט 17.1 פּראָצענט; אין 1930 — 16.4 פּראָצענט. די צאָל דייטש־רעדנ־דיקע פֿאַלט אויך אין אַבסאָלוטן זין. אין 1910 האָט בלויז די צאָל דאָ־געבוי־רענע אַליין וואָס האָבן רעגיסטרירט דייטש אַלס זייער מאַמע־לשון באַטראָפֿן 6,058,239. אין 1940 האָבן אַלע צוזאַמען וואָס האָבן אָנגעגעבן דייטש, שוין ארייננערעכנט 1,589,040 אימיגראַנטן, אויסגעמאַכט ניט מער ווי 4,949,780 [4]). דאָס באַווייזט אַז דייטש האָט נאָך דאָ אַ סך וויטאַליטעט אפֿילו ביי דעם צווייטן דור; דער דריטער דור אָבער און די ווייטערדיקע דורות קענען זעלטן די שפּראַך פֿון זייערע זיידעס און באָבעס. זיי פֿאַלן אַריין אין דער גרויסער מאַסע איין־שפּראַכיקע, וואָס איז דער פֿונדאַמענט פֿון דער אַמעריקאַנער קול־טור. אין דעם פּרט איז צווישן זיי און אַנדערע עטנישע גרופּעס קיין שום אונטערשייד ניטאָ.

כאַראַקטעריסטיש און באַלערנדיק איז דער מצב פֿון דער דייטשער פּרעסע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. אַז צענדליקער דייטשע צייטונגען זאָלן אונטערגיין אונטער דער ווירקונג פֿון דער ערשטער וועלט־מלחמה — איז געווען צו דערוואַרטן. די פֿאַרקלענערונג פֿון דער דייטשער פּרעסע אין

משך פון די מלחמה־יאָרן (דאָס באַציט זיך אויך אויף דער צווייטער וועלט־מלחמה) קאָן דעריבער צוגעשריבן ווערן צו צופעליקע סיבות. אָבער אָט איז אַ טאַבעלע וואָס איז צונויפגעשטעלט אויף דעם באַדן פון ציפערן, וואָס דער „אַלגעמיינער ראַט פאַר אַמעריקאַנער אייניקייט" („קאָמאָן קאַנסיל פאַר אַמעריקאַן יוניטי", פריער: „פאַרעין לענגוועדזש אינפאָרמיישאָן סערוויס") האָט איין פאַרשיידענע צייטן פאַרעפנטלעכט און וואָס דעקט דעם פעריאָד 1943־1925 [5].

טאַבעלע 1. דייטשע צייטונגען אין אַמעריקע אין די יאָרן 46־1926

יאָר	אַלגעמיינע צאָל דייטשע צייטונגען	צאָל טעגלעכע צייטונגען
1926	203	ניט באַוואוסט
1935	201	18
1941	161	13
1943	151	9
1946	115	7

אין ליכט פון די פאַקטן איז מעגלעך בלויז איין אויספיר: די דייטשע גרופּעשקייט לאָזט זיך פאַנאַנדער אין די פאַראייניקטע שטאַטן, און וואָס ווייטער — מיט אַלץ אַ שנעלערן טעמפּאָ. אפילו דר. האוגוד, וואָס צייכנט זיך ניט אויס מיט פריינטשאַפט צו די דייטשן, גיט צו אַז דער פאַרבינד־שטריך צווישן אַמעריקאַנער און דייטש האָט זיך אָנגעהייבן אויפלייזן נאָך פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה, הגם אין גאַנצן איז ער נאָך ווייט ניט פאַרשוואונדן (וועגן די פאַרזוכן צו אָרגאַניזירן דייטשן אין די פאַראייניקטע שטאַטן פאַר נאַצישע צוועקן וועט נאָך גערעדט ווערן.) דייטשן, וואָס זיינען שוין יאָ געקומען אַהער מיט אַן אייגענער שפּראַך און אייגענער קולטור און מיט אַ שטאַרקער צוגעבונדקייט צוביידע, האָבן נאָר געקאָנט פאַרלאַנגזאַמערן די אסימילאַציע, אָבער זי ניט אָפּשטעלן.

די סיבות זיינען געווען די, וואָס מיר האָבן שוין עטלעכע מאָל דערמאָנט. קודם כל: דער מהלך צווישן דער קולטור און דער ציוויליזאַציע, וואָס איז אויך ביי די דייטשן געווען אַ ברייטער. ווי גרויס עס זאָל ניט האָבן געווען דער גייסטיקער באַגאַזש מיט וועלכן דייטשן זיינען אַהער געקומען,

האָט ער ניט געקאָנט באַלאַנסירן ניט די אָנשטרענגונגען ניט די מעגלעכקייטן וואָס זיינען געווען פאַרבונדן מיט זייער מאַטעריעלער איינאָרדנונג אין לאַנד. אין דער גרויסער אָנשטרענגונג איז דער דאָזיקער באַגאַזש אָפט געווען אַן איבעריקע פיזישע און גייסטיקע לאַסט, און אין דעם אויסנוצן די מעגלעכקייטן איז ער ניט געווען קיין הילף. די דיספּראָפּאָרציע צווישן די רעזולטאַטן פון זייערע מאַטעריעלע אָנשטרענגונגען און די פּרוכט פון זייערע גייסטיקע פאַרזוכן צו שאַפן עטנישע ווערטן, קאָן מען זען, ווען מען פאַרגלייכט דאָ זייערע עקאָנאָמישע דערגרייכן מיט די אויפטוען פון זייער קולטורעלער טעטיקייט. עקאָנאָמיש שטייען דייטשן כמעט אויף איין ברעט מיט דער אַנגלאָ־זאַקסישער „אַריסטאָקראַטיע״; עטניש־קולטורעל איז זייער סך הכל אַ גאַנץ קליינער. עס איז זיי דאָ, למשל, ניט געלונגען צו שאַפן אַ וויכטיקע ליטעראַטור אויף דייטש ניט געקוקט אויף דער ברייט־פאַרצווייגטער און מאַסנהאַפטיקער קולטורעלער טעטיקייט, וואָס זיי האָבן דאָ געפירט. „מער אינטענסיוו איידער וואָסער עס איז אַנדער ראַסע״ — זאָגט טאָמאַס טשאַפּעק — „האָבן דייטשן אין אַמעריקע קולטיווירט אַ ליטעראַטור אין זייער נאַציאָנאַלן לשון; און דאָך וואָסערע ווירקלעך־גרויסע שרייבערס האָבן זיי פּראָדוצירט זינט די צייטן פון פּעטער זענקער?״ טשאַפּעק ציטירט גוסטאַוואוס אַלינגערס ווערטער: „די האָפענונגען אויף אַן אַמעריקאַנער דייטשער ליטעראַטור, מיט וועלכע געוויסע ענטוזיאַסטן האָבן זיך אַרומגעטראָגן אין 1832 און 1848, האָבן זיך ניט רעאַליזירט... עס וואָלט געווען שווער צו געפינען אַ דייטש בוך, וואָס דייטשן אַליין וואָלטן פּרעטענדירט אַז עס איז באַרעכטיקט אפילו צו אַ באַשיידענעם פּלאַץ אין דער ליטעראַטור. זייער ווייניק דאָ־געבוירענע דייטש־אַמעריקאַנער שרייבער זיינען געוואָרן דייטשע שרייבערס אפילו פון בלויז דורכשניטלעכער פעאיקייט״[6]).

דאָס ברענגט אונדז צו דער אַמעריקאַנער אוטיליטאַרישקייט, וואָס מען קאָן זי אין שייכות צו ניט־ענגלישע שפּראַכן אַזוי פאָרמולירן: אויב די אימיגראַנטן גופא האָבן, ווי מיר האָבן פעסטגעשטעלט אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל, דורך איזאָלאַציע זיך געקאָנט אַקאָמאָדירן אין זייער אייגענעם מאַמע־לשון, איז ניט געווען קיין עקאָנאָמישע נויטווענדיקייט אָדער סאָציאַלער דראַנג פאַר זייערע קינדער און קינדס־קינדער זיך צו האַלטן ביי דעם דאָזיקן מאַמע־לשון. אַזוי שנעל, ווי זיי האָבן פאַרלאָזן די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע געטאָס פון זייערע עלטערן, האָבן די יונגע דורות זיך געקאָנט פּראָדוקטיוויזירן בלויז אין ענגליש. נאָר אַ באַוואוסטזיניקער סוביעקטיווער פאַרלאַנג פאַרצוזעצן אין די פאַראייניקטע שטאַטן דייטשע גרופּעשקייט, וואָלט געקאָנט טרייבן די דאָ־געבוירענע דייטשן צו מאַכן די אומגעהייערע אָנשטרענגונגען,

וואָס זייער עטנישע קאָנטינואיטעט וואָלט דאָ געפאָדערט און דאָס אַליין וואָלט ניט געווען גענוג: צו דעם וואָלט די דייטשע יוגנט, וואָס איז דאָ געבוירן און דערצויגן געוואָרן, אויך געדאַרפט דערפילן אַן ערנסטן אָב־יעקטיוון שטער צו איר אַסימילאַציע. די טיראַניי פון דער מערהייט האָט ניט דערלאָזט, אַז עס זאָל זיך אַנטוויקלען אַ סוביעקטיווער פאַרלאַנג, און קיין ערנסטער אָביעקטיווער שטער איז ניט געווען דערפאַר, ווייל אין איין פּרט זיינען די דייטשן קיין מינדערהייט ניט געווען אין די פאַראייניקטע שטאַט. אויב די אירלענדער האָבן שפּראַכלעך געהערט צו דער מערהייט, האָבן די דייטשן געהערט צו דער מערהייט רעליגיעז.

היות ווי מיר באַהאַנדלען דאָ צום ערשטן מאָל אין אונדזער אַרבעט די אַנטוויקלונג פון אַ ניט־ענגליש־רעדנדיקער גרופּע, איז כדאי אָנצואווייזן אויף די ספּעציעלע שוועריקייטן, וואָס אָט אַזאַ גרופּע האָט דאָ באַגעגנט אין די פאַרזוכן איינצוהאַלטן איר אידענטיטעט, חוץ די אַלגעמיינע שוועריקייטן וואָס זיינען שוין אַרויסגעבראַכט געוואָרן. דאָס וועט אונדז שפּאָרן שפּעטערדיקע איבערחזורונגען.

נומעריש זיינען טאָקע די דייטשע עלעמענטן געווען אויף דעם צווייטן אָרט גלייך נאָך די אַנגלאָ־זאַקסישע עלעמענטן, אָבער דער צאָלמעסיקער מהלך איז צווישן זיי געווען אַ זייער גרויסער; און דער מהלך איז געווען ניט נאָר אַ סטאַטיסטישער. מיר האָבן שוין געזען, אַז די דייטשן זיינען קיין מאָל ניט געקומען די סאַמע ערשטע אין אַ שטאַט און זיי זיינען אין קיין שטאַט ניט געווען קיין מערהייט — אפילו ניט אין פּענסילווייניע. דאָס הייסט אַז זיי זיינען אומעטום געקומען נאָך דעם, ווי דער סאָציאַל־קולטורעלער יסוד איז שוין געווען פעסט־גענוג צו אויסקריסטאַליזירן אַ טיראַניי פון דער מערהייט. דאָס פּראָבלעם פון אַקאָמאָדאַציע איז דעריבער תמיד געשטאַנען פאַר די פרעמד־שפּראַכיקע, קיין מאָל ניט פאַר די ענגליש־רעדנדיקע. פּראָצענטועל איז די צאָל דייטשן כסדר געפאַלן אין פאַרהעלטניש צו די ניט־דייטשע טיילן פון דער באַפעלקערונג. זינט 1910 האָבן אימיגראַנטן פון דייטשלאַנד אויסגע־מאַכט מער ווי 5 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג בלויז אין וויסקאָנסין. אויב מיר זאָלן נעמען די דייטשן וואָס דער צענזוס רעכנט צו דעם „אויס־לענדישן מין", ד. ה.: 1) אימיגראַנטן, 2) דאָ־געבוירענע וואָס זייערעביידע עלטערן זיינען געקומען פון דייטשלאַנד און 3) דאָ־געבוירענע וואָס בלויז איי־נער פון זייערע עלטערן איז געווען אַ דייטשער אימיגראַנט און דער צווייטער אַ געבוירטיקער, — וועלן מיר געפינען, אַז בעת עס זיינען אין 1900 געווען אין לאַנד 9 שטעט מיט אַ באַפעלקערונג פון 100 טויזנט דייטשן און העכער אין יעדער, זיינען אין 1930 שוין פאַרבליבן בלויז 5 אַזעלכע שטעט: ניו יאָרק,

שיקאַגאָ, מילוואָקי, פֿילאַדעלפֿיע און סט. לואיס. פֿון זיי, האָט בלויז מילוואָקי פֿאַרגרעסערט די דייטשע באַפֿעלקערונג אין משך פֿון די דאָזיקע דרייסיק יאָר.

באַראַכאָוו האָט פֿעסטגעשטעלט, אַז אויף יעדער מינדערהייט ווירקן צוויי קעגנגעזעצטע טענדענצן: די איזאָלירנדיקע און די אַסימילירנדיקע. די איזאָלירנדיקע טענדענצן האָט ער דעפֿינירט ווי דעם סכום פֿאַקטאָרן — סיי פֿון אינערלעך־פּאָזיטיוון כאַראַקטער סיי פֿון דרויסנדיק־נעגאַטיוון כאַראַקטער, — וואָס שטערן דער מינדערהייט זיך אויפֿצולייזן אין דער מערהייט. די אַסימילירנדיקע טענדענצן, פֿון דער אַנדערער זייט, זיינען דער סכום עקאָנאָמישע און קולטורעלע פֿאַקטאָרן וואָס שאַפֿן אין דער מינדערהייט אַ נויטווענדיקייט און ווילן זיך צו אויפֿלייזן אין דער מערהייט. די דאָזיקע צוויי טענדענצן פֿירן כסדר אַ קאָנפֿליקט צווישן זיך אין דער סאָציאַלער ראָם פֿון דער מינדערהייט. חוץ אין די פֿאַלן וואו די מערהייט וויל בשום אופֿן ניט איינזאַפּן אין זיך די מינדערהייט, זיגן כסדר די אַסימילירנדיקע טענדענצן. די פּאָליטיק, וואָס איז, לויט אונדזער דעפֿיניציע, דער רינג צווישן ציוויליזאַציע און קולטור, איז דעריבער גאַנץ אָפֿט די קאַמף־אַרענע צווישן די צוויי קעגנגעזעצטע טענדענצן. דאָס זעען מיר אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן צווישן די עטנישע גרופּעס וואָס זיינען אַקטיוו אין דעם אַלגעמיין־פּאָליטישן לעבן פֿון לאַנד.

די דייטשן וואָס זיינען אַהער געקומען פֿאַר דעם צווייטן פֿערטל פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט, אַריינגערעכנט די פּענסילוואַניער דייטשן, האָבן אין פּאָליטיק זיך ווייניק אינטערעסירט; דערפֿאַר זיינען שוין געווען גאָר אַקטיוו אויף דעם פּאָליטישן פֿעלד די שפּעטער־געקומענע, וואָס זיינען, ווי מיר האָבן געזען, געווען אין גאָר גרויסער מאָס אידעאָלאָגיש באַאיינפֿלוסט. מיר האָבן קאָנסטאַטירט, אַז די דאָזיקע אידעאָלאָגישקייט האָט זיי געהאָלפֿן זיך צו האַלטן אָפּגעזונדערט פֿון די אַנדערע, וואָס דאָס מיינט, אַז זי האָט געהערט צו די איזאָלירנדיקע טענדענצן. אָבער אַזוי שנעל, ווי די אידעאָלאָגיע איז אַריבערגעטראָגן געוואָרן אויף דער אַמעריקאַנער ווירקלעכקייט, האָט זי זיך דיאַלעקטיש פֿאַרוואַנדלט אין אַן אַסימילירנדיקער טענדענץ. אידעאָלאָגיע האָט דיקטירט די גרינדונג פֿון דייטשע פּראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען, אָבער די עצם עקזיסטענץ פֿון די דאָזיקע פֿאַראיינען איז געווען אָפּהענגיק פֿון זייער ב י ט בלייבן אין עטנישע ראַמען. דאָס קומט צום אויסדרוק נאָך שאַרפֿער אין שייכות מיט דער פּאָליטישער פּאַרטיי. אַ סאָציאַליסטישע אידעאָלאָגיע איז ביי דייטשן, און אַנדערע גרופּעס, לכתחילה געווען אַן איזאָלירנדיקער פֿאַקטאָר, אָבער גראָד צוליב דער אידעאָלאָגיע, האָבן זיי געמוזט ברעכן זייער

איזאָלאַציע — זיי האָבן דאָך ניט געקאָנט פאַרווירקלעכן סאָציאַליזם בלויז אין דער דייטשער סביבה און האָבן דעריבער געמוזט באַשאַפן אינסטיטוציעס וואָס האָבן צוגעאײלט די אַסימילאַציע אין זייערע רייען.

.12

דייטשן האָבן אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַרויסגעגעבן אַ גרויסע צאָל ראַדיקאַלן, אָבער נאָך אַ גרעסערע צאָל קאָנסערוואַטיוון. אויב די ערשטע זיינען געווען די פּיאָנערן פון דעם אַמעריקאַנער סאָציאַליזם, האָבן די לעצטע זיך פאַרבונדן מיט די צוויי גרויסע פּאַרטייען. די אירלענדער זיינען אין זייער גרויסער מערהייט געוואָרן דעמאָקראַטן, די דייטשן אין זייער מערהייט, ספּעציעל נאָך דעם בירגער־קריג, — רעפּובליקאַנער. נאַטירלעך האָבן די קאָנסערוואַטיווע עלעמענטן געשפּילט נאָך אַ פּיל גרעסערע אַסימילירנדיקע ראָלע, ווי די ראַדיקאַלע עלעמענטן. די ערשטע האָבן מערסטנטיילס געהערט צו דער „אַלטער" אימיגראַציע און הויך געשטיגן אויף די כוואַליעס פון עקאָנאָמישן פּראָגרעס. דאָס איז געווען אמת סיי אין די שטעט סיי אויף די פאַרמס. ווי האָט געזאָגט פּראָפעסאָר מאַרקוס לי האַנסען: „אימיגראַנטן, וואָס האָבן אין אַמעריקע צום ערשטן מאָל פאַרזוכט דעם טעם פון קאָמפאָרט און פּערזענלעכן אייגנטום, האָבן עס געוואָלט אָנהאַלטן, און זיינען [דעריבער] אין דער אמתן געווען אַ סטאַביליזירנדיקער און קאָנסערוואַטיווער איינפלוס" [1]. די קאָנסערוואַטיווע עלעמענטן האָבן אַרויסגעוויזן אַ קלענערן פאַרלאַנג צו גיין קעגן דעם שטראָם אין לאַנד, סיידן זיי זיינען, ווי די פּענסילווייניער דייטשן, געווען זייער שטאַרק אונטער דעם איינפלוס פון אַ סעקטאַנטישער קירכע. אָבער פּונקט, ווי די סאָציאַליסטישע פעדעראַציעס האָבן ניט געקאָנט אָפּשטעלן דעם פּראָצעס פון אַסימילאַציע אין די שטעט, אַזוי האָט עס, אין דעם לעצטן סך הכל, די קירכע ניט געקאָנט טאָן אויף די פאַרמס, וואו די אַסימילאַציע איז, ווי מיר וועלן עס קלאָר זען אין אַ וויטערדיקן קאַפּיטל, נאָך צוגעגאַנגען גרינגלעכער ווי אין די אורבאַנישע צענטערן. „נאָך דעם פּראָנטיר" — זאָגט פּראָפעסאָר קאָמאָנס — „זיינען די פאַרמס אין אַמעריקע דאָס רייכסטע פעלד פון אַסימילאַציע" [2]. און וואָס איז שייך די יוניאָנס זאָגט קאָמאָנס וועגן זיי, אַז זיי זיינען „דער איינציקער ווירקזאַמער אַמעריקאַניזירנדיקער כח פאַר דעם דרום־אייראָפּעער" [3]. דאָס איז ניט ווייניקער אמת, בנוגע דייטשן וועלכע זיינען געווען צווישן די וויכטיקסטע בויערס פון יוניאָנס. פון דעם וועלן מיר אויך רעדן אויספירלעכער אונטן.

נאָך שנעלער ווי ביי די דייטשן, איז דער אַסימילירנדיקער פּראָצעס

צוגעגאַנגען ביי די סקאַנדינאַוון וואָס געהערן אויך צו דער „אַלטער" אימיג־ראַציע און וואָס צו איין צייט האָבן זיי זיך אויך געשאַפֿן באַטייטיקע עטנישע אינדזלען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן.

אין דעם פּראָצעס פֿון איינגעמען דעם מערב, האָבן אַסך סקאַנדינאַוון זיך געפֿונען אין, אָדער זיי האָבן באַגלייט, די „צוגעדעקטע וועגענער" וואָס זיינען פֿאַרבונדן מיט די פּראָנטיר־מענטשן. אָנהייב 20טן יאָרהונדערט זיינען אין מינעסאָטאַ אַליין געווען אַרום 400 פּונקטן וואָס האָבן זיך גערופֿן מיט סקאַנדינאַווישע נעמען. פּראָפֿעסאָר וויטקע סומירט די פּיאָנערן־געשיכטע פֿון די סקאַנדינאַוון אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין די ווייטערדיקע ווערטער:

> די געשיכטע פֿון דעם קומען פֿון די שוועדן, נאָרוועגיער און דענער, איז אין אַ גרויסער מאָס די געשיכטע פֿון איינגעמען די כוואַליעקע סטעפּעס... זייערע איז די געשיכטע פֿון פֿעסטע מענער און געזונטע פֿרויען, טיף־רעליגיעזע, אַנטשלאָסן צו מצליח זיין, ניט ברילִיאַנטענע אָדער ספּעקטאַקולערע, אָבער די זאַלץ פֿון דער ערד[4].

די שוועדן זיינען די גרעסטע גרופּע צווישן די סקאַנדינאַוון. הגם זיי האָבן אין 1638 געגרינדעט דעם שטאַט דעלאַווער, האָבן זיי אין גרעסערע צאָלן אָנ־געהייבן צו קומען אַהער ערשט אין 1820. אין די פֿערציקער יאָרן פֿון 19טן יאָרהונדערט האָבן זיי שוין געהאַט „קליין־שוועדנס" אין אַ צאָל שטאַטן. אין שיקאַגע האָט מען נאָך דעם בירגער־קריג געהערט רעדן אַסך שוועדיש אויף אַ צאָל גאַסן. נאָך היינט האָבן זיי דאָרט אַ מין געטאָ.

ניט געקוקט אויף דער פֿאַרהעלטנישמעסיקער קאָנצענטרירטקייט פֿון די שוועדן און אויף זייער צוגעהעריקייט צו דער לוטעראַנישער קירכע, האָבן זיי זיך, לויט דעם עדות־זאָגן פֿון אַ צאָל פֿאָרשערס, אַסימילירט אפשר שנעלער איידער וואָסער עס איז אַנדערע אימיגראַנטן־גרופּע. עס האָט זיי געפֿעלט די אידעאָלאָגישקייט פֿון די דייטשן און דאָס געפֿיל פֿון נאַציאָנאַלער געקריוודעטקייט פֿון די אירלענדער. זייער פּראָדוקטיוויזירונג איז אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געגאַנגען אויף דער ליניע פֿון אַגראַריזאַציע — און אַזאַ פֿאָרם פֿון פּראָדוקטיוויזאַציע איז שטענדיק גורם אַ גרעסערע מאָס אינטעגראַציע אין די הערשנדיקע לעבנס־באַדינגונגען. ניט האָבנדיק קיין סאָציאַלע פּראָגראַ־מען צו פֿאַרווירקלעכן, האָבן זיי זיך דאָ ניט אָרגאַניזירט אין קיין פּאַרטייאישע שפּראַך־פֿעדעראַציעס. אויף וויפֿיל זיי האָבן זיך בכלל באַטייליקט אין פּאָליטיק, זיינען זיי כמעט אַלע געווען רעפּובליקאַנער. זיי האָבן שטאַרק געשטיצט די באַוועגונג פֿאַר אַן אַלגעמיינער מלוכהשער שול־סיסטעם. געטאָן האָבן זיי עס אי טראָץ דעם אי דערפֿאַר, וואָס זיי האָבן ניט געהערט צו די הויך־קולטורעלע

קרייזן. דאָס איז ניט קיין פּאַראַדאָקס. מיר וועלן זען, ווען מיר וועלן צוקומען צו דער „נייער״ אימיגראַציע, אַז הגם ווייניק בילדונג איז געווען אַ שטער צו דער אַסימילאַציע פון די אימיגראַנטן גופא, ווייל דאָס האָט פאַרשווערט זייער אויסלערנען זיך ענגליש, האָט דאָס אָבער אונטערגעגראָבן דעם ווידערשטאַנד פון זייער גרופּע צו די אָנגריפן פון דער מערהייט־קולטור. אַזוי ווייניק געבילדעט ווי עס זיינען געווען די שפּעטערדיקע סלאַוון אָדער איטאַליענער זיינען, אמת, די שוועדן ניט געווען, אָבער זיי האָבן מיט זיך ניט מיטגעבראַכט קיין נאַציאָנאַלן קולטור־באַוואוסטזיין. צוליב אַקאָמאָדאַציע האָבן זיי געגרינדעט אַ צאָל חברות, געעפנט אייגענע קירכעס, געשאַפן אַ פּרעסע און אויפגעבויט אַנדערע קולטור־אַנשטאַלטן אין דער שוועדישער שפּראַך.

זייערע דאָ־געבוירענע קינדער האָבן זיך אָבער שוין אין אַזאַ אַקאָמאָדאַציע ניט געניייטיקט און אין דער שפּראַך און די מנהגים פון דעם לאַנד פון זייערע עלטערן קיין אינטערעס ניט געהאַט. „דער צווייטער דור״ — לייענען מיר ביי וויטקען — „איז געווען גערן זיך אויסצעטאָן פון אַלע שוועדישע כאַראַקטעריסטיקעס; נעמען זיינען געביטן געוואָרן כדי צו פאַרדעקן זייער שוועדישן אָפּשטאַם. און עס איז געווען ווייניק ליטעראַטור צו פּרעזערווירן די שוועדישע נאַציאָנאַליטעט אין אַ פרעמדער סביבה״ [5]).

איז דעריבער קיין וואונדער ניט, וואָס אין די קירכעס וואָס די שוועדן האָבן געשאַפן אין די פאַראייניקטע שטאַטן, באַנוצט מען זיך איצט כמעט אויסשליסלעך מיט דער ענגלישער שפּראַך. לויט רוטשעקן האָבן שוועדן, אין משך פון דער גאַנצער צייט וואָס זיי געפינען זיך דאָ, געשאַפן אַרום 1200 צייטונגען אויף דער שוועדישער שפּראַך, וואָס פון זיי האָבן נאָך אין 1910 עקזיסטירט אַרום 300 [6]). אין 1943 האָט אַן אויספאָרשונג, וואָס יאַראָסלאַוו טשיז האָט דורכגעפירט, שוין געפונען ניט מער ווי 4 שוועדישע פּובליקאַציעס [7]) און אין 1946 האָט טשיז, אין אַ נייער אויספאָרשונג, שוין געפונען בלויז 42 [8]).

די נאָרוועגיער זיינען אַהער געקומען פריער פאַר די שוועדן, פונדעסטוועגן האָבן זיי אַרויסגעוויזן אַ גרעסערע גרופּע־סאָלידאַריטעט איידער די לעצטע. צוויי סבות זיינען געווען פאַר דעם פאַראַנטוואָרטלעך. ערשטנס: זיי האָבן געבראַכט פון דער אַלטער היים אַ גרעסערע נאַציאָנאַלע באַוואוסטזיניקייט; צווייטנס: די קירכע האָט ביי זיי געשפּילט אַ גרעסערע ראָלע. אַז נאַציאָנאַלע באַוואוסטזיניקייט איז געווען אַן עטניש־צעמענטירנדיקער פאַקטאָר, האָבן מיר שוין געזען פריער און מיר וועלן עס זען נאָך בולטער שפּעטער. עס איז דעריבער ניט נייטיק דאָ אויף אַט דעם ענין זיך צו פאַרהאַלטן, עס איז יאָ וויכטיק צו זאָגן עפּעס וועגן דער ראָלע פון דער קירכע אין אויפהאַלטן נאָרוועגישע גרופּעשקייט.

אין 1916 זיינען 96.7 פּראָצענט פון די מתפּללים וואָס האָבן אין זייערע קירכעס זיך באַנוצט מיט דער נאָרוועגישער שפּראַך געווען לוטעראַנער [9]. אָבער הגם עס איז פון דעם צו זען, אַז די נאָרוועגיער זיינען כמעט אַלע לוטעראַנער, זיינען זיי אָבער אין דעם לוטעראַניזם גופא צעטיילט אויף אַ גרויסער צאָל סעקטעס. זיי זיינען די איינציקע עטנישע גרופּע אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, וואָס איר מיטגלידער זיינען גלייך אויף גלייך צעטיילט צווישן די אורבאַנישע צענטערן און די רוראַלע געגנטן. לויט דעם 1940 צענזוס, זיינען פון די 924,688 נאָרוועגיער וואָס האָבן געהערט צו דעם „אויסלענדישן מין" (אימיגראַנטן פון נאָרוועגיע, זייערע דאָ־געבוי־רענע קינדער און דאָ־געבוירענע וואָס איינער פון זייער עלטערן איז געקומען פון נאָרוועגיע און דער צווייטער איז געבוירן געוואָרן אין די פּאַראייניקטע שטאַטן), 466,414, פּאַקטיש אַ העלפט, געווען אין די שטעט; די איבריקע אין די רוראַלע פּונקטן און אויף פאַרמס. 57.8 פּראָצענט פון די אַלע, וואָס האָבן אין 1940 אָנגעגעבן נאָרוועגיש פאַר זייער מאַמע־לשון, האָבן זיך גע־פונען אין די רוראַלע און לאַנדווירטשאַפטלעכע געגנטן. דאָס איז דער העכסטער פּראָצענט, וואָס וועלכע עס איז שפּראַך, אַריינגערעכנט ענגליש, האָט געהאַט צו קאָנסטאַטירן אין די אַגראַרע טיילן פון לאַנד [10]. עס איז אָבער וויכטיק צו געדענקען, אַז די געאָגראַפיש־עקאָנאָמישע צעטיילונג פון דער נאָרוועגישער באַפעלקערונג האָט זיך אָפּט געדעקט מיט איר סעקטאַנטישער גלידערונג, און אַ כלל האָבן מיר: דאָרט, וואו די צאָל רעליגיעזע סעקטעס איז אַ גרעסערע, האַלטן זיך די אויסלענדישע שפּראַכן לענגער, מחמת דעם, ווייל די באַזונדערע קירכעס ווילן ניט אַז זייערע מיטגלידער זאָלן ווערן צו נאָענט מחותנים מיט מיטגלידער פון אַנדערע סעקטעס. איז בעת די שוועדן האָבן זיך אָנגעשלאָסן אין דער באַוועגונג פאַר אַ שטאַטלעכער סעקולערער בילדונג, האָבן די באַזונ־דערע נאָרוועגישע סעקטעס געעפנט זייער אייגענע פּאַראָכיאַלע שולן. און זיי האָבן זיך ניט באַגרעניצט בלויז אויף עלעמענטאַר־שולן: זיי האָבן אויך געעפנט מיטל־ און אפילו הויך־שולן.

דערצו זיינען די נאָרוועגיער געווען בעסער אָרגאַניזירט אין חברות און האָבן געהאַט אַ מער־פאַרצווייגטע פּרעסע, וואָס האָט אַרויסגעוויזן אַ גרעסערן לעבנסדויער פון דער שוועדישער. אָבער, אַז מען ציט איצט אונטער אַ סך הכל, זעט מען אַז אויך די נאָרוועגישע שפּראַך האָט געמוזט אָפּטרעטן פּאָזיציע נאָך פּאָזיציע און הערט ביסלעכווייז אויף צו זיין אַ פאַקטאָר. עס איז ניט פאַרבליבן קיין איין קירכע וואָס באַנוצט זיך בלויז מיט נאָרוועגיש אין איר ליטורגיע און נאָר אַ קליינע צאָל באַנוצט זיך מיט נאָרוועגיש און ענגליש — די ריזיקע מערהייט באַנוצט זיך אויסשליסליך מיט ענגליש. אין 1936

האָט די „נאָרוועגישע לוטעראַנער קירכע" אַראָפּגעוואָרפן דאָס וואָרט „נאָרוועגישע" פון איר נאָמען. די דאָ־געבוירענע נאָרוועגישע קינדער ווילן ניט גיין אין פּאַראָכיאַלע נאָרוועגישע שולן — און די לעצטע פאַרשווינדן ביסלעכווייז. קיין פּאַראָכיאַלע נאָרוועגישע מיטל־שולן זיינען שוין ניטאָ. וואָס איז שייך דער פּרעסע, איז פון די 450 נאָרוועגישע פּובליקאַציעס וואָס זיינען דאָ, לויט האָודענען, געשאַפן געוואָרן צווישן 1847 און 1917 פאַרבליבן בלויז אַ קליינע צאָל.[11]). די צוויי דערמאָנטע אויספאָרשונגען פון טשיזן גיבן אָן 37 נאָרוועגישע צייטונגען אין 1943 און 33 אין 1946.

די אַנטוויקלונג פון די דענער איז אין תוך דאָ געגאַנגען אין די זעלביקע ליניעס וואָס די אַנטוויקלונג פון די נאָרוועגיער, הגם די ערשטע האָבן אָנגעהייבן צו קומען שפּעטער. אויך ביי די דענער האָט די קירכע די ערשטע צייטן געשפּילט די וויכטיקסטע געזעלשאַפטלעכע און קולטורעלע ראָלע — און אויך ביי זיי איז זי געווען צעטיילט. ביז דער ערשטער וועלט־מלחמה איז אין זייערע קירכעס צו גרעסטער טייל גענוצט געוואָרן די דענישע שפּראַך און זי איז גאַנץ היפּש גענוצט געוואָרן אויך אין זייערע אַנדערע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן. די דענער האָבן בכלל אַרויסגעוויזן אַ שטאַרקן פאַרלאַנג דאָ איינצוהאַלטן זייער קולטור. איינע פון די וויכטיקסטע סעקטעס זייערע, די אַזוי־גערופענע גרונטוויגיאַנער, האָט איינגעשלאָסן אַ היפּשע פּאַרציע דענישן פאָלקלאָר אין איר רעליגיעזן ריטואַל. די רעגירונג פון דענמאַרק האָט אַ לאַנגע צייט אפילו געגעבן קליינע סובווענציעס צו די דענישע קירכעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן פאַר דער אויסבילדונג פון גלחים. עס וועט דערפאַר זיין אינטערעסאַנט צו זען, וואָס עס איז געוואָרן פון אַן ערנסטן פאַרזוך צו שאַפן דאָ אין לאַנד אַן אינדזל פון דער דענישער קולטור.

אין 1905 האָט די „דענישע פאָלקס־געזעלשאַפט" (דעניש פּיפּלס סאָסייעטי) געגרינדעט די קאָלאָניע אסקאוו אין מינעסאָטאַ. די קאָלאָניע האָט אין אַ קורצער צייט זיך פאַנאַנדערגעוואָקסן אין אַ דערפאָלגרייכער אַגריקולטורעלער אונטערנעמונג, אָבער דער צוועק פון דער קאָלאָניע איז געווען ניט נאָר אַן עקאָנאָמישער, נאָר אויך אַ קולטורעלער: די גרינדערס האָבן געוואָלט שאַפן אַ צענטער צו פּרעזערווירן דאָס, וואָס זיי האָבן באַטראַכט פאַר ווערטפול אין דעם גייסטיקן באַגאַזש, וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט פון דענמאַרק. אָט ווי אַזוי זיי האָבן באַשריבן די גרינדונג פון דער קאָלאָניע אין אַ פּאַמפּלעט, וואָס זיי האָבן אַרויסגעלאָזן צוואַנציק יאָר שפּעטער:

"מיט אַן ערך צוואַנציק יאָר צוריק האָט אַ גרופּע דענער געגרינדעט די קאָלאָניע (אַסקאָוו), כדי צוצוציען יענעם קלאַס דענער וואָס האָט געהאַלטן טייער די גייסטיקע ירושה פון זיין מוטערלאַנד און האָט געוואָלט געפינען אַ פּלאַץ, וואו

אַלע גוטע און ווערטפֿולע אידעען בנוגע צו דעם לעבן דאָ און אויף יענער וועלט זאָלן אויפֿגעהאַלטן ווערן און איינגעפֿלאַנצט ווערן אין זיינע קינדער... מיר האָבן שווער געאַרבעט צונויפֿצונעמען אונדזערע מענטשן דאָ, ניט כּדי אָפּצו־זונדערן זיי פֿון אַמעריקע און אַמעריקאַנער אידעאַלן, נאָר כּדי צו האָבן אַ פּלאַץ וואו אַלץ דאָס גוטע, וואָס מיר האָבן מיטגעבראַכט פֿון מוטערלאַנד, זאָל קאָנען געדייען און ברענגען פּרוכט, און וואו מיר זאָלן כאָטש צום טייל קאָנען פֿאַר־זייען אייניקע פֿון אָט די אידעאַלן צווישן אונדזערע פֿריינט וואָס זיינען געקו־מען פֿון אַנדערע לענדער צו געפֿינען היימען אין אַמעריקע [12]).

אין הסכּם מיט אָט די צילן האָט די קאָלאָניע די גאַנצע צייט געפֿירט איר אַרבעט. ווי געזאָגט, איז זי געווען אַ דערפֿאָלג פֿון פֿינאַנציעלן שטאַנדפּונקט. זי האָט אויסגעברייטערט איר קולטואווירטן שטח און די גאַנצע לאַנדווירט־שאַפֿט באַאַרבעט אויף אַ מאָדערנעם שטייגער, וואָס האָט איינגעשלאָסן אַ צאָל ביי־פּראָדוקטן און אויך אַ געוויסע אינדוסטריאַליזאַציע. די קירכע האָט אַלע אירע געשעפֿטן און ריטואַלן געפֿירט דורכאויס אויף דעניש. ווען זי האָט געפּרואווט איינפֿירן געוויסע צערעמאָניעס אויך אויף ענגליש, האָט דאָס אַרויס־גערופֿן מצד די קאָלאָניסטן אַזאַ פּראָטעסט, אַז זי האָט דעם עקספּערימענט געמוזט אויפֿגעבן. אין דער שול־סיסטעם איז דאָס לערנען פֿון דעניש די גאַנצע צייט געווען אָבליגאַטאָריש. די גאַנצע אויסער־קלאַס צימער אַרבעט איז געטאָן געוואָרן אויסשליסלעך אין דעניש. אַ ברייטע קולטור־טעטיקייט, וואָס איז באַשטאַ־נען פֿון פֿאָרשטעלונגען, פֿאָלקס־טענץ, קאָנצערטן, לעקציעס וכדומה, איז גע־פֿירט געוואָרן אויף דעניש. זיי האָבן געהאַט אַ דענישע פּרעסע און האָבן אפֿילו זייערע עקזאַמענישע געשעפֿטן געפֿירט אויף דעניש. דער מענטשן־מאַטעריאַל איז ספּעציעל צוגעקליבן געוואָרן מיט אַן אויג אויף דעם אינטערעס, וואָס יעדער פּראָספּעקטיווער קאָלאָניסט האָט אַרויסגעוויזן פֿאַר דענישע גייסטיקע ווערטן. אין 1926 האָט אַסקאָוו געהאַט 240 משפּחות מיט 1400 נפֿשות. פֿון 165 הויפּטן פֿון געזינדן האָט מען באַקומען אַן ענטפֿער וועגן זייער אָפּשטאַם. 149 פֿון די 165 האָבן אָפּגעשטאַמט פֿון דענמאַרק, פֿון זיי זיינען 124 געבוירן געוואָרן אין דענמאַרק און 23 זיינען געבוירן געוואָרן אין אַמעריקע פֿון עלטערן וואָס זיי־נען ביידע געקומען פֿון דענעמאַרק. די ענטפֿערס האָט אַרויסגעבראַכט אַן אויספֿאָר־שונג, וואָס דער אינסטיטוט פֿאַר סאָציאַלער און רעליגיעזער פֿאָרשונג האָט דורכגעפֿירט אין 1926. דעם באַריכט פֿון דער אויספֿאָרשונג האָט פֿאַרעפֿנט־לעכט דייוויד לאַיד אין אַ בוך, וואָס איז אַרויס אונטער דער רעדאַקציע פֿון עדמונד דע ס. ברונער, דער דירעקטאָר פֿון דעם אינסטיטוט. פֿון דעם דאָזיקן בוך האָבן מיר אַרויסגענומען אַלע פֿאַקטן וואָס מיר האָבן געבראַכט אויבן און ברענגען אונטן וועגן דער קאָלאָניע.

איז מעגלעך בעסערע באַדינגונגען פאַר דער פּרעזערווירונג פון אַ שפּראַך לכל הפּחות אויף אַ פּאָר דורות? וועגן דעם ענגליש וואָס מען האָט גערעדט אין אַסקאָוו זאָגט עדות דער פאָלגנדיקער אינצידענט; ניט לאַנג איידער די אויספאָרשונג איז געמאַכט געוואָרן איז אין אַסקאָוו אָנגעשטעלט געוואָרן אַ נייער גלח. ער איז — דערציילט לאָיד — אין 1926 „געווען אין פאַרצווייפלונג וועגן די אויסזיכטן צו אויסלערענען זיך רעדן די שפּראַך, וואָס אין אַסקאָוו איז... מען גענויגט זי צו רופן אַמעריקאַניש[13]). און דאָך האָט די אויספאָרשונג באַוויזן, אַז בעת 80 פּראָצענט פון די קינדער האָבן אין אַסקאָוו גערעדט דעניש מיט זייערע עלטערן, האָט בלויז אַרום 40 פּראָצענט גערעדט דעניש צווישן זיך, די איבעריקע — האָבן גערעדט צווישן זיך נאָר ענגליש[14]). די וויכטיקייט פון אָט דעם פאַקט ווערט קלאָר, ווען מען דערמאָנט זיך, אַז די רייף וואָס האַלט אַלע עטנישע גרופּעס צוזאַמען — מיט דער איין אויסנאַם פון יידן — איז שפּראַך.

.13

פראַנצויזיש האָט אין די פאַראייניקטע שטאַטן געשפּילט אַסך אַ גרעסערע ראָלע, ווי פראַנצויזן. די לעצטע זיינען קיין אָנגעזעענער פאַקטאָר קיין מאָל אין לאַנד ניט געווען. דער 1940 צענזוס רעגיסטרירט בלויז 349,050 מענטשן פון פראַנצויזישן אָפּשטאַם אין דעם „אויסלענדישן מין". די אימיגראַציע פון פראַנקרייך איז אויך געווען גראַדליניקער איידער די אימיגראַציע פון וואָסער עס איז אַנדער לאַנד — זי איז אין משך פון 100 יאָר געהאַלטן געוואָרן כמעט אויף איין הויך. פון 1831 ביז 1840 זיינען אין לאַנד אַריינגעקומען 45,575 פראַנצויזן; פון 1921 ביז 1930 — 49,610. דער אונטערשייד צווישן דעם העכסטן איינוואַנדערונג־פּונקט און דעם נידריקסטן איז ביי פראַנצויזן אויך ניט געווען אַזוי גרויס, ווי ביי אַנדערע[1]). חוץ דעם, איז די פראַנצויזישע אימיגראַציע געגאַנגען אין דריי כוואַליעס, וואָס האָבן זיך איינע מיט דער אַנדערער כמעט ניט אָנגעקערט. צווישן די פּראָטעסטאַנטישע הוגענאָטן און די קאַטוילישע פראַנצויזן איז ניט געווען מער שייכות, ווי צווישן די לעצטע און די קאַנאַדער פראַנצויזן. אויב, די פראַנצויזישע שפּראַך האָט דאָ פונדעסטוועגן פאַרנומען וויכטיקע פּאָזיציעס, דאַרף מען דעריבער די דערקלערונג זוכן ניט אין דער צאָל פראַנצויזישע אימיגראַנטן.

ווי אַ גרופּע, זיינען די הוגענאָטן צוגעקומען צום נאָנטסטן צו זיין ענלעך צו די אַנגלאָ־זאַקסישע עלעמענטן: זיי האָבן געהערט צו דעם זעלביקן גלויבן און געקומען אַהער ווי פּיאָנערן אין דער קאָלאָניאַלער עפּאָכע. זיי זיינען אָבער געווען

צו ווייניק אין צאָל און צו קנאַפּ קאָנצענטרירט צו שפּילן אַ וויכטיקע געזעל־שאַפטלעכע ראָלע. דאָרט וואו זיי האָבן זיך יאָ קאָנצענטרירט, ווי אין טשאַרלס־טאָן, איז זייער השפּעה געווען אַ גרעסערע און דויערנדיקערע. קיין באַזונדערע סאָציאַל־קולטורעלע צילן האָבן זיי זיך ניט געשטעלט. פאַרקערט, זיי האָבן דאָ געפונען אַ מעגלעכקייט פריי צו פּראַקטיצירן זייער רעליגיע, וואָס זיי האָבן דאָס ניט געקאָנט טאָן אין דער קאַטוילישער פראַנקרייך, וואו זיי האָבן געהאַט אויסצושטיין רדיפות און פּאָגראָמען. אין דעם פּרט זיינען זיי געווען ענלעך צו די פּוריטאַנער, און האָוואַרד מעמפּאָרד דזשאָנס איז גערעכט, ווען ער זאָגט אין זיין אויסשעפּנדיקער אַרבעט וועגן דעם פראַנצויזישן איינפלוס אויף דער אַמעריקאַנער קולטור ביז 1848: „זיי [די ערשטע סעט־לערס] זיינען געקומען, די מערסטע פון זיי, ניט מיט ענטוזיאַזם, נאָר מיט אומגערנקייט; די נייע וועלט איז געווען ווייניקער אַ מקום מקלט ווי אַ לעצטער אויסוועג. דער הוגענאָט האָט פאַרגעצויגן די נידריקע געגנטן אָדער ענגלאַנד אַזוי לאַנג, ווי ער האָט דאָרט געקאָנט פאַרבלייבן; דער פּוריטאַנער איז פריער געלאָפן קיין האָלאַנד, דערנאָך קיין אַמעריקע"[2]). עס האָט די הוגענאָטן אין אַמעריקע געפעלט די פאַרעקשנטע סעקטאַנטישקייט פון די רעליגיעזע גרופּעס וואָס דאַרפן פירן אַ ליידנשאַפטלעכן קאַמף פאַר זייער גלויבן.

אַנדערש איז עס געווען מיט די קאַטוילישע פראַנצויזן וואָס זיינען אַהער געקומען מיט דער הילף פון דער פראַנצויזישער רעגירונג און געגרינדעט דעם שטאַט לואיזיאַנאַ. זיי האָבן דאָ אַנטוויקלט אַ באַטייטיקע קולטור, סיי אַ רעליגיעזע סיי אַ סעקולערע. ווען טאָמאַס דזשעפערסאָנס אַדמיניסטראַציע האָט אָפּגעקויפט לואיזיאַנאַ, איז ניו אָרלעאַנס שוין אַלט געווען הונדערט יאָר און געווען אַ וויכטיקער האַנדל־ און קולטור־צענטער. „ניו אָרלעאַנס" — לייענען מיר אין דער הקדמה צו דעם „גייד" פון דער שטאָט, וואָס דער פעדעראַלער שרייבער פּראָיעקט האָט צונויפגעשטעלט, — „איז געווען אַ לאַטייניש שטאָט, שוין אַ יאָרהונדערט אַלט איידער זי איז געוואָרן אַ טייל פון די פאַראייניקטע שטאַטן; און זי איז געווען אַזוי ניט גלייך צו די אַנדערע שטעט אויף דעם אַטלאַנטישן ים־ברעג, פּונקט ווי לואיזיאַנאַ וואָלט זיך געפונען אויף אַן אַנדער קאָנטינענט"[3]).

אין דעם 18טן יאָרהונדערט איז פראַנצויזיש געווען די אומגאַנג־שפּראַך פון ניו אָרלעאַנס און דער גאַנצער געגנט אַרום. ביז דעם בירגער־קריג איז די גרעסטע און וויכטיקסטע טייל פון דער קולטור־טעטיקייט פון דער שטאָט געפירט געוואָרן אויף פראַנצויזיש. ניו אָרלעאַנס האָט געהאַט די איינציקע אָפּערע וואָס האָט זיך געפונען אין די דרום־שטאַטן — און זי איז געווען אויף

פראַנצויזיש. פאַר 1860 האָבן זיך אין ניו אָרלעאַנס געפונען עטלעכע גע־צײלטע ענגלישע שרייבערס, בעת עס האָט דאָרט עקזיסטירט אַ בליענדיקע ליטעראַטור און פּרעסע אויף פראַנצויזיש [4]). די ערשטע פּיעסע אויף ענגליש איז דאָרט אויפגעפירט געוואָרן אין 1817, אָבער אַסך פריער האָט מען שוין דאָרט געשפּילט פראַנצויזישע דראַמעס, און אַסך שפּעטער איז דאָס פראַנ־צויזיש טעאַטער דאָרט, געווען אי בעסער באַזוכט אי בעסער געשטאַנען אויף אַ גרע־סערער הויך ווי די ספּאַראַדישע אויפפירונגען אויף ענגליש. די ווייט־גרעסטע מערהייט פון דער באַפעלקערונג איז געווען פראַנצויזיש און קאַ־טוילישֿ. ווי שטאַרק עס איז געווען דער איינפלוס פון ביידע קאָן מען זען פון דעם, וואָס לואיזיאַנאַ איז געוועזן און פאַרבליבן דער איינציקער שטאַט אין די פאַראייניקטע שטאַטן, וואָס האָט אָנגענומען דעם נאַפּאָלעאָנישן קאָדעקס פאַר דעם יסוד פון זיין יורִיספּרודענץ אַנשטאָט דעם ענגלישן „קאָמאָן לאָו״ און וואָס לואיזיאַנאַ איז אויך דער איינציקער שטאַט אין לאַנד וואָס רופט זיינע קאַנטיס — פּעערישעס. פּעריש, ווי באַקענט, איז דער איינס פון דער קאַטוי־לישער קירכע.

עס זיינען נאָך היינט פאַראַן אין לואיזיאַנאַ טיילן, וואו מען הערט מער פראַנצויזיש ווי ענגליש. „אין אַסך פלעצער אין דרום־לואיזיאַנאַ״ — דער־צײלט דער לואיזיאַנאַ „גייד״ — „הערט מען פראַנצויזיש אָפטער ווי ענגליש, און פראַנצויזיש איז די היים־שפּראַך פון משפחות וואָס געפינען זיך אין לואי־זיאַנאַ שוין זינט דורות. אַסך נעגערס רעדן פראַנצויזיש, לכל הפחות מיט אַ פראַנצויזישן דיאַלעקט וואָס איז באַקענט ווי „גומבאַ״ און עס איז ניט אומ־געוויינלעך אין אַזעלכע שטעט ווי לאַפּאַיעט און סט. מאַרטינוויל צו געפינען נעגערס וואָס קאָנען ניט רעדן קיין ענגליש״ [5]).

כאַראַקטעריסטיש איז טאַקע דאָס לעצטע: פראַנצויזיש האָט אָנגעהאַלטן אירע פּאָזיציעס נאָר אין די סאַמע צוריקגעשטאַנענסטע געגנטן פון לואיזיאַנאַ און צווישן עלעמענטן, וואָס מען האָט זיי קיין מאָל ניט געגעבן קיין געלעגנ־הייט צו קריגן אַ בילדונג. בלויז אָן־אַלף־ביתניקעס, וואָס האָבן קיין מאָל ניט פאַרלאָזן זייער פּרימיטיווע סביבה, רעדן נאָך עפּעס אַ פראַנצויזישן זשאַרגאָן, וואָס איז אָבער שייך דעם שטאַט ווי אַ גאַנצן, האָט אין אים די פראַנצויזישע שפּראַך מער קיין שום האַפט ניט. הגם העלפט פון דער באַפעלקערונג איז נאָך קאַטויליש און ניט געקוקט אויף דעם, וואָס די פראַנצויזישע קולטור האָט איבערגעלאָזט טיפע שפּורן אין אַלע ווינקלען פון דעם געזעלשאַפטלעכן און קולטורעלן לעבן פון דעם שטאַט. ניטאָ מער קיין פראַנצויזישע ליטעראַטור, ניטאָ קיין פראַנצויזיש טעאַטער. פון דער זייער גרויסער פראַנצויזישער פּרעסע פון מיטן 19טן יאָרהונדערט און דער נאָך־אַלץ־אָנגעזעענער פראַנצויזישער

פּרעסע אין דעם אָנהייב פון דעם 20טן יאָרהונדערט, איז אין 1940 קוים פאַר־בליבן איין אָרעמע צוויי־שפּראַכיקע וועכנטלעכע אויסגאַבע און איין ניט־רעגו־לער־דערשיינדיקער זשורנאַל, וואָס קיין איין נומער פון אים איז ניט אַרויס צווישן 1938 און 1940 [6]) — און דאָס ניט געקוקט אויף דעם וואָס פון 298,420 מענטשן וואָס האָבן אין 1940 אָנגעגעבן פראַנצויזיש פאַר זייער מאַמע־לשון אין לואיזיאַנאַ זיינען 289,760 — פולע 97% — געווען געבוירענע אין אַמעריקע פון געבוירטיקע עלטערן [7]).

די אונטערשטע שורה איז, אַז פראַנצויזיש, וואָס האָט אַ לאַנגע צייט גע־האַט אַזאַ פעסטע באַזע אונטער זיך, ווי אַ טעריטאָריעל־קאָנצענטרירטע מערהייט־באַפעלקערונג האָט פונקט אַזוי ווייניק געקאָנט ווידערשטיין די אַליין־הערשנדיקע טענדענצן פון דער ענגלישער שפּראַך, ווי די אַנדערע אויסלענדישע לשונות. אויב דאָס איז געווען דער פאַל אין לואיזיאַנאַ, דאַרף מען זיך שוין ניט וואונדערן, וואָס פראַנצויזיש האָט זיך אַזוי ווייניק צוגע־קלעפּט אין די אַנדערע טיילן פון לאַנד, הגם אין די געבילדעטע קרייזן האָט מען אין דער קאָלאָניאַלער עפּאָכע און אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע גערעדט אַסך פראַנצויזיש. די וויכטיקסטע פירערס פון דער רעוואָלוציע האָבן געקאָנט די שפּראַך און גענומען אַסך גייסטיקע אַמוניציע פון פראַנצויזישע פּאָליטישע טעאָרעטיקער. אפשר דערפאַר טאָקע האָט די פראַנצויזישע אימיגראַציע צוגעשטעלט אַזאַ גרויסן פּראָצענט לערערס, פּראָפעסאָרן און שריפטשטעלערס. וועגן די פראַנצויזיש־קאַנאַדער וועט גערעדט ווערן אין אַ שפּעטערדיקן קאַפּיטל.

14.

מיר האָבן גערעדט וועגן די וויכטיקסטע גרופּעס פון דער „אַלטער” אימיג־ראַציע און עס איז ניט וויכטיק זיך אָפּצושטעלן אויף די קלענערע גרופּעס. דאָס בילד וועט זיך פון דעם ניט בייטן און דער סך הכל וועט זיין דער זעלביקער. עטנישע אידענטיטעט איז געווען אויסגעשפּראָכן ביי אַלע גרופּעס נאָר ווען דער אימיגראַנטן־דור איז נאָך ביי זיי געווען דאָמינירנדיק און ווען זייערע מאַסן האָבן נאָך גערעדט אויף זייער אייגענער שפּראַך. ביי די קינדער איז די גרופּעשקייט שוין געווען אַסך לויזער און ביי די אייניקלעך — אויפן וועג פון פולשטענדיקער פאַרשווינדונג. דער פערטער דור האָט שוין קיין שום פאַרבינדונג ניט געהאַט מיט דער גרופּע פון זיין נאַציאָנאַלן אָפּשטאַם. אָודאי זיינען פאַרבליבן טיפע שפּורן פון עטנישער ירושה ווי אומבאַוואוסטזיניקע פאַקטאָרן, וואָס פון דעם וועט גערעדט ווערן גענויער

אין אַ שפּעטערדיקן קאַפּיטל, אָבער דאָס האָט גאָר ניט צו טאָן מיט אַ באַ־וואוסטזיניקן פאַרלאַנג פאַרצווזעצן עטנישע גרופּע־אידענטיטעט אין די פאַר־אייניקטע שטאַטן. דאָרט, וואו אַזאַ באַוואוסטזיניקער פאַרלאַנג איז יאָ געוועזן — זיינען מיר געקומען צו דעם שלוס, — האָט ער מיט דער צייט ענט־וועדער זיך אויסגעוועפּט מחמת ער האָט ניט געהאַט גענוג נאַרונג פון אינ־ווייניק, אָדער ער איז אויסגערונען אין דעם אַרומיקן שטראָם.

געוויסע דערשיינונגען און פּראָצעסן ווירקן ווי אַסימילירנדיקע טענדענצן אויף אַלע עטנישע גרופּעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן (מיר ווען זען, אַז דאָס באַציט זיך אויף דער „נייער" אימיגראַציע ניט ווייניקער ווי אויף דער „אַלטער"). פּראָפעסאָר טאַפּט האָט די דאָזיקע דערשיינונגען און פּראָצעסן איינגעטיילט אין דריי הויפּט קאַטעגאָריעס: 1) עקאָנאָמישע מעגלעכקייט, וואָס איז טעאָרעטיש אָפן פאַר אַלעמען; 2) אוטיליטאַרישקייט; 3) דעמאָ־קראַטיע[1]. אין אַלגעמיין דעקט זיך אָט די איינטיילונג מיט אונדזער אייגענעם אַנאַליז. אָבער חוץ אַלגעמיינע פּראָצעסן, ווירקן אויך ספּעציפישע פאַקטאָרן וואָס וואָרצלען אין דער אייגנאַרטיקער נאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג פון די פאַרשיידענע אימיגראַנטן־גרופּעס און פאַראורזאַכן אַ גרעסערן אָדער קלענערן ווידערשטאַנד צו די אַסימילירנדיקע טענדענצן. און דאָך איז אין דעם אופן, ווי אַזוי די פאַרשיידענע עטנישע גרופּעס רעאַגירן אויף דעם דעעטניזירנדיקן דרוק פון דרויסן דאָ אַ באַשטימטע געזעצמעסיקייט, וואָס מיר קאָנען שוין, אויף דעם יסוד פון די אַנטוויקלונגס־פּראָצעסן אין דער „אַלטער" אימיגראַציע, אין אַלגעמיינע שטריכן טיילווייז דעפינירן.

1) וואָס מער אַן עטנישע גרופּע אונטערשיידט זיך פון די יאַנקיס, אַלץ ווייניקער פריינטשאַפט באַגעגנט זי אין לאַנד און אַלץ לענגער האַלט דעריבער אָן איר גרופּעשקייט.

2) עטנישע גרופּעס וואָס קומען פון זייערע אַלטע היימען מיט געפילן פון נאַציאָנאַלער געקריוודעטקייט האַלטן איין לענגער זייער עטנישע אידענ־טיטעט, ווי גרופּעס וואָס האָבן אַזעלכע געפילן ניט. אין דער „אַלטער" איינוואַנדערונג איז די כאַראַקטעריסטישע גרופּע פון דעם נאַציאָנאַל־געקריוו־דעטן טיפּ געווען די אירלענדישע.

3) מאַסנהאַפטיקע אידעאָלאָגישקייט איז אַ צעמענטירנדיקער פאַקטאָר אין דעם אויפהאַלט פון עטנישער אייגנאַרט. דער קלאַסישער ביישפּיל פון אָט דעם מין אין דער „אַלטער" איינוואַנדערונג זיינען געווען די דייטשן.

4) עטנישע אָדער ראַסן־גרופּעס פרוּוון ניט אין די פאַראייניקטע שטאַטן

אָרגאַניזירן אייגענע פּאָליטישע פּאַרטייען אויף דעם יסוד פֿון נאַציאָנאַליטעטן־פֿאַדערונגען.

5) וואָס לענגער אַן עטנישע גרופּע געפֿינט זיך אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, אַלץ לויזער ווערט די צוגעבונדנקייט פֿון אירע מיטגלידער צו דעם לאַנד פֿון איר נאַציאָנאַלן אָפּשטאַם.

6) אויב מיר זאָלן אָננעמען, אַז אין אַ געוויסן פּעריאָד זיינען אַלע אימיגראַנטן אַן אויסנאַם מינדערהייט־גרופּעס, וועלן מיר ביי זיי פֿעסטשטעלן די ווייטערדיקע עקאָנאָמישע כאַראַקטעריסטיקעס:

א) וואָס אַנדערשדיקער אַן אימיגראַנטן־גרופּע איז פֿון דער נאַטיווער באַפֿעלקערונג, אַלץ אַ קענטיקערע טענדענץ ווייזט זי אַרויס זיך צו קאָנצענטרירן אין אינדוסטריעלע שטעט.

ב) אימיגראַנטן קומען אַהער שטענדיק מיט אַ לעבנס־סטאַנדאַרט וואָס איז נידעריקער פֿון דעם הערשנדיקן סטאַנדאַרט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן.

ג) זיי ציען זיך אַהין, וואו עס איז דאָ אַ מאַרק פֿאַר ביליקער ניט־קוואַליפֿיצירטער אַרבעטס־קראַפֿט.

ד) זייער לעבנס־סטאַנדאַרט שטייגט און זיי גייען אַריבער צו גרינגערע און בעסער־באַצאָלטע באַשעפֿטיקונגען אין דער זעלביקער פּראָפּאָרציע, ווי זיי אַמעריקאַניזירן זיך און ווערן אַן די שאַרפֿע קאָנטורן פֿון זייער מינדערהייט־סטאַטוס.

מיט אָט דער געזעצמעסיקייט ווי אַ קאָמפּאַס, לאָמיר איצט אַריינטרעטן אין דעם לאַבירינט פֿון דער „נייער" איינוואַנדערונג.

15.

הגם די איינטיילונג אויף „אַלטער" און „נייער" איינוואַנדערונג איז געמאַכט געוואָרן פֿון אימיגראַנטן־קעגנער און האָט באַצוועקט צו ווייזן, אַז די שפּעטערדיקע אימיגראַנטן האָבן געהערט צו אַ ניט פּאַסיקן מענטשן־מאַטעריאַל, איז זי פֿונדעסטוועגן ניט אין גאַנצן קיין ווילקירלעכע. די קאַלענדאַרישע איינטיילונג איז, ווי שוין דערמאָנט, אַזאַ: די איינוואַנדערונג פֿון דער רעוואָלוציע אַן ביז אומגעפֿער דעם לעצטן דריטל פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט איז די „אַלטע" אימיגראַציע; די איינוואַנדערונג זינט דאַן געהערט צו דער „נייער". מיר וועלן די איינטיילונג אָננעמען, ווייל זי גיט אונדז אַ שייד־ליניע אויף צו מאַכן פֿאַרגלייכן.

מיר האָבן שוין אין דער ערשטער טייל געגעבן אַ בילד פון דעם עקאָנאָמישן אויסזען פון לאַנד נאָך דעם בירגער־קריג. הונדערט יאָר זיינען אוועק זינט דער אַנטשטייאונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן. דאָס איז געווען אַ יאָרהונדערט פון כסדרדיקן שטייגן, הגם דאָס לאַנד האָט אין משך פון אַט דעם פעריאָד אויך דורכגעמאַכט עטלעכע ווירטשאַפטלעכע קריזיסן. פון 1860 ביז 1870 זיינען צוגעקומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן 252,148 אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען — אַ פאַרגרעסערונג פון 79.6 פראָצענט. אין די זעלביקע צען יאָר איז די צאָל אַרבעטער אויסגעוואַקסן אין דער אינדוסטריע פון 1,311,246 ביז 2,053,996 — אַ פאַרגרעסערונג, זאָגט פאָוקנער, וואָס האָט רעלאַטיוו קיין גלייכן צו זיך ניט געהאַט „אפילו אין דער דעקאַדע פון דער [ערשטער] גרויסער מלחמה״[1]. 300,000 פאַטענטן זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן אויף דערפינדונגען און פאַרבעסערונגען אין משך פון די פערציק יאָר צווישן 1860 און דעם סוף פון דעם יאָרהונדערט. צווישן די דערפינדונגען זיינען געווען אַזעלכע, וואָס האָבן רעוואָלוציאָניזירט די טעכניק אויף אַלע געביטן, אַריינגערעכנט די לאַנדווירטשאַפט.

די אַמעריקאַנער אינדוסטריע איז געווען אַ נייע און ניט געפּענטעט פון טראַדיציעס. אין לאַנד האָט געהערשט אַ כראָנישער הונגער אויף אַרבעטסהענט, בעת די פאָדערונגען פון דעם אינערלעכן מאַרק האָבן געהאַלטן אין איין שטייגן, האָט די פאַראייניקטע שטאַטן זיך אָנגעהייבן גאַנץ שטאַרק ווייזן אויך אויף דעם וועלט־מאַרק. אַט דאָס אַלץ האָט מיט מוראדיקן גאַלאָפּ געטריבן דאָס לאַנד צו אַן אומפאַרגלייכלעכער מאַסן־פּראָדוקציע, וואָס האָט געהאַט ניט נאָר עקאָנאָמישע קאָנסעקווענצן, נאָר אויך אַ ווייטגייענדיקע ווירקונג אויף דעם סאָציאַלן און קולטורעלן גאַנג פון אַמעריקע. אויב אין די פריערדיקע יאָרן האָט זיך די אינדוסטריע גענייטיקט דער עיקר אין קוואַליפיצירטע אַרבעטער, האָט זי איצט געזוכט ווי מיט ליכט „שוואַרצע״ אַרבעטער. די ווייטערדיקע טאַבעלע, וואָס מיר נעמען אַרויס פון סעמועל דזשאָזעפס בוך וועגן יידישער אימיגראַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן, איז זייער באַלערנדיק:

טאַבעלע 2. באַשעפֿטיקונג־פֿאַרטיילונג ביי „אַלטע" און „נייע" אימיגראַנטן אין פּראָצענטער (2)

באַשעפֿטיקונג	„אַלטע" אימיגראַנטן פּראָצענט	„נייע" אימיגראַנטן פּראָצענט (חוץ יידן)
פּראָפֿעסיאָנעלע	2.4	.3
קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער	19.5	8.9
פֿאַרם־אַרבעטער	6.1	23.1
פֿאַרמערס	1.8	.9
שוואַרצע אַרבעטער	17.7	36.7
דינערס	18.7	8.2
אָן באַשעפֿטיקונג	29.8	21.0
פֿאַרשיידענע	4.0	.9
ס"ה	100.0	100.0

קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער זיינען אי עקאָנאָמיש־זעלבשטענדיקער אי קול־טורעל אויפֿגעם־פֿעאיקער. ניט־קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער, פֿון דער אַנדערער זייט, זיינען אַבסאָלוט אומבאַהאָלפֿן ווען אָפּגעטיילט פֿון דער פּראָדוקציע וואָס האַלט זיי באַשעפֿטיקט. זייער אָפּהענגיקייט פֿון דער פּראָדוקציע איז אַזוי פֿולשטענדיק, אַז יעדער מעגלעכקייט פֿון עקאָנאָמישער זעלבסטשטענדיקייט ווערט פֿון זיי צוגענומען — און דאָס מוז, נאַטירלעך, פֿאַרשמעלערן זייערע גייס־טיקע האָריזאָנטן און פֿאַרקלענערן זייער קולטור־קאַפּאַציטעט. אָט די עקאָנאָ־מישע אוממאַכט און די הילפֿלאָזיקייט פֿון דעם יחיד אין שייכות צו דער מאָ־דערנער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, איז אפשר די הויפּט־סיבה, פֿאַרוואָס אַזוי פֿיל מענטשן, ניט גלייבנדיק אין די אייגענע כחות און פֿילנדיק זיך אין גאַנצן פֿאַרלוירן ווען זיי דאַרפֿן זיך פֿאַרלאָזן אויף זייער אייגענער איניציאַטיוו, זיינען גרייט אין אונדזערע טעג נאָכצוגיין אַ דיקטאַטור. טאָטאַליטאַריזם ציט זיין יניקה פֿון דער אומבאַהאָלפֿנקייט אין וועלכער די מאַשין האָט אַריינגעוואָרפֿן דעם איינצעלנעם מענטשן.

ווען מען גיט צו, אַז די מערסטע „נייע" אימיגראַנטן זיינען געווען מענטשן פֿון זייער ווייניק אָדער גאָר ניט קיין בילדונג, אַז זיי האָבן אין זייערע אַלטע היימען קיין שום אָנונג ניט געהאַט פֿון מאָדערנער פּראָדוקציע און זיינען ערשט

דאָ אַריינגעשלעפּט געוואָרן אין דעם אינדוסטריעלן קאַלכאַויוון, אַז זיי האָבן געהערט צו אַן אַנדער גלויבן ווי די מערהייט פון דער נאַטיווער אַמעריקע, אַז זיי האָבן ניט פאַרשטאַנען ניט די שפּראַך און ניט די מנהגים פון לאַנד, און אַז דערצו האָבן זיי נאָך דאָ באַגעגנט חוזק און אומפריינטשאַפט — באַנעמט מען ערשט, ווי גרויס עס איז געווען די פאַרלוירנקייט פון די „פרעמדע" סוף 19טן יאָרהונדערט.

דאָס איז אָבער נאָך ניט אַלץ. בעת די „אַלטע" אימיגראַנטן זיינען אין היפּשע צאָלן געקומען מיט זייערע פרויען און קינדער, זיינען די „נייע" אימיגראַנטן גרעסטנטיילס (חוץ יידן) געקומען אָן זייערע משפּחות. ניט זיי האָבן דאָ געהאַט די וואַרעמקייט פון אַ היים, ניט עס איז געווען ווער עס זאָל זיך אויף זיי אומקוקן אין גאַס. אין בעסטן פאַל האָט די נאַטיווע באַפעלקערונג זיך צו זיי באַצויגן מיט גלייכגילט, אין ערגסטן פאַל — און דאָס איז געשען אַסך אָפטער — מיט פאַראַכטונג.

צו דער נאַטיווער באַפעלקערונג האָבן אויך שוין געהאַט געהערט די פריערדיקע אימיגראַנטן, וואָס מחמת זייער לענגערן זיין אין לאַנד און מחמת דער העכערער בילדונג וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט מיט זיך, האָבן זיי שוין געהאַט זיך אויסגעלערנט ענגליש. די דאָזיקע עלטערע אימיגראַנטן האָבן שוין געהאַט זיך אַרויסגעהויבן פון די נידריקסטע שטאַפּלען פון דעם סאָציאַלן לייטער און זיינען שוין געווען איינגעאָרדנט אין, אָדער אויפן וועג צו, בעסער־באַצאָלטע קוואַליפיצירטע מלאכות. זיי האָבן שוין געהאַט פאַרענדיקט דעם פּעריאָד פון שווערער „שוואַרצער" פּראַצע און זיך שוין באַטראַכט פאַר נענטער צו דער „אַריסטאָקראַטיע" פון לאַנד ווי צו די פרישע אימיגראַנטן פון אויסלאַנד. דער מאָראַלישער סטאַנדאַרט פון די פאַראייניקטע שטאַטן איז צו יענער צייט ניט געווען קיין צו הויכער. דאָס איז געווען די צייט פון דער „גילדערנער עפּאָכע". גנבה, גזילה און אָפילו רציחות זיינען געווען מיטלען וואָס די אינדוסטריעלע באַראָנען און פינאַנץ־מאַגנאַטן האָבן זיך מיט זיי אָפּט באַנוצט ביים בויען זייערע עקאָנאָמישע אימפּעריעס. דאָס לאַנד האָט דאָס אויפגענומען ווי אַ גאַנץ־געוויינלעכע דערשיינונג, כמעט ווי אַ זעלבסטפאַרשטענדליכקייט. די גרענט־אַדמיניסטראַציע האָט פאַראורזאַכט אַ געשטאַנק פון קאָרופּציע און שווינדל, וואָס עד היום איז עס נאָך ניט אין גאַנצן אויסגעוועפּט. „די אמתע הערשערס פון די פאַראייניקטע שטאַטן אין משך פון אַט די פינף־און־דרייסיק־יאָר" — זאָגט מאָריס צוקער — „איז געווען אַ קליינע גרופּע אינדוסטריאַליסטן מיט זייערע פינאַנציעלע סאַטעליטן וואָס האָבן ווירקלעך קאָנטראָלירט פּרעזידענטן, דאָמינירט די גרויסע פּאָליטישע פּאַרטייען, הגם זיי האָבן זיך קאָנצענטרירט אויף דער רעפּובליקאַנער פּאַרטיי". דאָס איז געווען

אַ גרופּע מענטשן, זאָגט צוקער ווייטער, „וואָס אַ הכנעהדיקער קאָנגרעס האָט, אונטער דער בייטש פון די פּאַרטיי־פירער, זיי געהאָרכזאַם אויסגעפּאַלגט" [3].

און דאָך, ניט געקוקט אויף דעם וואָס דאָס לאַנד האָט געפּיבערט אין אַן עקאָנאָמישן קדחות, האָט עס אין אַסך פּרטים — ספּעציעל אין שייכות צו שטייגער־לעבן און קולטור — דערגרייכט אַ גרויסע מאָס סטאַביליזאַציע. פון דעם בירגער־קריג איז אַמעריקע אַרויסגעקומען ווי אַ נאַציע מיט אַ גאַנץ שאַרפן נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין. די אָקופּאַציע פון דעם מערב איז שוין פּאַקטיש געווען פאַרענדיקט און דער פּראָנטיר האָט זיך דערנענטערט צו זיין סוף. די מאָנאָפּאָל פון דער ענגלישער שפּראַך, ווי די שפּראַך פון לאַנד, איז שוין געווען פאַרפיקסירט, הגם אין די גרויסע שטעט האָט מען נאָך גערעדט אַ בבל פון לשונות.

דער תהום צווישן דער קולטור און ציוויליזאַציע איז נאָך געווען זייער ברייט, אָבער די קערנער פון אַן אייגנאַרטיק־אַמעריקאַנער קולטור זיינען שוין געווען טיף פאַרפלאַנצט און האָבן שוין אָנגעהייבן געבן פּרוכט. די אַמעריקאַנער ליטעראַטור איז שוין געווען ערב איר פולשטענדיקער עמאַנציפּאַציע פון איר אָנגעוויזנקייט אויף ענגלאַנד. אין די צפון־שטאַטן, וואו די אימיגראַציע האָט זיך קאָנצענטרירט, איז שוין כמעט אומעטום געווען איינגעפירט אַ פרייע שול־סיסטעם וואָס האָט געווירקט ווי אַ נאַציאָנאַלער ניוועלאַטאָר אויף אַלע געביטן פון מאַסן־לעבן. געמישטע חתונות האָבן זיך געמערט און געבראָכן די מחיצות צווישן די פאַרשיידענע עטנישע און רעליגיעזע גרופּעס; די מאַסן־פּראָדוקציע האָט געשאַפן אַן עקאָנאָמישע בריק צווישן זיי. דער אַמעריקאַנער שטייגער־לעבן מיט זיינע מנהגים און טראַדיציעס, סטאַנדאַרטן און געשמאַקן, מיט זיינע פאַרוויילונגס־פאָרמען און קאָנווענציעס איז שוין געווען מער־וויניקער איינגעשטעלט.

אַז די אַמעריקאַנער קולטור האָט זיך נאָך ניט געקאָנט, אין פאָרנעם און באַטייט, פאַרגלייכן מיט דער ציוויליזאַציע, קאָן מען זען אפילו ווען מען מאַכט נאָר אַן אויבערפלעכלעכן פאַרגלייך פון דעם טעכנישן מצב אין לאַנד מיט דער סענסיטיווקייט, וואָס די באַפעלקערונג האָט אַרויסגעוויזן צו עסטעטישע ווערטן. עס איז שוין געווען דערמאָנט אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל, אַז די „אמתע הערשערס פון לאַנד" האָבן זיך ניט אויסגעצייכנט — ניט מיט צופיל בילדונג ניט מיט קיין צו גרויסע גייסטיקע פאָדערונגען. אָבער אַזוי גרויס זיינען געווען זייערע רווחים, אַז זיי האָבן זיך געקאָנט אַוועקלאָזן וואו די וועלט האָט אַן עק געפּיבען אַלטע קונטסווערק צו קויפן. וואָס איז שייך די מאַסן, איז אין ערגעץ אין דער וועלט ניט געווען אַזאַ גרויסער לייען־קרייז און אַזאַ ברייטער אָפּזאַץ־מאַרק פאַר ליטעראַטור, אָבער די ליטעראַטור גופא איז געווען פון אַ גאַנץ

נידריקן ניוואָ. דער אינטעלעקטועל־עסטעטישער דורכשניט איז געוואָרן דער גייסטיקער סטאַנדאַרט פון לאַנד.

דאָס איז געווען די לאַגע אין לאַנד, ווען אַ ניאַגאַראַ פון „נייע" אימיגראַנטן האָט זיך דערלאַנגט אַ לאָז פון אַלע לענדער אין דרום־און מזרח־אייראָפּע. דאָס לאַנד האָט זיי געדאַרפט האָבן כדי צו שפּייזן די ניט־געזעטיקטע אַפּעטיטן פון אַן אַלץ־שטייגנדיקער אינדוסטריע, עס איז אים אָבער ווייניק אָנגעגאַנגען דער לעבעדיקער מענטש וואָס האָט די שפּייז צוגעשטעלט. פון איין זייט האָט אַמעריקע גערופן צו זיך אימיגראַנטן און סטימולירט זייער עמיגראַציע פון זייערע געבוירן־לענדער, פון דער אַנדערער זייט — האָט זי זיי געגעבן צו פילן, ווען זיי זיינען געקומען אַהער, אַז זיי זיינען דאָ ניט קיין געווינשטע. די אימיגראַנטן זיינען ניט געקומען אַהער מיט נאַציאָנאַליטעטן־כוונות, אָבער די באַציאונג פון דעם אַרום האָט אויף זיי אַרויפגעצוואונגען אַ סטאַטוס פון מינדערהייט. אַמעריקע האָט זיי באַהאַנדלט ווי שטיף־קינדער.

די „נייע" אימיגראַנטן זיינען ווייט ניט אַלע געווען אַזוי ווי אויסגעגאָסן פון איין גוס. זיי האָבן זיך צווישן זיך שטאַרק אונטערגעשיידט אין רעליגיע, קולטור, עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג, סאָציאַלער לאַגע, טראַדיציע, געשיכטלעכער דערפאַרונג וכדומה. די לאַגע אין דעם נייעם לאַנד האָט זיי אַלעמען אַריינגעפּרעסט אין איין ראַם און אַקצענטירט דאָס געמיינזאַמע וואָס איז צווישן זיי געווען.

מיר וועלן באַלד באַטראַכטן די ספּעציפישע שטריכן ביי אַ צאָל גרופּעס פון דער „נייער" איינוואַנדערונג — יידן וועלן מיר ווידמען די גאַנצע לעצטע טייל פון אָט דער אַרבעט, לאָזן מיר זיי דערווייל אויס, — פריער אָבער וועלן מיר זען, וואָס עס איז געווען דאָס אַלגעמיינע ביי זיי אַלע.

16.

וואָס מיר ווייסן שוין וועגן די „נייע" אימיגראַנטן? מיר ווייסן, אַז זיי זיינען געקומען פון די דרום־ און מזרח־אייראָפּעאישע לענדער, וואָס זיינען אין יעדער הינזיכט געווען הינטערשטעליק לגבי די מערב־אייראָפּעאישע לענדער, פון וואַנען די „אַלטע" אימיגראַנטן זיינען געקומען. בעת אין די מערב־לענדער איז שוין די אינדוסטריע געווען היפּש אַנטוויקלט, זיינען די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער געווען דער עיקר אַגראַר־לענדער — און די אַגריקולטור גופא איז נאָך אין זיי געווען היפּש פּרימיטיוו. דערפאַר האָבן די לעצטע צוגעשטעלט אַ העכערן פּראָצענט אימיגראַנטן מיט אומקוואַליפיצירטע באַשעפטיקונגען. די גרויסע מערהייט אימיגראַנטן פון די דאָזיקע לענדער איז באַשטאַנען פון

פּויערים און ערד־אַרבעטער. דאָ זיינען זיי אַריינגעפֿאַלן אין דעם גרויסן ים פֿון שטאָטישער און אינדוסטריעלער „שוואַרצער" אַרבעט.

פּרייע לאַנד־רעזערוון זיינען שוין געווען אויסגעשעפּט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין דער צייט פֿון דער „נייער" אימיגראַציע. עקאָנאָמישע עקספּאַנסיע האָט דעריבער געקאָנט גיין נאָר אין דער ריכטונג, פֿון איין זייט, פֿון אַגריקולטורעלער אינטענסיפֿיקאַציע און, פֿון דער אַנדערער זייט, פֿון ווייטערדיקער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג.ביידע זאַכן וואָלטן ניט מעגלעך געווען ביי דעם דוחק אין אַרבעטס־קראַפֿט וואָס האָט געהערשט אין לאַנד. עס איז דעריבער קלאָר, אַז אָן אַ גרויסער אימיגראַציע וואָלט געמוזט קומען צו אַ ווירטשאַפֿטלעכער סטאַגנאַציע. אַזאַ אימיגראַציע האָט מער ניט געקאָנט קומען פֿון מערב־אייראָפּע דערפֿאַר, ווייל דאָרט האָט זיך פֿאַרבעסערט די עקאָנאָמישע לאַגע און ממילא האָט זיך דאָרט פֿאַרקלענערט די עמיגראַציע־נויט. בלויז מזרח־אייראָפּע האָט דעריבער געקאָנט צושטעלן די אינדוסטריעלע רעזערוון וואָס אַמעריקע האָט געפֿאָדערט. יצחק אייזיק הורוויטש האָט לחלוטין ניט איבערגעטריבן, ווען ער האָט אין 1912 געמאַכט די קאַטעגאָרישע באַהויפּטונג, אַז „אָן די אימיגראַנטן פֿון דרום און מזרח־אייראָפּע, וואָלט די שנעלע אינדוסטריעלע עקספּאַנסיע פֿון דער פֿאַרגאַנגענער דעקאַדע געווען אוממעגלעך"[1]). אפילו קעגנער פֿון אימיגראַציע זיינען געווען געצוואונגען דאָס צוצוגעבן. די ביבל פֿון די אַנטי־אימיגראַציאָניסטן אין די לעצטע יאָרן איז געווען אַ בוך פֿון דזשענקס און לאוק, וואָס איז געבויט אויף דער אויספֿאָרשונג, וואָס אַ קאָנגרעס־קאָמיסיע האָט געמאַכט אין 1908־1912 וועגן אימיגראַציע־פּראָבלעמען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. דזשענקס און לאוק זיינען געווען געצוואונגען צוצוגעבן, „אַז די באַשעפּטיקונג פֿון די נייע אימיגראַנטישע לוין־פֿאַרדינערס אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן איז לכתחילה געווען אַ רעזולטאַט פֿון דעם, וואָס די פֿאַבריקאַנטן און מינען־אייגענטימערס האָבן, אין אַנבליק פֿון דעם נאָכפֿרעג אויף אַרבעטער אין לאַנד, ניט געקאָנט קריגן קיין אַנדערע אַרבעטער אויף די זעלביקע שכירות"[2]). ווי באַלד אַזוי, פֿאַרוואָס־זשע זיינען די צוויי פּראָפֿעסאָרן קעגן אימיגראַציע? — איז דער תירוץ, אַז וואָלטן ניט געקומען די אימיגראַנטן און מיט זייער נידריקן סטאַנדאַרט ניט אַרויסגעשטופּט פֿון די אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען די „עכטע" אַמעריקאַנער, וואָלטן, מיינען דזשענקס און לאוק, די לעצטע פֿאַרבליבן אַרבעטן אין די פֿאַבריקן און מינען. פּראָפֿעסאָר פֿערטשילד האָט דעם זעלביקן געדאַנק אויסגעדריקט קלאָר און שאַרף:

אָן דער דער אומגעהייערער מאַסע פֿון פֿרעמדער אַרבעט, וואָלטן מיר געדאַרפֿט האָבן אַ קלאַס פֿון נאַטיווע אַרבעטער מיט אַ באַטייטיק העכערער סקאַלע פֿון

שכירות און אַ גרויסער סומע אָנגעזאַמלטע שפּאָרונגען וואָס וואָלטן געווען גרייט ווען מען וואָלט זיי געדאַרפט [3]).

דאָס איז ווייט ניט קיין נייע טעאָריע: אין 1905 האָט העלען סומנער געשריבן:

אין אַזעלכע מלאכות ווי קוילן־גרעבעריי זיינען נאַטיווע אַרבעטער פּאַקטיש פאַר־טריבן געוואָרן פון פעלד און די אויסלענדער האָבן אַ דאַנק קענגזייטיגער ראַסן־קאָנקורענץ, אַרונטערגעדריקט דעם לעבנס־סטאַנדאַרט צו אַ פּשוטער פראַגע פון אויפהאַלטן דעם נייטיקן עקזיסטענץ־דויער [4]).

נאָך פריער — אין 1890 — האָט אין זעלביקן זין געשריבן פּראָפעסאָר סמיט, און גענעראַל וואָקער איז אין 1896 אפילו געגאַנגען אַזוי ווייט, ווי צו דערקלערן, אַז די „נייע" אימיגראַציע איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דעם אומקום פון נאָך ניט געבוירענע אַמעריקאַנער דורות. דאָס האָט געזאָלט הייסן, אַז די „אמתע" אַמעריקאַנער ווילן ניט ברענגען קיין קינדער אויף דער וועלט וואָס וועלן געזעלשאַפטלעך זיך דאַרפן געפינען אין דער נידעריקערער סאָציאַלער סביבה פון די אימיגראַנטן און עקאָנאָמיש וועט זיי אויסקומען מיט די לעצטע צו קאָנקורירן אויף דעם אַרבעט־מאַרק. דער גענעראַל האָט אָדער ניט געוואוסט אָדער זיך ניט וויסנדיק געמאַכט פון דער גאַנצער מאָדערנער טענדענץ צו קלענער געבירטיקייט, וואָס איז — אַן איין־און־איינציקער אויסנאַם — כאַראַקטעריסטיש פאַר יעדער אינדוסטריעלן לאַנד אין דער וועלט.

פון דעם עקאָנאָמישן שטאַנדפּונקט פאַלט זיך די טעאָריע וועגן אַרויסגע־שטויסענע „נאָרדיקס" פּאַנאַנדער ווי אַ קאָרטן־הייזל, ווען זי ווערט געשטעלט פאַר דער ווייטערדיקער פּשוטער פראַגע: אָנגענומען, אַז די „נייע" אימיגראַנטן האָבן אַרויסגעטריבן די אַמעריקאַנער „אַריסטאָקראַטן" פון דער שווערער אומ־קוואַליפיצירטער אַרבעט און אַז ווען ניט די אימיגראַנטן וואָלטן די לעצטע פאַרבליבן ביי זייערע באַשעפטיקונגען און די דאָזיקע דערהויבן צו אַ העכערן סטאַנדאַרט פון לוין, — וואו וואָלטן אָבער די נייע אינדוסטריעס גענומען אַרבעטער? די דערמאָנטע אימיגראַציע־קאָמיסיע, וואָס דער קאָנגרעס האָט באַשטימט אין 1907 און איז באַקענט ווי די דילינגאַהם־קאָמיסיע, האָט גאַנצע פיר יאָר געפאָרשט די ענינים פון אײַנוואַנדערונג מיט דער כונה זי שטאַרק צו באַגרעניצן אָדער אָפּשטעלן אין גאַנצן — אָט די קאָמיסיע האָט נאַטירלעך די פראַגע פון אַרבעטער פאַר דער אינדוסטריעלער עקספּאַנסיע ניט געקאָנט אויסמיידן און זי האָט — אמת, אַביסל ניט דרייסט — געגעבן אַזאַ מין ענט־פער: „עס איז דאָ אַ יסוד פאַר דעם אַרגומענט אָדער ספּעקולאַציע... אַז אַ קלענערע אימיגראַציע פון דעם כאַראַקטער וואָס האָט די טענדענץ צו האַלטן שכירות און אַרבעטס־באַדינגונגען אויף אַ נידריקער מדרגה, וואָלט

אפשר געגאַנגען צוזאַמען מיט אַ נאַטירלעכער פּאַרגרעסערונג ביי דער דאַ־געבוירענער טייל פון דער באַפעלקערונג" [6]). גענעראַל וואָקערס טעאָריע איז אויפגעשטאַנען תחית המתים אין אַ צייט, ווען ניט נאָר אַלע לענדער פון אי־מיגראַציע, נאָר אויך די לענדער פון עמיגראַציע האָבן אַרויסגעוויזן אַ שטייגנ־דיקע נטיה צו אַ פאַרקלענערטער געבירטיקייט. סטאַטיסטיק פון נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה באַווייזט, אַז גראָד אין די יאָרן, ווען די אימיגראַציע אין לאַנד איז כמעט ווי אין גאַנצן אָפּגעשטעלט געוואָרן, איז די צאָל געבורטן אין די פאַראייניקטע שטאַטן געפאַלן ביז דעם נידריקסטן פּונקט — נאַטירלעך איז דער אָפּשטעל פון דער אימיגראַציע פאַר דעם ניט פאַראַנטוואָרטלעך. אין די לעצטע פאַר צענדליק יאָר באַמערקט זיך אַ שטייגנדיקע פאַרקלענערונג פון דער געבורט־ראַטע אין די דרום־שטאַטן, וואָס האָבן, ווי מיר האָבן געזען, קיין באַטייטיקע אימיגראַציע קיין מאָל ניט צוגעצויגן. נאָך מער: לאָרימער און אָסבורן קאָנסטאַטירן, אַז בעת די פרוכטבאַרקייט פון דער נאַטיווער באַפעלקע־רונג אין די אַמעריקאַנער שטעט דערנענטערט זיך צו סטאַביליטעט, „פאַלט גאַנץ שנעל די פרוכטבאַרקייט פון דער רוראַלער באַפעלקערונג, בפרט אין יענע טיילן פון לאַנד וואו זי [די פרוכטבאַרקייט] איז נאָך אַלץ אומגעווייגלעך הויך" [6]). זיי קומען דעריבער צו דעם אויספיר: „עס איז אָנצונעמען, אַז די פאַרגרעסערונג פון דער באַפעלקערונג וועט אין גאַנצן אָפּגעשטעלט ווערן אומגעפער אין צוואַנציק ביז פערציק יאָר פון היינט, מיט אַ מאַקסימום־באַ־פעלקערונג פון אַרום 150 מיליאָן" [7]). דאָס איז געשריבן געוואָרן אין 1934, ווען די טויערן פון די פאַראייניקטע שטאַטן זיינען פאַקטיש געווען פאַרמאַכט פאַר איינוואַנדערונג פון אויסלאַנד.

וואָס איז כאַראַקטעריסטיש אין דער גאַנצער טעאָריע איז דאָס, וואָס אין איר קומט צום אויסדרוק די טענדענץ אַרויפצוואַרפן אויף אַן אומפּאָפּולערער גרופּע די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר אַלץ וואָס איז ווירקלעך בייז. אָדער מען רעדט זיך איין אַז עס איז בייז, אין לאַנד. אפילו אויף צו דערקלערן פולשטענדיק־נאָרמאַלע סאָציאַלע דערשיינונגען, וואָס מחמת די אָדער אַן אַנדער סיבה זיינען זיי אָבער ניט צום האַרצן די מער אָפּגעשטאַנענע און רעאַקציאָנערע עלעמענטן אין לאַנד, — דאַרף מען אויך האָבן אַ שעיר לעזאזל. מיר האָבן דאָס געזען אין שייכות צו די אירלענדער — און עס איז דער ערשטער און קלאָרסטער סימן, אַז די גרופּע וואָס ווערט אַרויסגערוקט ווי די פאַראַנטוואָרטלעכע פאַר דעם אמתן אָדער כלומרשטן בייז, געפינט זיך אין דעם סטאַטוס פון אַ מינדער־הייט. דינען ווי אַ שעיר לעזאזל אין צייטן פון מאַסן־אומצופרידנקייט — איז אַ סאָציאַלע פונקציע, וואָס מינדערהייטן האָבן אומעטום און אַלע מאָל אויסגעפילט.

די אמתע סיבה, פאַרוואָס נאַטיווע פאַרלאָזן — און וואָס נענטער צו די יאַנקיס, אין אַן אַלץ גרעסערער פּראָפּאָרציע — שווערע אומקוואַליפיצירטע באַשעפטיקונגען, דאַרף מען ווייט ניט זוכן. מיר האָבן שוין אויף איר ניט איין מאָל אָנגעוויזן און מיר וועלן זיך צו איר אומקערן נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל אפילו ווען דאָס וועט אויסזען ווי איבערחזרונג. די סיבה איז אַ פּשוטע און זי ווירקט מיט דער רעגולערקייט פון אַ נאַטור־געזעץ: וואָס לענגער איינער איז אין לאַנד, אַלץ אַ גרעסערע נויגונג ווייזט ער אַרויס צו גיין פון אַ נידעריקערער מלאכה צו אַ העכערער. דאָס איז אמת סיי וועגן יחידים סיי וועגן גרופּעס.

יצחק אייזיק הורוויטש האָט אַזוי בולט אויפגעדעקט די פאַלשקייט פון דער טעאָריע, אַז נאַטיווע אַמעריקאַנער פון נאָרדישן אָפּשטאַם האָבן פאַרלאָזט די אַלטע באַשעפטיקונגען מחמת דעם דרוק פון די „נייע" אימיגראַנטן, אַז קיין ערנסטער עקאָנאָמיסט האָט די בבא־מעשה מער ניט געגלייבט ניט געקוקט אויף דעם, וואָס דזשענקס און לאוק חזרן זי אַזוי פיל מאָל איבער אין דער 1926 אויסגאַבע פון זייער בוך. „עס איז ניט געווען", זאָגט הורוויטש, רעדנדיק וועגן די קוילן־גרעבער, „קיין „אַרויסטרײַבונג", פון די אַלטע דורך די נייע באַשעפטיקטע. די דרום־ און מזרח־אייראָפּעער האָבן ניט „פאַרפלייצט" די אַלטע באַשעפטיקונגען נאָר בלויז אויסגעפולט דעם חלול וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דעם כסדרדיקן אויספּאָמפּען פון די עלטערע בעל מלאכות" [8]. די לעצטע האָבן געפונען גרינגערע אָדער בעסער־באַצאָלטע פרנסות. אינטערעסאַנט איז אַז די דילינגהאַם־קאָמיסיע האָט געהאַט פאַר זיך סטאַטיסטיק, וואָס האָט באַוויזן, אַז שוין אין 1909 האָט דער פּראָצעס פון גיין אין בעסערע באַשעפטיקונגען געהאַט צו קאָנסטאַטירן באַטייטיקן פאָרשריט אפילו צווישן די שפּעטסטע פון די „נייע" אימיגראַנטן. אַזוי, למשל, מאַכט דזשעראָם דייוויס דעם אויספיר, אויף דעם באָדן פון די ציפערן פון דער קאָמיסיע, „אַז דער צווייטער דור רוסן פאַרלאָזט די שווערע שיכטן פון אַרבעט און ציט זיך אַריבער צו די גרינגערע". און רוסן — דאַרף מען ניט פאַרגעסן — זיינען ניט נאָר פון די סאַמע שפּעטסטע אימיגראַנטן, נאָר אויך פון די סאַמע צוריקגעשטאַנענסטע. די ציפערן, וואָס דייוויס דערמאָנט, באַווייזן אַז „אין קוילן־גרעבעריי איז געווען די פּראָפּאָרציע פון צען אויסלענדיש־געבוירענע [רוסן] צו איין דאָ־געבוירענעם פון רוסישע עלטערן, אין אייזן און שטאָל — 9 צו איינעם, אין צוקער־ריי‌ניקונג — 18 צו 1". פאַרקערט, „אין אַגריקולטור מטלטלין, לעדער, גלאָז, שטיוול און שיך, אין טאַבאַק זיינען דאָ העלפט אַזוי פיל דאָ־געבוירענע פון רוסישע עלטערן ווי פרעמד־געבוירענע; אין קליידונג זיינען דאָ מער פון דעם צווייטן דור", בעת אין זיידנוואַרג זיינען דאָ זיבן מאָל אַזויפיל דאָ־געבוירענע רוסן ווי רוסישע אימיגראַנטן [9].

די העכסטע צאָל אימיגראַנטן פֿון גריכנלאַנד אַריינצוקומען אין די פֿאַר־אייניקטע שטאַטן פֿאַר דעם 20טן יאָרהונדערט איז געווען עפּעס אַריבער 23 הונדערט אַ יאָר, ערשט אין 1900 האָט זייער צאָל אָנגעהייבן אַריבערשטייגן דריי טויזנט אַ יאָר. פֿונדעסטוועגן האָט טאָמאַס בוירדזשעס נאָך אין 1913, אויף דער באַשולדיקונג אַז די גריכן האַלטן זיך אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין שמוציקע קאָלאָניעס וואָס זיינען אָנגעפּילט מיט „שוואַרצע" אַרבעטער, געענט־פֿערט, אַז דאָס איז ווייט ניט אַלע מאָל דער פֿאַל. „פֿאַראַן" — האָט ער גע־טענהט — „אַן אַנדער און אַסך אַ בעסערער טיפּ גריכישע קאָלאָניע, וואו די גריכן זיינען אָי פֿאַרהעלטנישמעסיק וויניק אין צאָל אָי די מערהייט זייערע באַשטייט ניט פֿון אַ נידריקן גראַד טאָג־אַרבעטער, נאָר איז פֿאַרנומען ביי געשעפֿט" [10]). ווענגן די טשעכן שרייבט אין 1920 טאָמאַס טשאַפּעק: „...מיט דער צייט גראַדוּאירן די זין און טעכטער פֿון די קצבים, גראָסערילייט, סאַלון־האַלטערס און פֿאַרמערס פֿאַר שול־לערערס, אַדוואָקאַטן, פֿאַרמאַצעווטן און דענטיסטן" [11]). דער שרייבער פֿראָיעקט פֿון דער אַמעריקאַנער רעגירונג האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אין 1938 זייער אינטערעסאַנטע ציפֿערן, וואָס ווייזן דעם פֿאַר־נעם פֿון דער עקאָנאָמישער אומשיכטונג צווישן די ניו יאָרקער איטאַליענער. די ציפֿערן זיינען באַזירט אויף אַן אויספֿאָרשונג פֿון די חתונה־און געבוירן־סערטיפֿיקאַטן וואָס זיינען אין 1916 און אין 1931 אַרויסגעגעבן געוואָרן אין דער שטאָט ניו יאָרק. אין 1916 איז אַריבער אַ העלפֿט פֿון די 3156 רעגיסטרירטע געבורטן ביי איטאַליענער פֿאַרגעקומען אין משפּחות, וואו דער טאַטע איז געווען אַ ניט־קוואַליפֿיצירטער אַרבעטער; אין 1931 זיינען רעגיסטרירט געוואָרן 16,945 געבורטן ביי איטאַליענער און וויניקער ווי אַ דריטל פֿון די טאַטעס (31.4 פּראָצענט) האָט געהערט צו אָט דער קאַטעגאָריע. באַלד אַ דריטל (32.5 פּראָצענט) פֿון די איטאַליענער וואָס האָבן אַרויסגענומען חתונה־סערטיפֿיקאַטן אין 1916 זיינען אַליין געווען ניט־קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער; פֿופֿצן יאָר שפּעטער האָבן די ניט־קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער אויסגעמאַכט בלויז עפּעס מער פֿון אַ צענטל (10.6 פּראָצענט) פֿון דער צאָל איטאַליענער וואָס האָבן אַרויסגענומען חתונה־סערטיפֿיקאַטן [12]).

אין זייער מאָנומענטאַלער יאַנקי סיטי סעריע, וואָס איז באַזירט אויף דער גרינטלעכסטער אויספֿאָרשונג וואָס איז ווען עס איז געמאַכט געוואָרן פֿון די סאָציאַלע באַדינגונגען אין אַן אַמעריקאַנער שטאָט, ווייזן אָן וואָרנער און סראָל, ווי אַזוי די אַכט עטנישע גרופּעס וואָס געפֿינען זיך אין דער אויסגעפֿאָרשטער שטאָט האָבן אַלע דורכגעמאַכט אַ כמעט אידענטישן פּראָצעס פֿון עקאָנאָמישער צופּאַסונג. די גרופּעס זיינען: אירלענדער, פֿראַנצויזיש־קאַנאַדער, יידן, אַר־מעניער, איטאַליענער, פּאָליאַקן, גריכן און רוסן:

די אַרבעטער פון די ניי־אָנגעקומענע גרופּעס האָבן אָנגעהייבן פון דעם סאַמע דעק פון דער באַשעפטיקונגס־הערארכיע און נאָך דורות אַרויסגעקראָכן פון דאָרט און זיך אויפגעהויבן צו דזשאָבס מיט העכערע שכירות און גרעסערן פּרעסטיזש. יעדער נייע עטנישע גרופּע האָט אַרויסגעוויזן אַ נטיה איבערצוחזרן די באַשעפטי־קונגס־געשיכטע פון די פאָרגייענדיקע גרופּעס. אַרום 1933 האָבן די מערסטע עטנישע גרופּעס דערגרייכט פּאָזיציעס אין דעם עקאָנאָמישן לעבן פון דער שטאָט וואָס איז געווען נאָנט צו די פּאָזיציעס פון דער אָריגינעלער נאַטיווער גרופּע [13]).

וואַרנער און סראָל קומען צו דעם אויספיר:

אונדזערע באַווייזן באַשטעטיקן אַז די פריע אירלענדער האָבן ניט אַרויסגעשטויסן די נאַטיוון פון די אומקוואַליפיצירטע מלאכות. אויך האָבן די אירלענדער אָדער נאָכפאָלגנדיקע עטניקערס ניט אַרויסגעשטויסן די נאַטיוון פון די פאַבריקן. גיכער קאָן די סיטואַציע באַשריבן ווערן ווי אַ לאַגע, אין וועלכער די עטניקערס האָבן פאַרביטן די נאַטיוון [14]). (שטריך אין אָריגינאַל)

אין דעם צווייטן פערטל פון דעם 20טן יאָרהונדערט איז דער פּראָצעס פון אומשיכטונג לויט דער פעסטגעשטעלטער געזעצמעסיקייט שוין געווען אַזוי אויסגעקריסטאַליזירט, אַז עס איז געווען מעגלעך אָנצוצייכענען אין אַל־געמיינע ליניעס די פּראָפעסיאָנעלע טיילונג פון דער באַפעלקערונג אויף דעם באָדן פון אימיגראַציע. טשעסטער ס. דזשאָנסאָן האָט געמאַכט דעם ווייטער־דיקן סך הכל:

אין דער איצטיקער [עקאָנאָמישער] סטרוקטור זיינען די נאַטיווע ווייסע נאָך אַלץ די ערשטע אין די פאָרגעשריטענע באַשעפטיקונגען, וואָס שליסן איין אַרכיטעקטן, כעמיסטן, ציווילע אינזשינערן, דענטיסטן, עלעקטרישע אינזשינערן, אַדוואָקאַטן און ריכטערס, דאָקטוירים, לערערס, באַאַמטע אין פאַבריקן, באַנקירן, אַגענטן וכדומה. די געבוירטיקע וואָס שטאַמען פון עלטערן וואָס איינער פון זיי איז אַן אימיגראַנט און דער אַנדערער אַ דאָ־געבוירענער זיינען די ערשטע אין דער צאָל פאַבריקאַנטן, בויערס און קאָנטראַקטאָרס, פאָרלייט, שטאָטישע און קאָונטי אָנגע־שטעלטע און אינספּעקטאָרן, בריוו־טרעגערס, דעטעקטיווס, פּאָליציייליט, עלעקטרי־קערס, סטאַנציע־אינזשינערן, יובילערן, מעכאַניקערס, מיל בויערס, פּאָליטורערס, קלעפּערס, סטרוקטוראַלע אייזן־אַרבעטער, בלעכערס, ציגאַרמאַכערס, אומשיפטערס (סוויטשלייט), האַלב־קוואַליפיצירטע אַרבעטער אין גלאָז, אייזן, מעבל, האָלץ, מעטאַל (אַנדערע ווי אייזן און שטאָל), גומע, קלערקס און זאַמלערס (קאָלעק־טאָרס) . . . די פרעמד־געבוירענע זיינען די ערשטע אין דער צאָל שמידן, מו־ליאַרעס, טאָקערס, סטאָליאַרעס, מעטאַל־שאַרפערס, אייזן־גיסערס, פלאָמבערס, שניידערס, שוסטערס, באַדינערס, קוואַליפיצירטע אַרבעטער אין הויז־בויאונג, שלאַכט־הייזער, אייזנבאַן־שעפער, געטראַנקען־אינדוסטריעס, אויטאָמאָביל־פאַבריקן, טעקסטיל־אינדוסטריעס, און צווישן די אַרבעטער פון פאַקטיש אַלע געביטן וואָס שטעלן צו אומקוואַליפיצירטע אַרבעט [15]).

איך האָב געבראַכט דעם לאַנגען אויסצוג ניט בלויז כדי נאָך אַמאָל צו באַשטעטיקן די כסדרדיקע ווירקונג פֿון דעם אומשיכטונג־פּראָצעס, נאָר אויך כדי צו ציען אויפמערקזאַמקייט אויף נאָך איין זייער וויכטיקן פֿאַקט אין שייכות מיט דער אומשיכטונג. די ראַטע פֿון אַמעריקאַניזירונג און די רעזולטירנדיקע גראַדואירונג צו העכערער באַשעפֿטיקונג זיינען ביז מיט גאָר ניט לאַנג צוריק זיך צונויפגעפֿאַלן מיט דעם פֿלוס פֿון די אימיגראַציע־כוואַליעס. אַזוי זיינען ענגלענדער שוין געווען תושבים ווען די אירלענדער און דייטשן האָבן אָנגעהייבן קומען אין גרויסע מאַסן. די לעצטע זיינען שוין געווען סטאַביליזירט, ווען עס האָט זיך אַ טראָג געטאָן דער אימיגראַציע־שטראָם פֿון מזרח־איראָפּע. דאָס האָט אין די עקאָנאָמישע פּראָצעסן אַריינגעטראָגן אי סאָציאַלע־ אי ראַסן־ אי רעליגיעזע־מאָמענטן. יעדער איינגעבירגערטע גרופּע האָט אויף זיך געקוקט ווי אויף אַ טייל פֿון דער מערהייט פֿון לאַנד און אויף די שפּעטער־געקומענע — ווי אויף אַן אויסלענדישער מינדערהייט. כדי אויסצוזען גרעסער אין די אייגענע אויגן, האָט יעדער גרופּע זיך געמיט צו געפֿינען אַ גרופּע, וואָס זי האָט איר געקאָנט באַטראַכטן פֿאַר קלענער פֿון זיך. „יעדער גרופּע״ — זאָגט דר. פֿעלדמאַן — „האָט ליב צו האָבן כאָטש איין גרופּע, אויף וועלכער זי זאָל קאָנען קוקן פֿון אויבן־אַראָפּ. אַזוי האָבן די אָריגינעלע ענגלענדער געקוקט פֿון אויבן־אַראָפּ אויף די אירלענדער און דייטשן. יענע האָבן זיך באַטראַכט העכער פֿאַר די סלאַוון און יידן״ [16]). די אַזוי־גערופֿענע מערהייט־גרופּעס האָבן דיסקרימינירט קעגן די מינדערהייטן, זיי געהאַלטן אָפּגעזונדערט פֿון זיך און דערמיט אונטערגעשטראָכן דעם מינדערהייט־מצב פֿון די לעצטע. „רעליגיעזע אונטערשיידן״ — לייענען מיר ביי גאָנאַר מירדאַלן — „אונטערשיידן אין פֿונדאַמענטאַלע באַציאונגען און „ראַסן״־אונטערשיידן זיינען פֿרי אַריינגעטראָטן ווי עלעמענטן פֿון צוויסטיקייט אין דעם פּראָצעס פֿון אַסימילאַציע און ווי סיבות פֿאַר דיסקרימינאַציע בעת דער פּראָצעס אין אָנגעגאַנגען... זיי זיינען אין אַ באַטייטיקער מאָס פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿאַר דעם פֿאַקט, וואָס אפֿילו די לעצטנס־דורכגעפֿירטע געמיינדע־פֿאָרשונגען, אונטערגעצומען צענדליקער יאָרן נאָך דעם ווי מאַסן־אימיגראַציע איז געווען אַ פֿאַרענדיקטער קאַפּיטל, גיבן אַ בילד פֿון אַמעריקאַנער קלאַסן־שיכטונג וואָס שטייט אין נאָענטער שייכות צו דער דיפֿערענציאַציע אויף דער ליניע פֿון נאַציאָנאַלע גרופּעס. אַט דער טיפּ דיפֿערענציאַציע איז איינער פֿון די סאַמע בולטסטע כאַראַקטעריסטיקעס פֿון דער אַמעריקאַנער סאָציאַלן שטייגער״ [17]).

דאָ באַגעגענען מיר זיך מיט נאָך אַ שטריך וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער באַציאונג פֿון דער מערהייט צו אַ מינדערהייט: די ערשטע צווינגט אַרויף אויף דער לעצטער אומגינציקע סאָציאַלע באַדינגונגען און האַלט נאָך איר

פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער שלעכטער אויסווירקונג פון די דאָזיקע באַדינגונגען. מיר האָבן עס געזען ביי דער „אַלטער" אימיגראַציע און מיר זעען עס נאָך בולטער אין פאַרבינדונג מיט דער „נייער" אימיגראַציע. אַזוי האָט אַמעריקע סטימולירט דאָס קומען אַהער פון עלעמענטן וואָס זי האָט געקאָנט פאַרוואַנדלען אין „שוואַרצע" שטאָטישע אַרבעטער, און זיי דערנאָך אויפגעוואָרפן אַלעמאַי זיי קאָנצענטרירן זיך אין די שטעט. אַנטי־אימיגראַציע אידעאָלאָגן האָבן ניט אויפגעהערט צו רעדן פון דער געווינטשקייט פאַרן לאַנד פון די אימיגראַנטן וואָס זיינען אַריין אין דער לאַנדווירשאַפט אַנטקעגן דער אומגעווינטשקייט פון די אומקוואַליפיצירטע אינדוסטריעלע אימיגראַנטן — און דערביי דורכגעזעצט רעסטריקציעס אויף אימיגראַנטן בנוגע באַזיץ פון לאַנד. פּראָפעסאָר דאָנאַלד יאָנג סומירט די דאָזיקע באַציאונג אין די ווייטערדיקע ווערטער:

עס איז אינטערעסאַנט צו באַמערקן, אַז הגם די בירגער פון די פאַראייניקטע שטאַטן זיינען בדרך כלל פריינטלעכער געניגט צו אימיגראַנטן וואָס ווערן פאַרמערס איידער צו די וואָס ווערן אינדוסטריעלע אַרבעטער, האָבן [פונדעסטוועגן] פעדעראַלע און שטאָט־געזעצן באַגרעניצט זייער רעכט צו באַזיצן אַגראַרן באָדן אין אַלע טיילן פון לאַנד [18].

אין די שטעט גופא האָט אַמעריקע געצוואונגען די אימיגראַנטן צו וואוינען אין די אָרעמסטע און אָפּגעלאָזנסטע געגנטן און דערנאָך געוואָרפן די שולד אויף זיי פאַר פאַרשפּאַרן זיך אין ענגע און שמוציקע געטאָס. אַמעריקע האָט אָפּגעשטויסן די אימיגראַנטן פון זיך, און זיי ניט געקאָנט מוחל זיין זייער צו לאַנגזאַמע אַסימילאַציע. אַמעריקע האָט ניט אַריינגעטראָגן קיין שום געפלאַנטקייט און אָרגאַניזירטקייט אין דער איינאָרדנונג פון די אימיגראַנטן, איבערגעלאָזן זיי אויף זייער אייגענעם באַראַט אָדער זיי אויסגעוויזן אויף דעם חסד פון עקספּלואַטאַטאָרס און שווינדלערס — און געשאַפן ראַסן־טעאָריעס וועגן דער פאַרשפּרייטקייט פון פאַרברעכערישקייט צווישן די אויסלענדער, ווען זיי זיינען אַמאָל בכשל געוואָרן. „אין דער אָפּוועזנקייט פון אַ סיסטעמאַטישער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע" — זאָגט דר. לייזערסאָן — „פאַר דער פאַרטיילונג און איינאָרדנונג פון אַרבעטער, נעמט ער [דער אימיגראַנט] זיך פאַר כלאַרליי זאַכן" [19]. און לייזערסאָן רעכנט אויס די פאַרשיידענע געפאַרן וואָס האָבן דערביי געלויערט איבער דעם אימיגראַנט — געפאַרן, פון וועלכע ער האָט בשום אופן זיך ניט געקאָנט אויסהיטן. אָבער ווען ער איז אַריינגעפאַלן, איז ניט נאָר וואָס ער האָט דערפון אַליין געליטן, נאָר ער האָט אויך געגעבן אַ נייעם אויסרעד פאַר העצעס קעגן „פרעמדע".

די „נייע" אימיגראַנטן זיינען געקומען פון לענדער, וואו דער אַנאַלפאַבעטיזם איז געווען זייער הויך, האָבן זיי דעריבער, אין זייער גרויסער מערהייט, קיין בילדונג מיט זיך ניט געבראַכט. סאַניטאַציע איז אין זייערע אַלטע לענדער געשטאַנען אויף אַ פּרימיטיווער מדרגה, האָט עס נאַטירלעך געפֿירט צו דעם, אַז די שמוציקע געגנטן וואו זיי האָבן זיך באַזעצט זאָלן ווערן נאָך שמוציקער. איידער זיי זיינען געקומען אַהער, האָבן זיי אין זייערע אויגן קיין מאַשין ניט אָנגעזען — און דאָ האָט מען זיי אַריינגעוואָרפן אין אַן אינדוסטריעלן קעסלגרוב און זיי געהייסן אַליין זיך דאָרט געפינען אַן אָרט און אַליין פון אים אַרויסקריכן. זיי זיינען געווען די עלנטע און פֿאַרשטויסענע פון דער געזעלשאַפט.

אָבער גראָד די עלנטקייט און פֿאַרשטויסנקייט פון די צוריקגעשטאַנענע אימיגראַנטן האָט אין זיי געשמידט אַ ווידערשטאַנד צו די אָנגריפן פון דער אַסימילאַציע. וואָס פֿיינלעכער און גלייכגילטיקער דער אַרום האָט זיך צו זיי באַצויגן, אַלץ מער האָבן זיי זיך געטוליעט איינער צו דעם אַנדערן. וואָס שווערער עס איז זיי אָנגעקומען דאָס איינזאַפּן די אַמעריקאַנער קולטור, אַלץ מער זיינען זיי געווען אָנגעוויזן אויף דער אייגענער שפּראַך — דאָס איז געווען זייער פֿאָרמע פון אַקאָמאָדאַציע צו דער נייער סביבה. און וואָס מער זיי האָבן זיך געפֿילט דערשלאָגן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, אַלץ מער האָבן זיי זיך געוואָרעמט אין די זכרונות פון זייערע היימישע דערפֿער און שטעטלעך. איז קיין וואונדער ניט, וואָס די פֿרעמד־שפּראַכיקע פּרעסע איז ביז צו דער ערשטער וועלט־מלחמה — און אין אַ גרויסער מאָס אויך שפּעטער — כמעט אין גאַנצן אויסגעפֿולט געוואָרן מיט ידיעות פון אויסלאַנד און האָט זעלטן באַרירט אַמעריקאַנער לאַנד־פּראָבלעמען. מען דאַרף זיך אויך ניט וואונדערן, וואָס אַ צאָל עטנישע גרופּעס האָבן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געשאַפֿן אַ מער פֿאַרצוויגטע פּרעסע, ווי זיי האָבן געהאַט אין זייערע אייגענע לענדער. אין דער היים האָבן זיי זיך געקאָנט באַגיין אָן אַ ציימונג; דאָ האָבן זיי זי געמוזט האָבן. פון דעם שטאַמט, וואָס אַ גרויסע צאָל אימיגראַנטן האָבן ערשט אין אַמעריקע זיך אויסגעלערנט צו לייענען און שרייבן אויף זייערע נאַציאָנאַלע לשונות. נאָך מער: מאַסן איטאַליענער, פּאָליאַקן און אַנדערע עטניקערס האָבן אין אַמעריקע אַנטוויקלט אַ געפֿיל פון נאַציאָנאַלער צוגעהעריקייט, עפּעס וואָס האָט ביי זיי אין דער אַלטער היים געפֿעלט. דאָרט איז זייער צוגעבונדנקייט געווען צו געגנט — ניט צו לאַנד; צו שכנים — ניט צו פֿאָלק. ערשט אין אַמעריקע האָבן זיי זיך דערפֿילט ווי טיילן פון אַ נאַציאָנאַלער גאַנצקייט. „די מאַסע פּויערים־אימיגראַנטן" — לייענען מיר ביי קאַראָלינאַ פּ. וועיר — „האָט ניט מיטגעבראַכט מיט זיך קיין נאַציאָנאַלע באַוואוסטזיניקייט

דערפֿאַר, ווייל נאַציאָנאַליזם איז אין גרויסן גאַנצן געווען אַ פּראָדוקט פון דעם מיטל־קלאַס, בעת דער פּויער האָט בלויז געוואוסט פון זיין משפּחה און זיין דאָרף" [20]). די ברוטאַלע קאָמפּראָמיסלאָזיקייט פון דער פאָדערונג אַז די אימיג־ראַנטן זאָלן איבערנאַכט זיך פולשטענדיק אַסימילירן אין די פּאַראייניקטע שטאַטן האָט אויף אַ צייט געהאַט אַ פאַרקערטע ווירקונג: זי האָט גאָר פאַר־שטאַרקט ביי די אימיגראַנטן דעם נאַציאָנאַליזם וואָס איז געווען פאַרבונדן מיט די לענדער פון זייער אָפּשטאַם.

עס זיינען געווען אַנדערע פאַקטאָרן, וואָס האָבן צו דער פאַרשאַרפונג פון דעם אויסלענדישן נאַציאָנאַליזם צוגעטראָגן ניט ווייניקער — און אין אַסך פאַלן נאָך מער, — ווי די פּאָליטיק פון מעכאַנישער אַמעריקאַניזאַציע. בעת די „אַלטע" אימיגראַנטן, מיט דעם אויסנאַם פון די אירלענדער, זיינען געקומען פון נאַציאָנאַל־זעלבסשטענדיקע און אָפּט אפילו פון פּאָליטיש־הערשנדיקע לענדער, האָט די „נייע" אימיגראַציע צוגעשטעלט אַ צאָל עטנישע גרופּעס וואָס זיינען געקומען פון נאַציאָנאַל־אונטערדריקטע לענדער. די דאָזיקע אימיג־ראַנטן האָבן, ווי די אירלענדער, דאָ געפירט אַ קאַמף פאַר דער באַפרייאונג פון זייערע פעלקער — און דאָס האָט זיי דאָ צעמענטירט ווי גרופּעס. טשעכן, פּאָ־ליאַקן, רוטענער, יוגאָסלאַוון און אַנדערע האָבן אין אַמעריקע באַקומען צום ערשטן מאָל אַ געלעגנהייט צו שטיצן זייערע נאַציאָנאַלע באַפרייאונגס־באַוועג־גונגען אין דער אַלטער היים. אויף אַזאַ אופן איז דער נאַציאָנאַליזם פון די דאָזיקע גרופּעס געשפּייזט געוואָרן פון צוויי קוואַלן: פון דער דרויסנדיקער אַרויסשטופּונג און פון דער אינערלעכער צוגעבונדקייט צו דעם אייגענעם פאָלק. פּאַרק און מילער האַלטן, אַז דער אימיגראַנטישער נאַציאָנאַליזם האָט געשעפּט זיין פּאַ־טאָס פון די פאָלגנדיקע פיר הויפּט־מקורים:

1. אידעאַליזאַציע פון די באַדינגונגען אין דער היים;
2. אַ פאַרלאַנג צו העלפן אין דעם קאַמף פאַר נאַציאָנאַלער זעלבסט־באַשטימונג;
3. אַ פאַרלאַנג צו פאַרבעסערן די אייגענע באַדינגונגען (דאָ אין לאַנד) דורך אויפהויבן די חשיבות פון דער גרופּע;
4. אַ געפיל, אַז מען ווערט געהאַלטן דרויסן פון דעם אַמעריקאַנער לעבן [21]).

.17

אין דער קולטור־ און געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט פון די אימיגראַנטן האָבן זיך צונויפגעגאָסן אינדיווידועלע הצטרכותן און געזעלשאַפטלעכע באַ־

דערפֿנישן. די פּראָטעסטאַנטישע אָרגאַניזאַציעס און לאַנדסמאַנשאַפֿטן, וואָס די אימיגראַנטן האָבן געגרינדעט, האָבן די לעצטע געגעבן שוץ און קעגנזייטיקע הילף — עפּעס, אין וואָס זיי האָבן ווי יחידים זיך זייער שטאַרק גענייטיקט — און אין דער זעלביקער צייט זיינען די דאָזיקע אָרגאַניזאַציעס געוואָרן פּאָזיציעס פֿון עטנישער צעמענטירטקייט. די קלובן, כאָרן, דראַמאַטישע קרייזן און ספּאָרט־פֿאַראיינען האָבן אַ צוגעשטעלט דעם אימיגראַנט דאָס איינציקע ביסל פֿאַרווײַלונג וואָס ער האָט זיך געקאָנט דערלויבן, אַ זיי זיינען געוואָרן שטיץ־פּונקטן פֿאַר דער קולטור וואָס ער האָט געבראַכט פֿון דער אַנדערער זייט ים. די אימיגראַנטישע אינסטיטוציעס זיינען געוואָרן אַ די גײַסטיקע היים פֿון דעם אויסלענדער אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אַ די בריק צווישן זיין עטנישער גרופּע דאָ און זיין פֿאָלק אין דעם לאַנד פֿון זיין אָפּשטאַם.

אַזוי ווי בײַ די „אַלטע" אימיגראַנטן, איז אין צענטער פֿון דער געזעלשאַפֿטלעכער טעטיקייט פֿון די „נײַע" אימיגראַנטן געשטאַנען די קירכע. וואָס צוריקגעשטאַנענער אַ גרופּע איז געווען פֿון קולטורעלן שטאַנדפּונקט, אַלץ אַ גרעסערע השפּעה האָט אין איר געהאַט אָרגאַניזירטע רעליגיע. אויך דאָ האָט זיך אינדיווידועלע הצטרכות פֿאַראייניקט מיט קהלשן אינטערעס. די קירכע איז געווען דאָס איינציקע פּלאַץ, וואו דער אימיגראַנט האָט זיך געפֿילט פֿולשטענדיק בײַ זיך אין דער היים. זי איז געווען אַ שטיק געבוירן־לאַנד אַריבערגעטראָגן אין דעם נײַעם וואוין־לאַנד. זי איז דאָס געווען אין דעם פּסיכאָ־פּאָליטישן זין ניט ווינציקער, ווי אין דעם רעליגיעז־עטנישן זין. די קירכע האָט אַריבערגעבראַכט אַהער ניט נאָר דעם היימישן קאַטעכיזם און רעליגיעזן שטייגער, זי האָט אויך אַריבערגעבראַכט די היימישע פּאָליטישע אַטמאָספֿער און סאָציאַלע טראַדיציעס. איר שטאַרקסטע ווירקונג האָט זי דעריבער געקאָנט אויסאיבן אויף די עלעמענטן וואָס האָבן זיך אין די דאָזיקע טראַדיציעס און שטייגערס געקלאַמערט. גאַנץ אָפֿט האָבן אויסלענדישע מלוכות דורך די היגע קירכעס געזוכט אײַנצוהאַלטן זייער השפּעה אויף די אימיגראַנטן און האָבן דעריבער געשטיצט די קירכעס אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים. פֿון דעם האָט זיך ניט זעלטן באַקומען, אַז אין די עטנישע גרופּעס האָט געהערשט אַ רעאַקציאָנערער גײַסט וואָס איז געגאַנגען אין סתירה צו דער פּאָליטישער דעמאָקראַטיע פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן. דאָס האָט נאָך דיקער געמאַכט די וואַנט, וואָס איז געשטאַנען צווישן די אימיגראַנטן און דער נאַטיווער אַמעריקע. די קלעריקאַלע פֿירערס פֿון די ערשטע האָבן מורא געהאַט פֿאַר ליבעראַלע ווינטן, און די תּושבֿים האָבן געזען אין די אימיגראַנטן אַ פֿרעמדן און שעדלעכן עלעמענט.

די קירכע האָט, ווי מיר האָבן געזען, געזוכט אײַנצוהאַלטן ניט נאָר די

אימיגראַנטן גופא, נאָך אויך זייערע דאָ־געבוירענע קינדער. זי האָט דעריבער אויפגעבויט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן אַ נעץ פון פּאַראָכיאַלע שולן, ספּעציעל האָט זיך אויף דעם געביט אויסגעצייכנט די קאַטוילישע קירכע, וואָס איז געווען די קירכע פון דער ווייט־גרעסטער מערהייט פון די „נייע" אימיגראַנטן. ווי ברייט און ווייט דער קאַטויליש־פּאַראָכיאַלער שול־וועזן האָט זיך אַנטוויקלט אין לאַנד קאָן מען זען פון די פאָלגנדיקע ציפערן: אין 1942 זיינען אין די פּאַראייניקטע שטאַטן געווען 10,553 קאַטוילישע שולן מכל המינים, אָנהייבנדיק פון קינדערגאָרטנס און ענדיקנדיק מיט אוניווערזיטעטן און אַקאַדעמיעס. די דאָזיקע שולן האָבן געהאַט 99,488 לערערס און עס זיינען אין זיי געגאַנגען 2,587,124 קינדער און יונגעלייט [1]). אין די קאַטוילישע שולן וואָס די איר־לענדער האָבן געגרינדעט איז די לערן־שפּראַך נאַטירלעך געווען ענגליש, ביי די שפּעטערדיקע אימיגראַנטן אָבער זיינען די דאָזיקע שולן געוואָרן די וויכ־טיקסטע באַזע פאַר דעם דערהאַלט פון זייערע נאַציאָנאַלע שפּראַכן. די פאַר־בינדונג צווישן קירכע און עטנישער שפּראַך איז ביי קיין קאַטוילישער גרופּע ניט געווען אַזוי אָרגאַניש־ענג ווי ביי די פראַנצויזיש־קאַנאַדער און די פּאָליאַקן און עס וועט דעריבער זיין כדאי דאָ, וואו מיר ווילן באַווייזן וואָס פאַראַ צעמענטירנדיקער עטנישער כח די קירכע איז געווען, צו ברענגען אַ פּאָר ביישפּילן פון אָט די צוויי גרופּעס הגם עס וועט נאָך אונדז אויסקומען וועגן זיי צו רעדן אונטן.

פריינק וו. טהאָמפּסאָן ברענגט אַ טאַבעלע, וואָס דזש. אַרטור פאַוורו, סעק־רעטאַר פון דער פראַנצויזיש־אַמעריקאַנער היסטאָרישער געזעלשאַפט, האָט צונויפגעשטעלט פון דער צאָל פּאַראָכיאַלע שולן וואָס האָבן פונקציאָנירט אין מאַסאַטשוסעטס אין 1915. די דאָזיקע טאַבעלע באַווייזט, אַז פון די 82 פראַנ־צויזיש־קאַנאַדישע קלויסטערס אין שטאַט האָבן 61 געהאַט פּאַראָכיאַלע שפּראַך־שולן [2]). איז שוין ניט צו וואונדערן זיך, וואָס אַ פראַנצויזיש־אַמעריקאַנער קאָנ־גרעס, אָפּגעהאַלטן אין וואוסטער, מאַסאַטשוסעטס אין פעברואַר, 1919, ווען די פּאַטריאָטישע פלאַמען וואָס די ערשטע וועלט־מלחמה האָט אָנגעצונדן זיינען נאָך געווען אין זייער רעכטן ברען, דערלויבט זיך אין אַ דעקלאַראַציע צו מאַכן אַזאַ מין באַמערקונג: „די פראַנצויזיש־אַמעריקאַנער קאַטוילישע פעדע־ראַציע גיט צו, אַז אַ באַקענטשאַפט מיט דער ענגלישער שפּראַך פלעגט אַ נענ־טערע פּאָליטישע, סאָציאַלע און עקאָנאָמישע איניקייט צווישן די פאַרשיידענע גרופּעס וואָס שטעלן צונאַמען די אַמעריקאַנער נאַציע" [3]). דערביי האָט דער קאָנגרעס קלאָר געמאַכט, אַז דאָס לערנען פראַנצויזיש וועט פאָרגעזעצט ווערן הגם די שפּראַך פון די לימודים וועט זיין ענגליש. אין 1926 האָט אַן אויס־פאָרשונג, וואָס בעסי בלום וועסעל האָט דורכגעפירט אין וואונסאָקעט, ראָד

אײלאַנד, וואו אַ גאַר גרויסער פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג איז פון פראַנ־צויזיש־קאַנאַדישן אָפּשטאַם, פעסטגעשטעלט, אַז העלפט פון די קינדער אין שטאַט גייען אין פּאַראָכיאַלע שולן [4].

וואָס איז שייך צו פּאָליאַקן, זיינען אַלע פאָרשערס אייניק וועגן דעם, אַז פּראָפּאָרציאָנעל שטעלן זיי צו די גרעסטע צאָל רעליגיעז־לינגוויסטישע אינ־סטיטוציעס. דאָס איז אמת אין די רוראַלע געגנטן ניט ווייניקער ווי אין די גרויסע שטעט. אַן אויספאָרשונג, וואָס דער אינסטיטוט פאַר סאָציאַלער און רעליגיעזער פאָרשונג האָט דורכגעפירט אונטער דער לייטונג פון דר. דע ס. ברונער אין 27־1926, האָט פעסטגעשטעלט, אַז פרעמד־שפּראַכיקע קירכעס האָבן אין 140 מיטלמערבדיקע דערפער געהאַט אַ בעסערן אַנהאַלט אויף זייערע מיטגלידער ווי די ענגליש־רעדנדיקע אָדער צוויי־שפּראַכיקע קיר־כעס [5]. דאָס האָט זיך באַצויגן סיי אויף לוטעראַנישע קירכעס, און מען קאָן זיך משער זיין, אַז די פּוילישע קירכעס האָבן דאָ באַוויזן ענלעכע רעזולטאַטן. די זעלביקע אויספאָרשונג האָט אָט וואָס צו זאָגן וועגן די רוראַלע געגנטן אין ניו דזשוירזי און קאָנעטיקאַט:

> קירכעס, וואָס זיינען באזוכט געוואָרן פון פּוילישע פאַמיליעס, האָט מען בדרך כלל געפונען צו זיין שטאַרקער ווי די פון די מערסטע אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן. זייערע גלחים זיינען געווייגלעך געווען פון דער זעלביקער ראַסן־משפחה; און פיל געוויכט איז געלייגט געוואָרן אויף צו האַלטן זייערע מיטגלידער צוזאַמען אין איין שטאַרקער ראַסן־גרופּע. זייערע קירכעס האָבן אָפט געדינט ווי דער איינ־ציקער צענטער פון קאָמונאַלער אַקטיוויטעט [6].

לויט דר. רוטשעקן, געפינען זיך היינט צו טאָג אין לאַנד 560 פּויליש־קאַטוילישע פּאַראָכיאַלע שולן מיט 5000 לערערס און אַן ערך 300,000 קינדער. די פּוילישע קאַטאָליקן האָבן 40 מיטל־שולן מכל המינים און 27 העכערע אַקאַדעמישע אינסטיטוציעס; זיי האַלטן אויס 830 קלויסטערס [7].

אַ באַגריף פון דער אויסווירקונג, וואָס אַזאַ מין דערציאונג האָט אויף דער קאַטוילישער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, באַקומט מען פון אַן אויספאָרשונג, וואָס פּראָפעסאָר ניילס קאַרפּענטער און דניאל קאַץ, ביידע באַ־קענטע אויטאָריטעטן אין הלכות אימיגראַציע, האָבן דורכגעפירט אין באַפאַלאָ, איינער פון די גרעסטע פּוילישע צענטערן אין אַמעריקע. די אויספאָרשונג איז פאַר די יאָרן 1928־1926 און נעמט אַרום 186 אין אַמעריקע־געבוירענע פּאָליאַקן. 10 פּראָצענט פון זיי זיינען שוין געווען פון דעם דריטן דור, ד. ה. ביידע זייערע עלטערן זיינען אויך געבוירן געוואָרן אין אַמעריקע, און נאָך 16 פּראָצענט האָבן געהאַט עלטערן וואָס איינער פון זיי איז געבוירן געוואָרן

אין אַמעריקע, און דער צווייטער איז געקומען פון פוילן. קיין איינער פון די 186 איז ניט געווען איינגער פון 18 יאָר. פונדעסטוועגן האָבן בלויז 54 פּראָצענט פון דעם צווייטן דור (און 63 פּראָצענט פון דעם דריטן דור) זיך באַטראַכט פאַר אַמעריקאַנער, פון די איבריקע 46 פּראָצענט האָבן 39 פּראָצ. זיך באַטראַכט פאַר פויליש־אַמעריקאַנער און 7 פּראָצ. — פאַר פּאָליאַקן [8]. אין די היימען פון 40.6 פּראָצ. פון דעם צווייטן דור און פון 27.7 פון דריטן דור ווערט נאָך גע־רעדט פויליש און אין 45.2 פּראָצ. פון די היימען פון צווייטן דור און 27.7 פּראָצ. פון דעם דריטן דור — פויליש און ענגליש. בלויז אין 12.8 פּראָצ. היימען פון דעם צווייטן דור און 44.6 פּראָצ. פון דעם דריטן דור רעדט מען נאָר ענגליש [9]. אַ פריערדיקע אויספאָרשונג אין דער זעלביקער שטאָט, וואָס האָט אָבער אַרומגענומען אַ סך אַ גרעסערע צאָל מענטשן, האָט באַוויזן, אַז די זיבן וויכטיקע פּוילישע מנהגים וואָס 71 פּראָצענט פון די פּאָליאַקן־אימיגראַנטן היטן אָפּ אין אַמעריקע, זיינען אויך אָפּגעהיט געוואָרן דורך 56 פּראָצענט פון די דאָ־געבוירענע פּאָליאַקן [10].

דאָ איז אָבער וויכטיק צו געדענקען, אַז ניט בלויז די קירכע האָט ביי די פּאָליאַקן אַרויסגערופן אַזאַ צוגעבונדקייט צו דער פּוילישער שפּראַך. אַ גרויסע ראָלע האָט דערביי געשפּילט דער פאַקט, וואָס די פּאָליאַקן זיינען אין דער היים געווען אַן אונטערדריקט פאָלק — און, ווי מיר האָבן געזען, איז נאַציאָנאַלע געקרייוודעטקייט אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין שמידן עטנישע סאָלידאַריטעט אין די פאַראייניקטע שטאַטן. די פּוילישע שפּראַך איז אין פוילן גופא געווען גע־רודפט, דערפאַר איז זי געווען אַזוי טייער די פּאָליאַקן אין אַמעריקע. דאָ האָבן זיי די שפּראַך געקאָנט רעדן און לערנען אומגעשטערט. נאַטירלעך האָבן די אַמעריקאַנער שפּראַך־טאָטאַליטאַריסטן ניט געקאָנט באַנעמען, וואָס די נאַ־ציאָנאַלע שפּראַך מיינט צו די קינדער פון אַ פאָלק וואָס האָט ביי זיך אין דער היים זיך ניט געקאָנט מיט איר פריי באַנוצן. „אַסך דאָ־געבוירענע אַמעריקאַנער" — זאָגט דער פריער־ציטירטער טהאָמפּסאָן — „פאַרפעלן צו פאַרשטיין די נאָענטע שייכות, אין דעם מוח פון דעם אויסלענדער, צווישן שפּראַך און רעליגיע. עס איז דאָ אַ נאָענטע שייכות צווישן די דאָזיקע כחות אפילו ביי ענגליש־רעדנ־דיקע פעלקער... ביי די פרעמד־געבוירענע אָבער איז די פאַרבינדונג אָפּט נאָך אַ מער אינטימע מחמת די פריערדיקע רעפּרעסיעס וואָס האָבן אָט די פאַר־בינדונג באַדראָט" [11].

פון אַלע פרעמד־שפּראַכיקע קאַטוילישע קלויסטערס וואָס האָבן עקזיסטירט אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין 1916 האָבן די פּוילישע געהאַט די גרעסטע צאָל מיטגלידער, נעמלעך: 466 קלויסטערס מיט 1,165,064 מיטגלידער. אין נאָך 269 קלויסטערס, וואָס האָבן געהאַט 260,129 מיטגלידער, האָט מען גערעדט

פּויליש און ענגליש[12]). איך באַריר דאָ דעם יאָר 1916 ניט צופֿעליק: דאָס איז דאָס יאָר פֿאַר דעם אַרײַנטריט פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין דער ערשטער וועלט־מלחמה — אַ געשעעניש וואָס האָט, ווי מיר וועלן זען, אַרײַנגעטראָגן אַ ראַדיקאַלע ענדערונג אין דער לאַגע פֿון אימיגראַנטן און מינדערהײַטן אין אַמעריקע. דערפֿאַר טאַקע איז וויכטיק דאָ צו ברענגען שאַנעסיס טאַבעלע פֿון די קאַטוילישע קירכעס וואָס האָבן אין 1916 זיך באַנוצט אָדער מיט אויסלענדישע שפּראַכן אַליין אָדער מיט אויסלענדישע שפּראַכן און ענגליש (זע זײַט 165).

עס איז נייטיק צו ציען אויפֿמערקזאַמקייט אויף צוויי זאַכן אין דער טאַבעלע. ערשטנס: די גרויסע צאָל קירכעס וואָס באַנוצן זיך שוין אין 1916 מיט ענגליש חוץ מיט דער אויסלענדישער שפּראַך, מיט וועלכער זיי האָבן אָנגעהויבן זייער טעטיקייט. דאָס זעט מען ניט נאָר בײַ די דײַטשן, וואָס געהערן צו דער „אַלטער" אימיגראַציע און וואָס, צוליב זייער הויכן קולטורעלן סטאַנדאַרט, איז דאָס אויסלערנען זיך ענגליש זיי אָנגעקומען פֿאַרהעלטנישמעסיק גרינג; מען זעט דאָס אויך בײַ פּאָליאַקן און איטאַליענער, וואָס געהערן צו די שפּעטסטע אימיגראַנטן און וואָס דאָס אויסלערנען זיך ענגליש קומט זיי אָן גאַנץ שווער. צווייטנס: צוויי גרופּעס — פּאָליאַקן און פֿראַנצויזיש־קאַנאַדער — האָבן אין 1916 אויסגעמאַכט אַ העלפֿט פֿון גאָר די מיטגלידער פֿון די קאַטוילישע קירכעס אין לאַנד וואָס האָבן זיך באַנוצט מיט אויסלענדישע שפּראַכן. האָבן מיר שוין דערמאָנט, ווי אַזוי פּויליש איז אין יענער צײַט געווען פֿאַרפֿאָלגט אין פּוילן גופֿא סײַ אין דער טייל וואָס האָט געהערט צו רוסלאַנד, סײַ אין די עסטרײַכישע און דײַטשע טיילן. וואָס איז שייך די פֿראַנצויזיש־קאַנאַדישע אימיגראַנטן, איז הגם זיי זײַנען ניט געקומען פֿון אייראָפּע, זײַנען זיי אָבער געקומען פֿון אַ לאַנד אויף דעם צפֿון־אַמעריקאַנישן קאָנטינענט, וואו זיי האָבן אין משך פֿון לאַנגע יאָרן געפֿירט אַ קאַמף פֿאַר קולטורעל־פּאָליטישער אויטאָנאָמיע. ווי פֿראַנצויזיש־רעדנדיקע קאַטאָליקן, וואָס האָבן אין קאַנאַדע געדאַרפֿט פֿירן דעם דאָזיקן קאַמף קעגן ענגליש־רעדנדיקע פּראָטעסטאַנטן, האָבן זיי מיטגעבראַכט מיט זיך אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אַן עטניש־רעליגיעזע גרופּעשע געשלאָסנקייט, וואָס האָט אַרויסגעוויזן אַסך לעבנס־דויער, וואָס האָט אָבער עווענטועל, ווי מיר וועלן זען, ניט געקאָנט אויסמײַדן דעם גורל פֿון די אַנדערע, ווייניקער צעמענטירטע, עטנישע גרופּעס.

די גריכיש־אָרטאָדאָקסישע קירכע האָט אויסגעפֿילט די זעלביקע עטנישע פֿונקציעס פֿאַר די גריכן, רוסן, רומעניער און אַנדערע גרופּעס פֿון דעם זעלביקן גלויבן, וואָס די קאַטוילישע קירכע האָט אויסגעפֿילט פֿאַר די עטנישע

טאַבעלע 3. קאַטוילישע קלויסטערס און זייער מיטגלידערשאַפט וואָס האָבן אין 1916 גענוצט אָדער בלויז אַן אויסלענדישע שפּראַך אָדער מיט ענגליש (13)

שפּראַך	בלויז אויסלענדישע שפּראַך		אויסלענדישע שפּראַך מיט ענגליש		סך הכל	
	צאָל קירכעס	צאָל מיטגלידער	צאָל קירכעס	צאָל מיטגלידער	צאָל קירכעס	צאָל מיטגלידער
דייטש	206	191,347	1,684	1,481,343	1,890	1,672,690
שפּאַניש	530	378,748	311	273,496	841	552,244
פּויליש	466	1,165,064	269	260,129	735	1,425,193
פראַנצויזיש [1]	200	478,255	499	548,711	699	1,026,966
איטאַליעניש	149	420,511	327	1,095,307	476	1,515,818
טשעכיש	76	67,827	102	66,084	178	133,911
סלאָוויש	98	106,927	15	11,337	113	118,264
סלאָוואַקיש	69	78,447	40	47,240	109	125,687
ליטוויש	87	140,144	9	10,133	96	150,277
מאַגיאַריש	32	44,404	16	21,911	48	66,315
פּאָרטוגעזיש	19	52,444	34	34,670	53	87,114
רוטעניש	44	49,475	1	1,817	45	51,292
סלאָוועניש	29	42,477	38	51,519	67	93,996
סיריש	17	8,705	3	5,482	20	14,187
קראָאַטיש	14	33,419	5	9,374	19	42,793
האָלענדיש	19	20,223	....	......	19	20,223
רומעניש	6	6,613	2	5,200	8	11,813

[1] מערסטנטיילס פראַנצויזיש־קאַנאַדישע.

גרופּעס וואָס זיינען מיט איר פאַרבונדן — מיט איין גרויסן אונטערשייד אָבער: די גריכיש־אָרטאָדאָקסישע קירכע האָט קיין סיסטעם פון פּולע פּאַראָכיאַלע שולן אין די פּאַראייניקטע שטאַטן ניט אויפגעבויט. זי האָט נאָר פאַרשפּרייט אַ נעץ פון זונטיק־שולן וואָס זיינען געווען אַי רעליגיעזע אינסטיטוציעס אַי עטנישע שפּראַך־אינדזלען. די גריכן האָבן נאָך דערצו געעפנט אַ צאָל צוגאָב־שולן, וואָס גריכיש־אַמעריקאַנער קינדער האָבן באַזוכט נאָכמיטאָג, נאָך דעם, ווי זיי זיינען פריי געוואָרן פון דער עפנטלעכער שול. הגם אין די דאָזיקע צוגאָב־שולן זיינען די לימודים דער עיקר לינגוויסטיש־קולטורעלע, זיינען זיי אָבער פּאַקטיש אויך אַ טייל פון דער קירכע, ווייל די הויפּט־אויפזיכט איבער זייער קוריקולום האָבן די גלחים. מ. דזש. פּאָליטיס איז דעריבער פולשטענדיק באַרעכטיקט צו מאַכן די באַהויפּטונג, אַז „דער עיקר דורך דער גריכיש־אָר־טאָדאָקסישער קירכע און אירע נאָכמיטאָג און זונטיק שולן ווערן גריכישע טראַדיציעס און די גריכישע שפּראַך אויפגעהאַלטן דאָ אין לאַנד"[14]).

.18

ניט־רעליגיעזע אימיגראַנטן האָבן געשאַפן עטנישע אינסטיטוציעס דרויסן און אומאָפּהענגיק פון דער קירכע, אַמאָל — אפילו קעגן איר. וואָס מער אַ לאַנד פון עמיגראַציע איז געווען אורבאַניזירט און אינדוסטריאַליזירט, וואָס שטאַר־קער עס האָט אין אים געהערשט אַ דעמאָקראַטישער גייסט, וואָס גרעסער עס איז אין אים געווען די השפּעה פון דעם שטאָטישן פּראָלעטאַריאַט און דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, — וואָס גראָד אין דער צייט פון דער „נייער" אימיגראַציע האָט זי אָנגענומען אַ מאַסן־כאַראַקטער, אין אייראָפּע, — אַלץ מער סעקולערע אינסטיטוציעס האָבן די אימיגראַנטן פון יענעם לאַנד אויפגעבויט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. אין דער „אַלטער" אימיגראַציע האָבן די דייטשן אויף אָט דעם געביט געהאַט צו פאַרצייכענען די גרעסטע אויפטוען; אין דער „נייער" אימיגראַציע האָבן זיך אין דער הינזיכט — חוץ יידן — אויסגעצייכנט אויך די טשעכן. „פאַר די מיינסטע גרופּעס" — זאָגט וויטקע — „איז די אימיג־ראַנטן־קירכע וואַרשיינלעך געווען די שטאַרקסטע איינציקע קראַפט אין הלכות פּרעזערווירן זייער ראַסן־סאָלידאַריטעט. דאָס איז אַסך ווייניקער אמת אין שייכות מיט די טשעכן" [1]).

אין אייראָפּע זיינען די טשעכן, ביז נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה, געווען אַן אונטערדריקט פאָלק וואָס האָט געקעמפט פאַר אומאָפּהענגיקייט. אין שפּיץ פון דעם קאַמף זיינען געשטאַנען ליבעראַלע עלעמענטן, צווישן וועלכע דער איינפלוס פון דער סאָציאַליסטישער און אַרבעטער־באַוועגונג

האָט געהאַלטן אין איין שטייגן. דער נאַציאָנאַלער קאַמף פאַר טשעכישער באַפרייאונג האָט זיך דעריבער אַלץ מער און מער פאַרוואַנדלט אין אַ סאָציאַל־פּראָגרעסיווער באַוועגונג — און דאָס האָט זיך שטאַרק אָפּגעשפּיגלט אין דער טשעכישער אימיגראַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן. „לויט עסטרייכשע אָפיציעלע סטאַטיסטיקעס" — דערציילט טאָמאַס טשאַפּעק — „געהערן 960.48 [פּערזאָן] פון יעדע טויזנט אין בעהמען צו דעם קאַטוילישן גלויבן. 21.77 זיינען פּראָטעסטאַנטן, 16.19 יידן, 1.12 אַלט־קאַטאָליקן, 0.20 אָן גלויבן, 0.24 געמישטע. די דאָזיקע ציפערן אָבער גילטן ניט אַמעריקע". און טשאַפּעק גיט צו: „עס וועט זיין אין די ראַמען פון אמת צו זאָגן, אַז 50 פּראָצענט פון די טשעכן אין אַמעריקע האָבן זיך אָפּגעריסן פון דעם גלויבן פון זייער אַלטער היים. איין מחבר איז איבערצייגט, אַז דער פאַרנעם פון אפּטריניקייט איז נאָענטער צו 60 אָדער 70 איידער צו 50" [2]). טשאַפּעק האָט די ציטירטע ווערטער געשריבן אין 1920; די צאָל קירכעלאָזע טשעכן איז היינט נאָך גרעסער אין די פאַראייניקטע שטאַטן. עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט, וואָס זיי האָבן אַרויסגעגעבן אַזאַ גרויסע צאָל אויסגעשפּראָכענע פרײַדענקערס — אפשר, דעם גרעסטן פּראָצענט, וואָס אַן אימיגראַנטן־גרופּע האָט ווען עס איז אַרויסגעגעבן אין אַמעריקע (סיידן אפשר יידן האָבן אַרויסגעגעבן נאָך אַ העכערן פּראָצענט, וואָס איז ווייט ניט זיכער). לויט רוטשעקן זיינען היינט דאָ אין אַמעריקע אַרום 480,000 טשעכישע פרײַדענקערס [3]). אין שיקאַגע האָבן זיי אפילו זינט 1877 אַן אייגענעם בית עלמין. אַנטקעגן די 104 רעליגיעזע קינדער־שולן וואָס די טשעכן האַלטן אויס אין לאַנד, זיינען דאָ 88 טשעכיש־סעקולערע קינדער־שולן [4]). ניט געקוקט אויף אָט דער אינערלעכער צעטיילונג, געהערן די טשעכן צו די בעסט־אָרגאַניזירטע עטנישע גרופּעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן. זייער ספּאָרט־אָרגאַניזאַציע, „סאָקאָל," איז אינטערנאַציאָנאַל באַרימט. זיי האָבן זיך שטאַרק אָפּגעגעבן מיט פּלאַנצן אַ קענטשאַפט פון טשעכיש אין זייער דאָ־געבוירענער יוגנט און האָבן דעריבער אַ גאַנץ הויכן פּראָצענט טשעכן פון דריטן דור אַמעריקאַנישקייט וואָס קענען די שפּראַך פון זייער נאַציאָנאַלן אָפּשטאַם. „אפשר קיין אַנדערע נייע אימיגראַנטן־גרופּע" — זאָגט פּראָפעסאָר וויטקע — „איז ניט אַזוי גוט אָרגאַניזירט אין סאָציאַלע, פּראָטעסטאַנטע און שוץ־געזעלשאַפטן" [5]).

די טרייב־קראַפט אין אָט דער ברייט־פאַרצווייגטער און אַלץ־אַרומנעמענדיקער געזעלשאַפטלעכער און קולטור־טעטיקייט איז געווען דער ווילן צו דערגרייכן די נאַציאָנאַלע פרייהייט פון טשעכיע. מחמת אָט דעם ווילן האָבן טשעכן געשאַפן אין אַמעריקע אַ צאָל קאָלאָניעס, וואָס מיט אייניקע פון זיי וועט נאָך אונדז אויסקומען זיך צו באַגעגענען ווען מיר וועלן, אין אַ שפּעטערדיקן

קאַפּיטל, אונטערציען אסך הכל פון דעם, וואָס איז דאָ געוואָרן פון דער טשע־כישער טעטיקייט. דערוויל אָבער איז געגנוג צו קאָנסטאַטירן, אַז סיי די טשע־כישע רעליגיעזע אָרגאַניזאַציעס סיי די סעקולערע האָבן פאַרקערפּערט אין זיך אַן אויפגעוואַכטן טשעכישן נאַציאָנאַליזם.

כדי צו אונטערשטרייכן ווי שטאַרק עס איז די צעמענטירנדיקע ווירקונג פון דעם אויסלענדישן נאַציאָנאַליזם אויף אימיגראַנטן פון אונטערדריקטע פעלקער, וויל איך דאָ דערמאָנען נאָך איין גרופּע — די פינער. די דאָזיקע גרו־פּע געהערט צו די קלענסטע אימיגראַנטן־קיבוצים אין לאַנד. בלויז 117,210 מענטשן האָבן אינעם 1940 צענזוס אָנגעגעבן אַז זיי זיינען געבוירן געוואָרן אין פינלאַנד, בלויז 284,200 מענטשן האָבן אָנגעגעבן אַז זיי שטאַמען פון פינלאַנד און בלויז 230,420 מענטשן האָבן אָנגעגעבן פיניש ווי זייער מאַמע־לשון. אָבער טראָץ זייער קליינער צאָל און ניט געקוקט אויף דעם, וואָס זיי זיינען לויט זייער גלויבן פּראָטעסטאַנטן, האָבן די אַמעריקאַנער פינער אַנטוויקלט אַ ברייטע קול־טור־טעטיקייט אויף זייער אייגענער שפּראַך. אויך ביי זיי איז די דאָזיקע טע־טיקייט ניט אַלע מאָל געווען פאַרבונדן מיט דער קירכע. אדרבא, זיי האָבן גע־שאַפן אַ ווייט־פאַרצווייגטן סעקולערן אינסטיטוציאָנאַליזם. צווישן זיי איז שטאַרק פאַרשפּרייט דער פּאָליטישער ליבעראַליזם און אין אַ גרעסערער פּראָפּאָרציע ווי זייער פאַרהעלטניש צו דער באַפעלקערונג אין לאַנד האָבן זיי צוגעשטעלט מיטגלידער פאַר די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און דער קאָמוניס־טישער פּאַרטיי. אָבער ניט נאָר אויף דעם קולטור־פעלד זיינען זיי אַקטיוו; זיי האָבן געשאַפן אַ גאַנצע נעץ פון ווירטשאַפטלעכע אינסטיטוציעס, וואָס דינען זיי ווי פּאָזיציעס פון עטנישער גרופּעשקייט. עס ציט זיי צו לאַנד, און זיי האָבן אויפגעבויט אַן אייגענע אַגריקולטורעלע קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג. זיי האָבן אויך געשאַפן אַ צאָל שטאַטישע קאָאָפּעראַטיוון, ווי פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפטן, רעסטאָראַנען, צייטונגען וכדומה. עס איז אַ פראַגע, צי עס איז דאָ אין לאַנד נאָך אַן עטנישע גרופּע, וואָס קאָן אין אַט דעם פּרט זיך מיט די פינער פאַר־גלייכן. די אויפטוען פון די פינער אין די פאַראייניקטע שטאַטן שטראָמען דירעקט אַרויס פון זייער צוגעבונדקייט צו דעם לאַנד פון זייער נאַציאָנאַלן אָפּשטאַם.

19.

אירלענדער, פּאָליאַקן, טשעכן, פינער — איך האָב זיי גענומען בלויז ווי אילוסטראַציעס, אָבער זיי זיינען ווייט ניט די איינציקע — האָבן דאָ אַרויסגע־וויזן גרויס גרופּע־אויסדויער מחמת דעם, וואָס די נאַציאָנאַלע אונטערדריקט־

קייט פון זייערע פעלקער אין אייראָפּע האָט געווירקט קאָנסאָלידירנדיק אויף זייער צוזאַמענהאַלטן זיך אין די פּאַראַיינִיקטע שטאַטן. די הילף, וואָס זיי האָבן געגעבן זייערע פעלקער אין דעם קאַמף קעגן פרעמדע באַהערשערס, איז געווען אַ צעמענטערנדיקער פאַקטאָר פון עטנישן שטאַנדפּונקט אין זייער נייער היים. פאַרוואָס אָבער האָבן אויך אַנדערע גרופּעס, וואָס זיינען ניט געקומען פון נאַציאָנאַל־אונטערדריקטע פעלקער, פונדעסטוועגן אַרויסגעשטעלט אַ גאַנץ העפּטיקן ווידערשטאַנד קעגן דעם אַנגריף פון דער אַמעריקאַנער אַסימילאַציע? דעם ענטפער וועלן מיר טיילוויס געפינען, ווען מיר וועלן אַנאַליזירן די אַנטוויקלונג פון דער צאָלרייכסטער גרופּע פון דער „נייער" אימיגראַציע — די איטאַליענער.

די איטאַליענישע אימיגראַנטן קומען מערסטנטיילס פון דרום־איטאַליע, וואו זיי האָבן געוואוינט אין אָפּגעשלאָסענע געמיינדעס. זייער לאָיאַליטעט איז דאָרט קודם כל געווען צו דער אייגענער משפחה, טיילוויז אויך צו דעם דאָרף און געגנט — אַסך וויניקער צו זייער פאָלק. „זייער שפּראַך" — זאָגט פראַנצ׳ס בראַון — „איז געווען אַ באַזונדערער דיאַלעקט... יונגע מענטשן האָט מען זעלטן דערלויבט צו חתונה האָבן מיט עמיצן דרויסן פון דעם דאָרף. די מענטשן האָבן באַאַרבעט זייערע קליינע פעלדער, געהאַלטן אָפּן זייערע קליי‍טלעך אָדער געאָרבעט ביי זייערע מלכות ווי פּשוטע האַנטווערקערס. דער דאָרפישער סקווער איז געווען דאָס זאַמל־פּונקט פון דער געמיינדע. דאָרט האָט מען אויסגעביטן סחורות דורך אויסטויש אויף דעם אָפענעם מאַרק, דאָרט זיינען פאַרגעקומען פאָלקס־טענץ, און פריינט און שכנים האָבן זיך באַגעגנט כדי צו דיסקוטירן פּאָליטיק אָדער צו פאַרברענגען אין שמועסן וועגן געמיינזאַמע באַקענטע".

און ווייטער:

> דאָס געפיל פון אייניקייט איז אויך געבאָוועט געוואָרן דורך דער משפחה־סטרוקטור. דאָס פונדאַמענטאַלע אין דעם פאַמיליע־לעבן איז געווען דער פּרינציפּ פון בכורשאַפט — די ריי פון אויטאָריטעט איז געגאַנגען דורך דעם עלטצטן זכר, צי ער איז געווען דער זיידע, טאַטע אָדער זון. צו אים האָט זיך די גאַנצע משפחה געווענדט נאָך אַן ענטפער אויף אַלע פראַגעס, אַריינגערעכנט הסכמה אויף די שדוכים פון די מיטגלידער פון דער משפחה און אַלע אַראַנזשירונגען מכח דעם נדן פון די טעכטער[1].

וואָס איז שייך דער עקאָנאָמישער לאַגע פון די איטאַליענישע אימיגראַנטן מיט וואָסערע 50 יאָר צוריק, וועט זיין גענוג צו ברענגען אַ באַשרייבונג פון דזשייקאָב ריס. דער דאָזיקער ריס, אַליין אַן אימיגראַנט פון האָלאַנד, האָט אָנהייב 20טן יאָרהונדערט געשפּילט אַ גרויסע ראָלע אין פאַרזוכן צו געווינען אַ מענטשלעכע באַציאונג מצד אַמעריקע צו אימיגראַנטן. דערציילט ער:

> דער איטאַליענער קומט אַהער אויף דעם דעק [פֿון עקאָנאָמישן מצב] און וואָס איז שייך דער גענעראַציע וואָס איז געקומען אַהער איבער ים, בלייבט ער שטעקן אויף דעם דעק. אין די אַלטע חורבות נעמט מען אים גערן אויף ווי אַ לאָקאַטאָר וואָס גיט ווייניקער קאָפּ־דרייעניש פֿון דעם קריגערישן אירלענדער און דעם אָרדנונג־ליבהאָבנדיקן דייטש. דאָס הייסט, ער איז צופֿרידן צו לעבן אין אַ חזיר־שטאַל און לאָזט אָן פּראָטעסט זיך באַרויבן דורך דעם דירה־געלט־זאַמלער... דער מענטש איז אַזוי אומוויסנדיק, אַז, ווי האָט איינער פֿון די שווינדלערס וואָס לויערן איבער אים זיך אויסגעדריקט: „עס וואָלט פּשוט געווען אַ זינד, ווען מען נאַרט אים נישט אָפּ" [2]).

זיינען שוין ניט נייטיק קיין ווייטערדיקע דערקלערונגען פֿאַר דער טענדענץ, וואָס איטאַליענער אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן ווייזן אַרויס זיך צו קאָנצענטרירן אין די גרויסע אינדוסטריעלע צענטערן. איז שוין אויך פֿאַרשטענדלעך, פֿאַרוואָס זיי שאַפֿן אין די שטעט, וואו זיי באַזעצן זיך, „קליין־איטאַליעס". די דאָזיקע קליין־איטאַליעס טיילן זיך אויף פּראָווינצן, וואָס האָבן דעם אויסזען פֿון די היימישע געגנטן, פֿון וועלכע די איטאַליענישע אימיגראַנטן קומען. אין אַנדערע ווערטער: איטאַליענער שאַפֿן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געטאָס אין די געטאָס — לאַנדסמאַנשאַפֿטן אין די „קליין־איטאַליעס". אין 1921 האָבן פּאַרק און מילער געשריבן, אַז איטאַליענער ווייזן אַרויס די גרעסטע נטיה „צו בלייבן אין איינזאַמע געמיינדעס." זיי לעבן ווי איזאָלירטע גרופּעס, עסן מאכלים, צו וועלכע זיי זיינען צוגעוווינט פֿון דער היים, געמאַכט פֿון שפּייזן וואָס זיי אימפּאָרטירן גאַנץ אָפֿט פֿון איטאַליע, און פֿירן זיך דאָ לויט די טראַדיציעס פֿון דעם אַלטן געבוירן־לאַנד [3]). 17 יאָר שפּעטער האָבן פֿאַרשערס פֿון דעם פֿעדעראַלן שרייבער־פּראָיעקט געפֿונען, אַז איטאַליענער ווייזן נאָך אַלץ אַרויס אַ טענדענץ איינצוהאַלטן זייערע היימישע דיאַלעקטן. די דאָזיקע טענדענץ וואָרצלט אין זייער נויגונג צו בלייבן צעמענטירטע פּראָווינץ־גרופּעס אינערהאַלב דער גרעסערער איטאַליענישער קאָלאָניע [4]). די אויספֿאָרשונג, וואָס דר. ברונער האָט דורכגעפֿירט אין 1926, האָט באַוויזן, אַז אַפֿילו אין דער לאַנדווירטשאַפֿט און אין די רוראַלע געגנטן „האָבן איטאַליענער, בדרך כלל, געשיינט ניט צו זיין פֿאַראינטערעסירט אין אָנשליסן זיך אין אַמעריקאַנער געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציעס, אָדער אין איבערנעמען אַקטיווע פֿירערשאַפֿט אין זיי, ווי דאָס איז געווען דער פֿאַל מיט מיטגלידער פֿון אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן" [5]). די טענדענץ זיך צו האַלטן אין גרופּעס ווייזן די איטאַליענער אַרויס אַפֿילו ביים זוכן אַרבעט, ספּעציעל איז דאָס אמת בנוגע צו פֿרויען.

אין דער היים האָבן איטאַליענישע פֿרויען ניט געטראַכט פֿון אַרבעטן פֿאַר יענעם; זיי זיינען דערצויגן געוואָרן צו זיין הויז־פֿרויען און זיינען געווען פֿולשטענדיק צופֿרידן מיט דער דאָזיקער ראָלע. אין אַמעריקע אָבער האָבן

זיי געפונען אַ ראַדיקאַל־אַנדערשדיקע לאַגע. זייערע סטאַטוס און מענער האָבן ניט פאַרדינט געגנוג אויף צו דערנערן זייערע משפחות — האָבן די פרויען ניט־ווילנדיק געמוזט ווערן לוין־אַרבעטער. אָבער מחמת אַלטע טראַדיציעס האָבן זיי זיך די ערשטע צייטן געשעמט צו גיין איינציקוויים. עס איז דעריבער ניט געווען קיין זעלטענע דערשיינונג צו זען — דערציילט דר. לייזערסאָן — ווי איטאַליענישע מיידלעך „אין גרופּעס פון זעקס אָדער זיבן" גייען פון פּלאַץ צו פּלאַץ זוכן אַרבעט און פילן זיך „געשטאַרקט אין דער פּראָטעקציע" וואָס איינע גיט דער צווייטער [6]). דאָס רעדט זיך פון דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, ווען איטאַליענער האָבן דאָ ניט נאָר געדאַרפט ברעכן אַלטע גע־וווינהייטן, נאָר אויך געהאַט אויסצושטיין עקאָנאָמישע דיסקרימינאַציעס. ניט אומעטום האָט מען זיי געוואָלט נעמען צו דער אַרבעט און זיי זיינען דע־ריבער געווען אָנגעוויזן אויף רעקאָמענדאַציעס פון פריינט. אַן אויספאָרשונג, וואָס איז צו יענער צייט דורכגעפירט געוואָרן אין ניו יאָרק, האָט פעסטגע־שטעלט, אַז פון די 874 איטאַליענישע פרויען וואָס האָבן דערציילט ווי אַזוי זיי האָבן געקראָגן זייערע ערשטע אַרבעטס־פּלעצער, האָבן 685, איבער 75 פּראָצענט דערקלערט, אַז דאָס איז געווען מיט דער הילף פון זייערע קרובים און פריינט [7]).

אַז דאָס אַלץ האָט געפעלט די גרופּעשקייט פון די איטאַליענער און האָט זיי פאַרפּאַנצערט קעגן דעם דרוק פון אַסימילאַציע איז איבריק צו אונטערשרייכן. רעליגיע שפּילט ביי זיי דווקא ניט אַזאַ גרויסע ראָלע ווי ביי אַנדערע אימיגראַנטן פון קאַטוילישן גלויבן. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז די דערמאָנטע אויספאָר־שונג פון דעם פעדעראַלן שרייבער־פּראָיעקט האָט אין 1938 ניט געפונען קיין איין אויסשליסלעך־איטאַליענישן בית עלמין אין ניו יאָרק — אַ שטאָט, וואָס האָט מער איטאַליענער ווי רוים [8]). איטאַליענישע אימיגראַנטן האָבן אַ לאַנגע צייט מורא געהאַט פאַר אַמעריקע. זיי האָבן זיך דאָ געפילט פרעמד — און דאָס האָט געשטאַרקט זייער צוגעבונדקייט צו דעם לאַנד פון זייער אויסוואַנדערונג — אַ צוגעבונדקייט, וואָס אין דער געגעבענער פאָרם האָבן מאַסן פון זיי ערשט אין די פאַראייניקטע שטאַטן דערשפּירט אין זיך.

גאָר אַסך איטאַליענער האָבן זייער זיין אין אַמעריקע באַטראַכט פאַר אַ צייטווייליקן עפּיזאָד אין זייער לעבן. דאָס האָבן דער עיקר זיי געשאַפן דעם מין „וואַנדער־פייגל" — אימיגראַנטן, וואָס זיינען געקומען אַהער בלויז צו פאַר־דינען און אָפּשפּאָרן עטלעכע דאָלער און גלייך נאָך דעם צוריק צו פאָרן אַהיים. נאַטירלעך האָבן אַזעלכע אימיגראַנטן ניט געטראַכט פון אינטעגראַציע אין דער אַמעריקאַנער סביבה; אָבער אויך יענע, וואָס זיינען געקומען אַהער מיט דער כוונה צו פאַרבלייבן און אפילו מיטגעבראַכט זייערע משפחות, האָבן,

מחמת דער אומפּריינטלעכקייט פֿון דעם אָרום און דער אייגענער אומוויסנקייט, ניט געקאָנט פּסיכאָלאָגיש און שטיגעריש זיך איינוואָרצלען אין דער אַמעריקאַנער ערד. עקאָנאָמיש האָבן זיי אַ לאַנגע צייט געהערט צו די סאַמע עקספּלואַטירטע מענטשן; סאָציאַל — צו די פֿאַרשטויסענע פֿון דער געזעלשאַפֿט; קולטורעל — צו די אָפּגעשטאַנענסטע ווייסע עלעמענטן אין לאַנד. גראַד אין דעם איז געלעגן זייער שטאַרקייט ווי אַן עטנישע גרופּע. זיי האָבן אַ שטיק צייט געקאָנט בלייבן ווי אַן אָפּגעגרעניצטע קאָלאָניע דערפֿאַר, ווייל ניט זיי האָבן געקאָנט בויען אַ בריק צו דעם גרויסן דרויסן, ניט דער דרויסן האָט געזוכט אַ וועג צו זיי.

די איטאַליענישע מאַסן־אימיגראַציע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן איז זיך צונויפֿגעפֿאַלן מיט די פֿאַרזוכן פֿון איטאַליע, נאָך איר פֿאַראייניקונג אין דער לעצטער טייל פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט, צו ווערן אַ וועלט־מאַכט. דאָס איז געווען אַ וויכטיקע סיבה, פֿאַרוואָס איטאַליענישע רעגירונגען האָבן אַלע מאָל געפֿירט פּראָפּאַגאַנדע צווישן די היגע איטאַליענער און געזוכט זיי צו האַלטן אין דער ספֿערע פֿון איטאַליענישן נאַציאָנאַליזם. די איטאַליענישע אימיגראַנטן, וואָס האָבן, ווי מיר האָבן געזען, אין דער אַלטער היים געלעבט אין אָפּגעגרעניצטע דערפֿער און ניט געפֿילט אַז זיי זיינען טיילן פֿון אַ נאַציאָנאַלן קאָלעקטיוו, האָבן אין אַמעריקע אַנטוויקלט אַ גליִענדיקן פּאַטריאָטיזם צו איטאַליע ווי אַ לאַנד. מיט דעם דערקלערט זיך דער גרויסער דערפֿאָלג פֿון דער פֿאַשיסטישער פּראָפּאַגאַנדע, וואָס דער מוסאָליני־רעזשים האָט געפֿירט צווישן די אַמעריקאַנער איטאַליענער. עס איז אַ פֿאַקט, אַז בעת דער פֿאַשיזם האָט געהאַט ווייניק הצלחה מיט זיין אַנטיסעמיטישער פּראָפּאַגאַנדע אין איטאַליע גופֿא, איז אים געלונגען מיט דעם אַנטיסעמיטישן גיפֿט צו פֿאַרסמען די מוחות פֿון מאַסן איטאַליענער אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן.

די איזאָלירנדיקע פֿאַקטאָרן, וואָס האָבן זיך געשטעלט אַנטקעגן די אַסימילירנדיקע פֿאַקטאָרן, זיינען ביי די „נייע" אימיגראַנטן געווען אַסך שטאַרקער, ווי ביי די „אַלטע". דאָס באַציט זיך אי אויף די אינערלעכע צעמענטירנדיקע כחות אי אויף די דרויסנדיקע אָרויסשטויס־קרעפֿטן. די ערשטע קאָנען סומירט ווערן אין עטלעכע ווערטער: אַ גרעסערע אַנדערשדיקייט לגבי דעם הערשנדיקן שטייגער־לעבן אין לאַנד, וואָס איז שוין געווען אַ סך מער סטאַביליזירט סוף 19טן יאָרהונדערט, ווי אין דער עפּאָכע פֿון דער „אַלטער" איינוואַנדערונג. דאָ ליגט אויך דער מקור פֿון דעם פֿעסטערן דרוק פֿון די דרויסנדיקע אָרויסשטויס־קרעפֿטן, וואָס קאָן כאַראַקטעריזירט ווערן, ווי אַן אויסדרוק פֿון אַ גרעסערער אומגעדולדיקייט מצד דער „טיראַניי פֿון דער מערהייט" לגבי „פֿרעמדע" און אַ געשטייגערטע אומטאָלעראַנץ צו אַנדערשדיקע.

.20

פון וואָסערע קוואַלן די איזאָלירנדיקע פּאַקטאָרן האָבן זיך געשפּייזט האָבן מיר שוין געזען, עס איז אָבער וויכטיק אָנצואווייזן אויף נאָך עטלעכע אַנטוויקלונגען, וואָס הגם זיי האָבן זיך שוין אָנגעהייבן מערקן אין די לעצטע יאָרן פון דעם 19טן יאָרהונדערט, זיינען זיי אָבער אַוועק מיט אַ ראַשיקן טעמפּאָ ערשט אין דעם 20טן יאָרהונדערט.

1. די מיגראַציעס פון די נעגערס. די ריזיקע מערהייט פון דער נעגערשער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן האָט זיך אַלע מאָל געפונען אין דרום־שטאַטן. אונטער דער ווירקונג אָבער פון דעם שנעלן וואוקס פון דער אינדוסטריע אין די צפון־שטאַטן, האָבן זיך נעגערס אָנגעהייבן ציען אַהין אין אַלץ־וואַקסנדיקע מאָסן. אַ באַגריף פון דעם פאַרנעם פון דער דאָזיקער אינערלעבער מיגראַציע באַקומען מיר פון דער ווייטערדיקער טאַבעלע, וואָס ט. דזש. וואופטער האָט צוזאַמענגעשטעלט אויף דעם באַדן פון דעם צענזוס פון 1930. די טאַבעלע גיט די פאַרטיילונג פון דער נעגער־באַפעלקערונג וואָס איז געבוירן געוואָרן אין די דרום־שטאַטן:

טאַבעלע 4. פאַרטיילונג פון די נעגערס, וואָס זיינען געבוירן געוואָרן אין די דרום־שטאַטן (1)

יאָר	אַלגעמיינע צאָל אין דרום־געבוירענע נעגערס	לעבן נאָך אין דרום		לעבן אין אַנדערע טיילן	
		צאָל	פּראָצ.	צאָל	פּראָצ.
1900	8,216,458	7,868,807	95.7	349,651	4.3
1910	9,109,153	8,668,619	95.2	440,534	4.8
1920	9,600,943	8,820,149	91.9	780,794	8.1
1930	10,343,008	8,987,219	86.9	1,355,789	13.1

פון דער טאַבעלע איז צו זען, אַז די צאָל דרומדיקע נעגערס וואָס האָבן פאַרלאָזן זייערע געבוירן־פּלעצער האָט אין דרייסיק יאָר זיך פאַרדרייפאַכט. עס איז נייטיק וואופטערס ציפערן צו דערגאַנצן מיט דער שפּעטערדיקער סטאַטיסטיק, וואָס גאַנאַר מוירדאַל ברענגט אין די „אַמעריקאַנער דילעמאַ”: אין 1940 האָט באַלד אַ פערטל (23.8 פּראָצ.) פון גאָר דער נעגער־באַפעלקערונג אין לאַנד געלעבט אין די צפון און מערב־שטאַטן, וואָס דאָס מיינט, אַז צווישן 1910 און 1940 האָבן 1,750,000 נעגערס פאַרלאָזן די דרום־שטאַטן. פון דעם שטאַנדפּונקט פון די פּראָבלעמען, וואָס מיר באַהאַנדלען, איז וויכטיק צו וויסן וואו די כוואַ־

ליעס פֿון דער נעגער־מיגראַציע האָבן זיך אָפּגעשטעלט. דער ענטפֿערט איז אַ קלאָרער: בעת אין די דרום־שטאַטן זיינען די נעגערס געווען קאָנצענטרירט אין דער לאַנדווירטשאַפֿט, האָבן וואָסערע 90% פֿון די נעגערס אין די צפֿון־שטאַטן זיך געפֿונען אין די גרויסע שטעט. אין די רוראַלע פּונקטן פֿון די צפֿון־שטאַטן האָט זיך די צאָל נעגערס פֿאַר דער צייט פּאַקטיש ניט געביטן: זי איז געווען 190,572 אין 1910 און 269,760 אין 1940 (פֿון די לעצטע — בלויז 50,797 אויף פֿאַרמס). די דאָזיקע ציפֿערן זיינען אָבער נאָך אַלץ צו אַלגעמיין פֿאַר אונדזער צוועק און מיר דאַרפֿן זיי נאָך מער ספּעציפֿירן. מוירדאַל קאָנסטאַטירט, אַז אין ניו יאָרק אַליין האָט זיך אין אין 1940 געפֿונען 16.9 פּראָצענט פֿון דער נעגער־שער באַפֿעלקערונג דרויסן פֿון די דרום־שטאַטן. אין די זעקס שטעט: ניו יאָרק, שיקאַגע, פֿילאַדעלפֿיע, דעטראָיט, קליוולאַנד און פּיטסבורג — לעבט קרוב צו אַ העלפֿט פֿון דער נעגער־באַפֿעלקערונג אין די צפֿון־ און מערב־שטאַטן [2]. ערשט ווען מען האָט אָט די ציפֿערן פֿאַר זיך און ווען מען גיט צו זיי צו די מאַסן שפּאַניש־רעדנדיקע עלעמענטן וואָס קומען אין די לעצטע יאָרן אַריין אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן פֿון די אַמעריקאַנער לענדער, — ווערט קלאָר פֿון וואַנען עס רעקרוטירט זיך איצט די ביליקע אַרבעט־קראַפֿט אין וועלכע דאָס לאַנד נייטיקט זיך, און פֿאַרוואָס דער נאָכפֿרעג אויף אַרבעטס־הענט פֿון איראָפּע איז אַזוי שטאַרק געפֿאַלן. אַנטשפּרעכנדיק האָט זיך אויך געשטאַרקט די שטימונג אין לאַנד קעגן „פֿרעמדע״.

2. ענדערונגען אין דער אַמעריקאַנער אינדוסטריע. מאַסן נייע דערפֿינדונגען, טעכנישע פֿאַרבעסערונגען און די אַלץ־וואַקסנדיקע פּראָדוקטיווי־טעט פֿון די אַמעריקאַנער אַרבעטער האָבן אין דעם 20טן יאָרהונדערט אַרויס־גערופֿן אַ טענדענץ פֿון כסדרדיקער פּראָפּאָרציאָנעלער פֿאַרקלענערונג פֿון דער צאָל אינדוסטריעלע אַרבעטער. אין משך פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט האָט אין לאַנד געהערשט, ווי מיר האָבן געזען, אַ כראָנישער דוחק אין אַרבעט־הענט. דאָס האָט ניט נאָר געבראַכט אַהער די ריזיקע אימיגראַציע־שטראָמען, נאָר אויך — אין די ווערטער פֿון האַראָלד א. פֿאָוקנער — געשטויסן „דעם דער־פֿינדערישן גייניוס פֿון דער נאַציע צו דער באַשאַפֿונג פֿון אַרבעט־שפּאָרנדיקער מאַשינעריע״ [3]. אין דעם 20טן יאָרהונדערט איז אָבער קלאָר געוואָרן, אַז דאָס איז אַ שטעקן מיט צוויי עקן: די עקספּאַנסיע פֿון דער אינדוסטריע קאָן ניט אַבסאָרבירן אַלע אַרבעטער וואָס פֿאַלן אַרויס פֿון דער אַלטער פּראָדוקציע אַ דאַנק דעם טעכנאָלאָגישן פּראָגרעס, און עס ווערט אויף אַזאַ אופֿן געשאַפֿן אַן אַלץ־וואַקסנדיקע אינדוסטריעלע רעזערוו־אַרמיי. די ציפֿערן פֿאַר די יאָרן פֿון דער ערשטער מלחמה און דערנאָך פֿון די צען יאָר וואָס צווישן דער מלחמה און דעם קריזיס פֿון 1929 זיינען זייער באַלערנדיק. „בעת קאַפּיטאַל, שכירות און דער

ווערט פון פּראָדוקטן איז פון 1914 ביז 1919 געשטיגן, אין דעם געגעבענעם סדר, אויף 95, 158 און 157 פּראָצענט, האָט זיך די צאָל לוין־פאַרדינערס פאַר־גרעסערט אויף בלויז 29.3 פּראָצ.״— לייענען מיר ביי פאָוקנערן — „און צאָל אונטערנעמונגען — בלויז 5.2 פּראָצענט״ [4]). וואָס איז שייך דעם נאָך־מלחמה פעריאָד, וואָס איז געווען אַ פּעריאָד פון גרויסער פּראָספּעריטעט, וועל איך ציטירן סטואַרט טשייסן:

> פאַר יעדע 100 פּערזאָן וואָס זיינען געווען באַשעפטיקט אין פאַבריקאַציע אין 1919, זיינען געווען 94 אין 1929... פאַר יעדע 100 אַרבעטנדיקע אויף אייזנבאַנען אין 1920, זיינען געווען בלויז 84 אין 1929. די צאָל פאַרמערס איז געפאַלן פון 6,387,000 אין 1920 ביז 6,012,000 אין 1930; קוילן־גרעבערס פון 759,000 ביז 646,000; באַשעפטיקטע ביי האָלץ פון 195,000 ביז 159,000 [5]).

טשייס ברענגט סטאַטיסטיק צו באַווייזן, אַז די צאָל באַשעפטיקטע אין האַנדל, ביי די פּראָפעסיעס און אין ווייסער־קאָלנער מלאכות איז אין דעם זעל־ביקן פּעריאָד דווקא געשטיגן, אָבער וועגן דעם וועלן מיר רעדן אין אַ שפּעטער־דיקן קאַפּיטל. דאָ איז נאָר וויכטיק פעסטצושטעלן אין בולטן פאַקט וואָס דרינגט אַרויס פון די געבראַכטע ציפערן: דער באַדאַרף אויף דעם מין אַרבעטער, וואָס די אימיגראַציע פון אייראָפּע פלעגט אַמאָל צושטעלן, ווערט אַלץ קלענער, בעת עס וואַקסט דער באַדאַרף אויף אַרבעטער וואָס אַמעריקע אַליין קאָן צושטעלן.

3. דער אויפקום פון דער אָרגאַניזירטע אַרבעטער־באַוועגונג. אין אַ ווייטערדיקן קאַפּיטל וועלן מיר רעדן וועגן דער אַסימילירנדיקער ווירקונג פון די יוניאָנס, דאָ וויל איך נאָר באַרירן דעם קאַמף, וואָס די יוניאָנס האָבן געפירט קעגן איינוואַנדערונג. די עקאָנאָמיש־אָרגאַניזירטע אַרבעטער־באַוועגונג איז אין די פאַראייניקטע שטאַטן, ניט געקוקט אויף דער אומגעהייערער ראָלע וואָס אימיגראַנטן האָבן אין איר געשפּילט, פאַקטיש דערצויגן געוואָרן אויף דער טעאָ־ריע, אַז אימיגראַציע קוועטשט אומפאַרמיידלעך אַרונטער דעם לעבנס־סטאַנ־דאַרט פון לאַנד. אַלע פאַרזוכן פון ערנסטע עקאָנאָמיסטן און סאָציאָלאָגן צו באַווייזן די פאַלשקייט פון אָט דער טעאָריע האָבן ניט געהאָט די מינדסטע ווירקונג: די יוניאָנס האָבן אַלץ געפאָדערט פאַרמאַכטע טירן; און די יוניאָנס זיינען געוואָרן אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין לאַנד גראָד אין דער צייט — און ניט ווייניק אויך ווי אַ רעזולטאַט — פון דער „נייער״ איינוואַנדערונג. ניט בלויז געבירטיקע אַרבעטער האָבן געפאָדערט דעם אָפּשטעל פון ווייטערדיקער אימיגראַציע, עס האָבן עס אויך געפאָדערט יוניאָנס וואָס זייער מיטגלידערשאַפט איז אין איר מערהייט באַשטאַנען פון אימיגראַנטן. דאָס איז אמת בנוגע צו אַרבעטער פון אַלע נאַציאָנאַליטעטן און גלויבנס: אַזוי שנעל, ווי זיי האָבן זיך איינגעאָרדנט

אין לאַנד, זײַנען זיי געוואָרן — ווער מער, ווער ווייניקער — אַנטי־אימיגראַציאָ־ניסטיש. צוליב דער ספּעציעלער ייִדישער לאַגע, וואָס וועט אויספֿירלעך באַהאַנדלט ווערן אין דער דריטער טייל, האָבן ייִדישע אַרבעטער געמוזט זיך אײַנשטעלן פֿאַר אָפֿענע טירן, פֿונדעסטוועגן פֿלעגן די פֿאַרשטייערס פֿון די נאָדל־יוניאָנס, וואָס זײַנען אין זייער ריזיקער מאַיאָריטעט געווען, פֿאַר דער ערשטער מלחמה, צונויפֿגעשטעלט פֿון ייִדישע אַרבעטער, ניט וואָגן צו שטימען קעגן רעזאָלוציעס צו פֿאַרבאָטן אימיגראַציע אויף די צוזאַמענפֿאָרן פֿון דער אַמעריקאַן פֿעדערײשאַן אָוו לייבאָר. עס זײַנען אַפֿילו געווען פֿאַלן — אמת, זייער זעלטן, — ווען יוניאָנס פֿון ייִדישע אַרבעטער האָבן זיך אַליין אַרויסגעזאָגט קעגן אימיגראַציע. וועגן אַזאַ פֿאַל דערציילט אין זײַן בוך „ראַסן און אימיגראַנטן אין אַמעריקע" פּראָפֿעסאָר קאָמאָנס. אין 1905 האָט די גענעראַל עקזעקוטיווע פֿון דער יונײַטעד גאַרמענט וואָרקערס יוניאָן, וואָס איז אין יענער צײַט באַשטאַנען, חוץ אין אויסנאַם, פֿון רוסישע ייִדן, אָנגענומען אַ רעזאָלוציע וואָס האָט געפֿאָדערט די סוספּענדירונג אויף אַ לאַנגער צײַט פֿון אימיגראַציע. ווי אַן אַלטערנאַטיווע האָט די רעזאָלוציע פֿאָרגעלייגט אַ „ליטעראַסי־טעסט" און אַ קאָפּשטייער, גרויס גענוג ענטוועדער צו באַזאָרגן עקאָנאָמיש די אימיגראַנטן אין אַמעריקע אָדער צו דעפּאָרטירן זיי צוריק צו זייערע היימלענדער [6]. אַפֿילו די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, וואָס אין דער איבערוועגנדיקער מערהייט האָט זיך זייער אָנהענגערשאַפֿט רעקרוטירט פֿון דער אימיגראַציע, זײַנען מיטגעגאַנגען מיט דעם אַנטי־אימיגראַציאָניסטישן שטראָם.

אַזאַ ברייט־פֿאַרשפּרייטע שטימונג קעגן אימיגראַציע האָבן זיך ניט געקאָנט באַשרענקען בלויז אויף אויסלענדער וואָס האָבן נאָך געקלאַפּט אין די טירן פֿון אַמעריקע; זי האָט זיך אויך אַריבערגעטראָגן אויף די אימיגראַנטן וואָס האָבן זיך שוין געפֿונען אין לאַנד. ווי מיר האָבן געזען, איז אַן אַנטי־אימיגראַנטן שטימונג געווען אין אַמעריקע אַפֿילו דאַן, ווען איר אימיגראַציע־פּאָליטיק איז געווען אַ העכסט־ליבעראַלע. מיר האָבן אויך געזען, אַז די אַנטי־אימיגראַנטן שטימונג האָט געהאַט אין זיך אי מאָמענטן פֿון ראַסן־האַס אי רעליגיעזע טענדענצן אי פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אַספּעקטן. אויב די „אַלטע" אימיגראַנטן — ספּעציעל די אירלענדער און דײַטשן — האָבן געהאַט אויסצושטיין פֿון שאָוויניסטישע דריטע פּאַרטייען, האָבן די „נײַע" אימיגראַנטן געהאַט צו טאָן מיט די צוויי הערשנדיקע פּאַרטייען, וואָס האָבן זיך איינע דער אַנדערער געפּרוּווט איבערליציטירן אין קעגנערשאַפֿט צו „פֿרעמדע". די אינדוסטריעלע באַראָנען, וואָס האָבן שוין געהאַט אײַנלענדישע רעזערוואָרן פֿון ביליקער אַרבעטס־קראַפֿט, האָבן זיך געקאָנט דערלויבן דעם לוקסוס צו זײַן נאָכגיביק צו די יוניאָנס אין פּרט פֿון אימיגראַציע.

„פרעמדע"־פּרעסעריי איז אויף אַזאַ אופן געוואָרן אַ טייל פון דער פּאָליטישער טעטיקייט אין לאַנד, וואָס דאָס אַליין האָט שוין פּאַרוואַנדלט די אין אויסלאַנד־געבוירענע עלעמענטן אין פּאָליטישע מינדערהייטן. די לעצטע האָבן דעם דאָזיקן סטאַטוס ניט געזוכט, ער איז אויף זיי אַרויפגעצוואונגען געוואָרן. גראָד די עלעמענטן, וואָס האָבן ניט געקאָנט מוחל זיין די מינדערהייטן זייער ניט אויפּלייזן זיך ביים ערשטן באַטרעטן די אַמעריקאַנער ערד — גראָד אָט די עלעמענטן זיינען געווען אַ שטער צו דער שנעלער אַסימילאַציע פון די אימיגראַנטן.

.21

זיינען, הייסט עס, געווען סיי אינערלעכע סיי אויסערלעכע כוחות וואָס האָבן ביי די נייע אימיגראַנטן געשטאַרקט די טענדענץ צו גרופּעשער קאָנסאָלידאַציע. פון איין זייט: אַ געפיל פון אחריות פאַר דער פרייער עקזיסטענץ פון זייערע נאַציעס; פון דער אַנדערער זייט: עקאָנאָמישע דיסקרימינאַציע, סאָציאַלע אַרויסשטויסונג און קולטורעלע סעגרעגאַציע — צוזאַמען האָבן זיי געשאַפן עטנישע קאָלאָניעס, וואָס זיינען מיט הויכע ווענט פון מיסטרוי און פאָראורטייל געווען אָפּגעטיילט פון דעם אַמעריקאַנער אַרום. די גרויסע מערהייט פון דעם אַרום האָט אין די דאָזיקע קאָלאָניעס נאָר געזען נעסטן פון אומהיגיענישקייט און אָפּגעלאָזנקייט; זי האָט ניט געזען, אַז די הויפּט־פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר דעם האָבן געטראָגן די מלוכהשע אַנשטאַלטן, וואָס האָבן די געגנטן וואו אימיגראַנטן האָבן געוואוינט ניט געגעבן די אויפמערקזאַמקייט וואָס די דאָזיקע געגנטן האָבן פאַרדינט. אַלע אויטאָריטעטן אין מוניציפּאַלע ענינים זיינען מסכים אין דער קאָנסטאַטירונג, אַז פּראָפּאָרציאָנעל צאָלן די געטאָס די העכסטע שטייערן צו די שטעט און קריגן פון זיי צוריק די קלענסטע באַדינונג וואָס שייך סאַניטאַרישע באַדינגונגען, פּאָליציייאישע שוץ, פאַרוויילונגס־מעגלעכקייטן און בילדונג־אינסטיטוציעס. אימיגראַנטן האָבן זייער אָפּט אויף זייערע אייגענע מיטלען געדאַרפט שאַפן דאָס, וואָס רעגירונגס־אָרגאַנען האָבן אויף עפנטלעכע בודזשעטן געבויט אין אַנדערע געגנטן.

די מערהייט פון דעם אַרום האָט נאָר געזען אומוויסנקייט אין די אימיגראַנטן־געטאָס; זי האָט ניט אָפּגעשאַצט די רירעוודיקע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט וואָס איז אין זיי אָנגעגאַנגען. די קולטור־אָרגאַניזאַציעס, פּראָטערנאַלע געזעלשאַפטן, קעגנזייטיקע הילף־אינסטיטוציעס, די קירכעס און שולן, די פּרעסע, ליטעראַטור און טעאַטער, די זעלבסט־בילדונג קרייזן און פּאָליטישע קלובן, די פילאַנטראָפּישע אונטערנעמונגען און סאָציאַלע דינסטן — אָט דאָס אַלץ, וואָס אָרעמע און דערשלאָגענע אויסלענדער האָבן געדאַרפט שאַפן מיט די אייגענע

שוואַכע כוחות אין אַן אומפּריינטלעכער סביבה, האָט אין אַסך פּרטים זיך גע־קאַנט פֿאַרגלייכן מיט דעם בעסטן פֿון אָט דעם מין, וואָס די נאַטיווע אַמעריקע, אַריינגערעכנט די אַנגלאָ־זאַקסישע און נאָרדישע „אַריסטאָקראַטיע,” האָט אויפֿ־געבויט. טאָמער האָבן די לעצטע שוין יאָ געזען די גייסטיקע טעטיקייט פֿון די אימיגראַנטן — איז דאָס פֿאַר זיי מערסטנטיילס געווען אַ סימן, אַז די אימיגראַנטן האָבן מער אינטערעס פֿאַר דעם לאַנד פֿון זייער געבורט ווי פֿאַר דעם לאַנד פֿון זייער אַדאַפּטאַציע. די בעסטע באַשטעטיקונג פֿאַר דער דאָזיקער אָפּשאַצונג האָבן זיי געזען אין דעם ראַדיקאַליזם וואָס איז צווישן די „נייע” אימיגראַנטן געווען אַסך מער פֿאַרשפּרייט, ווי צווישן די „אַלטע,” און אין דער גרעסערער צאָל מיטגלידער, וואָס די ערשטע האָבן צוגעשטעלט פֿאַר די סאָציאַליסטישע (שפּע־טער אויך קאָמוניסטישע) גרופּירונגען.

עס איז געווען אומפֿאַרמיידלעך, אַז אומצופֿרידענע, אויסגעוואָרצלטע מאַסן וואָס זיינען מצד די מוניציפּאַלע, שטאַט און פֿעדעראַלע מלוכה־אָרגאַנען באַהאַנדלט געוואָרן ווי שטיף־קינדער בנוגע צו זייערע עלעמענטאַרסטע נויטן, זאָלן אין גרעסערע מאַסן זיך פֿאַרבינדן מיט באַוועגונגען וואָס האָבן אָנגעשריבן אויף זייער פֿאָן סאָציאַלע רעפֿאָרמען און ענדערונגען. אָבער דווקא אָט די באַוועגונגען, וועלן מיר זען אונטן, זיינען אָביעקטיוו אַן אַסימילירנדיקער פֿאַקטאָר, הגם די סוביעק־טיווע כוונות פֿון זייערע גרינדערס און פֿירערס, ספּעציעל פֿון די אימיגראַנטן צווישן זיי, זיינען אָפֿט געלעגן אין אַ פֿאַרקערטער ריכטונג. יעדער בוך אויף אַן אויסלענדישער שפּראַך וואָס אַן עטנישע גרופּע האָט דאָ אַרויסגעגעבן, יעדער ליטעראַרישער קרייז וואָס זי האָט דאָ געשאַפֿן, יעדער ספּאָרט־פֿאַראיין וואָס זי האָט דאָ געגרינדעט, יעדער כאָר און דראַמאַטישער קלוב וואָס זי האָט אויפֿגע־שטעלט, איז מיט דער צייט געוואָרן אַ פֿאַדים, וואָס האָט די עטנישע גרופּע אַריינגעפֿלאָכטן אין דעם אַמעריקאַנער סאָציאַלן געוועב. אַפֿילו דער ראַדיקאַליזם פֿון די שפּעטערדיקע אימיגראַנטן איז געווען אַ פֿאָרם פֿון אַקאָמאָדאַציע אין דער אַמעריקאַנער סביבה.

און דערפֿאַר טאַקע איז די גאַנצע ברייט־פֿאַרשפּרייטע און ווייט־פֿאַרצווייגטע געזעלשאַפֿטלעכע טעטיקייט פֿון די אימיגראַנטן אין עטנישע גרופּע־ראַמען גע־ווען, אין דעם לעצטן סך הכל, אַ פֿאַרבייגייענדיקער עפּיזאָד אין דער אַמעריקאַ־נער געשיכטע, וואָס זיינע לעצטע קאַפּיטלעך ווערן אפֿשר איצט געשריבן. דער פֿונדאַמענט פֿון דער ניט־ענגלישער שפּראַך־געביידע האַלט ביים פֿאַרשווינדן און דער בנין גופֿא איז אויף דעם וועג פֿון פֿולשטענדיקן צוזאַמענברוך. מיט דער אויסנאַם פֿון דעם ייִדישן, איז גאָר ניט פֿאַרבליבן פֿון אַ שטענדיקן פּראָפֿעסיאָנאַלן ניט־ענגלישן טעאַטער. מיר האָבן שוין דערמאָנט, אַז די צאָל דייטשע צייטונגען איז געפֿאַלן פֿון 203 אין 1926 ביז 115 אין 1947. די צאָל פּוילישע צייטונגען

איז אין משך דער זעלביקער צייט געפאַלן פון 90 ביז 79; איטאַליענישע פון 154 ביז 102; טשעכישע פון 78 ביז 52; פראַנצויזישע פון 55 ביז 43 [1]). דאָס זיינען אַלץ שפּראַכן, וואָס אויף זיי האָבן עטנישע גרופּעס געפירט, ווי מיר האָבן געזען, אַן אַקטיווע און באַוואוסטזיניקע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט. אין אַלגעמיין איז די צאָל פרעמד־שפּראַכיקע צייטונגען אין די יאָרן 1926־1947 געפאַלן פון 1,156 ביז 1,010. דער אונטערשייד וואָלט געווען נאָך גרעסער, ווען די צאָל שפּאַנישע צייטונגען וואָלט, אונטער דער ווירקונג פון דער שטאַרק־אויסגעוואַקסענער אימיגראַציע פון מעקסיקאָ און אַנדערע שפּאַניש־רעדנדיקע לענדער, ניט געשטיגן פון 83 אין 1926 ביז 130 אין 1947. כאַראַקטעריסטיש איז אָבער, אַז דער וואוקס אויך פון די לעצטע האָט זיך אָפּגעשטעלט. זינט 1943, ווען עס האָבן אין לאַנד פונקציאָנירט 142 שפּאַנישע צייטונגען, האָבן די שפּאַניש־רעדנדיקע עלעמענטן אָנגעוואָרן 12 צייטונגען [2]). אמת, אין משך דעם זעלביקן פּעריאָד האָט זיך אויך שטאַרק פאַרקלענערט די צאָל ענגלישע צייטונגען, עס איז אָבער דאָ אַ זייער גרויסער אונטערשייד: דער טיראַזש פון דער ענגלישער פּרעסע איז גלייכצייטיק אומגעהייער געוואַקסן, בעת די ניט־ענגלישע פּרעסע האָט פאַרלוירן אי צייטונגען אי לייענערס. דער פּראָצעס איז נאָך ניט פאַרענדיקט: די צירקולאַציע פון דער ענגלישער פּרעסע שטייגט נאָך, די צירקולאַציע פון דער ניט־ענגלישער פּרעסע האַלט אין איין זינקען. פון 1909 ביז 1937 זיינען אַריינגעקומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַריבער צען מיליאָן ניט־ענגליש רעדנדיקע אימיגראַנטן, אָבער דער טיראַזש פון דער פרעמד־שפּראַכיקער פּרעסע איז פאַר דער צייט ניט געשטיגן, נאָר געזונקען. מען קאָן אָננעמען, אַז אויב די דאָזיקע פּרעסע האָט נאָך בכלל לייענער, איז עס, דער עיקר, דער רעזולטאַט פון אָט דער אימיגראַציע; זי האָט אָבער ניט באַוויזן צו דעקן דעם אָפּפלוס פון אַלטע לייענערס. נ. גאָלדבערג האָט פאַרעפנטלעכט אַ זייער אינטערעסאַנטע אַרבעט וועגן דער ניט־ענגלישער פּרעסע אין „ייוואָ־בלעטער" [3]), און פון אָט דער אַרבעט נעמען מיר אַרויס די וויכטיקסטע ציפערן.

פון 1909 ביז 1937 איז דער טיראַזש פון די פרעמדשפּראַכיקע צייטונגען אין די פאַראייניקטע שטאַטן געפאַלן פון 1,261,381 ביז 1,183,948 (דאָס שליסט ניט איין די יידישע צייטונגען, וואָס וועגן זיי וועט גערעדט ווערן באַזונדער). דער טיראַזש פון די דייטשע צייטונגען איז פון דעם געגעבענעם פּעריאָד געפאַלן פון 753,116 ביז 192,669. פּוילישע אימיגראַציע האָט זיך פּאַקטיש ערשט רעכט אָנגעהייבן אין 1909 — איז גאָר קיין וואונדער ניט, וואָס דער טיראַזש פון דער פּוילישער פּרעסע אין לאַנד איז געשטיגן פון 88,937 אין 1909 ביז 250,178 אין 1937 — אַ פאַרגרעסערונג פון 161,241 עקזעמפּלאַרן. פאַרגלייכט מען אָבער 1937 מיט 1923, ווען די איינוואַנדערונג פון פּאָליאַקן האָט דערגרייכט

איר הויך־פּונקט און ווען די פּוילישע פּרעסע האָט געהאַט אַ טיראַזש פון 411,529, — באַקומט זיך שוין אין דער צווישן־צייט ניט אַ וואוקס, נאָר אַן אָנוווער פון 161,531 עקזעמפּלאַרן. דאָס זעלביקע מערקט זיך ביי די איטאַליענער. אין 1909 האָט די איטאַליענישע פּרעסע געהאַט אַ טיראַזש פון 160,300; ער איז אַרויף ביז 353,959 אין 1925 און אַרונטערגעפאַלן ביז 146,443 אין 1937. וואָס איז שייך צו דער ענגלישער פּרעסע, האָט זי אין 1909 געהאַט אַ טיראַזש פון 24,211,977 און אין 1937 — 44,135,658. דער טיראַזש פון דער וועכנטלעכער פּרעסע אין אויסלענדישע שפּראַכן איז אין 1909 געווען 3,452,738, אין 1937 — 1,845,239. דייטשע וועכנטלעכע זשורנאַלן אַליין זיינען פאַר דער צייט אַרונטער פון 1,668,369 ביז 424,454. פּוילישע וועכנטלעכע זשורנאַלן האָבן אין 1909 געהאַט אַ טיראַזש פון 288,820, ער איז אַרויף ביז 1,004,707 אין 1929 און צוריק אַרונטער ביז 371,090 אין 1937. אין משך פון דעם זעלביקן פּעריאָד 1909־1937 — האָט זיך דער טיראַזש פון די וועכנטלעכע אויסגאַבעס אין ענג־ליש פאַרגרעסערט פון 40,822,965 ביז 73,177,172.

עס איז כדאי צו געדענקען נאָך איין זייער וויכטיקן פאַקט: בעת די פאַר־קלענערונג פון דער צאָל ענגלישע צייטונגען האָט, בדרך כלל, געפירט צו דער פאַרגרעסערונג פון זייער פאַרמאַט און פאַרנעם, ווערן די פרעמד־שפּראַכיקע צייטונגען אַלץ מער און מער איינגעשרומפּן. אין די פריערדיקע צייטן פלעגן זיי כמעט אין גאַנצן אויסגעפילט ווערן מיט ידיעות און אָפּהאַנדלונגען וועגן די עמיגראַציע־לענדער. ביסלעכווייז האָבן די אימיגראַנטן אַליין פאַרלוירן זייער אַמאָליקן אינטערעס אין זייערע אַלטע היימען און, דאָס האָט געפירט צו דעם, אַז די אימיגראַנטישע פּרעסע זאָל זיך מער אָפּגעבן מיט היגע פּראָבלעמען — אַ צאָל צייטונגען האָט אפילו איינגעפירט קאָלומס אָדער זייטן אויף ענגליש. קיין גרויסע פּעולה האָט דאָס ניט געהאַט. אַלטע לייענערס זיינען אָפּגעפאַלן אָדער אויסגעשטאָרבן, נייע זיינען ניט צוגעקומען. ביי קיין איין ניט־ענגלישער גרופּע — מיט דער אויסנאַם פון די שפּאַניש־רעדנדיקע — האָט די פרישע אימיגראַציע ניט געדעקט די פאַרלוסטן אין דער פריערדיקער אימיגראַציע. ווי גרויס די דאָזיקע פאַרלוסטן זיינען געווען קאָן מען זען פון דער וויטערדיקער טאַבעלע וואָס איז צונויפגעשטעלט אויף דעם סמך פון די ציפערן פון דעם 16טן צענזוס אין 1940. אין דער טאַבעלע פאַרגלייך איך די צאָל אימיגראַנטן און דאָ־געבוירענע קינדער פון אימיגראַנטן וואָס האָבן אָנגעגעבן איינע פון די פיר־גערעדטע אויס־לענדישע שפּראַכן אין די פאַראייניקטע שטאַטן — דייטש, איטאַליעניש, ייִדיש, פּויליש — פאַר זייער מאַמע־לשון אין 1920 מיט דער צאָל אין די זעלביקע קאַטעגאָריעס אין 1940.

טאַבעלע 5. צאָל ווייסע אַמעריקאַנער איינוואוינער וואָס האָבן אָנגעגעבן דייטש, איטאַליעניש, יידיש אָדער פּויליש פאַר זייער מאַמע־לשון אין 1920 און 1940 (4)

שפּראַך	אימיגראַנטן		דאָ־געבוירענע, וועמענס יידע אָדער איינס פון די עלטערן זיינען פון אויסלאַנד	
	1920	1940	1920	1940
דייטש	2,267,128	1,589,040	5,896,983	2,435,700
איטאַליעניש	1,624,998	1,561,100	1,740,866	2,080,680
יידיש	1,091,820	924,440	951,793	773,680
פּויליש	1,077,392	801,680	1,359,503	1,428,820

צו באַקומען אַ קלאָר בילד פון די פאַרלוסטן, וואָס יעדער שפּראַך־גרופּע האָט געליטן, וועט ניט זיין גענוג אַראָפּצונעמען די 1940 ציפערן פון די 1920קער. ערשט ווען מען וועט צוגעבן די צאָל אימיגראַנטן וואָס זיינען אין משך פון אָט די 20 יאָר אַריינגעקומען אין לאַנד און וואָס ניט זענענדיק אין דעם 1920 צענזוס, פיגורירן זיי אָבער יאָ אין דעם צענזוס פון 1940 — ערשט דעמאָלט וועט דאָס בילד זיין פול. עס איז אָבער ליידער ניט מעגלעך צוזאַמענצושטעלן אַ טאַבעלע פון דער אימיגראַציע צווישן 1920 און 1940 וואָס זאָל זיך דעקן מיט דער שפּראַך־פאַרטיילונג אין דער פריערדיקער טאַבעלע מחמת דעם, וואָס די אַמעריקאַנער רעגירונג פירט ניט קיין רעגיסטראַציע פון די אימיגראַנטן אויף דעם באָדן פון זייער נאַציאָנאַליטעט, נאָר אויף דעם יסוד פון זייער געבוירן־לאַנד. דעריבער איז ניט מעגלעך פעסטצושטעלן וויפיל, למשל, יידיש־רעדנדיקע זיינען אַריינגעקומען פאַר דער צייט אין לאַנד. מהאי טעמא קאָן מען אויך ניט באַשטימען די צאָל פּאָליאַקן־אימגראַנטן; וואָרום אויב עס זיינען אין משך פון די 20 יאָר אַריינגעקומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן 244,760 אימיגראַנטן פון פּוילן, איז די צאָל יידן צווישן זיי געווען זייער אַ גרויסע. גאָר היפּש איז זיכער געווען דער פּראָצענט יידן צווישן די 192,691 אימיגראַנטן וואָס זיינען אין די צוואַנציק יאָר אַריינגעקומען פון דייטשלאַנד און עסטרייך, הגם די צאָל יידיש־רעדנדיקע איז ביי די דאָזיקע יידן באַשטימט געווען אַ קליינע און אומבאַטייטיקע. די איינציקע גרופּע אין טאַבעלע 5, וואָס ביי איר דעקט זיך פּאַקטיש לאַנד, מיט נאַציאָנאַליטעט און שפּראַך, איז די איטאַליענישע — און ביי איר קאָנען מיר שוין גענוי פעסטשטעלן אירע שפּראַכלעכע פאַרלוסטן, ווען מיר דערמאָנען זיך, אַז צווישן 1920 און 1940 זיינען אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַריינגעקומען 523,343 אימיגראַנטן פון איטאַליע.

פֿון דעם שטאַנדפּונקט פֿון שפּראַך־כח אין לאַנד איז ניט אַזוי כאַראַקטע־ריסטיש די צאָל אימיגראַנטן וואָס רעדן דאָ אויף זייערע אייגענע לשונות און אַפילו ניט אַזוי די צאָל קינדער זייערע וואָס גיבן נאָך אָן זייערע שפּראַכן פֿאַר זייערע — די קינדערס — מאַמע־לשון, ווי די צאָל אייניקלעך פֿון דאָ־געבוירענע עלטערן וואָס גיבן נאָך אָן אויסלענדישע שפּראַכן פֿאַר זייער מאַמע־לשון. וועגן דעם האָט דער צענזוס אונדז אָט וואָס צו דערציילן אויב מיר וועלן נעמען בלויז די מער גערעדטע אויסלענדישע שפּראַכן:

טאַבעלע 6. געבירטיקע ווייסע אַמעריקאַנער פֿון אין־אַמעריקע־געבוירענע עלטערן וואָס האָבן אָנגעגעבן ניט־ענגליש פֿאַר זייער מאַמע־לשון אין 1940 (5)

שפּראַך	צאָל
דייטש	925,040
פּויליש	185,820
איטאַליעניש	125,040
טשעכיש	81,760
נאָרוועגיש	81,160
ייִדיש	52,980

בלויז צווישן די שפּאַניש־ און פֿראַנצויזיש־רעדנדיקע איז די צאָל געבירטיקע פֿון דאָ־געבוירענע עלטערן מיט פֿרעמדע שפּראַכן ווי זייער מאַמע־לשון גרעסער פֿון דער צאָל אימיגראַנטן וואָס האָבן די דאָזיקע שפּראַכן אָנגעגעבן פֿאַר זייער מאַמע־לשון. די ציפֿערן פֿאַר אָט די צוויי גרופּעס זיינען:

טאַבעלע 7. ווייסע אַמעריקאַנער איינוואוינער מיט שפּאַניש אָדער פֿראַנצויזיש ווי זייער מאַמע־לשון אין 1940

שפּראַך	אַלגעמיינע צאָל	אימיגראַנטן	דאָ־געבוירענע פֿון ביידע דאָ־געבוירענע עלטערן
שפּאַניש	1,861,400	428,360	714,060
פֿראַנצויזיש	1,412,060	359,520	518,780

פאַרוואָס די דאָזיקע צווי שפּראַכן ווייזן דערוויייל אַרויס אַזאַ דויער האָבן מיר שוין געזען. אַריבער דריי־פערטל פון די וואָס האָבן אָנגעגעבן פראַנצויזיש פאַר זייער מאַמע־לשון קומען פון קאַנאַדע. דאָס זיינען, הייסט עס, די פראַנ־צויזיש־קאַנאַדער וואָס האָבן סיי עקאָנאָמיש סיי געאָגראַפיש זיך קאָנצענטרירט אין אַ צאָל שטעט נאָנט צו דער אַמעריקאַנער־קאַנאַדישער גרעניץ. דער איינפלוס פון די היימישע באַדינגונגען איז נאָך אומגעהייער שטאַרק צווישן זיי סיי מחמת דער טעטיקייט פון דער קאַטוילישער קירכע סיי מחמת דעם נאַ־ציאָנאַל־רעליגיעזן קאַמף, וואָס די פראַנצויזיש־קאַנאַדער פירן אין קאַנאַדע גופא. אָבער אַז אפילו זיי קאָנען ניט אויסמיידן אַנגליצירונג מיט אַלע אירע קאָנסעקווענצן, האָבן מיר שוין געזען אויבן און עס וועט אונדז אויסקומען צו זען נאָך אַמאָל אונטן. אויף דעם יסוד פון איר דערמאָנטער אויספאָרשונג אין וואונסאָקעט, קומט בעסי וועסעל בלום צו דעם אויספיר, אַז צווישן די דאָרטיקע פראַנצויזיש־קאַנאַדער גייט אָן אַ ראַשיקער פּראָצעס פון אויפגעבן די פראַנ־צויזישע שפּראַך און אַריבערגיין אויף ענגליש [6]). צו דעם זעלביקן אויספיר קומען וואָרנער און סראָל אויף דעם סמך פון זייער אויספאָרשונג אין יאַנקי סיטי [7]).

וואָס איז שייך די שפּאַניש־רעדנדיקע עלעמענטן, געהערן זיי אי צו די שפּעטסטע אימיגראַנטן אי צו די אָפּגעשטאַנענסטע אין דעם קולטורעלן זין אי צו די צום מיינסטן דיסקרימינירטע אין דעם עקאָנאָמישן זין. דאָס באַציט זיך ניט נאָר אויף די אימיגראַנטן גופא פון די לאַטיין־אַמעריקאַנער לענדער, נאָר אויך אויף זייערע אַמעריקאַנער־געבוירענע קינדער. עס איז אויך נייטיק צו האָבן אין זינען, אַז עס איז דאָ אַ שטאַט אין אַמעריקע, וואו די שפּאַניש־רעדנדי־קע עלעמענטן זיינען פאַקטיש אַ מערהייט פון דער באַפעלקערונג — ניי־מעקסיקאָ. באַלד אַזוי פיל אייגוואָוינער וויפיל עס האָבן אָנגעגעבן ענגליש, האָבן אָנגעגעבן שפּאַניש פאַר זייער מאַמע־לשון אין 1940. דאָס איז דער איינציקער שטאַט אין לאַנד, וואָס האָט ביז ניט לאַנג צוריק געהאַט צוויי אָפיציעלע שפּראַכן און וואו די מלוכה־טעטיקייט איז נאָך ביז דעם היינטיקן טאָג איינגעטונקט אין דער שפּאַ־נישער שפּראַך. 87 פּראָצענט פון די וואָס האָבן אָנגעגעבן שפּאַניש פאַר זייער מאַמע־לשון אין ניי־מעקסיקאָ געהערן צום דריטן און שפּעטערדיקע דורות אַמעריקאַנער [8]). אָבער די שריפט אויף דער וואַנט, וואָס איז שייך ענגלישער אַליין־הערשאַפט, זעט זיך שוין אויך אין ניי־מעקסיקאָ.

.22

די ספּעציפישע געזעלשאַפטלעכע און קולטורעלע טעטיקייט פון די עטנישע גרופּעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז אין גרויסן גאַנצן — אַן אימיגראַנטישע טעטיקייט. זעלטן האָט זיך אימיגראַנטן איינגעגעבן אַריינצוציען אין דער דאָזיקער טעטיקייט זייערע דאָ־געבוירענע קינדער און כמעט קיין מאָל ניט (אויסער יידן) — זייערע אייניקלעך. אין דעם פּרט איז ניטאָ קיין אונטערשייד צווישן „אַלטע" און „נייע" אימיגראַנטן. עס איז אַ טעטיקייט וואָס האָט זיך ביז איצט געקאָנט האַלטן נאָר דערפאַר ווייל זי האָט כסדר צוגעקראָגן פאַרשטאַרקונג פון פרישער איינוואַנדערונג; אַ טעטיקייט וואָס איז איבערגעגאַנגען פון אימיגראַנטן־קאַנטינגענטן צו אימיגראַנטן־קאַנטינגענטן, ניט פון דור צו דור. „אַמעריקאַניזאַציע" — זאָגט פּראָפעסאָר קאַמאַנס אין דער הקדמה צו דער 1920 אויסגאַבע פון זיין בוך וועגן ראַסן און אימיגראַנטן אין די פאַראייניקטע שטאַטן — „איז אַ ספּעציעלע פּראָבלעם בלויז דערפאַר, ווייל פרישע אימיגראַנטן גיסן זיך אַריין יעדער יאָר. עס הערט אויף צו זיין אַ ספּעציעלע פּראָבלעם ביי דעם צווייטן דור" [1]. אַמעריקאַניזאַציע, ווי קאַמאַנס האָט עס פאַרשטאַנען און ווי עס האָט עס פאַרשטאַנען די ריזיקע מערהייט פון דער נאַטיווער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, איבערהויפּט די „אַריסטאָקראַטיע", האָט געמיינט — אַסימילאַציע, לכל הפחות עטנישע און קולטורעלע גרופּע־אויפלייזונג. אַזוי האָבן אַמעריקאַניזאַציע אויך פאַרטייטשט די קינדער פון אימיגראַנטן און ניט זעלטן — די אימיגראַנטן גופא, בפרט יענע אימיגראַנטן, וואָס וואָרנער און סראָל רופן זיי 2פּ, ד. ה. אַזעלכע וואָס זיינען געווען ניט עלטער פון 18 יאָר ווען זיי זיינען אַהער געקומען.

די דאָ־געבוירענע קינדער פון די אימיגראַנטן פעלט די צוגעבונדקייט וואָס זייער עלטערן פילן צו די לענדער פון זייער — די עלטערנס — אָפּשטאַם; פונדעסטוועגן קאָנען זיך די קינדער ניט באַפרייען אין גאַנצן פון דער סאָציאַל־עטנישער השפעה פון די עלטערן. דאָס שטערט די קינדער צו דערגרייכן די מאַקסימום־מאָס אַמעריקאַניזאַציע, ווי זיי פאַסן אָט דעם באַגריף אויף. זיי שטעלן מיט זיך דעריבער פאָר אַ צווישן־דור, וואָס פון אויסלאַנד איז ער שוין אַוועק און אין אַמעריקע נאָך ניט געקומען. די קינדער פון די אימיגראַנטישע עלטערן זוכן זיך צוצופּאַסן צו איין קולטור אין דער היים און צו אַ צווייטער אין דער שול, „מיט דעם רעזולטאַט" — זאָגט פּראָפעסאָר לאָרענס בראַון — „אַז זיי האָבן ניט קיין וועלט אין וועלכער צו לעבן, נאָר דאַרפן זיך וויגן צווישן צוויי קולטורן" [2]. דאָס בילדט אויס אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַ מין נייעם געזעלשאַפטלעכן טיפּ וואָס איז שוין ניט אַלט־היימיש, אָבער נאָך ניט אַמעריקאַ־

ניש. רעדנדיק וועגן די פּאָליאַקן, זאָגן טאָמאַס און זנאַניעצקי אין דער הקדמה צו זייער עפּאָכע־מאַכנדיקן ווערק: די פּוילישע אימיגראַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן האָט געשאַפן אַ „נייע פּויליש־אַמעריקאַנער געזעלשאַפט", וואָס „אין סטרוקטור און פּרעוואַלירנדיקע באַציאונגען איז [זי] ניט פּויליש און ניט אַמעריקאַניש, נאָר [זי] קאָנסטיטואירט אַ נייעם ספּעציפישן פּראָדוקט, וואָס זיינע רוי־שטאָפן זיינען צום טייל גענומען געוואָרן פון פּוילישע טראַדיציעס, צום טייל פון די נייע באַדינגונגען, אין וועלכע דער אימיגראַנט זעט און פאַר־שטייט" די אַלטע טראַדיציעס [3]). וועגן די רוסן זאָגט דזשעראָם דייוויס:

די יונגע רוסן פון דעם צווייטן דור זיינען, אויף וויפיל זיי זיינען געגאַנגען אין אונדזערע פּאַבליק־שולן, געקומען אין באַריר מיט געוויסע געזונטע איינפלוסן אין אונדזער אַמעריקאַנער לעבן, און זיי ענטפערן מיט פאַרשטענדניש. זיי פילן זיך מער אַמעריקאַניש ווי רוסיש [4]).

אָבער דער דורכשניטלעכער זון אָדער די דורכשניטלעכע טאָכטער פון דעם אימיגראַנט קומט אין באַריר ניט נאָר מיט די געזונטע איינפלוסן פון אַמעריקאַ־נער לעבן. ער אָדער זי זוכט דעריבער ניט צו פאַרטייטשן אַלטע טראַדיציעס אין טערמינען פון דער אַמעריקאַנערווירקלעכקייט, נאָר זוכט אין גאַנצן צו באַפרייען זיך פון די אַלטע טראַדיציעס.

אין אַ גרעסערער אָדער קלענערער מאָס איז דאָס אמת סיי ביי די „אַלטע" אימיגראַנטן סיי ביי די „נייע"; אָבער ביי די לעצטע איז דער פּראָצעס אַ פיינלעכערער דערפאַר, ווייל דער ריס צווישן עלטערן און קינדער איז ביי זיי טיפער. צוליב זייער העכערער בילדונג האָבן די „אַלטע" אימיגראַנטן זיך שנעלער געקאָנט אויסלערנען ענגליש און זיך צונויפרעדן מיט זייערע קינדער אויף דער לאַנד־שפּראַך; צוליב זייער העכערן סאָציאַלן סטאַטוס איז דער אונטערשייד צווישן היים און גאַס ביי זיי ניט געווען אַזאַ פונדאַמענטאַלער. אויך איז זייער שטייגער־לעבן ניט געווען אַזוי ראַדיקאַל־אַנדערשדיק פון דעם לעבן אַרום, אַז דאָס זאָל זיך וואַרפן אין די אויגן און צופיל ציען די אויפמערק־זאַמקייט פון דרויסנדיקע. דער שטייגער־לעבן פון די פאַראייניקטע שטאַטן גופא איז נאָך אין דער צייט פון דער „אַלטער" איינוואַנדערונג אויך ניט געווען אין גאַנצן אויסגעפורעמט און ווייט נאָך ניט סטאַביליזירט און אויסגעקריס־טאַליזירט. דערצו האָבן, ווי מיר האָבן געזען, „אַלטע" אימיגראַנטן, חוץ די איר־לענדער, זיך ניט אַרומגעטראָגן מיט אַ געפיל פון נאַציאָנאַלער געקריוודעטקייט און האָבן דעריבער אויף זייערע קינדער ניט געקוקט ווי אויף נאַציאָנאַלע דעזערטירערס און פאַררעטערס אויב די לעצטע האָבן זיך ניט שטאַרק אינ־טערעסירט מיט דער עטנישער טעטיקייט פון זייערע עלטערן. אַזוי האָבן יאָ

געקוקט אויף זייערע קינדער די „נייע" אימיגראַנטן אויב די ערשטע האָבן זיך ניט געפילט געבונדן מיט די אייראָפּעאישע לענדער.

אָבער דער ריס צווישן עלטערן און קינדער איז ביי די „נייע" אימיגראַנטן געווען מער ווי אַ נאַציאָנאַלע אָדער סאָציאַלע פּראָבלעם; עס איז אויך געווען אַ בלוטיקע פּערזענלעכע טראַגעדיע. עס האָט געפירט צו דעם צעזאַמענברוך פון דער אימיגראַנטישער משפּחה, וואָס איז ביי די סלאַווישע, איטאַליענישע און אַנדערע פּויערים־משפּחות געווען באַזירט אויף דער סובאָרדינירקייט צו דעם מאַן מצד דער פרוי און אויף זעלבסטהערשערישער פּאַטריאַרכאַלער אויטאָריטעט. דאָ איז דאָס אַלץ צעטרייסלט געוואָרן: די פרוי האָט באַקומען אַ געפיל פון גלייכווערטיקייט און דאָס קינד האָט פאַרלוירן די גרעסטע טייל פון זיין אומאָפּהענגיקע געהאָרכזאַמקייט. אָט וואָס וואַרנער און סראָל האָבן געפונען ביי די עטנישע קינדער פון יאַנקי סיטי:

ניט בלויז רעזענטירט דאָס קינד דעם פאַקט, וואָס זיינע עלטערן האַנדלען ניט לויט די כללים פון אַמעריקאַנער אויפפיר; ניט בלויז רעזענטירט ער דעם דרוק אַז ער אַליין זאָל זיך פירן לויט די כללים פון עטנישן אויפפיר; נאָר דורכגעדרונגען פון דער לאָגיק פון דער לאַגע אין אַמעריקע, פרעגט ער בפירוש אָפּ דאָס רעכט פון זיין טאַטן צו דאָמינירן און קאָנטראָלירן זיינע [דעם קינדס] אויפפירן [5].

די לאַגע אין יאַנקי סיטי קאָן מען אויסשפּרייטן אויפן גאַנצן לאַנד. פון דעם שאַפן זיך האַרץ־רייסנדיקע טראַגעדיעס, וואָס ווערן בולט אָפּגעשפּיגלט אין די בריוו, וואָס אימיגראַנטן שיקן צו זייערע פריינט און קרובים אין דער אַלטער היים און אין זייער היגער פּרעסע און ליטעראַטור. וואָס ווייניקער געבילדעט אַ גרופּע איז, אַלץ שרייענדיקער איז דער קאָנטראַסט צווישן איר לעבנס־שטייגער און פירונגען און דעם לעבנס־שטייגער און די פירונגען וואָס די טיראַניי פון דער מערהייט דיקטירט; אַלץ גאַליקער איז שוין ממילא אין איר דער קאָנפליקט צווישן אַלט און יונג. די עלטערן זיינען פאַרביטערט און אַנטוישט; זיי פילן ווי זיי וואָלטן געווען פאַרשטויסן פון פרעמדע און פאַרלאָזן פון אייגענע. זיי האָבן ניט קיין גאַס און ניט קיין היים. איז קיין וואונדער ניט, וואָס די צאָל זעלבסטמאָרדן איז פּראָפּאָרציאָנעל אַזוי גרויס צווישן אימיגראַנטן. אַן אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, אַז אין 1930 זיינען אין שיקאַגאָ געווען 12.4 זעלבסטמאָרדן אויף יעדע 100 טויזנט איינוואוינער פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג, בעת ביי אימיגראַנטן זיינען דאָרט געווען 38.8 זעלבסטמאָרדן אויף יעדע 100 טויזנט מענטשן — מער ווי דריי מאָל העכער ווי ביי דער באַפעלקערונג בכלל. אַ צווייטע אויספאָרשונג האָט באַוויזן, אַז אין די פּאַראייניקטע שטאַטן איז די צאָל זעלבסטמאָרדן ביי אימיגראַנטן פון צוויי ביז דריי

מאָל העכער ווי אין די לענדער פון וואַנען די אימיגראַנטן האָבן אויסגעוואַנ־דערט [6]).

פון זייער זייט, באַטראַכטן די קינדער די אויסלענדישע מנהגים און פרעמדע שפּראַכן פון זייערע עלטערן פאַר קייטן אויף די פיס, וואָס לאָזן זיי ניט זיך צו באַוועגן פריי און שטערן זיי פולשטענדיק זיך אַריינצולעבן אין דער אַמעריקאַנער סביבה. גאַנץ אָפט שעמען זיך די קינדער מיט זייערע אימיג־ראַנטישע עלטערן און ווייזן זיי אַרויס אָפּענע פאַראַכטונג. זיי מאַטערן זיך צו צערייסן די קייטן — און וואָס שווערער דאָס קומט זיי אָן, אַלץ העכער שטייגט זייער צאָרן צו זייערע עלטערן. עס וואָלט געווען אומנאַטירלעך, ווען אַ צווישן־דור, וואָס איז פון די אַלטע טראַדיציעס אויסגעוואָרצלט און אין אַ נייער טראַדיציע נאָך ניט פאַראַנקערט — ווען אַזאַ דור זאָל פון זיך ניט אַרויס־געבן אַ גרויסע צאָל געזעלשאַפטלעך־אומבאַלאַנסירטע עלעמענטן. ווייזט טאַקע די סטאַטיסטיק, אַז דער צווישן־דור גיט אַרויס אַ הויכן פּראָצענט פאַרברעכערס און דעליקווענטן. ספּעציעל הויך איז דער פּראָצענט צווישן פּאָליאַקן, גריכן און איטאַליענער — עטנישע גרופּעס, וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער קולטורעלער אָפּגעשטאַנענקייט און מיט דער לאַנגזאַמקייט פון זייער צופּאַסן זיך צו די באַ־דינגונגען אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

די אַנטי־אימיגראַציע עלעמענטן הערן ניט אויף צו טייטלען אויף דער דאָזיקער סטאַטיסטיק און אַרויסרוקן זיי ווי אַ באַווייז, אַז די „נייע" אימיגראַנטן זיינען פון דעם ראַסן־שטאַנדפּונקט ניט קיין געווינטשטער עלעמענט פאַר אַמעריקע. זיי ווילן ניט זען, אַז ניט מיט קיין ראַסן־ אָדער רעליגיעזע אָדער נאַציאָנאַליטעטן פּראָבלעמען האָבן מיר דאָ צו טאָן, נאָר מיט אַ סאָציאַל־עקאָנאָ־מישער דערשיינונג, וואָס וואָלט געהאַט די זעלביקע אויסווירקונג אויף יעדער גרופּע וואָס וואָלט געשטעלט געוואָרן אין אַן ענלעכער געזעלשאַפטלעכער לאַגע. זיי ווילן ניט זען, אַז כלומרשטע „פאַרברעכערישקייט" פון דעם אימיגראַנטישן צווישן־דור איז אָפּטמאָל גאָרניט קיין פאַרברעכערישקייט, נאָר אַ פּראָדוקט פון אַנדערשדיקער דערציאונג, ווי למשל, דער גרויסער פּראָצענט איטאַליענישע קינדער וואָס ווערן אַרעסטירט פאַר ניט גיין אין שול. דער צווישן־דור איז אַן אומגליק, פאַר וועלכן דער אימיגראַנט צאָלט טאַקע דעם ביטערסטן פּרייז, אָבער שולדיק פאַר אים איז די אַמעריקאַנער געזעלשאַפט־לעכקייט וואָס האָט אויף דעם אימיגראַנט אַרויפגעצוואונגען אַזאַ פאָרמע פון אַמעריקאַניזאַציע, וואָס האָט פון אים אַלצדינג צוגענומען און האָט אַמעריקע גופא גוואַלטיק פאַראָרעמט. אין דעם פיבער פון טעכנישן אויפשוואונג האָט אַמעריקע קיין געדולד ניט געהאַט מיט די ליידן פון דעם אימיגראַנט און אין איר אוטיליטאַרישקייט האָט זי ניט געהאַט קיין פאַרשטענדניש פאַר דעם ווערט

פון דעם גייסטיקן באַגאַזש, וואָס די עטנישע גרופּעס האָבן מיט זיך מיטגע־בראַכט — אַ באַגאַזש, וואָס וואָלט איר געהאָלפן פאַרשיטן דעם תהום צווישן דער קולטור און ציוויליזאַציע. מיט אַ ריקזיכטלאָזיקייט און ברוטאַלקייט וואָס האָבן זייער גלייכן נאָר אין דער צעשטערונג פון דעם פיזישן פאַרמעגן פון די אינדיאַנער, האָט אַמעריקע פאַרניכטעט די גייסטיקע ווערטן פון די עטנישע גרופּעס. מיט פולשטענדיקער באַרעכטיקונג קאָנסטאַטירט טראַשער: „אין אַין וויכטיקן זין קאָן מען זאָגן, אַז אַמעריקאַניזאַציע איז איינע פון די הויפּט־סיבות פון פאַרברעכערישקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן״ [7].

אָבער אפילו דאָרט, וואו די ברוטאַלע אַמעריקאַניזאַציע האָט ניט געפירט צו אַזעלכע טראַגישע און שעדלעכע רעזולטאַטן, האָט זי סיי ווי סיי אויפגע־שטעלט מחיצות צווישן עלטערן און קינדער. צווייטער דור איטאַליענער אין ניו יאָרק — דערציילן די פאַרשערס פון דעם פעדעראַלן שרייבן פּראָיעקט — פאַרגעסן אָפט די נעמען פון די געגנטן, אין וועלכע זייערע עלטערן זיינען געבוירן געוואָרן [8]. וועגן יאַנקי סיטי זאָגן וואַרנער און סראָל:

> צווישן עלטערן און קינדער... איז דאָ אָט דער פונדאַמענטאַלער ריס. די עלטערן נוצן ענגליש בלויז אין יענע באַציאונגען וואָס פאָדערן עס, און אפילו דאַן אומגערן. דאָס קינד, פון דער אַנדערער זייט, נוצט די עטנישע שפּראַך בלויז אין יענע באַצי־אונגען וואָס פאָדערן עס, נעמלעך, מיט די עלטערן [9].

די קינדער זיינען ניט צופרידן. קלאָגט זיך טאַקי אַ פראַנצויזיש־קאַנאַדער אין יאַנקי סיטי: די קינדער ווילן אפילו אין דער היים ניט רעדן פראַנ־צויזיש דערפאַר, „ווייל זיי הערן עס בלויז אין דער היים, און אַלע זייערע חברים און די מעבטשן מיט וועמען זיי רעדן דעם גאַנצן טאָג — רעדן ענגליש״. און אַ יידיש יינגל גיט צו: „עס מאַכט מיך אין כעס, ווען איך הער געוויסע יידישע פרויען רעדן יידיש אין דער הויך אויף דער גאַס. דאָ איז אַמעריקע!״ אַמאָל קאָנען עלטערן און קינדער זיך ניט צונויפרעדן נאָר דערפאַר, ווייל זיי קאָנען זיך שפּראַכלעך ניט פאַרשטיין. קלאָגט זיך אַ רוסישער טאַטע אין דער זעלביקער יאַנקי סיטי: „איך וועל אַמאָל רעדן אַ לאַנגע צייט [צו מיין זון] ביז ער וועט מיר אונטערברעכן (רעדנדיק ענגליש) מיט [די ווערטער]: „איך קאָן ניט פאַרשטיין העלפט פון דעם, וואָס דו זאָגסט. פאַרוואָס זאָלן מיר ניט רעדן ענגליש?״ [10].

טאַדעאוש סלעזשינסקי, אַ געזעלשאַפטלעכער טוער אין אירי, פּענסילוווי־ניאַ, האָט אין 1921 איינגעטיילט דעם צווייטן דור אין פינף גרופּעס. הגם די פאַרטיילונג איז געווען באַזירט אויף אַ באַשרענקטער דערפאַרונג און איז גע־מאַכט געוואָרן מיט אַריבער אַ פערטל־יאָרהונדערט צוריק, איז זי נאָך אין

אַלגעמיין ריכטיק און עס איז דעריבער כדאַי זי דאָ צו ברענגען. די פינף גרופּעס זיינען:

1. אַזעלכע, וואָס היטן נאָך אויף די דאָמינירנדיקע טענדענצן פון דער אויס־לענדישער קאָלאָניע און בלייבן אַ טייל פון איר;

2. אַזעלכע, וואָס פאַרלירן יעדער קאָנטאַקט מיט דער קאָלאָניע;

3. אַזעלכע, וואָס, הגם זיי זיינען אַליין ניט אַקטיוו אין דער קאָלאָניע, באַטראַכט אָבער די קאָלאָניע זיי פאַר איריקע און שטאָלצירט מיט זייערע דערגרייכן אין דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג;

4. אַזעלכע, וואָס זיינען שוין אַבסאָרבירט אין דעם אַרום, אָבער שפּילן נאָך פונדעסטוועגן אַ וויכטיקע ראָלע אין דעם קאָמונאַלן לעבן פון דער קאָלאָניע;

5. אַזעלכע, וואָס שאַצן אָפּ די ווערטן פון דער קאָלאָניע, וואָס עס איז כדאַי זיי צו פּרעזערווירן, און וואָס באַמיען זיך אָבער גלייכצייטיק צו צעברעכן די מחיצות וואָס שטייען צווישן דער קאָלאָניע און דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג [11]).

די ערשטע גרופּע, מיינט סלעזשינסקי, איז ניט אַמעריקאַניש הגם אירע מיטגלידער זיינען געבוירן אין אַמעריקע. די מיטגלידער פון דער צווייטער גרופּע האַסן די קאָלאָניע. „אַ צאָל מיטגלידער פון אָט דער גרופּע" — זאָגט סלעזשינסקי — „פאַרלירן אַלץ פון זייער אויסלענדישער ירושה און שאַפן זיך אייך בלויז דאָס ביליקסטע אין דעם אַמעריקאַנעם לעבן" [12]). די קאָנסטרוקטיווסטע, אָבער אויך די קלענסטע, גרופּע איז די דריטע. מען קאָן יאָ אָדער ניט מסכים זיין מיט אָט דער אָפּשאַצונג, מען קאָן אָבער ניט לייקענען, אַז דער צווייטער דור לאָזט פאַנאַנדער די צעמענטירטקייט פון די עטנישע גרופּעס. מיט דעם דריטן דור הייבט זיך אָן די אינטעגראַציע פון די אָפּשטאַמיקע פון די דאָזיקע גרופּעס אין דער אַמעריקאַנער סביבה.

דער דריטער דור דערגרייכט עמאַנציפּאַנעלע סטאַבילקייט און סאָציאַל־עקאָנאָמישע פּראָוואָרצלונג וואָס עס פעלט דעם צווייטן דור. דערפאַר זיינען צווישן אים און דעם אימיגראַנטן־דור די באַציאונגען ניט אַזוי פאַרשפּיצט, ווי צווישן דעם לעצטן און דעם צווייטן דור. דער דריטער דור פילט זיך זיכערער ביי זיך און באַטראַכט זיך פאַר אַ פול־אַקצעפּטירטן אַמעריקאַנער. ער האָט ניט דעם געפיל פון אויסגעוואָרצלטקייט וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם אימיגראַנט און ליידט ניט פון דעם שפלות־קאָמפּלעקס, מיט וועלכן עס טראָגט זיך אַרום דער צווייטער דור. דערפאַר ווייזט דער דריטער דור אָפט אַרויס מער טאָלעראַנץ און איינזעעניש פאַר דער אַנדערשדיקייט פון די אימיגראַנטן־זיידעס און באָבעס. ער שרעקט זיך מער ניט פאַר דער דאָזיקער אַנדערשדיקייט טאָקע

דערפּאַר, ווייל ער איז פון איר עמאַנציפּירט. „דער דריטער דור" — זאָגט פּראָפעסאָר דונקאַן — „איז פולשטענדיק אַסימילירט און טאָקע דערפאַר — מער טאָלעראַנט און פאַרשטייענדיק בנוגע דער שפּראַך און די מנהגים פון די זיידעס און באָבעס, הגם ער איז אין די דאָזיקע ניט פאַראינטערעסירט" [13]).

וועגן דער אַסימילירקייט פון דעם דריטן דור איז צווישן פאַרשערס פון עטנישע ענינים אין די פאַראייניקטע שטאַטן פּאַקטיש קיין שום חלוקי דעות ניטאָ. אויב דער צווייטער דור לעבט נאָך אין צוויי קולטורן און צומאָל אפילו אין אַ קולטורעלן חלל, געפינט זיך דער דריטער דור מיט ביידע פיס אין דער אַמעריקאַנער קולטור. שוין ביי דעם צווייטן דור נעמט די נייע היים די אויבערהאַנט אין דעם געראַנגל מיט דער ירושה פון דער אַלטער היים. געבירטיקע פון אימיגראַנטישע עלטערן אין יאַנקי סיטי דערגרייכן סוף כל סוף „אַ באַלאַנס צווישן די עלעמענטן וואָס ראַנגלען זיך אין זייער פּערזענלעכקייט דורך אַריענטירן זיך דער עיקר אויף דער אַמעריקאַנער סאָציאַלער סיסטעם בעת זיי האַלטן נאָך אָן אַ באַגרעניצטן סכום פון פאָרמעלע באַציאונגען אין דער עטנישער געמיינדע" [14]). ביי דעם דריטן דור ווערן די לעצטע רעשטלעך פון די דאָזיקע פאָרמעלע באַציאונגען איבערגעריסן ווי באַוואוסטזיניקע אַקטן הגם ניט ווי פּסיכישע אויסווירקונגען. דער פאַרשטאַרבענער גרויסער אַנטראָפּאָלאָג, פראַנץ באָאַז, וואָס מיט זיינע פאָרשונגען פון די פיזיאָלאָגישע און קולטורעלע ענדערונגען וואָס אַמעריקאַנער באַדינגונגען טראָגן אַריין אין די קינדער פון אימיגראַנטן וועט אונדז באַלד אויסקומען זיך צו באַגעגענען, דערקלערט:

> אונדזער דערפאַרונג מיט אַמעריקאַנער וואָס זיינען געבוירן געוואָרן אין ניו יאָרק און וואָס זייערע זיידעס און באָבעס זיינען געקומען אַהער אין לאַנד ווי אימיגראַנטן, איז, אין גרויסן גאַנצן, אַז די מערסטע סאָציאַלע שטריכן פון זייער אָפּשטאַם זיינען פאַרשוואונדן און אַז פיל ווייסן אַפילו ניט צו וואָסערע נאַציאָנאַליטעטן זייערע גרויס־עלטערן האָבן געהערט [15]).

ווי מיר האָבן געזען אויבן, איז פּראָפעסאָר קאַמאַנס, אַרויסגייענדיק פון אַן אַנדער אויסגאַנג־פּונקט, געקומען צו דעם זעלביקן אויספיר. דער נאָר־וואָס ציטירטער פּראָפעסאָר דונקאַן האָט אַנאַליזירט עטלעכע הונדערט בריוו פון אַמעריקאַנער סטודענטן פון צווייטן און דריטן דור (פאַרעפנטלעכט האָט ער בלויז 83) און איז געקומען צו דעם שלוס, אַז די בריוו־שרייבערס פון דעם דריטן דור ווייזן ניט אַרויס קיין שום באַוואוסטזיניקע אַקטיווע צוגעבונדקייט צו דער עטנישער גרופּע פון זייער אָפּשטאַם. אפילו פּראָפעסאָר ריטשאַרד מ. סמיט, וועלכער איז, ווי מיר האָבן דערמאָנט, געווען אַ קנאַפּער פריינט פון אימיגראַנטן, איז נאָך אין 1890 געוואָונגען צוצוגעבן, אַז די קינדער

און אייניקלעך פֿון די אימיגראַנטן פּאַסן זיך מיט דער צייט אַזוי צו צו אַמעריקע, אַז „זיי ווערן פֿולשטענדיק אידענטיפֿיצירט מיט אונדזערע מנהגים, שטייגער פֿון לעבן און אופֿן פֿון טראַכטן, און זיינען פֿולשטענדיק אַמעריקאַניזירט״ [16]).

אויך ביי יענע גרופּעס, וואָס, מחמת אינערלעכע אָדער אויסערלעכע סיבות, קומט זיי אָן צום שווערסטן דאָס אַסימילירן זיך, ווערט די עטנישע קאָנסאָלידאַציע צעטרייסלט ווען עס קומט צו דעם דריטן דור (מען דאַרף דאָ כּסדר האָבן אין זינען, אַז יידן זיינען אַן אויסנאַם). „וואָס עס זאָל ניט אָפּטיילן״ — קאָנסטאַטירן די פֿאָרשערס פֿון דעם פֿעדעראַלן שרייבער פּראָיעקט, רעדנדיק פֿון די איטאַליענער אין ניו יאָרק — „די איטאַליענישע אַמעריקאַנער פֿון די אַנדערע מיטבירגער זייערע, פֿאַרשווינדט עס אין דעם דריטן דור״ [17]). וועגן די האָלענדער אין מישיגאַן, וואָס עס וועט נאָך אויסקומען צו רעדן מער וועגן זיי, זאָגט וויטקע אַז אין דעם דריטן דור שניידן זיך אין זיי „די כּחות פֿון אַמעריקאַניזאַציע״ שטאַרק אַריין און צעטרייסלען גאָר קענטיק זייער גרופּע־סאָלידאַריטעט [18]). די אירלענדער, ווי מיר האָבן געזען, קאָנען דעם דרוק פֿון דריטן דור אויך ניט ווידערשטיין. אין יאַנקי סיטי איז צווישן די אירלענדער „אָנגעגאַנגען אַ לאַנגזאַמע באַוועגונג צו פֿאַרלאָזן די אָריענטאַציע אויף די סימבאָלן פֿון אירלאַנד״. האָט זיך דאָרט טאַקע געקלאָגט אַן אירלענדישע פֿרוי: „דער נייער דור איז ניט שטאַרק צוגעבונדן צו אירלאַנד. זיי ווילן ניט לייקענען אַז זיי זיינען אירלענדער, אָבער דאָס איז פֿאַר זיי אַ צופֿעליקער ענין״ [19]). וועגן די פֿראַנצויזיש־קאַנאַדער, וואָס געהערן צו די סאַמע געשלאָסענע עטנישע גרופּעס אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, זאָגט טהאָרסטען וו. קאַליאַרווי: „... עס איז מעגלעך, אַז טראָץ זיין הויכן אידעאַל צו פּרעזערווירן אומבאַשעדיקט זיין קולטור און שפּראַך, וועט דער פֿראַנצויזיש־קאַנאַדער מעגלעך ווערן אַמאַלגאַמירט אין דעם גרויסן אַמעריקאַנער פֿאָלק״ [20]).

וואָסער גרופּע מען זאָל ניט אָנכאַפּן, חוץ יידן און פֿאַרביקע ראַסן־גרופּעס, וועט דאָס בילד זיין ענלעך: שפּראַכלעך, שטייגעריש און נאַציאָנאַל איז כּמעט ניט צו אונטערשיידן אין דעם דריטן דור אַן אָפּשטאַמיקן פֿון איין עטנישער גרופּע פֿון אַן אָפּשטאַמיקן פֿון אַ צווייטער עטנישער גרופּע. טאָמער איז נאָך יאָ דאָ אַ קליינער אונטערשייד, פֿאַרשווינדט ער פֿולשטענדיק אין די ווייטערדיקע דורות. אַנטראָפּאָלאָגישע אונטערזוכונגען האָבן פֿעסטגעשטעלט, אַז דער קערפּערלעכער געבוי פֿון דאָ־געבוירענע אָפּשטאַמיקע פֿון אימיגראַנטן דערנענטערט זיך צו דעם אַמעריקאַנער נאָרם, וואָס שפּיגלט, פֿון זיין זייט, אָפּ די געאָגראַפֿישע, קלימאַטישע, סאָציאַלע און עקאָנאָמישע באַדינגונגען וואָס הערשן אין לאַנד. אין 1938 האָט פּראָפֿעסאָר באָאַז דעם סך הכּל פֿון די אונטערזוכונגען סומירט אין די ווייטערדיקע ווערטער:

אין דער פֿאָרם פֿון קאָפּ אונטערשיידן זיך אין־אַמעריקע־געבוירענע אָפּשטאַמיקע פֿון זייערע עלטערן. דער קאָפּ־אינדעקס פֿון די פֿרעמד־געבוירענע איז פּאַקטיש דער זעלביקער, מאַכט ניט אויס ווי אַלט דער יחיד זאָל ניט האָבן געווען אין דער צייט פֿון זיין אימיגראַציע. דאָס וואָלט מען געדאַרפֿט דערוואַרטן ביי אַן אימיגראַנט וואָס איז אַ דערוואַקסענער מענטש אָדער איינער וואָס איז כמעט רייף; אָבער אפילו קינדער וואָס זיינען איין אָדער עטלעכע יאָר אַלט ווען זיי קומען אַהער אַנטוויקלען דעם קאָפּ־אינדעקס וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר פֿרעמד־געבוירענע. ביי יידן [אימיגראַנטן] איז דער פֿאַרנעם פֿון דעם דאָזיקן אינ־דעקס אַרום 83, דער אינדעקס פֿון די אין־אַמעריקע־געבוירענע [יידן] בייט זיך פּלוצים. דער נאָרם פֿאַלט ביז אַרום 82 פֿאַר יענע וואָס זיינען געבוירן געוואָרן גלייך נאָך דער איינוואַנדערונג פֿון זייערע עלטערן, און דערגרייכט 79 אין דעם צווייטן דור, דאָס הייסט, צווישן די קינדער פֿון אין־אַמעריקע־געבוירענע קינדער פֿון אימיגראַנטן *. . .

די באַדינגונגען צווישן די סיציליאַנער און נעפּאָליטאַנער זיינען גאַנץ ענלעך צו די וואָס מען באַמערקט צווישן יידן. דער קאָפּ־אינדעקס פֿון די פֿרעמד־געבוירענע בלייבט תמיד כמעט אויף דער זעלביקער פֿלאַך. די וואָס ווערן געבוירן אין אַמעריקע גלייך נאָך דעם אָנקומען פֿון זייערע עלטערן, ווייזן אַ לייכטע פֿאַר־גרעסערונג פֿון זייער סעפֿאַלישן אינדעקס [21]).

ווענן דעם קערפּערלעכן געשטעל (פּאָסטשור) און האַלטונג פֿון די אָפּ־שטאַמיקע פֿון די פֿאַרשיידענע עטנישע גרופּעס האָט באָאַז אָט וואָס צו זאָגן:

דער געשטעל פֿון גרופּעס ניט־אַסימילירטע אימיגראַנטן האָט אַ לאָקאַלן קאָליר. דער איטאַליענער גייט און שטייט גלייך, מיט אַקסלען וואָס זיינען אויפֿגעהויבן און צוריקגעוואָרפֿן עטוואָס אויף הינטן. דער ייד שטייט איינגעפֿאַלן, די קני לייכט־געבויגן, די אַקסלען אַראָפּגעלאָזן און דער קאָפּ אַ ביסל אויסגעצויגן פֿאָר־אויס. צווישן די אַמעריקאַנער אָפּשטאַמיקע פֿון די אימיגראַנטן בייט זיך דער געשטעל. די וואָס לעבן צווישן אַמעריקאַנער נעמען אָן זייער גלייכן געשטעל [22]).

דאָס דאַרף ניט הייסן, אַז אין דעם דריטן דור איז דער פּראָצעס פֿון פֿול־שטענדיקן עטנישן אויפֿלייז שוין פֿאַרענדיקט. עס איז דאָ סך אמת אין דער באַהויפּטונג פֿון דר. שמואל קעניג, אַז ניט נאָר דער צווייטער, נאָר אויך „דער דריטער דור, שטייט נאָך אַלץ פּנים אל פּנים מיט די פּראָבלעמען פֿון צופּאַסן זיך צו דער הערשנדיקער אַמעריקאַנער געזעלשאַפֿט" [23]). אָבער דעם אומפֿאַר־מיידלעכן אויסגאַנג פֿון דעם פּראָצעס ענדערט דאָס ניט. דער דריטער דור

---

* די סעפֿאַלישע מאָס פֿון אַ קאָפּ ווערט באַשטימט לויט דער פּראָפּאָרציע פֿון דער גרעס־טער ברייט, אויסגעדריקט אין פּראָצענטן, צו דער לענג פֿונעם קאָפּ. אַ מענטש מיט אַן אינדעקס פֿון אונטער 75 ווערט באַטראַכט פֿאַר אַ לאַנג־קאָפּיקן, מיט אַן אינדעקס צווישן 75 און 80 פֿאַר אַ מיטל־קאָפּיקן און מיט אַן אינדעקס פֿון אַריבער 80 — פֿאַר אַ קורץ־אָדער רונד־קאָפּיקן.

זאָגט אָן די פאַרשווינדונג פון אַן עטנישער גרופּע אַפילו ווען נישט אַלע קינדער פון אָט דעם דור האָבן שוין באַוויזן זיך פולשטענדיק צו אינטעגרירן נאַציאָנאַל אין דעם גרויסן אַרום אָדער צו אויסלעבן אין גאַנצן דעם געפיל פון פילן זיך בעסער אין דער אייגענער עטנישער סביבה איידער אין וואָסער איז אַנדערער סאָציאַלער גרופּע. דאָס לעצטע איז, ווי מיר האָבן אָנגעוויזן אויבן, אויף דעם באָדן פון דר. פראַנציס בראַונס דעפיניציע, דער גייסטיקער סימן פון צוגעהערי־קייט צו אַ מינדערהייט אין דער פּאַראייניקטער שטאַטן. דאָס הייסט, אַז עס געפינען זיך נאָך אפילו אין דעם דריטן דור אַזעלכע וואָס טראָגן אין זיך דעם צייכן פון עטנישער אידענטיטעט, אָבער זייער צאָל איז אַזוי קליין, אַז זיי זיינען נאָר די אויסנאַם וואָס באַשטעטיקט דעם כלל. אויב מיר זאָלן דעם אַסימילאַ־ציע־פּראָצעס צעטיילן אויף זיינע צוויי נאַטירלעכע עטאַפּן, וועלן מיר געפינען, אַז אין דעם ערשטן עטאַפּ פּרואוון עטניקערס וואָס אַסימילירן זיך — פרייוויליק אָדער געצוואונגענערהייט — פאַרלאָזן זייער אייגענע נאַציאָנאַליטעטן־גרופּע; אין דעם צווייטן עטאַפּ באַמיען זיי זיך אַריינצולעבן אין דער נאַציאָנאַלער גרופּע, מיט וועלכער זיי ווילן זיך אַסימילירן. אין די קאָנקרעטע באַדינגונגען, וואָס מיר באַהאַנדלען דאָ, מיינט דאָס: בעת דער צווייטער דור ראַנגלט זיך קעגן די פּענטעס וואָס האַלטן אים געבונדן צו דער עטנישער גרופּע פון זיינע עלטערן, איז דאָס פּראָבלעם, וואָס דער דריטער דור דאַרף לייזן, דאָס פּראָבלעם פון אַריינוועבן זיך אָרגאַניש אין דער הערשנדיקער אַמעריקאַנער סביבה. מען קאָן דאָס אויך אַזוי אויסדריקן: דער צווייטער דור פירט נאָך דעם נעגאַטיוון קאַמף קעגן דעם „פרעמדן" איינפלוס, דער דריטער דור, אויף וויפיל ער דאַרף נאָך קעמפן, פירט שוין אַ פּאָזיטיוון קאַמף פאַר זיין רעכט צו זיין אַ טייל פון דער נאַטיווער אַמעריקע. אין באַראָכאָווס טערמינאָלאָגיע: דער צווייטער דור זוכט אָפּצושוואַכן די איזאָלירנדיקע פאַקטאָרן; דער דריטער דור זוכט צו פאַרשטאַרקן די אַסימילירנדיקע פאַקטאָרן. ווי מען זאָל דעם פּראָצעס נישט פאָרמולירן, זיין טענדענץ און אויסווירקונג זיינען אַלץ די זעלביקע: מיט דעם דריטן דור איז דער צעמענט פון יעדער עטנישער גרופּע, חוץ יידן, אין גאַנצן פאַנאַנדערגעלאָזן. אויב דאָס איז נישט אַלע מאָל בולט, איז עס נאָר דערפאַר, ווייל אימיגראַציע פון אויסלאַנד האָט ביי יעדער גרופּע פאַרקלעפּט די גענעאַלאָגישע שפּאַלטן און נישט דערלאָזט, אַז די דורות זאָלן זיך אין איר אויסלייגן ווי גלייכע שיכטן איינע אויף דער אַנדערער. דער היסטאָרישער אורטייל איז געחתמעט: עטנישע גרופּעשקייט פאַלט זיך פאַנאַנדער אין די פּאַראייניקטע שטאַטן (איך אונטערשטרייך נאָך אַמאָל: חוץ יידן). דאָס דאַרף נישט פאַר־מישט ווערן מיט עטנישע איינפלוסן אויף דעם אַלגעמיינעם לעבן פון לאַנד; די וועלן קיין מאָל אין גאַנצן נישט פאַרשווינדן — אפילו די טיראַניי פון דער

מערהייט וועט אייביק טראָגן זייער אויסווירקונג. פון דעם וועט גערעדט ווערן אויספירלעך אין אַ שפּעטערדיקן קאַפּיטל. דאָ גייט עס וועגן די אויסזיכטן פון קאָלעקטיוון לעבן ביי די עטנישע גרופּעס אין די ראַמען פון זייער סאָציאַלער אידענטיטעט. אַזאַ קאָלעקטיוו לעבן מוז מיט דער צייט אין גאַנצן אַראָפּ פון דער אַמעריקאַנער בינע. ווי גרויס עס זאָל ניט זיין די גייסטיקע אויסווירקונג פון אַן עטנישער גרופּע אויף דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג פון לאַנד — איר גרופּעשקייט מוז זי סיי ווי סיי אָנווערן. עס איז נאָר אַ פראַגע ווי שנעל.

.23

די אַלגעמיינע סיבות, וואָס האָבן ניט דערלאָזט אַז אין די פּאַראייניקטע שטאַטן זאָלן זיך אויסבילדן פּערמאַנענטע עטנישע מינדערהייטן, זיינען גענוג קלאָר אַרויסגעבראַכט געוואָרן אין די פריערדיקע קאַפּיטלען, עס בלייבט איצט צו זען, ווי אַזוי די דאָזיקע סיבות האָבן זיך קאָנקרעט אויסגעווירקט אין שייכות מיט די מינדערהייטן און וואָסערע ספּעציפישע פאַקטאָרן עס האָבן אין די באַזונדערע גרופּעס דעם פּראָצעס פון דעעטניזירונג צוגעאיילט.

א. עקאָנאָמישע איינאָרדנונג

די סעטלערס האָבן אין זייער עקאָנאָמישער איינאָרדנונג געהאַט צו קעמפן קעגן דער נאַטור; די אימיגראַנטן — בפרט די שפּעטערדיקע — האָבן שוין אויך געהאַט צו קעמפן קעגן אַ געזעלשאַפט. די ערשטע האָבן געדאַרפט באַהערשן מאַטעריעלע כחות; די לעצטע זיינען שוין אויך געקומען אין קאָנפליקט מיט אַ גייסטיקן שטייגער. איז קלאָר, אַז דאָס אַריינלעבן זיך אין די אַמעריקאַנער באַדינגונגען האָט ביי די אימיגראַנטן צוגענומען אַסך מער ענערגיע ווי ביי די סעטלערס, און ביי די „נייע" אימיגראַנטן אַסך מער ווי ביי די „אַלטע"; ממילא איז דער מהלך צווישן קולטור און ציוויליזאַציע געוועזן גרעסער ביי די אימיגראַנטן. די אַנגלאָ־זאַקסישע סעטלערס האָבן אַ לאַנגע צייט ניט געקאָנט שאַפן קיין נייע קולטור; די ניט־ענגליש־רעדנדיקע אימיגראַנטן האָבן ניט געקאָנט איינהאַלטן זייערע אַלטע קולטורן.

די אימיגראַנטן זיינען אין זייער גרויסער מערהייט פאַרבליבן אין די שטעט און זיך געדאַרפט צופּאַסן צו אַן אורבאַנישער ווירטשאַפט. די שפּעטערדיקע אימיגראַנטן זיינען אויף אַ צייט כמעט אַלע אַריינגעצויגן געוואָרן אין דעם אינדוסטריעלן פּראָצעס, וואָס האָט, זינט דער צווייטער העלפט פון דעם 19טן יאָרהונדערט, זיך אויסגעצייכנט מיט דער רעוואָלוציאָנערער אַנטוויקלונג פון דער

מאַשין. אין דער צייט פון דער „נייער" איינוואַנדערונג איז די באַזע פון דער אַמעריקאַנער פאַבריקאַציע געוואָרן מאַסן־פּראָדוקציע. דאָס האָט באַטייט: אינדוסטריעלע סטאַנדאַרטיזאַציע, צעברעקלונג פון אַרבעט, דעקוואַליפיקאַציע פון דעם באַלמעלאָכע. דאָס איז געווען אַ טעכנאָלאָגישער פּראָצעס וואָס האָט געהאַט אַ מעכאַניזירנדיקע ווירקונג אויף דער פּסיכיק פון דעם אַמעריקאַנער פאָלק. סטואַרט טשייס צייכנט אָן דריי עטאַפּן אין דעם פּראָגרעס פון דער פאַבריק־מאַשין:

אין דעם ערשטן עטאַפּ פאַרגרעסערט זי די קראַפט פון דעם קוואַליפיצירטן אַרבעטער, העכערט זיין פּראָדוקטיוויטעט און בייט, בעת מעשה, זייער ווייניק דעם כאַראַקטער פון זיין דזשאַב.

אין דעם צווייטן עטאַפּ איז די פאַבריקאַציע צעברעקלט. די מאַשין פאָדערט האַלב־און ניט־קוואַליפיצירטע אַרבעטער, וואָס האַלטן אין איין איבער־חזרן זייערע מאָנאָטאָנע באַוועגונגען אין דעם פּראָדוקציע־פּראָצעס.

אין דעם דריטן עטאַפּ וואַרפט די מאַשין אַרויס די אומקוואַליפיצירטע אַר־בעטער און דערפילט אַליין זייערע פונקציעס. „דער קוואַליפיצירטער מענטש באַווייזט זיך פון דאָ ניי אויפן בילד [דאָס מאָל] ווי אַן אויפזעער, פאַרריכטער, אויפפּאַסער פון דעליקאַטע איינריכטונגען. זיין דזשאָב איז אינטערעסאַנט, ניט־איבערחזרנדיק, פאַרלאַנגט אינטעליגענץ" [1].

עס איז גרינג צו זען, אַז — אין אַ קלענערער מאָס — דער ערשטער און אין אַ פּיל גרעסערער מאָס — דער לעצטער עטאַפּ פאָדערן איינגעפלאַנצטקייט אין דעם אַמעריקאַנער באָדן, קענטשאַפט מיט דער ענגלישער שפּראַך און צופּאַ־סונג צו אַמעריקאַנער באַדינגונגען. די „נייע" אימיגראַנטן זיינען געווען אידעג־טיפּיצירט דער עיקר מיט דעם צווייטן עטאַפּ, וואָס טשייס רופט אים אָן: די „ראָ־באָט־שטאַדיע". אַז אַרבעטער, וואָס פירן אויס די פונקציעס פון דער דאָזיקער שטאַדיע, אפילו ווען זיי זיינען תושבים און אַריינגעלעבט אין דער קולטור פון דעם לאַנד, קאָנען קיין גרויסע קולטור־ווערטן ניט שאַפן, איז קלאָר — אַ פּשיטה שוין דערשלאָגענע אימיגראַנטן, וואָס שטעלן זייערע ערשטע טריט אין דער אינדוסטריע, וואָס זיינען אויסגעוואָרצלט פון זייערע היימען און פילן זיך פרעמד און פאַרשטויסן אין דעם נייעם לאַנד. די ראָבאָט־ראָלע איז דאָך שוין געווען עקאָנאָמישער און סאָציאַלער פּראָגרעס אין פאַרגלייך מיט דער אַרבעט פון טראָגן שווערע משאות אויף די פּלייצעס, גראָבן גריבער, האַקן שטיינער, אָפּ־ראַמען וועגן וכדומה, וואָס אַזוי פּיל סלאַווישע און איטאַליענישע אימיגראַנטן האָבן געהאַט צו טאָן. מחמת אָט דעם פּלאַץ, וואָס זיי האָבן פאַרנומען אין דער פּראָדוקציע, האָבן די אימיגראַנטן ניט געהאַט קיין אַנדער ברירה, ווי נאָר צו פאַרמירן פרעמדע קאָלאָניעס אין שמוציקע געטאָס, — אָבער טאָקע דערפאַר איז

שוין זיי קיין כח פֿאַר קולטורעלער שעפֿערישקייט ניט פֿאַרבליבן. אין אַזעלכע באַדינגונגען איז דער זיג פֿון דער אַסימילאַציע געווען אומפֿאַרמיידלעך.

דאָס אויסלערנען זיך ענגליש איז ביי אַלע אימיגראַנטן געווען דער ערשטער טראַט אין דער ריכטונג פֿון עקאָנאָמישער פֿאַרבעסערונג. דאָס ערשטע טרעפֿל אין דעם קלעטערן אויף דעם סאָציאַלן לייטער — און גלייכצייטיק דער ערשטער אַקט פֿון אַסימילאַציע. יעדער ווייטערדיקער טראַט אין דער זעלביקער ריכטונג איז געווען פֿאַרבונדן מיט אַ בעסערער באַהערשונג פֿון דער ענגלישער שפּראַך, אַ טיפֿערן אַריינוואוקס אין דער אַמעריקאַנער קולטור און פֿעסטערער צופּאַסונג צו די היגע מנהגים און פּירונגען; דעריבער איז יעדער טראַט אַזאַ — געווען אַ טראַט אַוועק פֿון דער עטנישער גרופּע פֿון דעם אימיגראַנט. עקאָנאָמישער פּראָגרעס מיינט ניט בלויז מאַטעריעלע פֿאַרבעסערונג: עס מיינט אויך דערהויבונג פֿון דעם סאָציאַלן פּרעסטיזש און בירגערלעכער חשיבות. ביי דער ערשטער געלעגנהייט קלייבט זיך דער עטניקער אַרויס פֿון דעם געטאָ און ציט זיך אַריין אין אַ בעסערער געגנט פֿון שטאָט. דאָס, וואָס ער אַליין הייבט אָן, זעצן זיינע קינדער פֿאָר מיט אַ גרעסערער שנעלקייט. עקאָנאָמישער פּראָגרעס ברענגט צו וואוינונג־איבערשיכטונג; וואוינונג־איבערשיכטונג — צו עטנישער דעגרופּירונג.

אין די אַמעריקאַנער יוניאָנס, מער ווי וואו עס איז אַנדערש אין די שטעט, קאָן מען זען אָפּגעשפּיגלט די פֿאַרשיידענע עטאַפּן, וואָס די אימיגראַנטישע אַרבעטער — און זיי שטעלן צו די ווייט־גרעסטע מערהייט פֿון די דערוואַקסענע אימיגראַנטן — האָבן דורכגעמאַכט אויף דעם וועג פֿון זייער עקאָנאָמישער אַקאָמאָדאַציע.

כדי אויסצומיידן אומגליק־פֿאַלן ביי דער אַרבעט, זיינען די באַלעבאַטים אָפֿט געווען געצוואונגען צו עפֿענען קלאַסן צו לערנען זייערע אויסלענדישע אַרבעטער ענגליש. די באַלעבאַטים האָבן זיך אויך געמוזט רעכענען מיט די פֿאַרשיידענע געזעצן וואָס האָבן געפֿאָדערט אַ מינימום־שולונג פֿאַר מינדיעריקע אימיגראַנטן־אַרבעטער און האָבן דעריבער געדאַרפֿט די לעצטע געבן אַ געלעגנהייט צו דערגרייכן דעם דאָזיקן מינימום. דאָס האָט פֿונדעסטוועגן אָסך באַלעבאַטים ניט געשטערט צו איינפֿירן אין זייערע אונטערנעמונגען אַ „באַלאַנס פֿון נאַציאָנאַליטעטן". מיט דעם דאָזיקן נאָמען האָט מען באַצייכנט די סיסטעם, וואָס אינדוסטריעס וואָס האָבן געהאַלטן באַשעפֿטיקט אימיגראַנטן האָבן אָפֿט איינגעפֿירט, כדי עס זאָל זיך אין זיי ניט שאַפֿן קיין דאָמינירנדיקע גרופּע אַרבעטער פֿון איין ראַסע אָדער נאַציאָנאַליטעט. דער ציל איז דערביי געווען אַ קלאָרער און דר. לייזערסאָן דעפֿינירט אים אַזוי: „ראַסן־שנאה און דאָס פֿעלן פֿון אַ געמיינזאַמער שפּראַך האָבן געהאַלטן די אַרבעטער צעטיילט, און געאַ־

ניקטע אַקציע פּאַר העכערע שכירות און קירצערע שטונדען, פון דעם מין וואָס איז געווען אַ געוויינלעכע דערשיינונג צווישן די געבירטיקע קוואַלי־פיצירטע אַרבעטער, האָט אויף אַזאַ אופן געקאַנט פּאַרמיטן ווערן"[2]. טאַקע דערפאַר איז פאַר די יוניאָנס געווען נייטיק זיך צו באַנוצן מיט פרעמדע שפּראַכן אין פּאַרזוכן צו אָרגאַניזירן אינדוסטריעס וואָס האָבן געהאַלטן באַשעפטיקט גרויסע צאָל אימיגראַנטן.

אַזעלכע יוניאָנס, ווי די פון די קוילן־גרעבערס, שטאָל און טעקסטיל אַר־בעטער, האָבן געמוזט אָנשטעלן אָרגאַניזאַטאָרן וואָס האָבן געקאָנט רעדן אויס־לענדישע שפּראַכן און אויך אַרויסגעבן אַ פרעמד־שפּראַכיקע ליטעראַטור און פּרעסע. אַ צאָל יוניאָנס האָבן אפילו איינגעפירט עטנישע לאָקאַלן, וואָס אייניקע פון זיי עקזיסטירן נאָך ביז דעם הייַנטיקן טאָג. די אַנטי־יוניאָן־עלעמענטן האָבן אויסגענוצט אָט דעם פאַקט און געזוכט צו דיסקרעדיטירן די אַרבעטער־אָרגאַ־ניזאַציעס מיט דעם געשריי, אַז די לעצטע זיינען אָן אימפּאָרטירטע אינסטיטוציע פון אייראָפּע וואָס גראָבט אונטער דעם יסוד פון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע. אַז אימיגראַנטן האָבן געשפּילט אָן אומגעהייערע ראָלע אין דער גרינדונג פון די אַמעריקאַנער יוניאָנס — איז אַ היסטאָרישע טאַטזאַך. די מערהייט פון די 42 דעלעגאַטן וואָס האָבן זיך באַטייליקט אין דעם ערשטן צוזאַמענפאָר פון דער אַמעריקאַנער פעדעראַציע פון אַרבעט (א. פ. ל.) איז באַשטאַנען פון אימיגראַנטן. אָבער אַזוי שטאַרק האָט דאָס פּראָבלעם פון איינאָרדנען עקאָנאָמיש זייערע מיט־גלידער ביי די יוניאָנס פּאַררוקט אָן אַ זייט אַלע אַנדערע פראַגן, אַז די אַמע־ריקאַן פעדערייִשאָן אָוו לייבאָר האָט, ווי מיר האָבן געזען, פון דעם ערשטן טאָג פון איר עקזיסטענץ זיך געשטעלט קעגן פרייער איינוואַנדערונג אין לאַנד.

די יוניאָנס וואָלטן קיין שפּאַן פאַראויס ניט געקאָנט מאַכן און גלייך פון אָנהייב צעזעצט געוואָרן פון אינווייניק, ווען זיי שטעלן זיך ניט פאַר זייער ער־שטער און דרינגענדיקסטער אויפגאַבע דאָס אינטעגרירן זייערע מיטגלידער פון די פאַרשיידענע ראַסן, גלויבנס און נאַציאָנאַליטעטן אין איין סאָציאַלער גרופּע. מיט דעם האָבן זיך די יוניאָנס פאַרוואַנדלט אין איינעם פון די סאַמע אָנגעגע־ענסטע אַסימילירנדיקע פאַקטאָרן אין די פאַראייניקטע שטאַטן. פּראָפעסאָר קאָמאָנס מיינט, אַז אין די אורבאַנישע צענטערן זיינען די יוניאָנס די ווירקזאַמסטע אַמעריקאַניזירנדיקע קראַפט וואָס איז שייך ווירקונג אויף אימיגראַנטן. דר. לייזערסאָן ציטירט, וואָס פּראָפעסאָר וויליאַם ז. ריפּלי, ניט קיין הייסער פריינט פון יוניאָנס, האָט געשריבן נאָך אין 1904:

וואָס עס זאָל ניט זיין אונדזער מיינונג וועגן דער לעגאַליטעט אָדער דער צוועק־מעסיקייט פון דער אינדוסטריעלער פּאָליטיק פון אונדזערע אַמעריקאַנער יוניאָנס, קאָן אָבער קיין סטודענט פון קעגנוואַרטיקע באַדינגונגען ניט לייקענען, אַז זיי

> זיינען אַ מעכטיקער פֿאַקטאָר אין פֿאַרשנעלערן די אַסימילאַציע פֿון אונדזער פרעמד־געבוירענער באַפֿעלקערונג [3].

לייזערסאָן מאַכט די זייער ריכטיקע באַמערקונג:

> אַ טרייד יוניאָן ברויכט ניט זיך צו באַשעפֿטיקן מיט אַמעריקאַניזירונג אָדער מיט פּראָזעליטירונג־קאַמפּאַניעס כדי צו מאַכן אימיגראַנטישע אַרבעטער פֿאַר אַמעריקאַנער. אויב זי איז ווירקזאַם און דערפֿאָלגרייך אַלס יוניאָן, פֿאַראייניקט זי אַלע אַרבעטער אין דער אינדוסטריע און ניט באַמערקטערהייט שליסט זי צונויף נאַטיווע און פרעמד־געבוירענע אין איין אַלגעמיינער געמיינדע [4].

אַ יוניאָן, אין איר סאַמע עצם, איז מער ווי אַ פּראָפֿעסיאָנעלער פֿאַראיין. אין לייזערסאָנס ווערטער:

> ...די יוניאָן האָט אים [דעם אימיגראַנט] ניט בלויז פֿאַרזיכערט אַן אַמעריקאַנער לעבנס־סטאַנדאַרט אַזוי אַז ער זאָל אַריבערברענגען זיין משפּחה און דערציען זיינע קינדער אויף דעם אַמעריקאַנער שטייגער, נאָר זי איז פֿאַר אים אויך געווען אַ פּראַקטישע שול, וואָס האָט אים געלערנט בירגערשאַפֿט און אים געגעבן דערפֿאַרונג אין הלכות שטימען, וואַלן און געזעצמאַכעריי, אים געלערנט פֿאַרלאַמענטאַרישע פּראַקטיק, מעטאָדן פֿון געזעצמאַכעריי, געהאָרכזאַמקייט צו די אָפּמאַכן צווישן דער יוניאָן און די באַלעבאַטים, וואָס זיינען די געזעצן פֿון זיין אינדוסטריע, און אַריינגעפֿירט אים אין יורידישע פּראָצעסן און מעטאָדן דורך דער בוררות פּראָצעדור וואָס די אָפּמאַכן האָבן עטאַבלירט. די יוניאָן איז אַ מיניאַטור־רעפּובליק, וואָס דערציט אים [דעם אימיגראַנט] פֿאַר אַמעריקאַנער בירגערשאַפֿט דורך לערנען אים אַמעריקאַנער דעמאָקראַטישע מעטאָדן ביים באַהאַנדלען פּראָבלעמען פֿון זיין אַרבעט און שכירות און פֿון די ענינים וואָס זיינען פֿון דער סאַמע וויכטיקסטן אינטערעס פֿאַר אים [5].

אָבער ניט אַלע אימיגראַנטן זיינען אַרבעטער און ניט אַלע אימיגראַנטן־אַרבעטער זיינען מיטגלידער פֿון יוניאָנס. פּראָבלעמען פֿון אַרבעט און שכירות הייבן זיך אַרויס פֿון די גרעניצן פֿון דער פרעמדער קאָלאָניע און טעמפּן אָפּ עטנישע מחיצות. דאָ קומען מיר צו צו איינער פֿון די סאַמע וויכטיקסטע אויסווירקונגען פֿון דער עקאָנאָמישער איינאָרדנונג, וואָס האָט די ווייטגייענדיקסטע קאָנסעקווענצן אויף די שייכותן צווישן עטנישע גרופּעס און דער אַלגעמיינער באַפֿעלקערונג פֿון לאַנד.

אַזוי שנעל, ווי אַ מאָס עקאָנאָמישע צופּאַסונג ווערט דערגרייכט, הייבט זיך אָן ביי די עטנישע גרופּעס אַ פּראָצעס פֿון סאָציאַלער צעגלידערונג און קלאַסן־צעטיילונג. ווען די אימיגראַנטן קומען אַהער, זיינען זיי, מיט קליינע אויסנאַמען, אַלע אָרעם און געפֿינען זיך דערייבער אין דער זעלביקער סטיכיי — אפֿילו יענע, וואָס אין דער אַלטער היים האָבן זיי געהערט צו די באַזיצנדיקע

אָדער מיטל־קלאַסן. נאָך דעם, ווי זיי זײַנען דאָ אָפּ אַ שטיקל צײַט, קומען צווישן זיי פּאָר ענדערונגען אין דער פינאַנציעלער לאַגע, פון וואָס עס וואַקסן אַרויס עקאָנאָמישע שיכטן מיט אײַגנאַרטיקע אינטערעסן. די דאָזיקע אינטערעסן שווענקען אונטער די יסודות פון דער עטנישער גאַנצקייט.

אַמאָל פּאַסירט עס, אַז די סאָציאַלע צעטיילונג קריסטאַליזירט זיך אויס אין די ראַמען פון דער עטנישער קאָלאָניע גופא. דאָס געשעט דאַן, ווען דער פּראָדוקציע־פּראָצעס און די פאַרשיידענע אַנטקעגנגעזעצטע סאָציאַלע שיכטן וואָס באַטייליקן זיך אין אים געפינען זיך אין דער זעלביקער עטנישער סביבה. דאָס איז אָבער אַ זעלטנקייט — בײַ ייִדן געשעט עס אָפטער — ווען דאָס מאַכט זיך, ווערט די עטנישע גרופּע די אַרענע פון קלאַסן־קאָנפליקטן וואָס צעשטערן איר אינערלעכע געשלאָסנקייט. נאָך גרינטלעכער ווערט די דאָזיקע געשלאָסנקייט צעשטערט, ווען עקאָנאָמישע קעגנזאַצן שיילן זיך אויס ניט אין דער עטנישער קאָלאָניע גופא, נאָר דרויסן פון איר. עקאָנאָמיש האָבן מיטגלידער פון איין עטנישער גרופּע מער שייכות מיט מענטשן פון ענלעכן עקאָנאָמישן סטאַטוס פון אַ צווייטער עטנישער גרופּע, ווי מיט מיטגלידער פון זייער אייגענער גרופּע וואָס האָבן אַנדערע עקאָנאָמישע אינטערעסן און געהערן צו אַן אַנדער סאָציאַלן קלאַס. פּוילישע מיטגלידער פון אַ יוניאָן האָבן נענטערע עקאָנאָמישע אינטערעסן מיט די דײַטשע מיטגלידער פון דער זעלביקער יוניאָן איידער מיט פּוילישע באַלעבאַטים. און איטאַליענישע פאַרמערס האָבן מער געמיינזאַמס מיט סקאַנדינאַווישע פאַרמערס ווי מיט איטאַליענישע שניידערס. וואָס מער אַן עטנישע גרופּע איז דיפערענצירט פון דעם עקאָנאָמישן שטאַנדפּונקט, אַלץ קלענער איז איר עטנישע איינהייטלעכקייט. אויך אין אַט דעם פּרט וועלן מיר געפינען, אַז ייִדן זײַנען אַן אויסנאַם.

די עקאָנאָמישע פּראָצעסן לייגן אַרויף זייער שטעמפּל אויף אַלע אַנדערע דערשיינונגען אין געזעלשאַפטלעכן לעבן. גלייך, ווי די אימיגראַנטן קומען פון אויסלאַנד, שפּילט ניט די פראַגע פון יחוס בײַ זיי קיין וויכטיקע ראָלע. די אומפּריינטשאַפט, וואָס זיי באַגעגענען פון דרויסן, לאָזט פאַנאַנדער די מחיצות פון אינווייניק. ווען מען שאַרט שניי, ווען מען גראָבט קאַנאַלן, ווען מען האַנדלט מיט ברוכוואַרג אָדער ווען מען אַרבעט אין שוויץ־שאָפּ — האָט מען אַ גרעסערע זאָרג, ווי דאָס אָפּהיטן יחוס־מנהגים. אָבער ווען מען „אַרבעט זיך אַרויף" און מען קאָן זיך פאַרגינען בעסער צו לעבן און זיך אַרײַנצוקלייבן אין אַ שענערער געגנט — און ווער רעדט ווען מען קאָן נאָך דערצו אַרײַנדרינגען אין די אָרגאַניזאַציעס און פאַרווײַלונגס־אַנשטאַלטן פון „אמתע אַמעריקאַנער" — הייבט מען אָן צו דרייען מיט דער נאָז אויף שפּעטער־געקומענע אימיגראַנטן פון דער אייגענער עטנישער גרופּע. דײַטשע „יהודים" קוקן פון אויבן־אַראָפּ אויף פּוילישע ייִדן ניט אַזוי מחמת געאָגראַפישער צעטיילונג, ווי מחמת סאָציאַל־

עקאָנאָמישער צעטיילונג, מחמת סאָציאַל־עקאָנאָמישער צעטיילונג, ווילן די „לייס אייריש" ניט קומען אין באַריר מיט די „שענטי אייריש". די ערשטע זיינען רייכע אירלענדער וואָס וואוינען אין די פּאַראייניקטע שטאַטן אין רחבות־דיקע דירות און אין די שענסטע געגנטן, און די לעצטע באַדן זיך אין דלות אין די חורבות פון די אַלטע געטאָס, ווייל זיי געפינען זיך נאָך אויף דעם אונטערשטן שטאַפּל פון דעם עקאָנאָמישן לייטער. די עקאָנאָמישע איינפלאָנצונג אין אַמעריקע איז ניט ביי אַלע טיילן פון אַן עטנישע גרופּע די זעלביקע, דערפאַר זיינען אויך די פּירות אַנדערע.

מיר האָבן ביז איצט גערעדט פון עקאָנאָמישער איינאָרדנונג אין די אורבאַנישע צענטערן, אָבער די טענדענצן פון דער דאָזיקער איינאָרדנונג זיינען די זעלביקע אויך אין די רוראַלע געגנטן און אויף די פאַרמס. מען מאַכט אָפט דעם טעות צו מיינען, אַז אין דער לאַנדווירטשאַפט איז דער פּראָצעס פון אַסימילאַציע אַ לאַנגזאַמערער ווי אין דער אינדוסטריע. דער אמת איז פּונקט פאַרקערט. אַלע פאַרשונגען באַשטעטיקן אַז אויף דער פאַרם גייט אין די לעצטע עטלעכע צענדליק יאָר די דעעטניזירונג צו אַסך שנעלער ווי אין די שטעט. די סיבה ליגט אויבן־אויף: מיט דער אויסנאַם פון די קאָלאָניעס, וועגן וועלכע מיר האָבן גערעדט אויבן, פעלט אין דער לאַנדווירטשאַפט די קאָמפּאַקטע קאָנצענטרירקייט פון די עטנישע גרופּעס, וואָס מיר געפינען אין די גרויסע שטעט. דאָס איז איינס. צווייטנס איז דער אַגריקולטורעלער עלעמענט אַסך טיפער פאַרוואָרצלט אין דער פּסיכאָלאָגיע פון אינדיווידועלן באַזיץ איידער אין אַ טראַדיציע פון קאָלעקטיווער צוזאַמענאַרבעט.

דער וויט־פאַרשפּרייטער טעות, אַז אויף די פאַרמס איז דער פּראָצעס פון אַסימילאַציע שוואַכער ווי אין די שטעט, נעמט זיך פון דעם, וואָס עס זיינען אין אַמעריקע, ווי מיר האָבן געזען אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל, געמאַכט געוואָרן אַ צאָל פאַרזוכן צו שאַפן עטנישע נעסטן אין דער פאַרם פון אַגריקולטורעלע קאָלאָניעס. מען פאַרגעסט דערביי, אַז די טעכנאָלאָגישע רעוואָלוציע האָט אויך ניט אויסגעמיטן די לאַנדווירטשאַפט. די פאַרם איז היינט שוין ניט די איזאָ־לירטע אינסטיטוציע, וואָס זי איז געווען מיט אַריבער הונדערט יאָר צוריק. מאָדערנע קאָמוניקאַציע האָט געמאַכט, אַז די פאַרוואָרפנסטע פאַרם.זאָל האָבן אַ שטאַט מיט דער האַנט צו דערלאַנגען. קולטורעל זיינען די רוראַלע געגנטן אין אַ גרויסער מאָס אורבאַניזירט געוואָרן. די געצוואונגענע שול־סיסטעם איז חל אויף די קינדער פון דער פאַרם פּונקט ווי אויף גרויס־שטעטיקע קינ־דער. די רוראַלע באַפעלקערונג זעט די זעלביקע פילמען, הערט די זעלביקע ראַדיאָ פּראָגראַמען, לייענט די זעלביקע סינדיקאַליזירטע אַרטיקלען, וואָס די אורבאַנישע באַפעלקערונג. דאָס ווערט אַלץ געגעבן אין ענגליש און דאָס

דרינגט אריין אין די היימען פון די פרעמד־שפראכיקע פארמערס ניט ווייניקער, ווי אין ענגליש־רעדנדיקע היימען. אבער בשעת פרעמד־שפראכיקע קאנען פונדעסטוועגן אין די גרויסע שטעט לייענען צייטונגען אויף זייערע אייגענע לשנות, שיקן זייערע קינדער אין פאראכיאלע אדער צוגאב־שולן וואו מען לערנט די דאזיקע לשנות, זיך צונויפרעדן מיט זייערע שכנים אויף מאמע־לשון און בכלל זיך געפינען אין אן אייגענער עטנישער סביבה — האט דער אימיגראנטישער פארמער אזא מעגלעכקייט ניט. מוז ער דעריבער שנעלער ארונטערפאלן אונטער דער השפעה פון דער נאטיווער קולטור אידער זיין לאנדסמאן אין דער גרויסער שטאט. די צייט, ווען לאנדווירטשאפטלעכע אימיגראנטן האבן זיך געקאנט אקאמאדירן דורך איזאלאציע, איז שוין לאנג פאראיבער.

מיר האבן געזען, אז די פענסילווייניער דייטשן, הגם זיי האבן לענגער פון אנדערע גרופעס איינגעהאלטן זייער עטנישע קאמפאקטקייט און קולטור־אידענטיטעט, פארלירן אויך אונטער דעם דרוק פון דער היינטיקער ווירקלעכקייט זייער שפראך־אייגנארט. די רוראלע קליין־האלאנד, וואס האלענדער האבן געשאפן מיט יארן צוריק אין מישיגאן, איז אויפן וועג פון פאנאנדערפאל. די דערפארונג, וואס פאליאקן האבן געהאט מיט דעם פארזוך צו שאפן אן עטנישע קאלאניע אין זונדערלאנד, מאסאטשוסעטס, און די טשעכן, מיט דעם פרואוו אזא קאלאניע צו גרינדן אין ווירדזשיניא, איז געווען ענלעך צו דער אויבן־באשריבענער דערפארונג פון די דענער אין אסקאוו.

די פאליאקן, וואס האבן געגרינדעט, אנהייב צוואנציקסטן יארהונדערט, די קאלאניע אין זונדערלאנד, האבן געמאכט גוואלטיקע אנשטרענגונגען אזוי צו פארלייגן דעם יסוד און שפעטער אזוי צו פירן די ווירטשאפט און די געזעלשאפטלעכע טעטיקייט פון דער קאלאניע, אז זי זאל זיין אן אינדזל פון פוילישער עטנישקייט. אויף וויפיל דאס האט זיך זיי ניט איינגעגעבן — קאן מען זען פון דער לאגע, וואס טעאדאר אבעל האט געפונען אין דער קאלאניע, ווען ער האט, א פאר צענדליק יאר נאך איר גרינדונג, דארט געמאכט א שטודיע אונטער דער אויפזיכט פון דעם אינסטיטוט פאר רעליגיעזער און סאציאלער פארשונג. אבעל דערציילט:

> די פאליאקן פון זונדערלאנד האבן אינסטיטוציאנאליזירט א היפשע טייל פון זייערע סאציאלע, רעליגיעזע און עקאנאמישע אינטערעסן. אבער די מערסטע קאלעקטיווע אונטערנעמונגען פון זייערע פריערדיקע יארן: טעאטער־גרופעס, ארקעסטערן, געזאנגס־פאראיינען, ספארט־קלובן, קאלעקטיווע פארזאמלונגען, פאראדנע חתונה־ און באפטיזירונג־צערעמאניעס — זיינען היינט זאכן פון דער פארגאנגענהייט [6]).

ווען די באַציאונגען צווישן עלטערן און קינדער דערווייסן מיר זיך, אַז זיי זיינען פּונקט אַזוי אָנגעשטרענגט און פּונקט אַזוי פֿיינלעך, ווי אין די שטעט — אויב ניט נאָך ערגער. קינדער שעמען זיך מיט זייערע עלטערן און שטעלן זיך זיי אַנטקעגן:

> האַרמאָנישע באַציאונגען צווישן עלטערן און קינדער זיינען אַן אויסנאַם. אין אַט די אויסנאַם־פֿאַלן זיינען די עלטערן אַוועקגעגאַנגען פֿון די טראַדיציאָנאַלע פֿאָרמען פֿון פֿירונג און ווייזן אַרויס אַ ברייטע גרייטקייט צו אַקצעפּטירן נייע ווערטן. זיי האָבן אָנגענומען אַ העכערן סטאַנדאַרט פֿון לעבן, רעדן גוט די ענגלישע שפּראַך, האָבן אויסגעברייטערט דעם האָריזאָנט פֿון זייער וויסן און זיינען וויליק זיך ניט צו רעכענען מיט טראַדיציאָנעלע סטאַנדאַרטן פֿון רעליגיעזן און מאָראַלישן כאַראַקטער. זיי באַשטייען ניט אויף דעם אויפֿהאַלט פֿון נאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט ווי אַ פֿליכט, און ווינטשן צו האָבן געשעפֿטלעכע און געזעלשאַפֿט־לעכע באַציאונגען מיט אַמעריקאַנער [7].

כאַראַקטעריסטיש איז, אַז מיר געפֿינען אין זונדערלאַנד די זעלביקע אויס־ווירקונג פֿון סאָציאַלער גלידערונג וואָס אין די שטעט. אויפֿן אָרט, דערציילט אַבעל, פֿון די אַלגעמיינע פֿריינטלעכע באַציאונגען וואָס עס האָבן פֿריער גע־הערשט צווישן אַלע מיטגלידער פֿון דער קאָלאָניע, האָבן די פּאָליאַקן, אין דער הינזיכט פֿון חברן זיך מיט אַנדערע, אָנגעהייבן אויסבילדן באַזונדערע קרייזלעך, וואָס אַנטשפּרעכן דער סאָציאַלער און עקאָנאָמישער גרופּירונג פֿון דער קאָלאָניע, „מיט דעם רעזולטאַט, אַז די איינהייטלעכקייט פֿון [דער גאַנצער] גרופּע איז צעבראָכן געוואָרן" [8]. אַבעל באַשטעטיקט די גענעראַליזאַציע פֿון טאָמאַס און זנאַניעצקי, אַז דער צווייטער דור שטעלט מיט זיך פֿאָר אַן אייגנ־אַרטיקע געזעלשאַפֿט, וואָס איז שוין ניט פּויליש, אָבער נאָך ניט אַמעריקאַניש. ער קומט צו דעם שלוס, אַז די פֿאָרם איז בעסער צוגעפּאַסט ווי די שטאָט צו דער אויפֿגאַבע פֿון ענדגילטיק אַסימילירן די אימיגראַנטן און זייערע אָפּ־שטאַמיקע.

אַסך מער עטנישן אויסדויער האָט אַרויסגעוויזן די טשעכישע קאָלאָניע אין דער געגנט פֿון פּעטערסבורג, ווירדזשיניאַ, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן בויען אין 1887 און איז געשלאָסן געוואָרן, וואָס שייך צופֿלוס פֿון נייע קאָלאָניסטן, אין 1914. אין דער צייט, ווען נעלס אַנדערסאָן האָט דאָרט געמאַכט אַ פֿאָרשונג אונטער דער אויפֿזיכט פֿון דעם זעלביקן אינסטיטוט פֿאַר רעליגיעזער און סאָציאַלער פֿאָרשונג, (אין 1926), איז די קאָלאָניע געווען אויסגעשפּרייט איבער דריי קאָנטיס — פּרינץ דזשאָרדזש, דינווידי און טשעסטערפֿעלד — און געהאַט אַ באַפֿעלקערונג פֿון אַרום 3500 נפשות. פֿון עקאָנאָמישן שטאַנדפּונקט איז די קאָלאָניע געווען זייער דערפֿאָלגרייך; פֿון געזעלשאַפֿטלעכן שטאַנדפּונקט

האָט זי איינגעהאַלטן גאַר אַ סך פון דעם עטנישן כאַראַקטער, וואָס אירע גרינדער האָבן איר געגעבן. אין אַלע קירכעס רעדט מען נאָך טשעכיש און טשעכיש איז אויך די שפּראַך פון דער גרעסטער טייל קולטור־טעטיקייט פון דער קאָלאָניע דרויסן פון דער קינדער־שול. אַנדערסאָן ציט אונטער דעם ווייטערדיקן סך הכל:

> דער וויכטיקער פאַקט אין שייכות מיט טשעכאָסלאָוואַקן אין דער געגנט פון פּעטערסבורג איז, וואָס הגם דאָרט איז שוין דאָ אַ דריטער דור, האָט זיך זייער איינגלידערונג אין דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג קוים אָנגעהייבן. זיי בלייבן בעהמער, און די אויסזיכט איז, אַז זיי און די מענטשן פון דעם נאַטיוון סטאָק וועלן ניט אַזוי שנעל צוגעצויגן ווערן געגנטער איינער צו דעם אַנדערן[9].

אין די לעצטע ווערטער האָבן מיר דעם שליסל צו דעם וויכטיקסטן אָביעקטיוון פאַקטאָר, וואָס האָט געהאָלפן די טשעכישע קאָלאָניסטן צו רעאַלי־זירן זייערע סוביעקטיווע וואונטשן. מחמת דעם טיפן אונטערשייד צווישן די נאַטיוו־אַמעריקאַנער אין דעם דרום־שטאַט און די אימיגראַנטן פון צענטראַל־אייראָפּע, ווי אויך מחמת דעם, וואָס צווישן די צוויי געפינט זיך אַ ים פון שוואַרצע לאַנד־אַרבעטער און שערקראָפּערס, — איז דאָ זייער ווייניק באַריר צווישן די טשעכן פון דער קאָלאָניע און דער אַלגעמיינער ווייסער באַפעל־קערונג אין דעם אַרום. די ערשטע באַטייליקן זיך ווייניק אין דעם פּאָליטישן און געזעלשאַפטלעכן לעבן פון שטאַט און שטופּן זיך ניט צו ווערן אַ כח דרויסן פון זייער אייגענעם קרייז. אויף אַזאַ אופן איז צו דעם סוף פון דעם ערשטן פערטל פון דעם צוואַנציקסטן יאָרהונדערט די קאָלאָניע ביי פּעטערסבורג געווען איינער פון די גאַר ווייניקע ערטער אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, וואו אַקאָמאַדאַציע דורך איזאָלאַציע איז נאָך געווען טיילווייז מעגלעך. דערפאַר טאַקע איז עס די קאָלאָניסטן געלונגען איינצוהאַלטן זייערע קינדער אויף דער פאָרם און — דורך דעם — ווייטער צו אויסאיבן אויף זיי אַ השפעה אין דעם עטנישן זין. פונדעסטוועגן האָט אויך דאָרט דאָס לעבן געפאָדערט זיינס, און אין דער צייט פון דער פאָרשונג — האָט זיך ביי די קינדער געמערקט אַ קלאָרע טענדענץ צו רעדן ענגליש און בכלל זיך צו דערנענטערן צו דער שטייגער פון דעם אַרום. זינט דאַן האָט זיך די טענדענץ אויסגעקריסטאַלי־זירט אין אַ פּראָצעס וואָס גייט אָן מיט אַ שטייגנדיקן טעמפּאָ.

אויב דאָס איז די לאַגע אין קאָמפּאַקטע קאָלאָניעס, וואו די עטניקערס מאַכן אַ באַוואוסטזיניקן און אָרגאַניזירטן פאַרזוך איינצוהאַלטן זייער גרופּע־סאָלידאַ־ריטעט, דאַרף מען שוין ניט קיין ווייטערדיקע באַווייזן, אַז די אַסימילאַציע פון דער אַלגעמיינער עטנישער פאָרם־באַפעלקערונג, וואָס איז דעקאָנצענטרירט

און וואָס איר צאָל פאַלט, האָט שוין דערגרייכט אַ גאַר הויכן פּונקט. אמת, עס פאַלט אויך, ווי מיר האָבן שוין עטלעכע מאָל אַרויסגעבראַכט, די אַלגעמיינע פאָרם־באַפעלקערונג אין לאַנד, אָבער ניט אַזוי שנעל, ווי צווישן די אימיגראַנטישע פאַרמערס. די לעצטע זיינען פּראָפּאָרציאָנעל ווייניקער משפּחהדיק, ווי די נאַטיווע פאַרמערס. דר. ברונערס פאָרשונג האָט, אויף דעם באַדן פון דעם 1920 צענזוס, פעסטגעשטעלט, אַז אין דער אימיגראַנטישער פאַרם־באַפעלקערונג זיינען אויף יעדע 100 פרויען געווען 136 מענער, בעת ביי דער נאַטיווער פאַרם באַפעלקערונג איז די פּראָפּאָרציע געווען 108.5 מענער אויף יעדע 100 פרויען [10]. אויף יעדע 10 עלטערע מענטשן פון דער נאַטיווער פאַרם־באַפעלקערונג איז אין 1920 געווען פיר קינדער אונטער 15 יאָר, בעת ביי דער אימיגראַנטישער פאַרם־באַפעלקערונג זיינען געווען פיר קינדער אונטער 15 יאָר אויף יעדע 100 עלטערע מענטשן — 10 מאָל ווייניקער ווי ביי דער נאַטיווער [11]. דאָ האָבן מיר אַ דערקלערונג: 1) פאַרוואָס די עטנישע באַפעלקערונג פאַרקלענערט זיך אַזוי שטאַרק אין דער לאַנדווירטשאַפט; 2) פאַרוואָס זי גיט אַרויס אַזאַ גרויסע צאָל געמישטע חתונות. ביידע זאַכן זיינען וואַסער אויף די אַסימילאַציע־מילן.

ב. שולן

נאַטירלעך גייט דער דעטעניזירונג־פּראָצעס צו אַסך שנעלער ביי די געבוירטיקע קינדער, ווי ביי זייערע אימיגראַנטישע עלטערן. דאָ איז דער סאַמע וויכטיקסטער פאַקטאָר די שול, וואָס דאָס קינד מוז היינטיקע צייטן אומעטום באַזוכן ביז עס דערגרייכט אַ באַשטימטן עלטער. די אויסווירקונג פון דער שול אויף דער פּסיכיק פון דעם קינד איז אַ צווייענדיקע. פון איין זייט נעמט זי אים אַוועק אויף דער גרעסטער טייל פון דעם וואָכנדיקן טאָג פון דעם גייסטיקן איינפלוס פון זיין היים און פון דעם פיזישן באַריר מיט זיינע עלטערן, ד. ה. זי נעמט אים אַרויס פון דער ספערע פון עטניזירנדיקער השפעה. פון דער אַנדערער זייט, פירט זי אים אַריין אין אַן אַטמאָספער, וואו דער גאַנצער טראָפּ ווערט געלייגט אויף אַמעריקאַנער נאַציאָנאַלער איינהייט. אַ שטימונג ווערט געשאַפן, אַז דאָס עטנישע קינד האָט מורא, אַז עס דערפילט ניט זיינע פולע פּאַטריאָטישע התחייבותן צו אַמעריקע אויב עס רעדט אַן אַנדער שפּראַך ווי ענגליש. פרעמדע שפּראַכן ווערן אין די עלעמענטאַר־שולן בכלל ניט געלערנט; אין די מיטל־ און הויך־שולן ווערן זיי געלערנט אַן וואָסער עס איז צוזאַמענהאַנג מיט דעם עטנישן אָפּשטאַם פון דעם סטודענט. ספּעציעל איז דאָס ריכטיק בנוגע צו קינדער פון „נייע" אימיגראַנטן. זעלטן־

ווען וועלן איטאַליענישע קינדער אויסקלייבן איטאַליעניש, טשעכישע קינדער בעהמיש, פּוילישע קינדער פּויליש אָדער רוסישע קינדער רוסיש ביים אויפֿנעמען אַ פרעמדע שפּראַך אין שול. ניט געקוקט אויף דעם, וואָס אַ מיליאָן מיט דריי־פערטל מענטשן האָבן אין 1940 דעקלאַרירט יידיש ווי זייער מאַמע־לשון, איז ניטאָ קיין איין מיטל־שול אין לאַנד וואו יידיש זאָל געלערנט ווערן ווי אַן אויסלענדישע שפּראַך און בלויז אַ פּאָר אוניווערזיטעטן אין לאַנד האָבן איינגעפירט דעם לימוד פון יידיש ווי אַ קרעדיט־לימוד, און דאָס אויך ערשט אין 1947.

די שפּראַכלעכע אַליין־הערשאַפט פון ענגליש איז דער אלף און תיו פון דער מלוכהשער שול־סיסטעם אין די פאַראייניקטע שטאַטן. די רעליגיעזע שולן, וואָס זיינען אַמאָל געווען שפּראַך־אינזלען, און זיינען עס טיילווייס נאָך היינט, זיינען אויפן וועג צו פאַרלירן זייער עטנישן כאַראַקטער. עס איז נייטיק זיך דאָ נאָך אַמאָל אָפּצושטעלן אויף די דאָזיקע שולן, כדי פעסטצושטעלן, אַז זיי וויזן אַרויס אַן אַלץ גרעסערע און גרעסערע טענדענץ צו באַוועגן זיך אין דער ריכטונג פון אויסשפּרייטן די מאַכט פון זייערע קירכעס אַנשטאָט פון צעמענטירן עטנישע גרופּעשקייט. פאַר אָט דעם צוועק וועט זיין גענוג אַריינצוקוקן אין די קאַטוילישע פאַראַכיאַלע שולן, וואָס האָבן אַ פיל גרעסערן פאַרנעם, ווי די פאַראַכיאַלע שולן פון די אַנדערע גלויבנס.

עס איז וויכטיק, אין פאַרבינדונג מיט די קאַטוילישע שולן צו האָבן אין אויג עטלעכע פאַקטן. ערשטנס: ווייט ניט אַלע קאַטוילישע קינדער גייען אין פאַראַכיאַלע שולן; די מערסטע גייען אין עפנטלעכע שולן. אַן אויספאָרשונג פון דעם פעדעראַלן שרייבער פּראָיעקט וועגן דער שול־לאַגע אין ניו יאָרק, וואו עס האָבן זיך אין די דרייסיקער פון דעם 20טן יאָרהונדערט געפונען אַ מיליאָן מיט דריי־פערטל קאַטאָליקן, האָט פעסטגעשטעלט, אַז צו יענער צייט זיינען וויניקער ווי 250 טויזנט קינדער געגאַנגען אין די קאַטוילישע עלעמענטאַר־ און מיטל־שולן אין די אַרכידיאָצעזן פון ברוקלין און ניו יאָרק. די ערשטע אַרכידיאָצעזע שליסט אויך איין קווינס, נעסאו און סופאָלק, די צווייטע — ניו יאָרק, בראָנקס און וועסטשעסטער קאַונטי [12]. בלויז אַ דריטל פון די גראַדואירטע פון קאַטוילישע עלעמענטאַר־שולן וואָס גייען נאָך דעם אין מיטל־שול, טרעט אַריין אין די קאַטוילישע מיטל־שולן, צוויי־דריטל באַזוכט די שטאַטישע מיטל־שולן [13]. די אויסגעפּרעגטע פּאָליאַקן אין באָפאַלאָ פון צווייטן און דריטן דור, אין דער דערמאָנטער אויספאָרשונג פון קאַרפּענטער און קאַץ, זיינען העלפט פון דער צייט, וואָס זיי האָבן אין דורכשניט פאַרבראַכט אין בילדונגס־אינסטיטוציעס, געווען אין פאַראַכיאַלע שולן און די אַנדערע העלפט אין שטאַטישע שולן. עס איז אָבער כאַראַקטעריסטיש, אַז 90 פּראָצענט פון די אויס־

געפּרעגטע האָבן אויסגעדריקט די מיינונג, אַז אַלע פּוילישע קינדער דאַרפֿן גיין אין די שטאַטישע שולן נאָך דעם, ווי זיי זיינען אָפּ די ערשטע צוויי יאָר אין אַ פּאַראָכיאַלער שול [14]. אין יאַנקי סיטי שיקן באַלד צוויי־דריטל פֿון די מער ווי 200 פֿראַנצויזיש־קאַנאַדישע משפּחות וואָס האָבן קינדער אין דעם עלטער פֿון 6 ביז 14 יאָר, זייערע קינדער אין די שטאַטישע שולן און בלויז אַריבער אַ דריטל אין די פּאַראָכיאַלע שולן [15]. אין דער קאָלאָניע זונדערלאַנד האָט מען געמוזט אויפֿגעבן דעם געדאַנק צו בויען אַ פּויליש־פּאַראָכיאַלע שול דערפֿאַר, ווייל עס האָט געפֿעלט די אונטערשטיצונג פֿון דער באַפֿעלקערונג [16]. ענלעכע ביישפּילן וואָלט מען געקאָנט ברענגען אין די הונדערטער.

2. די קאַטוילישע באַפֿעלקערונג אין לאַנד וואַקסט אַסך שנעלער ווי דאָס קאַטוילישע קינדער־שול וועזן. פֿון 1880 ביז 1920 האָט זיך די קאַטוילישע באַפֿעלקערונג אין די פּאַראייניקטע שטאַטן פֿאַרדרייפֿאַכט, זי איז אויסגעוואַקסן, לויט שאַונעסין, פֿון 6,259,000 ביז 19,828,000, בעת די קאַטוילישע עלעמענטאַר־שולן האָבן זיך פֿאַר דער צייט פֿאַרגרעסערט אויף אומגעפֿער אַנדערטהאַלבן מאָל. אויף ווי ווייט די דאָזיקע פֿאַרגרעסערונג איז געווען אָפּהענגיק פֿון אימיגראַציע פֿון אויסלאַנד, קאָן מען זען פֿון די פֿאָלגנדיקע אָפּיציעלע ציפֿערן פֿון דעם בילדונג־דעפּאַרטמענט פֿון דער קאַטוילישער וועלפֿער קאָנפֿערענץ: פֿון 1884 ביז 1938 האָט זיך די צאָל קאַטוילישע עלעמענטאַר־שולן פֿאַרגרעסערט אויף 163.9 פּראָצענט; נעמט מען אָבער די יאָרן זינט נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה, ווען די איינוואַנדערונג פֿון קאַטאָליקן איז דראַסטיש געשניטן געוואָרן צוליב די קוואָטע־געזעצן, באַקומט זיך שוין אַ גאָר אַנדער בילד. פֿון 1920 ביז 1942 איז דער וואוקס שוין געווען ניט מער, ווי 22.4 פּראָצענט; פֿון 1932 ביז 1942 איז די פֿאַרגרעסערונג געווען ווייניקער ווי איין פּראָצענט [17]. די צאָל תּלמידים אין אַלע קאַטוילישע לערן־אינסטיטוציעס, אַנהייבנדיק פֿון די עלעמענטאַר־שולן און ענדיקנדיק מיט די קאָלעדזשעס און אַקאַדעמיעס, האָט זיך פֿאַר די 22 יאָר, אמת, פֿאַרגרעסערט פּראָפּאָרציאָנעל מער ווי די צאָל שולן. אָבער די פֿאַרגרעסערונג איז געווען אין גאַנצן אין דער דעקאַדע 1920־1930, פֿון 1930 ביז 1942 איז די צאָל תּלמידים געבליבן אויף איין פּונקט; פּאַקטיש זיך עטוואָס פֿאַרקלענערט: 10,439 שול־אינסטיטוציעס מיט 2,598,669 תּלמידים אין 1930, 10,553 שול־אינסטיטוציעס מיט 2,587,124 תּלמידים אין 1942 [18]. געוויס האָט דאָ געשפּילט אַ ראָלע דער עקאָנאָמישער קריזיס, וואָס האָט זיך אָנגעהייבן אין 1929 און האָט אַסך שטאַרקער געווירקט אויף דעם פּאַראָכיאַלן שול־וועזן וואָס ווערט אויסגעהאַלטן פֿון די רעליגיעזע גרופּעס און ניט פֿון דער מלוכה, ווי אויף די פֿאָלקס־שולן, אָבער אַז די דאָזיקע ראָלע איז ניט געווען קיין דעציזירנדיקע קאָן מען זען פֿון דעם פֿאַקט, וואָס פֿון 1928

ביז 1942 איז די צאָל תלמידים אין די קאַטוילישע מיטל־שולן געוואַקסן פון 225,845 ביז 385,126 [19]. דער קלאָרער זין פון די געבראַכטע ציפערן איז אַ דרייענדיקער: 1) געבורט־קאָנטראָל האָט זיך שטאַרק אַריינגעריסן אין דער קאַטוילישער באַפעלקערונג ניט געקוקט אויף דער קעגנערשאַפט פון דער קירכע; 2) קאַטאָליקן ווייזן אַרויס אַ שטייגענדיקע טענדענץ צו שיקן זייערע קינדער אין די עפנטלעכע שולן; 3) אפילו די פּראָפעסיאָנעלע קאַטוילישע אינ־טעליגענץ: גלחים, לערערס, געזעלשאַפטלעכע טוערס וכדומה — באַנוצט זיך אויך אַלץ מער און מער מיט די עפנטלעכע אינסטיטוציעס פאַר איר אַלגעמיינער בילדונג און גייט אין די קאַטוילישע אינסטיטוציעס צו דערגאַנצן איר אַלגעמיינע בילדונג מיט ספּעציאַליזירטע למודים. מיט דעם דערקלערט זיך די געענדערטע באַציאונג פון די קאַטאָליקן צו די פאַרשיידענע פאַרזוכן אומדירעקט אַריינצופירן דעם לימוד פון רעליגיע אין די אַמעריקאַנער פאָלקס־שולן. אַמאָל האָבן עס קאַטאָליקן באַקעמפט, היינט געהערן זיי צו די הייסטע אָנהענגער פון אַט דעם רעגרעסיוון איינפיר.

3. די קאַטוילישע פּאַראָכיאַלע שולן הערן אויף צו זיין עטנישע שולן. וואָס העכער עס שטייגן די אַספּיראַציעס פון דער קאַטוילישער קירכע צו ווערן די מערהייט־קירכע אין אַמעריקע, אַלץ קלענער ווערט איר אינטערעס אין עטנישער אָפּגעזונדערטקייט. אַ רעליגיע, וואָס האָט די אַמביציע צו איינעמען אַ לאַנד, קאָן ניט בויען בלויז אויף מינדערהייט־גרופּעס. ווערן דעריבער פּרעמדע שפּראַכן כמעט אין גאַנצן אַרויסגעשטופּט פון די קאַטוילישער עלע־מענטאַר־שולן און פאַרנעמען אַ קלענערן אָרט אין דעם קוריקולים פון די מיטל־און הויך־שולן. נאָך מער: די קאַטוילישע מיטל־שולן גייען ביסלעכוויס אַרויס פון דעם רשות פון די באַזונדערע קלויסטערס און בעמען אַלץ מער און מער אָן דעם כאַראַקטער פון אינסטיטוציעס וואָס דאַרפן באַדינען גאַנצע שטעט. נאָך אין 1934 האָבן סילקאָקס און פישער, נאָך אַן אויספאָרשונג פון פּראָטעסטאַניש־קאַטוליש־יידישע באַציאונגען אין די פאַראייניקטע שטאַטן, פעסטגעשטעלט:

> די קאַטוילישע קירכע האָט זיך ביסלעכוויז אָפּגעקערט פון דעם געדאַנק פון פּאַ־ראָכיאַלע מיטל־שולן און האָט, אָנשטאָט דעם, געזוכט צו אַנטוויקלען קאָמונאַלע מיטל־שולן [20].

נאַטירלעך קאָנען אַזעלכע שולן זיך ניט שטעלן קיין עטנישע צילן. זינט דאָס איז געשריבן געוואָרן, האָט זיך די טענדענץ פון דער קאַטוילישער קירכע צו פאַרוואַנדלען איר שול־וועזן אין אַ ריין־רעליגיעזער אינסטיטוציע אָן צו אָנהענגען איר וועלכע עס איז עטנישע כוונות פאַרגרעסערט. בנוגע צו די פּאַ־

ראַציאַלע קאַטוילישע שולן פון די אירלענדער אין יאַנקי סיטי זיינען וואָרנער און סראָל געקומען צו דעם אויספיר:

> די שול, ווי די קירכע, איז מער ניט עטניש אי אין אַ נאַציאָנאַלן אי אין אַ רעליגיעזן זין, נאָר בלויז אין דעם רעליגיעזן זין אַליין. די עטנישקייט פון שול און קירכע ליגט אין זייער קאַטוילישקייט, וואָס זוכט ווייטער צו אָרגאַניזירן די גרופּע ווי אַן אויסגעשפּראָכענע געמיינדע [21]).

אַמאָל איז די קאַטוילישע קירכע געווען איינע פון די וויכטיקסטע צע־מענטירונגס־מיטלען צו האַלטן צוזאַמען פרעמד־שפּראַכיקע קאָלאָניעס; היינט, ווען זי וויל איר רעליגיעזע געמיינדעשקייט אויסשפּרייטן אויף דער גאַנצער באַפעלקערונג, זיינען די דאָזיקע קאָלאָניעס פאַר איר אַ שטער, ווייל זיי גיבן דעם קאַטויליציזם אַן אידענטיפיקאַציע פון מינדערהייט און אויסלענדישקייט. אַן ענלעכע טענדענץ האָבן נאָך פריער אַרויסגעוויזן די פּראָטעסטאַנטישע פּאַר־אָכיאַלע שולן. אַזוי אַז ניט בלויז די מלוכהשע שול־סיסטעם, נאָר אויך די רע־ליגיעזע, יאָגן איצט אונטער די נאַציאָנאַלע אַסימילאַציע פון די עטנישע גרופּעס.

ג. פּאָליטישע טעטיקייט

אין 1890 האָט דער אימיגראַציע־קעגנער ריטשמאָנד מאַיאָ סמיט גע־שריבן:

> דאָס אויסנוצן פּאָליטישע רעכט... גיט זיי [אימיגראַנטן] אַ העכערן סטאַטוס, ווי דער, צו וועלכן זיי זיינען געווען צוגעווינט אין דער היים, און דאָס בינדט זיי נאָטירלעך צו צו דעם נייעם לאַנד [22]).

די „נייע" אימיגראַנטן, ווי די „אַלטע", האָבן קיין אייגענע פּאָליטישע פּאַרטייען ניט געגרינדעט, הגם פון זיי — פון די „נייע" — זיינען, ווי מיר האָבן געזען, אַרויסגעקומען די שפּראַך־סעקציעס פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. אויבן האָב איך ציטירט, וואָס האַנסען האָט געזאָגט וועגן דעם קאָנ־סערוואַטיזם פון די אימיגראַנטן; דער דאָזיקער קאָנסערוואַטיזם שפּייזט זיך פון דעם פאַקט, וואָס אין אַמעריקע זיינען אַ סך אימיגראַנטן צום ערשטן מאָל אין זייער לעבן אַריינגעטראָטן אין די באַזיצנדיקע קלאַסן. אָבער ביז זיי דער־גרייכן עס, זיינען זיי גוטער מאַטעריאַל פאַר ראַדיקאַלע באַוועגונגען. דער כאַ־ראַקטעריסטישער שטריך פון דעם אימיגראַנטישן ראַדיקאַל איז דאָס, וואָס ער הייבט זיך אָן באַטייליקן אין דעם פּאָליטישן לעבן פון די פּאַראייניקטע שטאַטן נאָך איידער ער ווערט אַן אַמעריקאַנער בירגער. די דאָזיקע טעטיקייט זיינע,

האָבן מיר געזען, האָט אי אַן עטניזירנדיקע אי אַן אַסימילירנדיקע אויסווירקונג. באַוואוסטזיניקע ראַדיקאַלן זיינען אַ מינדערהייט אין יעדער אימיגראַנטן־גרופּע אָבער די „באָסעס״ פון די פּאָליטישע פּאַרטייען פאַרזעען ניט די מערהייט. און זוכן זי וואָס פריער אַריינצוציען אין דער גרויסער ווילער־מאַסע. ברייס באַשרייבט אַ סצענע, וואָס ער האָט אין די אַכציקער פון דעם 19טן יאָרהונדערט געזען אין אַן אַמעריקאַנער געריכט, וואו מען האָט איינגעשוואָרן נייע בירגער:

> סטאַדעס שמוציקע מענטשן, וואָס האָבן אויסגעזען אַזוי ווי זיי וואָלטן נאָר וואָס געהאַט אַראָפּגעקומען פון אַן אימיגראַנטן־שיף, און האָבן עס אפשר טאַקע געטאָן מיט בלויז אַ פּאָר וואָכן פריער... זיינען דורך אַ וואָרד־אַגענט פון דער פּאַרטיי, וואָס האָט זיי געפּאַקט, געבראַכט געוואָרן פאַר אַ ריכטער... און גלייך אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף דעם [שטים]־צעטל [23]).

זינט מאַסן־אימיגראַציע איז אָפּגעשטעלט געוואָרן, זעט מען מער ניט אַזעלכע סצענעס, אָבער זינט דער ערשטער וועלט־מלחמה האָט מען אויך ניט געדאַרפט אָנקומען צו אַזעלכע מיטלען כדי די אימיגראַנטן צו נאַטוראַליזירן: זיי האָבן זיך אַליין געאײַלט צו ווערן בירגער אַזוי שנעל, ווי דאָס געזעץ האָט דאָס דערלויבט. בירגערשאַפט האָט זיי געגעבן אַ חלק אין אַמעריקע. וואָס די באַציאונג פון דעם אָרום זאָל ניט האָבן געווען לגבי דעם אימיגראַנט, ווי שטאַרק מען האָט מצד געוויסע קרייזן ניט געהעצט קעגן אים, ווי פאַרשעמט ער איז ניט געווען סאָציאַל און דערשלאָגן עקאָנאָמיש, — האָט ער אָבער אויף דער פּאָליטישער וואָג געוואויגן פּונקט אַזוי פיל, ווי דער „אַריסטאָקראַטישסטער״ אַמעריקאַנער. מען האָט אים פון אַסך זאַכן געקאַנט פאַרשטויסן, אים אין אַסך פלעצער ניט אַריינגעלאָזן, — אָבער מיט זיין שטימע האָט ער געקראָגן אַ דעה אין דער פירונג פון דעם לאַנד. ער האָט באַקומען אַ געפיל „פון באַלאַנגען״. אין זיינע אייגענע אויגן, לכל הפחות, האָט ער אויפגעהערט צו זיין אַ פרעמדער.

דאָ איז נייטיק אונטערצושטרייכן נאָך איין סיבה, צו די וואָס זיינען אַנאַליזירט געוואָרן אין די פריערדיקע קאַפּיטלען פאַרוואָס עס האָבן זיך אין די פאַראייניקטע שטאַטן ניט אויסגעבילדעט קיין עטנישע פּאָליטישע פּאַרטייען. די איבערוועגנדיקע מערהייט אימיגראַנטן זיינען ניט געוואָרן בירגער אין לאַנד אויף דעם אופן ווי ברייס האָט עס באַשריבן. די מייסטע אימיגראַנטן האָבן געדאַרפט נאָכקומען אַלע פאָדערונגען פון געזעץ. דאָס מיינט, אַז זיי זיינען געוואָרן בירגער ערשט נאָך דעם, ווי זיי זיינען געווען אין לאַנד מינימום פינף יאָר, האָבן שוין געהאַט דורכגעמאַכט אַ היפּשע מאָס עקאָנאָמישע צופּאַסונג און שוין געווען אויפן וועג פון פאַרנעמען אַ באַשטימטן אָרט אין דער סאָציאַלער שיכטונג. ווען זיי האָבן באַקומען דאָס רעכט צו שטימען, האָבן זיי

דעריבער שוין געהאַט אויסגעפּורעמטע עקאָנאָמישע אינטערעסן, וואָס זיי האָבן געוואָלט מיט זייער פּאָליטישער טעטיקייט פּאַרטיידיקן. די דאָזיקע אינטערעסן זיינען שוין, אין גרויסן גאַנצן, ניט געווען פאַרבונדן מיט זייער עטנישער סביבה. בירגערשאַפט־פּאַפּירן זיינען אַן אַרויסגאַנג־וויזע פון דער עטנישער גרופּע און אַן אַריינטריט־קאַרטע צו דער אַמעריקאַנער נאַציע.

ווען דער אימיגראַנט דערגרייכט אַ מאָס עקאָנאָמישע סטאַביליזאַציע, ווערט אַ בירגער און קליבט זיך אַרויס אין אַ שענערער דירה, — הייבט ער זיך ביסלעכווייז אויך אָן צו דערנענטערן צו זיינע שכנים און מיטאַרבעטער פון אַן אַנדער עטנישן אָפּשטאַם. זיינע באַריר־פּונקטן דרויסן פון זיינע אייגענע עטנישע ראַמען האַלטן זיך אין איין מערן. ער ווערט ביסלעכווייס אַקטיוו אין אַלגעמיין־פּאַטריאָטישע און געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן און שליסט זיך אָן אין אָרגאַניזאַציעס וואָס האָבן אַ געמישטע מיטגלידערשאַפט. עס קריסטאַליזירט זיך ביי אים ביסלעכווייס אויס אַ קאָמונאַלער אינטערעס, וואָס שפּרייזט אַריבער איבער די גרעניצן פון געטאָ־באַדערפענישן. אפילו רעליגיעזע מחיצות ווערן אָפּט אָפּגעטעמפּט אין דעם פּראָצעס פון אַלגעמיינער פאַרגעזעלשאַפטלעכונג — ביי דעם ערשטן דור אַסך מער ווי ביי דעם אימיגראַנט; ביי דעם צווייטן דור אַסך מער ווי ביי דעם ערשטן, א. אז. וו. פון דעם נעמען זיך די פאַרשיידענע אינטעררעליגיעזע טעטיקייטן און אָרגאַניזאַציעס. די מערסטע פילאַנטראָפּישע לאָקאַלע אינסטיטוציעס פון אַלע רעליגיעזע גרופּעס זיינען פאַראייניקט אין שטאָטישע „קאָמיוניטי טשעסטס" און באַקומען זייערע בודזשעטן פון אַלגעמיינע שטאָטישע קאַמפּאַניעס, אין וועלכע די באַזונדערע רעליגיעזע גרופּעס באַטייליקן זיך אויף אַן אָרגאַניזירטן אופן. אין 1932 האָבן 800 אָפּטיילונגען פון דער יאַנג מענס קריסטיאַן אַסאָסיאיישאַן געהאַט אין די פאַראייניקטע שטאַטן 764,068 מיטגלידער. פון זיי האָבן 80.5 פּראָצענט אַרויסגעוויזן אַ פּרעפערענץ פאַר דער פּראָטעסטאַנטישער קירכע, 13.4 פּראָצענט פאַר דער קאַטוילישער קירכע, 3.3 פּראָצענט פאַר די יידישער סינאַגאָגע און 2.8 פּראָצענט פאַר די קירכעס פון אַנדערע גלויבנס [24]).

ווי מיר האָבן געזען אין דער ערשטער טייל, איז די אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע פול מיט ווידערשפּרוכן און ווייט ניט אַלע געניסן פון איר אין אַ גלייכער מאָס; אָבער אין גאַנצן אויסגעשלאָסן פון איר איז פונדעסטוועגן קיינער ניט. אפילו די, וואָס די אַמעריקאַנער קאָנסטיטוציע שפּרייט איבער זיי ניט אויס איר שוץ־פליגלען, האָבן אויך די אילוזיע, אַז זיי זיינען באַשטאַנד־טיילן פון דעם אַמעריקאַנער דעמאָקראַטישן אָרגאַניזם. דורך פּאָליטישער טעטיקייט, גראָבט די דעמאָקראַטישקייט פון אַמעריקע אונטער די גרופּעשקייט פון די עטנישע מינדערהייטן. אין די ווערטער פון וואַרנער און סראָל:

עס איז אַ פּאַראַדאָקס, אַז די קראַפט פון דער אַמעריקאַנער עקוואַליטאַרישקייט, וואָס פּרואווט מאַכן אַלע מענטשן אַמעריקאַניש און גלייך, און די קראַפט פון דעם קלאַסן־סדר, וואָס באַשאַפט אונטערשיידן צווישן עטנישע פעלקערשאַפטן, האָבן זיך פאַראייניקט צו אויפלייזן אונדזערע עטנישע גרופּעס [25]).

ד. רעקרעאַציע

די ראָלע פון רעקרעאַציע ווי אַ צעמענטירונגס־מיטל פון אַמעריקאַנער נאַציאָנאַליטעט איז ממש ניט אָפּצושאַצן. מיר האָבן אַסך גערעדט פון דער טיראַניי פון דער מערהייט; אין פאַרווייַלונג פאַרוואַנדלט זי זיך אין דעם פאַר־גניגן פון אַלע.

אַ צאָל אַמעריקאַנער פאַרווייַלונגען טראָגן דעם צייכן פון די רעליגיעזע רעוויוואַלען, וואָס וועגן זיי האָב איך גערעדט אין דער ערשטער טייל. זיי רופן אַרויס אַ ברענענדיקן עקסטאַז וואָס צינדט אָן אַלע צוקוקערס און צוהערערס. ווען מאַסן געפינען זיך אונטער דעם איינפלוס פון אָט דעם עקסטאַז, עקזיסטירט פאַר זיי אַבסאָלוט גאָר ניט אויסער דער בריענדיקער עמאָציאָנעלער איבערלע־בונג. עס פאַרשווינדן אונטערשיידן פון קאָליר, עס ווערן אָפּגעווישט עטנישע דיפערענצן און קלאַסן־ליניעס — עס איז דאָ בלויז די גליענדיקע לאַווע פון אַ פייער־שפּייענדיקער מאַסע. אַזעלכע סצענעס זעט מען ביי בייסבאָל־שפּילן, פערד־געיעגן, פעכט־קאָנטעסטן, באָקס־מעטשן, פוטבאָל־פאַרמעסטן א. אַז. וו. וואָרנער און סראָל ציטירן פון אַן עדיטאָריעל וואָס איז דערשינען אין אַ יאַנקי סיטיער צייטונג: „ווען איר רעדט פון דעם אַמעריקאַנער שמעלץ־טאָפּ — די פוטבאָל שפּיל קומט צו נענטער צו אויספּילן די ראָלע פון אַ שמעלצער אידער וואָסער עס איז אַנדערע באַוועגונג” [26]).

אין די מאַסן־פאַרווייַלונגען גיסט זיך דער יחיד אויף אין דעם כלל, אָבער אפילו די פאַרווייַלונגען און רעקרעאַציעס, וואָס אין זיי בלייבט דער יחיד אַ יחיד, האָבן אין די פאַראייניקטע שטאַטן אויך אָפט אַ טענדענץ צו פאַנאַנדער־שמעלצן גרופּע־באַזונדערקייט. גענוג צו דערמאָנען: די אַלגעמיינע ליטעראַ־טור און פּרעסע, קינאָ און טעאַטער, אויטאָמאָביל און ראַדיאָ. דאָס פאַרברענגען פון מער ווי אַ העלפט פון דער יוגנט אין ניו יאָרק באַשטייט, לויט דער אויס־פאָרשונג פון נעטי פּ. מעקגיל און עלען נ. מעטיוס, פון לייענען, קינאָ און טעאַטער, ראַדיאָ, אַטלעטישע שפּילן און איבונגען און אויפנעמען און באַזוכן פריינט [27]). מיט דער אויסנאַם פון דעם לעצטן, און דאָס אויך בלויז טיילוויז, האָט יעדער איינע פון די אויסגערעכנטע פאָרמען פון פאַרווייַלונג אַ דעעטני־זירנדיקע אויסווירקונג. ווי מען פאַרווייַלט זיך אין דער גרויסער ניו יאָרק, אַזוי, האָבן די לינדס געפונען, פאַרווייַלט מען זיך אין דער קליינער מידלטאָון,

אַזוי, האָבן אַנדערע פאָרשערס געפונען, פאַרווילדט מען זיך איבער גאַנץ אַמעריקע.

דאָס קינד פון דעם אימיגראַנט, שוין אָפּגערעדט פון דעם אייניקל, לייענט ניט די עטנישע פּרעסע, אָבער דערפאַר לייענט עס שוין גאָר געשמאַק די אַמעריקאַנער צייטונג און דעם אַמעריקאַנער זשורנאַל, און האָט ניט ווייניקער פון דעם יאַנקי הנאה פון די „פאַניס". דער אויטאָמאָביל האָט פאַראורזאַכט אַ רעוואָלוציע אין אַמעריקע — אין דעם לעבן פון דעם עטניקער אַזוי גוט ווי אין דעם לעבן פון דעם יאַנקי. דער אויטאָמאָביל האָט דעם אימיגראַנט, חוץ אַלעמען, געגעבן די מעגלעכקייט צו פאַרלאָזן כאָטש אויף אַ ווײַלע דאָס שמוציקע געטאָ און פאַרברענגען אין דער ברייטער אַמעריקע; צו האָבן פאַרגעניגן פון דער שענקייט פון דעם לאַנד און ניט דאַרפן דערביי אויסשטיין די חוזק־באַציאונג פון די סנאָבישע נאַטיוון. זיצנדיק ביי דעם רעדל פון אויטאָמאָביל, פילט דער אימיגראַנט, אַז ניט נאָר דער דיל פון זיין מרה־שחורה־דיקער דירה, אויך דער אַספאַלט פון דעם רחבותדיקן שאָסיי איז זיינס.

די קאָלאָסאַלע ווירקונג פון קינאָ אויף דער אַמעריקאַנער פּסיכיק האָבן פאַרנאָטירט די לינדס אין 1929, ווען זיי האָבן באַזוכט מידלטאָון צום ערשטן מאָל, און דאָס באַשטעטיקט מיט נאָך מער קראַפט אין 1937, ווען זיי זיינען דאָרט געווען צום צווייטן מאָל. אינטערעסאַנט ביז גאָר איז די סטאַטיסטיק, וואָס וואַרנער און לאַנט האָבן פאַרעפנטלעכט אין דעם ערשטן באַנד פון זייער שטודיע וועגן יאַנקי סיטי:

> כמעט אַלע מענטשן אין דעם עלטער צווישן 17 און 25 יאָר זיינען געגאַנגען אין קינאָ צום ווינציקסטן איין מאָל אין צוויי וואָכן. ווי אַ טעאַטער־דינער האָט זיך אויסגעדריקט, זיינען אפילו טשודנע מענטשן פון 17 ביז 25 יאָר אַלט, וואָס האַלטן זיך איינגעשלאָסן אין זיך אַליין די גאַנצע צייט, אויך געקומען אין קינאָ[28]).

די יאַנקיס פון יאַנקי סיטי זיינען אין 25 טעג דורכשניטלעך געווען 2.18 מאָל אין קינאָ, די עטניקערס — 2.43 מאָל[29]). צעטיילט אויף רעליגיעזע ליניעס איז דאָס בילד פון דעם קינאָ־באַזוך אין משך פון אָט די 25 טעג ווי פאָלגט:

קאַטאָליקן .... 2.31 מאָל

פּראָטעסטאַנטן .... 2.12 ״

גריכישע אָרטאָדאָקסן .... 1.40 ״

יידן .... 2.33 ״

אַן־גלויביקע .... 2.42 ״

לויט עטנישער גרופּירונג גיט דאָס בילד אויס אַזוי[30]:

יאַנקיס	2.18 מאָל	אַרמעניער	3.60 מאָל
אירלענדער	2.38 ״	פראַנצויזן	2.35 ״
גריכן	2.56 ״	איטאַליענער	2.33 ״
יידן	2.38 ״	נעגערס	6.0 ״
פּאָליאַקן	2.39 ״	רוסן	3.0 ״

די מחברים באַווייזן אַז די באַזוכערס רעקרוטירן זיך פון אַלע סאָציאַלע און עקאָנאָמישע שיכטן. די רייכסטע שטעלן צו אַ העכערע פּראָפּאָרציע באַזוכער, ווי עס קומט זיי לויט זייער צאָל, און בלויז די סאַמע אָרעמסטע שטעלן צו אַ קלענערע צאָל, ווי זייער פּראָפּאָרציע. כאַראַקטעריסטיש איז אָבער דער כמעט אייגהייטלעכער סטאַנדאַרט פון די עטניקערס. מיט אַסך באַרעכטיקונג מאַכט פּראָפעסאָר פראַנציס בראַון די קאַטעגאָרישע באַהויפּטונג: „האָליוואוד האָט אַמעריקאַניזירט דעם אימיגראַנט״[31].

אויב דער אויטאָמאָביל האָט פאַר די עטניקערס געעפנט די געאָגראַפישע אַמעריקע, אויב די קינאָ האָט זיי אַריינגעפירט אין די רייכסטע היימען פון דער אַמעריקאַנער אַריסטאָקראַטיע, — האָט די ראַדיאָ אַריינגעטראָגן אַמעריקע צו זיי אין שטוב. די לעצטע פעסטונג פון גרופּעשער אָפּגעשלאָסנקייט — די היים — איז איינגענומען געוואָרן. ניטאָ מער קיין אָפּגעגרעניצטער עטנישער אינדזל.

דאָס, וואָס עקאָנאָמישע איינאָרדנונג, פּאָליטישע טעטיקייט, געזעלשאַפטלעכע פאַרבינדונג און בילדונג הייבן אָן פון דרויסן, פאַרענדיקט רעקרעאַציע פון אינווייניק. קעגן די ערשטע שטעלט זיך נאָך אַמאָל דער עטניקער, אָדער ער פּרואווט זיי אָפּווענדן פון זייער אומפאַרמיידלעכן אַסימילירנדיקן אויסגאַנג; פון די לעצטע האָט ער הנאה.

ה. געמישטע חתונות

דר. קריסטין גאַליטצי טיילט איין דעם פּראָצעס פון אַסימילאַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין דריי עטאַפּן: 1) דער עקאָנאָמיש־טעכנאָלאָגישער עטאַפּ, וואָס פאָדערט צופּאַסונג צו נייע אַרבעטס־מעטאָדן; 2) דער קולטורעלער עטאַפּ, וואָס באַטייט דאָס אָפּזאָגן זיך פון אַלטע קולטור־שטריכן און דאָס אַדאָפּטירן נייע; 3) דער עטנישער עטאַפּ, וואָס שליסט איין געמישטע חתונות. די איינטיילונג איז אַ ריכטיקע, אָבער עס גייט ניט אַלע מאָל אין דעם געגעבענעם

סדר. אין אַזאַ אוממשפּחהדיקער איינוואַנדערונג, ווי עס איז געווען די „נייע", הייבט זיך אַסימילאַציע אַמאָל אָן מיט דער געמישטער חתונה; זי העלפֿט צו אין דער עקאָנאָמישער איינאָרדנונג און שטויסט צו קולטורעלער צופּאַסונג. פּראָפֿעסאָר יוליוס דרעקסלער, וואָס מיט זיין גרינטלעכער אויספֿאָרשונג פֿון געמישטע חתונות וועלן מיר זיך באַלד באַקענען, ניט דעם ווייטערדיקן סך הכל פֿון די סיבות וואָס פֿירן צו געמישטע חתונות:

עודף פֿון מענער אין חתונה־עלטער איבער פֿרויען אין חתונה־עלטער, העכערונג פֿון דעם עקאָנאָמישן סטאַטוס, און אַ פֿאַרקלענערונג אין דער אינטענסיווקייט פֿון דער גרופּע באַוואוסטזיניקייט אָדער אין דער באַציאונג פֿון גרופּע־סאָלידאַריטעט. אין דעם ערשטן דור איז דער ערשטער פֿון די דאָזיקע פֿאַקטאָרן דער צום מייַנסטן ווירקזאַמער; אין דעם צווייטן דור שפּילן די לעצטע די וויכטיקסטע ראָלע. דער פֿאַקטאָר פֿון עקאָנאָמישן סטאַטוס בלייבט אומגעפֿער קאָנסטאַנט צווישן די צוויי אַנדערע[32].

קיין אינדיווידועלער אַקט האָט ניט אַזאַ צעטרייסלענדיקע ווירקונג אויף גרופּישער אַפֿיליאַציע, ווי אַ געמישטע חתונה. זעלטן־ווען לאָזט אַזאַ חתונה איבער אומפֿאַרענדערט די באַציאונגען צווישן די חתונה־געהאַטע און זייער עטנישער סביבה. די קינדער, וואָס קומען אַרויס פֿון אַזעלכע חתונות, מוז מיט דער גרופּע לכל הפּחות פֿון איינעם פֿון זייערע עלטערן ענדגילטיק רייסן. פֿאַר זיך אַליין איז אַ געמישטע חתונה אַן אויסדרוק פֿון לויזקייט אָדער אינדיפֿערענץ אין דער באַציאונג פֿון דעם נוגע בדבר צו זיין עטנישער אָדער רעליגיעזער גרופּע. עס פּאַסירט אָבער זייער אָפֿט, אַז דער חתונה־געהאַטער בלייבט אין זיין אייגענער עטנישער געמיינדע און ברענגט נאָך אַהין אַריין דעם עוזר כנגד. סביבה באַשטימט אין אַ גרויסער מאָס די גרופּע־אידענטיפֿיקאַציע פֿון דעם געמישטן פּאָרל. אויב, למשל, אַ ייד, וואָס האָט חתונה מיט אַ קריסט, בלייבט נאָך דער חתונה לעבן אין אַ יידישער סביבה, זיינען די אויסזיכטן, אַז די משפּחה וועט בלייבן יידיש. איז די סביבה נאָך דער חתונה אַ קריסטלעכע — וועט דאָס פֿאַרקערטע אומפֿאַרמיידלעך געשען. אָבער אפֿילו אין דעם ערשטן פֿאַל וועט דער רעזולטאַט אויך זיין אַ פֿאַרשנעלערונג פֿון דעם אַסימילאַציע־פּראָצעס.

אויב מיר זאָלן געמישטע חתונות דעפֿינירן, ווי חתונות וואָס טרעטן אַרויס פֿון דעם קרייז פֿון דער אייגענער סביבה, וועלן מיר זען אַז זיי גייען אויף דריי ליניעס: 1) חתונות, וואָס טרעטן אַריבער עטנישע גרעניצן; 2) חתונות, וואָס טרעטן אַריבער רעליגיעזע גרעניצן, און 3) חתונות, וואָס טרעטן אַריבער ראַסן־גרעניצן. אויף וויפֿיל מיר פֿאַרשטייען אונטער ראַסן־גרעניצן קאָלירן פֿון הויט, זיינען זיי, פֿון דעם שטאַנדפּונקט פֿון דעם פּראָבלעם וואָס מיר באַהאַנדלען דאָ, ניט וויכטיק; שוין דערפֿאַר אַליין, ווייל די קינדער פֿון חתונות

צווישן ווייסע און שוואַרצע וועלן קיין מאָל ניט באַטראַכט אין די פאַראייניקטע שטאַטן פאַר עפּעס אַנדערש ווי שוואַרצע. מיר וועלן זיך דעריבער קאָנצענטרירן אויף די ערשטע צוויי קאַטעגאָריעס.

טאַבעלע 8. פאַרטיילונג פון די חתונות פון פרעמד־געבוירענע חתנים אָדער כלות אין ניו יאָרק שטאַט (חוץ דער שטאָט ניו יאָרק) אין 1929 [33].

געבוירן־לאַנד פון חתנים	בירגער פון פאַר. שטאַטן (פראָצ.)	חתונה געהאַט מיט: אַ צווייטער אויס־לענדישער נאַציאָ־נאַליטעט (פראָצ.)	דער זעלביקער נאַציאָנאַליטעט (פראָצ.)
עסטרייך	56.4	21.8	21.8
קאַנאַדע	68.0	6.7	25.3
דענמאַרק, נאָרוועגיע, שוועדן	50.4	13.5	36.1
ענגלאַנד, שאָטלאַנד, וועלש	59.6	11.4	29.0
דייטשלאַנד	37.1	7.4	55.5
אונגאַרן	53.7	13.0	33.3
אירלאַנד	43.4	10.3	46.3
איטאַליע	64.6	3.6	31.8
פּוילן	54.2	8.2	37.6
רוסלאַנד	52.6	17.6	29.8
געבוירן־לאַנד פון כלות			
עסטרייך	42.6	33.1	24.3
קאַנאַדע	62.8	10.7	26.5
דענמאַרק, נאָרוועגיע, שוועדן	32.2	8.1	59.7
ענגלאַנד, שאָטלאַנד, וועלש	49.9	15.0	35.1
דייטשלאַנד	22.6	11.3	66.1
אונגאַרן	34.7	27.4	37.9
אירלאַנד	45.0	15.8	39.2
איטאַליע	27.6	4.0	68.4
פּוילן	40.7	10.4	48.9
רוסלאַנד	37.3	20.2	42.5

אַז עס איז אין די פּאַראייניקטע שטאַטן בוכשטעבלעך ניטאָ קיין איין רעליגיעזע אָדער עטנישע גרופּע, וואָס זאָל ניט אַרויסגעבן קיין באַטייטיקע צאָל געמישטע חתונות, קאָן מען זען פון דער טאַבעלע (נומ. 8), וואָס ט. דזש. וואופּטער דזשוניאָר האָט צונויפגעשטעלט פון חתונות אין דעם שטאַט ניו יאָרק (די שטאָט ניו יאָרק גייט דאָ ניט אַריין), אין דעם יאָר 1929, וואָס אין זיי איז אָדער דער חתן אָדער די כלה געווען אַן אימיגראַנט.

אויב עס איז ניט קלאָר פון דער טאַבעלע, וויפיל פון די חתונות מיט אַמעריקאַנער בירגער מען קאָן באַטראַכטן פאַר געמישטע, מחמת צווישן זיי איז זיכער דאָ אַ גרויסע צאָל מיטגלידער פון די זעלביקע עטנישע גרופּעס פון וועלכע עס שטאַמען די חתנים און כלות, קאָן אָבער קיין ספק ניט זיין וועגן דעם באַטייט פון חתונות צווישן פּערזאָנען פון געמישטע נאַציאָנאַליטעטן. די דאָזיקע האָבן אין דורכשניט אויסגעמאַכט 11.7 פּראָצ. פאַר חתנים און 15.6 פּראָצ. פאַר כלות. ווען מען דערמאָנט זיך, אַז די טאַבעלע איז בלויז פון אימיגראַנטישע חתונות, איז דער פּראָצענט אַ הויכער.

וואָס איז שייך דער שטאָט ניו יאָרק, האָט דר. דרעקסלער געפונען, אויף דעם סמך פון 100,000 חתונה־סערטיפיקאַטן וואָס זיינען דורך דער שטאָט אַרויסגעגעבן געוואָרן צווישן 1908 און 1912, אַז באַלד פערצן פּראָצענט (13.59) פון אַלע חתונות זיינען געווען געמישטע. אָט דער פּראָצענט באַקומט זיך, ווען מען באַטראַכט די אַלגעמיינען צאָל חתונות; פאַרטיילט מען אָבער די דאָזיקע צאָל אויף דורות — באַקומט מען שוין גאָר אַן אַנדער סך הכל. בעת 10.39 פּראָצ. מענער פון דעם ערשטן דור האָבן חתונה דרויסן פון זייער אייגענער גרופּע, איז דער פּראָצענט פאַר דעם צווייטן דור — 32.40. ביי פרויען איז די פאַרטיילונג: 10.10 פּראָצענט פאַרן ערשטן דור, 30.12 פאַרן צווייטן. אין פאַרגלייך מיט דעם ערשטן דור, ווייזט דער צווייטער דור אַ פאַרגרעסערונג פון אומגעפער 300 פּראָצענט אין דער צאָל געמישטע חתונות[84].

אַן ענלעכע לאַגע האָט דר. ברונער געפונען צווישן פאַרמערס. זיין אויספאָרשונג, וואָס איז שוין עטלעכע מאָל דערמאָנט געוואָרן אויף די פריער־דיקע זייטן, איז אויך די גרינטלעכסטע שטודיע וואָס איז ביז איצט פאַר־עפנטלעכט געוואָרן וועגן געמישטע חתונות אין די לאַנדווירטשאַפטלעכע גע־ביטן. די דאָזיקע שטודיע נעמט אַרום 44,643 אַפּליקאַציעס אויף חתונה־סער־טיפיקאַטן אין די שטאַטן נעבראַסקאַ, וויסקאָנסין און ניו יאָרק (דער לעצטער שליסט ניט איין די שטאָט ניו יאָרק). די אַפּליקאַנטן זיינען אָדער אַליין אי־מיגראַנטן אָדער געבוירטיקע, וואָס אָדער ביי דעם חתן אָדער ביי דער כלה זיינען די עלטערן פרעמד־געבוירענע. בלויז רוראַלע איינוואוינער, מערסטנ־טיילס פון פאַרמס, זיינען געציילט געוואָרן. חוץ אַלע אַנדערע מעלות, האָט די

דאָזיקע שטודיע דעם ספּעציעלן ווערט, וואָס זי נעמט אַרום צוויי פּעריאָדן און גיט דערפאַר אַ מעגלעכקייט אי צו פאַרגלייכן די לאַגע פון פאַר דער ערשטער מלחמה מיט דער לאַגע נאָך איר, אי צו פאַרגלייכן טענדענצן מיט רעאַלע פּראָצעסן. אין נעבראַסקאַ זיינען די צוויי פּעריאָדן: 1909־13 און 1921־25; אין וויסקאָנסין: 1908־12 און 1920־24; אין ניו יאָרק שטאַט: 1908־12 און 1921־25. פון דער גאַנצער צאָל אויסגעפאָרשטע חתונות קומען 57.5 פּראָצענט פון ניו יאָרק שטאַט, די איבריקע 42.5 פּראָצענט איז גלייך אויף גלייך צעטיילט צווישן די צוויי אַנדערע שטאַטן.

ברונער האָט די חתונות איינגעטיילט אין דריי קאַטעגאָריעס: 1) חתונות פון אימיגראַנטן אין דער אייגענער עטנישער גרופּע (ברונער נוצט דעם טערמין: ראַסן־גרופּע) האָט ער אָנגערופן אינערלעכער אויסוואַל (אין־טשאָיס); 2) חתונות צווישן אימיגראַנטן פון געמישטע אייראָפּעאישע גרופּעס האָט ער אָנגערופן אינטער־אויסוואַל (אינטער־טשאָיס); 3) די חתונות פון אימיגראַנטן צו געבירטיקע, וועמענס עלטערן זיינען אויך געבירטיקע, האָט ער אָנגערופן דרויסן־אויסוואַל (אַוט־טשאָיס).

עס איז ניט נייטיק אַריינצוגיין אין איינצלהייטן וועגן די ציפערן, וויכטיק זיינען די אַלגעמיינע שלוסן — און זיי באַווייזן, אַז די צאָל געמישטע חתונות איז אין דער לאַנדווירטשאַפט ניט קלענער, נאָר גרעסער, ווי אין די שטעט. צווישן די זין פון אימיגראַנטן איז די טענדענץ צו דרויסן־אויסוואַל צוויי מאָל גרעסער ווי ביי זייערע עלטערן. אין נעבראַסקאַ און ניו יאָרק שטאַט איז כמעט יעדער צווייטע חתונה פון אַ זון פון אַן אימיגראַנט — אַ חתונה פון אַט דעם מין. פאַרגלייכט מען די לאַגע פאַר און נאָך דער ערשטער מלחמה, מערקט מען אַ כסדרדיקן וואוקס אין דער צאָל געמישטע חתונות צווישן אימיגראַנטן און זייערע קינדער ניט געקוקט אויף דעם, וואָס אין דער צווישן־צייט זיינען אַריינגעקומען אין די דריי שטאַטן אַסך אימיגראַנטן און די דיספּראָפּאָרציע אין דער צאָל מענער און פרויען איז קלענער געוואָרן. פאַר דער מלחמה איז איינע פון יעדע צען חתונות געווען אַ געמישטע, נאָך דער מלחמה — איינע פון יעדע אַכט. דרויסן־אויסוואַל האָט געגעבן אַ קענטיקן שפּרונג אַרויף לגבי אינטער־אויסוואַל. דאָס הייסט: האָט שוין איינער חתונה געהאַט דרויסן פון זיין גרופּע, האָט ער בעסער געוואָלט אַ נאַטיווע כלה איידער אַן אימיגראַנטקע וואָס קומט ניט פון זיין אָפּשטאַם־לאַנד. אין פאַרגלייך מיט פאַר־דער־מלחמה האָט זיך די צאָל דרויסן־אויסוואַל חתונות פאַרגרעסערט: אין נעבראַסקאַ — דריי־און־אַ־האַלב מאָל, אין וויסקאָנסין — פינף מאָל, אין ניו יאָרק — אויף אַ פערטל. דר. ברונער קומט צו דעם אויספיר, אַז הגם די פאַרגרעסערונג אין דער צאָל געמישטע חתונות האָט זיך געמערקט מער צווישן די אָפּשטאַמיקע

פֿון מערבֿ־אייראָפּע ווי פֿון מזרח־אייראָפּע, איז זי אָבער צו געפֿינען ביי אַלע־מען. „די אונטערשיידן, וואָס מען האָט באַמערקט אין דער גאַנצער גרופּע צווישן די צוויי פּעריאָדן, זיינען אָבער געווען קענטיק אין יעדער נאַציאָנאַליטעטן־גרופּע [באַזונדער]. דאָס מיינט, אַז די פֿאַרגרעסערונג אין דרויסן־אויסוואַל אין דעם נאָך־מלחמה פּעריאָד לגבי דעם פֿאַר־מלחמה פּעריאָד איז ניט אַן ענין פֿון איין גרופּע פֿרעמד־געבוירענע, נאָר אַז אַלע האָבן אין דעם אַ חלק“ [35]).

וואָופּטער, דרעקסלער, ברונער און אַנדערע פֿאָרשערס אויף דעם געביט פֿון געמישטע חתונות שטרייכן אַלע אונטער דעם אַל־עטנישן פֿאַרנעם פֿון דער דאָזיקער דערשיינונג. עס איז אָבער אינטערעסאַנט צו באַמערקן, אַז בעת די צאָל גרופּעס, צווישן וועלכע אימיגראַנטן קלייבן זיך אויס זייער זיווג, איז אַ גאַנץ גרויסע, ווערט אָבער די צאָל איינגעשרומפּן ביי די קינדער פֿון די אימיג־ראַנטן. די טענדענץ צווישן זיי איז שוין ניט צו זוכן אַ חתן אָדער אַ כלה וואו נאָר סע לאָזט זיך, נאָר צו זוכן זיי צווישן די מער־סטאַביליזירטע און בע־סער־סיטואירטע גרופּעס, דער עיקר — צווישן די אָפּשטאַמיקע פֿון מערבֿ־אייראָפּע, וועלכע אָדער זיי געהערן אַליין צו דער אַמעריקאַנער „אַריסטאָקראַ־טיע“ אָדער זיינען ניט צו פֿיל שיכטן אָפּגערוקט פֿון איר. דרעקסלער באַ־וויזט, אַז דער ערשטער דור זוכט שדוכים אין אַ קרייז פֿון 12 נאַציאָנאַליטעטן, דער צווייטער דור פֿאַרשמעלערט דעם קרייז ביז 6. דרעקסלער דערקלערט:

> דער קענטיקער פּראָצעס פֿון סעלעקציע אין דעם צווייטן דור רעזולטירט אין דעם אויסקלייב פֿון אַ גרופּע נאַציאָנאַליטעטן וואָס איז דער עיקר פֿון צפֿון־ און צפֿון־מערבֿ־אייראָפּע [34]).

דאָס איז אַקוראַט, וואָס דר. ברונער האָט געפֿונען. דרעקסלער מיינט, אַז דאָס נעמט זיך פֿון דעם, וואָס עס זיינען דאָ אין לאַנד מער אַנגלאָ־זאַקסישע און טעוטאָנישע עלעמענטן ווי אַנדערע, אָבער ברונער באַווייזט, אַז דאָס איז ווייט פֿון צו זיין די פֿולע דערקלערונג. איין זאַך איז זיכער: די, וואָס שניידן דורך עטנישע און רעליגיעזע גרענעצן, ווילן זיך בעסער משדך זיין מיט די מער־אַמעריקאַניזירטע גרופּעס. דרעקסלער שטעלט פֿעסט, אַז די קלענסטע צאָל געמישטע חתונות קומט פֿאָר צווישן מענטשן פֿון די העכסטע און ניד־ריקסטע קולטור־פֿלאַכן און די גרעסטע צאָל — צווישן מענטשן פֿון מיטלער קולטור־פֿלאַך.

„...דריי פֿערטל פֿון די מענער וואָס מישן זיך אין זייערע חתונות“ — זאָגט דרעקסלער — „געפֿינען זיך אין באַשעפֿטיקונג־גרופּעס וואָס אַנטשפּרעכן דעם מיטלען ניוואָ, דהיינו, אין קאָמערץ און האַנדל, אין פֿאַב־ריקאַציע און מעכאַנישע אונטערנעמונגען, און אין פּערזענלעכע און הויז־

דינסטן, בעת בלויז אַרום 10 פּראָצענט זיינען פּראָפעסיאָנאַלן און אַרום 12 פּראָצענט אומקוואַליפיצירטע אַרבעטער. דאָס זעלביקע איז אמת בנוגע צו פרויען וואָס מישן זיך אין זייערע חתונות. כמעט 87 פּראָצענט פון זיי קאָן מען געפינען אין די מיטעלע באַשעפטיקונג־ און קולטור־גרופּעס״ [37]). דאָס אין אַ פאַקט, וואָס עס וועט זיין כדאי אים צו געדענקען ווען די רייד וועט זיין פון יידן. זיין באַטייט איז אַ קלאָרער: געמישטע חתונות הייבן זיך אָן אין אַ גרויסן פאַרנעם דאַן, ווען דער פּראָצעס פון עקאָנאָמישן און סאָציאַלן פּראָגרעס האָט שוין דורכגעמאַכט די ערשטע עטאַפּן, און פאַרהאַקן זיך ביי די טויערן פון רייכסטע און פאַרנעמסטע משפחות, וועלכע געהערן צו די עקסלוזיווסטע סאָציאַלע שיכטן. דאָס איז געווען די לאַגע אין דער מעטראָפּאָליע ניו יאָרק פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה און אזוי איז דאָס אויך געווען אין דער פּראָווינציעלער יאַנקי סיטי ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה. די אַריסטאָקראַטיע פון יאַנקי סיטי וואוינט אויף היל סטריט — אַ גאַס, וואָס איז געבליבן עטניקערס־ריין אין משך פון הונדערט יאָר.

ניט ווייט פון היל סטריט אין יאַנקי סיטי געפינט זיך וואונסאָקעט, ראָד איילאַנד. דאָרט האָט בעסי בלום וועסעל געפונען אין 1926, אַז 17.8 פּראָצענט פון 2876 חתונות, וואָס האָבן אַרומגענומען 5752 מענטשן, זיינען געווען געמישטע. לויט דורות, זיינען די געמישטע חתונות געווען פאַרטיילט אַזוי: 9.6 פּראָצענט פון די חתונות ביי דעם ערשטן דור זיינען געווען געמישטע; 20.9 ביי דעם צווייטן דור; 40.4 פּראָצענט ביי דעם דריטן און 3/2 דורות (די לעצטע קאַטעגאָריע באַשטייט פון געבוירטיקע, וואָס איינער פון זייערע עלטערן איז געבוירן אין אַמעריקע און דער צווייטער אין אויסלאַנד) [38]). ווען מען זאָל פאַר מענטשן פון געמישטן בלוט באַטראַכטן אַזעלכע, וואָס זייערע צוויי באָבעס און צוויי זיידעס זיינען ניט פון דעם זעלביקן שטאַם, וועט זיך באַקומען, אַז 12.6 פון די פראַנצויזיש־קאַנאַדער קינדער אין וואונסאָקעט איז פון געמישטן בלוט; 36.9 פון די ענגלישע; 40.9 פון די אירלענדישע; 8.2 פּראָצענט פון די סלאַווישע; 3.5 פּראָצענט פון די איטאַליענישע און 2.6 פּראָצ. פון די יידישע [39]). דאָ האָבן מיר שוין ניט נאָר קולטורעלע אַסימילאַציע, נאָר אויך ביאָלאָגישע.

ו. סומירונג

סומירן דעם אינהאַלט פון אָט דעם קאַפּיטל וויל איך מיט די ווערטער פון מאָריץ ר. דייווי וואָס איך ציטיר פון דעם בוך „אייך אַמעריקע״, וואָס איז אין 1945 אַרויס אונטער דער רעדאַקציע פון בראַון און רוטשעק:

> אַסימילאַציע ווערט צוגעאײלט דורך: באַציאונגען וואָס ווערן געבוירן פון דערפאָלגרייכער צופּאַסונג צו דעם לעבן אין אַמעריקע; עקאָנאָמישע פּראָספּעריטעט, ספּעציעל ווען עס איז אין קאָנטראַסט צו די באַדינגונגען פון שווערקייט און אָרעמקייט אין דעם היימלאַנד; אַ רעאַליזירונג פון גרעסערע מעגלעכקייטן דאָ ניט נאָר אויף דעם עקאָנאָמישן געביט, נאָר אויך אין ענינים פון געזונט, בילדונג, פּאָליטישן אַנטייל, אַזוי גוט ווי אין פרייהייט פון געדאַנק און אַקציע; אַ געלעגנהייט זיך איינצושאַפן אַ העכערן סטאַטוס, וואָס איז צום טייל אַ רעזולטאַט פון דער פליסיקייט פון קלאַסן ליניעס; סאָציאַלע נאָכמאַכונג פון די העכערע קלאַסן; אַ גייסט פון פריינטלעכקייט מצד נאַטיווע אַמעריקאַנער...[40].

.24

אין דעצעמבער, 1939 איז אויף אַ פאַרזאַמלונג פון דער אַמעריקאַנער היסטאָרישער געזעלשאַפט פאַרגעקומען אַ דיסקוסיע וועגן עטנישע גרופּעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן. די פאַרהאַנדלונגען זיינען פאַרעפנטלעכט אין אַ בוך, וואָס איז אַרויס אונטער דער רעדאַקציע פון קאַראָלינאַ פ. ווער. זי אַליין האָט געהאַט אויף דער פאַרזאַמלונג אָט וואָס צו זאָגן:

> די גרויסע מערהייט פון ניי־געקומענע האָט אין משך פון די פאַרגאַנגענע 100 יאָר געפונען דעם וועג צו די שטעט גיכער ווי צו לאַנד. דאָ האָט מען זיי אונטערגעוואָרפן, טראָץ זייערע געטאָס און קליין־איטאַליעס, צו אַ מיליי, וואָס איז אין אַסך פּרטים די צום מייַנסטן סטאַנדאַרטיזירטע וואָס די וועלט האָט ווען עס איז געזען. די רעגימענטאַציע פון אינדוסטריעלער דיסציפּלין און די רוטין פון שטאָטישן לעבן האָבן אומפאַרמיידלעך אויסגעפורעמט מענטשן צו אַן אַלגעמיינעם שטייגער פון לעבן און האָבן שמעלער געמאַכט דעם קרייז פון מערקבאַרע אונטערשיידן און גרופּע־אייגנאַרטן[1].

פון דעם איז צו זען, ווי ווייט עס איז שוין אַוועק דער פּראָצעס פון עטנישער אויסגלייכונג. אָבער מען טאָר ניט מאַכן דעם אויספיר, אַז דער פּראָצעס איז שוין פאַרענדיקט. ווייט ניט. די מיליאָנען אימיגראַנטן וואָס זיינען נאָך דאָ אין לאַנד; די אַריבער צוויי־צענדליק מיליאָן אַמעריקאַנער איינוואוינער וואָס האָבן אָנגעגעבן ניט־ענגליש פאַר זייער מאַמע־לשון; די מיליאָנען מיטגלידער פון די הונדערטער אימיגראַנטישע אָרגאַניזאַציעס; די מיליאָנען לייענערס פון דער פרעמד־שפּראַכיקער פּרעסע; די טויזנטער לאַנדסמאַנשאַפטן; די נאָך־פאַראַנענע גרויסע צאָל געטאָס און עטנישע קאָלאָניעס; די פאַרבינדונג פון מיליאָנען איינוואוינער אין די פאַראייניקטע שטאַטן מיט זייערע קרובים און פריינט אין אַנדערע לענדער; — אָט דאָס אַלץ שטעלט מיט זיך פאָר אַ פיזישן יסוד פון עטנישער השפעה, וואָס וועט נאָך אָנהאַלטן אַ גאַנץ לאַנגע צייט.

דער גייסטיקער יסוד פון דער עטנישער השפעה איז אין אַ באַשטימטן זין נאָך אַ פעסטערער דערפאַר, ווייל ער ווירקט מערסטנטיילס אומבאַוואוסט־זיניק. מען קאָן אים דעריבער ניט אַזוי גרינג צעטרייסלען, ווי דעם פיזישן יסוד. זאָגט טאַקע דזשיימס ברייס אין דער הקדמה צו אַ שפּעטערדיקער אויס־גאַבע פון זיין קלאַסיש ווערק וועגן אַמעריקע, נאָך דעם, ווי ער האָט איינגעזען, אַז די עטנישע גרופּעס פאַרשווינדן ניט אַזוי גיך, ווי ער האָט פאָראויסגעזאָגט בעת די ערשטע אויסגאַבע איז דערשינען אין 1888:

עס איז קיין מאָל אין ערגעץ ניט געווען אַ סביבה פון אַ מער איבערצייגנדיקער און באַצווינגענדיקער קראַפט ווי די, אין וועלכער דער אימיגראַנט ווערט אַריינ־געשליידערט ווען ער קומט אָן אין אַמעריקע. ער שיינט צו צעגיין אין איר אַזוי ווי אַ שטיקל צוקער צעגייט אין אַ גלאָז טיי. און דאָך איז עס ניט מעגלעך פאַר וועמען עס איז ניט צו גלייבן, אַז די השפעה פון ירושה בלייבט [2]).

ווי שטאַרק עס איז דער כח פון אַט דער השפעה קען מען זען אין די צייטן, ווען אייראָפּע ווערט אַריינגעצויגן אין אַ מלחמה, אין וועלכער אַמעריקע באַטיי־ליקט זיך ניט, אָדער ווען עפּעס אַ געפאַר לאָזט זיך אַראָפּ איבער אַ אויסלענ־דישער מדינה. לויט טאָמאַס בוירדזשעסן, האָבן צווישן 40 און 50 טויזנט גריכן פרייוויליק פאַרלאָזט אַמעריקע אין דער צייט פון דער באַלקאַנישער מלחמה מיט טערקיי, אין 1912, און געפאָרן העלפן גריכנלאַנד געווינען דעם קריג [3]). דרעקסלער ברענגט סטאַטיסטיק צו באַווייזן, ווי גרויס עס איז געווען די צאָל פון די מענטשן, וואָס האָבן אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה זיך אומגעקערט פון אַמעריקע צו זייערע היימלענדער, כדי צו קאָנען נעמען אַנטייל אין די שלאַכטן: בלויז אין אַ פּאָר טעג האָבן זיך אין ניו יאָרק אַליין רעגיסטרירט אַרום 3000 דייטשן און אַן ענלעכע צאָל פראַנצויזן. אין איין טאָג — אָקטאָבער דעם 12טן, 1915 — זיינען 2500 גריכן אָפּגעפאָרן פון ניו דזשוירסי. איטאַליענער זיינען אָפּגעפאָרן אין אַ דורכשניט פון 3 ביז 5 טויזנט אַ וואָך; זייער סך הכל האָט דערגרייכט אין די הונדערטער טויזנטער. עס האָבן זיך אויך אומגעקערט צענדליקער טויזנטער ענגלענדער, סלאַוון אַ. ז. וו. [4]). כמעט אַלע צוריקגעפאָרענע זיינען געווען אימיגראַנטן, אָבער זייערע דאָ־געבוירענע קינדער און אייניקלעך האָבן — ביז אַמעריקע איז אַליין אַריינגעטראָטן אין דער מלחמה — אַרויסגעוויזן אָפענע סימפּאַטיע פאַר די לענדער פון זייער עטנישן אָפּשטאַם און געשטיצט די לעצטע מיט אַלץ, וואָס זיי האָבן געקאָנט.

אַ ווייטערדיקן באַווייז, ווי שטאַרק עס איז נאָך עטנישע השפעה אין די פאַראייניקטע שטאַטן, שטעלט צו דער ניט־קליינער דערפאַלג, וואָס אויסלענדישע

מלוכות האָבן דאָ געהאַט מיט זייער פּראָפּאַגאַנדע צווישן די אָפּשטאַמיקע פון זייערע לענדער, אַריינגערעכנט דעם צווייטן און דריטן דור. די דאָזיקע פּראָפּאַגאַנדע איז גראָד נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה זייער שטאַרק אויסגעברייט געוואָרן, ספּעציעל מצד די טאָטאַליטאַרע רעזשימען, וואָס האָבן פאַרכאַפּט די מאַכט אין אַ צאָל לענדער. דער דערפאָלג פון דער פאַשיסטישער פּראָפּאַגאַנדע צווישן די היגע איטאַליענער און דער נאַצישער פּראָפּאַגאַנדע צווישן די היגע דייטשן איז קודם כל דער רעזולטאַט פון דעם, וואָס ביי גרויסע טיילן זייערע איז די צוגעבונדקייט צו זייערע אַלטע לענדער געווען שטאַרקער, ווי די ליבע צו זייער נייעם לאַנד. אויף איין וואָגשאָל איז געלעגן דער אַלטער נאַציאָנאַליזם אויף דער אַנדערער — אַ נאָך שוואַך־אַנטוויקלטער נייער פּאַטריאָטיזם; אין אַסך פאַלן האָט דער ערשטער איבערגעוואויגן. אַנדערע אויסלענדישע מלוכות, הגם זיי זיינען ניט געווען אַזוי דערפאָלגרייך מיט זייער פּראָפּאַגאַנדע ווי די טאָטאַליטאַרע רעזשימען, האָבן אויך דערגרייכט היפּשע רעזולטאַטן, ספּעציעל צווישן די שפּעטערדיקע אימיגראַנטן.

דאָס איז נאַטירלעך. די עטנישע קאָלאָניעס פון די „נייע" אימיגראַנטן עקזיסטירן נאָך און די פאַרבינדונג פון זייערע איינוואוינער מיט די עמיגראַציע־לענדער איז נאָך אַן אינטימע. דאָ האָט אָבער אויך געווירקט אַ צווייטער פאַקטאָר. די ערשטע מלחמה האָט נאַציאָנאַל באַפרייט אַ צאָל אונטערדריקטע פעלקער אין אייראָפּע. מען האָט געקאָנט דערוואַרטן, אַז דאָס זאָל ביסלעכוויים באַפרייען די אימיגראַנטן פון די דאָזיקע לענדער אין די פאַראייניקטע שטאַטן פון אַ געפיל פון נאַציאָנאַלער געקריוודעטקייט און פאַרשנעלערן זייער אינטעגראַציע אין דער היגער סביבה. גלייך נאָך דער מלחמה האָט פלאָריאַן זנאַניעצקי געשריבן:

> די פּאַטריאָטישע עקזולטאַציע וואָס איז אַרויסגערופן דורך דער אונטערדריקונג פון פּוילן, דורך די אַלע הכנות פאַר נאַציאָנאַלן קאַמף, דורך די אַלץ דערוואַרטונגען אַז פּוילן וועט באַפרייט ווערן — וועט קלענער ווערן גאָר אין גיכן צווישן יענע, וואָס וועלן באַשליסן צו בלייבן דאָ אין לאַנד. עס וועט מער ניט זיין דאָס געפיל אַז עס איז אַ פליכט אויפצוהאַלטן אומבאַשעדיקט פּוילישע אידעאַלן, קיין געפיל פון שולדיקייט וועט ניט זיין פאַרבונדן מיט דער אַמעריקאַניזאַציע [5].

דער פּראָגנאָז איז געווען אַ ריכטיקער, ווי די אַנטוויקלונג אין די וויטערדיקע עטלעכע יאָר האָט באַוויזן, און ער שטימט אין גאַנצן מיט די טעזן, וואָס איך האָב אויבן פאָרמולירט. אָבער דער אויפשטייג פון פאַשיזם און נאַציזם אין אייראָפּע האָט געשטעלט אין געפאַר די זעלבסטשטענדיקייט פון די באַפרייטע פעלקער און דער נאַציאָנאַליזם פון זייערע אָפּשטאַמיקע אין די פאַראייניקטע שטאַטן האָט זיך אָנגעצונדן מיט אַ באַנייטן פלאַם.

דעם פאשיא־נאציזם איז אויך געלונגען אריינצוברענגען א געפיל פון נאציאנאלער געקריוודעטקייט ביי עטנישע גרופעס וואס האבן עס פריער ניט געהאט. אויסנוצנדיק דעם ווערסאילער שלום, האבן די נאציס געהאלטן אין איין דערמאנען די דייטשן וויפיל זיי האבן נאציאנאל פארלוירן אין דער מלחמה און די פאשיסטן האבן געהאלטן אין איין דערמאנען די איטאליענער ווי וויניק זיי האבן געוואונען. פון דער אנדערער זייט האט דער פאקט, וואס די סאמע עקזיסטענץ פון ענגלאנד איז געשטאנען אין קאן אין דער צווייטער וועלט־מלחמה, ניט געקאנט ניט האבן קיין ווירקונג אויף דעם דריטל פון דער אמעריקאנער באפעלקערונג וואס איז פון אנגלא־זאקסישן אפשטאם. מהאי טעמא זיינען די אמעריקאנער אירלענדער געווען אזוי איזאלאציאניסטיש.

עטנישן איינפלוס געפינט מען נאך אין א היפשער מאס אין דעם עקאנאמישן לעבן. פון איין זייט איז נאך ווייט ניט אויסגעלעבט די טענדענץ פון עטנישע גרופעס זיך צו קאנצענטרירן אין געוויסע געביטן פון דער עקאנאמישער ווירטשאפט, סיי ווען זיי פראלעטאריזירן זיך, סיי ווען זיי פארנעמען זיך מיט האנדל, סיי ווען זיי דרינגען אריין אין די פראפעסיעס. מחמת דער דאזיקער קאנצענטראציע, אזוי גוט ווי מחמת דער געאגראפישער קאנצענטראציע, שיילן זיך אויס אין יעדער עטנישער גרופע שיכטן, וואס זייער עצם עקאנאמישע עקזיסטענץ איז אפהענגיק פון דער פרעזערווירונג פון עטנישער אידענטיטעט, ווי: כלי קודש, די עטנישע אינטעליגענץ, צושטעלערס פון ספעציעלע שפייזן וכדומה. די דאזיקע שיכטן זיינען ווי רייפן וואס האלטן צוזאמען עטנישע גרופעשקייט; זייער גרויסע ראלע וועט אונדז קלאר ווערן, ווען מיר וועלן רעדן וועגן יידן. פון דער אנדערער זייט איז די דיסקרימינאציע קעגן געוויסע עטנישע און רעליגיעזע גרופעס, שוין אפגערעדט פון ראסן־גרופעס, נאך אומגעהייער שטארק אין די פאראייניקטע שטאטן — און דאס, ווי מיר האבן געזען, האט אלע מאל געהאט סיי אן אסימילירנדיקע סיי אן איזאלירנדיקע אויסווירקונג.

אן עטניזירנדיקער שטריך טראגט זיך אויך אריין אין דער פאליטיק. פון דעם, וואס עטנישע גרופעס האבן דא קיין מאל ניט געשאפן קיין אייגענע פאליטישע פארטייען, דארף מען ניט דרינגען, אז עטנישע פאקטארן שפילן גאר קיין ראלע ניט אין דעם פאליטישן לעבן פון לאנד. מיר האבן שוין געהאט גענוג ביישפילן זיך צו איבערצייגן, אז דאס איז ניט אזוי. „איז דא" — פרעגן די מחברים פון דער דערמאנטער אויספארשונג וועגן צווישן־רעליגיעזע באציאונגען, סילקאקס און פישער, — „א קאטוילישע, פראטעסטאנטישע אדער יידישע שטימע"? און זיי ענטפערן: הגם די עקזיסטענץ פון אזא שטימע איז אין נארמאלע צייטן שטארק אין ספק, „קאן זי פונדעסט־

וועגן געשאַפן ווערן מיט דעם אויפהויבן פון געוויסע פּראָבלעמען (אישוס)" [6].
פּאַראַן, חוץ אַלעמען אַ קרייז פּראָפעסיאָנעלע פּאָליטישנס וואָס זיינען פּאַראינטערעסירט, אַז דער עטנישער מאָמענט זאָל ניט פאַרשווינדן אין וואַל־קאַמפּאַניעס.

אכילה איז נאָך אַן עטניזירנדיקער פאַקטאָר, וואָס דאַרף ניט אונטערגע־שאַצט ווערן. דאָס גאַנצע לאַנד איז באַדעקט מיט רעסטאָראַנען, וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער סערווירן „היימישע" מאכלים. די גריכישע קאַפע־הייזער זיינען באַלד אַזוי פאַרשפּרייט צווישן די גריכן אין אַמעריקע ווי אין גריכנ־לאַנד, — און שפּילן דאָ כמעט די זעלביקע ראָלע אַלס קלובן פאַר מענער. ספּאַגעטי־הייזער ווערן באַזוכט פון מאַסן אַפשטאַמיקע פון איטאַליע וואָס האָבן פאַרלוירן יעדער אַנדערע שייכות מיט די איטאַליענישע קאָלאָניעס אין די פאַר־אייניקטע שטאַטן. פאַרשיידענע קעזן און געררייכערטע פליישן זיינען, זאָגט פּראָפעסאָר וויטקע, פונקט „אַזוי פּאָפּולער אין אַמעריקע צווישן די האָלענדער, ווי אין האָלאַנד" [7]. דאָס באַציט זיך אויך אויף צענדליקער אַנדערע גרופּעס. פאַר פרומע יידן איז עסן כשר טאַקע אַ מצוה, אָבער „כשר סטייל" רעסטאָראַנען האָבן שוין גאָר ניט צו טאָן מיט רעליגיע און זיינען אַ פּראָדוקט פון שטייגער.

בכלל וויזט עטנישע שטייגערישקייט אַרויס אַסך לעבנס־דויער. דר. קאַרפּענטערס שטודיע פון דער פּויליש־נאַטיווער באַפעלקערונג אין באַפאַלאָ האָט אים געבראַכט צו דעם אויספיר, אַז „אַסימילאַציע אין הינזיכט פון עקאָנאָ־מישן פאַרשריט האָט וויט אַריבערגעיאָגט [אַסימילאַציע] אין געזונט־געוויינ־הייטן" [8]. שטייגערישקייט ווירקט אומבאַוואוסטזיניק און מענטשן קאָנען זיך פון איר ניט אויסטאָן אַזוי גיך, ווי פון פירונגען און מנהגים וואָס זיינען בלויז אַקאָמאָדאַציע־מיטלען. דעריבער האָט קולטור איין אַן איינפלוס אויף מענטשן לאַנג נאָך דעם, ווי די ציוויליזאַציע, וואָס האָט זי געשאַפן, האָט זיך געענדערט. מיט דער צייט אָבער מוז דער דאָזיקער איינפלוס זיך אויסוועפן — די שנעלקייט פון דעם פּראָצעס ווערט באַשטימט דורך דעם טעמפּאָ, מיט וועלכן די געענדער־טע ציוויליזאַציע רופט אַרויס אַ נייע קולטור. אין אַמעריקע, האָבן מיר געזען, איז דער טעמפּאָ — טראָץ אַלע אָפּהאַלטן און ניט געקוקט אויף דעם מהלך צווישן דער קולטור און ציוויליזאַציע — אַ ראַשיקער.

קיינער, זאָגט פּראָפעסאָר קאַלען, קאָן זיך ניט איינשאַפן קיין אַנדער זיידע, ווי דעם וואָס ער האָט; דאָס איז אמת, אַ מענטש קאָן זיך אָבער באַפרייען פון גאָר אַסך פון דער ירושה וואָס דער זיידע האָט אים איבערגעלאָזט. אויב די ירושה איז אַ גייסטיקע — גייט די באַפרייאונג ניט צו גרינג.

.25

עס איז געווען אומפאַרמיידלעך, אַז די ברוטאַליטעט און ריקזיכטלאָזיקייט, מיט וועלכער אַמעריקע האָט פאַרניכט די ירושה פון די עטנישע זיידעס און די גייסטיקע ווערטן פון די אימיגראַנטן און ניט ענגליש־רעדנדיקע גרופּעס זאָל סוף כל סוף אַרויסרופן פּראָטעסט. דער פּראָטעסט איז געקומען פון צוויי ריכטונגען. ערשטנס, מצד געזעלשאַפטלעכע טוערס, וואָס האָבן, מחמת רייך־הומאַניטאַרישע מאָטיוון, ניט געקאָנט גלייכגילטיק צוזען די פּערזענלעכע טראַגעדיעס, וואָס די באַרבאַרישע אַמעריקאַניזאַציע האָט פאַראורזאַכט. זיי האָבן ניט געקאָנט רואיק אַריבערגיין איבער דעם צעריסענעם פאַמיליע־לעבן פון די אימיגראַנטן, איבער זייער פּסיכישער דערשלאָגנקייט און סאָציאַלער שפּלדיקייט, איבער זייער פאַרשעמטקייט און פאַרשטויסנקייט. צווייטנס, איז דער פּראָטעסט געקומען פון סאָציאַלע דענקערס, וואָס האָבן מיט צער זיך צוגעקוקט, ווי אַזוי איינע פון די גרעסטע מעגלעכקייטן אין דער מענטשלעכער געשיכטע צו שאַפן אַ נייע פאַרבן־רייכע קולטור ווערט געבראַכט אַ קרבן אויף דעם מזבח פון דער טיראַניי פון דער מערהייט. די דאָזיקע דענקערס האָבן אָפּגעשאַצט, ווי גרויס עס איז געווען דער היזוק פאַר די פאַראייניקטע שטאַטן און דער וועלט אין דער וואַנדאַליסטישער צעשטערונג פון די גייסטיקע אוצרות וואָס זיינען אַהער אַריבערגעבראַכט געוואָרן פון אַנדערע לענדער. זיי האָבן פאַרשטאַנען, אַז ווען די דאָזיקע אוצרות וואָלטן אויפגעהיט געוואָרן, וואָלטן זיי געהאָלפן פאַרשיטן דעם תהום צווישן דער קולטור און ציוויליזאַציע. אַמעריקע האָט די געלעגנהייט פאַרשפּילט. זי האָט ניט געוואָלט קיין פאַרבנרייכקייט, ווייל זי האָט זיך אַליין געמאַכט קאָליר־בלינד. זי האָט אינסטינקטיוו מורא געהאַט פאַר איר אייגענער שטאַרקייט. אַזוי גרויס איז געווען די ציוויליזאַטאָרישע גבורה פון די סעטלערס, אַז זיי האָבן זיך אַליין געשמידט אין קייטן פון מאָראַלישן פיליסטערטום, ווי אַ קעגנגעוויכט צו דער געטערברעכעריי פון דעם מאַטעריעלן פּראָגרעס. „דער פּיאָנער" — זאָגט דר. קאַלען — „איז ניט אַ פּשוטער פּרימיטיוו אין אַ פּרימיטיוון לאַנד"; ער איז „אַ ציוויליזירטע פּערזענלעכקייט, וואָס איז געמאַכט געוואָרן פּרימיטיוו דורך די בויטווענדיקייטן פון זיין סביבה" [1]. אַ ציוויליזירטע פּערזענלעכקייט, וואָס איז געצוואונגען צו ווערן פּרימיטיוו, ווייסט די געפאַרן פון פּרימיטיוויקייט; זי האָט מורא, אַז זי וועט אַרויס פון די האַלאַבּליעס אויב זי וועט זיך אַליין ניט צוימען. ריכטיק האָט עס אָפּגעשאַצט דזשאַן דיואי: „מיר זיינען ניט קיין פּוריטאַנער אין אונדזער אינטעלעקטועלער ירושה, נייערט מיר זיינען עוואַנ־

געפֿיש מחמת אונדזער מורא פאַר זיך אַליין און פאַר אונדזער לאַטענטער פראַנטיר־אומאָרדנונג״ [2]).

פון דעם נעמען זיך די גייסטיקע פּענטעס, אין וועלכע אַמעריקע האָט זיך אַליין אַריינגעקוועטשט. פונקט, ווי זי איז אינדיווידואַליסטיש אין מאַטעריעלע ענינים, אַזוי איז זי סטאַנדאַרטיזירט אויף גייסטיקע געביטן. זי זוכט באַשטעטיקונג אויף איר אייגענער כשרות אין דער פּראַקטיק פון די מאַסן. נאָך אַמאָל צו ציטירן דזשאָן דיוואַין: „מען האָט אונדז אַזוי געלערנט צו רעספּעקטירן די גלויבנס פון אונדזערע שכנים, אַז ווייניק וועלן רעספּעקטירן די גלויבנס פון אַ שכן, ווען זיי טרעטן אָפּ פון די פאָרמען וואָס זיינען געוואָרן אַסאָסיאירט מיט דער אַספּיראַציע פאַר אַן אַנשטענדיקן שכנותדיקן לעבן. דאָס איז דער אומליבעראַליזם וואָס איז טיף איינגעוואָרצלט אין אונדזער ליבעראַליזם״ [3]). אין אָט דעם ווידערשפּרוך פון אַן אומליבעראַלן ליבעראַליזם איז אויסגערונען די געלעגנהייט צו שאַפן אַ נייעם קולטור־טיפּ אין די פאַראייניקטע שטאַטן. די גרויסע גייסטער פון לאַנד האָבן ניט געקאָנט זיך ניט אַרויסלאָזן ראַטעווען וואָס עס איז נאָך געווען מעגלעך צו ראַטעווען.

געזעלשאַפטלעכע טוערס, ווי דזשייקאָב ריס, דזשיין עדעמס, ליליאַן וואַלד, גרייס עבאָט און אַנדערע האָבן זיך גענומען בויען סעטלמענט הייזער, וואו דער אימיגראַנט זאָל כאָטש אַ ביסל זיך פילן אין דער היים; וואו מען זאָל אים באַגעגענען מיט אַ פריינטלעכן האַנט־דרוק אנשטאָט מיט אַ פאַראַכטנדיקן דריי מיט דער נאָז. אין די סעטלעמענט הייזער האָט מען געלערנט דעם אימיגראַנט צו פאַרשטיין אַמעריקע, און זיינע קינדער האָט מען געלערנט אים צו פאַרשטיין. דעם אימיגראַנט האָט מען געלערנט ניט מורא צו האָבן פאַר אַמעריקע און זיינע קינדער — זיך ניט צו שעמען מיט אים. אין דעם חשכות פון דעם אימיגראַנטישן לעבן זיינען די סעטלמענט הייזער געווען ווי ליכט־טורעמס. אַהער זיינען אימיגראַנטן געקומען זיך אַביסל אָנצואוואַרעמען; דאָ האָבן זיי געפונען אַ ביסל פאַרוויילונג און שבתדיקע אַטמאָספער וואָס האָט זיי אַרויסגעהויבן פון דער גרויער וואָכיקייט.

די הויפּט־אויפגאַבע פון די סעטלמענט הייזער, וואָס איז שייך צו אימיגראַנטן, איז געווען — אַמעריקאַניזאַציע. אמת, אַמעריקאַניזאַציע אָן דער געוויינלעכער ברוטאַלקייט; אַמעריקאַניזאַציע מיט סימפּאַטיע, מיט פאַרשטענדניש פאַר די געפילן פון דעם אימיגראַנט; אַמעריקאַניזאַציע מיט רחמים און האַרציקייט; קורץ — אַ הומאַניטאַרע אַמעריקאַניזאַציע. אָבער: הגם די דאָזיקע אַמעריקאַניזאַציע האָט געשטרעבט צו דעם אַז די אימיגראַנטן זאָלן זיך מיט ווייניקער ליידן צופּאַסן צו די באַדינגונגען פון דעם לאַנד, איז אָבער איר ענד־ציל סיי ווי סיי געווען — אַסימילאַציע. דאָרט, וואו מען האָט דער־

מוטיקט די אימיגראַנטן און זייערע קינדער, ווי דאָס איז געווען דער פאַל אין די מער פּראָגרעסיווע סעטלמענט הייזער, צו אַ פּלעגונג פון זייער אייגענער קולטור, קונסט, האַנט־אַרבעט און נאַציאָנאַלע פאַרוויילונגס־פאָרמען, — אפילו דאָרט איז דער אויסגאַנג־פּונקט געווען אַ בעסער־איינגעאָרדנטער אויפלייז פון די עטנישע גרופּעס אין דער הערשנדיקער סאָציאַלער סביבה. די אַמעריקאַניזאַציע פון די סעטלמענט הייזער איז דעריבער געווען אַזאַ וואָס האָט זיך שטאַרק גערעכנט מיט די מענטשלעכע געפילן און איבערלעבונגען פון דעם אימיגראַנט, אָבער אין תוך איז זי דאָך געווען אַן איינזייטיקע און פאַטראָניזירנדיקע. עס איז ניט געווען קיין קלייניקייט — אַט די מענטשלעכע באַציאונג אין אַ צייט, ווען די טענדענץ איז געווען מיט די עמאָציעס און שטימונגען פון דעם אימיגראַנט זיך אין גאַנצן ניט צו רעכענען און אין אַ סביבה וואָס האָט געפאָדערט פון אים מאָמענטאַנע און באַדינגונגסלאָזע פאַרשווינדונג; עס איז ניט געווען קיין קלייניקייט אין אַט אַזאַ צייט און סביבה צו מאַכן דעם אימיגראַנט צו פילן, אַז ער איז אַ פרייער מענטש און ניט בלויז אַן אָביעקט פון עקספּלואַטאַציע. אָבער סוף כל סוף איז די דאָזיקע באַציאונג ווייטער פון טאָלעראַנץ ניט געגאַנגען. טאָלעראַנץ איז אַן אויבן־אַראָפּ באַציאונג פון אַ שטאַרקערן צו אַ שוואַכערן. דער לעצטער האָט נאָר אַזוי פיל רעכט, וויפיל דער ערשטער באַוויליקט אים צו געבן.

אַז דער אימיגראַנט איז געקומען אַהער ניט נאָר צו נעמען, נאָר אויך צו געבן — דאָס איז געווען די ממש רעוואָלוציאָנערע קאָנצעפּציע פון אַ קליינער צאָל דענקערס, וואָס האָט אין דער ניהיליסטישער אַמעריקאַניזאַציע דערשפּירט ניט נאָר די טראַגעדיע פון די עטנישע גרופּעס, נאָר אויך אייגעזען אירע קאַטאַסטראָפישע רעזולטאַטן פאַר דער אַמעריקאַנער קולטור. מיט אַ געוואַלטיקער אינטעלעקטועלער און סאָציאַלער געוואַגטקייט זיינען די דאָזיקע דענקערס אַרויסגעטראָטן ניט נאָר קעגן די ריקזיכטלאָזע פאָרמען פון דער אַסימילאַציע, נאָר קעגן דער אַסימילאַציע גופא. זיי האָבן אָפּגעפרעגט דאָס רעכט פון דער אַמעריקאַנער „אַריסטאָקראַטיע“ אויף גייסטיקער אַליינהערשאַפט און רעוואָלטירט קעגן דער טיראַניי פון דער מערהייט.

דזשאָן דיואי, דער גרויסער אַמעריקאַנער דענקער, האָט פאַרזייט די פילאָסאָפישע קערנער, פון וועלכע עס איז אַרויסגעוואָקסן די טעאָריע פון קולטורעלן פּלוראַליזם. אַט די טעאָריע ווענדט אין אַ געווויסן זין אָן פּראָפעסאָר טורנערס טעזיס, אַז אַמעריקע איז אַ נאַציע פון נאַציעס אויף דער גייסטיקער געשטאַלטונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן: די אַמעריקאַנער קולטור ווערט דאָ אַ קולטור פון קולטורן. די אַנגלאָ־זאַקסישע עלעמענטן האָבן אין דער שאַפונג און אַנטוויקלונג פון דער דאָזיקער קולטור טאַקע געשפּילט אַ זייער וויכטיקע

ראָלע, אָבער בשום אופן ניט די איינציקע ראָלע. צושרייבן די דאָזיקע עלעמענטן אַ מאָנאָפּאָל־פּאָזיציע אין דער אַמעריקאַנער קולטור באַטייט: באַגרעניצן די קולטור, אָפּשנײַדן אירע צווייגן און אַרומהאַקן אירע וואָרצלען. אין 1916 — ווען מען האָט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געדונערט קעגן די עטני־קערס און גערופֿן זיי אַמעריקאַנער מיט אַ פֿאַרבינד־צייכן (הייפֿעניטעד אַמעריקאַנס) — האָט דיואַי געהאַט דעם מוט צו שרייבן:

אַזעלכע טערמינען, ווי אירלענדער־אַמעריקאַנער אָדער יידן־אַמעריקאַנער אָדער דייטש־אַמעריקאַנער זיינען פֿאַלשע טערמינען, ווייל זיי שיינען אָנצונעמען, אַז עס עקזיסטירט שוין עפּעס וואָס מען רופֿט אַמעריקע, צו וואָס מען קאָן צוטשעפּן אַנדערע פֿאַקטאָרן פֿון דרויסן. דער פֿאַקט איז, אַז דער אמתער אַמעריקאַנער, דער טיפּישער אַמעריקאַנער איז אַליין אַ כאַראַקטער מיט אַ פֿאַרבינד־שטריך. דאָס מיינט ניט, אַז ער איז אַ טיילווייזער אַמעריקאַנער און אַז עפּעס א פֿרעמדער אינגרעדיענט ווערט שפּעטער צו אים צוגעגעבן. דאָס מיינט, אַז... ער איז אינטערנאַציאָנאַל און אינטעררּאַסיש אין זיין צוזאַמענשטעל. ער איז ניט קיין אַמעריקאַנער פּלוס פּאָליאַק אָדער דייטש... דער אַמעריקאַנער איז אַליין פּאָליאַק־דייטש־ענגלענדער ־ פֿראַנצויז ־ שפּאַניער ־ איטאַליענער ־ גריך ־ אירלענדער ־ סקאַנדינאַווער־טשעך־יידן און אַזוי ווייטער. דעם פּונקט, וואָס מען דאַרף זען, איז אַז דער פֿאַרבינד־שטריך פֿאַראייניקט אַנשטאָט ער זאָל צעטיילן[4]).

אויף דער דערמאָנטער קאָנפֿערענץ פֿון דער אַמעריקאַנער היסטאָרישער געזעלשאַפֿט האָבן אַזעלכע סאָציאָלאָגן ווי רוטשעק, קאַראָלין פּ. וועיר און מ. וו. ראיס אַזוי גערעדט:

היינט איז די ניי־ענגלענדער קולטור ניט פּלימאוט ראָק קולטור מיט פֿראַנצויזישע, פּאָרטוגעזישע, פּוילישע, איטאַליענישע, גריכישע, סירישע, אירלענדישע, און אַנדערע גרופּע־קולטורן געהאַלטן אינווייניק אַזוי ווי זיי וואָלטן דאָרט געהאַנגען אין דער לופֿטן. ניי־ענגלאַנד היינט *איז* פֿראַנצויזיש־, פּויליש־, איטאַליעניש־, גריכיש־, סיריש־, אירלענדיש־אַמעריקאַניש. אָט די *זיינען* דאָס ניי־ענגלענדער פֿאָלק וואָס שטימט אין וואַלן, אַרבעט אין ווערקשטאַטן און ביוראָען, צאָלט שטייערן, האַלט אויס קירכעס, הערט זיך צו צו ראַדיאָ, פֿאָרט אויף די שאָסייען, פֿירט דורך פֿערטער־יולי קאַרניוואַלן, סט. פּאַטריק טעג פּאַראַדן און פֿייערונגען פֿון „אונדזער האַרנטע פֿון הר כרמל,” און דערציט דעם קומענדיקן דור אַמעריקאַנער. זיי *זיינען* דאָס אַמעריקאַנער פֿאָלק[5]). (אונטערשטראָכן אין אָריגינאַל)

קיינער האָט ניט אַזעלכע פֿאַרדינסטן פֿאַר דער אַנטוויקלונג פֿון דער טעאָריע פֿון קולטורעלן פּלוראַליזם, און אין דעם קאַמף פֿאַר איר רעאַליזירונג, ווי פּראָפֿעסאָר האָראַס מ. קאַלען. ער איז אייגנטלעך דער שאַפֿער און אידעאָלאָג פֿון אָט דער טעאָריע, ווייל דיואַי האָט בלויז אָנגעצייכנט אַלגעמיינע שטריכן, אָבער קיין סיסטעם ניט אויפֿגעבויט. פֿאַר קאַלענען איז די גייסטיקע פֿאָרמירונג פֿון דער אַמעריקאַנער נאַציע אַ פּראָצעס וואָס ווערט קיין מאָל ניט

אָפּגעשטעלט און די שאַפונג פון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע — אַ פּראָצעס וואָס ווערט קיין מאָל ניט פאַרענדיקט. עס איז ווי אַ סימפאָניע, וואָס באַקומט ניי לעבן אין דעם שפּילן פון יעדער אָרקעסטער. די עטנישע גרופּעס זייַנען די אינסטרומענטן אין דעם אָרקעסטער, וואָס הגם יעדער פון זיי שפּילט זיין אייגענע טייל, גיסן זיי זיך אַלע צונויף אין איין גאַנצקייט. דאָס איז אַ גאַנצקייט ניט פון טאָטאַליטאַרער גלייכשאַלטונג, נאָר פון אַ פאַרשיידנאַרטיקייט פון טענער, וואָס יעדער איינער פון זיי גיט צו עפּעס אייגנאַרטיקס צו דער סימפאָניע.

דער יסוד פון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע, זאָגט קאַלען, איז אַנדערשקייט. די אַמעריקאַנער קולטור איז באַזירט

> אויף אַ וואַריאַציע פון ראַסן גרופּעס און אינדיווידועלן כאַראַקטער; אויף ספּאָנטאַנע דיפערענצן פון סאָציאַלער ירושה, אינסטיטוציאָנעלער געוויינהייט, גייסטיקער באַציאונג און עמאָציאָנעלן טאָן; אין דער המשכדיקער פרייער און פרוכטבאַרער קרייץ־פערטיליזאַציע פון די דאָזיקע איינס מיט דעם אַנדערן אין די ראַמען פון די פיל, וואָס [האָבן זיך] צונויפגעקליבן אויף דער אַמעריקאַנער אַרענע פון די פיר עקן וועלט און וואָס שלאָגן וואָרצלען און נעפּינען שפּייזונג, וואוקס און אינטעגראַציע אויף איר [אַמעריקעס] ערד — ליגט דאָס אַמעריקאַנער איינס, ווי פּאָעטן, מאַלערס, מוזיקערס, און פילאָסאָפן פילן און דריקן אויס אָט דעם איינס [6].

אין משך פון די יאָרן, זאָגט ווייטער קאַלען, זייַנען די דיפערענצן ניט פאַרשוואונדן. געוויס האָט זיך ביי די פאַרשיידענע עטנישע גרופּעס וואָס שטעלן צוזאַמען דאָס אַמעריקאַנער פאָלק אויסגעאַרבעט אַ געוויסע איינהייטלעכקייט פון רעאַגירן אויף דערשיינונגען. אָבער ווען פאַרשיידענע גרופּעס רעאַגירן אויף אַן ענלעכן אופן אויף סטימולן, הערן זיי מיט דעם ניט אויף צו זיין פאַרשידן. פאַרקערט: דאָס וועלן אָפּווישן פאַרשיידנקייט איז אַן אויסדרוק פון אומרייפקייט. ווען גרופּעס סטאַביליזירן זיך און דערגרייכן מאַטורקייט, הייבן זיי אָן בויגן צו דעאַסימילאַציע. דר. קאַלען שרעקט זיך ניט פאַר דעם פאַרבינד־שטריך: „פאַרבינד־שטריכיקייט ווי אַזעלכעס איז אַ פאַקט, וואָס דרינגט אַריין אין אַלע פלאַכן פון לעבן. אַ מאַן איז אין איין צייט אַ זון און אַ מאַן, אַ ברודער און אַ פריינט, אַ וועלט־מענטש און סטודענט, אַ בירגער פון אַ שטאַט און אַ מיטגליד פון אַ קירכע, אַ מיטגליד אין אַן עטנישער און סאָציאַלער גרופּע און אַ קינד פון אַ נאַציע" [7]. די באַמיאונגען אויפצעלייזן די פאַרשיידנאַרטיקע עטנישע גרופּעס איז דעריבער אַ מאָראַלישע ירידה פאַר אַמעריקע און אַן אָפּוויך פון דעם אמתן גייסט פון דעם לאַנד. קאַלען איז ניט אַפּאָלאָגעטיש בנוגע צו דעם פאַרבינד־שטריך, אדרבא, ער קומט צו דעם אַרויסרופנדיקן אויספיר:

כדי צו קאָנסערווירן די אומאָפּפּרעמדלעכע רעכט פון די קאָלאָניסטן אין 1776, איז געווען נייטיק צו דערקלערן אַלע מענטשן פאַר גלייך; כדי צו קאָנסערווירן די אומאָפּפּרעמדלעכע רעכט פון זייערע יורשים אין דעם 20טן יאָרהונדערט ווערט עס נייטיק צו דערקלערן אַלע מענטשן פאַר אומגלייך [8].

עס איז אומנייטיק צו אונטערשטרייכן, אַז די אומגלייכקייט, וועגן וועלכער דר. קאַלען רעדט, איז די שפּעטערישע אומגלייכקייט פון גייסטיק־אַנגעלאַדע־נער אייגנאַרט, ניט די אומגלייכקייט, וועגן וועלכער עס פּלאַפּלען די ראַסיסטישע פּסעוודאָ־וויסנשאַפטלער.

דער אַרויסרוף איז ניט געבליבן אין גאַנצן אַ קול קורא במדבר. אונטער דעם איינפלוס פון דיואין, קאַלענען, קילפּאַטריקן, מעקיווערן, קאַלן און אַנדע־רע, איז געשאַפן געוואָרן די אינטערקולטורעלע שול־סיסטעם, וואָס זוכט אַריינטראָגן אין דער אַמעריקאַנער דערציאונג אַן אָנערקענונג פון דעם צו־שטייער, וואָס די ניט־אַנגלאָ־זאַקסישע גרופּעס האָבן געגעבן דער אַמעריקאַ־נער קולטור. מאָדערנע פּעדאַגאָגן און פּראָגרעסיווע דערציערס נייגן אַלץ מער און מער אין דער ריכטונג פון אינטערקולטורישקייט; אָבער אַז מען אַנאַליזירט ניכטער די לאַגע אינעם ליכט פון די פאַקטן וואָס זיינען אַרויס־געבראַכט געוואָרן אין די פריערדיקע קאַפּיטלעך, מוז מען קומען צו גאָר ניט קיין אָפּטימיסטישע אויספירן. ווי באַפרוכפּערנדיק דער אינטער־קולטור צוגאַנג צו דערציאונג זאָל ניט זיין; ווי ריכטיק און באַרעכטיקט ער זאָל ניט זיין — איז ער אָבער היינט צו טאָג, אויף וויפיל ער שטעלט זיך עטניזירנדיקע צילן, אָן אַ רעאַלן יסוד. קולטורעלער פּלוראַליזם איז פּשוט געקומען צו שפּעט. אָביעקטיוו איז דער באַדן מער פאַר אים ניט פאַסיק, און עס פעלן די סוביעק־טיווע כחות וואָס זאָלן דעם ניט־פאַסיקן באָדן צוריק מאַכן פאַסיק.

געוויס איז עס געווען אַ פאַרברעך — סיי קעגן די עטנישע גרופּעס סיי קעגן אַמעריקע גופא — צו פאַרטאַכלעווען דעם גייסטיקן פאַרמעגן פון די אימיג־ראַנטן. אָבער סאָציאַלע פאַרברעכנס פאַרבלייבן ניט אָן אַן אויסווירקונג אין דעם גאַנג פון געשיכטלעכע פּראָצעסן, און קינסטלעך צוריק אויפלעבן סיטואַציעס וואָס עקזיסטירן מער ניט — איז ניט מעגלעך. עס זיינען מער ניטאָ אין די פאַראייניקטע שטאַטן די סאָציאַל־עקאָנאָמישע און קולטורעלע באַדינגונגען וואָס זאָלן דערמעגלעכן די עטנישע קאָלעקטיוון איינצוהאַלטן זייער גרופּע־אידענ־טיטעט; און עס זיינען ביי די מערסטע עטנישע גרופּעס ניט פאַרבליבן גענוג עטנישע אינטעגראַציע און אָרגאַניזירטע אייגנאַרט, אַז זיי זאָלן ווייטער קאָנען שמידן גרופּע־קאָנסאָלידאַציע אפילו ווען די באַדינגונגען אין לאַנד וואָלטן עס יאָ דערלויבט. די עטנישע גרופּעס זיינען אַלע אין דעם פּראָצעס פון פאַנאַדערפאַל. אָפּשטעלן דעם פאַנאַדערפאַל קאָן מער קיין גרופּע ניט (אויסער

יידן). עס זיינען מער ניטאָ די עלעמענטן, וואָס פון זיי וואָלט מען פון דאָס ניי געקאָנט אויסקריסטאַליזירן שעפערישע עטנישע קאָלעקטיוון. איך מיין, אַז דאָס איז גענוג בולט באַוויזן געוואָרן אויף די פריערדיקע זייטן, פונדעסטוועגן וועט ניט שאַדן צו ברענגען נאָך עטלעכע ציפערן.

דער 16טער צענזוס גיט אָן, אַז די צאָל פרעמד־געבוירענע ווייסע איינוואוינער אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז געפאַלן פון קאַרגע 14 מיליאָן אין 1930 צו קאַרגע עלף־און־אַ־האַלב מיליאָן אין 1940 — אַ פאַרקלענערונג פון 18.3 פראָצענט. אין 1930 האָבן די פרעמד־געבוירענע אויסגעמאַכט 12.7 פראָצענט פון דער ווייסער באַפעלקערונג און 10.9 פראָצענט פון דער גאַנצער באַפעלקערונג; אין 1940 איז דער פראָצענט געווען: 9.7 פון דער ווייסער באַפעלקערונג און 8.7 פון דער גאַנצער באַפעלקערונג. ביים פאַרעפנטלעכן די דאָזיקע ציפערן, ווייזט דאָס צענזוס־ביוראָ אָן, אַז די שטאַרביקייט איז זייער הויך צווישן די פרעמד־געבוירענע און אַז איינוואַנדערונג דעקט מער ניט די נאַטירלעכע פאַרקלענערונג פון דער אימיגראַנטישער באַפעלקערונג. דאָס צענזוס ביוראָ גיט צו: „אויב עס זאָלן ניט פאַרלייכטערט ווערן די קוואָטאַ־געזעצן — און עס איז קוים צו דערוואַרטן אַז אַזוינס זאָל געשען — וועלן אין 20 אָדער 30 יאָר אַרום פרעמד־געבוירענע אויפהערן נומעריש צו זיין אַ וויכטיקער עלעמענט אין אונדזער באַפעלקערונג" [9]).

אויב די שטאַרביקייט איז צווישן די אימיגראַנטן זייער הויך, האַלט די געבירטיקייט ביי זיי אין איין פאַלן. צווישן 1920 און 1930, דערקלערן לאָרימער און אָסבאָרן, איז די „סאַמע שנעלסטע פאַרקלענערונג פון פרוכטבאַרקייט צו געפינען... צווישן די פרעמד־געבוירענע ווייסע" [10]). און עס איז פאַרשטענדלעך פאַרוואָס: די אימיגראַנטישע באַפעלקערונג ווערט אַלץ עלטער, יוגנט קריגט זי צו זייער ווייניק פון אויסלאַנד, מוז איר פרוכטבאַרקייט פאַלן. נאָך מער: צוליב דעם, וואָס די אימיגראַנטישע באַפעלקערונג האָט אָנגעהייבן שפעטער זיך צו באַנוצן מיט געבורט־קאָנטראָל מיטלען, פאַלט ביי איר די געבירטיקייט פראָפאָרציאָנעל שנעלער, ווי ביי דער נאַטיווער באַפעלקערונג, וועלכע האָט שוין דערגרייכט אַ באַשטימטע סטאַביליזאַציע אין איר געבורט־ראַטע. קאָנסטאַטירן טאַקע לאָרימער און אָסבאָרן: די פרוכטבאַרקייט פון די נאַטיווע פרויען אין דעם עלטער פון 15 ביז 44 איז פון 1920 ביז 1930 געפאַלן אויף צוואַנציק פראָצענט, צווישן פרעמד־געבוירענע פרויען פון דעם זעלביקן עלטער איז די פאַרקלענערונג געווען אויף 32 פראָצענט [11]). וואָס איז שייך דער באַפעלקערונג וואָס באַנוצט זיך נאָך מיט אויסלענדישע שפראַכן, איז פון מער אַנטשיידנדיקן באַטייט דער פאַקט, אַז בלויז דריי מיליאָן געבירטיקע פון געבירטיקע עלטערן האָבן אָנגעגעבן אַן אַנדער מאַמע־לשון ווי ענגליש, ווי דער

פֿאַקט, וואָס 8 מיליאָן אימיגראַנטן האָבן דאָס געטאָן. מען זעט דאָ, אַז דאָס ליכטל ברענט פֿון בײדע עקן: אי די פֿרעמד־שפּראַכיקע שטאַרבן אויס אי די צאָל געבירטיקע וואָס הערט אַ פֿרעמדע שפּראַך אין דער היים פֿאַלט. וואָרום די לעצטע קאַטעגאָריע איז אין גאַנצן אָפּהענגיק פֿון דער ערשטער: וואָס קלענער די צאָל אימיגראַנטישע ייִדעס און באָבעס, אַלץ קלענער די צאָל אייניקלעך וואָס הערן אויסלענדישע שפּראַכן.

וואָס באַווײַזן די געבראַכטע ציפֿערן? — אַ זייער פּשוטע זאַך: דער דור, וואָס האָט ווילן און אינטערעס צו פּרעזערווירן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן עטנישע אידענטיטעט, שטאַרבט אויס; די דורות וואָס ירשנען אים האָבן אַזאַ אינטערעס ניט און אודאַי ניט אַזאַ ווילן. די רעזולטאַטן זײַנען אומפֿאַרמײַדלעך. אַלע סימנים באַווײַזן, אַז אין דער צוקונפֿט וועט די אַסימילאַציע צוגיין מיט אַ שנעלערן טעמפּאָ, ווי אין דער פֿאַרגאַנגענהייט. וואָרען ס. טהאָמפּסאָן, איינער פֿון די אַמעריקאַנער סאָציאַלע וויסנשאַפֿטלער וואָס באַדויערט די לאַגע, איז געצוואונגען צו מאַכן דעם ווייטערדיקן אויספֿיר:

> עס קאָן זײַן... אַז מיט אונדזער גרויסער ליידנשאַפֿט פֿאַר אוניפֿאָרמיטעט וועלן מיר צעשמעטערן אַלע... אונטערשיידן און, מיט אַ וואַקסנדיקער נאַטיווקייט, וועלן מיר ווערן נאָך אַ מער סטערעאָטיפּיש פֿאָלק, ווי מיר זײַנען איצט. דאָס וואָלט געווען אַן אמתער אומגליק. אָבער מען דאַרף מורא האָבן, אַז מיר באַוועגן זיך גאַנץ פֿעסט אין אָט דער ריכטונג, און עס זעט זיך ניט קיין קעגנגעזעצטער כח וואָס זאָל זײַן שטאַרק גענוג אָפּצושטעלן אונדזער קורס [12]).

אויב דער דעעטניזירונג־פּראָצעס פֿלעגט אַמאָל זיך פֿאַרהאַקן פֿון צײַט צו צײַט אויף אַ ווײַלע, איז אַזוינס מער ניט צו דערוואַרטן. דער פּראָצעס וועט אָנגיין אָן ווייטערדיקע הפסקות. די אָביעקטיווע סיבות זײַנען גענוג שאַרף אַרויסגעבראַכט געוואָרן, די סוביעקטיווע סיבות קאָן מען סומירן אין עטלעכע ווערטער: די טיראַניי פֿון דער מערהייט איז געווען דערפֿאָלגרייך, דער ווילן פֿון די עטניקערס פֿאָרצוזעצן דאָ עטנישע גרופּע־עקזיסטענץ גוססט אויב ער איז ניט אין גאַנצן דערשטיקט. „אין אַלגעמיין" — זאָגט וואָרען טהאָמפּסאָן — „ווילן אונדזערע אימיגראַנטן ווערן אַמעריקאַנער, און זייערע קינדער זײַנען בדרך כלל זייער להוט צו אָפּווישן אַלע סימנים וואָס שמעקן מיט דער אַלטער וועלט. דאָס איז ניט אמת בנוגע צו די מינדערהייטן אין די אייראָפּעאישע לענדער. יענע האָבן אַ שטאַרקן פֿאַרלאַנג צו פֿאַרבלײַבן אַזוי ווי זיי זײַנען..." [13]). דאָ איז כדאַי צו אונטערשטרײַכן, אַז, אין רעזולטאַט פֿון דער צווייטער וועלט־מלחמה, האָט זיך אויך אין אייראָפּע ראַדיקאַל געביטן די באַציאונג צו מינדערהייטן. אַלע פֿעלקער שטרעבן איצט צו האָמאָגענישקייט און פּרוּוון אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים — ווער דורך טראַנספֿער פֿון באַפֿעלקערונג,

ווער דורך אָפּשאָפן מינדערהייט־סטאַטוסן — פּטור צו ווערן פון זייערע מינ־דערהייט־גרופּעס. עס איז זיך ניט צו פאַרשטעלן, אַז גראַד אין דער צייט, ווען אייראָפּע זוכט צו ליקווידירן אירע מינדערהייט־פּראָבלעמען, וועט אַמעריקע אָנהייבן אַרויסווייזן אַ גרעסערע טאָלעראַנץ אָדער פאַרשטענדניש פאַר עטנישע מינדערהייטן ביי זיך אין דער היים. די נטיה צו נאַציאָנאַלער טאָטאַליטאַריש־קייט און צו אַ מער צענטראַליזירטן שטאַט האָט זיך אויך אין די פּאַראייניקטע שטאַטן פאַרשטאַרקט.

די אונטערשטע שורה איז, אַז עס פאַרשווינדן די לעצטע רעשטלעך פון דעם רוי־שטאָף, פון וועלכן עס וואָלט געקאָנט אויסגעקנאָטן ווערן אַ ווירקנ־דיגער קולטורעלער פּלוראַליזם. עס איז אָבער דאָ אין דער טעאָריע גופא אַ לאָך, דורך וועלכער עס רינט אויס איר יעדער רעאַלער אינהאַלט. עס פעלט אין דער טעאָריע די געזעלשאַפטלעכע ראַם, אין וועלכער די אַמעריקאַנער קולטור וואָלט געקאָנט אַריינפּאַסן די גייסטיקע טעטיקייט פון די באַ־זונדערע גרופּעס אָן צו איינשלינגען זיי. און פאַר די גרופּעס גופא האָט דער קולטורעלער פּלוראַליזם ניט געקאָנט געפינען קיין אָרגאַניזירטע פאָרם, אין וועלכער זיי זאָלן אויף אַ באַוואוסטזיניקן אופן קאָנען צוטראָגן זייער חלק צו דעם שטראָם פון אַמעריקאַנער גייסטיקער שעפערישקייט. די טעאָרעטיקער פון דעם קולטורעלן פּלוראַליזם זיינען צו גרויסע קענער פון דער אַמעריקאַנער ווירקלעכקייט, אַז עס זאָל זיי גאָר איינפאַלן צו פאַרלאַנגען עפּעס אַנדערש, ווי די באַנוצונג פון ענגליש אין דער קולטור־־טעטיקייט פון די באַזונדערע עטנישע גרופּעס. וואָס די דאָזיקע טעאָרעטיקער זעען אָבער ניט איין איז, אַז אייגענע שפּראַך איז דאָס וואָס עס האַלט די גרופּעס צוזאַמען. אָן אַן אייגענער שפּראַך איז ניטאָ קיין עטנישע גרופּעשקייט וואָס זוכט זיך צו פּרעזערווירן און זיך איבערצוגעבן פון דור צו דור. אויב יעדער גרופּע דאַרף שפּילן אין דער אַמעריקאַנער קולטור די זעלביקע ראָלע, וואָס אַן אינסטרומענט שפּילט אין אַן אָרקעסטער, — דאַן איז עטנישע שפּראַך דאָס, וואָס פאַרוואַנדלט דעם אינסטרומענט אין אַ שאַפנדיקן כח. אָן שפּראַך איז דער אינסטרומענט ניט מער ווי טויטער מעטאַל — אַן אינסטרומענט אָן אַן אייגענעם קלאַנג.

איך אונטערשטרייך: כדי קולטורעלער פּלוראַליזם זאָל האָבן די קראַפט פון דינאַמישער שאַפונג, מוז ער זיין באַזירט אויף אַ באַוואוסטזיניקער אָנ־שטרענגונג מצד די עטנישע גרופּעס; אויף זייער באַוואוסטזיניקן ווילן זיך צו אויפהאַלטן כדי דורך אויפהאַלט אויף אַ קאָלעקטיוון אופן צו אַרויסברענגען די גייסטיקע פּאָטענצן וואָס געפינען זיך אין זיי. ווארום אָן דעם עלעמענט פון באַוואוסטזיניקער אָנשטרענגונג איז דער אונטערשייד צווישן דעם קולטור־אָרקעסטער און דעם שמעלץ־טאָפּ גאָר ניט אַזאַ גרויסער. אין שמעלץ־טאָפּ

פֿאַרשווינדן אויך ניט שפּורלאָז די פֿאַרשידענע אינגרעדיענטן וואָס ווערן אין אים אַריינגעלייגט: זיי קאָכן זיך נאָר דאָרט איבער און שאַפֿן אַ סינטעטישן מאכל וואָס איז אַ צונויפֿגוס פֿון אַלע באַזונדערע טיילן. אָבער קולטורעלער פּלוראַליזם וויל דאָך אַז די טיילן זאָלן אויך בלייבן — און בלייבן קאָנען זיי ניט אויב זיי האָבן ניט וואו זיך אויפֿצוהאַלטן.

די קירכע האָט עס פֿאַרשטאַנען און געבויט, ווי מיר האָבן געזען, די ערשטע פּאַראָכיאַלע שולן אויף דעם שפּראַך־פּרינציפּ. אָבער ווען זי האָט גע־דאַרפֿט אויסקלייבן צווישן אָט דעם פּרינציפּ און איר השפּעה אויף דער יוגנט — האָט זי אויסגעקליבן דאָס לעצטע. זי האָט מקריב געווען עטנישע גרופּעש־קייט אויף דעם מזבח פֿון רעליגיעזער עקספּאַנסיע. דאָס, וואָס עס איז דער קירכע ניט געלונגען אויף דעם באָדן פֿון אַ מעכטיקן אינסטיטוציאָנאַליזם, קאָן זיכער ניט דערגרייכן אַ סעקולערער קולטוריזם וואָס שוועבט אין דער לופֿטן.

קומען דעריבער סאָציאַלע פֿאַרשערס, וואָס זייערע סימפּאַטיעס זיינען דווקא אויף דער זייט פֿון קולטורעלן פּלוראַליזם, קעגן זייער אייגענעם ווילן צו דער איבערצייגונג, אַז דער גורל פֿון די עטנישע גרופּעס איז אין די פֿאַראיי־ניקטע שטאַטן אַ געחתמעטער. מיר האָבן שוין געזען, אַז דאָס איז די מיינונג פֿון וואָרען טהאָמפּסאָן, וואָס איז צו זיין איבערצייגונג געקומען אויף דעם סמך פֿון זיינע דעמאָגראַפֿישע פֿאַרשונגען, ער איז אָבער וויט ניט דער איינציקער.

די „נעשאָנאַל רעסאָרסעס קאָמיטע" האָט אין איר באַריכט, פֿאַרעפֿנטלעכט אין 1938, עטלעכע מאָל אונטערשטראָכן איר סימפּאַטיע צו דעם געדאַנק פֿון קולטורעלן פּלוראַליזם, זי האָט אָבער געמוזט גלייכצייטיק צוגעבן אַז דער געדאַנק איז געקומען צו שפּעט:

> עס איז דאָ אַ נאַטירלעכע טענדענץ צו דער אַסימילירונג פֿון פֿאַרשיידענע קולטורן אין די זעלביקע געמיינדעס. עס איז גריילעך מעגלעך, אַז אָט דער פּראָצעס איז באמת פֿאַרסירט געוואָרן צו שנעל אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן מיט רעזולטאַטן, וואָס זיינען אָפּט געווען שעדלעך אי אינדיווידועל אי געזעלשאַפֿטלעך[14]).

אַ ביסל פֿריער דערקלערט דער באַריכט:

> די וויכטיקייט פֿון פֿאַרשיידנאַרטיקע קולטורעלע ירושות ווי אַזעלכע פֿאַרשווינדט שנעל, אויסער דאָרט, וואו זיי זיינען פֿאַרבונדן מיט ראַסן־צייכנס אָדער פֿאַראַנענע עקאָנאָמישע, רעליגיעזע אָדער אַנדערע מעכטיקע און דויערנדיקע אינטערעסן[15]).

מיר האָבן געזען, אַז מיט ווייניק אויסנאַמען ווירקן עקאָנאָמישע אינטע־רעסן אין אַ פֿאַרקערטער ריכטונג. דער באַריכט קאָנסטאַטירט, אַז מחמת

געענדערטע טעכנישע און קולטורעלע באַדינגונגען, קאָן שוין הײַנט אַ טייל פון דער אימיגראַנטן־מאַסע אָנהייבן דאָס קלעטערן אויף דעם סאָציאַלן לייטער ניט דוקא פון דער סאַמע אונטערשטן שטאַפּל. אַז דאָס מוז פאַרשנעלערן אַסי־מילאַציע — ווייזן מיר שוין.

מאַריץ ר. דיווי אַנאַליזירט די צענטריפּעטאַלע כחות, וואָס זוכן אין אַמע־ריקע אויפצוהאַלטן מינדערהייט־געמיינשאַפטן, און די צענטריפוגאַלע כחות, וואָס ווירקן אויף „צו דעזאינטעגרירן און סעפּאַרירן געמיינדעס, צעשטערן עטנישע אידענטיטעט און אַבסאָרבירן אַלע מינדערהייטן אין אַ נאַציע פון אַ קאָמפּאַזיטן צוזאַמענשטעל וואָס וועט זיין אַמעריקאַניש". ער קומט צו דעם שלוס:

> די לעצטע כוחות זיינען שטאַרקער. עס שיינט צו זיין אַן אומווידערשטייטלעכער דרוק צו אַסימילאַציע, וואָס וועט אפשר מיט דער צייט רעזולטירן אין פולשטענ־דיקער קולטורעלער אינטעגראַציע [16].

ווען דאָס וועט געשען, זאָגט דיווי ווייטער, וועט קולטורעלער פּלוראַליזם פאַרשווינדן, אָבער ער וועט האָבן סיי ווי סיי אויסגעפילט אַ וויכטיקע פונקציע.

לאַנגע יאָרן פון פאָרשונג האָבן וואָרנער און סראָל געבראַכט צו דער מיינונג, אַז „די צוקונפט פון אַמעריקאַנער עטנישע גרופּעס שיינט צו זיין באַגרעניצט; עס איז מעגלעך, אַז זיי וועלן שנעל אַבסאָרבירט ווערן" [17].

ווי שנעל? דאָס ווענדט זיך, ווי נאָענט אַ גרופּע איז צו דעם מערהייט־טיפּ אין די פאַראייניקטע שטאַטן. וואָרנער און סראָל טיילן איין די עטנישע גרופּעס אין פאַרשיידענע קאַטעגאָרעס און דערקלערן, אַז הגם זיי וועלן זיך מיט דער צייט אַלע אויפלייזן, — וועט עס אָבער ניט ביי אַלעמען פאַרקומען מיט דער זעלביקער גיכקייט. ביי אייניקע וועט דאָס נעמען אַ דור, ביי אַנדע־רע — זעקס דורות, ביי געוויסע גרופּעס — נאָך לענגער. בלייבן ווי באַ־זונדערע גרופּעס, מיינען זיי, — סיידן עס וועט זיך בייטן דער גאַנצער סאָצי־אַלער סדר פון אַמעריקע — וועלן נאָר די קאָלירטע ראַסן־גרופּעס, וואָס וועלן רעדוצירט ווערן צו אַ סטאַטוס פון פאַקטישע קאַסטעס. צו דער דאָזיקער מיי־נונג פון וואָרנער און סראָל וועלן מיר זיך נאָך אומקערן אין דער דריטער טייל; זיי לאָזן צו די מעגלעכקייט אַז פאַר יידן שטייט פאָר אין אַמעריקע אַ קאַסטע־מצב.

הייסט עס, אַז אַמעריקע איז אַ שמעלץ־טאָפּ? אויב אונטער שמעלץ־טאָפּ פאַרשטייט מען, אַז כאַראַקטער־שטריכן, גייסטיקע אייגנאַרטן און קולטורעלע ספּעציפישקייטן פון די עטניקערס ווערן פאַרברענט אַן צו לאָזן אַ זכר און אַז

אין דעם אַמעריקאַנער טאָפּ בלייבט בלויז דער טעם פֿון דעם אַנגלאָ־זאַקסישן אינגרעדיענט — איז דער ענטפֿער: קאַטעגאָריש ניין. אויב אָבער מען פֿאַרשטייט אונטער שמעלץ־טאָפּ די אויסבילדונג פֿון אַ נאַציע, וואָס איר צענטער איז טאַקע דער צושטייער פֿון דער אַנגלאָ־זאַקסישער גרופּע, אָבער וואָס זי טראָגט אויף זיך אויך דעם צייכן פֿון אַנדערע השפּעות, הגם די גרופּעס וואָס האָבן די דאָזיקע השפּעות אַריינגעטראָגן לייזן זיך אויף, — איז דער ענטפֿער: קאַטעגאָריש יאָ. אפשר איז די ווייטערדיקע דעפֿיניציע, וואָס וואָרנער און סראָל האָבן געגעבן די ריכטיקסטע:

> שטרענג גערעדט, איז די אַמעריקאַנער סאָציאַלע סיסטעם ניט אַ „שמעלץ טאָפּ", וואָס מישט אויס די פֿאַרשיידענע עטנישע עלעמענטן אין אַ נייעם אַמאַלגאַם.... נאָר איז גיכער אַ סיסטעם, וואָס פֿירט דורך די טראַנספֿאָרמאַציע פֿון פֿאַרשיידנאַרטיקע עטנישע עלעמענטן אין עלעמענטן וואָס זיינען כמעט האָמאָגען מיט אירע אייגענע [18]).

אין דעם זין קאָן מען מיט באַשטימטקייט זאָגן, אַז די טענער בלייבן אפילו נאָך דעם, ווי די אינסטרומענטן וואָס האָבן זיי אַרויסגעבראַכט פֿאַרשווינדן. איז מעגלעך אַזאַ זאַך? — טערעמין האָט באַוויזן, אַז די לופֿט איז פֿול מיט קלאַנגען וואָס מען קאָן צונויפֿגיסן אין האַרמאָנישע מעלאָדיעס אויב נאָר מען ווייס ווי אַזוי זיי צוזאַמענברענגען און קאָנטראָלירן. אפשר וועט אַמעריקע אויפֿבויען אַ מין טערעמין וואָס וועט צונויפֿזאַמלען די באַזונדערע טענער, וואָס די עטנישע גרופּעס האָבן אַריינגעטראָגן אין איר נאַציאָנאַלן לעבן, און מיט זיי ווייטער שאַפֿן די ניט־פֿאַרענדיקטע סימפֿאָניע פֿון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע. אָבער די עטנישע גרופּעס גופֿא וועלן שוין דאַן ניט זיין. וואָרום בלויז איינע פֿון זיי ווייזט אַרויס דעם כח זיך אַליין אויפֿצוהיטן אָן דעם אינסטרומענט פֿון אייגענער שפּראַך — יידן.

דריטע טייל

ייִדן

אויב עס איז דאָ אַ ווייסע עטנישע גרופּע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן וואָס האָט אַלע סימנים לויט וועלכע מען דערקענט אַ מינדערהייט, — זיינען דאָס יידן. אין דעם טאַקע געפֿינען מיר דעם ערשטן אויסדרוק פֿון זייער אויסנאַמיקייט. בעת אַנדערע מינדערהייט־גרופּעס זיינען נאָר אין באַשטימטע באַציאונגען מינדערהייטן און אין אַנדערע באַציאונגען געהערן זיי צו דער מערהייט — זיינען יידן אין אַלע וויכטיקע געזעלשאַפֿטלעכע באַציאונגען אין דער מינדערהייט.

אירלענדער זיינען אַ מינדערהייט בנוגע רעליגיע, געהערן זיי צו דער מערהייט אין הינזיכט פֿון שפּראַך. דייטשן זיינען אַ מינדערהייט שפּראַכלעך, זיינען זיי מיט דער מערהייט רעליגיעז. פֿאַראַן גרופּעס, וואָס אונטערשיידן זיך פֿון דער מערהייט אין גלויבן, געהערן זיי אָבער צו איר ראַסן־טיפּ. ביי אַנדערע, ווידער, איז דער סדר פֿאַרקערט: זיי געהערן צו דעם זעלביקן גלויבן וואָס די מערהייט און טיילן זיך אָפּ פֿון איר בנוגע צו ראַסן־שטריכן. פֿאַראַן גרופּעס, וואָס דער אונטערשייד צווישן זיי און דער מערהייט איז אין קולטור און אַנדערע, וואָס ביי זיי איז דער אונטערשייד אין סאָציאַלער אַנטוויקלונג. יידן טיילן זיך אויס פֿון דער מערהייט אין רעליגיע און קולטור, אין ראַסן כאַראַקטעריסטיקעס און סאָציאַלער פֿאָרמאַציע.

אַנדערע מינדערהייטן האָבן אין געוויסע צייטן, ביי געוויסע קאָנסטעלאַציעס אָדער אין געוויסע געגנטן געקאָנט ווערן — און טאַקע געוואָרן אויך — מערהייטן. למשל: קאַטאָליקן פֿון פֿאַרשיידענע עטנישע גרופּירונגען האָבן צוזאַמען אויסגעבילדט אַ מערהייט אין אַ צאָל שטעט און אפֿילו אין אַ פּאָר שטאַטן. מאָרמאָנען זיינען געוואָרן אַ מערהייט אין יוטאַ. קיין שום קאָנסטעלאַציע אָבער האָט יידן אין קיין סטאַבילער שטאָט אָדער געגנט ניט געקאָנט געבן קיין מערהייט. בלויז אין אַ קליינער צאָל רעזאָרט־פּלעצער, וואָס לעבן אויף סעזאָנאַלער טוריסטיק, ווי: מיאַמי ביטש, די קעטסקיל־שטעט און עטלעכע פּונקטן אויפֿן צפֿון־מזרח ברעג פֿון דעם אַטלאַנטיק און דרום ברעג פֿון דעם פּאַסיפֿיק, האָבן יידן אויף אַ צייט געקאָנט ווערן אַ מערהייט. און אויב עס זיינען געווען אַנדערע גרופּעס וואָס האָבן אויך ניט געקאָנט האָפֿן ווען

אָדער וואו עס איז אין אַמעריקע צו ווערן מערהייט, ווי, לאָמיר זאָגן, מאַכמע־דאַנער אָדער בודיסטן, זײַנען זיי געקומען פֿון לענדער וואו זיי זײַנען געווען מערהייטן; ייִדן זײַנען געווען אַ מינדערהייט אויך אין די עמיגראַציע־לענדער.

אַ צאָל עטנישע גרופּעס זײַנען אַהער געקומען, ווי מיר האָבן געזען, מיט אַ געפֿיל פֿון נאַציאָנאַלער געקריוודעטקייט. די דאָזיקע געקריוודעטקייט איז בײַ זיי געווען געריכט קעגן אין באַשטימטן פֿאָלק וואָס האָט זיי געהאַלטן אין אַ מצב פֿון נאַציאָנאַלער אונטערדריקטקייט. בײַ ייִדן איז די געקריוודעטקייט געווען געריכט פּאַקטיש קעגן דער גאַנצער מענטשהייט. וואָרום אומעטום זײַנען זיי געווען, אויב ניט קיין גערודפֿטע, איז לכל הפּחות אַ דיסקרימינירטע, מינדערהייט. און טאַקע דערפֿאַר זײַנען זיי, מער ווי וואָסער עס איז אַנדערע גרופּע, געשטאַנען אונטער דער השפּעה פֿון סאָציאַלע אַנשויאונגען. מען קאָן זאָגן, אַז אויף וויפֿיל ייִדן האָבן, מיט קליינע אויסנאַמען, אַלע געטראָגן אין זיך אַ געפֿיל פֿון אחריות פֿאַר דעם ייִדישן כּלל, אויף אַזוי פֿיל האָט יעדער ייִד זיך געפֿונען אונטער דעם אײַנפֿלוס פֿון אַ געוויסער אידעאָלאָגיע.

אין אַמעריקע גופֿא האָבן ייִדן געהאַט אויסצושטיין אַלע שוועריקייטן און דיסקרימינאַציעס, וואָס אַנדערע אימיגראַנטן־גרופּעס, און האָבן נאָך דערצו געפֿילט אויף זיך דעם דרוק, וואָס האָט אין אַמעריקע געפּרעסט אַ צאָל נאַטיווע גרופּעס, ווי די נעגערס, למשל. נאָך מער: פֿון דעם ערשטן טאָג פֿון דער אַנטשטייאונג פֿון אַ ייִדישן ישוב אין לאַנד, האָט ער, ווי מיר וועלן זען שפּעטער, אין אַ ריי וויכטיקע פּרטים זיך געשטעלט קעגן דער טיראַניי פֿון דער מערהייט און אַרויסגערופֿן צו זיך איר מיסטרוי. דאָס האָט אָבער גלײַכצײַטיק פֿאַרשטײַפֿט זײַן אייגענע צעמענטירטקייט פֿון אינוויייניק. עס איז דער אַלטער קאָנפֿליקט צווישן די אַסימילירנדיקע און איזאָלירנדיקע כּחות.

דעם קאָנפֿליקט האָבן דאָ, ווי מיר האָבן געזען, דורכגעמאַכט אַלע עט־נישע גרופּעס — און אין דעם פּרט זײַנען ייִדן קיין אויסנאַם ניט געווען. זיי זײַנען אָבער יאָ געווען אַן אויסנאַם אין דער אינטענסיווקייט פֿון דעם קאָנפֿליקט. דער צונויפֿשטויס צווישן דעם דרוק פֿון דרויסן און דעם ווידערשטאַנד פֿון אינוויייניק איז בײַ ייִדן געווען, וועלן מיר געפֿינען שפּעטער, שאַרפֿער ווי בײַ אַנדערע. אַן אויסנאַם זײַנען ייִדן אויך געווען אין דעם אויסגאַנג פֿון דעם קאָנפֿליקט: זיי זײַנען די איינציקע ווײַסע עטנישע גרופּע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, וואָס די אינטעגרירנדיקע כּחות האָבן זיך בײַ איר אַרויסגעוויזן צו זײַן שטאַרקער פֿון דעזאינטעגרירנדיקע.

מיינט עס, אַז ייִדן זײַנען בכלל אַן אויסנאַם אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן? אויב יאָ — פֿאַרוואָס? אַן ענטפֿער אויף אָט די פֿראַגעס וועלן מיר זײַן אין אַ לאַגע צו געבן נאָר נאָך דעם, ווי מיר וועלן די ייִדישע געשיכטע אין די

פאַראײניקטע שטאַטן אַנאַליזירן אין ליכט און אין דער ראַם פון די פּראַצעסן וואָס האָבן דאָ געווירקט אויף דער אַנטוויקלונג סיי פון דער מערהייט־גרופּע אין דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג סיי פון די מינדערהייט־גרופּעס. בלויז אַט אַזאַ אַנאַליז וועט אַרויסברענגען אויף וויפיל יידישע אַנטוויקלונג איז דאָ געווען ענלעך צו דער אַנטוויקלונג פון אַנדערע גרופּעס און וואו און פאַרוואָס זי האָט אָפּגעווייכט פון דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונגס־געזעצמעסיקייט. וואָס מיר האָבן פעסטגעשטעלט אין די פריערדיקע צוויי טיילן. אַ פּרואוו אויף אַט אַזאַ אַנאַליז ווערט געמאַכט אין די ווייטערדיקע קאַפּיטלען.

.1

די זעלביקע נויטן, וואָס האָבן אַרויסגערופן די וואַנדערונגען פון אַנדערע עטניקערס, האָבן אויך געטריבן יידן קיין אַמעריקע פון די פאַרשיידענע טיילן פון דער וועלט. אָבער ביי יידן זיינען די דאָזיקע נויטן געווען שאַרפער. ניט אין ערך גרעסער איז ביי זיי געווען די עקאָנאָמישע נויט. זיי האָבן אין די אַלטע וואוין־לענדער געליטן ניט נאָר פון אָרעמקייט; זיי האָבן אויך, מער ווי אַנדערע עטנישע גרופּעס, געהאַט אויסצושטיין פון דיסקרימינאַציעס, רעסטריקציעס און באַיקאָטן. עס איז געווען די אויסגערעכנטע און ברוטאַל־דורכגעפירטע כונה פון די רעגירונגען פון די לענדער, פון וועלכע די מערסטע יידן זיינען געקומען קיין אַמעריקע, עקאָנאָמיש צו רואינירן די יידישע באַפעלקערונג און זי צווינגען צו אויסוואַנדערן.

אומפאַרגלייכלעך שאַרפער זיינען געווען די רעליגיעזע רדיפות. וואָס פון זיי האָבן יידן געדאַרפט אַנטלויפן. אַנדערע גרופּעס, ווי מיר האָבן געזען, האָבן אויך געליטן פון רעליגיעזער אומטאָלעראַנץ אין זייערע אַלטע לענדער, זיי זיינען אָבער ניט געשטאַנען פאַר די לעבנס־געפאַרן וואָס האָבן געלויערט איבער יידן. אַנדערע זיינען געקומען אַהער זוכן רעליגיעזע פרייהייט; יידן זיינען געקומען זוכן פיזישע זיכערקייט.

אומדערטרעגלעך איז געווען די פּאָליטישע לאַגע פון יידן אין די לענדער פון זייער עמיגראַציע. די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע יידן, וואָס זיינען מערסטנ־טיילס געקומען אַהער פון האָלאַנד און טיילווייס אויך פון ענגלאַנד, האָבן נאָך ניט געהאַט אויסגעלעבט דעם גרויל פון דער אינקוויזיציע. די דייטשע יידן זיינען געקומען קיין אַמעריקע אין אַ צייט, ווען אין דייטשלאַנד גופא זיינען יידן געווען בלויז ביים ראַנד פון עמאַנציפּאַציע. ערשט ווען די דייטשע מאַסן־אימיגראַציע האָט זיך שוין פּאַקטיש געהאַט אָפּגעשטעלט, האָבן יידן אין דייטשלאַנד גופא באַקומען פולע פּאָליטישע גלייכבאַרעכטיקונג. וואָס איז שייך צו

די יידן פֿון מזרח־אייראָפּע, זיינען זיי געלאָפֿן פֿון פּאָגראָמען אין רוסלאַנד, פֿון רעכטלאָזיקייט אין רומעניע און פֿון פּאָליטישער אונטערדריקטקייט אין אַנדערע לענדער.

אין ברייטע שטריכן וואָלט מען דעריבער דעם אונטערשייד צווישן יידישע און ניט־יידישע אימיגראַנטן געקאָנט אַזוי דעפֿינירן: בעת אַנדערע האָבן, אין גרויסן גאַנצן, געזוכט צו פֿאַרבעסערן זייער מצב, האָבן יידן ניט זעלטן געזוכט פּשוטע רעטונג. דער עלעמענט פֿון געצוואונגענקייט איז געווען אַסך קענטיקער אין דער יידישער וואַנדערונג, ווי אין דער ניט־יידישער. ווי אין פֿיל אַנדערע סאָציאַלע דערשיינונגען, האָט קוואַנטיטעט זיך דאָ פֿאַרוואַנדלט אין קוואַליטעט. אין אַ צאָל גאָר וויכטיקע פּרטים האָט זיך אין דער יידישער אימיגראַציע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געשאַפֿן אַ ספּעציעלע סיטואַציע, וואָס איז ניט צו געפֿינען ביי אַנדערע אימיגראַנטן־גרופּעס. דער ערשטן אַנטייט אויף דעם באַקומען מיר, ווען מיר פֿירן דורך אַ פֿאַרגלייך פֿון דער צאָל צוריקוואַנדערער ביי יידן און אַנדערע. אַנדערע האָבן געקאָנט, ווען זיי האָבן געוואָלט, זיך אומקערן צו די לענדער פֿון זייער אָפּשטאַם; פֿאַר יידן איז בדרך כלל קיין צוריק ניט געווען.

זיינען דעריבער יידן געקומען אַהער צו פֿאַרבלייבן. ווען זיי האָבן פֿאַרלאָזן זייערע אַלטע וואוין־לענדער, האָבן זיי פֿאַרברענט הינטער זיך אַלע בריקן. ווען נאָר זיי האָבן געהאַט די מינדסטע מעגלעכקייט, האָבן זיי מיטגענומען מיט זיך זייערע משפּחות. ניט נאָר האָבן פֿרויען און קינדער אויסגעמאַכט צווישן יידישע אימיגראַנטן אַ העכערן פּראָצענט ווי צווישן אַנדערע אין דער „נייער" וואַנדערונג, וואָס האָט, ווי מיר האָבן געזען, צוגעשטעלט אַ גרויסע צאָל „וואַנדער פֿויגל", נאָר דער פּראָצענט איז אַ העכערער אַפֿילו ווי אין דער „אַלטער" איינוואַנדערונג, וואָס איז געווען אַ משפּחהדיקע אימיגראַציע. „אַ פֿאַרגלייך" — זאָגט סעמועל דזשאָזעף — „פֿון דער פּראָפּאָרציע פֿרויען און קינדער אין דער „אַלטער" און „נייער" אימיגראַציע מיט דער פּראָפּאָרציע אין דער יידישער [אימיגראַציע] ווייזט, אַז די יידישע אימיגראַציע האָט פּראָפּאָרציאָנעל באַלד צוויי מאָל אַזוי פֿיל פֿרויען ווי די „נייע" אימיגראַציע (ווען מען שליסט אויס יידן) און איבערטרעפֿט אין אָט דער הינזיכט אַפֿילו די „אַלטע" אימיגראַציע. קינדער אונטער פֿערצן יאָר האָט די יידישע [וואַנדערונג] באַוועגונג פּראָפּאָרציאָנעל מער ווי צוויי־און־אַ־האַלב מאָל אַזוי פֿיל ווי די „נייע" אימיגראַציע (חוץ יידן) און כמעט צוויי מאָל אַזוי פֿיל ווי די „אַלטע" אימיגראַציע"[1]). דר. דזשאָזעף האָט זיין שטודיע געמאַכט פֿון דער אימיגראַציע ביז 1914, ד. ה. ביז דער ערשטער מלחמה. אַז די לאַגע האָט זיך ניט געביטן אויך נאָך דער מלחמה, באַווייזן די ציפֿערן, וואָס פּראָפֿעסאָר ל. הערש ברענגט אין דער יידישער ענ־

צעקלאָפּעדיע. די דאָזיקע ציפערן, ווי דזשאָסעפּס פאָרשונג, זיינען באזירט אויף דער סטאַטיסטיק פון דעם אימיגראַציע אַמט ביי דער אַמעריקאַנער רעגירונג.

טאַבעלע 9. אַנגעקומענער עלטער ביי יידן און בכלל, אויף יעדע 100 אימיגראַנטן (2)

יאָרן	יינגער פון 16 יאָר		16 — 44 יאָר		45 יאָר און מער	
	ביי יידן	בכלל	ביי יידן	בכלל	ביי יידן	בכלל
1921-'24	29.6	18.5	57.7	72.3	12.7	9.1
1925-'27	22.7	16.0	54.1	74.6	23.2	9.3
1935-'36	18.0	19.4	65.3	64.5	16.7	16.2

פון די ציפערן איז צו זען, אַז די משפּחהדיקייט פון דער אימיגראַציע איז באַטייטיק אויסגעוואַקסן בכלל. דאָס באַווייזט, אַז נאָך דער מלחמה איז די איינוואַנדערונג כּמעט ביי אַלעמען געווען אַ פּערמאַנענטע. דער מין „וואַנדערפויגל" האָט פּאַקטיש אויפגעהערט צו עקזיסטירן. וואָס פאַראַ קליינע ראָלע דער דאָזיקער מין האָט געשפּילט אין דער יידישער אימיגראַציע, קאָן מען זען פון דער טאַבעלע, וואָס פראָפעסאָר הערש האָט צונויפגעשטעלט בנוגע דער צוריקוואַנדערונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן:

טאַבעלע 10. יידישע און אַלגעמיינע צוריקוואַנדערונג פון די פאַראייניקטע שטאַטן אויף יעדע 100 איינוואַנדערער (3)

יאָר	יידן	בכלל
1908-1914	7.1	30.8
1915-1920	4.3	56.6
1921-1924	0.7	25.8
1925-1937	3.8	40.0

פון 1908 ביז 1937 איז די צוריקוואַנדערונג בכלל קיין מאָל ניט געווען קלענער פון אַ פערטל פון דער איינוואַנדערונג; ביי יידן — איז זי קיין מאָל ניט

געווען גרעסער פון 7 פּראָצענט. אין די יאָרן 1920־1915, ווען די אַלגעמיינע צוריקוואַנדערונג האָט אונטער דער ווירקונג פון דער מלחמה ווען מאַסן עטניקערס זיינען, ווי מיר האָבן געזען, געפאָרן צוריק אין זייערע געבוירן־לענדער העלפן זיי געווינען דעם קריג, באַטראָפן אַריבער אַ העלפט פון דער אײנוואַנדערונג — האָבן יידן געגעבן ניט מער ווי עטוואָס העכער פון 4 פּראָצענט צוריקוואַנדערונג. יידן האָבן אין דער מלחמה זיך געפילט אַסך מער פאַרפליכט צו די פאַראייניקטע שטאַטן, ווי צו די לענדער פון זייער אויסוואַנדערונג. אין דעם פעריאָד 1937־1925, וואָס שליסט איין די קריזיס־יאָרן, איז די צוריקוואַנדערונג בכלל געווען אַריבער צוויי־פינפטל פון דער אײנוואַנדערונג. יידן האָבן ניט געהאַט וואו צו זוכן בעסערע עקאָנאָמישע באַדינגונגען — זייער צוריקוואַנדערונג איז געווען קאַרגע פיר פּראָצענט.

וואָס איז שייך דער „אַלטער" אימיגראַציע, האָבן מיר דזשאָזעפס ציפערן. אויף יעדע 100 אײנוואַנדערער זיינען געווען אָנדערטהאַלבן מאָל אַזוי פיל צוריקוואַנדערער בכלל ווי יידישע. דר. דזשאָסעפס אָפּשאַצונג, אַז „דער יידישער אײנוואַנדערונג מוז געגעבן ווערן אַ פּלאַץ פון אויסצייכנונג פאַר פּערמאַנענטקייט און אײנאָרדנונג אין דער אַמעריקאַנער אימיגראַציע"[4] — איז געווען ריכטיק אין 1914, ווען ער האָט די ווערטער געשריבן, און זי איז ריכטיק היינט.

די דאָזיקע אויסצייכנונג איז אָבער ווייט ניט געווען דאָס, וואָס האָט אַזוי ראַדיקאַל און אַזוי תוכיק אויסגעשיידט יידן פון אַנדערע אימיגראַנטן. דער וויכטיקסטער אונטערשייד איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס בעת מיטגלידער פון אַנדערע עטנישע גרופּעס זיינען אַלע געקומען פון איין לאַנד — אָדער, ווי אין דעם פאַל פון די פּאָליאַקן וואָס זיינען פּאָליטיש געקומען פון דריי לענדער, פון איין טעריטאָריע — זיינען יידן געקומען פון פאַרשיידענע לענדער. און די פאַרשיידנקייט איז אין די דאָזיקע לענדער געווען ניט נאָר אַ געאָגראַפישע: אויך — און נאָך מער — אַ פּאָליטישע, עקאָנאָמישע, סאָציאַלע און קולטורעלע. צווישן די קאַטויליש־פעאָדאַלע שפּאַניע און פּאָרטוגאַל, פון וועלכע די ספרדים האָבן אָפּגעשטאַמט, און די פּראָטעסטאַנטיש־קאַפּיטאַליסטישע דייטשע פּראָווינצן, פון וועלכע די מערסטע דייטשע יידן זיינען אַהער געקומען, איז געלעגן אַ פּאָליטישער תהום פון הונדערטער יאָרן. דער תהום איז ניט געווען קלענער צווישן דעם קאָנסטיטוציאָנעלן מאָנאַרכיזם פון דייטשלאַנד און דער צאַריסטישער דעספּאָטיע פון רוסלאַנד. די דריי יידישע אימיגראַנטן־כוואַליעס האָבן קודם כל אָפּגעשפּיגלט דעם פּאָליטישן מצב פון זייערע אָפּשטאַם־לענדער. עס איז דערביי נייטיק צו געדענקען, אַז יעדער כוואַליע באַזונדער האָט זיך איבערגע־

בראַכן אויף אַ צאָל קלענערע כוואַליעס, איטליכע פון זיי האָט זיך געטראָגן פון אַן אַנדער לאַנד.

אַנדערע עטנישע גרופּעס זיינען אויך געקומען אַהער אין כוואַליעס, עס איז אָבער אין זייערע כוואַליעס געווען המשך און זיי האָבן, ווי אַנגעוויזן, זיך געטראָגן פון איין פּלאַץ. יעדער איינע פון די דריי ייִדישע אימיגראַציע־כוואַליעס, פון דער אַנדערער זייט, איז געווען אַ זעלבסשטענדיקער שטראָם, וואָס האָט קיין שום שייכות ניט געהאַט מיט דעם אַנדערן שטראָם. פּונקט, ווי עס איז פּאָליטיש ניט געווען קיין שום ענלעכקייט צווישן אין ייִדישער אימיגראַציע־כוואַליע און דער צווייטער, אַזוי איז צווישן זיי אויך ניט געווען קיין ענלעכקייט אין צייט. די ספרדים זיינען געקומען אין דעם קאָלאָניאַלן פּעריאָד, געהערט צו די סעטלערס און האָבן צוגעטראָגן זייער חלק צו דעם געבורט פון דער אַמעריקאַנער רעפּובליק. די דייטשע ייִדן זיינען געקומען אין דער תקופה פון דעם בירגער־קריג און צוגעטראָגן זייער חלק צו דעם געבורט פון אַן אַמעריקאַנער נאַציע. די מזרח־אייראָפּעאישע ייִדן זיינען געקומען אין דער „גילדערנער עפּאָכע” און צוגעטראָגן זייער חלק צו דעם געבורט פון אַן אַמעריקאַנער אימפּעריאַליזם. אָט די פּאַרטיילונג האָט אויסגעשמידט די רינגען אין דער יחוס־קייט פון דער ייִדישער אַמעריקע.

דער עקאָנאָמישער אונטערשייד צווישן די דריי אימיגראַציע־כוואַליעס איז געווען זייער אַ שאַרפער און עס וועט נאָך אויסקומען פון דעם אָסך צו רעדן אין די ווייטערדיקע קאַפּיטלען. דאָ איז נויטיק צו אונטערשטרייכן, אַז דער אונטערשייד איז געווען אַ דרייענדיקער: 1) אין די עקאָנאָמישע באַדינגונגען וואָס האָבן געהערשט אין די עמיגראַציע־לענדער; 2) אין די עקאָנאָמישע באַדינגונגען וואָס האָבן געהערשט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן אין דער צייט, ווען די באַזונדערע כוואַליעס האָבן זיך אַהער דערטראָגן; 3) אין די פאָרמען, וואָס די עקאָנאָמישע איינאָרדנונג פון די אימיגראַנטן פון די דריי כוואַליעס האָבן אָנגענומען. הגם מיר וועלן נאָך וועגן דעם רעדן אויספירלעך אונטן, איז דאָ וויכטיק אין קורצן צו סקיצירן די עקאָנאָמישע אַנדערשקייט אין דער שיכטונג פון דער ייִדישער אימיגראַציע.

די ספרדים — די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע ייִדן — זיינען געקומען פון לענדער וואָס האָבן געהאַט קאָלאָניעס אין די פאַרשיידענע קאָנטינענטן. זיי האָבן מיטגעבראַכט אַ דערפאַרונג פון געשעפט־פירונג אויף אַ וועלט־מאַסשטאַב. זיי האָבן זיך באַזעצט אין עטלעכע גרעסערע האַפן־שטעט און זיך מערסטנטיילס פאַרנומען מיט אימפּאָרט און עקספּאָרט, ים־פאַרקער, צווישן־קאָלאָניע האַנדל און מיט אַנדערע פאָרמען פון קאָמערץ. די דאָזיקע פונקציעס האָבן אַנטשפּראָכן די צענטראַלע געאָגראַפישע אויפגאַבע פון די קאָלאָניעס אין דער

צייט, ווען די ספרדים זיינען געקומען, און דעם עיקרדיקן עקאָנאָמישן ציל פון די קאָלאָניעס: די אויסבילדונג פון אַן אייגענערווירטשאַפט, וואָס זאָל פאַר זיך אויך געפינען אַ פּלאַץ אויף דעם וועלט־מאַרק. די ספרדישע יידן האָבן כמעט אַלע געהערט צו די באַזיצנדיקע קלאַסן.

די ערשטע דייטשע יידן זיינען געקומען אין אַמעריקע פון קליינע שטעט. זיי זיינען געווען זייער אָרעם. געקומען אַהער זיינען זיי אין דער צייט פון דעם פּראָנטיר. די עקספּאַנסיע צו דעם פּאַציפישן ים־ברעג איז געווען אין פולן שוואונג. קיין געלט איינצואָרדנען זיך אין געשעפטן האָבן די דייטשע יידן אין זייערע אימיגראַנטישע יאָרן ניט געהאַט — האָבן מאַסן פון זיי גענומען פּעק אויף די פּלייצעס און זיך געלאָזט אין וועג נאָך די „צוגעדעקטע וועגענער". אין דער ערשטער טייל האָב איך ציטירט טורנערס דעפיניציע, אַז דער פּראָנטיר איז געווען דער פּונקט, וואו ציוויליזאַציע און באַרבאַריזם האָבן זיך באַגעגנט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן; ווען אַ יידיש־דייטשער פּעדלער האָט זיך באַוויזן אויף אַזאַ פּונקט, איז דאָס געווען דער זיכערסטער סימן, אַז די ציוויליזאַציע האָט שוין געזיגט איבער דעם באַרבאַריזם. מחמת דער גוואַלדיקער באַוועגלעכקייט פון דעם לאַנד אין דער צייט, ווען די אימיגראַציע פון דייטשלאַנד איז געווען אויף איר הויך־פּונקט, האָט די דאָזיקע אימיגראַציע אַרויסגעוויזן אַ גרעסערע טענדענץ זיך געאָגראַפיש צו צעשפּרייטן איידער די ערשטע אָדער דריטע יידישע אימיגראַציע־כוואַליע. צענדליקער יידישע ישובים אין אַמעריקע האָבן זייער אַנטשטייאונג צו פאַרדאַנקען די דייטשע יידן. בעת זייער אָנקומען אין לאַנד, האָבן די דייטשע יידן געהערט צו די נידעריקערע שיכטן פון דעם קליין־בירגערטום. חוץ פּעדלערס, האָבן זיי די ערשטע צייט אַרויסגעגעבן אַ גרויסע צאָל הענדלערס מכל המינים און אויך שיכטן פון ווייס־קאָלנערניקעס, באַלמעלאָכעס און לוין־אַרבעטער.

די יידן פון מזרח־אייראָפּע זיינען געקומען פון לענדער, וואו דער קאַפּיטאַליזם איז נאָך געווען אין די ווינדעלעך. דערפאַר האָבן זיי געטראָפן דאָ אַ קאַפּיטאַליזם, וואָס איז שוין געווען העכער אַנטוויקלט איידער וואו עס איז אַנדערש אין דער וועלט. די געאָגראַפישע גרעניצן פון די פּאַראייניקטע שטאַטן זיינען שוין געווען ענדגילטיק פאַרפיקסירט און פרייער באָדן — אויסגעשעפּט. די מזרח־אייראָפּעאישע יידן האָבן זיך קאָנצענטרירט אין די גרעסערע אינדוסטריעלע צענטערן און זיך מאַסנוויס פּראָלעטאַריזירט.

די קולטורעלע פאַרשידנאַרטיקייט פון די דריי אימיגראַציע־כוואַליעס איז געווען נאָך בולטער, ווי די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע. די ספרדישע יידן האָבן, ביי זייער אָנקום, גערעדט שפּאַניש אָדער פּאָרטוגעזיש, די דייטשע יידן — דייטש, די מזרח־אייראָפּעאישע יידן — יידיש. דער קולטור־אונטערשייד

איז אָבער געווען ניט נאָר אַ שפּראַכלעכער. די ספרדישע יידן זיינען געקומען מיט אַ היפשער מאָס אַלגעמיינער בילדונג, אָבער מיט ווייניק יידיש וויסן. זיי האָבן פאַראייניקט אַ שטרענגע פרומקייט אין הלכות־רעליגיע מיט אַ ברייטער וועלטלעכקייט בנוגע צו ניט־ריין־רעליגיעזע ענינים. די דייטשע יידן זיינען ניט געווען אַזוי איבערלעך געשלאָסן ווי אַ גרופּע. דייטשלאַנד גופא איז נאָך געווען צעטיילט אויף צענדליקער פּראָווינצן און פירשטנטומס, וואָס זיינען ווייט ניט געשטאַנען אַלע אויף איין ניוואָ אין זייער אַנטוויקלונג. די באַציאונג צו יידן איז אויך ניט געווען אידענטיש אין אַלע פּראָווינצן, ממילא איז שוין דער קולטור־מצב פון די ערשטע געווען וואַריאירט. אין אַלגעמיין אָבער האָבן די דייטשע יידן שוין געהאַט געלעבט אין אַן אַטמאָספער פון אייראָפּעאישקייט, וואָס האָט פאַרגרינגערט זייער צופּאַסונג צו אַמעריקע. די גרויסע מאַסע פון דער מזרח־אייראָפּעאישער אימיגראַציע האָט געבראַכט מיט זיך אַסך יידישן וויסן, אָבער זייער ווייניק פון אַן אַלגעמיינער בילדונג. זי איז געקומען פון לענדער, וואָס די ריזיקע מערהייט פון זייער באַפעלקערונג איז אין זיי געווען אַנאַלפאַבעטיש.

די אונטערשטע שורה: די יידישע אימיגראַציע אין אַמעריקע איז באַלד אַזוי אַלט, ווי אַמעריקע גופא. זי גייט אין דריי כוואַליעס, וואָס פון אָנהייב קערט זיך איינע פאַקטיש גאָר ניט אָן מיט דער צווייטער און וואָס יעדער איינע פון זיי איז איבערלעך צעבראָקלט אויף פאַרשיידענע קלענערע כוואַליעס מיט ווייניק באַריר־פּונקטן צווישן זיך. וואו האָבן זיך די כוואַליעס ענדלעך באַ־געגנט און ווי אַזוי האָט זיך פון זיי פאָרמירט איין מעכטיקער שטראָם וואָס האָט געשאַפן דעם גרעסטן יידישן ישוב אין דער וועלט? מיר זיינען נאָך ניט גרייט צו ענטפערן; עס איז נאָך אפילו צו פרי צו פרעגן.

.2

אַנדערע עטנישע גרופּעס זיינען, ווי מיר האָבן געזען, אין די ערשטע יאָרן פון זייער אימיגראַנטישקייט געווען מער־ווייניקער פון האָמאָגענעם סאָציאַלן צוזאַמענשטעל; ערשט נאָך דעם, ווי זיי זיינען דאָ אָפּגעווען אַ צייט — האָט זיך ביי זיי אָנגעהייבן אַ פּראָצעס פון סאָציאַלער דיפערענציאַציע. ביי יידן איז דאָס אַנדערש צוגעגאַנגען. אַ לאַנגע צייט — און אין אַ באַשטימטער מאָס איז דאָס נאָך אויך היינט דער פאַל — איז די סאָציאַלע דיפערענציאַציע ביי זיי געגאַנגען ניט נאָר אויף דעם יסוד פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג דאָ אין לאַנד, נאָר זי האָט אויך געטראָגן דעם צייכן פון דער פאַרשיידנאַרטיקייט פון זייער אָפּשטאַם. דאָס, וואָס גאָנאַר מורדאַל האָט געזאָגט וועגן אַמעריקע

בכלל, נעמלעך, אז די סאציאלע שיכטונג פון איר באפעלקערונג טראגט בולטע סימנים פון ראסע־ און עטנישער גרופירונג, קאן אין א היפשער מאס אנגעווענדט ווערן אויף דעם יידישן ישוב אין אמעריקע: ז י י ן עקאנאמישע גלידערונג אנטשפרעכט צו א גרויסן גראד די כוואליעדיקייט פון דער יידישער אימיגראציע. יעדער אימיגראציע־כוואליע איז געווען גרעסער פון דער פאר־גייענדיקער און האט זיך אנגעהייבן טראגן שוין נאך דעם, ווי די פריערדיקע כוואליע האט זיך געהאט געזעצט און נאך דעם, ווי די יידן וואס די פריערדיקע כוואליע האט אהער געבראכט האבן שוין געהאט דערגרייכט א גרויסע מאס עקאנאמישע און סאציאלע סטאביליזאציע. די שפאניש־פארטוגעזישע יידן האבן שוין געהערט צו די רייכערע קלאסן, ווען די אימיגראנטן פון דייטש־לאנד האבן זיך נאך געבאדן אין דלות; די לעצטע זיינען שוין געווען עקא־נאמיש גוט־איינגעארדנט, ווען פון מזרח־אייראפע האבן יידישע אימיגראנטן געבראכט אהער נאך א גרעסערן דלות. א שטיק צייט איז די פארהעלטניש צווישן דייטשע און מזרח־אייראפעאישע יידן געווען די באציאונג פון באלע־באטים און ארבעטער.

די ספרדים האבן זיך באטראכט פאר דער אריסטאקראטיע פון דעם יידנטום און אויף די אשכנזים געקוקט פון אויבן־אראפ. ניט זיי האבן זיך געוואלט מתחתן זיין מיט די לעצטע, ניט עס איז זיי אנגעשטאנען צו ליגן באגראבן אויף איין בית עולם מיט אשכנזים. „עס איז געווען א צייט" — זאגט בוירטאן דזש. הענדריק — ווען די שטאלצע ספרדישע קהילה וואלט אן צערע־מאניעס זיך אפגעטרייסלט פון „א שפאניש־יידישן מאן אדער פרוי וואס וואלט חתונה געהאט מיט א דייטשן אדער רוסישן גלויבנס־גענאסע. די קעגנערשאפט צו אזא שדוך איז געווען אסך שטארקער אידער עס איז ווען עס איז געווען צווישן פראטעסטאנט און קאטאליק. די ספרדים האבן תמיד געהאט זייער איי־גענע בית עולמס, אין וועלכע דייטשע און רוסישע יידן האבן ניט געפונען קיין מנוחה" [1].

אזוי שפעט, ווי מיטן 19טן יארהונדערט, ווען די אריסטאקראטישע ספרדישע משפחות זיינען געווען אויף דעם וועג צו פולער פארשווינדונג און ספרדישע יונגעלייט האבן געמוזט אין וואקסנדיקע צאלן חתונה האבן מיט אשכנזים אדער שטיין פאר דער ברירה צו נעמען ניט־יידישע מענער אדער פרויען, האט די ספרדישע קהילה אין ניו יארק זיך נאך אלץ געהאלטן ווי אן עליטע און, אויף וויפיל עס האט זיך נאר געלאזט, אויסגעמיטן באריר מיט די „פלעבעער" פון דייטשלאנד און פוילן. צווישן 1830 און 1850 — זאגט הימאן ב. גרינשטיין אין זיין אויסגעצייכנטער מאנאגראפיע וועגן דעם יידישן קהילה־לעבן אין ניו יארק פון 1654 ביז 1860 — האבן די ספרדישע יידן,

פאַקטיש אַלע געבוירענע אין די פאַראייניקטע שטאַטן, מיט זיך „פאַרגעשטעלט אַן עקסקלוזיוון קרייז, וואָס זיינע מיטגלידער האָבן פאַרקערט נאָר מיט זיך און חתונה געהאַט אין דער אייגענער גרופּע. זיי האָבן געהאַט זייערע אייגענע צדקה־חברות, זייער אייגענע בילדונג־סיסטעם, זייער אייגענעם נוסח פון גאָט־בעטן. אָט די גרופּע האָט עס געזאָלט זיין „אַדעליק", ראַפינירט און קול־טורעל. זי האָט געהאַט אירע אייגענע געזעלשאַפטלעכע אונטערהאַלטונגען און פייערונגען און איז זעלטן אַרויסגעגאַנגען ווי אַ גרופּע זיך צו באַטייליקן אין די אַקטיוויטעטן פון דער אַלגעמיינער יידישער קהילה" [2]. אַניטאַ ליבמאַן לעבעסאָן האָט די מחיצה צווישן די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע און דייטשע יידן געמאָלן אין לאַקאָנישע, אָבער דערפאַר קלאָרע ווערטער: „דריי זאַכן האָבן געהאַלטן די ספרדישע און אשכנזישע עלעמענטן צעטיילט: — געלט, לאַנד און אָפּשטאַם" [3].

די אויבן־אַראָפּ באַציאונג, וואָס די ספרדישע יידן האָבן אַרויסגעוויזן לגבי די דייטשע יידן, האָבן די לעצטע אַרויסגעוויזן לגבי די מזרח־אייראָפּע־אישע יידן. די דייטשע יידן האָבן געהאַט, שרייבט לי דזש. לעווינדזשער, אויס־צושטיין „פאָראורטיילן מצד די שטאָלצע שפּאַניער און הגם זיי [די דייטשע יידן] זיינען ערשט לעצטנס אַליין אַרויסגעגאַנגען פון די געטאָס, האָבן זיי [פונדעסטוועגן] אַריבערגעטראָגן די פאָראורטיילן אויף די יידן פון פּוילן און גאַליציע" [4].

אין דעם 18טן יאָרהונדערט האָבן די פּאָרטוגעזישע יידן אין דזשאָרדזשיאַ ניט געוואָלט האָבן קיין מגע ומשא מיט די דאָרטיקע דייטשע יידן דערפאַר, ווייל די לעצטע זיינען, חוץ אַלעמען, געווען קבצנים און געקומען אויף אויפגעמאַכטע שיפסקאַרטן, בעת די ספרדים האָבן געדעקט זייערע אייגענע רייזע־הוצאות, ווען זיי זיינען געקומען קיין אַמעריקע. אין דעם 19טן יאָרהונדערט האָבן דייטשע יידן אויפגעוואָרפן די רוסישע יידן, אַז זיי זיינען שנאָרערס און זיי באַשולדיקט, אַז זיי טראָגן ניט צו זייער פינאַנציעלן חלק צו יידישע קהלשע הצטרכותן. און פונקט ווי די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע יידן האָבן זיך געזוכט צו איזאָלירן פון די דייטשע יידן, אַזוי האָבן די דייטשע יידן זיך געזוכט צו איזאָלירן פון די מזרח־אייראָפּעאישע יידן. „זיי האָבן ניט געוואָלט" — זאָגט פּראָפעסאָר לואיס ווירט — „האָבן די דאָזיקע יידן נאָענט צו זיך. אָט די רוסישע יידן זיינען טאַקע געווען „אָלרייט" — וועגן דעם זיינען זיי [די דייטשע יידן] געווען גאַנץ זיכער, — אָבער, ווי דער דרומדיקער נעגער, האָבן זיי געדאַרפט זיך האַלטן אין זייער פּלאַץ" [5]. דר. רודאָלף גלאַנץ ציטירט פון אַ קאָרעספּאָנ־דענץ פון די פאַראייניקטע שטאַטן, וואָס איז אין די 40ער פון דער 19טן יאָר־

הונדערט דערשינען אין דער „אַלגעמיינער צייטונג דעם יודנטום" פון בערלין, די ווייטערדיקע ווערטער:

דער פּאַליאַק איז די סאַמע שמוציקע באַשעפעניש פון אַלע קלאַסן, און אַ דאַנק אים הייבט מען שוין אָן אויך דאָ צו באַנוצן דאָס וואָרט „ייד" ווי אַ באַליידיקונג[6].

פערציק יאָר שפּעטער האָט אַ לאָזשע פון „בני ברית" אין שיקאַגע זיך אָפּגעזאָגט אַריינצונעמען פאַר מיטגלידער אַ גרופּע פּוילישע און רוסישע יידן, און דעם אָפּזאָג מאָטיווירט מיט די ווייטערדיקע ווערטער: „די רוסישע און פּוילישע יידן זיינען נאָך ניט ציוויליזירט... זיי זיינען אָרטאָדאָקסיש געשטימט און זיינען ניט ראוי אַריינגענומען צו ווערן"[7].

די עטלעכע ביישפּילן זיינען גענוג צו כאַראַקטעריזירן די באַציאונגען וואָס האָבן געהערשט צווישן די יידישע גרופּעס ביז אָנהייב 20טן יאָרהונדערט. וועגן די ענדערונגען, וואָס זיינען שפּעטער אַריינגעקומען אין די דאָזיקע באַציאונגען, וועט די רעד זיין אונטן. דאָ איז אָבער גלייך נייטיק צו וואָרענען קעגן צוויי טעותן וואָס מען מאַכט אָפט, ווען מען אַנאַליזירט יידישע אַנטוויקלונג אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. מען דאַרף ערשטנס ניט מיינען, אַז אין דער ספרדישער עפּאָכע זיינען אין גאַנצן ניט געקומען קיין אשכנזים, אָדער אַז אין דער דייטשער עפּאָכע זיינען ניט געקומען קיין יידן פון רוסלאַנד און פּוילן. ספרדישע יידן האָבן, לויט די לעצטע פאָרשונגען, נומעריש אויסגעמאַכט אַ מערהייט פון דער יידישער באַפעלקערונג אין אַמעריקע בלויז אין דעם 17טן יאָרהונדערט. אין דעם 18טן יאָרהונדערט זיינען זיי אין צאָל שוין געווען אַ מינדערהייט, הגם די פירערשאַפט איבער דעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן איז נאָך געווען פעסט אין זייערע הענט. אין דעם 19טן יאָרהונדערט האָבן זיי שוין אויך די פירערשאַפט פאַרלוירן. פּוילישע יידן זיינען געווען צווישן די עלטסטע מיטגלידער פון די ספרדישע שולן. אין 1846, דערציילט יצחק מאיר וויז, איז אין ניו יאָרק „די פּאָרטוגעזישע שול געווען די עלטסטע און דער עלטסטער פּאָרטוגעזער [אין איר] איז געווען אַ פּוילישער ייד"[8].

אַז די צאָל אימיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע איז אין דעם דייטשן פּעריאָד געווען גאָר ניט קליין, קאָן מען זען פון דער היפשער צאָל שולן וואָס זיי האָבן געגרינדעט אין מיטן 19טן יאָרהונדערט און פון דעם וואָס מען געפינט רוסישע יידן צווישן די פירערס פון די רעפאָרמירטע טעמפּלען. אפילו אין אַזאַ „אַריסטאָקראַטיש"־יידישער שטאָט אין דרום ווי טשאַרלסטאָן, ס. קאַראָליינאַ, וואָס האָט קיין גרויסע אימיגראַציע זינט אָנהייב 19טן יאָרהונדערט בכלל קיין מאָל ניט צוגעצויגן, איז שוין אין 1857 געווען גענוג פּוילישע יידן אויף צו גרינדן אַן אייגענע שול[9].

ווי שטרענג־אָפּגעגרעניצט די פֿאַרשיידענע ייִדישע גרופּעס האָבן זיך ניט געהאַלטן איינע פֿון דער צווייטער האָבן זיי פֿונדעסטוועגן ניט געקאָנט אין גאַנצן אויסמיידן קאָנטאַקט, ניט אויף דעם געזעלשאַפֿטלעכן געביט, ניט אין פּערזענלעכע באַציאונגען. עס וועט זיין כּדאַי צו געדענקען אָט דעם פֿאַקט.

אַ צווייטן טעות, וואָס מען דאַרף ניט מאַכן, איז צו מיינען, אַז די סאָציאַלע שיכטונג איז צווישן די דריי אימיגראַציע־כוואַליעס שטענדיק געווען אַ גראַדליניקע און ממש ווי מיט אַ מעסער געשניטן. קודם כּל, ווי געזאָגט, האָט געמוזט זיין צווישן זיי אַ געוויסע מישונג. צווייטנס האָבן מיר שוין געצויגן אויפֿמערקזאַמקייט אויף דעם פֿאַקט, אַז יעדער כוואַליע באַזונדער האָט זיך איבערגעבראָכן אויף קלענערע כוואַליעס, וואָס דאָס מיינט, אַז די אימיגראַנטן וואָס האָבן זיך אויף יעדער כוואַליע געטראָגן זיינען פֿון סאָציאַלן שטאַנדפּונקט אויך ניט געווען האָמאָגען. אין מיטן 19טן יאָרהונדערט, למשל, איז אין ניו יאָרק געווען א היפּשע גרופּע ייִדן וואָס זיינען געקומען פֿון ענגלאַנד וועלכע האָבן, צוליב זייער קומען פֿון אַן אַנגלאָ־זאַקסישן לאַנד און זייער קענען די ענגלישע שפּראַך, זיך באַטראַכט פֿאַר גרויסע יחסנים. ביי די דייטשע ייִדן איז געווען אַ גרויסער אונטערשייד צווישן די פֿרום־אָרטאָדאָקסישע אָרעמע אימיגראַנטן וואָס זיינען געקומען פֿון די מער־אָפּגעשטאַנענע פּראָווינצן, און די מער קולטורעלע און פֿאַרוועלטלעכטע אימיגראַנטן פֿון נאָך 1848. אפֿילו צווישן די מזרח־איראָפּעאישע ייִדן זיינען געווען מער און וויניקער „אַריסטאָקראַטישע" עלעמענטן. „די פּוילישע ייִדן" — זאָגט גרינשטיין, רעדנדיק וועגן דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין ניו יאָרק אין מיטן 19טן יאָרהונדערט — „ספּעציעל די פֿון פּויזן, האָבן אויפֿגעשטעלט סאָציאַלע מחיצות צווישן זיך און די רוסישע ייִדן" [10]). דאָס אַלץ באַווייזט, אַז ייִדן זיינען פֿון סאַמע אָנהייב אָן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געווען נאָך אַסך מער צעטיילט, ווי די דריי אימיגראַציע־כוואַליעס טייטן אָן. זיי זיינען פֿאַקטיש געווען די צעבראָקלטסטע עטנישע גרופּע אין לאַנד.

.3

כּדי קלאָרער אַרויסצוברענגען דעם פֿולן סאָציאַלן און עטנישן באַטייט פֿון דעם פֿאַקט, וואָס די ייִדישע אימיגראַציע האָט זיך רעקרוטירט ניט פֿון איין לאַנד, נאָר פֿון אַסך לענדער, איז וויכטיק זיך אַ ביסל ברייטער אָפּצושטעלן אויף דער קולטורעלער פֿאַרשידנאַרטיקייט פֿון די אימיגראַציע שטראָמען. כּדי ניט צו פֿאַרשפּרייטן זיך צו ברייט, וועל איך זיך קאָנצענטרירן בלויז אויף די דריי הויפּט־כוואַליעס — און דאָס אויך אין אַלגעמיינע שטריכן. דער

לייענער מוז אָבער האָבן אין זינען די צוויי טעותן, קעגן וועלכע איך האָב געווארנט, און שטענדיק געדענקען די שטרויכלונגען פון פּאַראַלגעמיינערונג.

די ספרדים זיינען געווען די יורשים פון דער טראַדיציע פון דער גאָלדענער עפּאָכע אין שפּאַניע. די יידן פון יענער עפּאָכע האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט אויסערגעוויינלעכער געטריישאַפט צו דעם יידישן גלויבן, פון איין זייט, און מיט אַ ברייטער וועלטלעכקייט אין פּאָליטישע, סאָציאַלע און קולטורעלע ענינים, פון דער אַנדערער זייט. זיי האָבן געשאַפן ריזיקע ווערק אויף דעם געביט פון יידישער רעליגיע און פילאָסאָפיע. ווי קיינער פאַר אָדער נאָך זיי האָבן זיי אויסגעזונגען די יידישע בענקשאַפט צו ארץ ישראל אין וואונדערלעכער פּאָעזיע, וואָס יידן פון גאַר דער וועלט האָבן אויפגענומען ווי תפילות און נוצן זיי נאָך ביז אויף דעם היינטיקן טאָג אין די שולן פון אַלע מינים. אין דער זעלביקער צייט האָבן די יידן פון דער גאָלדענער עפּאָכע געשאַפן ווערק וואָס רירן אָן אַלע פּראָבלעמען פון מענטשלעכן אינטערעס. עס איז די יידן פון יענער צייט געווען אייגן אַלץ, וואָס איז געווען נוגע זייערע וואוין־לענדער און דער ברייטער וועלט. זיי האָבן געפּרואווט זיך דערגרונטעווען צו דעם סאַמע תוך פון דער יידישער עטיק און זיך אויך אויפגעהויבן צו די העכסטע באַרג־שפּיצן פון אַלמענטשלעכער עסטעטיק. קיין מאָל אין דעם גאַנצן לויף פון דעם גלות האָט אַ יידישער ישוב ניט איינגעשטעלט אַזאַ האַרמאָניש גלייכגעוויכט צווישן דער אייגענער רעליגיעזער קולטור און דער אַלגעמיינער סעקולערער קולטור, צווישן די אויפגאַבן פון יידן ווי מיטגלידער פון אַ באַזונדערער עטנישער געמיינשאַפט און זייערע פליכטן ווי בירגער פון זייערע וואוין־לאַנד, ווי די יידן פון דער גאָלדענער עפּאָכע.

די האַרמאָניע איז צעשטערט געוואָרן, ווען די שפּאַניש־אַראַבישע לענדער זיינען אַרונטערגעפאַלן אונטער דער פּאָליטישער און גייסטיקער הערשאַפט פון דער קאַטוילישער שפּאַניע. די פייערן פון דער אינקוויזיציע האָבן קודם כל פאַרברענט יידיש וויסן. ניט אין שפּאַניע ניט אין פּאָרטוגאַל האָבן זיך יידן געקאָנט אָפּגעבן מיט יידישע למודים אָדער פריי אָפּהיטן יידישע מצות. פון יידישן שטאַנדפּונקט זיינען זיי פאַרגרעבט געוואָרן; אָבער די, וואָס זיינען געבליבן יידן, האָבן מיטגענומען מיט זיך, נאָך דעם גירוש, די לײדנשאַפטלעכע לאָיאַליטעט צו דער יידישער רעליגיע, וואָס אַ דאַנק איר זיינען אַזוי פיל ברידער און שוועסטער זייערע פאַרצערט געוואָרן אין די פלאַמען פון די אויטאָ־דע־פעס. די דאָזיקע לאָיאַליטעט האָבן די ספרדים אויך געבראַכט אין דער נייער וועלט. צווישן זיי זיינען געווען מאַראַנען וואָס האָבן געזוכט באַהעפטונג מיט דעם יידישן גאָט. דאָס איז זיי ניט גרינג אָנגעקומען. די ערשטע יידן זיינען געקומען קיין צפון־אַמעריקע פון בראַזיל, וואוהין די אינקוויזיציע

האָט זיך אַריבערגעטראָגן פֿון פּאָרטוגאַל. ערשט אין די קאָלאָניעס האָבן זיי געקראָגן די לאַנג־באַגערטע געלעגנהייט אָפֿן צו לעבן ווי ייִדן.

פֿון זייער גלאָררייכער ירושה האָבן די ספרדים געראַטעוועט די אינער־לעכע האַרמאָניע צווישן זייער רעליגיעזישקייט און וועלטלעכקייט. זיי האָבן פֿאַרמאָגט אַ גאַנץ הויכע אַלגעמיינע בילדונג און, וואָס עס האָט זיי געפֿעלט אין ייִדישער למדות, האָבן זיי געזוכט צו פֿאַרפֿולן מיט פֿרומקייט און איבער־געבנקייט צו דעם פֿון דאָס ניי־דערוואָרבענעם גלויבן פֿון זייערע אבות. וועגן דעם יסוד פֿון ייִדישען כלל־עקזיסטענץ האָבן זיי זיך ניט געחקירהט: זיי האָבן זייער ייִדישקייט, וואָס האָט אין אַלע אירע געזעלשאַפֿטלעכע מאַניפֿעסטאַ־ציעס זיך געדרייט אַרום דער שול, אָנגענומען מיט דער זעלבסטפֿאַרשטענד־לעכקייט און אומאָפּפֿרעגלעכקייט פֿון אַ נאַטור־געזעץ. די ספרדים זיינען גע־ווען שטרענג־אָרטאָדאָקסיש און האָבן, ווי עס וועט נאָך אונדז אויסקומען צו זען, אַרויסגעוויזן ווייניק טאָלעראַנץ צו אָפּנויגלערס. אין אַ גרויסער מאָס איז די דאָזיקע אומטאָלעראַנץ געווען אַ רעאַקציע קעגן דער שטייפֿקייט און אָנ־פּשרהדיקייט פֿון דער קאַטוילישער קירכע, וואָס אונטער איר דרוק, אין איר שאָטן און — אין אַ סך פֿאַלן — אפֿילו אין איר שויס האָבן זיך די שפּאַניש־פּאָר־טוגעזישע ייִדן דערצויגן. דערקעגן האָבן די דייטשע ייִדן געלעבט אין אַן אָט־מאָספֿער פֿון כראָנישער אָפּנויגלעריי, אין דעם 19טן יאָרהונדערט. דאָס איז געווען די גלאַנץ־תקופֿה פֿון דער ראַציאָנאַליזם; רעליגיע איז געווען אויף דער דע־פֿענסיווע און געזוכט צופּאַסונגס־מעטאָדן.

דער קאַפּיטאַליזם האָט געעפֿנט דעם וועג צו דער עמאַנציפּאַציע פֿון די מערב־אייראָפּעאישע ייִדן, און מיט מער האָפֿנונג און האָפֿערדיקייט ווי אַנדערע האָבן די דייטשע ייִדן זיך אויף דעם וועג געלאָזן. אין שפּאַניע איז די אינקווי־זיציע געקומען נאָך עטלעכע הונדערט יאָר פֿרייהייט פֿאַר ייִדן; אין דייטש־לאַנד איז די עמאַנציפּאַציע געקומען נאָך הונדערטער יאָרן געטאָ און ייִדישע רעכטלאָזיקייט. אין שפּאַניע זיינען ייִדן געשטעלט געוואָרן פֿאַר דעם פּראָב־לעם פֿון ניט אַרויסגעשטויסן צו ווערן פֿון די פּאָזיציעס, וואָס זיי האָבן שוין גע־האָט פֿאַרנומען; אין דייטשלאַנד — פֿאַר דעם פּראָבלעם פֿון אַריינטרעטן אין פּאָזיציעס וואָס זיינען פֿריער פֿאַר זיי געווען פֿאַרמאַכט. אין דער אינקוויזיציע האָבן די מיינסטע שפּאַנישע ייִדן מקריב געווען זייער דערגרייכטן סאָציאַלן מצב כדי צו בלייבן ביי זייער גלויבן; אין דער עמאַנציפּאַציע האָבן מאַסן דייטשע ייִדן מקריב געווען זייער גלויבן כדי צו דערגרייכן סאָציאַלן מצב.

הגם אין דייטשלאַנד גופֿא האָבן אין דער צייט פֿון דער דייטש־ער־מאַסן־אימיגראַציע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, בלויז די ערשטע שטראַלן פֿון דער עמאַנציפּאַציע זיך געהאַט באַוויזן, האָבן זיי פֿונדעסטוועגן

שוין געהאַט פּאַראורזאַכט פונדאַמענטאַלע צעטרייסלונגען אין דעם גייסטיקן לעבן פון די דייטשע יידן — צעטרייסלונגען, וואָס האָבן די לעצטע באַגלייט אין דער נייער היים. די דייטשע יידן האָבן שוין מער ניט געקאָנט נעמען זייער יידישקייט ווי אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכקייט; זיי האָבן זיך שוין יאָ גע־חקירהט וועגן איר יסוד. דערביי האָבן זיי דעם אַלטן ויכוח וועגן דעם מהות פון יידישקייט אַראָפּגעפירט פון די הימלישע ספערן, אין וועלכע די רבנישע ליטעראַטור האָט אים אַריינגעפּאַסט, און אַוועקגעשטעלט אים אויף דעם יסוד פון ערדישע אינטערעסן. די דייטשע יידן האָבן ניט געזוכט קיין טעאָלאָגישן ענטפער, נאָר אַ סאָציאַלן.

אַז יידן לעבן אין צוויי קולטורן דאָרט, וואו זיי האָבן אַ מעגלעכקייט מאַ־טעריעל אָדער גייסטיק צו קומען אין באַריר מיט זייערע גוישע שכנים — דאָס האָבן יידן גוט געוואוסט אויך פאַר דער עמאַנציפּאַציע. די עמאַנציפּאַציע האָט זיי אָבער צום ערשטן מאָל געבראַכט אַ באַוואוסטזיין פון אַ שאַרפן קאָנ־פליקט צווישן די צוויי קולטורן. פריער זיינען יידן געווען „בירגער" בלויז פון די געטאָס; די עמאַנציפּאַציע האָט זיי אויך געמאַכט פאַר בירגער פון די מערב־אייראָפּעאישע לענדער, — אָבער די געטאָס זיינען פונדעסטוועגן פאַר־בליבן. דער קאָנפליקט צווישן די צוויי קולטורן האָט ניט געקאָנט ליקווידירט ווערן כל זמן דער ייד האָט זיך ניט באַפרייט פון דעם געטאָ.

ביי די שפּאַנישע יידן איז אויך געווען אַ קאָנפליקט, אָבער דאָס איז געווען אַ קאָנפליקט כלפּי חוץ, בעת דער קאָנפליקט פון די עמאַנציפּירטע יידן איז געווען כלפּי פּנים — אַ קאָנפליקט אין דער אייגענער נשמה. סאָציאַלע פּסי־כאָלאָגן באַצייכענען די מענטשן וואָס ליידן פון אַזעלכע קאָנפליקטן, ווי מאַרגי־נאַלע מענטשן. סטאָנקוויסט ווייזט אָן אַז די דאָזיקע מענטשן מאַכן דורך דריי פּאַזן: אין דער ערשטער פּאַזע ווייסן זיי נאָך ניט, אַז זייער פּערזענלעכע קאָ־ריערע איז אַ טייל פון דעם ראַסן־ אָדער נאַציאָנאַליטעטן קאָנפליקט, אין וועלכן זייער רעליגיעזע, ראַסן, אָדער עטנישע גרופּע איז פאַרוויקלט; אין דער צווייטער פּאַזע זיינען זיי באַוואוסטזיניק אויף דעם דאָזיקן פאַקט; די דריטע פּאַזע נעמט אַרום זייערע פאַרזוכען זיך צו צופּאַסן צו די באַדינגונגען, אין וועלכע זיי זיינען אַריינגעפאַלן [7].

אָט די קלאַסיפיקאַציע פאָדערט אַ געוויסע דערגאַנצונג. ווען איינער גע־פינט זיך פיזיש, אַזוי צו זאָגן, אין אַ לאַגע, אַז ראַסן־ אָדער נאַציאָנאַליטעט־קאָנפליקטן באַווירקן זיין פּערזענלעך לעבן, — איז ער מיט דעם אַליין נאָך ניט קיין מאַרגינאַלער מענטש. אַזאַ ווערט ער ערשט דאַן, ווען ער קריגט אַ באַוואוסטזיין פון אומנאָרמאַלקייט אין דער דאָזיקער סיטואַציע, זוכט זיך פון איר צו באַפרייען — און קאָן ניט. אין דעם זין זיינען אַלט־מאָדישע יידן,

וואָס האָבן אויפגענומען רדיפות פון דרויסן ווי אַ נאַטירלעכע דערשיינונג ניט געווען קיין מאַרגינאַלע מענטשן הגם אויך פאַר זיי איז געשטאַנען אַ פּראָבלעם פון צופּאַסן זיך צו אַ פרעמדן אַרום. מהאי טעמא זיינען די ערשטע ספּרדישע יידן אין אַמעריקע, וואָס הגם זיי זיינען, ווי מיר האָבן געזען, געווען וועלטלעך אין ענינים וואָס האָבן ניט אַנגערירט זייער יידישקייט, אין תוך אויך ניט געווען קיין מאַרגינאַלע מענטשן דערפאַר, ווייל זיי האָבן ניט גע־זוכט קיין שום ענדערונג אין דעם באַלאַנס, וואָס זיי האָבן איינגעשטעלט אין זייערע באַציאונגען מיט דער ניט־יידישער סביבה. אַנדערש איז עס אָבער גע־ווען מיט יענע יידן פון דייטשלאַנד, וואָס די עמאַנציפּאַציע האָט ביי זיי דעם באַלאַנס צעטרייסלט און זיי האָבן דערפילט אין זייער יידישקייט אַ שטער צו דעם אויפשטעל פון אַ נייעם באַלאַנס. זיי האָבן שוין געהערט צו דער צווייטער פאַזע פון סטאָנקוויסטעס קלאַסיפיקאַציע. פון דעם האָט זיך גענומען זייער אינערלעכער גייסטיקער קאָנפליקט. האָבן פיל פון זיי געזוכט צו לייזן דעם קאָנפליקט דורך אַסימילאַציע, וואָס האָט אויך איינגעשלאָסן שמד. גרעץ גיט אָן, אַז אַרום 1823 זיינען אין דער איין שטאָט בערלין געווען 1236 שמד־פאַלן, וואָס דאָס האָט אויסגעמאַכט העלפט פון גאָר דער יידישער באַ־פעלקערונג אין יענער שטאָט. אין די אַנדערע טיילן פון פּריסן איז געווען נאָך 1382 שמד־פאַלן [2]. די דאָזיקע ציפערן זיינען מסתמא ריכטיקער, ווי די אָפיציעלע סטאַטיסטיק וואָס האָט זיך צו אונדז דערטראָגן פון יענע יאָרן. דר. ענגלמאַן ברענגט די דאָזיקע סטאַטיסטיק אין זיין בוך וועגן דעם אויפשטייג פון יידן אין דער מערב־אייראָפּעאישער וועלט און גיט צו: צווישן 1815 און 1840 זיינען אין בערלין געווען פאַררעגיסטרירט אַריבער 1200 שמד־פאַלן. ווען מען נעמט אין אַכט, אַז די יידישע באַפעלקערונג אין בערלין האָט אין 1840 געציילט ניט מער ווי 6,458 נפשות, קאָן מען זען דעם פאַרנעם פון שמד אפילו ווען מען האַלט זיך בלויז ביי דער אָפיציעלער רעגיסטראַציע [3]. אָבער ווי ברייט שמד זאָל ניט האָבן געווען, האָט פונדעסטוועגן די מערהייט פון דעם דייטשן יידנטום געזוכט אַ מאָדוס וויוועגדי צווישן יידישקייט און מענטשישקייט.

פאַר אַזאַ מאָדוס וויוועגדי איז דער באָדן אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין מיטן 19טן יאָרהונדערט געווען ספּעציעל גינציק. די עקאָנאָמישע מעגלעכ־קייטן אין לאַנד זיינען צו יענער צייט געווען אַזעלכע אומבאַשרענקטע, אַז פאַר יידן איז ניט געווען נייטיק צו ברענגען זייער יידישקייט אַ קרבן אויף דעם מזבח פון עקאָנאָמישער איינאָרדנונג. אַמעריקע האָט ניט געהאַט קיין שטאַט־רעליגיע און די טראַדיציע פון גלויבנס־פרייהייט איז געווען היפּשלעך — ווייט ניט פולשטענדיק — פאַרוואָרצלט אין לאַנד; שמד איז דאָ דעריבער געווען נוצלאָז. אויב יידן האָבן דאָ געפילט אַ דרוק, איז דאָס געווען, ניט ווי אין

דייטשלאַנד, אַ דרוק אי פֿון דער מלוכה אי פֿון די קרעפֿטן וואָס האָבן געפֿורעמט דעם דייטשן נאַציאָנאַליזם, נאָר אַ געזעלשאַפֿטלעכער דרוק — דער דרוק פֿון דער טיראַניי פֿון דער מערהייט. די דאָזיקע טיראַניי איז, ווי מיר האָבן געזען אין דער ערשטער טייל, דערפֿאַר אַזויווירקזאַם, ווייל זי דערשטיקט פֿון אינעווייניק דעם ווילן פֿון דער מינדערהייט זיך צו שטעלן קעגן דער מערהייט. דאָרט אָבער, וואו דער ווילן לאָזט זיך בשום אופֿן ניט דערשטיקן, טרייבט די אַמעריקאַנער אוטיליטאַרישקייט צו אַ פּשרה. די דייטשע ייִדן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן האָבן, אין זייער גרויסן רוב, בפֿירוש ניט געוואָלט ווערן אויס ייִדן — האָבן זיי געזוכט אַ קאָמפּראָמיס. דאָס דאָזיקע זוכעניש האָט זיי געצוואונגען צו שטעלן די פֿראַגע, וואָס האָט פֿאַר די ספֿרדים, ניט עקזיסטירט: וואָס איז דער יסוד פֿון ייִדישער עקזיסטענץ ווי אַ גרופּע? און זיי האָבן געענטפֿערט: ייִדן זיינען ניט קיין נאַציאָנאַלע, נאָר אַ רעליגיעזע געמיינדע.

די דייטשע ייִדן זיינען געקומען פֿון געגנטן וואָס האָבן דורכגעמאַכט אַ ראַדיקאַלע רעליגיעזע רעפֿאָרמאַציע, און געקומען זיינען זיי אין אַ לאַנד, וואָס די הערשנדיקע קירכע אין אים — די פּראָטעסטאַנטישע — איז געווען צעברעקלט אויף הונדערטער דענאָמינאַציעס. אויך די ייִדישע רעליגיע האָט ניט געקאָנט בלייבן פֿאַרגליווערט און טענדענצן זי צו רעפֿאָרמירן האָבן זיך אָנגעהייבן באַוויזן. אַניטא לעבעסאָן איז ניט אויסן־וועג, ווען זי פֿירט צו דעם אָנהייב פֿון ייִדישן רעפֿאָרמיזם אין אַמעריקע צו אייזיקס פּינטאָס איבערזעצונג, אין דעם יאָר 1766, פֿון דעם ספֿרדישן סדור אין ענגליש [4]). אָבער דער ערשטער אָרגאַניזירטער פֿאַרזוך אַריינצוטראָגן רעפֿאָרם אין דער ייִדישער רעליגיע איז געמאַכט געוואָרן אין טשאַרלסטאָן, ס. קאַראָליינאַ, אין 1824.

אַ גרופּע מיטגלידער פֿון דער ספֿרדישער שול קהילת קודש בית אלהים האָט זיך געווענדט צו דער פֿירערשאַפֿט פֿון דער קאָנגרעגאַציע מיט דעם פֿאַרלאַנג צו אַריינטראָגן ענדערונגען אין דעם דאַוונען אַזוי, אַז אַ צאָל תּפֿילות זאָל געזאָגט ווערן אין ענגליש, און עס זאָל אויך איינגעפֿירט ווערן אַן ענגלישע דרשה. ווען דער פֿאַרלאַנג איז צוריקגעוויזן געוואָרן, האָט די גרופּע געגרינדעט אַן אייגענע שול, וואָס האָט עקזיסטירט עטלעכע יאָר און זיך פֿאַנאַנדערגעפֿאַלן. צוויי זאַכן האָבן אין אָט דעם ערשטן פֿאַרזוך צו שאַפֿן אַ רעפֿאָרמירטע ייִדישקייט געפֿעלט: 1) אַ מאַסן־באַזע און 2) אַ קאָמפּעטענטע פֿירערשאַפֿט: אייזיק האַרבי, דער פֿירער פֿון דעם טשאַרלסטאָנער רעוואָלט, האָט ניט פֿאַרמאָגט גענוג ייִדישן וויסן צו ווערן דער גייסטיקער קאָפּ פֿון אַ נייער באַוועגונג אין דער ייִדישער רעליגיע. ביידע זאַכן האָט צוגעשטעלט די ייִדיש־דייטשע אימיגראַציע — און דער רעפֿאָרמיזם איז דעריבער איר געזעצלעך קינד. זי האָט געבראַכט אַהער אי די מאַסן וואָס זיינען פּסיכאָלאָגיש און קולטורעל געווען

גרייט פאַר דער רעפאָרמיזם — מער: מחמת זייער אַקטועלער אָדער פּאָטענ־ציעלער מאַרגינאַלישקייט, האָבן זיי זיך אין אים געניטיקט, און עס איז דערביי אויך געווען אַן עקאָנאָמישער מאָמענט וואָס וועט אַרויסגעבראַכט ווערן שפּע־טער — אי פירער, ווי יצחק מאיר וויז, מעזענבאַכער, ליליענטאַל, איינהאָרן און שמואל וויז, וואָס האָבן פאַראייניקט אין זיך אַסך יידישן וויסן מיט אַ היפּשן באַגאַזש וועלטלעכע קולטור. די שאָפערס פון דעם רעפאָרמיזם האָבן זיך קיין עטנישע צילן ניט געשטעלט. פאַרקערט: דורך אים האָבן זיי געהאָפט פּטור צו ווערן פון דעם פּראָבלעם פון עטנישקייט. אָבער דאָס לעבן האָט זיין אייגענע לאָגיק. היסטאָריש איז רעפאָרם־יידישקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן דער ערשטער אָרגאַניזירטער פאַרזוך אַריינצופאַסן יידישע עטנישקייט אין אַן אַמעריקאַנער ראַם.

די יידן פון פוילן, רוסלאַנד, ליטע, רומעניע, א. ז. וו. זיינען געקומען פון לענדער, וואו דאָס געטאָ האָט נאָך געלעבט הן אין פיזישן הן אין גייסטיקן זין. אויב די ערשטע צוויי איינוואַנדערונג־כוואַליעס האָבן זיך געטראָגן פון געגנטן, וואָס באַדינגונגען אין זיי האָבן געהאַט אַ געוויסע ענלעכקייט צו דער לאַגע וואָס האָט געהערשט אין אַמעריקע בעת די כוואַליעס האָבן דערגרייכט אירע ברעגעס, האָט זיך די דריטע כוואַליע געטראָגן פון לענדער וואָס האָבן ניט מאַטעריעל און ניט גייסטיק, ניט פּאָליטיש און ניט עקאָנאָמיש געהאַט די מינדסטע ענלעכקייט צו די פאַראייניקטע שטאַטן. און אויב די יידן פון דייטשלאַנד זיינען געקומען אַהער שוין נאָך דעם, ווי זיי האָבן שוין אַ געוויסע צייט געהאַט געלעבט אין אַן אַטמאָספער פון עמאַנציפּאַציע, וואָס האָט זיי גע־דינט ווי אַן איבערגאַנג־פּעריאָד פון דער רעכטלאָזיקייט אין די פריערדיקע דייט־שע פּראָווינצן צו דער בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, — האָבן די יידן פון דעם אַלטן רוסלאַנד און רומעניע אַזאַ איבערגאַנג־פּעריאָד ניט געהאַט.

דאָס קולטור־לעבן פון דער יידישער באַפעלקערונג אין דער רוסישער טשערטאַ איז אין מיטן 19טן יאָרהונדערט ניט געווען אויף קיין סך ווייטער אָוועק, ווי דאָס יידיש קולטור־לעבן אין די מערב־לענדער אין דעם אָנהייב פון דעם 18טן יאָרהונדערט. יענעם קולטור־לעבן האָט ראַביי מילטאָן שטיינ־בערג אַזוי כאַראַקטעריזירט:

> ביז דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע האָט דאָס יידנטום פאַרגעזעצט צו לעבן גייס־טיק אונטער אַ מיטלאַלטערלעכן רעזשים, צו איינאָטעמען די אַטמאָספער פון דעם 14טן יאָרהונדערט, הגם דער אַכצנטער האָט שוין געהאַט אויפגעשיינט [5].

נאָך דער ערשטער צעטיילונג פון פוילן, האָבן די פוילישע יידן דורכגע־מאַכט אַ טיפע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע ירידה וואָס האָט זיך זייער שטאַרק

אָפּגערופן אויף זייער גייסטיקן לעבן. עס וועט זיין כדאי צו ציטירן עטלעכע שורות פון דר. ענגלמאַנס בוך:

> ביז דעם אַכצענטן יאָרהונדערט איז יידיש רעליגיעז לעבן, מיט בלויז זעלטענע אויסנאַמען, געווען פאַרהעלטנישמעסיק פריי פון מגושמדיקער מיטלאַלטערלעכקייט. אָבער נאָך דעם 18טן יאָרהונדערט האָבן יידן אָנגעהייבן איינזאַפּן אַסך פון דער איראַציאָנעלישקייט פון די גלויבנס פון די רוימיש־קאַטוילישע און גריכיש־אָרטאָדאָקסישע סערפן, צווישן וועלכע זיי האָבן געלעבט... די יידישע רעליגיע איז געוואָרן אַ מין פאַרשלעפּערונג־געטראַנק סיי פאַר דער קהילה סיי פאַר דעם יחיד, אַן אַנטלויפן פון דער האַרטער אונטערדריקונג פון אַ פיינלעכער ווירקלעכקייט [6].

די הערשנדיקע קולטור אין דער טשערטאַ איז אין דער צייט, ווען די גרויסע אויסוואַנדערונג אין אַמעריקע האָט זיך אָנגעהייבן, נאָך געווען די רבנישע. אָבער די קאַפּיטאַליסטיש־דעמאָקראַטישע מערב־ווינטן, וואָס האָבן שוין היפּשלעך צעשפּאָלטן די קאָרע פון דעם פעאָדאַל־צאַריסטישן שטייגער אין רוסלאַנד, האָבן אויך אַריינגעבלאָזן סעקולערע לופט אין דעם געטאָ, ספּעציעל אין די שפּעטערדיקע יאָרן פון דעם 19טן יאָרהונדערט, ווען עס האָט זיך אָנגעהייבן אויספּיקן אַ יידישע אַרבעטער־באַוועגונג. דאָס האָט פאַראורזאַכט אין דעם אינערלעכן יידישן לעבן אַן איבערקערעניש וואָס איז געווען אויסער פּראָפּאָרציע צו די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע ענדערונגען וואָס די מערב־אייראָפּעאישע ווינטן האָבן אין אים פאַראורזאַכט. מחמת דעם פּאָליטישן טעראָר פון דרויסן און דער לאַנגער גייסטיקער אָפּגעשלאָסנקייט פון אינעווייניק, האָבן די מזרח־אייראָפּעאישע יידן אין סוף פון 19טן און אָנהייב 20טן יאָרהונדערט ניט געהאַט די מעגלעכקייט אויף אַ רייך־עוואָלוציאָנערן אופן בהדרגהדיק צו רעפאָרמירן זייער שטייגער־לעבן. יעדער אָפּנויג פון דעם אויסגעטראָטענעם וועג איז געקומען אין שאַרפן קאָנפליקט מיט דער סביבה סיי פון אינעווייניק סיי פון דרויסן און איז דעריבער געווען אַ רעוואָלוציאָנערער אַקט. דאָס איז געווען באַזונדערס בולט אויף דעם רעליגיעז־קולטורעלן געביט.

מזרח־אייראָפּעאישע יידן זיינען אין זייער ריזיקער מערהייט געווען שטרענג־אָרטאָדאָקסיש אין זייער רעליגיעזן לעבן. די, וואָס האָבן זיך פון דער אָרטאָדאָקסישקייט אָפּגעקערט, זיינען ניט געגאַנגען אין דער ריכטונג פון רעליגיעזע רעפאָרמען, נאָר פון בכלל רייסן מיט רעליגיע. די צעטיילונג איז אויף אַזאַ אופן ניט געווען צווישן קאָנסערוואַטיוון און רעפאָרמערס, נאָר צווישן טראַדיציאָנאַליסטן און ראַדיקאַלן. אָט די צעטיילונג מערקט זיך אין די פאַראייניקטע שטאַטן סאַמע פון אָנהייב פון דער מזרח־אייראָפּעאישער מאַסן־אימיגראַציע. פון איין זייט ברענגט זי אַן אומגעהייערע פאַרשטאַרקונג פון דער אָרטאָדאָקסיע

און פאַרוואַנדלט זי שנעל אין דער רעליגיעזער ריכטונג פון דער מערהייט פון דער ייִדישער באַפעלקערונג אין לאַנד. און פון דער אַנדערער זייט — ברענגט זי גרויסע צאָלן ייִדן, וואָס ניט געקוקט אויף זייער אירעליגיעזישקייט, און אפילו אַטעאיסטישקייט אין אַסך פאַלן, באַטראַכטן זיי זיך פונדעסטוועגן פאַר אַן אינטעגראַלן טייל פון דעם ייִדישן כלל. אויף דער אַלטער פראַגע: וואָס זיינען ייִדן? הייבט די אימיגראַציע פון מזרח־אייראָפּע אָן צו געבן אַ נייעם ענטפער: אַ פאָלק. די קערנער פון אַ סעקולערן ייִדישן נאַציאָנאַליזם זיינען פאַרזייט. אַן אומגעהייערע ראָלע שפּילט דערביי די ייִדישע שפּראַך, וואָס די מזרח־אייראָפּעאישע ייִדן האָבן מיט זיך געבראַכט, און וואָס איר פולן עטנישן באַטייט מיר וועלן אָפּשאַצן שפּעטער. פריער איז נייטיק צו זען, ווי ווייט עס איז געגאַנגען די צעטיילונג פון דער ייִדישער אַמעריקע פון דעם רעליגיעזן שטאַנדפּונקט.

A

אָרטאָדאָקסיע איז געווען דער מערהייט־גלויבן פון דער ייִדישער באַפעלקערונג אין אַמעריקאַ דאַן, ווען זי איז באַשטאַנען פון אַ קליינער שיכט פאַרמעגלעכע ספרדישע ייִדן, און אויך דאַן, ווען זי איז באַשטאַנען פון אַ ריזיקער מאַסע אַרבעטער און פאָלקס־מענטשן פון מזרח־אייראָפּע. אין צווישן איז די הערשנדיקע ריכטונג געווען דער רעפאָרמיזם; צי ער איז אין יענער צייט אויך געווען דער מערהייט־גלויבן — איז שווער צו זאָגן. די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע ייִדן האָבן מיט זיך געבראַכט, ווי מיר האָבן געזען, זייער ווייניק ייִדישן וויסן. די ערשטע דייטשע ייִדן, וואָס זיינען געווען שטאַרק טראַדיציאָנעל אין זייער גלויבן, זיינען אויך אין אינטעלעקטועלן זין געווען זייער אָרעם. יצחק מאיר וויז דערציילט, אַז אין 1846, איז אויסער די ראַביים ליליענטאַל און מעזבאַכערן ניט געווען אַ ייִדישער פירער אין ניו יאָרק וואָס האָט געקאָנט לייענען העברעאיש אָן נקודות. אין פּריוואַטן לעבן, דערציילט ער ווייטער, האָט ער געטראָפן בלויז דריי ייִדן וואָס האָבן פאַרמאָגט ייִדישן אָדער תלמודישן וויסן [1].

דער אָנגעזעענסטער פירער פון דעם אָרטאָדאָקסישן ייִדנטום איז אין יענער צייט געווען יצחק לעסער, וועלכער איז געקומען פון דייטשלאַנד און געלעבט אין פילאַדעלפיע. די וויכטיקע ראָלע, וואָס ער האָט געשפּילט אין דעם אַמעריקאַנער ייִדישן לעבן, איז נאָך ביז היינט ניט געהעריק אָפּגעשאַצט. יצחק מאיר וויז באַציט זיך, אין זיינע מעמוארן, מיט גרינגשאַצונג צו לעסערן און דערציילט, אַז דער לעצטער האָט זיך פאַר אים מודה געווען אַז ער קאָן ניט לייענען העב־

רעאיש אָן נקודות. ווייז האָט דעם דאָזיקן פאַקט צוגעשריבן צו אַ גרויסן באַ־טייט; ער האָט פאַרגעסן, אַז אין יענע צייטן איז געווען מעגלעך צו זיין אַ גרויסער למדן אָן צו באַהערשן די העברעאישע גראַמאַטיק. אַז לעסער האָט געהאַט אַסך יידיש וויסן באַווייזן זיינע אַרטיקלען און ספּעציעל זיין איבער־זעצונג פון דעם תנך אין ענגליש. אמת זי געהערט ווייט ניט צו די בעסטע אי־בערזעצונגען, אָבער זי באַווייזט, אַז דער איבערזעצער האָט פאַרמאָגט אַ ברייטע יידישע און אַלגעמיינע קולטור. ווי עס זאָל אָבער ניט זיין, האָט ער איינער אַליין ניט געקאָנט איינהאַלטן די אָרטאָדאָקסישע פּאָזיציעס קעגן דעם אָנגריף פון דעם רעפאָרמיזם. דער אָנגריף האָט זיך, אונטער ווייזעס אָנפירונג, פאַר־וואַנדלט אין אַ גענעראַל־אַטאַקע אַרום דער צייט פון דעם בירגער־קריג און באַלד נאָך אים.

אַז דער פאַרלאַנג זיך צוצופּאַסן צו די אַמעריקאַנער באַדינגונגען איז געווען איינע פון די וויכטיקסטע טרייב־קרעפטן אין דער רעפאָרם־באַוועגונג — זיינען פאַקטיש מודה אַלע אירע שאַפערס און פאַרשערס. ממילא איז שוין זעלבסט־פאַרשטענדלעך, אַז דער עקאָנאָמישער מאָמענט איז אין איר געווען אַ גאָר אָנ־געזעענער פאַקטאָר. אומבאַוואוסטזיניק, ברענגט עס אַרויס ווייז אַליין אין אַן עפּיזאָד, וואָס ער דערציילט פון דער צייט, ווען ער האָט געגרינדעט דעם ערשטן רעפאָרם טעמפּל אין אַלבאַני. דער דאָזיקער טעמפּל איז געווען פאַרוויקלט אין אַ ביטערן קאַמף מיט דער אָרטאָדאָקסישער שול, פון וועלכער ער האָט זיך אָפּגעשפּאָלטן:

די ניט־יידישע וועלט האָט סימפּאַטיזירט מיט אונדז דערפאַר, וואָס בלויז מיר אַליין זיינען באַוועגט געוואָרן דורך אַכטונג פאַר די פאָדערונגען און דעם גייסט פון דער צייט. דער ענין האָט דערגרייכט אַזאַ מצב, אַז סוחרים וואָס האָבן געהערט אָדער צו אַן אַנדער שול אָדער צו קיינער ניט, האָבן געדאַרפט פאַר־לייקענען אָט דעם פאַקט פאַר זייערע שיינע פּרויען־קונדן, ווייל פאַר די לעצטע איז דאָס געווען זיכער, אַז יעדער אָנשטענדיקער ייד האָט געמוזט געהערן צו דער נייער קאָנגרעגאַציע [2].

אָבער מיר זיינען נאָך ניט גרייט צו באַטראַכטן די עקאָנאָמישע אַספּעקטן פון דער צעטיילונג אין דער יידישער אַמעריקע. עס וועט ניט זיין איבריק צו ברענגען נאָך עטלעכע ביישפּילן צו אונטערשטרייכן קלאָרער די צעטיילונג אויף דעם רעליגיעזן באָדן אין דעם לעצטן פערטל פון דעם 19טן יאָרהונדערט און די ערשטע פאַר צענדליק יאָר פון דעם צוואַנציקסטן.

אין משך אָט די יאָרן זיינען די וויכטיקסטע רעפאָרם־טעמפּלען אַריבער־געגאַנגען פון שבת אויף זונטיק אין זייערע גאָטעסדינסטן. העברעאיש איז כמעט אין גאַנצן אויסגעשלאָסן געוואָרן פון זייער ריטואַל. כשרות און אַנדערע

דינים פון יידישער פּערזענלעכער פירונג זיינען אָפּגעשאַפט געוואָרן ווי מוז־זאַכן און איבערגעלאָזט געוואָרן ווי פרייוויליקע ענינים צו יעדער איינעם באַזונדער; דערביי האָט מען יעדער איינעם באַזונדער געגעבן צו פאַרשטיין, אַז עס וועט אים גאָר ניט אָפּקומען פון זיין יידישקייט אויב ער וועט די דינים ניט אָפּהיטן — און די ראַבייס זיינען געווען די ערשטע זיי צו ברעכן בפרהסיה. אַ קאָמישן, אָבער כאַראַקטעריסטישן אינצידענט גיט איבער אין זיינע מעמואָרן ראַביי דוד פיליפּסאָן:

אין 1894 האָט ער געהאַלטן אַ לעקציע פאַר אַ קלוב פון דער אוניטאַרישער קירכע אין סינסינעטי. זיין טעמע איז געווען: „פאַרוואָס בין איך אַ ייד״? ווען ער איז געוואָרן פאַרטיק — דערציילט ער — איז צו אים צוגעגאַנגען אַ קריסטלעכע פרוי און געזאָגט: „אויב דאָס איז יידישקייט, בין איך אַ ייד און האָב פון דעם ניט געוואוסט״. דר. פיליפּסאָן פאַרענדיקט מיט דער פאָלגנדיקער באַמערקונג: „איך האָב געהערט אַסך ענלעכע ווערטער פון לויב״ [3]). אַ ראַביי דאַרף דערקלערן יידישקייט, ער טוט עס אַזוי, אַז פאַר קריסטן זעט עס אויס ווי קריסטנטום — און דער ראַביי איז שטאָלץ מיט אַזאַ אויסטייטש פון זיין דרשה און באַטראַכט עס פאַר לויב!

ראַביי פיליפּסאָן קאָנסטאַטירט דאָ אַ פאַקט: אין פאָרם און אינהאַלט האָבן די מער ראַדיקאַלע טעמפּלען אויסגעזען אַסך מער ווי ליבעראַלע קריסטלעכע קירכעס איידער ווי יידישע שולן. מיר וועלן זען, אַז אין די לעצטע יאָרן האָט זיך די לאַגע שטאַרק געביטן, אָבער אפילו היינט איז שווער צו דערקאָנען, אַז די טעמפּלען, וואָס אין זיי הערשט נאָך דער גייסט פון סוף 19טן יאָרהונדערט, זיינען יידישע בתי תפילה. אָט דערציילט לעאָנאַרד בלום וועגן אַן אויספאָרשונג, וואָס ער האָט געמאַכט אין אַ שטאָט, וואָס ער רופט אָן „בונא״: „פּראָטעסטאַנטן, וואָס באַזוכן דעם טעמפּל, זאָגן אַז זיי זעען ווייניק אונטערשייד צווישן זיינע גאָטעסדינסטן און די, וואָס זיי באַזוכן אין זייערע אייגענע קירכעס״ [4]). דער אונטערשייד צווישן איין פּראָטעסטאַנטישער דענאָמינאַציע און אַ צווייטער איז זיכער ניט אַזוי גרויס, ווי עס איז געווען דער אונטערשייד צווישן אָרטאָדאָקסישער און רעפאָרמירטער יידישקייט אין דער צייט, וועגן וועלכער עס רעדט זיך דאָ. ער איז אין גאָר אַסך פּרטים געווען גרעסער אפילו, ווי דער אונטערשייד צווישן פּראָטעסטאַנטיזם און קאַטויליציזם. ווי וויט רעפאָרם־יידישקייט איז אַוועק פון יידישער רעליגיעזער טראַדיציע אילוסטרירן די פאָלגנדיקע צוויי פאַקטן: 1) די צענטראַלע קאָנפערענץ פון אַמעריקאַנער רעפאָרמירטע ראַבייס האָט אויף איינעם פון אירע צונויפפאָרן באַשלאָסן, אַז עס איז ניט נייטיק צו באַשטיין אויף דעם, אַז אַ גוי וואָס וויל זיך מגייר זיין זאָל זיך מל זיין; 2) די זעלביקע קאָנפערענץ האָט אויך באַשלאָסן, אַז עס

איז ניט קיין מוז, אַז אַ ייִדישער מת זאָל באַגראָבן ווערן דווקא אויף אַ ייִדישן בית־עולם. אָט די צוויי זאַכן זײַנען די צוויי פּאָליוסן, אַרום וועלכע עס דרייט זיך די גאַנצע ייִדישע רעליגיעזע סימבאָליק. ייִדישקייט אָן מילה און אָן קבר ישׂראל איז ווי אַ ראָד אָן אַן אַקס.

אַזוי האָט טאַקע אויסגעזען די ייִדישקייט פֿון דעם ראַדיקאַלן רעפֿאָרמירטן פֿליגל וואָס האָט זיך געפֿונען אונטער דער השפּעה פֿון ראַביי דוד איינהאָרן, וועלכער האָט אָנגעהייבן זײַן אַמעריקאַנער קאַריערע אַלס גייסטיקער פֿירער פֿון דעם הר סיני טעמפּל אין באַלטימאָר און איז שפּעטער אַריבער צו טעמפּל עמנואל אין ניו יאָרק. אַ קאָנפֿערענץ, אָפּגעהאַלטן אין פֿילאַדעלפֿיע אין 1870, וואָס איז געווען דאָמינירט פֿון איינהאָרנען, האָט דערקלערט, אַז די צעשפּריי־טונג פֿון ייִדן איז געווען אַ געטלעכער אַקט וואָס האָט געהאַט דעם ציל זיי צו דערמעגלעכן „צו רעאַליזירן זייער הויכע כּהנישע מיסיע צו פֿירן די פֿעלקער צו דער אמתער דערקענטניש און יראת הכּבֿוד פֿון גאָט". און וואָס שטעלט מיט זיך פֿאָר די דאָזיקע דערקענטניש? ענטפֿערט די קאָנפֿערענץ: „די איינִיקייט פֿון אַלע קינדער פֿון גאָט אין דער אַנערקענונג פֿון דער איינהייט פֿון גאָט, כּדי עס זאָל רעאַליזירט ווערן די איינִיקייט פֿון אַלע ראַציאָנאַלע באַשעפֿענישן און זייער דראַנג צו מאָראַלישער קדושה"[5]). אין אָט דעם אני מאמין איז אַבסאָלוט גאָר ניט דאָ, וואָס מען קאָן אויך ניט אָנווענדן אויף יעדער אַנדער רעלי־גיע. אין שײַכות מיט דער „כּהנישער מיסיע" איז כּדאַי צו דערמאָנען אַ באַ־מערקונג פֿון אַדאָלף קראַוז, וועלכער האָט אַ לאַנגע צײַט געשפּילט אַן אָנגע־זעענע ראָלע אין אַמעריקאַנער ייִדישער פֿירערשאַפֿט. צוואַנציק יאָר, דערציילט ער אַליין, איז ער געווען דער פּרעזידענט פֿון דער רעפֿאָרמירטן טעמפּל ישעיה אין שיקאַגאָ; אָבער אַז ער איז אַ כּהן — האָבן זיך זײַנע קינדער דערוואוסט ערשט פֿון זײַנע זכרונות, וואָס ער האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אין אַ בוך אין 1925[6]).

.5

פּאַראַלעל מיט דער רעליגיעזער צעטיילונג איז אויך די ערשטע צײַטן גע־גאַנגען אַ שפּראַכלעכע צעטיילונג בײַ די ייִדישע אימיגראַנטן. זיי האָבן מיט־געבראַכט אַ גאַנצן בבֿל פֿון שפּראַכן, וואָס האָט נאָך מער אַקצענטירט די צע־ברעקלטקייט פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. ווען מען זאָל אויסלאָזן די צענדליקער שפּראַכן, וואָס ייִדן האָבן גערעדט ווי יחידים, און העברעאיש, וואָס איז אין אַזאַ אָדער אַנדער פֿאָרם געווען אייגן יעדער גרופּע, און זיך בלויז באַשרענקען אויף די שפּראַכן, חוץ ענגליש, וואָס ייִדן האָבן דאָ גענוצט ווי קהילות, וועלן זיי זײַן פֿינף: שפּאַניש, פּאָרטוגעזיש,

דייטש, יידיש, לאַדינאָ.

איך האָב דערמאָנט, אַז די ספרדים האָבן מיטגעבראַכט מיט זיך אַ הויכע וועלטלעכע קולטור. זייער אומגאַנג־שפּראַך איז די ערשטע צייטן געווען שפּאַניש־פּאָרטוגעזיש (פֿאַר אונדזער צוועק קאָן מען עס באַטראַכטן פֿאַר איין שפּראַך) אין די קינדער־שולן, וואָס זיי האָבן געעפֿנט, האָט מען געלערנט פּאָרטוגעזיש. פּאָרטוגעזיש איז געווען די שפּראַך פֿון זייערע פֿאַרזאַמלונגען און יידיש־געזעלשאַפֿטלעכע טעטיקייטן. פֿאַרהאַנדלונגען וועגן „שול־ענינים", אויף וויפֿיל דאָס האָט ניט אָנגערירט דעם ריטואַל, וואָס איז געווען דורכאויס אין העברעאיש, זיינען אויך געפֿירט געוואָרן אין פּאָרטוגעזיש. אין דער זעל־ביקער שפּראַך זיינען אויך געהאַלטן געוואָרן די ערשטע דרשות וואָס זיינען איינגעפֿירט געוואָרן בעת דעם שבתדיקן און יום טובדיקן דאַווגען.

אָבער די ספרדים האָבן זיך לאַנג מיט זייער שפּראַך ניט געהאַלטן: שנעל זיינען זיי אין גאַנצן אַריבער אויף ענגליש. אַנדערש איז אָבער געווען מיט די דייטשע יידן. ביי די איז דייטש ניט נאָר געווען די אומגאַנג־ און סעקולערע קולטור־שפּראַך, נאָר אויך זייער רעליגיעזע שפּראַך. תפילות פֿלעגן געזאָגט ווערן אין די טעמפּלען, איידער זיי זיינען אַריבער צו ענגליש, אין דייטש און די ראַביים פֿלעגן האַלטן זייערע דרשות אין דייטש. שוין אַזוי שפּעט ווי אין די 80קער האָט דר. דוד פֿיליפּסאָן געקראָגן אַ ראַביי־שטעלע אין באַלטימאָר דערפֿאַר, ווייל ער האָט געקאָנט צווישן זיינע קוואַליפֿיקאַציעס אויך אָנגעבן די באַהערשונג פֿון דער דייטשער שפּראַך [1].

דייטשע יידן זיינען געווען גרויסע פּאַטריאָטן פֿון דער דייטשער קולטור און געזוכט זי דאָ צו פֿאַרשפּרייטן און שטאַרקן מיט אַלע כחות. יצחק מאיר וויז אַליין האָט געגרינדעט אַלגעמיין־דייטשע קולטור־פֿאַראיינען — פֿריער אין אַלבאַני, דערנאָך — אין סינסינעטי. דייטשע יידן האָבן געשאַפֿן אַ גרויסע יידישע פּרעסע אויף דייטש און אַסך אויפֿמערקזאַמקייט געשענקט דער שפּראַך אין די קינדער־שולן, וואָס זיי האָבן געעפֿנט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. אין 1846 האָט די קאָנגרעגאַציע בית אהבה פֿון ריטשמאָנד צווישן די סיבות וואָס האָבן זי באַוואויגן צו עפֿענען אַ קינדער־שול אויך דערמאָנט דעם פֿאַקט, אַז „אַ צאָל דייטשע איזראַעליטן" ווילן „אַז זייערע קינדער זאָלן באַקומען אַ גראַמאַטיקאַלישן וויסן פֿון דער דייטשער שפּראַך, וועלכע זיי לערנען איצט בלויז דורך רוטין און אָן כללים" [2].

אינטערעסאַנט איז, אַז דייטשן אַליין זיינען גראָד ניט געווען צופֿרידן פֿון דעם, וואָס דייטשע יידן האָבן געפֿירט אָן אייגענע קולטור־אַרבעט אויף דייטש: זיי האָבן געוואָלט, אַז די גאַנצע קולטור־טעטיקייט פֿון די לעצטע, און ניט נאָר אַ טייל, זאָל זיין מאָטיווירט אויף דער פֿאַרפֿעסטיקונג פֿון דער דייטשער

קולטור אין די פאַראייניקטע שטאַטן און זאָל ניט האָבן קיין אַנדערע צוועקן. קלאָגט זיך טאַקע אין 1856 אַ דייטשער זשורנאַל, וואָס איז אַרויסגעגאַנגען אין ניו יאָרק:

> אַ באַזונדערע, ריכטיקער אַן אָפּגעזונדערטע, טייל פון דייטשן עלעמענט באַשטייט פון דייטשע יידן. זיי פאַרמאָגן גוט־אָרגאַניזירטע הילף־אָרגאַניזאַציעס און אויך געזאַנג־פאַראיינען, מוזיק־פאַראיינען, בילדונג־פאַראיינען און גוטע שולן... אַזוי אַרום אַנטוויקלען זיי קונסט און וויסנשאַפט נאָך שטאַרקער איידער זייערע קריסטלעכע לאַנדסלייט. עס וואַרפט זיך אָבער אין די אויגן, אַז זיי טיילן זיך אָפּ [פון די ניט־יידן], בעת אַלע זייערע שטרעבונגען אויף דעם דאָזיקן געביט טראָגן אַזאַ קלאָרן דייטשן כאַראַקטער, אַז די ענגליש־רעדנדיקע יידן קוקן אפילו אויף זיי קרום דערפאַר...[3].

פון דעם איז צו זען, אַז יידן פון דייטשלאַנד, ווי דייטשן בכלל, האָבן געבראַכט מיט זיך אַ שטאַרקע צוגעבונדנקייט צו דער דייטשער קולטור און געזוכט צו שאַפן פאַר איר שטיץ־פונקטן אין די פאַראייניקטע שטאַטן. ווען עס איז אין די דרייסיקער יאָרן פון דעם היינטיקן יאָרהונדערט, ווי אַ רעזולטאַט פון דער נאַצישער מגפה, אַריינגעקומען אין אַמעריקע אַ באַטייטיקע צאָל פרישע אימיגראַנטן פון דייטשלאַנד, האָבן זיי פון דאָס ניי געשאַפן אַ יידישע צייטונג אין דייטש.

וועגן יידיש וועט נאָך אונדז אויסקומען צו רעדן אויספירלעך אונטן. דאָס, וואָס איז דאָ אויפגעטאָן געוואָרן אויף יידיש — געהערט צו די קולטור־וואונדער פון דער וועלט. כדי אָבער צו האָבן פאַר זיך פריש דאָס בילד וועגן דעם מאַסן־פאַרנעם פון דער יידישער שפּראַך אין די פאַראייניקטע שטאַטן, איז כדאי נאָך אַמאָל צו ברענגען די ציפערן פון דעם שפּראַך־צענזוס אין 1940. עס האָבן אָנגעגעבן יידיש פאַר זייער מאַמע־לשון: אַ מיליאָן מיט דריי־פערטל יידן; פון זיי — 924,440 אימיגראַנטן; 773,680 געבוירטיקע פון אימיגראַנטישע אָדער טיילווייז־געבוירטיקע עלטערן, 52,980 געבוירטיקע פון געבוירטיקע עלטערן.

לאַדינאָ האָט קיין באַטייטיקע ראָלע אין דעם היגן יידישן לעבן ניט געשפּילט. מיט אָט דער שפּראַך באַנוצט זיך אַ צאָל לעוואַנטינישע און באַלקאַנישע יידן. עס גייט נאָך היינט אַרויס אַ וואָכן־צייטונג אין לאַדינאָ. חוץ אויף די דערמאָנטע שפּראַכן, און חוץ דער יידיש־ענגלישער פּרעסע, וואָס איז אַ קאַפּיטל פאַר זיך, גיבן יידן אין אַמעריקע אַרויס צייטשריפטן אין העברעאיש, אונגאַריש און פּויליש. יעדער שפּראַך שפּיגלט אָפּ אַ קרייז אין דער יידישער געזעלשאַפטלעכער שיכטונג און יעדער קרייז געפינט זיך אין אַן אייגנאַרטיקער גייסטיקער פאָרמאַציע. אַזאַ קולטורעלע פאַנאַנדער־

גלידערונג איז ניט צו געפינען ביי קיין אין אַנדער עטנישער גרופּע אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

6.

דער יידישער אינסטיטוציאָנאַליזם איז, ווי מיר וועלן זען שפּעטער, געווען איינער פון די וויכטיקסטע פאַקטאָרן פון יידיש־עטנישער צעמענטירט־קייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אָבער אַן אַלגעמיין יידיש־קאָמונאַלער אינסטיטוציאָנאַליזם האָט זיך קאָנסאָלידירט ערשט אַרום דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה; פריער איז אין אים געווען די זעלביקע צעברעקלט־קייט, וואָס איז געווען כאַראַקטעריסטיש פאַר אַלץ אין דעם היגן יידישן גע־זעלשאַפטלעכן לעבן. ביי זיין אַנטשטייאונג האָט ער נאָכגעפאָלגט דעם שליאַך, וואָס די פאַרשיידענע אימיגראַציע־כוואַליעס האָבן נאָך זיך איבער־געלאָזט.

דער יסוד פון דעם יידישן אינסטיטוציאָנאַליזם איז געווען — און אין אַ גרויסער מאָס פאַרבליבן — די סינאַגאָגע. פאַר די ספרדים איז די שול גע־ווען דער אויסשליסלעכער צענטער פון אַלע זייערע געזעלשאַפטלעך־יידישע טעטיקייטן. דאָ האָבן זיי דערפילט אַלע זייערע התחייבותן צו דעם יידישן כלל און אַלע זייערע צדקה־אויפגאַבן. ווען אַ צאָל רייכערע יידן פון ניופּאָרט, ראָד איילאַנד האָבן אין 1761 געגרינדעט אַ מענער־קלוב פאַר פאַר־ווײַלונגס־צוועקן, האָבן זיי אין זיין קאָנסטיטוציע אַריינגעשריבן אַ פּונקט, וואָס האָט אַרויפגעלייגט אַ שטראָף פאַר רעדן אין דעם קלוב וועגן שול־ענינים [1]. ערשט אין דער דריטער דעקאַדע פון דעם 19טן יאָרהונדערט געפינען מיר אין ניו יאָרק אַ יידישע געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציע פון ספרדים דרויסן פון דער סינאַגאָגע.

אַ באַציאונג פון פאַראַכטונג צו אשכנזים האָבן ספרדישע יידן אַרויסגעוויזן נאָך אין זייערע אויסוואַנדערונג־לענדער. ערשט אַרום דעם יאָר 1600 האָט די האָלענדישע רעגירונג דערלויבט מאַראַנען אָפן צו פּראַקטיצירן יידיש־קייט. די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג אין אַמסטערדאַם איז אין מיטן 17טן יאָרהונדערט געווען אַ קליינע, פונדעסטוועגן איז זי געווען צעטיילט אויף צוויי קהילות, יעדער מיט איר אייגענער סינאַגאָגע, קינדער־שול, בית־עולם, רב, וכדומה. זעלטן איז איין קהלה געקומען אין באַריר מיט דער צווייטער. „...די ספרדים" — זאָגט סאָלאָמאָן גרייזעל — „האָבן געהאַלטן די אשכנזים פון דער ווייטנס, אַראָפּגעקוקט אויף זיי פון אויבן און געגאַנגען אַזוי ווייט ווי צו באַטראַכטן עס פאַר אַ חרפּה זיך צו מתחתן זיין מיט זיי" [2]. אַט די

באַציאונג האָבן די ספרדים, ווי מיר האָבן שוין עטלעכע מאָל באַטאָנט, מיט־געבראַכט קיין אַמעריקע. הגם די אשכנזים האָבן שוין זיכער אויסגעמאַכט אַ מערהייט פֿון דער יידישער באַפעלקערונג אין לאַנד צו דעם סוף פֿון דעם 18טן יאָרהונדערט, האָבן פֿונדעסטוועגן די ספרדים די פּירערשאַפֿט איבער דעם יידישן כלל־לעבן געהאַלטן פעסט אין זייערע הענט און צו איר ניט צו־געלאָזן קיין דייטשע אָדער פּוילישע יידן. מען זעט עס פֿון דעם, וואָס אין אַלע פינף שולן, וואָס האָבן פֿונקציאָנירט אין דער צייט פֿון דער רעוואָ־לוציע קעגן ענגלאַנד, איז דער נוסח פֿון דאַוונען געווען אַ ספרדישער.

נאָך עפּעס האָבן די ספרדישע יידן מיט זיך מיטגעבראַכט אין שייכות מיט דער סינאַגאָגע: אַן אייזערנע ריסציפּלין. זיי זיינען געווען אומבויגזאַם ניט נאָר בנוגע צו רעליגיעזע טראַדיציעס און מנהגים, נאָר אויך בנוגע צו געזעלשאַפטלעכער אויטאָריטעט. „די האַנט פֿון דער סינאַגאָגע״ — זאָגט אַניטאַ ליבמאַן לעבעסאָן — „האָט זיך שווער אַראָפּגעלאָזן אויף די זינדיקע, די ניט־קאָנפאָרמירנדיקע, די מחללי שבת. זי [די סינאַגאָגע] איז געווען איפּערזיכטיק בנוגע צו אירע רעכט און האָט געפאָדערט אַ פולע מאָס לאָיאַ־ליטעט פֿון אירע אַנהענגער״ [3].

די פרנסים פֿון די ספרדישע שולן האָבן געהערשט אויף אַ דיקטאַטאָרישן אופן. זיי האָבן אַרויפגעלייגט די גרעסטע שטראָפן פאַר דעם מינדסטן אָפּ־ווייך פֿון די רעגולאַציעס וואָס זיי האָבן באַשטימט. די קאָנסטיטוציע פֿון קהילת קודש בית אלהים אין טשאַרלסטאָן, ס. קאַראָליינאַ האָט אין 1820 ניט נאָר געהאַט שווערע שטראָפן און רעסטריקציעס אויף ניי־געקומענע יידן וואָס זיינען ניט געוואָרן קיין מיטגלידער פֿון שול נאָכן אָפּזיין אין שטאָט אַ געוויסע צייט, נאָר האָט אויך פאָרגעשריבן דאָס ווייטערדיקע בנוגע צו אַלטע מיטגלידער פֿון דער שול, וואָס האָבן געוואוסט וועגן אַזעלכע פאַלן און ניט באַריכט צו די שול־אויטאָריטעטן:

...און אויב וואָסער עס איז פּערזאָן, וואָס געפינט זיך אונטער דער יוריסדיקציע פֿון אָט דער קאָנגרעגאַציע וועט זיין שולדיק אין אַזאַ גרויליקער זינד, ווי זיין פאַרמישט, העלפן אָדער אונטערשטיצן אין דעם פריער־געזאָגטן [ניט ווערן אין צייט קיין מיטגליד], זאָל ער, אויף געהעריקע באַווייזן [צוגעשטעלט] פאַר אַ פּריוואַטער אויספאָרשונג (באַשטימט פֿון דעם פּרעזידענט), אָנווערן אַלע זיינע רעכט און פּריווילעגיעס אין אָט דער קאָנגרעגאַציע און זאָל זיין אויסגעזעצט צו אַ שטראָף פֿון ניט העכער ווי צוויי הונדערט דאָלאַר. און אַזעלכע זינדיקע זאָלן קיין מאָל ניט צוריק אויפגעשטעלט ווערן אין זייערע רעכט און פּריווילעגיעס, און זאָלן נאָך צו דעם פאַרלירן זיין אָדער זייער רעכט אויף קבורה אינווייניק פֿון דעם בית חיים, ביז ער אָדער זי אַליין, עקזעקוטאָרן אָדער אַדמיניסטראַטאָרן, קרובים אָדער פריינט באַצאָלן און רעכענען זיך אָפּ פאַר דער שטראָף וואָס וועט אַרויפגעלייגט ווערן.

און יעדער פּערזאָן אָדער פּערזאָנען וואָס שטעלן זיך אין אַזאַ לאַגע וועלן האָבן די שטראָף אויסגעשפּרייט, סיי אין פרייד סיי אין צער, אויף זיין אָדער זייער גאַנצער משפּחה וואָס געפינט זיך אונטער זיין אָדער זייער קאָנטראָל און יוריסדיקציע [4]).

ד"ר. עלזאַס איז מיט דער מיינונג, אַז אַט די שטרענגקייט פון רעגולאַציעס, וואָס איז אין סתירה צו דער דעמאָקראַטישקייט פון אַמעריקע, איז עס געווען פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער אָפּשפּאַלטונג פון דער דערמאָנטער גרופּע פון בית אלהים אונטער דער אָנפירונג פון איזיק הארבי, אין 1824, און פאַר דער גרינדונג פון דער ערשטער רעפאָרם־קאָנגרעגאַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן. איך מיין, אַז ער מאַכט דאָ אַ טעות. אָבער סיי ווי סיי איז עס געווען אומפאַרמיידלעך, אַז אַ פּראָצעס פון איבערגרופּירונג זאָל זיך אָנהייבן אין דער סינאַגאָגע. די אשכנזים האָבן סוף כל סוף רעוואָלטירט. אין 1825 האָט זיך אַ צאָל פון זיי אָפּגעשפּאָלטן פון דער שארית ישראל שול אין ניו יאָרק — די עלטסטע שול אין לאַנד און ביז היינט אַ שול נוסח־ספרד — און געגרינ־דעט די בני ישורון שול. שפּעטער האָבן די גרינדערס פון בני ישורון זיך אָנגעהייבן צו פירן פונקט אַזוי תכיפדיק לגבי יידן פון קלענערן יחוס און נידריקערן סאָציאַלן און עקאָנאָמישן מצב, ווי די ספרדים האָבן זיך געפירט לגבי זיי — און פּראָוואָצירט נייע שפּאַלטונגען.

די דעמאָקראַטישסטע פירונגען פון די שול־פאַרוואַלטונגען וואָלטן שפּאַל־טונגען ניט געקאָנט אויסהיטן — ערשטנס מחמת דעם וואוקס פון דער יידישער באַפעלקערונג אין לאַנד, צווייטנס מחמת די ראַדיקאַלע ענדערונגען וואָס זיינען אַריינגעטראָגן געוואָרן אין די שול־ריטואַלן. די גרעסטע יידישע קהלה אין לאַנד איז ביז דעם צווייטן פערטל פון דעם 19טן יאָרהונדערט ניט געווען אַזוי צאָלרייך, זי זאָל זיך ניט קאָנען באַגיין מיט בלויז איין שול. שפּעטער האָבן די דייטשע יידן, ביים גרינדן שולן, זיך מער גערעכנט מיט דעם לאַנד פון זייער אָפּשטאַם ווי מיט זייער געבוירן־שטאָט. אַנדערש איז עס געווען ביי די מזרח־אייראָפּעאישע יידן: זיי האָבן מערסטנטיילס געגרינדעט שולן אויף דעם לאַנדסמאַנשאַפט פּרינציפּ און מיט דעם צעפּיצלט די סינאַ־גאָגע אין די פאַראייניקטע שטאַטן אויף טויזנטער שטיקלעך. יעדער אינסטי־טוציע וואָס האָט זיך געשאַפן אין אָדער אַרום דער שול, איז געווען ווי אַ מלוכה פאַר זיך.

אויב נייע שולן וואָלטן סיי ווי סיי זיך געמוזט גרינדן, איז אָבער די אַנט־שטייאונג פון דופּליצירטע צדקה־חברות און הילף־אינסטיטוציעס אַ דירעק־טער רעזולטאַט פון די סאָציאַלע באַריערן וואָס האָבן אָפּגעטיילט אין יידישע גרופּע פון דער צווייטער. ביז 1825 איז די גאַנצע פילאַנטראָפּישע אַרבעט

פֿון אַמעריקאַנער יידן איינגעשטאַנען אין די הענט פֿון ספֿרדים. זיי אַליין האָבן זיך אין צדקה ניט געניטיקט און דאָס ביסל הילף, וואָס זיי האָבן געדאַרפֿט צוניפֿנעמען פֿאַר אייראָפּע, ארץ ישראל אָדער אויף צו שטיצן נויטבאַדערפֿטיקע אין לאַנד, האָבן זיי לכתחילה געקאָנט קריגן אין שול. שפּעטער אָבער זיינען זיי געווען געצוואונגען די דאָזיקע טעטיקייט אויסצושפּרייטן און אין 1822 האָבן זיי געגרינדעט אין ניו יאָרק די „היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי״, וואָס דורך איר האָבן זיי פֿאַרטיילט די הילף וואָס איז ניט געגאַנגען דורך דער שארית ישראל שול. מען קאָן זיך משער זיין, אַז די קליענטן פֿון דער חברה זיינען געווען אָרעמע אשכנזים, וועלכע האָבן זיך אין איר געפֿילט ניט צו היימיש.

פֿאַר די אָרעמע אשכנזים, דער עיקר געקומענע פֿון דייטשע פּראָווינצן, איז דער ענין צדקה שוין געווען אַסך אַן ערנסטערער און אַזאַ, וואָס די סינאַגאָגע האָט שוין אַליין מער ניט געקאָנט זיך מיט אים קיין עצה געבן. בפֿרט אַז זינט 1825 איז אין די שולן גופֿא, ווי אָנגעוויזן, פֿאָרגעקומען אומאויפֿהערלעכע שפּאַלטונגען. אַ פּאָר יאָר נאָך דעם, ווי בני ישורון האָט זיך אָפּגעריסן פֿון שארית ישראל, האָט זיך אנשי חסד אָפּגעריסן פֿון בני ישורון, דערנאָך האָט זיך שערי השמים אָפּגעריסן פֿון אנשי חסד, א. אז. וו.[5]. אַן אויסגעברייטערט פֿילאַנטראָפּיש און הילפֿס־ווּעזן דרויסן פֿון דער סינאַגאָגע איז אויף אַזאַ אופֿן געוואָרן אַן אומפֿאַרמיידלעכע נויטווענדיקייט. די „היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי״ איז געווען צו קליין אין פֿאַרנעם, צו געשלאָסן אין פּירערשאַפֿט און צו ענג אין גייסט — האָבן די דייטשע יידן אין 1844 געגרינדעט אין ניו יאָרק די „דזשוירמאַן היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי״.

די ספֿרדים האָבן אויף די רעוואָלטן געענטפֿערט מיט נאָך אַ שאַרפֿערער אָפּגעגרעניצטקייט. אַזוי האָט שארית ישראל ביז ווייט אין דעם 19טן יאָרהונדערט זיך אָפּגעזאָגט צו באַערדיקן אויף איר בית עולם יידישע אָרעמעלייט וואָס האָבן צו איר ניט געהערט. זי האָט זיך דאָ געפֿירט לויט דעם זעלביקן פּרינציפּ, וואָס זי האָט איינגעפֿירט אין ענינים פֿון צדקה פֿאַר לעבעדיקע: יידן דאַרפֿן זאָרגן פֿאַר זייערע נויטבאַדערפֿטיקע לאַנדסלייט און זיך ניט ווענדן נאָך הילף צו יידן וואָס שטאַמען פֿון אַנדערע לענדער. ווי עס איז צו זען פֿון דעם נאָמען „דזשוירמאַן היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי״, האָבן דייטשע יידן איבערגענומען דעם פּרינציפּ אין זייער צדקה־טעטיקייט און זי געזוכט צו באַשרענקען בלויז אויף זייערע אייגענע לאַנדסלייט. אַ צאָל הילפֿס־אינסטיטוציעס, וואָס זיי האָבן געגרינדעט, האָבן לכתחילה קאָנסטיטוציאָנעל אויסגעשלאָסן הילף פֿאַר יידן פֿון מזרח־אייראָפּע. באַזונדערס האָבן זיך די דייטשע יידן באַמיט, אַז זיי זאָלן מיט זייער הילף ניט סטימולירן די

אײנוואַנדערונג פֿון מזרח־אײראָפּעאישע ייִדן אין די פֿאַראײניקטע שטאַטן. פֿאַרקערט, זײ האָבן מיט אַלע מיטלען — אַמאָל גאָר ניט קײן זױבערע — געזוכט די דאָזיקע אײנוואַנדערונג צו אַנטמוטיקן. אין 1874 האָט דער באָרד און דעלעגײטס, זיך באַרימט, אַז עס איז אים געלונגען אָפּצוהאַלטן דעם שטראָם פֿון מזרח־אײראָפּעאישער אימיגראַציע. דאָס איז געװען אַן אילוזיע װאָס האָט שנעל געפּלאַצט און מען דאַרף צוגעבן, אַז די דײטשע ייִדן האָבן זײער פֿילאַנטראָפּישע עקסקלוזיװקײט פֿאַרװאָרפֿן און האָבן ייִדן פֿון רוסלאַנד, פּױלן א. א. װ. געגעבן יעדער מעגלעכע הילף, אָבער דאָס געהערט שױן צו אַ שפּעטערדיקן קאַפּיטל. דאָ װיל איך נאָר אַקצענטירן די סעגרעגאַציע אױף דעם געביט פֿון ייִדישן אינסטיטוציאָנאַליזם.

די מזרח־אײראָפּעאישע ייִדן האָבן לאַנג ניט געװאַרט און אַנגעהײבן בױען זײערע אײגענע אינסטיטוציעס. צוליב זײערע גרױסע צאָלן און מחמת די פֿיל לענדער און אומצאָליקע שטעט און געגנטן פֿון װעלכע זײ זײנען געקומען, האָבן זײ דעם לאַנדסמאַנשאַפֿטן־פּרינציפּ דערפֿירט צו זײן לאָגישן קלימאַקס און דעם ייִדישן אינסטיטוציאָנאַליזם צעברעקלט אױף אומצאָליקע ברוכטײלן. ערשט אין דעם צװײטן צענדליק פֿון דעם צװאַנציקסטן יאָרהונדערט האָט זיך פֿון די דאָזיקע ברוכטײלן אָנגעהײבן אױסקריסטאַליזירן אַן אײנהײטלעכע נעץ פֿון ייִדישע צדקה־, הילף־, קולטור־ און סאָציאַלע דינסט אינסטיטוציעס.

די דאָזיקע אינסטיטוציעס זײנען ניט אױפֿגעקומען װי טײלן פֿון אַן אַלגעמײנעם פּלאַן. זײ זײנען כּמעט אַלע געװען אימפּראָװיזירטע און זײנען אַנטשטאַנען װי ענטפֿערס אױף באַשטימטע נױטן — און טאַקע דערפֿאַר האָט אַ לאַנגע צײט געהערשט אין זײ אַן אמתער כאַאָס. דאָס האָט נאָך מער פֿאַרשאַרפֿט די באַציאונגען צװישן די פֿאַרשײדענע ייִדישע גרופּעס.

7.

אױב מיר װעלן זיך דאָ אָפּשטעלן אױף אַ װײלע און אונטערציען אַ טײלװײזן סך הכּל פֿון דעם, װאָס מיר האָבן ביז־איצט געפֿונען אין דעם אױפֿקום פֿון דעם ייִדישן ישוב אין די פֿאַראײניקטע שטאַטן, װעלן מיר מוזן קומען צו דעם שלוס, אַז ער איז געװען זײער שלעכט צוגעגרײט צו באַגעגענען דעם אָנגריף פֿון דער אַמעריקאַנער אַסימילאַציע.

די גורלדיקײט פֿון דער ייִדישער אימיגראַציע, איר פֿאַמיליען־כאַראַקטער און די אוממעגלעכקײט פֿון אומקער צו די אַלטע װאָױן־לענדער האָבן גלײך פֿון אָנהײב פֿאַר ייִדן געשטעלט שאַרפֿער װי פֿאַר אַנדערע אימיגראַנטן דאָס

פּראָבלעם פֿון פּערמאַנענטער איינאָרדנונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, וואָס דאָס אַליין האָט שוין געמוזט שטאַרקן די אויסווירקונג פֿון די אַסימילירנדיקע פֿאַקטאָרן צווישן זיי. ווארום עס איז דאָך קלאָר, אַז אוטיליטאַרישקייט וואָלט אין אַן אימיגראַנטן־גרופּע וואָס איז אַזוי סיטואירט געדאַרפֿט פֿאַרשנעלערן דעם דראַנג צו אַדאַפּטאַציע און צו די אַלע קאָנסעקווענצן וואָס באַגלייטן, ווי מיר האָבן פֿעסטגעשטעלט, אַדאַפּטאַציע אין אַמעריקע. אַזאַ גרופּע וואָלט אויך געדאַרפֿט אַרויסווייזן אַ קלענערן ווידערשטאַנד צו דער טיראַניי פֿון דער מערהייט. און ווען אַזאַ גרופּע איז נאָך דערצו אַזוי צעטיילט אויף אַלע געביטן פֿון איר סאָציאַלן און עטנישן לעבן, ווי די פֿריערדיקע קאַפּיטלעך האָבן אַרויסגעבראַכט, וואָלט זי ניט געדאַרפֿט זיין, אויב די געזעצמעסיקייט וואָס מיר האָבן פֿעסטגעשטעלט בנוגע צו דער אַנטוויקלונג פֿון אַנדערע עטנישע גרופּעס וואָלט געווען חל אויך אויף איר, קיין צו האַרטער נוס פֿאַר דעם שמעלץ־טאָפּ צו צעקאָכן. ביי אַנדערע, האָבן מיר געזען, האָט סאָציאַלע דיפֿערענציאַציע געפֿירט צו עטנישער דעזאינטעגראַציע; יידן, קאָן מען זאָגן, האָבן אָנגעהייבן זייער איינאָרדנונג דאָ מיט דיפֿערענציאַציע — וואָלט דאָך דער דעעטניזירונג־פּראָצעס ביי זיי געדאַרפֿט צוגיין שנעלער — איז דאָס אַזוי געווען? לאָמיר אָפּלייגן דאָס שטעלן די פֿראַגע ביז נאָך דעם, ווי מיר וועלן האָבן אַריינגעקוקט אין די עקאָנאָמישע אַספּעקטן פֿון דער יידישער איינאָרדנונג אין אַמעריקע.

איך האָב שוין דערמאָנט, אַז די יידישע אימיגראַציע — ספּעציעל אין איר מאַסנהאַפֿטיקער מזרח־אייראָפּעאישער פֿאַזע — האָט זיך געטראָגן פֿון לענדער, וואָס זייערע רעגירונגען האָבן געפֿירט אַ פּאָליטיק פֿון דריקונג און דיסקרימינאַציע לגבי יידן. די דאָזיקע פּאָליטיק האָט אָפֿט געהאַט דעם ציל עקאָנאָמיש אויסצוראָטן די יידישע באַפֿעלקערונג, זי אַזוי צו פּויפּעריזירן, אַז זי זאָל מוזן אויסוואַנדערן. אַז דאָס איז די רעגירונגען אין אַ גרויסער מאָס געלונגען באַווייזן די אומגעהייערע פּראָפּאָרציעס, וואָס די מאַסן־אימיגראַציע פֿון מזרח־אייראָפּע, ספּעציעל פֿון דעם צאַריסטישן רוסלאַנד, האָבן אָנגענומען אין אַמעריקע. ווי אַ מעכטיקער שטראָם, וואָס האָט צעבראָכן אַלע צוימען און אָראָפּגעשווענקט אַלע באַריערן, האָט זיך די אימיגראַציע געטראָגן. פֿריער האָט זי אַריינגעצויגן טויזנטער, דערנאָך צענדליקער טויזנטער, שפּעטער — הונדערטער טויזנטער. וואָסערע צוויי מיליאָן יידישע אימיגראַנטן זיינען אַריינגעקומען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן פֿון מזרח־אייראָפּע אַליין אין די 45 יאָר וואָס צווישן 1879 און 1924 פֿון זיי — אַריבער אַ מיליאָן אין דער דעקאַדע 1904־1914. וועגן דער ביטערער אָרעמקייט וואָס זיי האָבן איבערגעלאָזט אין די אַלטע היימען זאָגן עדות די פֿאַרשיידענע אויספֿאַר־

שונגען וואס זיינען געמאכט געווארן. באלערנדיק איז אין אט דער פארבינדונג דער כאראקטער פון די באשעפטיקונגען, וואס יידן האבן אנגעגעבן בעת זייער אריינקומען אין די פאראייניקטע שטאטן, און די באשעפטיקונגען, פון וועלכע זיי האבן געצויגן זייער חיונה אין די ערשטע יארן פון זייער זיין אין לאנד.

די יידישע אימיגראציע האט אלע מאל צוגעשטעלט א גרעסערן פראצענט קוואליפיצירטע ארבעטער, ווי די ניט־יידישע. דאס איז געווען אמת אין די צייטן פון דער „אלטער" איינוואנדערונג, ווען יידישע אימיגראנטן האבן פראפארציאנעל צוגעשטעלט מער ווי אנדערטהאלבן מאל אזוי פיל קוואליפיצירטע ארבעטער ווי די ניט־יידישע, אזוי גוט ווי אין די צייטן פון דער „נייער" איינוואנדערונג, ווען דער פראצענט קוואליפיצירטע ארבעטער איז צווישן יידישע אימיגראנטן געווען פיר מאל אזוי הויך, ווי צווישן די ניט־יידישע [1]. אבער פון דעם איז לחלוטין ניט צו דרינגען, אז דער לעבנס־סטאנדארט איז ביי די יידן אין די אימיגראציע־לענדער געווען א העכערער, ווי ביי זייערע ניט־יידישע שכנים. ערשטנס שליסט די אמעריקאנער אימיגראציע־סטאטיסטיק איין קוסטארן אין דער קאטעגאריע פון קוואליפיצירטע ארבעטער. אין די באדינגונגען, וואס האבן געהערשט אין די מזרח־אייראפעאישע לענדער, האט א האנטווערקער גאר ניט זעלטן פארדינט ווייניקער און געארבעט שווערער ווי א לויך־ארבעטער. צווייטנס איז דא גענוג גרונט צו מיינען, אז די צאל קוואליפיצירטע ארבעטער איז אין דער יידישער אימיגראציע היפשלעך איבערגעטריבן: יידן אן א באשטימטער באשעפטיקונג האבן גאנץ אפט זיך פאררעגיסטרירט ווי קוואליפיצירטע ארבעטער. דריטנס זיינען באלד צוויידריטל פון די יידישע אימיגראנטן וואס האבן זיך אנגעגעבן פאר קוואליפיצירטע ארבעטער געווען קאנצענטרירט אין דער באקלייד־אינדוסטריע, וואס האט אין דעם צארישן רוסלאנד אין דעם לעצטן פערטל פון דעם 19טן יארהונדערט און אין די ערשטע יארן פון דעם 20טן יארהונדערט ווייט ניט געהערט צו די גוט־באצאלטע פאכן.

ווי גרויס עס האט געמוזט זיין די צאל האנטווערקערס וואס זיינען רעגיסטרירט געווארן אין דער קאטעגאריע פון קוואליפיצירטע ארבעטער, קאנען מיר זיך משער זיין פון דעם פאקט, וואס 38.7 פראצענט פון אלע יידישע האנטווערקערס, וואס האבן זיך געפונען אין דער רוסישער טשערטא אין 1898, זיינען געווען באשעפטיקט אין דער קליידער אינדוסטריע [2]. די סיבה פאר דעם פראפארציאנעל־גוואלטיקן אנטייל פון יידן אין דער דאזיקער אינדוסטריע דארף מען ניט זוכן, זאגט דר. ענגעלמאן, אין עפעס „אן איינגעבוירענער יידישער נייגונג, נייערט אין דעם קאלטן פאקט, אז ביים סוף פון דעם

19טן יאָרהונדערט האָט מען אין רוסלאַנד געדאַרפט האָבן גרויסע צאָלן שניי־דערס און שוסטערס דערפאַר, ווייל אַלע קליידער און שיך זיינען (צו יענער צייט) געמאַכט געוואָרן מיט דער האַנט״ [3]). ווי קליין עס זיינען געווען אָנהייב 20טן יאָרהונדערט די פאַרדינסטן פון אימיגראַנטישע שניידער אין די פאַראייניקטע שטאַטן גופא, באַווייזט די ווייטערדיקע טאַבעלע, וואָס די אין דער צווייטער טייל דערמאָנטע אונטערזוכונגס־קאָמיסיע פון קאָנגרעס האָט צונויפגעשטעלט וועגן די שכירות פון מענער־קליידער־אַרבעטער, 18 יאָר און העכער, וואָס האָבן זיך צו יענער צייט געפונען אין לאַנד ווייניקער ווי פינף יאָר.

טאַבעלע 11. פּראָצענטועלע פאַרטיילונג פון די וועכנטלעכע פאַרדינסטן פון פרעמד־געבוירענע קליידער־אַרבעטער (מענער) אָנהייב 20־טן יאָרהונדערט, 18 יאָר און עלטער, וואָס וואוינען ווייניקער ווי 5 יאָר אין לאַנד (4)

גרופּע	אונטער 10 דאָל. אַ וואָך	10 ביז 15 דאָל. אַ וואָך	15 דאָל. און העכער אַ וואָך
יידן (ניט פון רוסלאַנד)	33.9	42.2	23.9
יידן (רוסישע)	39.1	39.9	21.0
רוסן	35.3	46.8	17.9
ליטווינער	40.2	49.8	10.0
צפון־איטאַליענער	45.3	45.3	9.4
דייטשן	40.0	51.4	8.6
דרום־איטאַליענער	57.6	33.9	8.5
פּאָליאַקן	37.4	54.1	8.5
בעהמער און מאַראַוון	35.5	57.0	7.5

דאָס, וואָס פון אַ דריטל ביז צוויי־פינפטל פון די יידישע שניידער־אימיגראַנטן האָבן די ערשטע יאָרן געדאַרפט אַרבעטן פאַר ווייניקער ווי 10 דאָלאַר אַ וואָך און פון 75 ביז 80 פּראָצענט פאַר ווייניקער ווי 15 דאָלאַר אַ וואָך — גיט אַ גוטן באַגריף פון דער אָרעמקייט וואָס האָט געהערשט צווישן יענע יידישע אימיגראַנטן וואָס האָבן שוין יאָ געהאַט אַ פאַך אין האַנט.

די צאָל יידישע אימיגראַנטן וואָס האָבן קיין פאַך און בכלל קיין באַשטימטע באַשעפטיקונג ניט געהאַט, איז געווען אַ גאַנץ הויכע. פּראָצענטועל איז די צאָל געווען באַלד אַנדערטהאַלבן מאָל אַזוי פיל ווי ביי ניט־יידן פון דער „אַלטער״ אימיגראַציע און באַלד צוויי מאָל אַזוי פיל ווי ביי די ניט־יידישע אימיגראַנטן וואָס זיינען אַהער געקומען אין די יאָרן 1899־1909 [5]).

איז זיך שווין ניט צו וואונדערן זיך, וואָס אַזוי פיל ייִדן זיינען געוואָרן פּעדלערס ביי זייער קומען אַהער. אינטערעסאַנט איז, אַז אין דעם פּרט איז געווען ווייניק אונטערשייד צווישן ייִדישע אימיגראַנטן פון דייטשלאַנד, וואָס זיינען געקומען אין מיטן 19טן יאָרהונדערט, און די ייִדישע אימיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע וואָס זיינען געקומען סוף 19טן און אָנהייב 20טן יאָרהונדערט. היימאַן ב. גרינשטיין מיינט, אַז אפשר 30 פּראָצענט פון די ייִדישע אימיג־ראַנטן אין ניו יאָרק זיינען אַרום 1850 געווען פּעדלערס, און ער גיט צו: „וואָלטן די דאָזיקע מענטשן געקענט עפּעס אַ פאַך, וואָלטן זיי לכל הפּחות געפּרואווט זיך צו האַלטן ביי זייערע באַשעפטיקונגען. היות זיי האָבן עס ניט געטאָן, מעגן מיר אָננעמען, אַז זיי האָבן קיין שום באַשעפטיקונג ניט געהאַט אין וואָסער עס איז פאַך"[6]). ראַביי טראַכטענבערג גיט אָן די ווייטערדיקע צאָל פּעדלערס צווישן דער ייִדישער באַפעלקערונג אין איסטאָן, פּענסילווייניאַ; אין 1840 — 46 פּראָצענט פון די ייִדישע פּאַרדינערס; אין 1845 — 70 פּראָצ; אין 1850 — 50 פּראָצ; אין 1855 — 59 פּראָצ. פון דאַן אָן איז די צאָל פּעדלערס שנעל געפאַלן, ביז זי האָט אין 1880 אויסגעמאַכט ניט מער ווי דריי פּראָצענט פון די ייִדישע פּאַרדינערס אין שטאָט[7]).

פון דער צאָל פּעדלערס, וואָס די „נייע" ייִדישע אימיגראַציע האָט אַהער געבראַכט, איז קיין סטאַטיסטיק ניטאָ, אָבער אַז זי איז געווען אומגעהייער גרויס — זאָגט עדות די פאַרצווייגטע ליטעראַטור וואָס איז וועגן דער דאָ־זיקער אימיגראַציע געשאַפן געוואָרן. די אונטערשטע שורה איז, אַז די ייִדישע אימיגראַציע האָט די ערשטע צייטן אָפּגעשפּיגלט דעם ייִדיש עקאָנאָ־מישן און סאָציאַלן מצב אין די אויסוואַנדערונג־לענדער — אַ מצב, וואָס איז געווען ניט אין ערך ווייניקער סטאַביל, ווי דער מצב פון זייערע ניט־ייִדישע שכנים אין די זעלביקע לענדער.

8.

צוויי קלאָרע טענדענצן מערקן זיך אין דער ייִדישער איינאָרדנונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן: 1) דאָרט, וואו זי נעמט אָן פאָרמען וואָס זיינען ענ־לעך צו די איינאָרדנונג־פּראָצעסן פון אַנדערע עטנישע גרופּעס, איז דער טעמפּאָ ביי ייִדן אַ שנעלערער ווי ביי אַנדערע; 2) אין אַסך הינזיכטן ווייכט זי אָפּ פון דעם וועג וואָס עס האָבן דורכגעמאַכט אַנדערע גרופּעס און נעמט אָן אייגנאַרטיקע פאָרמען. אַ פאַרשטיין פון דער ייִדישער אַנטוויקלונג דאָ אין לאַנד איז אוממעגלעך אָן אַ קלאָרן אַנאַליז פוןביידע טענדענצן.

עס וועט אונדז זיין גרינגער צו מאַכן אַזאַ אַנאַליז אויב מיר וועלן האָבן פאַר זיך עטלעכע דעמאָגראַפישע פאַקטן.

עס איז אוממעגלעך מיט באַשטימטקייט צו זאָגן ווי פיל יידן עס זיינען דאָ אין די פאַראייניקטע שטאַטן, די שאַצונגען, אַז די אַמעריקאַנער יידישע באַפעלקערונג באַשטייט פון 5 מיליאָן נפשות, פינף־און־אַ־האַלב מיליאָן און אפילו זעקס מיליאָן — האָבן אַ קנאַפּן וויסנשאַפטלעכן יסוד. זיי זיינען אַלע באַזירט אויף סטאַטיסטיק, וואָס דר. לינפעלד האָט צונויפגעשטעלט אין 1927 — אַ סטאַטיסטיק, וואָס הגם אַלע באַנוצן זיך מיט איר איז זי אָבער געבויט אויף אומבאַגרינדעטע היפּאָטעזן וואָס גרעניצן זיך אָפּט מיט פאַנ־טאַזיע. אין משך פון די צוואַנציק יאָר, זינט זי איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן, איז זי דורכגעלעכערט געוואָרן פון אַלע זייטן. וואו נאָר עס איז אין אַ שטאָט זינט דאַן געמאַכט געוואָרן אַ מער־וויסנשאַפטלעכע אויספאָרשונג, האָט זי, מיט זעלטענע רעזולטאַטן, דעמאָנסטרירט די ניט־ריכטיקייט פון לינפעלדס ציפערן. מערסטנטיילס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז זיי זיינען שטאַרק איבער־געטריבן. דער מעטאָד, וואָס דר. לינפעלד האָט גענוצט, האָט קיין אַנדער סך הכל ניט געקאָנט געבן.

כדי צו באַווייזן, ווי ווייניק פאַרלאָזלעך עס זיינען דר. לינפעלדס ציפערן, ברענג איך דאָ אַ טאַבעלע, וואָס פאַרגלייכט דר. לינפעלדס סטאַטיסטיק מיט די ציפערן וואָס אויספאָרשונגען אין אַ צאָל שטעט האָבן פעסטגעשטעלט. עס איז נייטיק צו אונטערשטריכן, אַז די ציפערן פון די אויספאָרשונגען זיינען אויך ווייט פון צו זיין גענוי: זיי זיינען ניט קיין צענזוסן און פאַרשיי־דענע מעטאָדן האָט מען גענוצט אין זייער דורכפירונג. אין פאַרגלייך אָבער מיט דר. לינפעלדס סטאַטיסטיק, האָבן די אַלע שטודיעס אַ פעסטערן וויסנשאַפטלעכן יסוד און זיינען זיכער נעענטער צו דער ווירקלעכקייט. באַ־זונדערס פאַרלאָזלעך זיינען די ציפערן פון די קלענערע שטעט, וואָס זיינען באַזירט כמעט אויף אַ פולער ציילונג פון דער יידישער באַפעלקערונג (זע טאַבעלע 12, זייט 275).

מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט אַן אונטערשייד, וואָס מען קאָן אים מיט דער האַנט ניט אָוועקמאַכן. פון די 16 שטעט אין דער טאַבעלע דעקן זיך לינפעלדס ציפערן בלויז אין דער איין סאַן פראַנציסקאָ מיט דער ספּעציעלער שטודיע און בלויז אין פּיטסבורג ווייזט די שטודיע אַ גרעסערע יידישע באַפעלקערונג ווי לינפעלד; אין אַלע אַנדערע שטעט באַווייזן די שטודיעס אַ באַטייטיק קלע־נערע באַפעלקערונג. אייניקע פּרוּוון וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן פעסטצו־שטעלן די יידישע באַפעלקערונג אין ניו יאָרק, גיבן גרונט צו גלייבן, אַז אויך דאָ זיינען לינפעלדס ציפערן גוזמאדיקע. עס זיינען דעריבער דאָ ערנסטע סטאַטיסטיקערס וואָס נעמען אָן, אַז די יידישע באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז אַסך נעענטער צו פיר מיליאָן ווי צו פינף.

טאַבעלע 12. ײדישע באַפעלקערונג אין 16 אַמעריקאַנער שטעט לויט דר. לינפעלד און לויט ספעציעלע שטודיעס[1]

שטאָט	לינפעלד 1937	שטודיעס	
			יאָר
טרענטאָן	9,650	7,200	1937
באָסטאָן	118,000	78,800	
באַפאַלאָ	21,800	18,000	1938
שיקאַגע	363,000	265,000	1930
סינסינעטי	21,800	19,400	
דעטראָיט	90,000	82,000	1935
דולוט	3,700	2,650	1936
מינעאַפּאָליס	20,700	16,250	1938
ניו לאָנדאָן	2,070	1,900	1938
ניו אָרלעאַנס	8,700	6,500	1938
נאָרוויטש	2,000	1,650	1938
פּאַסייק	10,900	10,100	1937
פּיטסבורג	52,000	54,000	1938
סאַן פראַנציסקאָ	40,900	41,000	1938
סטעמפאָרד	4,905	3,300	1938
וואוסטער	13,350	9,200	1942
סך הכל	783,475	616,950	

איין זאַך איז קלאָר: די פאַרגרעסערונג פון דער ײדישער באַפעלקערונג האָט זיך אין דעם צווייטן פערטל פון דעם 20טן יאָרהונדערט באַטייטיק פאַרלאַנגזאַמערט אויב זי האָט זיך אין גאַנצן ניט אָפּגעשטעלט. געשען איז דאָס אויף אַ צווייענדיקן אופן: אי די ײדישע אימיגראַציע איז דראַסטיש געשניטן געוואָרן אי דער נאַטירלעכער צואוואוקס איז זייער שטאַרק געפאַלן — אויף אַזוי פיל געפאַלן, אַז עס זיינען דאָ אורזאַכן צו גלייבן, אַז — אָראָפּרעכנענדיק אימיגראַציע — פאַרקלענערט זיך גאָר די ײדישע באַפעלקערונג. וואָס עס איז אָבער אויסער יעדער ספק איז — אַז די טענדענץ אין דער ריכ־

טונג פון פאַרקלענערונג, סיידן עס זאָל זיין — עפּעס, וואָס לחלוטין ניט צו פאַראויסזען — אַ נייע גרעסערע יידישע איינוואַנדערונג. צו אַט דעם אויס־פיר מוז מען קומען ווען מען נעמט אין אַכט די פאָלגנדיקע פאַקטן:

1. אַלע אויספאָרשונגען ווייזן, אַז די געבירטיקייט ביי יידן איז אפשר די קלענסטע אין לאַנד און עס איז צו דערוואַרטן, אַז זי וועט פאַלן נאָך ניד־ריקער אין דער צוקונפט.

2. אפילו אין אַבסאָלוטן זין איז דער דורכשניט פון דער יידישער משפחה אין שטעט מיט אַ קלענערער צאָל יידישע אימיגראַנטן שוין נידריי־קער פון דעם דורכשניט אין דער באַפעלקערונג בכלל. עטלעכע ציפערן וועלן דאָס אילוסטרירן: דער דורכשניט פון דער אַלגעמיינער משפחה אין ניו אָרלעאַנס איז 3.81 פערזאָן, פון דער יידישער משפחה 3.03;[2] אין סטעמפאָרד: די אַלגעמיינע משפחה — 3.54, די יידישע — 3.41[3]; אין דעט־ראָיט. די אַלגעמיינע משפחה — 3.4, די יידישע 3.0[4], אין סאַן פראַנציסקאָ: די אַלגעמיינע משפחה — 3.4, די יידישע — 3.2[5]. די צאָל משפחות מיט דריי קינדער יעדער איז פיר מאָל גרעסער אין דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג אין פיטסבורג, ווי אין דער יידישער[6]. די דאָזיקע ביישפילן וואָלט מען גע־קאָנט פילפאַך פאַרמערן. עס איז אָבער וויכטיק צו אונטערשטרייכן, אַז די ציפערן פאַר די יידישע משפחות שליסן איין אימיגראַנטישע אַזוי גוט ווי געבירטיקע עלטערן. אויב מען זאָל נעמען בלויז די לעצטע — און די צאָל פון אַט די ווערט דאָך כסדר גרעסער, בעת די צאָל פון אימיגראַנטישע על־טערן האַלט אין איין פאַלן — וועט די גרויס פון דער יידישער משפחה גע־שניטן ווערן, אין אַסך פאַלן — אויף אַ פולער העלפט.

3. דער קינדער־האָבנדיקער פעריאָד פון יידישע פרויען איז אַ קיר־צערער ווי אין דער באַפעלקערונג בכלל.

4. די יידישע באַפעלקערונג ווערט כסדר עלטער ווי אַ גאַנצע. אַ יונגע באַפעלקערונג זעט אויס אין איר עלטער־פאַרטיילונג ווי אַ פּיראַמידע, וואָס איר באַזע זיינען קינדער אונטער 15 יאָר און איר שפּיץ — די סאַמע עלטסטע גרופּע. יידן — זאָגט סאָפיאַ ראַביסאָן — זעען אָבער אין זייער עלטער־פאַרטיילונג גיכער אויס ווי אַ פאַס, וואָס זיין ברייטסטער פונקט גע־פינט זיך אין מיטן און באַשטייט פון גרופּעס אין דעם עלטער צווישן 15 און 54; אונטן איז דער פאַס שמעלער און דאָרט געפינען זיך די אינגערע ווי 15 יאָר, אויבן איז ער ווידער שמעלער און ווערט אויסגעפילט פון די וואָס זיינען עלטער פון 55 יאָר. די וויטערדיקע טאַבעלע גיט די עלטער פון דער יידישער באַפעלקערונג אין די שטעט, וואו עס זיינען געמאַכט געוואָרן ספּעציעלע שטודיעס:

טאַבעלע 13. פּראָצענטועלע עלטער־פּאַרטיילונג פון דער יידישער באַפעלקערונג (7)

שטאָט	אונטער 5 יאָר	5—9 יאָר	10—14 יאָר	15—19 יאָר	20—44 יאָר	45 יאָר און עלטער
באָסטאָן	7.0	...	15.9 [1]	9.7	38.3	29.1
באַפאַלאָ	6.3	7.8	9.2	10.5	44.1	22.2
שיקאַגאָ	6.6	6.5	8.6	10.9	46.2	20.9
סינסינעטי	3.8	6.1	7.3	8.0	42.9	31.0
דעטראָיט	6.2	7.9	9.7	11.1	44.7	20.4
מינעאַפּאָליס	5.4	7.1	8.9	10.7	42.7	24.3
ניו לאָנדאָן	5.3	7.6	8.3	10.0	39.3	24.9
נאָרוויטש	6.5	8.3	8.5	9.0	41.6	25.0
פּאַסייק	4.8	6.9	8.3	9.2	46.0	22.8
פּיטסבורג	5.3	6.4	8.9	10.0	44.1	25.3
סאַן פראַנציסקאָ	4.1	4.6	6.0	7.3	40.4	33.9
טרענטאָן	4.9	6.9	8.0	9.0	46.6	23.6

1) שליסט איין 5־9 יעריקע

דער יידישער ישוב אין די פּאַראייניקטע שטאַטן ווערט אַלץ מער און מער נאַטיוו. דר. ראָביסאָן האָט צונויפגעשטעלט די ווייטערדיקע טאַבעלע פון דער צאָל דאָ־ און אין אויסלאַנד געבוירענע יידן אין די אויסגעפאָרשטע שטעט:

טאַבעלע 14. פּראָצענט געבירטיקע און אין אויסלאַנד־געבוירענע יידן אין 10 שטעט (8)

שטאָט	געבוירן אין פאַר. שטאַטן	געבוירן אין אויסלאַנד
באַפאַלאָ	64.1	35.9
שיקאַגאָ	55.0	45.0
סינסינעטי	62.0	38.0
מינעאַפּאָליס	60.1	39.9
ניו לאָנדאָן	64.3	35.7
נאָרוויטש	64.0	36.0
פּאַסייק	62.0	38.0
פּיטסבורג	61.8	38.2
סאַן פראַנציסקאָ	56.2	43.8
טרענטאָן	65.7	43.3

אין סטעמפֿאָרד איז 66.4 פּראָצענט פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג געבוירן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן [9]; אין ניו אָרלעאַנס — גאַנצע 80.5 פּראָצענט [10]. אין וואָוסטער איז די פֿאַרהעלטניש צווישן דאָ־ און אין אויסלאַנד־געבוירענע ייִדן באַלד צוויי צו איינס [11], פֿאַר ניו יאָרק, וואו די צאָל פֿרעמד־געבוירענע ייִדן איז פּראָפּאָרציאָנעל וואַרשיינלעך די העכסטע אין לאַנד, זיינען אפֿילו קיין בערכדיקע ציפֿערן ניטאָ, עס איז אָבער קיין ספק ניט, אַז די טענדענץ אויך דאָ איז צו אַ גרעסערער נאַטיוויזאַציע. מען קאָן מיט באַשטימטקייט זאָגן, אַז צום ווייניקסטן 60 פּראָצענט פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן איז אַ דאָ־געבוירענע.

דער פּראָצענט אַמעריקאַנער בירגער איז צווישן דער ייִדישער באַפֿעלקערונג וואָס איז געבוירן געוואָרן אין אויסלאַנד אויך זייער אַ הויכער — צווישן די העכסטע ביי די עטנישע גרופּעס אין לאַנד. אין ניו אָרלעאַנס איז בלויז צוויי־און־אַ־האַלב פּראָצענט פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג ניט נאַטוראַליזירט. דער הויכער פּראָצענט אַמעריקאַנער בירגער צווישן די פֿרעמד־געבוירענע ייִדן איז וואַרשיינלעך אַ רעזולטאַט פֿון דער העכערער בילדונג וואָס ייִדן פֿאַרמאָגן דורכשניטלעך אין פֿאַרגלייך מיט אַנדערע עטנישע גרופּעס פֿון דער „נייער" איינוואַנדערונג און פֿון דער פּערמאַנענטקייט פֿון דער ייִדישער אימיגראַציע; אין אַלגעמיין אָבער איז דאָ דער אונטערשייד צווישן ייִדן און ניט־ייִדן ניט קיין צו גרויסער. אַלע ווייזן אַרויס אַ טענדענץ צו שטייגנדיקער נאַטיוויזאַציע און נאַטוראַליזאַציע און דער טעמפּאָ איז ביי ייִדן אין אַט דעם פּרט ניט גאָר קיין סך שנעלער, ווי ביי אַנדערע.

.9

וואָס איז שייך אורבאַניזאַציע איז אויך ניטאָ קיין וועזנטלעכער אונטערשייד צווישן ייִדן און ניט־ייִדן בנוגע צו דעם פּראָצעס גופֿא, הגם מיר וועלן זען, אַז עס איז דאָ אַ גאַנץ קענטיקער אונטערשייד בנוגע צו גראַד.

אַז עס איז די גאַנצע צייט אַנגעגאַנגען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אַ מאַרש פֿון דאָרף אין שטאָט, האָבן מיר שוין עטלעכע מאָל געזען. אין 1880, ווען די ריזיקע ייִדישע איינוואַנדערונג פֿון מזרח־איירופּע האָט זיך אָנגעהייבן, האָט בלויז 29.5 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג אין לאַנד געוואוינט אין שטעט, 70.5 פּראָצענט האָט געוואוינט אין דאָרפֿישע געגנטן (פּונקטן מיט ווייניקער ווי 2500 באַפֿעלקערונג יעדער); אין 1940 געפֿינען מיר 56.5 פּראָצ. אין די שטעט און בלויז 43.5 פּראָצענט אין די דאָרפֿישע געגנטן, פֿון זיי — ניט מער ווי 23.0 פּראָצענט אין די פֿאַרם־געביטן. מיר האָבן שוין אויך געזען,

אַז די ריזיקע מערהייט פון די עטניקערס האָט זיך דאָ באַזעצט אין די גרויסע שטעט. כדי צו מאַכן אַ פאַרגלייך מיט יידן, וועט זיין כדאי צו ברענגען דאָ עטלעכע ציפערן, וואָס באַווייזן דעם גראַד פון אורבאַניזאַציע ביי אימיגראַנטן און זייערע דאָ־געבוירענע קינדער. ליידער האָבן מיר סטאַטיסטיק בלויז פאַר אַ פּאָר דורות, אָבער ווען מען נעמט אין אַכט, אַז די גאָר גרויסע יידישע אימיגראַציע איז דאָ ניט מער ווי אַ דריי דורות אַלט, איז אַ פאַרגלייך מעגלעך.

דער אַמעריקאַנער צענזוס פירט אַ חשבון פון דעם „אויסלענדישן מין" אין לאַנד. דאָס שליסט איין: 1) אימיגראַנטן, 2) געבירטיקע, וועמענס ביידע עלטערן זיינען אימיגראַנטן, 3) געבירטיקע, וואָס איינער פון

טאַבעלע 15. פאַרטיילונג פון עטנישע גרופּעס פון „אויסלענדישן מין" לויט זייערע וואוינונג־געביטן אין 1940

גרופּע	אין אורבאַנישע געגנטן	אין רוראַלע ניט־פאַרמערשע	אין רוראַלע פאַרמערשע
דענער	56.0	20.2	23.8
האָלענדער	56.6	18.0	25.4
שוועדן	64.9	16.7	18.4
דייטשן	66.7	15.7	17.7
ענגלענדער און וועלשן	73.9	18.1	8.0
שאָטלענדער	77.3	16.3	6.4
צפון־אירלענדער	81.4	12.7	5.9
נאָרוועגיער	50.4	19.6	29.9
פראַנצויזן	72.9	17.3	9.9
טשעכן	67.7	16.8	15.5
פּאָליאַקן *	84.8	9.2	6.0
גריכן	91.3	6.7	2.0
דרום־אירלענדער	86.0	9.7	4.3
רוסן *	87.2	5.8	7.0
איטאַליענער	88.0	9.4	2.6
פראַנצויזיש־קאַנאַדער	76.3	16.3	7.4

* אין דער קלאַסיפיקאַציע „פּאָליאַקן" און „רוסן" געפינט זיך העכסט־וואַרשיינלעך אַ הויכער פּראָצענט יידן.

זייערע עלטערן איז אַן אימיגראַנט און דער צווייטער אַ געבוירטיקער. אַזעלכע זיינען אין 1940 אין די פּאַראייניקטע שטאַטן געווען 34,576,718. פון זיי האָבן 26,277,838, אָדער 76 פּראָצענט געלעבט אין שטעט; 4,699,546, אָדער 13,6 פּראָצענט, אין רוראַלע ניט־פּאַרמערשע פּונקטן און 3,599,334 אָדער 10,4 פּראָצענט, אין רוראַלע פּאַרמערשע פּונקטן. טאַבעלע 15 גיט די פּאַרטיילונג פון אַ צאָל כאַראַקטעריסטישע עטנישע גרופּעס (זע זייט 279).

פון דער טאַבעלע איז צו זען, אַז בלויז איין גרופּע — די נאָרוועגיער — איז אויף ניט מער ווי 50 פּראָצענט אורבאַניזירט. נאָך דריי גרופּעס זיינען אויף ווייניקער ווי צוויי־דריטל אורבאַניזירט, אַלע אַנדערע זיינען פון צוויי־דריטל ביז ניין־צענטל קאָנצענטרירט אין די גרויסע שטעט. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז אין דעם פּרט איז דאָ אַ קנאַפּער אונטערשייד פון וואָסער טייל פון אייראָפּע אַ גרופּע שטאַמט אָפּ, דעם פּראָצעס פון אורבאַניזאַציע מיידט זי ניט אויס. אין דעם ליכט פון די געבראַכטע ציפערן ווערט קלאָר, אַז אורבאַניזאַציע איז אַ פּראָצעס, וואָס נעמט אַרום אַלע טיילן פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג: יאַנקיס ווי עטניקערס, נאַטיווע ווי אימיגראַנטן. בדרך כלל קאָן מען פעסשטעלן, אַז וואָס גרעסער עס איז דער אונטערשייד צווישן אַ גרופּע — אין דעם עטנישן און רעליגיעזן זין — און דעם מערהייט־טיפּ אין לאַנד, אַלץ אַ העכערן גראַד אורבאַניזאַציע ווייזט זי אַרויס.

ייִדן זיינען די אורבאַנישסטע גרופּע אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. דאָס איז נאַטירלעך און פאַרשטענדלעך. „בלויז בנוגע צו איין גרופּע" — זאָגט קאַראָלין פּ. וועיר — „איז דאָס געווען אמת, אַז די גרעסטע צאָל פון אירע מיטגלידער איז געקומען מיט אַן אורבאַנישן הינטערגרונט — די ייִדישע גרופּע"[1]). איז אויב אַלע אַנדערע גרופּעס, וואָס זיינען אַהער געקומען מיט אַן אַגראַרן אָדער רוראַלן הינטערגרונט, זיינען דאָ געוואָרן אין זייער ריזיקער מערהייט אַ שטאָטישער עלעמענט, וואָס־זשע איז זיך צו וואונדערן אַז די ייִדישע באַפעלקערונג אין די פּאַראייניקטע שטאַטן איז אויף וואָסערע 98 פּראָצענט אורבאַניש? אין טענדענץ און פּראָצעס זיינען זיי דאָ לחלוטין קיין אויסנאַם ניט, אפילו אין גראַד איז דער אונטערשייד צווישן זיי און אַ צאָל אַנדערע עטנישע גרופּעס ניט אַזוי גרויס, ווי עס איז צו זען פון טאַבעלע 15. האָבן מיר דאָ, הייסט עס, אַן אונטערשייד בלויז אין דעם פאַרנעם פון דער באַפעלקערונג־דיסטריבוציע, ניט אין אירע כאַראַקטער־שטריכן.

דאָס זעלביקע דאַרף געזאָגט ווערן וועגן דער קאָנצענטרירטקייט פון ייִדן אין אַ קליינער צאָל גרויסע שטעט. אין 1937 האָט באַלד אַ העלפט פון גאָר דער ייִדישער באַפעלקערונג אין די פּאַראייניקטע שטאַטן זיך געפונען אין דער איין שטאָט ניו יאָרק. 86 פּראָצענט פון די ייִדן אין לאַנד האָבן זיך גע־

פונעם אין שטעט פון איבער 100 טויזנט באַפעלקערונג יעדער ; נאָך 10.7 פּראָ־צענט אין שטעט פון צען ביז הונדערט טויזנט יעדער און בלויז 3.4 פּראָצענט אין שטעט פון ווייניקער ווי 10 טויזנט. מאַכן דעריבער יידן אויס 11 פּראָ־צענט פון גאַר דער באַפעלקערונג אין שטעט פון הונדערט טויזנט און העכער ; 2.77 פּראָצ. פון גאַר דער באַפעלקערונג אין שטעט פון 25 ביז 100 טויזנט, און פון 0.63 ביז 1.22 פּראָצ. אין די קלענערע שטעט. בעת יידן זיינען אין 1937 געווען קאַרגע פיר פּראָצענט פון גאַר דער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, זיינען זיי געווען קוים אַ האַלבער פּראָצענט אין די אינקאָרפּאָרירטע און אומאינקאָרפּאָרירטע דאָרפֿישע פונקטן[2].

אָבער אויך דאָ האָבן מיר גיכער צו טאָן מיט אַן אונטערשייד אין דעם טעמפּאָ מיט וועלכן דער אורבאַניזאַציע־פּראָצעס באַוועגט זיך, ווי אין דעם פּראָצעס גופא. ווען מען פאַרגלייכט די יידישע מעטראָפּאָליזאַציע — די קאָנ־צענטרירטקייט אין עטלעכע גאָר גרויסע שטעט — מיט דער באַפעלקערונג־פאַרטיילונג אין לאַנד בכלל — איז דער אונטערשייד אַ שטוינענדיקער. פאַרגלייכט מען אָבער מיט אַ צאָל אַנדערע עטנישע גרופּעס, איז דער אונ־טערשייד נאָך אַלץ זייער גרויס, אָבער שוין ניט אַזוי גוואַלטיק איינזייטיק. פון דעם 16טן צענזוס אין 1940 דערוויסן מיר זיך, אַז אין די צוויי שטעט : ניו יאָרק און שיקאַגע, וואו עס לעבט העלפט פון די אַמעריקאַנער יידן, געפינען זיך אויך 15 פּראָצענט פון אַלע דייטשן פון דעם „אויסלענדישן מין", 29 פּראָצענט פון אַלע איטאַליענער, 25 פּראָצענט פון אַלע דרום־אירלענדער, 26 פּראָצענט פון אַלע פּאָליאַקן. (דער רובריק פּאָליאַקן שליסט מסתמא איין אַסך יידן). אַרום אַ פינפטל פון גאַר דער גריכישער אימיגראַנטן־באַפעלקע־רונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן געפינט זיך אין דער איין שטאָט ניו יאָרק. אַזוי גרופּע נאָך גרופּע : ווער מער, ווער ווייניקער — אַ נויגונג צו מעט־ראָפּאָליזאַציע ווייזן זיי אַלע אַרויס, ספּעציעל די אימיגראַנטן פון דער „נייער" איינוואַנדערונג.

נאַטירלעך איז דער קוואַנטיטאַטיווער אונטערשייד אַזוי גרויס, אַז ער מוז אַרויסרופן קוואַליטאַטיווע רעזולטאַטן, וואָס וועגן זיי וועלן מיר נאָך רעדן. וואָס עס איז אָבער וויכטיק צו געדענקען איז, אַז די דאָזיקע קוואַליטאַ־טיווע רעזולטאַטן זיינען אַלע געגאַנגען אין דער ריכטונג פון די אַלגעמיינע פּראָצעסן אין לאַנד. דאָס ווערט באַזונדערס קלאָר, ווען מען באַטראַכט די עקאָנאָמישע דינאַמיק פון דעם יידישן ישוב אין די פאַראייניקטע שטאַטן : קיין מאָל איז זי ניט געגאַנגען קעגן דעם שטראָם.

ווי אַנדערע, האָבן אויך יידן דאָ אין זייער ריזיקער מערהייט אָנגעהייבן פון די אונטערשטע שטאַפּלען פון דעם סאָציאַלן לייטער, אָבער מחמת זייער

גרעסערער אורבאַנישער דערפֿאַרונג, האָבן זיי אויף אים געקאָנט קלעטערן שנעלער און אַמאָל אויך איבערהיפּן טרעפּ. אַנדערע האָבן זיך ערשט דאָ געדאַרפֿט איינבערעכן ווי אַ שטאָטישער עלעמענט; יידן זיינען שוין געווען אַ שטאָטישער עלעמענט ווען זיי זיינען אַהער געקומען. זיי האָבן דעריבער געקאָנט שפּאָרן צייט און אַרויסגעוויזן אַ פֿעאיקייט גיך זיך צו אַדאַפּטירן צו די עקאָנאָמישע געביטן וואָס זיינען געלעגן אויף דער ליניע פֿון דעם מאַטעריעלן פּראָגרעס פֿון לאַנד. „אַמעריקאַנער יידן" — שרייבט פּראָפֿעסאָר נ. רייך — „ווען זיי האָבן געזוכט אַרבעט, האָבן אַרויסגעוויזן אַ בולטע טענדענץ זיך צו צונויפֿצוקלייבן אין יענע געביטן פֿון עקאָנאָמישער אונטערנעמונג, וואָס האָבן זיך צום שנעלסטן געהאַלטן אין פֿאַרשפּרייטן" [3]). עקאָנאָמישע עקספּאַנסיע איז אין אַמעריקע, ווי מיר האָבן געזען, שטענדיק געווען פֿאַרבונדן מיט שטייגנדיקער אורבאַניזאַציע. דאָס האָט יידן געגעבן אַ געלעגנהייט אַריינצודרינגען — אַמאָל פֿריער פֿאַר אַנדערע — אין יענע עקאָנאָמישע געביטן, אין וועלכע דאָס לאַנד האָט זיך געניייטיקט. אַזוי איז דאָס געווען אין דעם פֿאַל פֿון די ספֿרדישע יידן, וואָס האָבן אַריבערגעטראָגן אַהער די קאָמערציעלע באַציאונגען, וואָס זיי האָבן נאָך איינגעשטעלט אין די אַלטע היימלענדער, און צוגעטראָגן זייער חלק צו דער מערקאַנטילישער אויסשפּרייטונג פֿון די קאָלאָניעס. אַזוי איז עס געווען מיט די דייטשע יידן, וואָס האָבן זיך גענומען צו האַנדל און פּעדלעריי. מען רעדט אָפֿט מיט ביטול און פֿאַראַכטונג וועגן פּעדלעריי, אָבער ווען מען שטעלט עס אין דער געהעריקער היסטאָרישער פּערספּעקטיוו, זעט מען, וואָס פֿאַראַ וויכטיקע ראָלע פּעדלעריי האָט געשפּילט אין דער אַנטוויקלונג פֿון אַמעריקע אין מיטן 19טן יאָרהונדערט „עס איז געווען" — זאָגט ד״ר. רודאָלף גלאַנץ — „דער פּעדלער, וואָס האָט דעם פּריען פּיאָנער באַזאָרגט מיט די לעבנס־נויטוועדיקייטן, וואָס מען האָט אויף אַן אַנדער אופן זיך ניט געקאָנט איינשאַפֿן אין די וויטע, פֿאַרוואָרפֿענע ישובים" [4]). טויזנטער און טויזנטער פּראָנטירמענטשן און פּיאָנערן וואָלטן זיך געדאַרפֿט געוועון אומקערן צו זייערע אַלטע היימען אין דורכפֿאַל און פֿאַרביטערונג, ווען ניט דער פּעדלער און שפּעטער — דער קרעמער.

די מזרח־אייראָפּעאישע יידן האָבן דאָ אויפֿגעבויט אַ מעכטיקע נאָדל־אינדוסטריע אין דער צייט, ווען דאָס לאַנד האָט דאָס געפֿאָדערט. און אַזוי איז דאָס איצט: די אַלגעמיינע טענדענץ איז אין דער ריכטונג פֿון פּראָפֿעסיעס און ווייסער־קאָלנער באַשעפֿטיקונג, גייען יידן אין אָט דער ריכטונג. נתן רייך האָט אָט דאָס אַלץ סומירט אין די פֿאָלגנדיקע ווערטער:

דער גליקלעכער אומשטאַנד, וואָס די אַמעריקאַנער עקאָנאָמיע איז געווען גרייט אויפֿצונעמען דאָס וואָס יידן האָבן איר געהאַט צו געבן אין הינזיכט פֿון קוואַלי־

פיקאַציע און דינסטן, איז ניט אין קיין קלענער מאָס געווען פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די סאָלידע דערגרייכונגען פון די יידישע אימיגראַנטן אין דער נייער אַמעריקאַנער היים [6].

.10

אין ברייטע שטריכן קאָן מען די עקאָנאָמישע טעטיקייט פון די יידן אין די פאַראייניקטע שטאַטן גרופירן אין צוויי עיקר־טיילן. איין טייל האָט געהאַט צו טאָן מיט באַזאָרגן די הצטרכותן פון דער יידישער באַפעלקערונג גופא; די צווייטע טייל — מיט יידישן אַנטייל אין דעם אַלגעמיינעם עקאָנאָמישן לעבן. עס איז קלאָר, אַז ביידע טיילן זיינען געקניפּט און געבונדן מיט די אַלגעמיינע טענדענצן פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג אין לאַנד: יידן וואָלטן דאָ ניט דערגרייכט דעם מאַטעריעלן מצב, וואָס זיי האָבן דערגרייכט, ווען זיי גיסן זיך עקאָנאָמיש ניט אַריין אין דעם הויפּט־שטראָם פון אַמעריקאַנער ווירטשאַפטלעכער דינאַמיק.

ווי ביי אַלע אַנדערע עטנישע גרופּעס, אָבער אין אַסך אַ שנעלערן טעמפּאָ, איז געאָגראַפישע קאָנצענטראַציע ביי יידן געגאַנגען האַנט־אין־האַנט מיט עקאָנאָמישער קאָנצענטראַציע. די צווייטע יידישע איינוואַנדערונג־כוואַליע — די דייטשע — האָט זיך אין געאָגראַפישער קאָנצענטראַציע ניט געניטיקט, פאַרקערט — זי איז געווען, ווי מיר האָבן געזען, אַ היפּש ביסל דעקאָנצענטרירט. אַנדערש איז אָבער געווען דער פאַל מיט דער פיל גרעסערער דריטער כוואַליע. אָן דער ריזיקער קאָנצענטראַציע אין די גרעסערע שטעט, ספּעציעל אין ניו יאָרק, וואָלט די ראַשיקע פּראָלעטאַריזאַציע פון די מזרח־אייראָפּעאישע אימיגראַנטן ניט געווען מעגלעך. די זעלביקע קאָנצענטראַציע האָט אויך, ווי מיר וועלן זען שפּעטער, צוגעאיילט ביי יידן דעם פּראָצעס פון דעפּראָלעטאַריזאַציע. און פּונקט ווי די פּראָלעטאַריזאַציע איז פאָרגעקומען אין אַ צייט, ווען עס האָט זיך אין לאַנד אומגעהייער געמערט די צאָל אינדוסטריעלע אַרבעטער, אַזוי איז די דעפּראָלעטאַריזאַציע אָנגעגאַנגען אין אַ צייט, ווען די צאָל אינדוסטריעלע אַרבעטער איז אָדער פאַרבליבן אויף אַ טויטן פּונקט אָדער געפאַלן. מחמת זייער שטאָטישקייט, האָבן יידן ניט אַלע מאָל געדאַרפט וואַרטן ביז די עקספּאַנסיע איז אין די עקאָנאָמישע געביטן צו וועלכע זיי זיינען געווען צוגעפּאַסט שוין געווען אין פולן גאַנג איידער זיי זיינען אין די דאָזיגע געביטן אַריינגעטראָטן; זיי האָבן אָפט געקאָנט דערשפּירן די עקספּאַנסיע דאַן, ווען זי איז נאָך געווען פאַרבאָרגן אין די פאַלדן פון עקאָנאָמישע טענדענצן.

יעקב לעשטשינסקי טיילט אין די מאַסן־אימיגראַציע פֿון מזרח־אייראָפּע אין צוויי פּעריאָדן. אין דעם ערשטן פּעריאָד, וואָס ציט זיך פֿון 1870 ביז 1900, קומען אַהער דער עיקר האַנטווערקערס, ניט קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער און אַ גאָר גרויסע צאָל „עקאָנאָמיש־דעקלאַסירטע עלעמענטן". דער צווייטער פּעריאָד ברענגט אַהער מאַסן האַנטווערקערס און קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער. 70 פּראָצענט פֿון אַלע פֿאַרדינערס צווישן די ייִדישע אימיגראַנטן פֿון דעם ערשטן פֿערטל פֿון דעם 20טן יאָרהונדערט באַשטייט פֿון קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער, בעת דער פּראָצענט קוואַליפֿיצירטע אַרבעטער אין דער אימיגראַציע בכלל פֿאַר אָט דעם פּעריאָד — איז בלויז 20 [1]). פֿונדעסטוועגן קאָן מען רעדן פֿון אַ באַרג־אַרויף פּראָלעטאַריזאַציע ביי די אַמעריקאַנער ייִדן בלויז ביז אומגעפֿער דער ערשטער וועלט־מלחמה. זינט דאַן האָט זיך געמערקט אַ פּראָצעס פֿון דעפּראָלעטאַריזאַציע וואָס האָט פֿריער געפֿירט צו אַ רעלאַטיווער פֿאַרקלענערונג פֿון דער צאָל ייִדישע אינדוסטריעלע אַרבעטער אין פֿאַרהעלטניש צו דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין לאַנד און שפּעטער — צו אַן אַבסאָלוטער פֿאַרקלענערונג. ניסן גאָלדבערג מאַכט דעם חשבון, אַז בעת 59.6 פּראָצענט פֿון די ייִדישע פֿאַרדינערס זיינען אין 1900 געווען אין אינדוסטריע, איז דער פּראָצענט אין 1930 שוין געווען ניט מער ווי 13.7. אין האַנדל זיינען אין 1900 געווען אַ פֿינפֿטל פֿון אַלע ייִדישע פֿאַרדינערס (20.6 פּראָצ.), אין די דרייסיקער — אַריבער אַ העלפֿט (51.1 פּראָצ.) אין די פּראָפֿעסיעס: אין 1900 — 2.6 פּראָצ., אין די דרייסיקער — 13.1 פּראָצ.; אין קלערק־באַשעפֿטיקונגען: אין 1900 — 6.7 פּראָצ. אין די דרייסיקער — 9.3 פּראָצ. [2]). הגם די קלאַסיפֿיקאַציעס זיינען ניט אַלע מאָל אידענטיש און הגם גאָלדבערג בויט זיינע חשבונות פֿאַר 1900 אויף רוסישע ייִדן, בשעת אין אַמעריקע איז דאַן אויך געווען אַ גרויסע צאָל ייִדן פֿון דייטשלאַנד און אַנדערע לענדער און די האָבן זיכער פֿאַרגרעסערט דעם פּראָצענט פֿאַרדינערס אין האַנדל און אין די ווייסער־קאָלנער באַשעפֿטיקונגען, — גיבן אָבער גאָלדבערגס ציפֿערן אַ מער־ווייניקער ריכטיק בילד פֿון די עקאָנאָמישע פֿאַרענדערונגען, וואָס די ייִדישע אַמעריקע האָט דורכגעמאַכט זינט דעם אָנהייב פֿון דעם 20טן יאָרהונדערט. אויף דעם באָדן פֿון אַ צאָל טיילווייזע פֿאָרשונגען וואָס זיינען דורכגעפֿירט געוואָרן אין 72 שטעט, וואו עס האָבן פֿאַר דעם אויסברוך פֿון דער צווייטער וועלט־מלחמה זיך געפֿונען לויט לינפֿעלדס ציפֿערן, אַרום 2,817,000 ייִדן אָדער אַרום דריי־פֿינפֿטל פֿון גאָר דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, האָט גאָלדבערג צונויפֿגעשטעלט אַ טאַבעלע, וואָס קאָן דינען ווי אַן עקאָנאָמיש בילד פֿון דעם היינטיקן ייִדישן ישוב אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. די טאַבעלע דעקט 66 שטעט מיט אַ ייִדישער

באַפעלקערונג פון 913,276 פאַרדינערס. מחמת באַרעכטיקטע וויסנשאַפטלעכע טעמים האָט גאָלדבערג די 66 שטעט צעטיילט אין צוויי רובריקן: איינע שליסט אין די פאָלגנדיקע פינף שטעט: ניו יאָרק, דעטראָיט, סטעמפאָרד, וואוסטער און ניו אָרלעאַנס; די צווייטע — 61 שטעט פון פאַרשיידענעם גרויס. אָט איז די טאַבעלע:

טאַבעלע 16. פּראָצענטועלע פאַרטיילונג פון יידישע פאַרדינערס אין 66 אַמעריקאַנער שטעט (3)

באַשעפטיקונג	פּראָצענט 5 שטעט	פּראָצענט 61 שטעט
אינדוסטריע	34.8	12.4
האַנדל	33.3	47.3
פּראָפעסיעס	11.3	11.9
קלערקס	*	15.7
היים־ און פּערזענלעכע דינסטן	12.4	6.8
עפנטלעכע דינסטן	2.6	2.9
טראַנספּאָרטאַציע און קאָמוניקאַציע	3.7	1.9
אַנדערע און ניט־באַוואוסט	1.9	1.1
ס"ה	100.0	100.0

* איינגעשלאָסן אין אַנדערע קאַטעגאָריעס.

אויף דעם באָדן פון אומגעפער דעם זעלביקן מאַטעריאַל האָט יעקב לעשטשינסקי צונויפגעשטעלט אַ טאַבעלע, וואָס פאַרגלייכט די איצטיקע באַשעפטיקונג־סטרוקטור פון די יידישע פאַרדינערס מיט די ניט־יידישע (זע טאַבעלע 17, זייט 286).

עס איז נייטיק צו וואָרנען, אַז בעת ציפערן פאַר דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג זיינען גענויע און באַזירט אויף רעגירונגס־צענזוסן, זיינען די ציפערן בנוגע צו יידן אין אַ גרויסער מאָס געבויט אויף השערות. פון דעם נעמט זיך די באַטייטיקע אונטערשיידן צווישן גאָלדבערגס טאַבעלע און לעשטשינסקיס. פונדעסטוועגן קאָן מען מיט באַשטימטקייט זאָגן, אַז די השערות זיינען באַזירט אויף גענוגנדיקן סטאַטיסטישן מאַטעריאַל און ווערן באַשטעטיקט דורך פאַרזיכטיקע פּערזענלעכע אָבסערוואַציעס — אויף אַזוי פיל קאָן מען אָננעמען, אַז זיי זיינען ניט צו ווייט פון דעם אמת. מיט אָט דער באַוואָרעניש לאָמיר איצט זען, וואָס די געבראַכטע ציפערן לערנען אונדז.

טאַבעלע 17. באַשעפטיקונג־פֿאַרטיילונג פֿון יידישע און ניט־יידישע פֿאַרדינערס אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין פּראָצענטער (4)

באַשעפטיקונג	פּראָצענט יידן	פּראָצענט ניט־יידן
האַנדל	50.0	*20.8
אינדוסטריע	28.0	32.0
פּראָפעסיעס	10.0	6.8
היים־ און פּערזענלעכע דינסטן	6.0	10.3
טראַנספּאָרטאַציע און קאָמוניקאַציע	2.5	9.2
אַגריקולטור	2.0	18.0
עפֿנטלעכע דינסטן	1.5	2.9
ס״ה	100.0	100.0

* שליסט איין אַרום צוויי־דריטל פֿון די קלערקס.

אויסלאָזנדיק דעם כאַראַקטער פֿון דער יידישער פּראָלעטאַריזאַציע (איר איינזייטיקע קאָנצענטרירטקייט אין דער לייכטער אינדוסטריע, דער עיקר — אין די באַדל־פֿאַכן) און פֿון דעם יידישן האַנדל (דער עיקר — אין געברויך־אַר־טיקלען וואָס זיינען נאָנט צו דער קליינער אינדוסטריע), זעען מיר, אַז דער וויכטיקסטער אונטערשייד צווישן יידן און ניט יידן איז אין האַנדל, אַגריקולטור, פּראָפעסיעס און ווייסער־קאָלנער באַשעפטיקונגען. ספּעציעלע אויפמערקזאַמ־קייט פֿאַרדינט דער גוואַלטיקער אונטערשייד אין דער צאָל קלערקס ביי יידן און ניט־יידן. די ראָלע, וואָס קלערקס שפּילן אין דער אַמעריקאַנער יידישער עקאָנאָמישער סטרוקטור איז אומגעהייער. קלערקס און ענלעכע באַשעפטיקטע (ביוראָ־און האַנדל־אָנגעשטעלטע, סטענאָגראַפּיסטן, פֿאַרקויפֿערס וכדומה) מאַכן אויס אַריבער אַ דריטל (35.6 פּראָצ.) פֿון אַלע יידישע פֿאַרדינערס אין באָפֿאַלאָ, צוויי פֿינפֿטל פֿון אַלע יידישע פֿאַרדינערס אין דעטראָיט (39.1 פּראָצ.) און סאַן פֿראַנציסקאָ (40.2 פּראָצ.). נעמט מען בלויז פֿרויען־קלערקס, באַטרעפֿן זיי אין פֿאַרהעלטניש צו יידישע פֿרויען־פֿאַרדינערינס:

אין סינסינעטי .... 32.9 פּראָצ.
" דאַלאַס .... 42.8 "
" ניו לאָנדאָן .... 25.6 "
" נאָרוויטש .... 36.9 "
" פּאַסייק .... 43.3 "
" טרענטאָן .... 43.9 "

אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט אַ דערשיינונג, וואָס איז נומעריש זייער אַנ־דערשדיק ווי ביי אַנדערע עטנישע גרופּעס, איז קלאָר. אונדז גייט דאָ אָבער אויסצוגעפינען צי די דאָזיקע דערשיינונג איז קוואַליטאַטיוו אין הסכם מיט די אַלגעמיינע עקאָנאָמישע פּראָצעסן פון לאַנד, אָדער זי גייט אין סתירה צו זיי. כדי דאָס פעסטצושטעלן דאַרפן מיר פאַר זיך האָבן אַ קלאָר בילד פון דער עקאָ־נאָמישער דינאַמיק פון דעם לאַנד ווי אַ גאַנצן. דאָס גיבן אונדז אַנדערסאָן און דייווידסאָן אין דער טאַבעלע וואָס געפינט זיך אויף זייט 288.

אַנדערסאָן און דייווידסאָן ציען אַליין אונטער אַט וואָס פאַרא אַ סך הכל פון דעם בילד, וואָס די טאַבעלע דעקט אויף: דריי־פערטל פון אַלע אַרבעטער זיינען אין 1870 געווען פאַרבונדן מיט דער פּראָדוקציע פון פיזישע סחורות אין דער לאַנדווירטשאַפט, אין די מינען, פאַבריקן, אַרבעטער־לאַגערן און די בוי־אינדוסטריעס. בלויז אַ פערטל פון די אַרבעטער האָט זיך אָפּגעגעבן מיט די פּראָפעסיעס, דיסטריבוציע, האַנדל, דינסטן וכדומה. אין 1930 איז שוין בלויז אַ העלפט פון די אַרבעטער געווען באַשעפטיקט אין פּראָדוקציע, די אַנדערע העלפט איז געווען אַריינגעצויגן אין דער דיסטריבוציע פון דער פּראָדוקציע, אין דינסטן, פּראָפעסיעס, ווייסער־קאָלנער באַשעפטיקונגען וכדומה. די מחברים פאַרענדיקן זייער סך הכל מיט די ווייטערדיקע ווערטער:

> אין 1850 זיינען געווען פיר פּראָדוצירערס אויף איין פאַרטיילער, אַרום 1930 האָט זיך געפאָדערט איין פאַרטיילער צו באַלייגן די סחורה וואָס איין פּראָדוצירער האָט געשאַפן [7].

כדי בולט אַרויסצוברענגען דעם באַטייט פון טאַבעלע 18 אין טערמינען פון יידישער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, איז נייטיק זיך אָפּצושטעלן אויף עטלעכע באַשעפטיקונגען באַזונדער.

1) אַגריקולטור, וואָס אין איר זיינען יידן כמעט ווי ניטאָ, פאַלט אַלץ ניד־ריקער און נידריקער אין היינזיכט פון דער צאָל באַשעפטיקטע. בעת די באַ־פעלקערונג פון לאַנד האָט זיך פאַרדרייפאַכט צווישן 1870 און 1940, איז די צאָל באַשעפטיקטע אין דער אַגריקולטור געשטיגן אין אַבסאָלוטע ציפערן בלויז אויף 60 פּראָצענט. רעלאַטיוו אָבער איז די צאָל געפאַלן פון נאָענט צו אַ העלפט פון די פאַרדינערס אין 1870 ביז ווייניקער פון אַ זעקסטל אין 1940.

טאַבעלע 18. צאָל און פּראָצענט פאַרדינענדיקע אַרבעטער אין די פאַרשיידענע באַשעפטיקונג־קאַטעגאָריעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן פון 1870 ביז 1940 (6)

קאַטעגאָריע	1870	1900	1920	1930	1940 *	1940 איבער 1870
אַגריקולטור	5,919,987 47.3%	10,248,935 35.3%	10,665,812 25.6%	10,471,998 21.4%	9,271,998 17.5%	3,352,011 56.6%
וועלדער און פישעריי	53,196 .4%	177,035 .6%	270,214 .6%	250,469 .5%	270,469 270.5%	217,273 408.4%
עקסטראַקציע פון מינעראַלן	169,499 1.4%	581,417 2.0%	1,084,751 2.6%	980,199 2.0%	1,140,199 2.2%	970,700 572.7%
פאַבריקאַציע און מעכאַנישע אינדוסטריע	3,463,781 27.7%	9,054,982 31.1%	12,457,631 29.9%	13,620,875 27.9%	13,864,875 26.3%	10,401,004 300.3%
טראַנספּאָרטאַציע און קאָמוניקאַציע	403,274 3.2%	1,456,732 5.0%	3,053,783 7.3%	3,998,206 8.2%	4,874,206 9.2%	4,470,932 1,108.7%
האַנדל	573,574 4.6%	2,232,771 7.7%	4,418,751 10.6%	6,277,574 12.9%	7,277,574 13.8%	6,704,000 1,168.8%
עפנטלעכע דינסטן	70,367 .6%	260,392 .9%	897,024 2.2%	1,218,257 2.5%	1,518,257 2.9%	1,447,890 2,057.6%
פּראָפעסיאָנעלע דינסטן	332,179 2.7%	1,148,155 3.9%	1,999,168 4.8%	2,927,322 6.0%	3,583,322 6.8%	3,251,143 978.7%
היים און פערזענלעכע דינסטן	1,208,142 9.9%	2,777,610 9.5%	3,534,604 8.5%	5,255,803 10.8%	5,412,803 10.3%	4,204,661 348.0%
קלערק־באַשעפטיקונגען	311,889 2.5%	1,135,204 3.9%	2,950,769 7.1%	3,829,217 7.8%	5,521,297 10.5%	5,209,408 1,670.0%
ס״ה	12,505,923	29,073,233	41,614,248	48,829,920	52,735,000	40,229,077

* די ציפערן ביז 1940 זיינען גענומען פון די רעגירונגס־צענזוסן, פאַר 1940 — קאַלקולאַציעס פון די מחברים.

2) אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען האָבן באַוויזן אַ באַשעפטיקונג־פאַר־גרעסערונג פון אַרום 300 פּראָצענט אין אַבסאָלוטן זין, אָבער רעלאַטיוו איז די צאָל געפאַלן פון 27.7 פּראָצענט פון אַלע פאַרדינערס אין 1870 ביז 26.3 פּראָ־צענט אין 1940. היות ווי אַ גרויסע צאָל ייִדן איז געווען באַשעפטיקט אין דער קליינער אינדוסטריע (אויך אין אַ באַשרענקטן סעקטאָר פון דער מיטעלער אינ־דוסטריע), איז וויכטיק אין דער דאָזיקער רובריק אַריינצוקוקן אַ ביסל טיפער. לואיס קאָרי האָט אין אַ פּאָר גלענצנדיקע ווערק אַרויסגעבראַכט די קאָלאָסאַלע אומשיכטונג פון די פאַרדינערס אין די פאַראייניקטע שטאַטן און האָט ספּעציעל זיך אָפּגעשטעלט אויף דער ווירקונג פון דעם דאָזיקן פּראָצעס אויף די מיטל־קלאַסן. אין זיין לעצטער אַרבעט, פאַרעפנטלעכט אין די „אַנטיאָק רעוויו", גיט ער אומגעהייער אינטערעסאַנטע ציפערן, פון וועלכע איך וויל דאָ ברענגען עט־לעכע [8]. אויף דעם באָדן פון רעגירונגס־צענזוסן שטעלט ער פעסט, אַז די צאָל אונטערנעמערס אין דער אינדוסטריע (פאַבריקאַציע, בוי און מייַנינג) איז געווען:

אין	1870	47,500
"	1910	424,327
"	1930	390,924
"	1940	257,000

צווישן 1910 און 1940 האָט זיך די צאָל אונטערנעמערס פאַרקלענערט אין די פאַראייניקטע שטאַטן אויף מער ווי אַ דריטל. היות ווי די אינדוסטריעלע פּראָ־דוקציע איז אין משך פון אָט די דרייסיק יאָר קאָלאָסאַל אויסגעוואַקסן, זאָגן די דאָזיקע ציפער עדות אויף אַ ראַשיקער טראָסטיפיקאַציע, וואָס האָט אַרויסגע־שטויסן דעם קליינעם און מיטלען אונטערנעמער. די צאָל ייִדן צווישן די אַרויס־געשטויסענע איז וואַרשיינלעך ניט קיין גרויסע דערפאַר, ווייל די קליידער־אינדוסטריע, אין וועלכער ייִדישע באַלעבאַטים זיינען אַן איבערוועגנדיקע מער־הייט, האָט ביז איצט אין גרויסן גאַנצן אויסגעמיטן די טראָסטיפיקאַציע־פאַזע. די דאָזיקע אינדוסטריע געהערט נאָך אַלץ צו דער קאַטעגאָריע פון מיטעלן און קליינעם קאַפּיטאַל, אָבער טאַקע דערפאַר איז זי נאָך ווייט פון צו זיין סטאַב־ליזירט. די שטאַרביקייט צווישן די שניידער־שעפער איז זייער אַ הויכע. לויט יואל זיידמאַנען איז דער דורכשניטלעכער לעבנס־דויער פון אַ מענער־קליידער פירמע אין 1935 געווען בלויז זיבן יאָר. „אין דער ניו יאָרקער דרעס־אינדוסטריע שטעלן אַ פינפטל פון די דזשאָבערס און אינוויינקסטע פאַבריקאַנטן און אַ דריטל פון די קאָנטראַקטאָרס אָפּ [אין גאַנצן] זייערע געשעפטן אין געוויסע

יאָרן... אין דער אינדוסטריע פון פרויען־היט איז די שטאַרביקייט־ראַטע [פון אונטערנעמונגען] אין ניו יאָרק געווען מינדעסטנס צוואַנציק פּראָצ. אַ יאָר, געווען יאָרן ווען עס איז אַריבערגעגאַנגען 25 פּראָצענט". זיידמאַן גיט אָבער צו, אַז אַסך ענדערונגען אין די נאָדל־אינדוסטריעס זיינען ניט קיין ליקווידאַציעס, נאָר „רעאָרגאַניזאַציעס, שותפים ווערן צוגעגעבן אָדער באַזייטיקט"[9].

אין אַזעלכע באַדינגונגען איז זיך ניט צו וואונדערן, ווען מען געפינט, אַז טויזנטער באַשעפטיקטע אין די נאָדל־שעפער — סיי פריערדיקע אַרבעטער, סיי געוועזענע קאָנטראַקטאָרס און אפילו אַמאָליקע באַלעבאַטים — האָבן אין גאַנצן פאַרלאָזן די אינדוסטריע. עס איז אויך ניט קיין וואונדער, וואָס ניט געקוקט אויף דעם, וואָס די דאָזיקע אינדוסטריע איז גוואַלטיק אויסגעוואַקסן, האָט זי צוגעצויגן ווייניק יידן פון אַנדערע עקאָנאָמישע געביטן. דאָס פירט צו דעם, אַז די אינדוסטריע ווערט לאַנגזאַם אַנטיידישט אין הינזיכט פון באַלעבאַטים, ווי זי איז שוין — און וועגן דעם וועלן מיר נאָך רעדן אויספירלעכער — אין דער גרעסטער מאָס אַנטיידישט אין שייכות צו די אַרבעטער.

מען דאַרף ניט מיינען, אַז ווייל די טראָסטיפיקאַציע האָט אַרויסגעשטויסן אַ פאַרהעלטנישמעסיק קליינע צאָל יידישע אונטערנעמערס פון דער אינדוסטריע, האָט זי ניט געהאַט קיין ווירקונג אויף דעם עקאָנאָמישן מצב פון דער יידישער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אַזאַ אויספיר וואָלט געווען פאַלש. ערשטנס איז די צאָל אַרויסגעשטויסענע יידן קליין, בלויז אין די נאָדל־פאַכן. אָבער יידן זיינען אין די פאַראייניקטע שטאַטן אויך אין אַנדערע אינדוסטריעס — און אין די האָבן זיי, ווי קליין־ און מיטל־אינדוסטריעלער, געליטן מער ווי אין דער קליידער־אינדוסטריע פון דער קאָנצענטראַציע און צענטראַליזאַציע פון קאַפּיטאַל (דאָ רעדט זיך דערווייל בלויז פון אינדוסטריע און ניט פון אַנדערע עקאָנאָמישע געביטן.) צווייטנס: ווען אַן אונטערנעמונג איז איינגעשלונגען געוואָרן פון אַ טראָסט, האָט איר יידישער אייגנטימער זייער זעלטן געפונען פאַר זיך אַ פּלאַץ אין דעם טראָסט. מיר וועלן שפּעטער זען, אַז וואָס גרעסער די קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַל, אַלץ קלענער איז אין אים דער אַנטייל פון יידן.

3) די מאַרקסיסטישע פאָראויסזעאונג, אַז די מיטלקלאַסן וועלן צעריבן ווערן אין דעם געראַנגל צווישן גרויס־קאַפּיטאַל און דעם פּראָלעטאַריאַט האָט זיך ניט רעאַליזירט אין געוויסע געביטן פון דער ווירטשאַפט, פונקט ווי זי האָט זיך יאָ רעאַליזירט אין אַנדערע. פון אַנדערסאָן און דייווידסאָנס טאַבעלע זעען מיר, אַז די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע וואָג פון האַנדל איז זייער שטאַרק אויסגעוואַקסן אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין די לעצטע דריי־פערטל יאָרהונדערט. אין 1870 האָבן די באַשעפטיקטע אין דירעקטן האַנדל אויסגעמאַכט

4.6 פּראָצענט פון דער צאָל פאַרדינערס, אין 1940 — 13.8 פּראָצענט. אין אַנ־דערע ווערטער: בעת די אַבסאָלוטע פאַרגרעסערונג פון 1940 איבער 1870 איז געווען 60 פּראָצענט אין דער אַגריקולטור און 300 פּראָצענט אין אינדוסטריע — איז די פאַרגרעסערונג אין האַנדל געווען אַריבער 1100 פּראָצענט. די צאָל באַשעפטיקטע אין האַנדל איז געוואַקסן אַריבער 18 מאָל העכער ווי אין דער אַגריקולטור און באַלד פיר מאָל העכער ווי אין דער אינדוסטריע.

אויב מיר טענה אַז אין יענע עקאָנאָמישע פּראָצעסן, וואָס אין זיי גייט ייִדישע אַנטוויקלונג פּאַראַלעל מיט דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונג, איז דער טעמפּאָ ביי ייִדן אַ שנעלערער, איז אַ ריכטיקער, דאַרף די פאַרגרעסערונג פון דער ראָלע פון האַנדל אין דעם ווירטשאַפטלעכן לעבן האָבן אַ שנעלערע אויסווירקונג אין דער ייִדישער באַפעלקערונג. נאָך אַ קוק אויף גאָלדבערגס און לעשטשינסקיס טאַבעלעס וועט באַשטעטיקן, אַז דאָס איז טאַקע אַזוי.

אַרום אַ העלפט פון די פאַרדינערס ביי ייִדן ציען זייער חיונה פון האַנדל אַנטקעגן אַרום 20 פּראָצענט פון די פאַרדינערס אין דער באַפעלקערונג פון לאַנד בכלל (דער אונטערשייד אין די ציפערן פון אַנדערסאָן און דיוווידסאָן איז דער עיקר אַ רעזולטאַט פון אַנדערשקייט אין קלאַסיפיקאַציע). וואָס פאַראַ פאַרשונגען עס זיינען ניט געמאַכט געוואָרן און וואָס פאַראַ מעטאָדן מען האָט דערביי ניט אָנגעווענדט, איז דער רעזולטאַט אַלץ געווען דער זעלביקער: 50 פּראָצענט ייִדישע פאַרדינערס אין האַנדל. אין די שטעט, וואו עס זיינען געמאַכט געוואָרן ספּעציעלע שטודיעס, איז דער נידריקסטער פּראָצענט פאַר האַנדל גע־ווען 43.2 (אין פּאַסייק). מען קאָן דעריבער דעם 50 פּראָצענטיקן דורכשניט אָננעמען אַן רעזערוואַציעס פאַר אַ פאַקט. ווי מיר האָבן געזען, איז דאָס ניט אַלע מאָל געווען אַזוי. די עקאָנאָמישע איינאָרדנונג פון די ייִדישע אימיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע איז, ווי שוין אַ פּאָר מאָל דערמאָנט, סוף 19טן און אָנהייב 20טן יאָרהונדערט געווען דער עיקר אויף דעם באָדן פון פּראָלעטאַריזאַציע. אָננעמענדיק מיט רעכט, אַז 90 פּראָצענט פון די וואָס זיינען אָנהייב 20טן יאָר־הונדערט פאַררעגיסטרירט געוואָרן אין דעם צענזוס אַלס „רוסן", זיינען אין דער אמתן געווען ייִדן, באַווייזט ב. גאָלדבערג, אַז דריי־פינפטל פון די דאָזיקע „רוסן" זיינען אין 1900 געווען פאַבריק־אַרבעטער און האַנטווערקערס אין די פינף שטעט: ניו יאָרק, פילאַדעלפיע, שיקאַגע, באָסטאָן און באַלטימאָר, וואו עס האָט זיך צו יענער צייט געפונען די ריזיקע מערהייט פון דער ייִדישער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. „עס וועט זיכער ניט זיין קיין גוזמא צו זאָגן" — שרייבט גאָלדבערג, — „אַז קיין שום אַנדער עטנישע גרופּע האָט אין 1900 ניט געהאַט אַזאַ הויכן פּראָצענט פאַבריק־אַרבעטער" און ער גיט צו:

„אין אַט די פינף שטעט זיינען אין דער גרופּע „רוסן" געווען 3 פאַבריק־אַרבע־טער אויף איינעם, וואָס האָט זיך פאַרנומען מיט מסחר" [10]).

עס איז וויכטיק איז אַט דער פאַרבינדונג צו געדענקען, אַז די פּראָלעטאַרי־זאַציע איז ניט געווען קיין אויטאָמאַטישע: ד. ה. יידן האָבן, ביי זייער אָנקום אין לאַנד, ניט גענומען זיך דאָ אַלע מאָל צו אַרבעטן וואָס זיי האָבן געטאָן אין די אַלטע היימען, ניט געקוקט אויף דער גרויסער צאָל קוואַליפיצירטע אַרבעטער, מיט וועלכער די יידישע אימיגראַציע האָט זיך אויסגעצייכנט. מען קאָן עס זען פון דער גרויסער צאָל יידן וואָס איז, ווי דערמאָנט אויבן, געקומען אַהער אָן באַ־שעפטיקונג. מען קאָן עס אויך זען, ווען מען פאַרגלייכט די עקאָנאָמישע גלי־דערונג פון דעם יידישן ישוב אין דעם אַלטן רוסלאַנד צום אָנהייב פון דעם 20טן יאָרהונדערט מיט דער גלידערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. ניסן גאָלדבערג מאַכט אַזאַ פאַרגלייך.

אין 1897 זיינען 30.9 פּראָצענט פון אַלע יידישע פאַרדינערס אין רוסלאַנד געווען אין האַנדל; אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין 1900 — בלויז 20.6 פּראָ־צענט. באַלד צוויי מאָל אַזוי פיל פרויען־פאַרדינערינס זיינען אין רוסלאַנד גע־ווען אין האַנדל ווי אין די פאַראייניקטע שטאַטן. דערקעגן זיינען 37 פּראָצענט פון אַלע פאַרדינערס אין אַמעריקע געווען באַשעפטיקט אין אַמעריקע אין דער פּראָדוקציע פון פרויען און מענער קליידער, שיך, קאַפּן און היט, בעת ווען מען נעמט אַט די אַלע פאַכן און מען גיט נאָך צו זיי צו טעקסטיל, קינסטלעכע בלומען און ענלעכע אַרטיקלען, איז דער פּראָצענט יידישע פאַרדינערס וואָס איז אין זיי געווען באַשעפטיקט אין רוסלאַנד בלויז 17.2. אין היים און פּערזענלעכע דינסטן איז אין רוסלאַנד געווען באַשעפטיקט 16.1 פּראָצענט, אין אַמעריקע — פונקט אַ העלפט [11]). הגם ה. בורגין, דער ערשטער היסטאָריקער פון דער יידישער יוניאָן־באַוועגונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, האָט צופיל גענעראַלי־זירט, האָט ער פונדעסטוועגן געהאַט אַסך גרונט פאַר זיין ווייטערדיקער באַ־מערקונג:

> אין דער היים האָבן דיזע אימיגראַנטן באַלאַנגט צו פאַרשיידענע קלאַסן פון דער באַפעלקערונג... די נויט האָט זיי אַלעמען אויסגעגלייכט און דער שאַפּ האָט אין זיי אַ מער אָדער ווייניקער פּראָלעטאַרישע פּסיכאָלאָגיע איינגעבלאָזן [12]).

פון דעם אַלעמען איז צו זען, אַז דער היינטיקער גרויסער יידישער אַנטייל אין האַנדל האָט זיך אַנטוויקלט אין אַמעריקע. די זייער הויכע פּראָפּאָרציע פון יידישער באַטייליקונג אין האַנדל איבער גאָר דער וועלט און זייער אורבאַנישע דערפאַרונג האָבן די יידישע אימיגראַנטן גוט צוגעגרייט פאַר דער דאָזיקער אַנטוויקלונג. זי איז אָבער געווען אין הסכם מיט עקאָנאָמישע טענדענצן אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

4) פּראָפּעסיעס און ווייסער קאָלנער באַשעפטיקונגען. אַט די קאַטעגאָריע — באַווייזט די טאַבעלע פון אַנדערסאָן און דייווידסאָן — האָט צו פאַרצייכענען דעם סאַמע גרעסטן וואוקס זינט 1870 סיי רעלאַטיוו סיי אַבסאָלוט. פּראָפּעסיאָנעלע דינסטן האָבן אין 1870 געהאַלטן באַשעפטיקט 332,179 מענטשן, אָדער 2.7 פּראָצ. פון אַלע פאַרדינערס, אין 1940 — 3,583,322 מענטשן, 6.8 פּראָצ. פון די פאַרדינערס — אַ פאַרגרעסערונג פון קאַרגע טויזנט פּראָצענט עפּנטלעכע דינסטן: אין 1870 — 70,367 פּערזאָן, 0.6 פּראָצ. פון די פאַרדינערס; אין 1940 — 1,518,257, 2.9 פּראָצ. פאַרדינערס, אַ פאַרגרעסערונג פון אַריבער צוויי טויזנט פּראָצענט. קלערק־באַשעפטיקונגען: אין 1870 — 311,889 פּערזאָן, 2.5 פּראָצ. פאַרדינערס; אין 1940 — 5,521,297 פּערזאָן, 10.5 פּראָצ. פאַרדינערס, אַ פאַרגרעסערונג פון קאַרגע 1700 פּראָצענט. לואיס קאָרי גיט נאָך וויכטיקערע איינצלהייטן וועגן דער אַנטוויקלונג פון די פּראָפּעסיעס און ווייסער־קאָלנער באַשעפטיקונגען און פאַרגלייכט זיי מיט די ענדערונגען וואָס זיינען פאָרגעקומען אין דעם אַרבעטער־קלאַס.

ווען מען זאָל צו דעם אַרבעטער־קלאַס צורעכענען אי די אינדוסטריעלע אַרבעטער אי אַרבעטער אין היים־ און פּערזענלעכע דינסטן אי פאַרם־אַרבעטער, וועלן מיר זען אַז די צאָל מיטגלידער פון דעם אַרבעטער־קלאַס איז אין די פאַראייניקטע שטאַטן געוואַקסן פון 6,035,000 אין 1870 ביז 29,518,000 אין 1940, וואָס דאָס מיינט אַז אין פאַרהעלטניש צו דער צאָל פאַרדינערס אין לאַנד איז דער אַרבעטער־קלאַס פּאַקטיש פאַרבליבן אויף איין אָרט. ער האָט אויסגעמאַכט 53 פּראָצ. פון די פאַרדינערס אין 1870 און 57 פּראָצ. פון די פאַרדינערס אין 1940. ווען מ'זאָל אָבער נעמען בלויז דעם אינדוסטריעלן פּראָלעטאַריאַט, וועט זיך שוין באַקומען גאָר אַן אַנדער בילד. מיר וועלן דאַן זען, אַז הגם אינדוסטריעלע אַרבעטער זיינען אין 1870 געווען 55 פּראָצענט פון דעם גאַנצן אַרבעטער־קלאַס און זיינען אויך געווען 55 פּראָצענט אין 1940, גיט אָבער אַזאַ פאַרגלייך ניט קיין באַגריף פון דער דינאַמיק פון דער אינדוסטריעלער אַנטוויקלונג. כדי צו האָבן אַזאַ באַגריף, דאַרף מען דעם צייט־שטח פון 70 יאָר צעטיילן אויף קירצערע פּעריאָדן. קאָרי טוט דאָס און עס באַקומט זיך אַט וואָס פאַראַ סך הכל:

אינדוסטריעלע אַרבעטער מאַכן אויס:

55	פּראָצ.	פון	אַלע	אַרבעטער	אין 1870
66	"	"	"	"	" 1910
67	"	"	"	"	" 1920
62	"	"	"	"	" 1930
55	"	"	"	"	" 1940

דער זין פֿון די ציפֿערן איז אַ קלאָרער: די וואָג פֿון דעם אינדוסטריעלן פּראָלעטאַריאַט אין אַמעריקאַנער אַרבעטער־קלאַס האָבן זיך געהויבן ביז 1920 און געפֿאַלן זינט דאַן. קאָרי גיט צו:

> אָט די רעלאַטיווע איינשרומפּונג פֿון דעם פּראָלעטאַריאַט זעט מען קלאָר פֿון אַן אַנדער ווינקל: אין פּראָפּאָרציע צו אַלע פֿאַרדינערס האָבן זיך די אינדוסטריעלע אַרבעטער אויפֿגעהויבן פֿון 30 פּראָצענט אין 1870 ביז 37 פּראָצענט אין 1910 און 1920 און אַראָפּגעפֿאַלן ביז 34 פּראָצענט אין 1930 און 31 פּראָצענט אין 1940 [13]).

וואָס איז דערווייל פֿאָרגעקומען ביי די מיטלקלאַסן? בעת דער אַרבעטער־קלאַס האָט פֿון 1870 ביז 1940 זיך פֿאַרגרעסערט אויף זעקס מאָל, האָט דער מיטלקלאַס (אונטערנעמערס, אַליין־באַשעפֿטיקטע, ווייסער־קאָלנערדיקע לוין־אַרבעטער) זיך פֿאַרגרעסערט אויף אַכט מאָל. און ווען מ'נעמט בלויז דאָס, וואָס קאָרי רופֿט אָן „נייער מיטלקלאַס" — ד. ה. פּראָפֿעסיאָנעלע און ווייסער־קאָלנער־דיקע לוין־אַרבעטער, — האָט ער זיך פֿאַרגרעסערט אויף 16 מאָל. „די אַבסאָלוטע צאָלן פֿון דעם אינדוסטריעלן פּראָלעטאַריאַט" — זאָגט קאָרי — „זיינען פּאַקטיש פֿאַרבליבן פֿאַרגליווערט זינט 1920, בעת דער נייער מיטלקלאַס האָט רעגיסטרירט אַ וואוקס פֿון 50 פּראָצענט. פֿון אַ כמעט נישטיקער פּראָפּאָרציע אין 1870 האָט דער נייער מיטלקלאַס זיך אויפֿגעהויבן צו ווערן 25 פּראָצענט פֿון אַלע פֿאַרדינערס [14]).

פֿון וועמען באַשטייט דער נייער מיטלקלאַס, ווי קאָרי כאַראַקטעריזירט אים? — אין אַלגעמיינע שטריכן פֿון: 1) טעכניקער, וואָס האָבן זיך פֿאַרגרעסערט אין צאָל זינט 1870 אויף 40 מאָל און זיינען אין 1940 געווען אַרום 700,000; 2) פֿאַרוואַלטערס און אויפֿזעערס, וואָס זייער צאָל איז אויסגעוואַקסן פֿון 121,380 אין 1870 ביז 1,707,576 אין 1940; 3) פּראָפֿעסיאָנאַלן וואָס אַרבעטן פֿאַר שכירות. אין 1870 זיינען זיי געווען 204,305 און אין 1940 — 2,660,843; 4) ווייסער־קאָלנער אַרבעטער, וואָס זייער צאָל האָט זיך אַ הויבגעטאָן פֿון 374,433 און 1870 ביז 7,606,522 אין 1940. עס וועט זיין כדאַי צו ברענגען קאָריס פֿולע טאַבעלע פֿון דער לעצטער גרופּע, ווייל זי וועט אונדז העלפֿן פֿאַרשטיין אַ צאָל עקאָנאָמישע טענדענצן צווישן יידן (טאַבעלע 19, זייט 295).

מיר וועלן באַלד זען, אַז יעדער קאַטעגאָריע אין דעם נייעם מיטלקלאַס און יעדער באַזונדערע גרופּע אין דער קאַטעגאָריע פֿון ווייסער־קאָלנערניקעס האָט צוגעצויגן מאַסן יידן.

מיט וואָס דערקלערט זיך די ראַשיקע פּראָפֿעסיאָנאַליזאַציע און ווייסער־קאָלנערניזאַציע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן (און אין אַלע אַנדערע אינדוסטריעל־פֿאָרגעשריטענע לענדער)? קאָרי ענטפֿערט: מיט 1) דעם שטייגנדיקן

טאַבעלע 19. ווייסער־קאַלנער אַרבעטער אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין 1870 און 1940 (15)

באַשעפֿטיקונג	1870	1940
בוכהאַלטערס, א. אַז. וו.	38,776	741,308
קלערקס	29,801	1,973,604
סטענאָגראַפֿערס־טייפּיסטן	154	1,174,886
קלערקס (אין קראָמען)	80,000	525,591
פֿאַרקויפֿערס (אין קראָמען)	160,000	2,200,000
האַנדלס־רייזנדיקע	7,296	256,000
פֿאַרקויף־אַגענטן	35,000	366,312
אָפּעראַטאָרס	8,406	250,821
ניט־קלאַסיפֿיצירט	15,000	118,000
סך הכל	374,433	7,606,522

טעכניש־וויסנשאַפֿטלעכן כאַראַקטער פֿון דער אינדוסטריע; 2) דער שטייגנדיקער קאָמפּליצירטקייט פֿון דער פּראָדוקציע און דיסטריבוציע און דער סעפּעראַציע פֿון אייגנטום און פֿאַרוואַלטונג; 3) דעם וואַקסנדיקן סכום רעגולאַציע, פּלאַנירונג און אויפֿזעערשאַפֿט אין דער אינדוסטריע; 4) דער מולטיפּליקאַציע פֿון סחורות, מיט דעם פֿאַרגרעסערטן געברויך פֿון לוקסוס־ און באַקוועמלעכקייט־אַרטיקלען און מיט דער נויטווענדיקייט צו פֿאַרברויכן אַ גרעסערן סכום פֿרייע צייט; 5) דעם וואוקס פֿון די פֿונקציעס פֿון דער רעגירונג און פֿאָלקס־אָרגאַניזאַציעס און דינסטן[16]. אַ זייער פּשוטע דערקלערונג פֿאַר דעם אומגעהייערן וואוקס פֿון דער צאָל קלערקס אין פֿאַרקויף וואָס פֿאַרנעמט, ווי מיר האָבן געזען, אַזאַ אָנגעזעענע ראָלע אין דער ייִדישער עקאָנאָמיק, גיבן אַנדערסאָן און דייווידסאָן: אין 1870 האָט זיך געפֿאָדערט ווייניקער ווי 5 פֿון יעדע 100 אַרבעטער צו פֿאַרקויפֿן די פּראָדוצירטע סחורות און צו צושטעלן די נויטיקע דינסטן דער „געשעפֿט־געמיינדע"; אין 1940 האָט עס שוין געפֿאָדערט 12 פֿון יעדע הונדערט אַרבעטער[17].

אַלע אָנגעוויזענע פֿאַקטאָרן וואָרצלען אין אַן אינטעסעפֿיצירטער אורבאַניזאַציע און אין העכערע אינטעלעקטועלע פֿאָדערונגען מצד דער אַמעריקאַנער עקאָנאָמיע. אין ביידע פּרטים האָבן זיך ייִדן געפֿונען אין אַ גינציקער סיטואַציע און מען דאַרף דעריבער דערוואַרטן, אַז זיי האָבן די געשאַפֿענע געלעגנהייטן

אויסגענוצט מיט זייער געוויינלעכן שנעלערן טעמפּאָ. מיר האָבן שוין געזען, אַז דאָס איז געווען דער פאַל מיט האַנדל, מיר וועלן איצט גענויער אַנאַליזירן די אויסווירקונג פון דער אינטעלעקטואַליזאַציע אויף דער יידישער גאַס.

.11

לאָמיר זיך דערמאָנען, אַז אַלע עטנישע גרופּעס, אפילו די וואָס זיינען געקומען אַהער די שפּעטסטע און געבראַכט מיט זיך בלויז אַ מינימום פון בילדונג, האָבן דאָ אַרויסגעוויזן אַ טענדענץ צו גיין פון וויניקער צו מער אינטעליגענטע באַשעפטיקונגען. לאָמיר זיך ווייטער דערמאָנען, אַז די דאָזיקע טענדענץ איז אַ דירעקטער פּועל יוצא פון דער אַמעריקאַנער קולטור, וואָס אימיגראַנטן — און בפרט זייערע קינדער און קינדס־קינדער — זאַפּן אין זיך איין. לאָמיר זיך אויך דערמאָנען, אַז דער אַלגעמיינער בילדונג־נעוואָ פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג האַלט אין איין שטייגן. און ענדלעך לאָמיר זיך דערמאָנען, אַז דאָס איינשאַפּן זיך קולטור שטייט אין דירעקטער פאַרהעלטניש צו דער נאָנטקייט פון אַ גרופּע צו די בילדונג־אינסטיטוציעס פון לאַנד און אַז די דאָזיקע אינסטיטוציעס געפינען זיך דער עיקר אין די גרויסע שטעט. ווען מיר וועלן זיך אָט דאָס אַלץ דערמאָנען, וועלן מיר שוין ניט דאַרפן זוכן קיין ווייטערדיקע דערקלערונגען פאַר דעם פּראָפּאָרציאָנעל־גרעסערן באַזוך פון יידן אין מיטל־און הויך־שולן. וועגן די דיסקרימינאַציעס, וואָס זיי באַגעגענען דערביי און וואָס דערלאָזן ניט, אַז די פּראָפּאָרציע זאָל זיין נאָך העכער, וועל איך רעדן באַזונדער שפּעטער. דאָ וועט זיין גענוג צו ברענגען נאָר עטלעכע אָפּגעריסענע ציפערן צו באַווייזן, אַז דער העכערער אַנטייל פון יידן אין מיטל־ און הויכע לערן־אינסטיטוציעס איז ניט קיין צופעליקע אָדער לאָקאַליסטישע דערשיינונג. נאָך אין 1907 האָט אַן אויספאָרשונג אין ניו יאָרק אַרויסגעבראַכט פאַקטן, וואָס האָט דעם פאָרשער געפירט צו דעם ווייטערדיקן קאָמענטאַר:

> ווען מיר קומען צו אַ באַטראַכטונג פון די סעקונדערע שולן, ווערן מיר פאַרכאַפּט פון דעם גרויסן פּראָצענט יידישע תלמידים און פון זייער רעלאַטיוו־הויכער אויסצייכנונג, ספּעציעל אין עקזאַמענעס [1].

דאָס איז אויך געווען די לאַגע אין שיקאַגע און פילאַדעלפיע, וואו פאָרשונגען זיינען געמאַכט געוואָרן אין דער זעלבער צייט.

דרייסיק יאָר שפּעטער האָבן נעטי מעקגיל און עלען מעטיוס, אין זייער דערמאָנטער אויספאָרשונג פון דער יוגנט אין ניו יאָרק פעסטגעשטעלט, אַז קינדער פון יידישע פרעמד־געבוירענע עלטערן באַזוכן די העכערע קלאַסן פון

די שולן אין גרעסערע צאָלן ווי ניט־ייִדישע קינדער [3] אין ניו אָרלעאַנס, וואו די ייִדישע באַפעלקערונג האָט דעם קלענסטן פּראָצענט פרעמד־געבוירענע, האָבן העכער 26 פּראָצענט ייִדן פאַרענדיקט קאָלעדזש און נאָך 23 פּראָצענט מיטלשול. אין דאַלאַס האָבן אַרום 25 פּראָצענט פון די ייִדן וואָס האָבן שוין געהאַט פאַרענדיקט זייער שול־פּעריאָד דורכגעמאַכט קאָלעדזש. אין פּיטסבורג האָבן אַרום 20 פּראָצענט פון די ייִדן, וואָס זיינען אין דער צייט פון דער אויספאָרשונג געווען איבער פון 30 יאָר, און האָבן אין אַמעריקע באַזוכט אַ שול, דורכגעמאַכט אין פול אָדער טיילווייז קאָלעדזש און 60 פּראָצענט אַ מיטלשול. אין סינסינעטי האָבן 14 פּראָצענט פון אַלע ייִדן וואָס זיינען עלטער פון 14 יאָר דורכגעמאַכט קאָלעדזש און 40 פּראָצענט — מיטלשול. בנוגע צו דעם לאַנד ווי אַ גאַנצן האָבן מיר אַ גענויע סטאַטיסטיק פון דער צאָל ייִדישע סטודענטן אין קאָלעדזשעס, אוניווערזיטעטן און אַנדערע אינסטיטוציעס פון העכערן וויסן. די סטאַטיסטיק האָט צונויפגעשטעלט דאָס באַשעפטיקונגס־ביוראָ פון בני ברית, און זי דערציילט אונדז, אַז אין 1935 און נאָך אַמאָל אין 1947, ווען די ייִדישע באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, איז אפילו לויט די צו אָפּטימיסטישע ציפערן פון דר. ליינפעלד, געווען ניט מער ווי אַרום דריי־און־אַ האַלב פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג אין לאַנד, האָבן ייִדן צוגעשטעלט אַרום 9 פּראָצענט פון די סטודענטן אין די קאָלעדזשעס און אוניווערסיטעטן — אַ פּראָפּאָרציע צוויי־און־אַ־האַלב מאָל העכער פון דער צאָל ייִדן [3]). לאַרימער און אָסבאָרן האָבן די בילדונג־ראַטע און קאַפּאַציטעט פון די פאַרשיידענע עטנישע גרופּעס באַטראַכט פון דעם שטאַנדפּונקט פון דעם אַלגעמיינעם קולטור־מצב אין די פאַראייניקטע שטאַטן און זיינען געקומען צו דעם אויספיר: „ייִדישע קינדער באַווייזן כסדר אַ העכערע ראַטע פון אינטעליגענץ און אין פאַרשיידענע אונטערזוכונגען זיינען זיי נאָנט צו דעם „אַלטן סטאַק”[4]).

די לעצטע באַמערקונג איז פון זייער גרויסן באַטייט: זי באַשטעטיקט אונדזער טעזע, אַז ייִדן האָבן אין זייער קולטור־מצב איבערגעהיפּט אַ צאָל טרעפּ און געפינען זיך דעריבער היינט ניט אויף דעם אָרט אויף דעם סאָציאַלן לייטער, וואו עס געפינען זיך אַנדערע גרופּעס וואָס זיינען געקומען אין לאַנד אין דער זעלביקער צייט ווען ייִדן זיינען געקומען אין גרויסע מאַסן, נאָר אויף דעם אָרט, וואָס איז נאָנט צו דעם פּלאַץ, וואָס די „אַריסטאָקראַטיע” פון אַמעריקע פאַרנעמט. דער דאָזיקער קולטור־מצב האָט באַטירלעך אַן עקאָנאָמישע און סאָציאַלע אויסווירקונג. די אָפּשטאַמיקע פון דעם „אַלטן סטאַק” זעט מען היינט נאָר ווי אַ גרויסע זעלטנקייט אין שווערער פיזישער אַרבעט. זיי זיינען אַלע אין אינטעליגענטישע מלאכות — אויף וויפיל זיי געהערן ניט צו די באַזיצנדיקע קלאַסן אָדער צו די אַליין־באַשעפטיקטע. זיי זיינען די גרעסטע יחסנים אין לאַנד.

זיי זיינען עס די איינוואוינער פון היל סטריט אין יאַנקי סיטי, צו וועלכע עס קוקן אַרויף מיט אויגן פון קנאה די איינוואוינער פון אַלע אַנדערע גאַסן אין שטאָט. אומעטום איז דאָ אַ היל סטריט און אומעטום איז זי באַזעצט דורך דער זעלביקער סאָציאַלער שיכט — די אַזוי־גערופענע „נאָרדיקס", ספּעציעל די אַנגלאָ־זאַקסישע עלעמענטן. אַן אויספאָרשונג אין דעם שטאַט קאָנעטיקאַט — גיט איבער דר. שמואל קעניג — האָט פעסטגעשטעלט, אַז הגם די בריטיש־אַמעריקאַנער „זיינען אַ בפירושער מעוט אין דער באַפעלקערונג, פאַרנעמען זיי נאָך אַלץ די ערשטע פּאָזיציעס פון רייכקייט, פּרעסטיזש און השפּעה, זיי האָבן גינציקערע געלעגנהייטן פאַר בילדונג און פירערשאַפט, זיי זיינען עס בכלל דער עלעמענט, אויף וועלכן מען פאַרקוקט זיך און וועלכן מען טוט נאָך"[5].

אַז די אַנגלאָ־זאַקסישע עלעמענטן זיינען די עקאָנאָמיש און סאָציאַל פּריווילעגירטע גרופּע אין די פאַראייניקטע שטאַטן — האָבן מיר געזען אין דער ערשטער טייל. אין דער צווייטער טייל האָבן מיר געזען, ווי אַלע עטנישע און ראַסן גרופּעס אין לאַנד שטרעבן זיך אַן צו דערגרייכן, אָדער לכל הפּחות צוצוקומען נאָענט, צו דעם סטאַטוס פון דער פּריווילעגירטער גרופּע. זעלטן געלינגט דאָס זיי. וואָרום הגם אַלע עטניקערס ווייזן אַרויס אַ טענדענץ צו גיין אין „העכערע" באַשעפטיקונגען בלייבן די יאַנקיס אויך ניט שטיין אויף איין אָרט און עס איז זיי דעריבער שווער אַנצויאָגן. די אויספאָרשערס פון דער יאַנקי סיטי סעריע האָבן געפּרוווט פעסטשטעלן דעם גראַד באַוועגלעכקייט אין דער באַשעפטיקונג פון די פאַרשיידענע גרופּעס אין יענער שטאָט. זיי זיינען געקומען צו אינטערעסאַנטע אויספירן, וואָס עס איז כדאי זיי דאָ איבערצוגעבן דערפאַר, ווייל די באַדינגונגען זיינען מער־ווייניקער ענלעך אויך אין אַנדערע שטעט.

אונטער דר. וואָרנערס אַלגעמיינער אויפזיכט און דירעקציע האָבן די פאָרשערס וואָס האָבן שטודירט יאַנקי סיטי איינגעטיילט די פאַרדינענדיקע באַפעלקערונג אין די ווייטערדיקע קאַטעגאָריעס:

1א — ניט־קוואַליפיצירטע אַרבעטער;

1ב — קוואַליפיצירטע פאַבריק־אַרבעטער;

1ג — קוואַליפיצירטע פאַכן;

2א — פאַרוואַלטונגס־געהילפן;

2ב — פאַרוואַלטערס;

3 — מענטשן אין פּראָפעסיעס.

אויף דעם באָדן פון אָט דער פאַרטיילונג האָבן די פאָרשערס אויסגעאַרבעט אַן אינדעקס וואָס שטעלט פאָר דעם באַשעפטיקונגס־קאָמפּאָזיט פון די פאַרשיי־

דענע גרופעס. פאַר די יאַנקיס איז דער אינדעקס אין 1933 געווען 2.26, דער סך הכל פאַר אַלע עטנישע גרופעס — אירלענדער, פראַנצויזיש־קאַנאַדער, יידן, איטאַליענער, אַרמעניער, גריכן, פאַליאַקן, רוסן — איז געווען 2.42. יידן האָבן אין 1933 געהאַט אַ אינדעקס פון 3.32 אַנטקעגן 3.10 אין 1913. דאָס הייסט, אַז עס האָט זיי גענומען 20 יאָר אויפצוהויבן זיך אויף 22 טרעף פון דעם באַשעפטי־קונגס־לייטער. די אירלענדער האָט אַן ענלעכער פּראָגרעס גענומען גאַנצע 43 יאָר — פון 1850, ווען זיי האָבן געהאַט אַן אינדעקס פון 1.62, ביז 1893, ווען זיי האָבן דערגרייכט אַן אינדעקס פון 1.84. די פאַרשערס קומען צו דעם שלוס: „אין זייער ערשטן דעקאַדע־יאָר דערגרייכן יידן אַסך אַ העכערן באַשעפטיקונגס־סטאַטוס איידער די אירלענדער [די עלטסטע עטנישע גרופּע אין יאַנקי סיטי] אָדער די פראַנצויזיש־קאַנאַדער [די צווייטע עלטסטע גרופּע] און זיינען אַסך מער באַוועגלעך אין זין פון באַשעפטיקונג, אין דורכשניט, ווי די שפּעטערדיקע גרופּעס"[6]. די דאָזיקע שפּעטערדיקע גרופּעס, וועט ניט זיין איבריק צו איבערחזרן, זיינען: איטאַליענער, אַרמעניער, גריכן, פאַליאַקן און רוסן — גרופּעס מיט ווייניקער שטאַטישער דערפאַרונג און נידעריקערער בילדונג ווי יידן. יידן האָבן לכתחילה אָנגעהויבן מיט אַ העכערן אינדעקס, וואָס דאָס באַ־שטעטיקט פון דאָס ביי זייער העכערע קוואַליפיצירטקייט גלייך ביי זייער קומען אין לאַנד. שפּעטער וועלן מיר זען, אַז הגם יידן האָבן היינט דעם העכסטן באַשעפטיקונגס־סטאַטוס אין יאַנקי סיטי, העכער אפילו ווי די יאַנקיס גופא, איז אָבער זייער סאָציאַלער סטאַטוס אַסך אַ נידעריקערער, ווי עס וואָלט זיי געקומט לויט זייער עקאָנאָמישער פּאָזיציע. אַט די דיספּראָפּאָרציע וועט אין די ווייטערדיקע קאַפּיטלעך זיין פאַר אונדז איינער פון די שליסלען צו די אייגנ־אַרטיקע אַספּעקטן פון דער יידישער אַנטוויקלונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. דערווייל אָבער באַטראַכטן מיר נאָך אַלץ די ענלעכקייט פון דער דאָזיקער אַנט־וויקלונג מיט דער אַנטוויקלונג פון דעם לאַנד בכלל און זעען, אַז דער שנעלערער טעמפּאָ רייסט זיך אַריין אויף שריט און טריט — און אין ערגעץ ניט אַזוי ראַשיק, ווי אין די פּראָפעסיעס און „ווייסער־קאָלנעריי".

.12

די נאַטיווע יידישע אינטעליגענץ הייבט אָן אַרויסווייזן אַ גרעסערע נטיה צו „אינטעליגענטע" באַשעפטיקונגען ווי צו האַנדל.

דאָס אַלגעמיינע וואָרט „האַנדל" גיט, ווי מיר וועלן זען אונטן, אַ פאַרקרימט בילד פון דער ראָלע פון יידן אין דעם קאָמערציעלן לעבן פון די פאַראייניקטע שטאַטן. דאָס וואָרט „האַנדל" דערציילט ניט פון די קאָנפעקטן און דעליקאַטעסן

קרעמלעך, פון די גראָסעריס און בעקערייען, פון די „לאָנטש־רומס" און „רומינג־הייזער", פון די צייטונגס־קיאָסקן און ציגאַר־בודקעס, וואו יידן פּראַצעווען „גאַטס שטונדן", וואו זיי האָבן ניט קיין שבת און יום טוב און וואו זיי פאַרדינען אָפט ניט מער — אַמאָל ווייניקער, — ווי אַ גוט־באַצאָלטער לוין־אַרבעטער. אין פאַרגלייך מיט פּעדלעריי איז אַ שפּייז־קראָם זיכער פּראָגרעס און לגבי דעם שוויץ־שאָפּ איז אַ רעסטאָראַן אפשר עקאָנאָמישער פאָרשריט, אָבער צייטן האָבן זיך געביטן און באַדינגונגען זיינען היינט אַנדערע. גראָד די יידישע קרעמלעך און באַקאַלייען זיינען ניט געפאַלן אונטער דעם דרוק פון די „קייטן" (טשיינס) דערפאַר, ווייל די ערשטע האָבן געהאַט זייערע אייגענע עקאָנאָמישע געזעצן, אונטער וועלכע קיין שום מאָדערנער האַנדל וואָלט ניט געקאָנט געפירט ווערן. דער יידישער שפּייז־הענדלער, קצב אָדער פּאַפּיראָסן־פּאַרקויפער האָט ניט גערעכנט פאַר זיין צייט, האָט ניט געהאַלטן, אַז מען דאַרף ווייב און קינד באַצאָלן פאַר אַרויסהעלפן אין געשעפט, האָט ניט געוואוסט פון קיין נאָרמאַלן אַרבעטס־טאָג און האָט אָפט געשפּאָרט דירה־געלט מיט דעם, וואָס ער האָט געוואוינט הינטער דער קלייט. מיט אַזאַ „עקאָנאָמיע" האָט ער ניט געהאַט וואָס צו מורא האָבן פאַר דעם טראָסט, בפרט ווען ער האָט געהאַנדלט מיט כשרע פּראָדוקטן.

פון פּעדלער־זאַק און דעם „באַנדל" צו קליין־האַנדל איז געווען דער וועג פון דעם יידישן אימיגראַנט. אָבער זיין זון און טאָכטער ווייזן אַרויס קנאַפּן חשק דעם זעלביקן וועג דורכצומאַכן. אין אַלגעמיין גערעדט — מאַכט ניסן גאָלדבערג דעם סך הכל — „ווילן ניט אַמעריקאַנער־געבוירענע יידן זיין אייגנטימערס פון קאָנפעקטן, ציגאַרן אָדער אַנדערע לאַחודימדיקע קלייטן" [1]. ער קומט צו אָט דעם אויספיר נאָך דעם, ווי ער אַנאַליזירט די דינאַמיק פון דער יידישער עקאָנאָמישער שיכטונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן זינט 1900. דער דאָזיקער אויספיר ווערט באַשטעטיקט דורך יעדער ספּעציעלער שטודיע וואָס איז געמאַכט געוואָרן אין די לעצטע צען יאָר און מער. עס וועט זיין גענוג צו דערמאָנען נאָר עטליכע. דר. קעניג האָט געפונען, אַז אין 1938 האָבן 575 יידישע אימיגראַנטן־פאַרדינערס אין סטעמפאָרד אַרויסגעגעבן אַזוי פיל זעלבסטבאַשעפטיקטע, וויפיל 859 געבוירטיקע פאַרדינערס [2]. אַ צווייטע אויספאָרשונג אין דעם שטאַט קאָנעטיקאַט — דורכגעפירט דורך דר. בעסי בלום וועסל — באַווייזט, אַז בעת 54.5 פּראָצענט פון די 326 יידישע פאַרדינערס זיינען אין ניו לאָנדאָן געווען זעלבסטבאַשעפטיקט, זיינען אין דעם שכנותדיקן, אָבער מער אימיגראַנטישן, נאָרוויטש 64.0 פּראָצענט פון די 315 יידן אין האַנדל געווען זעלבסטבאַשעפטיקט [3].

אין טרענטאָן האָט דר. סאָפיאַ ראָביסאָן געפונען, אַז „די פרעמד־געבוירענע יידן האָבן אויף אַ פיל גרעסערן מאַסשטאַב ווי די נאַטיווע גרופּע אַרויסגעוויזן אַ טענדענץ זיך צו קאָנצענטרירן אין האַנדל" [4]). לינאַ מייערס האָט פאַרגליכן אַ גרופּע פרעמד־געבוירענע יידן אין ניו לאָנדאָן, סטעמפאָרד און סטעמאָן איי־לאַנד מיט אַ גרופּע דאָ־געבוירענע אין די זעלביקע שטעט. די צאָל פון ביידע גרופּעס איז געווען כמעט אַ גלייכע: 2,272 פרעמד־געבוירענע, 2,313 געבירטי־קע. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די ערשטע האָבן געגעבן 2 מאָל אַזוי פיל, ווי די צווייטע, באַשעפטיקטע אין אינדוסטריע, דערפאַר האָבן די געבירטיקע געגעבן דריי מאָל אַזוי פיל באַשעפטיקטע אין די פּראָפעסיעס. אינטערעסאַנט איז, אַז בעת די פרעמד־געבוירענע האָבן געגעבן 62.2 פּראָצענט אין האַנדל, איז דער פּראָצענט אין האַנדל ביי די געבירטיקע געווען ניט מער ווי 53.0 [5]). עס איז ניט נייטיק צו ברענגען ווייטערדיקע ביישפּילן. יעדער סטודענט פון יידישער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן קומט צו דעם אויספיר, אַז אויב די איצטיקע טענדענצן וועלן זיך ניט ענדערן — און דאָס איז קוים צו דערוואַרטן — וועט די צאָל יידן אין האַנדל פאַלן און די צאָל אין ווייסער־קאָלנער באַשעפטיקונגען און אין די פּראָפעסיעס וועט זיך הויבן.

סומירן דעם עקאָנאָמישן מצב פון יידן פון די פאַראייניקטע שטאַטן קאָן מען אין עטלעכע ווערטער. זיי זיינען אין אַ ספּעציעל־גינציקער לאַגע צו טראָגן זיך אין דעם אַלגעמיינעם עקאָנאָמישן שטראָם פון לאַנד מיט אַ גרע־סערער אינטענסיווקייט און האַסטיקערן אימפּעט ווי די אַנדערע עטנישע גרופּעס. זיי האָבן דעם שטראָם ניט אַרויסגערופן, זיי קאָנען אים ניט קירע־ווען אין אַנדער ריכטונג אַפילו ווען זיי וואָלטן עס געוואָלט, אָבער זיי זיינען געווען בעסער ווי אַנדערע צוגעגרייט צו שווימען אין אים. מען מוז דערי־בער קומען צו דעם שלוס, אַז אויך אין דעם פּרט פון עקאָנאָמישער אַנט־וויקלונג איז דער אונטערשייד צווישן יידן און אַנדערע ניט אַזוי אין די פּראָצעסן גופא, ווי אין זייער קאַפּאַציטעט אין די פּראָצעסן זיך אַריינצוררייסן. אין דעם זין קאָן מען פעסטשטעלן, אַז יידן האָבן גיכער זיך אַקאָמאָדירט צו די אַמעריקאַנער באַדינגונגען ווי אַנדערע עטנישע גרופּעס.

13.

אַלע פאַקטאָרן פון יידישער אַקאָמאַדאַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן, וואָס זיינען דערמאָנט געוואָרן אין די פריערדיקע קאַפּיטלעך, זיינען געווען פון אַזאַ כאַראַקטער, אַז אין אַנדערע עטנישע גרופּעס האָבן זיי געהאַט אַ דעזאינטעגרירנדיקע אויסווירקונג. פון איין זייט האָט די גרעסערע פּעאי־

קייט זיך אַריינצוגיסן אין דעם אַלגעמיינעם עקאָנאָמישן שטראָם און דאָס שנעלערע קלעטערן אויף דעם סאָציאַלן לייטער געדאַרפֿט אַרויסרופֿן ביי יידן אַן אַנטשפּרעכנדיק־שטאַרקערן פֿאַרלאַנג וואָס פֿריער זיך אויפֿצולייזן אין דעם אַרום. פֿון דער אַנדערער זייט האָט די גוואַלטיקע סאָציאַלע, קולטורעלע און אַפֿילו רעליגיעזע צעטיילטקייט פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג געדאַרפֿט אָפּשוואַכן איר ווידערשטאַנד צו דעם דרוק פֿון די דעטעניזירנדיקע איינפֿלוסן. פֿון ביידע זייטן וואָלט דעריבער די אַסימילאַציע פֿון יידן געדאַרפֿט זיין אַ גרינגלעכערע און ראַשיקערע אויב זיי וואָלטן דאָ געווען אונטערגעוואָרפֿן די געזעצן פֿון אַנטוויקלונג, וואָס מיר האָבן געפֿונען אַז אַלע אַנדערע עטנישע גרופּעס זיינען פֿון זיי געטריבן געוואָרן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. איז דאָס געווען דער פֿאַל מיט דער יידישער גרופּע? אַסימילירט זי זיך שנעלער ווי אַנדערע? אַסימילירט זיך לכל הפּחות אין דער זעלביקער מאָס ווי אַנדערע? ווייזט אויך זי אַרויס אַ טענדענץ זיך מיט דער צייט אין גאַנצן אויפֿצולייזן? דער ענטפֿער אויף אָט אַלע פֿראַגעס איז: ניין — אָט אין דעם באַשטייט די אייגנאַרטיקייט פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. זי איז אין דעם פּרט אַן איינצל־דערשיינונג — אַנדערש פֿון יעדער אַנדערער ווייסער עטנישער גרופּע אין לאַנד. ווען די אייגנאַרט אַנהאַלטן, וועלן יידן זיין די איינציקע פֿון די דאָזיקע גרופּעס ניט צו פֿאַרלירן איר קאָלעקטיווע אידענטיטעט.

אוטיליטאַרישקייט, דאָס גיכע צופּאַסן זיך מצד יידן צו דעם לאַנד, דאָס אַריינדרינגען אין האַנדל, די שנעלע אַבסאָרבירונג פֿון דער ענגלישער קולטור און דער רעזולטירנדיקער אומפּראָפּאָרציאָנעלער אַנטייל אין „אינטעליגענטע" באַשעפֿטיקונגען, דאָס פֿלייסיקע איבערנעמען שטיקער אַמעריקאַנער שטייגער־לעבן, די ליידנשאַפֿטלעכע אַקצעפּטירונג פֿון אַמעריקאַנער פֿאַרווײַלונג־פֿאָרמען, דער כמעט אומאונטערגעבראָכענער עקאָנאָמישער פּראָגרעס — אָט דאָס אַלץ, וואָס האָט צוגעאיילט אַסימילאַציע ביי אַלע עטנישע גרופּעס אין לאַנד — צי האָט דאָס גאָר ניט געהאַט קיין ווירקונג אויף דער יידישער גרופּעשקייט?

דער ענטפֿער איז, אַז עס האָט געהאַט אַ גאָר גרויסע ווירקונג. יידן־יחידים זיינען אָפּגעפֿאַלן פֿון יידישן כלל. זייער צאָל איז אוממעגלעך פֿעסטצושטעלן, אָבער אַז זי איז היפּש גרויס איז אויסער יעדער ספֿק. משפּחות גאַנצע זיינען אַרויסגעפֿאַלן פֿון דער יידישער מחנה. מען קאָן דאָס זען פֿון דער גרויסער צאָל יידישע נעמען ביי ניט־יידישע פֿאַמיליעס. די מערסטע משפּחות וואָס האָבן זיך נאָך אויפֿגעהאַלטן פֿון דעם ספֿרדישן פּעריאָד און פֿון דעם אָנהייב פֿון דעם דייטשן פּעריאָד זיינען מסתמא היינט שוין מער ניט אין

דער יידישער קהלה. אַ ריטשקעלע פון אפטריניקע האָט זיך אַלע מאָל גע־צויגן פון דער יידישער גאַס צו דעם גרויסן אָרום און אין אים שפּורלאָז פאַרשוואונדן. מחמת אַט דעם ריטשקעלע לאָזט גרינשטיין צו דעם געדאַנק, אַז ווען אימיגראַציע וואָלט אָפּגעשטעלט געוואָרן אָנהייב 19טן יאָרהונדערט, וואָלט היינט קיין יידן ניט געווען אין ניו יאָרק [1]. אָבער אויב ראַביי גרינשטיין האָט נאָך ספקות בנוגע ניו יאָרק, איז ראַביי פייבעלמאַן פולשטענדיק זיכער בנוגע ניו אָרלעאַנס. „אַזוי פיל איז באַשטימט" — זאָגט ער — „אויב די אָריגינעלע יידישע געמיינדע וואָלט ניט צוגעקראָגן קיין פאַרגרעסערונג פון דייטשע און שפּעטער מזרח־איראָפּעאישע צוגעקומענע, וואָלט היינט ניט געווען קיין יידישע קהלה אין ניו אָרלעאַנס" [2].

מיט קאַרגע הונדערט יאָר צוריק האָט יצחק מאיר וויז זיך געקלאָגט פאַר ראַביי לעסער אין פילאַדעלפיע, אַז יידן פאַרלאָזן דאָס הויז פון ישראל. „פון די אַלע יידן וואָס זיינען צוגעקומען צו די היגע ברעגעס צווישן 1620 און 1829" — האָט ער געטענהט — „זיינען ניט געבליבן קיין צוויי הונדערט משפחות וואָס האָבן געהערט צו שולן, בעת די גרויסע מערהייט איז פאַר־שוואונדן צווישן די מאַסן". און וויז גיט צו: אין משך פון אַט די צוויי הונדערט יאָר זיינען דאָך טויזנטער יידן אַריינגעקומען אין אַמעריקע פון האָלאַנד, ענגלאַנד, דייטשלאַנד און פוילן [3]. אין אַ פאַרלאַנג נאָך הילף צו בויען אַ שול, וואָס אַ גרופּע יידן פון סינסינעטי האָבן אין 1825 אַדרעסירט צו די יידן פון טשאַרלסטאָן, ווערט געזאָגט:

> מיר זיינען פולשטענדיק זיכער, אַז אַסך יידן ווערן פאַרלוירן דאָ אין לאַנד מחמת זייער ניט געפינען זיך אין דער שכנות פון דער שול. זיי האָבן אָפּט חתונה מיט קריסטן און... פאַרלירן אויף שטענדיק דעם ריכטיקן גלויבן אין גאָט [4].

דאָס רעדט זיך אַלץ פון דער צייט, ווען די יידישע באַפעלקערונג אין לאַנד איז געווען זייער קליין. אָבער ווען מען באַטראַכט די צייט ווען דאָ האָט זיך שוין געפונען אַ יידישער ישוב וואָס האָט זיך געציילט אין די מיליאָנען, זעט מען אַז אויך דאַן האָט זיך געצויגן דאָס ריטשקעלע פון אַפּטרי־ניקייט. די צאָל געמישטע חתונות, הגם זי איז נאָך אַלץ, ווי מיר וועלן שפּע־טער זען, ניט גרויס ביי יידן, וואַקסט פונדעסטוועגן כסדר.

די יידישע שפּראַך, וואָס האָט אין די פאַראייניקטע שטאַטן געשאַפן אַ פּרעכטיקע ליטעראַטור און זייער באַטייטיקע קולטור, גייט איצט כסדר באַרג־אַראָפּ. אַלע יידישע טאָג־צייטונגען דרויסן פון ניו יאָרק האָבן זיך פאַרמאַכט, די פאַר וואָכן־צייטונגען וואָס זיינען נאָך פאַרבליבן זיינען אויך אויף דעם וועג פון ליקווידאַציע. אין ניו יאָרק גופא האַלט די פּרעסע אויף יידיש אין איין פאַרלירן לייענערס. דער מאַרק פאַר ביכער אין יידיש איז כמעט ווי

אין גאַנצן פֿאַרשוואונדן. די קינדער־שולן וואָס האָבן געשטעלט די יידישע שפּראַך אין צענטער פֿון זייער דערציאונג־סיסטעם האַלטן אין איין פֿאַלן אין צאָל. אין די לעצטע יאָרן פֿאַרמאַכן זיי זיך דער עיקר דערפֿאַר, ווייל זיי קאָנען ניט צוציִען גענוג קינדער צו באַרעכטיקן זייער עקזיסטענץ, הגם זייער מאַטעריעלע לאַגע איז איצט דווקא בעסער, ווי אין די צייטן ווען די דאָזיקע שול האָט זיך אָנגעהייבן. דער עולם, וואָס גייט צו פֿאַרזאַמלונגען וואָס ווערן געפֿירט אויף יידיש — ווערט אַלץ עלטער און שיטערער. פֿון די פּאָר צענדליק יידישע טעאַטערס וואָס האָבן עקזיסטירט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אין דער צייט, ווען דאָס טעאַטער אויף יידיש האָט געבליט — און דאָס איז געווען ניט מער ווי אַ פּאָר צענדליק יאָר צוריק — זיינען דאָ פֿאַרבליבן בלויז אַ פֿיר־פֿינף, און זיי צאַנקען אויך. אַזעלכע אינסטיטוציעס, ווי דער יידישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט און דער יידישער לערער־סעמינאַר, וואָס זיינען געווען די קרוין פֿון דער קולטור־טעטיקייט אויף יידיש, נעמען אַריין אַלץ מער און מער ענגליש אין זייער פּראָגראַם. עס איז פֿון דער אַמע־ריקאַנער יידישער יוגנט אין דעם לעצטן פֿערטל יאָרהונדערט ניט צוגעקומען קיין טוצן שריפֿטשטעלער וואָס באַנוצן זיך מיט דער יידישער שפּראַך אין זייער שרייבן — און דאָס ניט געקוקט אויף דעם מיליאָן מיט דריי־פֿערטל יידן וואָס האָבן אָנגעגעבן יידיש פֿאַר זייער מאַמע־לשון אין 1940. דאָס זיינען אַלץ פֿאַרלוירענע פּאָזיציעס פֿאַר דער יידישער עטנישקייט.

און דאָך, ווען מען נעמט דאָס אַלץ צונויף — סיי די אַמאָליקע פֿאַר־לוסטן, סיי די הײַנטיקע — און מען וואַרפֿט אויף זיי דאָס ליכט פֿון די דעזאינטעגרירנדיקע פֿאַקטאָרן וואָס מיר האָבן אויבן אויסגערעכנט — דאַרף מען זיך ניט וואונדערן, וואָס די פֿאַרלוסטן זיינען געווען אַזוי גרויס, ווי דאָס, וואָס זיי זיינען געווען אַזוי קליין. ווי אַן עטנישע געמיינדע איז דער יידישער ישוב אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן נאָך קיין מאָל ניט געווען אַזוי קאָנסאָלידירט און אַזוי אַקטיוו. מיר האָבן געזען, אַז געזעלשאַפֿטלעכע טעטיקייט אויף אַן עטנישן באָדן איז ביי אַנדערע גרופּעס כמעט דורכאויס אַן אימיגראַנטישע טעטיקייט. זעלטן געפֿינט מען אין איר אַ צווייט־דוריקן און קיין מאָל ניט קיין דריט־דוריקן, סיידן אפֿשר אַ פּראָפֿעסיאָנעלן פּאָליטישן וואָס זוכט עטנישע שטימען. פֿאַרקערט, איז די מערהייט פֿון דער פֿירערשאַפֿט פֿון דער גאַנצער יידישער געזעלשאַפֿטלעכקייט שוין אַ צווייט־דוריקע, מיט אַ גרויסן און שטייגנדיקן פּראָצעס דריט־דוריקע און אַ רעלאַטיוו ניט קליינער צאָל פֿערט־ און פֿינפֿט־דוריקע. נאָך היינט געפֿינט מען אין דער יידישער קאָמונאַלער אַרבעט משפּחות וואָס האָבן זיך דאָ באַזעצט אין דעם 18טן יאָרהונדערט.

„קאָן אַט דער אוניווערסאַלער פּרעמדער" — פרעגן אין 1936 די רעדאַקטאָרן פון דעם זשורנאַל „פאָרטשון", נאָך דעם ווי זיי האָבן דורכגעפירט אַן אויספאָרשונג וועגן דעם יידישן עקאָנאָמישן מצב אין די פאַראייניקטע שטאַטן, וועגן וועלכער עס וועט נאָך אונדז אויסקומען צו רעדן, — „אַבסאָרבירט ווערן אין דעם לאַנד וואָס האָט אַבסאָרבירט יעדער אַנדערן אייראָפּעאישן מין? וויל ער אַבסאָרבירט ווערן? קאָן ער לעבן גליקלעך און אין פרידן אויב ער וועט ניט אַבסאָרבירט ווערן?" און די רעדאַקטאָרן ענטפערן אויף זייערע אייגענע פראַגעס: מען קאָן „בלויז פראָוון טרעפן" [5].

שוין דאָס אַליין, וואָס די מחברים פון דער „פאָרטשון"־שטודיע האַלטן, אַז בנוגע צו דער יידישער צוקונפט אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז אוממעגלעך צו רעדן מיט באַשטימטקייט און מען קאָן וועגן דעם ניט אויפשטעלן קיין שום פּראָגנאָז — שוין דאָס אַליין באַווייזט, אַז זיי האָבן ניט קיין ספקות בנוגע צו דעם איצטיקן סטאַטוס פון דעם יידישן ישוב. און ניט קיין וואונדער: וויסנשאַפטלעכע פאָרשערס, סאָציאַלע געלערנטע און פּראַקטישע געזעלשאַפטלעכע טוערס — יידישע ווי ניט יידישע — זיינען אַבסאָלוט אייניק וועגן דעם, אַז יידן האָבן אַרויסגעוויזן אַ פעסטערע אינערלעכע גרופּע־צעמענטירטקייט און האָבן ביז איצט אַרויסגעשטעלט אַ דערפאָלגרייכערן ווידערשטאַנד צו דעם אַסימילירנדיקן דרוק פון דעם אַרום, ווי וואָסער עס איז אַנדערע ווייסע עטנישע גרופּע אין דער געשיכטע פון אַמעריקע. עס ווערן אָנגעגעבן פאַרשיידענע דערקלערונגען און אויסטייטשונגען — וועגן דעם פאַקט גופא איז צווישן די וואָס שטודירן דעם ענין קיין מיינונגס־פאַרשיידנקייט ניטאָ. יידן האַלטן דאָ אָן זייער עטנישע אידענטיטעט — דאָס איז אַ טאַטזאַך. וואָס איז שייך צו דער צוקונפט, זיינען אויך אַלע מסכים, אַז אויב די יידישע גרופּעשקייט וועט זיך דאָ בכלל ווען עס איז אויפלייזן — וועט עס נעמען זייער אַ לאַנגע צייט.

אויבן האָב איך געבראַכט די קלאַסיפיקאַציע, אין וועלכער וואַרנער און סראָל האָבן איינגעטיילט די עטנישע גרופּעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אויף דעם באָדן פון אַט דער קלאַסיפיקאַציע פּרואוון די מחברים אָנצייכענען די צייט־טערמינען וואָס עס דאַרף געדויערן פאַר די פאַרשיידענע גרופּעס צו אויפלייזן זיך. אין דער דאָזיקער קלאַסיפיקאַציע ווערן יידן איינגעטיילט אין דריי קאַטעגאָריעס. צו דער ערשטער געהערן יידן וואָס שטאַמען פון ענגלאַנד; צו דער צווייטער — „לייכט־הויטיקע" אייראָפּעאישע יידן; צו דער דריטער — „טונקל־הויטיקע" יידן פון אייראָפּע און פון דעם נאָענטן מזרח. אויב מען קאָן הערוואַרטן, אַז די ערשטע צוויי קאַטעגאָריעס וועלן אפשר פאַרשווינדן אין פון זעקס ביז מער דורות, איז עס אַפילו היפּאַטעטיש איצט אוממעגלעך —

דערקלערן וואַרנער און סראָל — אַרויסצוזאָגן אַ מיינונג ווי לאַנג עס דאַרף נעמען פֿאַר דער לעצטער קאַטעגאָריע צו פֿאַרשווינדן [6]. סטאָנקוויסט רעכנט אויס די סיבות פֿאַר דער מערקווירדיקער וויטאַליטעט פֿון דעם יידישן קאָלעקטיוו (מיר וועלן נאָך צו זיי זיך אומקערן) און קומט צו דעם אויספֿיר אַז „עס וואָלט געווען נאַריש צו פֿאָראויסזאָגן אַ פֿריִען סוף צו זייער [יידישער] גרופּע־אידענטיטעט" [7]. פֿאַראַן אויך סאָציאַלע פֿאָרשערס וואָס האַלטן — און איך בין מיט זיי מסכים, — אַז אין די עקזיסטירנדדיקע סאָציאַלע באַדינגונגען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און ביי דעם איצטיקן סטאַטוס פֿון יידן אין דער וועלט איז בכלל ניט מעגלעך, אַז יידן זאָלן ווי אַ גרופּע זיך אויפֿלייזן דאָ אין לאַנד. אויב יידן וועלן בלייבן די איינציקע אָפּגעזונדערטע ווייסע עטנישע גרופּע, איז ניט אויסגעשלאָסן, אַז זיי וועלן אין דער אַמעריקאַנער סאָציאַלער סטרוקטור זיך פֿאַרוואַנדלען אין אַ מין קאַסטע. פֿאַראַן אַ מיינונג, אַז שוין געהערן זיי גיכער צו אַ קאַסטע — ווי צו אַ קלאַס־טיפּ. דער סטאַטוס פֿון יידן — זאָגט ריימאָנד קענעדי — איז, פֿון איין זייט, באַטייטיק אַנדערש פֿון דעם סטאַטוס פֿון וואָסער עס איז אַנדערער ווייסער נאַציאָנאַליטעטן־גרופּע און, פֿון דער אַנדערער זייט, אַנדערש פֿון דעם סטאַטוס פֿון קאַסטישע ראַסן־גרופּעס, ווי נעגערס אָדער אָריענטאַלן. די סאָציאַלע פּאָזיציע פֿון יידן — זעצט קענעדי פֿאָר — געפֿינט זיך אין ערגעץ „צווישן דער פֿון די אייראָפּעאישע אימיגראַנטן־גרופּעס וואָס מיר קאָנען באַצייכענען ווי „אויסלענדישע עטנישע קלאַסן" און צווישן דער פּאָזיציע פֿון די ראַסן־גרופּעס ווי די נעגערס, וואָס עס איז קלאָר אַז זיי זיינען קאַסטעס" [8]. די באַגריפֿן „קלאַס" און „קאַסטע" ווערן דאָ אַ היפּש־ביסל לויז גענוצט, די סאָציאַלע געאָגראַפֿיע פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן ווערט דאָ אָבער ריכטיק דעפֿינירט. פֿון דעם שטאַנדפּונקט פֿון אָט דער געאָגראַפֿיע איז ה. ג. וועלס געווען באַרעכטיקט צו באַצייכענען די יידישע געגנט אין ניו יאָרק ווי אַ שטאָט אין אַ שטאָט. אָבער אַסך נענטער צום אמת איז פּראָפֿ. קאַלען, וועלכער איז מסכים מיט וועלסעס כאַראַקטעריזירונג, אָבער ער גיט דערביי צו, אַז הגם די יידישע געגנט „איז אַסך מער אין טאָן מיט אַמעריקאַניזם ווי די אַנדערע קוואַרטאַלן, איז זי אויך אַסך מער אויטאָנאָם אין גייסט און זעלבסט־באַוואוסטזיניק אין קולטור" [9].

קאַלען האָט זיך דאָ דערגרונטעוועט צו דער סאַמע מקור פֿון יידישער איינגבאַרט אין פֿאַראייניקטע שטאַטן. יידן האַלטן דאָ אין זייער עטנישע אידענטיטעט ניט דערפֿאַר, ווייל זיי קאָנען זיך ניט צופּאַסן צו דעם לאַנד, נאָר, פֿאַרקערט, זיי האַלטן אָן זייער אידענטיטעט טראָץ דעם, — קאַלען אַליין וואָלט געזאָגט: דוקא דערפֿאַר, — וואָס זיי פּאַסן זיך צו צו אַמעריקאַנער באַדינגונגען. יידן דערגרייכן דורך אַקאָמאָדאַציע און אַדאַפּטאַציע אַ גראַד פֿון צו־

פּאַסונג צו און אַריינלעבונג אין אַמעריקע, וואָס ביי אַנדערע עטנישע גרופּעס פאָדערט עס אַסימילאַציע. מען קאָן דאָס אויך אַנדערש פאָרמולירן: ביי אַנדערע איז אָדער אַסימילאַציע אָדער איזאָלאַציע; ביי ייִדן איז אי אַסימילאַציע אי איזאָלאַציע.

אָט די צוויאיקייט איז דער יסוד פון דער ייִדישער איינאָרדנונג און אַנטוויקלונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. דאַרפן מיר, ערשטנס, פעסטשטעלן פון וואַנען די צוויאיקייט נעמט זיך און וואָס עס זיינען אירע קאָנקרעטע מאַניפעסטאַציעס. דערנאָך וועלן מיר זען, ווי אַזוי די צוויאיקייט פּאַסט זיך אַריין אין דער גזעצמעסיקייט וואָס כאַראַקטעריזירט די אינטעגראַציע פון עטנישע גרופּעס אין דער אַמעריקאַנער סאָציאַלער סטרוקטור.

.14

„די געפאַנגענשאַפט פון ייִדן שטעלט פאָר אַ בילד פון אַ גאַנץ פאָלק וואָס ווערט פיזיש טראַנספערירט צו אַ פרעמד לאַנד, און ניט נאָר האַלט עס פונדעסטוועגן אין זיין רעליגיע, נאָר עס לייטערט זי נאָך — דערפאַר, ווייל זיינע נביאים, כהנים און לויים זיינען געגאַנגען מיט דעם פאָלק אין גלות; דערפאַר, ווייל עס איז געבליבן אַ באַזונדערע איינהייט אפילו אין גלות" — אַזוי כאַראַקטעריזירט די ייִדישע וואַנדערונגען דער קאַטוילישער פאָרשער געראַלד שאונעסי [1]). שאונעסי האָט נאָר פאַרפעלט צו דערמאָנען, אַז ניט צו איין לאַנד איז דאָס ייִדישע פאָלק טראַנספערירט געוואָרן, נאָר צו אַסך לענדער; און אַז אפילו ווי געפאַנגענע — האָט מען ייִדן ניט געלאָזט זיך האַלטן אויף איין אָרט און כסדר זיי געצוואונגען צו זוכן נייע היימען. אַמעריקע איז געווען איינע פון אָט די היימען.

ווען אַנדערע האָבן עמיגרירט, זיינען זיי געווען ווי בלעטער, וואָס סאָציאַלע ווינטן האָבן פאַרטראָגן אין אַ פרעמד לאַנד; דער בוים, וואָס פון אים זיינען די בלעטער אָפּגעריסן געוואָרן, איז געבליבן פאַרוואָרצלט אין דער אַלטער טעריטאָריע. ווען ייִדן האָבן עמיגרירט, האָבן ניט בלעטער זיך געטראָגן, אפילו ניט נאָר צווייגן, נאָר שטיקער בוים. ווייל זינט ייִדן האָבן פאַרלוירן זייער נאַציאָנאַלע אומאָפּהענגיקייט, איז דער ייִדישער בוים גופא געווען אויסגעוואָרצלט. אימיגראַנטן פון אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן האָבן געזוכט נייע אינדיווידועלע היימען פאַר זיך; ייִדישע אימיגראַנטן זיינען געווען ברוכטיילן פון אַ פאָלק וואָס איז אַליין געווען היימלאָז. אַנדערע זיינען ערשט אין אַמעריקע געוואָרן מינדערהייטן; ייִדן זיינען געווען אַ מינדערהייט אומעטום. פאַר אַנדערע איז מינדערהייט־סטאַטוס געווען אַן אויסנאַם; פאַר

ייִדן — אַ כּלל. אַנדערע זײַנען אין אַמעריקע צום ערשטן מאָל געשטעלט געוואָרן פֿאַר דעם פּראָבלעם פֿון צופּאַסן זיך צו פֿרעמדע נאַציאָנאַלע באַדינגונגען; פֿאַר ייִדן איז דאָס דאָזיקע פּראָבלעם אומאויפֿהערלעך געשטאַנען אין משך פֿון לאַנגע הונדערטער יאָרן. אַנדערע זײַנען אין דעם נײַעם לאַנד געקומען מיט איין קולטור; ייִדן זײַנען געקומען מיט צוויי, אַמאָל מיט מער, קולטורן. איין קולטור — זייער אייגענע — האָבן זיי געטראָגן טיף אין זיך, אין זייער אינערלעכן גייסטיקן און פּסיכישן מהות; די צווייטע האָבן זיי געטראָגן אויף זיך, ווי אַן אויסערלעכן בגד. יעדער מאָל, ווען זיי האָבן באַטראָטן נײַע ערד, האָבן זיי געביטן זייער אויסערלעכן בגד, אָבער אין אַן איבעראַשנדיקער מאָס האָבן זיי באַוויזן אײַנצוהאַלטן זייער אינערלעכע קולטור.

זײַנען זיי דעריבער געווען די אײנציקע עטנישע גרופּע, וואָס איז געקומען אין אַמעריקע מיט אַ דערפֿאַרונג פֿון מינדערלעכקייט און האָבן דערפֿאַר געקאָנט אַריבעשפּרינגען דעם גאַנצן פּעריאָד פֿון צוגעווײַנען זיך צו אַ מיעוט־סטאַטוס, וואָס דאָס האָט פֿון אַנדערע, ווי מיר האָבן געזען, געפֿאָדערט אַזוי פֿיל ענערגיע און איז געווען פֿאַרבונדן מיט אַזוי פֿיל פֿיזישע און גייסטיקע יסורים. איך רעכן, אַז אַט דעם פֿאַקט האָט פּראָפֿעסאָר ראָבערט ע. פּאַרק געהאַט אין זינען אין אַ טיפּזיניקער באַמערקונג, וואָס ער האָט געמאַכט אין זײַן הקדמה צו עווערעט סטאָנקוויסטס בוך וועגן דעם מאַרגינאַלן מענטשן. דער מאַרגינאַלער מענטש, וואָס איז געצוואונגען צו לעבן אין צוויי וועלטן און צוויי קולטורן, זאָגט פּאַרקס, זאַפּט אין זיך איין מער לעבנס־דערפֿאַרונג און ווײַזט אַרויס אַ גרעסערע צופּאַסונג־דערפֿינדערישקייט און פֿעאיקייט, ווי דער מענטש וואָס לעבט אין נאָרמאַלע באַדינגונגען. דעריבער — זעצט פּאַרק פֿאָר — איז „דער מאַרגינאַלער מענטש תּמיד די פֿאַרהעלטניש־מעסיק מער ציוויליזירטע מענטשלעכע פּערזענלעכקייט. ער פֿאַרנעמט די פּאָזיציע וואָס איז, היסטאָריש, געווען די פּאָזיציע פֿון דעם ייִדן אין דער דיאַספּאָרא. דער ייִד, ספּעציעל דער ייִד וואָס האָט זיך אַרויסגעהויבן פֿון דעם פּראָווינציאַליזם פֿון דעם געטאָ, איז אומעטום און שטענדיק געווען דער סאַמע ציוויליזירטסטער פֿון די מענטשלעכע באַשעפֿענישן״[2]). אויב מיר וועלן זיך האַלטן בײַ אונדזער דעפֿיניציע פֿון קולטור, ווי דעם סכום גייסטיקע ווערטן וואָס דער מענטש פֿאַרמאָגט און פֿון ציוויליזאַציע ווי דעם סכום פֿון זײַנע מאַטעריעלע שאַפֿונגען, וועלן מיר געפֿינען, אַז ייִדן האָבן זייער אויסערלעכע קולטור געקאָנט נוצן ווי אַ בריק צו דער ציוויליזאַציע פֿון אַנדערע. אַרײַנלעבן זיך אין די מאַטעריעלע באַדינגונגען פֿון די לענדער, אין וועלכע ייִדן האָבן זיך געפֿונען ווי מינדערהייטן, האָבן זיי געקאָנט נאָר אין

דער שפּראַך, אין דעם סאָציאַלן שטייגער, פּאָליטישן קלימאַט און אין די מנהגים פון די מערהייטן. דאָס איז אויך געווען דער פאַל מיט אַנדערע עטנישע גרופּעס וואָס האָבן זיך געפונען אין אַ צושטאַנד פון מינדערלעכקייט. מיט איין גרויסן אונטערשייד אָבער: כדי זיך צופּאַסן צו די נייע באַדינגונגען, האָבן אַנדערע געדאַרפט אויפגעבן זייערע נאַציאָנאַלע קולטורן; ייִדן האָבן נאָר געדאַרפט אויסבייטן איין פרעמדע קולטור אויף אַ צווייטער פרעמדער קולטור.

צוליב דעם האָבן ייִדן געקאָנט פאַרשמעלערן דעם מהלך צווישן דער קולטור און דער ציוויליזאַציע. לאָמיר זיך דערמאָנען ווי אַזוי ער האָט זיך אין אַמעריקע געשאַפן. ביי די יאַנקיס האָט ער זיך גענומען פון דעם, וואָס די סעטלערס האָבן געבויט אַ נייע ציוויליזאַציע אויף די יסודות פון אַן אַלטער קולטור. ביי די עטניקערס האָט ער זיך געשאַפן פון דעם, וואָס זיי האָבן געדאַרפט אויפגעבן די אַלטע קולטורן כדי זיך צו צופּאַסן צו דער נייער ציוויליזאַציע. ביז די עטניקערס האָבן זיך אַריינגעלעבט אין דער אַמעריקאַנער קולטור, האָבן זיי זיך געפונען אין אַ קולטורעלער אויסגעליידיקטקייט. זייער אויסערלעכע קולטור האָט ייִדן פון אָט דער צייטווייליקער קולטורעלער אויסגעליידיקטקייט געראַטעוועט. פון דער אַנדערער זייט, האָט די ייִדישע אינערלעכע קולטור אין אירע טיפסטע יסודות געהאַט אַסך געמיינזאַמס מיט דעם גייסט פון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע. צווישן די סאָציאַלע וויזיעס פון די נביאים און די פּרינציפּן פון דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט איז דאָ אַ היפּשע קרובהשאַפט, וואָס האָט ייִדן געמאַכט זיך דאָ צו פילן מער היימיש ווי אין אַלע אַנדערע לענדער פון זייער צעשפּרייטקייט. אָט די קרובהשאַפט האָט אויף אַ נעגאַטיוון אופן געשפּירט, הגם ניט קלאָר פאַרשטאַנען, וואַלדאָ פראַנק, ווען ער האָט געשריבן:

> ער [דער ייִד] האָט מיט אַ גרעסערער גרינגקייט געענטפערט אויף די פאָדערונגען פון דעם פּיאָנער דערפאַר, ווייל ער האָט דערגרייכט אַ מאָמענט, ווען זיינע מיסטישע כלי זיין האָבן [אים] אויסגעזען צו זיין נוצלאָז. צווישן אָט די מיסטישע כלי זיין האָט זיך געפונען די קולטור פון דעם ייִדן. ווען ער האָט איינס אַוועקגעוואָרפן, איז דאָס צווייטע אָפּגעפאַלן. דעריבער האָט ער ניט געהאַט, ווי דער לאַטיינער אָדער סלאַוו, דורכצומאַכן אַ פּיינלעכע קולטורעלע אַסימילאַציע. ווי ביי דעם פּוריטאַנער, זיינען זיינע קולטורעלע מנהגים שוין געווען שוואַך ווען ער איז געקומען, [מיט דעם] האָט זיין כח צו באַגעגענען אַ נייע וועלט זיך אַנטשפּרעכנדיק פאַרגרעסערט [3].

וואָס פראַנק וויל מיט די ציטירטע ווערטער זאָגן איז, אַז ייִדן זיינען געקומען אין אַמעריקע שוין מיט אַ צעטרייסלטער ייִדישקייט און די דאָזיקע צעטרייסלקייט האָט פאַר זיי גרינגער געמאַכט דאָס צופּאַסן זיך צו די נייע

באַדינגונגען. אין דעם איז דאָ אַ קערנדל אמת, אָבער פראַנק זעט ניט, פון איין זייט, דעם צווייענדיקן כאַראַקטער פון דער יידישער קולטור און, פון דער אַנדערער זייט, איבערטרייבט ער, ווי מיר וועלן זען, דעם גראַד יידישע אַסימי־לירטקייט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. ווי עס זאָל ניט זיין, אין הלכות „באַגעגענען נייע וועלטן" זיינען יידן געוועזן געאיבט. אַ מענטש, זאָגט וויליאַם דזשיימס, האָט אַזוי פיל פּערזענלעכקייטן, וויפיל סאָציאַלע סביבות עס זיינען דאָ צו וועלכע ער דאַרף זיך צופּאַסן. אַזוי אויך אַ פאָלק. און יידן האָבן זיך גע־דאַרפט צופּאַסן צו אַסך סאָציאַלע סביבות; דאָס כאַראַקטעריסטישע ביי זיי איז דאָס, וואָס זיי האָבן פונדעסטוועגן געקאָנט אויפהיטן זייערע אייגענע פּערזענלעכקייט.

די צווייקולטורישקייט פון יידן קומט צום אויסדרוק אין דער ראָלע, וואָס שפּראַך פאַרנעמט ביי זיי. מיר האָבן געזען, אַז ביי אַלע, אָן אויסנאַם, עטנישע גרופּעס איז שפּראַך געוועזן די רייף וואָס האָט זיי געהאַלטן צוזאַמען ווי געמיינדעס. אין דעם מאָמענט, ווען זיי האָבן אויפגעהערט צו רעדן זייער אייגענע שפּראַך, האָט זיך זייער גרופּעשע אידענטיטעט פּאַקטיש אויסגעלאָשן. פּונקט דעם היפּוך געפינען מיר ביי יידן. די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע און דייטשע יידן זיינען לכתחילה געקומען אָן אייגענע שפּראַכן, נאָר מיט די שפּראַכן פון די לענדער פון זייער אָפּשטאַם. די מזרח־אייראָפּעאישע יידן האָבן יאָ גע־בראַכט אַהער אַן אייגענע שפּראַך, אָבער דאָס אויפהערן נוצן זי ברענגט לחלוטין ניט אַזאַ גראַד פון אַסימילאַציע, וואָס זאָל כאַטש אין אַ קליינעם פּראָצענט אַנטשפּרעכן דעם שטראָם פון אַסימילאַציע וואָס דאָס ניט באַנוצן זיך מיט דער עטנישער שפּראַך הויבט אויף ביי אַנדערע. דער איבערגאַנג צו ענגליש האָט ביי אַנדערע אָנגעזאָגט אַרדיסטעריט פון דער עטנישער גרופּע; דאָס מערקווירדיקע אין דער יידישער אַנטוויקלונג איז דאָס, וואָס ערשט דורך ענגליש האָט זיך פון די באַזונדערע, פריער־אָפּגעגרעניצטע, יידישע קאָלאָ־ניעס אויסגעקריסטאַליזירט אַ קאָנסאָלידירטער יידישער ישוב. ביי אַלע אַנ־דערע גרופּעס איז שפּראַך געוועזן דאָס סאַמע האַרץ פון זייער עטנישער קולטור; ביי יידן האָט שפּראַך געהערט צו די אויסערלעכע לבושים, וואָס זיי האָבן אָן גאָר גרויסע שוועריקייטן פאַרביטן אויף אַנדערע. אַט פאַרוואָס עס איז מעגלעך געוועזן, אַז יידן זאָלן פּאַקטיש זיין די איינציקע גרופּע צו שאַפן אַן אייגענע עטנישע קולטור אויף ענגליש. ניט־רעכנענדיק מימעאָגראַפירטע בלעטלעך און צייטווייליקע בולעטינען, האָט יאַראָסלאַוו טשיז אָנגעציילט אין 1943 פון 200 ביז 250 פּעריאָדישע שריפטן וואָס ווערן אַרויסגעגעבן דורך עטנישע גרופּעס אין אַמעריקע אין ענגליש. פון זיי ווערן גאַנצע 140 אַרויס־געגעבן פון און פאַר יידן. דאָס הייסט, אַז יידן אַליין האָבן אַ גרעסערע

פּרעסע אויף ענגליש, ווי אַלע אַנדערע עטנישע גרופּעס אין לאַנד צוזאַמענ־גענומען *).

פּאַרק סטאָנקוויסט און אַנדערע סאָציאָלאָגן שטעלן אַרויס דעם ייד פאַר דעם קלאַסישן ביישפּיל פון אַ מאַרגינאַלן מענטשן. די יידישע פּערזענלעכ־קייט איז שטענדיק אַ צעשפּאַלטענע דערפאַר, ווייל זי לעבט, ווי אַנגעוויזן, אין צוויי אָדער מער קולטורן און האָט פאַר זיך אַלע מאָל דאָס פּראָבלעם פון צופּאַסן זיך צו די באַדינגונגען וואָס ניט־יידן האָבן געשאַפן און צו אַריינלעבן זיך אין פּראָצעסן וואָס ניט־יידן האָבן געזעצט אין באַוועגונג. ווי אַ גרופּע, דאַרפן יידן, ווי אַן אומעטומיקע מינדערהייט, כסדר פירן אַ מלחמה פאַר נאַקעטער פיזישער עקזיסטענץ און תמיד ברענגען באַשטעטיקונגען, אַז זיי האָבן אַ רעכט צו לעבן ווי אַ קאָלעקטיוו. ווייסן מיר, אַז אַנדערע מאַרגינאַלע גרופּעס פּרוּווּן אָפּשאַפן זייער מאַרגינאַלישקייט אויף איינעם פון צוויי אופנים: 1) דורך ווערן די הערשנדיקע גרופּע אין אַ געוויסער סאָציאַלער סביבה, אָדער 2) דורך פולשטענדיקער אַסימילאַציע אין דער הערשנדיקער גרופּע. יידן האָבן געשאַפן אידעאָלאָגיעס וואָס האָבן זייערע וואָרצלען איןביידע אופנים, אָבער אַזוי לאַנג זיינען זיי געווען אין אַ מאַרגינאַלער לאַגע, אַז מאַסן פון זיי האָבן אָנגעהייבן די מאַרגינאַלישקייט גופא צו באַטראַכטן פאַר אַ נאָרמאַלער, נאָך מער: פאַר אַ געווינטשטער, פון העכערע כחות באַשטימטער לאַגע. די, וואָס טראַכטן אַזוי, ווילן דעריבער ניט, אַז יידן זאָלן אין ערגעץ ווערן אַ מערהייט און אין דער זעלביקער צייט ווילן זיי ניט, אַז יידן זאָלן פאַרשווינדן. זיי זעען אין דער מאַרגינאַלישקייט ניט נאָר, ווי דר. פּאַרקס, אַ העכערע ציווילי־זירטקייט, נאָר אויך אַ געטלעכע שליחות. געווען אַ צייט, ווען אפשר די מערהייט פון די דייטשע יידן אין לאַנד האָט אַזוי געטראַכט, אָבער ניט נאָר דייטשע יידן. זיי האָבן געוואָלט אָפּשאַפן די טראַגישע קאָמ־פּליקאַציעס פון מאַרגינאַלישקייט דורך פאַראייביקן דער מאַרגינאַליזם ווי אַ יידישע לעבנס־פאָרמע.

ביי רעפאָרמירטע יידן האָט אָט דער פאַרלאַנג געקראָגן זיין טעאָרעטישע באַגרינדונג אין דער פאָרמולע, אַז יידן זיינען אַ רעליגיעזע גרופּע, ניט קיין פאָלק. די דאָזיקע פאָרמולע האָט געפּרוּווט נעמען סטאַנדאַרטן פון דרויסן, וואו פאַרשיידענע נאַציאָנאַלע גרופּירונגען געהערן צו איין גלויבן, און אים אָנווענדן אויף יידישער קאָלעקטיווער עקזיסטענץ, וואָס איז באַזירט אויף גאָר אַנדערע יסודות. מיט דעם, וואָס די יידישע רעליגיע שטייט איין אויסשליס־לעך ביי איין גרופּע — מיט דעם ווערט שוין די יידישע רעליגיע גופא דער וויכטיקסטער צענטער פון יידישער עטנישקייט. פּראָטעסטאַנטיזם, קאַטוילי־ציזם אָדער מאַכמעדאַניזם הויבן זיך אויף איבער נאַציאָנאַלע גרעניצן; די

יידישע רעליגיע שאַפט אין דעם הימלישן רייך גופא אַ געטאָ. צי יידן זיינען געוואָרן אַן עטנישע איינהייט דערפאַר, ווייל זיי האָבן אַן אויסשליסלעכע רעליגיע, אָדער זיי האָבן אַנטוויקלט אַן אויסשליסלעכע רעליגיע דערפאַר, ווייל דאָס איז געווען דער בעסטער וועג צו פאַרזיכערן זייער עטנישע איינהייט — איז אין דער איצטיקער פאַזע פון יידישער געשיכטע ניט וויכטיק: נאָך אַזוי פיל טויזנטער יאָר האָבן זיך סיבה און רעזולטאַט שוין אַזוי אויסגעמישט, אַז עס איז אוממעגלעך צו באַשטימען וואו איינס פאַרענדיקט זיך און דאָס צווייטע הייבט זיך אָן. וויכטיק איז, אַז קיין אַנדער עטנישע גרופּע וויל פון יידן די מאָנאָפּאָל אויף דער יידישער רעליגיע ניט צונעמען און אַז יידן אַליין זוכן ניט קיין פּראָזעליטן.

אין אַמעריקע האָבן יידן די ערשטע צייטן ניט נאָר ניט געזוכט קיין גרים, נאָר מיט אַלע מיטלען געזוכט פאַר זיי צו פאַרשטעלן דעם וועג צו דער יידישער קהילה שוין נאָך דעם, ווי זיי האָבן אָנגענומען דעם יידישן גלויבן. ביז דעם 19טן יאָרהונדערט האָט די שארית ישראל שול אין ניו יאָרק ניט געגעבן קיין מיטגליד־רעכט אַ יידן וואָס האָט חתונה געהאַט מיט אַ קריסטין אפילו ווען די לעצטע האָט זיך מגייר געווען. אָנהייב 19טן יאָרהונדערט איז די שול געוואָרן אַ ביסל ליבעראַלער, אָבער אין 1836 האָט זי פון דאָס ניי איינגעפירט אַ תקנה, וואָס האָט זיך אַזוי געלייענט: „יעדער פּערזאָן, וואָס האָט חתונה אין סתירה צו אונדזער רעליגיעזן דין אָדער זאָגט זיך אָפּ פון יידישקייט, זאָל ניט באַטראַכט ווערן פאַר אַ ווייליער אָדער מיטגליד פון אָט דער קאָנגרעגאַציע"[5]. די תקנה האָט נאָך דערלויבט אַ יידן וואָס האָט חתונה געהאָט מיט אַ קריסטין צו דינגען אַ פּלאַץ אין שול צו דאַווענען, אָבער אין 1847 איז די דאָזיקע פּריווילעגיע אויך צוגענומען געוואָרן. אפילו אַ קבר אויף דעם בית עולם פון שארית ישראל האָט אַזאַ ייד ניט געקאָנט קריגן נאָך זיין טויט. אומגעפער די זעלביקע רעגולאַציעס האָבן געגילט אין די אַנדערע שולן. דאָס, דאַרף מען געדענקען, רעדט זיך אַלץ וועגן דעם ייד וואָס איז געווען אַ צד אין אַ געמישטער חתונה. וואָס איז שייך דעם גרישן עזר כנגד — איז אים אָדער איר ביז אין מיטן 19טן יאָרהונדערט ניט דערלויבט געווען אונטער קיינע אומשטענדן צו האָבן אַ פּלאַץ אין שול — פון זיין אַ מיטגליד איז אָפּגערעדט — אָדער אויף דעם בית עולם. אפילו דער ליבעראַלער ניו יאָרקער טעמפּל עמנואל האָט געהאַט די ערשטע צייטן אַ תקנה, וואָס האָט דערלויבט דעם יידישן צד אין אַ געמישטער חתונה פולע מיטגלידערשאַפט־רעכט, אָבער אָפּגעזאָגט דעם צווייטן צד פּלאַץ אין שול אָדער אַ קבר אויף דעם בית עולם[6]. ערשט אַרום 1860 האָט מען אָנגעהייבן

איינשליסן גרים אין דער יידישער געמיינדע. אָבער צו יענער צייט איז די צאָל גרים שוין זיכער געווען אַ קלענערע ווי די צאָל משומדים.

אַ צווייטער חסרון פון דער טעאָריע, אַז יידן זיינען ניט מער ווי אַ רעליגיעזע סעקטע, ליגט אין איר ניט קאָנען זיך אַן עצה געבן מיט ניט־רעליגיעזע יידן, צווישן וועמען עס איז אויך אַמאָל שטאַרק פאַרשפּרייט געווען די מיינונג, אַז יידן זיינען ניט קיין פאָלק. אָבער וועגן דעם וועלן מיר רעדן אויספירלעכער, ווען מיר וועלן קומען צו דער יידישער אַרבעטער באַוועגונג.

15.

יידן, האָב איך געזאָגט פריער, דערגרייכן דורך אַקאָמאָדאַציע דאָס, וואָס אַנדערע דערגרייכן ערשט דורך אַסימילאַציע. עס קומט אָבער צו אַ פּונקט, ווען ווייטערדיקע אַקאָמאָדאַציע איז ניט מעגלעך אָן אַסימילאַציע — און פון דעם נעמט זיך דאָס ריטשקעלע אפּטריניקע, פון וועלכן איך האָב גערעדט אויבן. אפילו יידן קאָנען זיך ניט צופּאַסן צו אַמעריקאַנער באַדינגונגען בלויז אויף דעם יסוד פון פאַרבייטן די אויסערלעכע קולטור; און די, ביי וועמען די אינערלעכע קולטור האָט שוין דערגרייכט דעם גראַד פון אָפּגעשוואַכטקייט אויף וועלכער עס האָט געצויגן אויפמערקזאַמקייט וואַלדאָ פראַנק, הייבן זיך אָן ביסלעכווייס אויסצעליידיקן פון איר כדי זיך גרינגער מאַכן דעם וועג צו דעם אַרום. ווען ג. פּאָזנאַנסקי האָט אין 1841 אויסגערופן אין טשאַרלסטאָן: „אַמעריקע איז אונדזער ציון און וואַשינגטאָן אונדזער ירושלים" — האָט ער געטראָפן אין סאַמע הארץ פון דער אינערלעכער יידישער קולטור און ניט בלויז איר אויסערלעכן לבוש. אויב אָבער מיר געפינען הונדערט יאָר שפּעטער, אַז בלויז אַ נישטיקע צאָל אין דעם יידישן לעבן האָבן אָט דעם אויפרוף פאַר־וואַנדלט אין אַ פּראָגראַם, בעת די ריזיקע מערהייט, אַריינגערעכנט אירע פאַרמעגלעכע טיילן, האָט זיך צו דעם אויפרוף ניט צוגעהערט, מוזן מיר קומען צו דעם שלוס, אַז די אַסימילאַציע פון יידן שטויסט זיך אָן אויף שוועריקייטן, וואָס עס באַגעגנט ניט קיין שום אַנדערע ווייסע גרופּע פון אַן עטנישן כאַראַקטער. און אויב מיר וועלן זיך דאָ דערמאָנען מיין אַמענדמענט צו פראַנציס בראַונס דעפיניציע פון מינדערהייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן, נעמלעך, אַז דאָס איז אַ גרופּע, וואָס אירע באַציאונגען מיט דער מערהייט ווערן געשטערט דורך פאַראורטיילן און דיסקרימינאַציעס, וואָס די ערשטע באַגעגנט מצד דער לעצטער, — דאַן דאַרפן מיר די דערקלערונג פאַר דער רעלאַטיוו־קליינער אַסימילאַציע פון יידן אין די פאַראייניקטע שטאַטן זוכן ניט בלויז אין די אינערלעכע יידישע ווידערשטאַנדס־קרעפטן, נאָר אויך אין

דער שטערונגען פון דרויסן — אין די איזאָלירנדיקע פאַקטאָרן, ווי מיר האָבן דאָס אָנגערופן. דאָ מוזן מיר זיך אומקערן צו דער עקאָנאָמישער אַנט־וויקלונג פון דער יידישער באַפעלקערונג.

עקאָנאָמישע איינאָרדנונג, האָבן מיר פעסטגעשטעלט אין דער צווייטער טייל, איז דער וויכטיקסטער פאַקטאָר פון אַסימילאַציע. וואָס שנעלער די איינאָרדנונג און וואָס גרינטלעכער — אַלץ האַסטיקער די אַסימילאַציע. דע־ריבער איז די אַסימילאַציע־טענדענץ שאַרפער ביי די רייכערע טיילן פון די עטנישע גרופּעס ווי ביי די אָרעמערע. אומעטום זיינען די פאַרמעגלעכע עלעמענטן די ערשטע צו רייסן מיט זייער עטנישער סביבה. יידן האָבן אַזעלכע עלעמענטן געהאַט אין אַ העכערער פּראָפּאָרציע ווי אַנדערע גרופּעס. די ספרדים זיינען געווען אַ פאַרמעגלעכער עלעמענט ווען זיי זיינען געקומען אַהער; די דייטשע זיינען דאָס דאָ שנעל געוואָרן; די מזרח־איראָפּעאישע — ניט אַזוי שנעל און ניט אין אַזאַ פּראָפּאָרציע — אויך; טאָ פאַרוואָס האָבן די דאָזיקע עלעמענטן אַרויסגעגעבן ניט אַ גרעסערע אַסימילאַציע, נאָר אַ קלענערע, ווי די באַזיצנדיקע קלאַסן פון די אַנדערע עטנישע גרופּעס? די דייטש־יידישע אימיגראַציע גיט אונדז דעם בעסטן באַדן צו זוכן אַן ענטפער, ווייל זי האָט געבראַכט אַהער יידן וואָס האָבן זיך דערהויבן צו דער העכסטער מדרגה פון מאַטעריעלן דערפאָלג, וואָס יידן האָבן ווען עס איז דערגרייכט אין די פאַראייניקטע שטאַטן. דאָס, וואָס ווערט דאָ געזאָגט וועגן די דייטשע יידן, קאָן אין אַ קלענערער אָדער גרעסערער מאָס אָנגעווענדט ווערן אויף אַנדערע יידישע גרופּעס, פון וואַנען זיי זאָלן ניט האָבן געקומען אָדער אָפּגעשטאַמט, וואָס געהערן עקאָנאָמיש צו דער העכערער מיטל־בורזשואַזיע און צו דער גרויס־בורזשואַזיע. אין אַנדערע ווערטער: דאָס, וואָס מיר וועלן איצט פעסטשטעלן בנוגע די שייכותן צווישן עקאָנאָמישער פאַרוואָרצלונג און עטנישער קאָנסאָלידאַציע ביי די דייטשע יידן, קאָן מען כאַראַקטעריזירן ווי די געזעצמעסיקייט וואָס רעגולירט די אַקאָמאָדאַציע־פּראָצעסן פון די פאַמעגלעכע יידן אין די פאַראיינקטע שטאַטן. דער אויסדרוק „דייטשע יידן“ ווערט דאָ גענוצט ווי אַ סימבאָל.

לאָמיר אין קורצן נאָך אַמאָל אויסרעכענען די פאַקטאָרן, וואָס וואָלטן ביי אַ נאָרמאַלער אַנטוויקלונג פון אַן עטנישער גרופּע פאַרגיכערט די אַסי־מילאַציע פון די דייטשע יידן. הגם זיי האָבן, ווי אַרויסגעבראַכט אויבן, אַרויסגעוויזן אַ זייער גרויסע איבערגעבנקייט צו דער דייטשער קולטור, האָבן זיי אָבער פונדעסטוועגן זי שנעל אויסגעביטן אויף דער ענגלישער. אין עטלעכע צענדליק יאָר איז ענגליש געוואָרן די אויסשליסלעכע שפּראַך פון זייער גאַנצער רעליגיעזער, קולטורעלער און געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט.

ווען זיי זיינען געקומען אַהער, איז שוין זייער אינערלעכע קולטור אויך גע־ווען באַטייטיק צעטרייסלט און זי איז דאָ נאָך מער צעטרייסלט געוואָרן — אויף אַזוי פיל, אַז דער רעפאָרמיזם איז אין זיינע רעליגיעזע פאָרמען אין אַ באַשטימטן זין געווען נענטער צו די מער־ליבעראַלע פליגלען פון דעם פראָטעסטאַנטישן קריסטנטום, ווי צו דער יידישער טראַדיציאָנעלער אמונה. זיי האָבן זיך דאָ אויסגעשפרייט אויף אַ זייער ברייטן געאָגראַפישן שטח און, אויסער ניו יאָרק, קיין גאָר גרויסע ישובים ניט אויסגעבילדט. גיך האָבן זיי זיך דאָ מאַטעריעל איינגעאָרדנט און זיך פאַרוואָרצלט אין האַנדל, וואָס האָט זיי געמאַכט אָפּהענגיק פון ניט־יידישע עלעמענטן. זיי האָבן געקוקט פון אויבן־אַראָפּ אויף מזרח־אייראָפּעאישע יידן און געזוכט אויסמיידן פיזישן און גייסטיקן באַריר מיט זיי. שנעל האָבן זיי זיך אונטערגעגעבן דער טיראַניי פון דער מערהייט, אָנגענומען די אויסערלעכע לעבנס־פאָרמען פון דער „אַריס־טאָקראַטיע", און די פאַרווילונגס־מעטאָדן פון דעם אָרום. דורך אַסך ווייני־קער אַסימילירנדיקע פאַקטאָרן זיינען אַנדערע עטנישע גרופּעס אַריינגעפאַלן אין אַ מצב פון דעזאינטעגראַציע. דאָס איז ניט געווען דער פאַל מיט די דייטשע יידן, הגם דאָס ריטשקעלע פון אַפּטריניקייט האָט זיך פון זיי גע־טראָגן מיט אַ גרעסערן אימפּעט ווי פון די אַנדערע יידישע גרופּעס.

אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע זיינען, ווי מיר האָבן געזען, געווען 5 שולן אין לאַנד אויף אַ יידישער באַפעלקערונג פון אַרום 3,000 — אַ דורכ־שניט פון איין שול אויף יעדע 600 יידן. אין 1848 איז די צאָל שולן גע־וואַקסן ביז 77 אויף אַ באַפעלקערונג פון אַרום 50,000 — אַ דורכשניט פון קאַרגע 650 יידן אויף אַ שול. אין 1877 זיינען אויף אַ באַפעלקערונג פון אַרום אַ פערטל־מיליאָן געווען 277 שולן — אַ דורכשניט פון אַרום 900 יידן אויף אַ שול[1]. דער וואוקס איז דער עיקר דער רעזולטאַט פון דער דייטשער אימיגראַציע. דער העכערער דורכשניט אין 1877 אין פאַרגלייך מיט 30 יאָר פריער איז צום טייל געווען אַ רעזולטאַט פון דער אָרגאַניזאַציע־פעאיקייט פון די דייטשע יידן, וואָס האָבן וואו נאָר מעגלעך אויסגעמיטן פאַרשוועדונג, צום טייל — פון זייער גרויסער עקספּאַנסיע. שוין אין די פערציקער פון דעם 19טן יאָרהונדערט געפינען מיר שולן אין אַזעלכע שטעט אין מיטל־מערב ווי סינסינעטי, לואיוויל און שיקאַגע און אין אַזעלכע מערב שטעט ווי סאַן פראַנציסקאָ. נעמט מען נאָך אין אַכט, אַז אין די אָנגעגעבענע צאָלן גייען אַריין שטעט, וואו עס איז אפשר קוים געווען גענוג יידן אויף אַ מנין, באַגרייפט מען ערשט וואָס פאַראַ אויפטו עס איז געווען דער אויפבוי פון אַזוי פיל שולן. פון דעם אַליין זעט מען שוין, אַז אַסימילאַציע האָט ניט אַנטשפּראָכן דעם גראַד איינאָרדנונג אין לאַנד ביי די דייטשע יידן.

נאָך אַ גרעסערער באַווייז איז דער אויפֿקום און אומגעהייערע אויס־שפּרייטונג פֿון אַ יידיש־געזעלשאַפֿטלעכן אינסטיטוציאָנאַליזם דרויסן פֿון דער סינאַגאָגע. מיר האָבן שוין געזען אויבן וואָס עס האָט דעם דאָזיקן אינסטיטו־ציאָנאַליזם אַרויסגערופֿן צום לעבן. פֿון דער קאָלאָסאַלער ראָלע, וואָס ער האָט געשפּילט ווי אַ צעמענטירונגס־מיטל פֿון יידישער עטנישקייט, וועט גערעדט ווערן אין אַ שפּעטערדיקן קאַפּיטל. דאָ וועט זיין גענוג צו אונטערשטרייכן, אַז שוין אין אָנהייב פֿון דער צווייטער העלפֿט פֿון 19טן יאָרהונדערט איז איבער דעם יידישן ישוב אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן געווען אויסגעשפּרייט אַ נעץ פֿון יידישע שפּיטאָלן, יתומים־הייזער, משבֿי זקנים, קינדער־שולן, קולטור אַנשטאַלטן, אינסטיטוציעס פֿון סאָציאַלער דינסט, הילף־ און זעלבסט־הילף אָרגאַניזאַציעס וכדומה.

די דאָזיקע אינסטיטוציעס, האָב איך געזאָגט אויבן, האָבן זיך ניט געבויט מיט קיין פּלאַן: זיי זיינען אימפּראָוויזירט געוואָרן מיט דעם וואוקס פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג אין לאַנד און מיט דער פֿאַרגרעסערטער צאָל יידישע נויטבאַדערפֿטיקע. מיר האָבן שוין געזען, וואָס פֿאַר אַ באַציאונג עס האָט צו די דאָזיקע נויטבאַדערפֿטיקע געהערשט. די אינסטיטוציעס זיינען לכתחילה געגרינדעט געוואָרן באַזונדער — דורך יעדער יידישער גרופּע, וואָס האָט זיך געזוכט צו אָפּגרעניצן פֿון די אַנדערע יידישע גרופּעס. די דאָזיקע גרעניצן זיינען אָבער גיך אָפּגעווישט געוואָרן און זיי זיינען היינט אויף דעם וועג פֿון פֿאַרשווינדונג.

שוין אין דער פֿאַראייניקונג, אין 1860, פֿון דער ניו יאָרקער היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי, וואָס שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע יידן האָבן געגרינדעט, מיט דער דזשוירמאַן היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי געפֿינען מיר די אַלע אויסערלעכע און אינערלעכע פֿאַקטאָרן, וואָס האָבן געפֿירט צו דער שפּעטערדי־קער קאָנסאָלידאַציע פֿון דער יידישער געזעלשאַפֿטלעכער טעטיקייט און צו דער פֿאַרוואַנדלונג פֿון פֿאַראַכיאַלע יידישע אינסטיטוציעס אין אַ יידישן קאָמונאַלן אינסטיטוציאָנאַליזם. אויב די באַזונדערע עקזיסטענץ פֿון אָט צוויי חברות איז לכתחילה געווען אַן אָפּשפּיגלונג פֿון דער סאָציאַלער דיסטאַנץ וואָס איז געלעגן צווישן די ספֿרדים און אשכנזים, האָט די פֿאַראייניקונג קודם כל אָפּ־געשפּיגלט די דערנעענטערונג, וואָס האָט זיך מיט דער צייט געשאַפֿן צווישן זיי. עס איז ניט נאָר, וואָס אין מיטן 19טן יאָרהונדערט איז די ספֿרדישע קהילה אין ניו יאָרק געווען נישטיק־קליין און האָט מער ניט געקאָנט זיך האַלטן אין אַ מצבֿ פֿון סעגרעגאַציע; עס איז אויך דאָס, וואָס צו יענער צייט האָט זיך שוין געהאַט גרינטלעך געביטן די מאַטעריעלע לאַגע פֿון די דייטשע יידן. די לעצטע זיינען שוין עקאָנאָמיש געווען ניט ווייט אָפּגעשטאַנען

לגבי די ספרדים: זיי זיינען געווען אויף דעם וועג פון סאָציאַל־עקאָנאָמישער אויסגלייכונג מיט דער יידישער „אַריסטאָקראַטיע”. דייטשע יידן האָבן שוין אַליין אַרויסגעגעבן פּרעזידענטן פון שולן און טעמפּלען, גרינדערס פון וויכטיקע סעקולערע אָרגאַניזאַציעס, ווי בני ברית, וואָס זיי האָבן געשאַפן אין 1843, און פון פילאַנטראָפּישע אַנשטאַלטן, וואָס זיינען געוואָרן מוסטערן פאַרן גאַנצן לאַנד. אין דער זעלביקער צייט האָבן דייטשע יידן פאַרנומען פּאָזיציעס אין דער קאָמערציעלער וועלט און זיך אויפגעהויבן גאַנץ הויך קולטורעל. זיי האָבן אויפגעהערט צו זיין נעמערס און אַליין געוואָרן געבערס — און געבערס פון אַ פיל גרעסערן פאַרנעם, ווי די ספרדים.

דער יידישער ישוב האָט זיך געקאָנט דערלויבן דעם לוקסוס פון סעגרעגאַציע כל זמן ער איז נאָך געווען זייער קליין און יעדער גרופּע האָט געקאָנט זאָרגן פאַר אירע אייגענע נויטבאַדערפטיקע. מיט דעם וואוקס פון דעם ישוב אָבער און מיט דער אַנטשפּרעכנדיקער פאַרגרעסערונג פון דער צאָל יידן וואָס האָבן געמוזט האָבן הילף — זיינען די יחוס־גרעניצן געקומען אין קאָנפליקט מיט אַ יידישער טראַדיציע, וואָס האָט אַרויפגעלייגט איר שטעמפּל אויף דעם גאַנצן גאַנג פון דער יידישער געשיכטע און איז געווען איינער פון די הויפּט־גורמים פאַר דעם אויפהאַלט פון דעם יידישן פאָלק אין גלות. דאָס איז געווען די טראַדיציע פון אחריות פון איין יידן פאַר דעם צווייטן, פון דעם יידישן יחיד פאַר דעם יידישן כלל און פון דעם מאַטעריעל בעסער־סיטואירטן יידן פאַר דעם נצרך. ווען פּעטער סטייוועסאַנט האָט פון די ערשטע יידן אין ניי־אמסטערדאַם (ניו יאָרק) געפאָדערט, אַז זיי זאָלן זאָרגן פאַר זייערע נויטבאַדערפטיקע און זען, אַז די לעצטע זאָלן ניט פאַלן צו לאַסט דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג האָט ער זיך געבראָכן אין אָפענע טירן. אמת, די יידן פון דער סט. טשאַרלס זיינען געקומען אַזוי אָרעם, אַז זיי האָבן די ערשטע צייטן געמוזט אָנקומען נאָך הילף צו דער קריסטלעכער קירכע, שפּעטער אָבער וואָלט עס יענע יידן, ווי די יידן וואָס זיינען געקומען נאָך זיי, אַפילו אויף אַ מינוט ניט איינגעפאַלן אַריבערצוטראָגן אויף דער ניט־יידישער גאַס די פאַראַנטוואָרטלעכקייט צו העלפן יידישע אָרעמעלייט. זיי האָבן געקאָנט אַריינשרייבן אַזאַ אָדער אַנדערע תקנה וועגן דעם סאָרט יידן, פאַר וועלכע זיי זיינען פאַראַנטוואָרטלעך, אָבער די דאָזיקע תקנות האָבן געהאַט זייער ווייניק האַפט אויב זיי זיינען געקומען אין סתירה צו יידישע קהלשע פאַרפליכטונגען. זיי האָבן געקאָנט פאַראורזאַכן די פּלאַנלאָזיקייט און אימפּראָוויזאַציע, וועגן וועלכער איך האָב גערעדט; זיי האָבן געקאָנט פאַרשאַרפן די באַציאונגען צווישן פאַרשיידענע יידישע עלעמענטן, — אָבער אין דעם לעצטן סך הכל האָבן זיי זיך געמוזט בויגן פאַר דעם דרוק פון דער יידישער טראַדיציע.

ווי שטאַרק — און כסדרדיק — עס איז געוואַקסן די צאָל יידן וואָס האָבן זיך געניייטיקט אין הילף, באַווייזן די ווייטערדיקע ציפערן, וואָס דר. מאָריס קאַרפּף ברענגט: אַרום 1853 האָט די ניו יאָרקער היברו בענעוואָלענט סאָ־סייעטי (אָנגעפירט פון ספרדים) אַליין געשטיצט אַרום 1200 אַפּליקאַנטן אַ יאָר. אין 1856 איז די צאָל געשטיגן ביז 1900, אויף וועלכע די סאָסייעטי האָט אויסגעגעבן אַרום 5,000 דאָלאַר אַ יאָר — גאָר ניט קיין קליינע סומע, ווען מען דערמאָנט זיך, אַז אין ניו יאָרק האָט זיך דאַן געפונען בסך הכל פון 15 ביז 20 טויזנט יידן. פון זיי האָבן פון צען ביז צוואַנציק פּראָצענט — אַ ריזיקע פּראָ־פּאָרציע! — געמוזט אָנקומען צו הילף, וואָס ניט נאָר די „היברו" האָט צוגע־שטעלט [2]. די געבראַכטע ציפערן זיינען ווי אַ טראָפּן אין ים ניט נאָר אין פאַרגלייך מיט די סומעס, וואָס ווערן היינט מצד דער יידישער געזעלשאַפט־לעכקייט געשאַפן פאַר הילף, נאָר אפילו אין פאַרגלייך מיט די סומעס, וואָס זיינען אויסגעגעבן געוואָרן אין דעם לעצטן פערטל פון דעם 19טן יאָרהונדערט, ווען די דריטע אימיגראַנטן־כוואַליע האָט זיך אַהער געטראָגן. און פונקט, ווי די ספרדישע יידן האָבן, טראָץ זייערע תקנות, געמוזט געבן הילף דייטשע יידן, אַזוי האָבן דייטשע יידן, טראָץ זייער ווידערווילן, געמוזט העלפן — אין אַ ניט־אין־ערך גרעסערער מאָס — מזרח־אייראָפּעאישע יידן. איך נוץ דאָס וואָרט „געמוזט" אַבזיכטלעך: איך וויל מיט אים אונטערשטרייכן, אַז דאָס איז געווען אַ פּראָצעס וואָס איז געווען ווידעראַנאַנדיק צו די לכתחילהדיקע באַ־וואוסטזיניקע איינשטעלן פון די באַזונדערע יידישע גרופּעס. אָבער, ווי אַלע מאָל אין דער יידישער געשיכטע, האָט אין דעם אַנטשיידנדיקן מאָמענט טובת־הכלל גענומען די אויבערהאַנט איבער אינדיווידועלע אידעאָלאָגיעס.

פאַראַן סאָציאָלאָגן און היסטאָריקער וואָס זעען די דאָזיקע דערשיינונג נאָר ווי אַן אויסווירקונג פון נעגאַטיוון דרוק. דאָס דאַרף הייסן: מחמת די רדיפות און דיסקרימינאַציעס וואָס יידן האָבן געהאַט אויסצושטיין מצד דער דרויסנ־קער וועלט, האָט זיך ביי זיי פאַרשטאַרקט די אינערלעכע אָנגעוויזנקייט איינער אויף דעם צווייטן. פון דעם דרינגען זיי, אַז יידישע פּאָלקס־עקזיסטענץ האָט ניט קיין פּאָזיטיוון יסוד; אַז וואָלטן יידן ניט באַגעגנט קיין רדיפות און דיס־קרימינאַציעס, וואָלט זייער אינערלעכע געשלאָסנקייט צעשטערט געוואָרן און זיי וואָלטן מיט דער צייט פאַרשוואונדן ווי אַן עטנישע אידענטיטעט. די דאָ־זיקע טעאָריע האָט אַסך מער קרובהשאַפט מיט מעטאַפיזישער האָרשפּאַלעטניש, ווי מיט סאָציאַלער וויסנשאַפט וואָס בויט אויף דיאַלעקטישע אויסווירקונגען פון געזעלשאַפטלעכע פּראָצעסן. אין אָט די פּראָצעסן איז ניטאָ קיין רעזולטאַט וואָס פאַרוואַנדלט זיך ניט מיט דער צייט אין אַ סיבה. וואָס עס וואָלט געווען ווען מ׳וואָלט יידן געלאָזט לעבן רואיק אויף איין אָרט און מ׳וואָלט זיי ניט געטריבן

פון לאַנד צו לאַנד און זיי וואָלטן ניט געדאַרפט געוועזט איבערטראָגן אָט די אַלע צרות וואָס זיי האָבן איבערגעטראָגן, — צי דאָס וואָלט געבראַכט צו זייער פולשטענדיקער אַסימילאַציע, — איז אוממעגלעך צו זאָגן. אָבער יידישע געשיכטע איז געווען דאָס, וואָס זי איז געווען — און זי האָט אויסגעשמידט ביי יידן אַ ווילן צו קאָלעקטיוון לעבן, וואָס זיין גלייכן האָט מען ביי קיין אַנדער פאָלק אין דער וועלט ניט געקאָנט געפינען. וואָס ס'זאָל ניט האָבן געווען דער אורשפרונג פון אָט דעם ווילן, איז ער אָבער געוואָרן איינער פון די גרויסע פאָזיטיווע פאַקטאָרן אין דעם יידישן פאָלקס־לעבן און האָט געהאָלפן פורעמען יידישן גורל. רעליגיע און נאַציאָנאַלע אחריות זיינען די וויכטיקסטע פאָזיטיווע קוואַלן, פון וועלכע דער ווילן צו לעבן שפייזט זיך ביי יידן. דאָס זעען מיר בולט אָפגעשפיגלט ביי די דייטשע יידן אין די פאַראייניקטע שטאַטן — און ווידער צי איך אויפמערקזאַמקייט, אַז „דייטשע יידן” זיינען כולל אַלע יידן וואָס געהערן צו די באַזיצנדיקע קלאַסן.

ניט געקוקט אויף די עקסטרעמע פאָרמען, וואָס דער יידישער רעליגיעזער רעפאָרמיזם האָט, ווי מיר האָבן געזען, אָנגענומען, האָט ער פונדעסטוועגן קיין אַנדערע עטנישע גרופעס ווי יידן ניט צוגעצויגן און אויך ניט געהאַט גיין גרויסן חשק צו צוציען. ער איז פאַרבליבן אויסשליסלעך אין דער יידישער סביבה און בלויז פון איר געקאָנט באַקומען פאַרשטאַרקונג. וועלן מיר זיך דעריבער שפעטער ניט וואונדערן, ווען מיר וועלן געפינען, אַז אָנשטאָט ער זאָל גיין ווייטער אין דער ריכטונג פון פאַרקלענערן די דיסטאַנץ צו די קריסטלעכע גלויבנס, האָט ער זיך גאָר אומגעקערט צו אַ גרעסערער אַקצעפטירונג פון יידישן טראַדיציאָנאַליזם. און אודאי וועלן מיר זיך ניט וואונדערן צו זען דעם אינסטיטוציאָנאַליזם, וואָס האָט ביי זיין אַנטשטייאונג אָפגעשפיגלט די דיפערענצירטקייט און צעברעקלטקייט פון דעם יידישן ישוב אין די פאַראייניקטע שטאַטן, פאַרוואַנדלט אין איינעם פון די הויפט־זיילן פון יידיש־עטנישער צעמענטירטקייט. וואָרום גאָרניט ווי ביי אַנדערע גרופעס האָבן זיך די יידישע אינסטיטוציעס אַנטוויקלט. ביי די אַנדערע האָט מען זיי לכתחילה געגרינדעט ווי שמאָלע דענאָמינאַציאָנעל־עטנישע שטיץ־פונקטן און שפעטער זיינען זיי געוואָרן ברייטע רעליגיעזע פאָזיציעס; די יידישע אינסטיטוציעס האָט מען געגרינדעט מחמת רעליגיעזע מאָטיוון, הגם דרויסן פון דער סינאַגאָגע, און זיי זיינען געוואָרן פעסטונגען פון יידישער עטנישקייט. צו די פאָזיטיווע פאַקטאָרן וואָס האָבן דערביי געשפילט אַ ראָלע איז אויך צוגעקומען אַ צאָל נעגאַטיווע מאָמענטן, אין וועלכע מיר דאַרפן אַריינקוקן איידער מיר גייען ווייטער.

16.

יידן האָבן מיט אַ שנעלערן טראַט ווי אַנדערע, האָבן מיר קאָנסטאַטירט, געקלעטערט אויף דעם סאָציאַלן לייטער. אָבער וואָס העכער זיי זיינען געגאַנגען, אַלץ אַ גרעסערן ווידערשטאַנד האָבן זיי באַגעגנט ביז זיי האָבן דערגרייכט אַ שטאַפּל, וואָס העכער פון אים האָבן זיי בשום אופן ניט געקאָנט שטייגן. דער ווייטערדיקער וועג איז פאַר זיי געווען פאַרמאַכט. דאָס הייסט, זיי האָבן גע־קאָנט גיין ווייטער אין רייכקייט, אָבער ניט אין עקאָנאָמישן געוויכט. זיי האָבן ניט געקאָנט גיין ווייטער סאָציאַל. צווישן זיי און דער „אַריסטאָקראַטיע" פון לאַנד איז פאַרבליבן אַ מחיצה, וואָס זיי האָבן קיין מאָל ניט געקאָנט אַרי־בערשפּאַנען. דעריבער געפינען מיר, אַז שנעלער קלעטערן יידן נאָר פון די נידריקע שטאַפּלען צו די מיטעלע, פון די מיטעלע אָן אָבער פאַרלאַנגזאַמט זיך דער גאַנג ביז ער שטעלט זיך אין גאַנצן אָפּ אויף דעם בלאָקירטן שטאַפּל. פריער האָב איך דערמאָנט דעם באַשעפטיקונגס־אינדעקס פון יידן אין יאַנקי סיטי און אָנגעוויזן, אַז אין די ערשטע צוואַנציק יאָר האָט זיך דער אינדעקס געהויבן אויף 22 פּונקטן, וואָס די אירלענדער האָט עס גענומען צוויי מאָל אַזוי לאַנג. אָבער דאָס דאָזיקע שנעלע באַוועגן זיך מצד יידן מערקט זיך נאָר ווען מען נעמט די ערשטע דריי און פערציק יאָר — 1850 ביז 1893 — פון דער אירלענדישער איינוואוינערשאַפט אין יאַנקי סיטי און מען פאַרגלייכט זי מיט די ערשטע צוואַנציק יאָר — פון 1913 ביז 1933 — פון יידישער איינ־וואוינערשאַפט. גייט מען אָבער אַוועק פון די ערשטע יאָרן באַקומט זי שוין גאָר אַן אַנדער בילד. אירלענדער האָבן אין 1913, ווען עס אַנטשטייט אַ יידישער ישוב אין יאַנקי סיטי, געהאַט אַן אינדעקס פון 2.14; יידן האָבן דאַן אָנגעהייבן מיט 3.10. צוואַנציק יאָר שפּעטער איז דער יידישער אינדעקס אַרויפגעגאַנגען ביז 3.32 און דער אירלענדישער — ביז 2.52. דאָס הייסט, אַז אין משך פון אָט די צוואַנציק יאָר האָבן די אירלענדער פּראָגרעסירט בנוגע זייער באַשעפטי־קונגס־סטאַטוס באַלד צוויי מאָל אַזוי שנעל ווי יידן [1]. די פאָרשערס פון יאַנקי סיטי מיינען, אַז דאָס נעמט זיך פון דעם, וואָס אַ העכערע פּראָפּאָרציע יידן האָט פאַרלאָזט די שטאָט ווי אַנדערע. אַ מאָס אמת איז אין דעם מסתמא פאַראַן, אָבער דער גאַנצער אמת ליגט אין דעם, וואָס איך האָב נאָר וואָס אַרויסגעבראַכט: יידן באַוועגן זיך מיט אַ שנעלערן טעמפּאָ פון אונטן צום מיטן, אָבער מיט אַ לאַנגזאַמערן טעמפּאָ ווי אַנדערע — פון דעם מיטן צום אויבן.

פאַר יידן, צי זיי זיינען גלויביקע אָדער ניט, צו וואָסער רעליגיעזער ריכ־טונג זיי זאָלן ניט געהערן און ווי רייך זיי זאָלן ניט זיין, זיינען באַשטימטע עקאָנאָמישע געביטן אַבסאָלוט פאַרמאַכט. בדרך כלל קאָן מען פעסטשטעלן

אַזאַ פּרינציפּ: וואָס מערער פֿינאַנציעלע און פּאָליטישע מאַכט אַן עקאָנאָמישער געביט פּאַרטרעט, אַלץ ווייניקער ייִדן וועט מען אין אים געפֿינען. אָט האָבן ייִדן מיטגעבראַכט אַ זייער רייכע דערפֿאַרונג אין באַנק־ענינים און זיי האָבן אַמאָל אויף אָט דעם געביט אויך געשפּילט אַן אָנגעזעענע ראָלע, הגם קיין מאָל ניט קיין ערשט־ראַנגיקע, אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. אָבער דאָס איז געווען דאַן, ווען די באַנקען זיינען געווען קליינע און אומאָפּהענגיקע; ווען אָבער עס האָט זיך אָנגעהייבן אין לאַנד די אומגעהייערע קאָנצענטראַציע פֿון פֿינאַנץ־קאַפּיטאַל, האָט זיך אויך אָנגעהייבן אַן אַרויסשטויסונג פֿון ייִדן פֿון די באַנקען. אין 1936 האָט די שטודיע פֿון דעם זשורנאַל „פֿאָרטשון" געפֿונען ניט מער ווי 30 ייִדן צווישן 420 דירעקטאָרן פֿון די 19 באַנקען וואָס האָבן אין 1933 געהערט צו דעם קלירינג־הויז (די פֿאַרבינד־צענטראַלע פֿון די גאָר גרויסע באַנקען אין ניו יאָרק). פֿון זיי איז אַ העלפֿט געווען אין צוויי באַנקען, וואָס ייִדן האָבן אין זיי געהאַט אַ גרעסערע אינוועסטיציע, און די אַנדערע פֿופֿצן ייִדישע דירעקטאָרן זיינען געווען צעוואָרפֿן צווישן גאַנצע 17 באַנקען [2]. זינט דאַן איז די צאָל ייִדן אין דער פֿירערשאַפֿט פֿון די באַנקען געוואָרן נאָך קלענער. אויב דאָס איז דער פֿאַל אין ניו יאָרק, איז שוין ניט שווער זיך צו משער זיין וואָס די לאַגע איז אין דער פּראָווינץ.

מיר האָבן געזען ווי הויך עס איז דער פּראָצענט פֿון ייִדישע באַשעפֿטיקטע אין האַנדל. ווען מען רעדט אָבער פֿון האַנדל אין אַלגעמיין, באַקומט מען אַ פֿאַלש בילד פֿון דער ייִדישער ראָלע אויף אָט דעם געביט דערפֿאַר, ווייל האַנדל שליסט איין אי מייסיס אָדער גימבלס דעפּאַרטמענט סטאָרס אי אַ סאָדע־וואַ־סער קרעמל אויף דעם ראָג־גאַס. וואָס עס איז יאָ כאַראַקטעריסטיש איז דער פֿאַקט, אַז בלויז 5 פּראָצענט פֿון די קייט־קראָמען (טשיין סטאָרס) שטייט אין אין ייִדישע הענט.

וואָס איז שייך צו אינדוסטריע, זאָגט וועגן דעם „פֿאָרטשון":

> אויב ייִדן האָבן אַ סובאָרדינירטן פּלאַץ אין פֿינאַנץ, וואָס מען זאָגט אָפֿט אַז זיי קאָנטראָלירן עס כלומרשט, האָבן זיי נאָך אַ ווייניקער־אָנגעזעענעם פּלאַץ אין דער שווערער אינדוסטריע [3].

דאָ קאָן מען קאָנסטאַטירן, אַז אין די אינדוסטריעס וואָס קאָנטראָלירן דעם טעכנישן לעבן פֿון לאַנד זיינען ייִדן אין גאַנצן ניטאָ (אויסער ווי דעהלאזע אַק־ציע־אייגנטימערס). מען געפֿינט זיי אַ ביסל מער אין דער לייכטער אינדוסטריע, ספּעציעל אין יענע צווייגן אירע, וואו, ווי „פֿאָרטשון" כאַראַקטעריזירט דאָס, „פֿאַבריקאַנט און סוחר באַגעגענען זיך" [4]. דעם סך הכל האָבן מיר אין די ווייטערדיקע ווערטער פֿון איתמר עלענבאָגען:

> עס איז מערקווירדיק, ווי קנאַפּ עס איז דער יידישער אַנטייל אין דער קאָלאָסאַלער אַנטוויקלונג פון פינאַנץ, קאָמערץ און אינדוסטריע. אין אַט די געביטן, וואָס זיינען אַנדערש־וואו באַטראַכט געוואָרן פאַר די ספּעציעלע ספערן פון דעם ייד, האָבן יידן אין די פאַראייניקטע שטאַטן קיין מאָל ניט דערגרייכט די ערשטע רייען [5].

די דערשיינונג איז ניט אַזוי מערקווירדיק, אויב מען נעמט אין אַכט, אַז נאָך דעם, ווי זיי דערגרייכן די הויך, וואָס זיי קאָנען בכלל דערגרייכן, באַגעגענען יידן אין די פאַרזוכן צו גיין ווייטער אַ ווידערשטאַנד, וואָס זיי קאָנען בשום אופן ניט גובר זיין. וואָרום זיי שטויסן זיך דאָ ניט אָן אויף געוויינלעכער געשעפטס־קאָנקורענץ, וואו דער פעאיקערער אָדער באַזיצער פון בעסערע טעכנישע און גייסטיקע כלי זיין קומט אַרויס דער געווינער. זיי האָבן דאָ צו טאָן מיט דיסקרימינאַציעס, וואָס נעמען זיך פון דעם, וואָס יידן זיינען אַ מינדערהייט אין לאַנד. און ווייל זיי וויכן אַזוי שטאַרק אָפּ פון דעם סטאַנדאַרטיזירטן סטערעאָטיפּ פון אַן אַמעריקאַנער, וואָס די טיראַניי פון דער מערהייט האָט געשאַפן אין דער אַמעריקאַנער פאָלקס־פאָרשטעלונג, איז עס אַזוי גרינג אַנטקעגן זיי אַרויסצורופן דעם אומצוטרוי וואָס דאָס לאַנד ווייזט געוויינטלעך אַרויס צו דעם אַנדערשדיקן, ווי מיר האָבן עס געזען אין דער ערשטער טייל. אויף אַזאַ אופן פלעכט זיך געשעפטלעכע קאָנקורענץ דורך מיט רעליגיעזע, ראַסן און נאַציאָנאַלע פאָראורטיילן. עס מאַכט ניט אויס, ווי לאַנג אַ יידישע משפחה איז אין לאַנד — פאַר די, וואָס ווערן באַהערשט פון אָט די פאָראורטיילן, זיינען אירע מיטגלידער סיי ווי סיי אַ „פרעמדע”, בעת אין שייכות צו אַנדערע גרופּעס ווערט דער באַגריף „פרעמדער” אָנגעווענדט נאָר אויף אימיגראַנטן, אָבער ניט אויף זייערע קינדער און קינדס־קינדער. שרייבט סטאָנקוויסט:

> זייער [די יידנס] הינטערגרונט פון אורבאַנישער דערפאַרונג, זייער אינטענסיווע גרופּע־באַוואוסטזיניקייט און זייערע אַנטוויקלטע אָרגאַניזאַציעס דערמעגלעכן זיי צו מאַכן שנעלן פּראָגרעס אין דער צופּאַסונג צו אַמעריקאַנער באַדינגונגען. אויף אַזאַ אופן שטעלן זיי אַרויס אַ שאַרפע קאָנקורענץ צו די עלטערע איינוואוינער און רופן אַרויס זייער שנאה [6].

די שנאה און די פאָראורטיילן נעמען זיך ניט פון די עקאָנאָמישע פונקציעס וואָס יידן פילן אויס אין די פאַראייניקטע שטאַטן — און אַלע אַנדערע לענדער, — נאָר פון דעם פאַקט, וואָס יידן פילן זיי אויס. די זעלביקע פונקציעס, וואָס ווערן פאַררעכנט פאַר רעספּעקטאַבעלער עקאָנאָמישער טעטיקייט ווען אַנדערע באַשעפטיקן זיך מיט זיי, באַקומען עפּעס אַ דראָענדיקן כאַראַקטער, ווען יידן פאַרנעמען זיך מיט זיי. מעטאָדן, וואָס אַנדערע ווענדן אָן אין געשעפט, ווערן עפּעס פאַרשווערונגען ווען יידן באַנוצן זיך מיט זיי. „קיין זאַך איז ניט

אַזוי דערפאָלגרייך ווי דערפאָלג" — איז איינער פון די מאָטאָס פון דעם אַמערי־קאַנער שטייגער־לעבן; און אַ דערפאָלגרייכער סוחר, אויב ער איז ניט קיין ייִד, רופט אַרויס צו זיך ניט נאָר דרך ארץ, נאָר אויך באַוואונדערונג — ספּעציעל אַזאַ וואָס האָט אָנגעהייבן מיט גאָר ניט און האָט זיך אויפגעהויבן אַ דאַנק זיינע אייגענע פעאיקייטן. וואָס עס מיינט אין אַמעריקע דערפאָלג, קאָן מען זען פון איר „סוקסעס"־ליטעראַטור, וואָס איז די גרעסטע אין דער וועלט. עס איז ניטאָ קיין איין ראָמאַן אָדער פילם אין דער דאָזיקער ליטעראַטור, וואָס זאָל דעם דערפאָלג פון דעם העלד מאָלן אין טערמינען פון בלייבן אַ שווערער פאַבריק־אַרבעטער אָדער קליינער פאַרמער. שטענדיק איז דאָס די געשיכטע פון אַן אָרעמען ייִנגל פון אַ קליין־שטעטל אָדער פאַרם, וואָס איז איינער אַליין אַרויס אויף דער ברייטער וועלט, זיך אָנגעשטויסן אויף אומגעהייערע שטרויכלונגען, באַגעגנט האַרץ־ברעכנדיקע שוועריקייטן, אָבער האָט זיי אַלע גובר געווען. ער געפינט צום סוף זיין שכר פאַר זיין ערלעכקייט, מוטיקייט, אונטערנעמערישער געוואַגטקייט און שווערער פּראַצע אין דעם, וואָס ער ווערט אַ גרויסער סוחר, באַנקיר, אינדוסטריאַליסט אָדער פּראָפעסיאָנאַל. גראַד דאָס, וואָס איינער האָט זיך געקאָנט אַרויסהויבן פון דלות און דערשלאָגנקייט צו רייכקייט און כבוד — גראַד דאָס געווינט פאַר אים דעם אַפּלאָז פון די מאַסן אפילו דאַן, ווען ער באַנוצט זיך ניט אַלע מאָל מיט זויבערע מעטאָדן. אין דער פּסיכיק פון דעם דורכשניטלעכן אַמעריקאַנער מענטשן זיינען אַנטשלאָסנ־קייט, איניציאַטיוו, אַגרעסיווקייט, די פעאיקייט אויסצונוצן געלעגנהייטן, דאָס איבערכיטרעווען קאָנקורענטן — מידות טובות וואָס טראָגן אין זיך זייער אייגענע באַלוינונג. די מידות טובות פאַרוואַנדלען זיך אָבער אין מידות רעות ווען עס קומט צו ייִדן: דאָס, וואָס רופט אַרויס אַפּלאָז צו אַ ניט־ייִדן, רופט אַרויס פאָראורטיילן צו ייִדן. ריכטיק כאַראַקטעריזירט די דאָזיקע טאָפּעלע באַציאונג ריימאָנד קענעדי:

דער „סעלף־מייד מען" און דער פּרעזידענט וואָס איז געקומען צו דעם ווייסן הויז פון דער הילצערנער כאַטע זיינען די טיפּישע העלדן פון אונדזער נאַציאָנאַלן פאָלקלאָר. מיר אידעאַליזירן אונדזער געזעלשאַפט, וואָס איז אָפן פאַר אַלע קלאַסן, — אָבער נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל אונדזערע קאַסטע־ליניעס דער־לויבן. דער דערפאָלג פון אַ ייִדן אין געשעפט אָדער אין די פּראָפעסיעס ווערט אין אַלגעמיין ניט געלויבט; קאַפּויער, עס ווערט באַטראַכט ווי אַ געפאַר. מען זאָגט ניט וועגן זיי, אַז זיי האָבן פון דעם באַקלייד־געשעפט אָדער פילם־אינדוסט־ריע „געמאַכט אַ דערפאָלג", נאָר אַז זיי האָבן „פאַרכאַפּט קאָנטראָל" איבער די דאָזיקע [7].

די פולע קאָנסעקווענצן פון די עקאָנאָמישע באַגרעניצונגען וואָס ייִדן האָבן אין אַמעריקע געפונען וועלן פאַר אונדז אַרויפשווימען, ווען מיר וועלן האָבן

פֿאַר זיך אַ בילד פֿון דעם גאַנצן יידישן ישוב אין לאַנד, דאָ איז די רעד נאָך אַלץ וועגן זיין פֿאַרמעגלעכער טייל, וואָס מיר באַצייכענען זי מיט דעם אַלגע־מיינעם אויסדרוק: „דייטשע יידן". פֿון דעם עטנישן שטאַנדפּונקט זיינען די שווערסטע שטערונגען, וואָס אַט דער עלעמענט האָט געדאַרפֿט אַריבערגיין — און ניט געקאָנט — געווען סאָציאַלע.

די מחברים פֿון דעם באַריכט פֿון דער אונטערזוכונג וועגן די באַציאונגען צווישן די פֿאַרשיידענע רעליגיעזע גרופּעס אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, וואָס איז, ווי איך האָב דערמאָנט אין אַ פֿריערדיקן קאַפּיטל, דורכגעפֿירט געוואָרן דורך דעם אינסטיטוט פֿאַר רעליגיעזער און סאָציאַלער פֿאָרשונג, האָבן געפֿונען, אַז די באַציאונג מצד ניט־יידן צו רעפֿאָרמירטע יידן איז אַ פֿריינטלעכערע ווי צו אָרטאָדאָקסישע. זיי שרייבן: „דאָרט, וואו רעפֿאָרם־יידישקייט איז געווען פֿאַר־גלייכמעסיק שטאַרק, אין פֿאַרהעלטניש צו אָרטאָדאָקסישער יידישקייט, האָט די אַנטיפּאַטיע פֿון גויים צו יידן געשיינט צו זיין קענטיק מאָדיפֿיצירט" [6]).

דאָ איז דער וואָגן געשטעלט פֿאַר דעם פֿערד. די מאָדיפֿיקאַציע שטאַמט ניט פֿון מאָדערנקייט אין די גלויבנס־פֿאָרמען, נאָר פֿון דעם פֿאַקט, אַז דאָרט וואו רעפֿאָרמיזם איז שטאַרקער פֿון דער אָרטאָדאָקסיע, זיינען די יידן מער־פֿאַרמעגלעכע, לענגער אין לאַנד, געפֿינען זיך אויף אַ העכערן בילדונג־ניוואָ און זיינען אַסך ענלעכער צו דער אַרומיקער באַפֿעלקערונג אין זייער קליידונג און פֿאַרוויילונגס־פֿאָרמען. וואָסער יידישע שיכט עס וואָלט זיך ניט געפֿונען אין אַט אַזאַ לאַגע, וואָלט די באַציאונג צו איר פֿון ניט־יידן געווען די זעלביקע. זיכער זוכן רעפֿאָרמירטע יידן, מער ווי אָרטאָ־דאָקסישע, קענטשאַפֿט מיט זייערע קריסטלעכע שכנים, אָבער אונדז אינ־טערעסירט דאָ אויסצוגעפֿינען, צי די קריסטלעכע שכנים ווייזן אַרויס אַ ווילִיקייט סאָציאַל אויפֿצונעמען יידן אויף דעם באָדן פֿון גלייכקייט. אַלע אָביעקטיווע און סוביעקטיווע סימנים ווייזן, אַז אין גרויסן גאַנצן איז דער ענטפֿער: ניין. ניין איז אויך דער ענטפֿער אויף דער פֿראַגע, צי די פֿאָר־אורטיילן קעגן יידן און די טענדעצן זיי צוצושרייבן פֿאַרכאַפּערישע כוונות, באַציִען זיך בלויז אויף אימיגראַנטן און יידן פֿון אַ באַשטימטן רעליגיעזן שטיי־גער. פֿאַרקערט. פֿאַראַן פֿאָראורטיילן — ספּעציעל פֿון אַן עקאָנאָמיש־סאָ־ציאַלן כאַראַקטער, — וואָס שטייגן אין דירעקטער פּראָפּאָרציע צו דעם דער־פֿאָלג, וואָס יידן, אַנווענדנדיק אויסגעפּרואווטע אַמעריקאַנער מעטאָדן, האָבן דאָ אין זייער צופּאַסן זיך צום לאַנד. אַזוי, למשל, וואַקסט די צאָל מענטשן וואָס גלייבן, אַז יידן האָבן צופֿיל עקאָנאָמישע און פּאָליטישע מאַכט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. פֿאַרשיידענע אויספֿאָרשונגען באַשטעטיקן אָט דעם

וואוקס. די לעצטע אויספאָרשונג, דורכגעפירט דורך דעם זשורנאַל „פאָרטשון" אונטער דער אויפזיכט פון עלמאָ ראָפּער, גיט אָט וואָסער רעזולטאַט:

36 פּראָצענט פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג האַלט, אַז יידן האָבן צופיל עקאָנאָמישע מאַכט אין לאַנד. בלויז 2 פּראָצענט האַלט, אַז פּראָטעס־טאַנטן האָבן צופיל מאַכט און בלויז 12 פּראָצענט — אַז קאַטאָליקן האָבן צופיל עקאָנאָמישע מאַכט. עס איז די מיינונג פון 21 פּראָצענט, אַז יידן האָבן צופיל פּאָליטישע מאַכט — אַנטקעגן 4 פּראָצענט וואָס מיינט, אַז פּראָטעסט־אַנטן און 15 פּראָצענט וואָס מיינט, אַז קאַטאָליקן האָבן צופיל פּאָליטישע מאַכט.

פון דער אַנדערער זייט, ווייזט די זעלביקע אויספאָרשונג, אַז אין די ענטפערס אויף דער פראַגע: די לאַגע פון וואָסער גרופּע וואָלט געדאַרפט זיין בעסער אין לאַנד? — איז דאָ אַ קנאַפּער אונטערשייד צווישן יידן און ניט־יידן. אַזוי האַלט 7 פּראָצענט, אַז די אַמעריקאַנער קאַטאָליקן פאַרדינען אַ בעסערע מערכה, 8 פּראָצענט האַלט אַזוי אין שייכות צו די פּראָטעסטאַנטן און אַרום 10 פּראָצענט אין שייכות צו יידן [9].

איך בין ניט איבערצייגט, אַז די ציפערן גיבן טאַקע אַ גענוי בילד פון די שטימונגען וואָס הערשן אין לאַנד אין באַציאונג צו די פאַרשיידענע רע־ליגיעזע טיילן פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג. הגם עלמאָ ראָפּער האָט זיך באַנוצט מיט די אַנטוויקלטסטע מעטאָדן אין זיין פאָרשונג. אָבער דאָס גייט אונדז איצט ווייניקער אָן, ווי דער פאַקט, אַז די צאָל פון די, וואָס טראַכטן וועגן יידן אין די פאַראייניקטע שטאַטן ווי וועגן אַ גרופּע וואָס האָט מער עקאָנאָמישע מאַכט ווי סע קומט איר, הויבט זיך. ווי ווייניק באַרעכטי־קונג אַזאַ טראַכטן האָט — האָבן מיר געזען. פאָראורטיילן קעגן יידן האָבן זיך קיין מאָל ניט געשטיצט אויף פאַקטן, נאָר אויף איינרעדענישן. מען דאַרף אָבער צוגעבן, אַז דער אייגנאַרטיקער אויסזען פון דער יידישער עקאָ־נאָמישער סטרוקטור מאַכט עס גרינגער די דאָזיקע איינרעדעניש איינצוהאַלטן און פאַרשפּרייטן. די אייגנאַרטיקייט האָבן מיר געזען, איז טאַקע מער אין גראַד ווי אין תוך, סיי ווי סיי פאַרלייכטערט זי אָבער די אַרבעט פון די וואָס שפּילן אויף די אַנטי־יידישע פאָראורטיילן. „וואָס איז מערקווירדיק אין שייכות צו די יידן אין אַמעריקע" — זאָגן די רעדאַקטאָרן פון „פאָרטשון", „איז ניט זייער אינדוסטריעלער כח, נאָר זייער מאָדנע אינדוסטריעלע פאַר־טיילונג, זייער טענדענץ זיך אַריינצוקוועטשן אין באַשטימטע קעסטעלעך פון דעם שאַכבערעט" [10]. אָט די טענדענץ פירט צו דעם, „אַז הגם זיי זיינען זייער ווייט... פון צו מאָנאָפּאָליזירן די אַמעריקאַנער אינדוסטריע, האָבן זיי פונדעסטוועגן געמאַכט נישקשהדיקן פּראָגרעס אין דער ריכטונג פון מאָ־

באַפּאָליזירן יענע צווייגן פון דער אינדוסטריע, אין וועלכע זיי האָבן זיך עטאַבלירט״ [11]).

דער ענין איז גאָר ניט אַזוי מערקווירדיק אויב מען דערמאָנט זיך, אַז יידן מוזן זיך האַלטן אַריינגעפּרעסט אין אַ באַשטימטן עקאָנאָמישן קרייז, וועלכן דער דרוק פון דרויסן לאָזט זיי ניט דורכברעכן. אויב עס איז דאָ עפּעס מערקווירדיקס אין אָט דער דערשיינונג, ליגט עס אין דער גוואַלטיקער דיספּראָפּאָרציע וואָס עס הערשט צווישן דעם עקאָנאָמישן מצב פון יידן און זייער סאָציאַלן פּרעסטיזש.

.17

פאַר אַלע עטנישע גרופּעס זיינען, ווי מיר האָבן געזען די סאָציאַלע באַריערן די שווערסטע צו באַזייטיקן — פאַר יידן איז דאָס ציימנווייז אין גאַנצן אוממעגלעך. יאַנקי סיטי גיט אונדז אַן אינטערעסאַנטן אַריינבליק אין אָט דער דערשיינונג. די פאָרשערס האָבן איר באַפעלקערונג איינגעטיילט אין זעקס קלאַסן: 1) אויבערשטע העכסטע; 2) אונטערשטע העכסטע; 3) אויבערשטע מיטעלע; 4) אונטערשטע מיטעלע; 5) אויבערשטע נידריקע; 6) אונטערשטע נידריקע. פינאַנציעלע הכנסה שפּילט, נאַטירלעך, אַן אָנגעזעענע ראָלע ביים באַשטימען קלאַס־צוגעהעריקייט, אָבער בשום אופן ניט די איינציקע און אָפּט אפילו ניט די וויכטיקסטע ראָלע. אין די אונטערשטע גרופּירונגען זיינען אַמאָל דאָ גרעסערע פאַרדינערס ווי אין די אויבערשטע, למשל: ווי אַ גרופּע, האָבן די אונטערשטע העכסטע אַ גרעסערע הכנסה פּער פּערזאָן ווי די אויבערשטע העכסטע. די אַנטשפּרעכנדיקע ציפערן זיינען: $2.652.61 אַ פּערזאָן ביי די אונטערשטע העכסטע, $2.133.61 אַ פּערזאָן ביי די אויבערשטע העכסטע [1]). ווען מען באַטראַכט דעם עטנישן באַשטאַנד פון די 6 קלאַסן, זעט מען, אַז וואָס העכער דער קלאַס — אַלץ קלענער איז אין אים דער פּראָצענט עטניקערס. קלאַס איינס איז הונדערט פּראָצענט יאַנקיש; קלאַס צוויי — 94 פּראָצענט; קלאַס דריי — 81.2 פּראָצענט; קלאַס פיר — 58.2 פּראָצענט. אירלענדער, וואָס לעבן שוין הונדערט יאָר אין יאַנקי סיטי, האָבן קוים געקאָנט דערגיין ביז 6 פּראָצענט פון די אונטערשטע העכסטע. איז שוין קיין וואונדער ניט אַז מען געפינט ניט יידן, וואָס, ווי מיר האָבן געזען, האָבן זיי דעם העכסטן באַשעפטיקונס־אינדעקס אין יאַנקי סיטי, ניט אין ערשטן קלאַס און ניט אין דעם צווייטן און בלויז אין אַ נישטיקער צאָל — אין קלאַס דריי. זיי זיינען קאָנצענטרירט אויף 52 פּראָצענט אין קלאַס פיר פון די אונטערשטע מיטעלע און אויף קאַרגע 40 פּראָצענט אין קלאַס פינף פון די אויבערשטע נידריקע [2]).

די לאַגע אין יאַנקי סיטי איז כאַראַקטעריסטיש פאַרן גאַנצן לאַנד. ביים אַריבערשפּרייזן די סאָציאַלע ליניע, וואָס טיילט אָפּ מינאָריטעט גרופּעס פון די העכערע קלאַסן פון דער מערהייט, זאָגט פּראָפעסאָר דאָנאַלד יאַנג, באַגעגענען אייראָפּעאישע אימיגראַנטן ניט קיין גרעסערע שוועריקייטן, ווי עס באַגעגנט אין פאַל פון קלאַסן־איבערגאַנג אַ „נאַטיווער פאַרם־בחור פון פּיאָנערישן אָפּשטאַם, וואָס מאַכט גוט". אַנדערש איז דאָס מיט דעם יידן: ער „האָט געדאַרפט באַשאַפן זיינע אייגענע סאָציאַלע קלאַסן, הגם אַסך [יידישע] יחידים פאַרקערן פריי מיט גויים פון אַלע שיכטן" [3]. אפילו אָט דער פאַרקער צווישן יחידים איז אין דער אמתן אַ פרייער כל זמן ער ווערט געהאַלטן אויף אַן אינדיווידועלער פלאַך אָדער ער דרייט זיך אַרום אָרגאַניזאַציעס פון אַ געמישטן כאַראַקטער; ער שטעלט זיך אָבער אָפּ ביי די טירן פון די עקסקלוזיווע אינסטיטוציעס וואָס בלייבן אויף שטענדיק פאַרמאַכט פאַר יידן. אַזוי איז דאָס געווען אין די קאָלאָניאַלע צייטן. אַניטאַ ליבמאַן לעבעסאָן שרייבט וועגן די ערשטע יידן אין ניו יאָרק: סאָציאַל זיינען יידן געווען „אַן עלעמענט וואָס איז געווען אָפּגעזונדערט פון זייערע קריסטלעכע שכנים" [4]. אַזוי איז דאָס היינט, ווען יידן, ווי פּ. א. בושי קאָנסטאַטירט, „חברן זיך ווייניק מיט אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן דער עיקר דערפאַר, ווייל אַזוי ווילן די אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן" [5].

ווי עס איז געווען צו דערוואַרטן, האָבן יידן שנעל איבערגענומען די פאַרוויילונגס־פאָרמען פון דער מערהייט, אָבער אַנשטאָט צו האָבן אַ דעצענטרירנדיקע אויסווירקונג, האָט דאָס גאָר געשאַפן אַ נייעם פאַקטאָר פון עטנישער אָפּגעגרעניצטקייט. וואָרום דוקא די פאַרמעגלעכע יידן, וואָס האָבן זיך געקאָנט דערלויבן עקאָנאָמיש אַריינצוטרעטן אין די קלובן און רעקרעאַציע־צענטערן פון דער „אַריסטאָקראַטיע", האָבן אויסגעפונען, אַז פאַר יידן זיינען די דאָזיקע אינסטיטוציעס געשלאָסן און לגבי זיי עקזיסטירט ניט דער נאָרמאַלער איינטריט־סטאַנדאַרט. זיי האָבן דעריבער געמוזט גרינדן פּאַראַלעלע אינסטיטוציעס מיט אַן אויסשליסלעך־יידישער מיטגלידערשאַפט. דאָס איז מסתמא געווען די אורזאַך, פאַרוואָס די יידן פון ניו פּאָרט האָבן נאָך אין 1761 אָרגאַניזירט דעם אויבן־דערמאָנטן קלוב פאַר פאַרוויילונגס־צוועקן. דאָס איז זיכער געווען די סיבה, פאַרוואָס די דייטשע יידן האָבן געמוזט גרינדן אייגענע גאָלף, יאַכט און „קאָונטרי" קלובן, אייגענע ספּאָרט און אַמוזיר־אַנשטאַלטן. ווען רייכע יידן האָבן געוואָלט איינשטיין אין אַ בעסערן האָטעל אָדער פאַרברענגען זייער וואַקאַציע אין אַ בעסערן רעזאָרט, האָבן זיי זיך דערוואוסט, אַז דער ענין איז גאָר ניט אַזוי פשוט. דזשיימס זעליגמאַן האָט אין 1876 שוין אי געהערט צו די רייכסטע מענטשן אין לאַנד אי געהאַט ווייניק

פֿאַרבינדונג מיט יידיש לעבן, אָבער אין גראַנד האָטעל אין סאַראַטאָגאַ ספּרינגס האָט מען אים סיי ווי סיי ניט אַריינגעלאָזט נאָך דערפֿאַר, ווייל ער איז געווען אַ ייד. אָבער אויב דאָס האָט צו יענער צייט אַרויסגערופֿן אַ שטורם פֿון פּראָטעסט, איז דאָס שפּעטער געוואָרן אַזאַ נאַטירלעכע זאַך, אַז מען האָט זיך אפילו אויפֿגעהערט אומצוקוקן אויף דעם. עס וועט זיין כדאי אין אָט דער פֿאַרבינדונג נאָך אַמאָל צו ציטירן יאַנגן:

> וואַרשיינלעך איז קיין אַנדער ווייסע מינדערהייט־גרופּע [אויסער יידן], וואָס האָט אַ גענוגנדיקן געלטלעכן און קולטורעלן גלאַנץ זיך אַריינצופּאַסן אין די אָנגענומענע סטאַנדאַרטן פֿון וואַקאַציע־לעבן, ניט אַזוי גרינטלעך אויסגעשלאָסן פֿון דעם געוויינלעכן זומער־רעזאָרט [6]).

ווען די לינדס זיינען צום ערשטן מאָל געקומען אין מידלטאַון אין די צוואַנציקער פֿון דעם היינטיקן יאָרהונדערט, האָבן זיי געפֿונען, אַז „יידישע סוחרים פֿאַרקערן פֿריי מיט אַנדערע געשעפֿטסלייט אין די קלענערע געזעלשאַפֿטלעכע קלובן, אָבער עס זיינען ניטאָ קיין יידן אין ראָטאַרי. מען אַקצעפּטירט יידן געזעלשאַפֿטלעך מיט פּונקט גענוג רעזערוואַציעס זיי צו געבן צו פֿאַרשטיין אַז אין גאַנצן „געהערן" זיי ניט" [7]). ווען די לינדס זיינען אַהין געקומען צום צווייטן מאָל — זיבן יאָר שפּעטער, — איז די לאַגע געווען אין אַסך פּרטים ערגער. דער דורכשניטלעכער מידלטאַונער האָט געהאַלטן, אַז „אינדיווידועלע יידן קאָנען אפשר זיין „אָל רייט", אָבער ווי אַ ראַסע איז בעסער ווען מען מישט זיך מיט זיי ניט צופֿיל" [8]). דאָס איז די שטימונג, וואָס די פֿאָרשערס פֿון יאַנקי סיטי האָבן געפֿונען אין יענער שטאָט. אַן ענלעכע לאַגע האָט לענאַרד בלום געפֿונען אין בונאַ, וואָס איז דער פּסעוודאָניִם פֿאַר אַ שטאָט ערגעץ אין דעם „אַמעריקאַנער אינדוסטריעלן מיטל־מערב". בונאַ האָט אַ יידישן ישוב פֿון אַרום 5,000 נפֿשות, אַרום צוויי פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג אין שטאָט [9]). די זעלביקע דערשיינונג פֿון יידישער סאָציאַלער סעגרעגאַציע האָבן פֿאָרשערס געפֿונען אומעטום. די סעגרעגאַציע איז צום טייל אַ געצוואונגענע, צום טייל אַ פֿרייוויליקע.

דערפֿאַר איז שוין גאָר ניטאָ פֿרייוויליקס אין דער רעזידענצאַלער סעגרעגאַציע פֿון אַ טייל רייכע יידן. זיי וואָלטן גליילעך, ווי מיר וועלן זען אין דעם ווייטערדיקן קאַפּיטל, זיך ניט אָפּגעטיילט, אָבער זיי קאָנען זיך ניט העלפֿן, ווייל ניט פֿון זיי איז דאָס אָפּהענגיק. מיט סאָציאַלער סעגרעגאַציע דערקלערט זיך אין אַ גרויסער מאָס פֿאַרוואָס דער פּראָצענט געמישטע חתונות איז פּראָפּאָרציאָנעל אַזוי קליין צווישן רייכע יידן בעת ביי מענטשן פֿון דעם זעלביקן עקאָנאָמישן שטאַנד ביי אַנדערע עטנישע גרופּעס איז דער

פראָצענט זייער הויך. עס איז זייער פשוט: ביי אַנדערע איז אַ יחותדיקער שידוך מיט אַ מיטגליד פון דער „אַריסטאָקראַטיע” אָדער פון אַ גרופּע וואָס איז נאָנט צו איר אַן אַריינטריט־קאַרט צו אַ העכערער סאָציאַלער ספערע; ווען די געמישטע חתונה איז מיט אַ יידן — געשעט דאָס פאַרקערטע. דער ייד וואָס האָט חתונה מיט דעם יחותדיקן ניט־ייד געווינט מיט דעם ניט אין סאָציאַלן סטאַטוס, דערפאַר פאַרלירט פרעסטיזש דער ניט־ייד. אויך וועגן דעם האָט יאַנג עפּעס אינטערעסאַנטס צו זאָגן:

> דער נאָרדיק זעצט פאַר צו האָבן געמישטע חתונות, גאַנץ פריי און אָן סאָציאַלן חרם, מיט אַלע ווייסע גרופּעס אויסער דער יידישער. ווען יידישע און קאָלירטע גרופּעס זיינען פאַרמישט, אָבער מיט דער אויסנאַם פון די אינדיאַנער, ווערט־סטאַזש אָנגעוואָרן דורך דער געמישטער חתונה און די קינדער פון אַזאַ חתונה ווייזט מען צוריק ווי מיטגלידער פון דער מערהייט [10]).

אַ שניידנדיקן ביישפּיל אויף ווי גרויס עס קאָן זיין דער פאַרלוסט פון סאָציאַלן פרעסטיזש ביי אַ ניט־יידן וואָס האָט חתונה מיט אַ יידן, האָט אין 1948 געגעבן אַ פאַסירונג אין וואַשינגטאָן. אין אַן אַריסטאָקראַטישער געגנט אין יענער שטאָט, וואו די איינוואוינער האָבן צווישן זיך געהאַט אַ קאָנטראַקט ניט צו פאַרקויפן אָדער פאַרדינגען זייערע הייזער צו אַ יידן אָדער אַ נעגער, האָט אַ קריסטלעכע פרוי געקויפט אַ הויז. אַזוי שנעל, ווי די שכנים האָבן זיך דערוואוסט, אַז זי האָט אַ יידישן מאַן, האָבן זיי אָנגעהייבן אַ פראָצעס אין געריכט צו צווינגען די משפחה זיך אַרויסצוקלייבן פון דער געגנט. זיי האָבן דעם פראָצעס געמוזט אויפגעבן צוליב דעם פראָטעסט וואָס דאָס האָט אַרויסגערופן, זיי האָבן אָבער פאַרזיכערט, אַז זיי וועלן געפינען אַ וועג ווי אַזוי פטור צו ווערן פון דעם ניט געווינשטן שכן.

אַרום און אַרום שאַפט זיך אַ פאַראַדאָקסישע לאַגע: דוקא די רייכע עלעמענטן, וואָס האָבן געהאַט, מער ווי אַנדערע שיכטן אין דער יידישער באַפעלקערונג, אַן אינטערעס צו פאַרלאָזן זייער עטנישע סביבה, דוקא זיי זיינען געווען די ערשטע צו דערפילן, אַז עס איז דאָ אַ גרעניץ, וואָס קיין ייד קאָן ניט אַריבערטרעטן. זיי זיינען געווען די ערשטע צו בלייבן שטיין אויף דעם פאַרבלאָקאַדירטן טרעפ פון דעם סאָציאַלן לייטער. און דוקא זיי, וואָס האָבן זיך געזען ווי מיטגלידער פון בלויז אַ רעליגיעזער גרופּע אָן אַן עטנישן יסוד און זייער שטאַרק געגלייבט אין דעם רוף: זיי אַ ייד אין דער היים און אַ מענטש אין גאַס, — דוקא זיי האָבן געפונען, אַז אפילו פאַר זיי איז אָפן בלויז די יידן־גאַס. צו די אייגענע סינאַגאָגעס, זיינען צוגעקומען אייגענע געזעלשאַפטלעכע און צדקה־אינסטיטוציעס, אייגענע פאַרוויילונגס־אנשטאַלטן און רעקרעאַציע צענטערן, אייגענע קלובן. דער סאָציאַלער קרייז איז געווען

דער עיקר אַ יידישער. אין רעזאַרט האָט מען זיך געטראָפן מיט נאָך יידן, די היים האָט מען געמוזט האָבן אין אַ יידישער געגנט. ווען מען וויל אָט דאָס אַלץ כאַראַקטעריזירן מיט איין וואָרט, איז דאָס וואָרט — געטאָ.

18.

געטאָס, האָבן מיר געפונען, האָבן געהאַט אַלע עטנישע גרופּעס אין אַמע־ריקע. עס איז אָבער צווישן זיי און דעם יידישן געטאָ געווען איין פונדאַמענ־טאַלער אונטערשייד: זיי זיינען געווען ביי די אַנדערע אַ פאַרבייגייענדיקע דערשיינונג, ביי יידן איז דאָס געטאָ געוואָרן אַ פּערמאַנענטע אינסטיטוציע.

אַנדערע האָבן ערשט דאָ געשאַפן פאַר זיך געטאָס, יידן האָבן געבראַכט דאָס געטאָ מיט זיך. אין משך פון לאַנגע הונדערטער יאָר איז דאָס געטאָ געווען די נענטסטע זאַך צו אַ נאַציאָנאַלער טעריטאָריע, וואָס יידן האָבן פאַרמאָגט. עס זיינען געווען צייטן און לענדער, ווען און וואו די ווענט פון דעם געטאָ זיינען געווען פעסט־געבויטע און שטרענג־באַוואַכטע פון דרויסן; און עס זיינען געווען צייטן און לענדער ווען און וואו די ווענט זיינען געווען אומ־זיכטבאַרע און אומגעשיצטע. אַמעריקע האָט געהערט צו די לעצטע לענדער. די גרעניצן פון דעם געטאָ זיינען דאָ געווען בלויז סימבאָלישע, און טעאָ־רעטיש האָבן יידן פון די גרעניצן לייכט געקאָנט אַרויסטרעטן. פאַרמעל וואָלטן זיי אין דעם דאָזיקן אַרויסטריט געהאַט דעם געזעץ אויף זייער זייט, ספּעציעל דאָן און דאָרט, וואו דאָס געזעץ איז נאָך געווען באַזעלט מיט דעם גייסט פון דער דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט. אָבער יידן האָבן זיך געהאַט צו רעכענען מיט אַ ניט־געשריבענעם — און דערפאַר פיל ווירקזאַ־מערן — געזעץ: דאָס געזעץ פון אייגענע עטנישע באַדערפנישן און אומ־פריינטלעכע סאָציאַלע באַציאונגען. דעם סכום רעליגיעזע פירונגען, געזעל־שאַפטלעכע נויטן און קולטורעלע הצטרכותן, וואָס יידן האָבן שטענדיק גע־מוזט קאָנסערווירן כדי אַנצוהאַלטן אַ קאָלעקטיוו לעבן, האָבן זיי געקאָנט בלויז אין אַן אייגענער סביבה אָפּהיטן. פון דעם האָבן זיך גענומען די פּסי־כישע דראַנגען, וואָס זיינען געווען דער אינערלעכער צעמענט פון די אומ־זיכטבאַרע ווענט. פון דער אַנדערער זייט האָבן יענע יידן, וואָס די פּסיכישע דראַנגען זיינען ביי זיי געווען אָפּגעשוואַכט, אויב ניט אין גאַנצן אויסגעלעבט, שנעל דערפילט, אַז די אומזיכטבאַרע ווענט האַלטן זיך אויך מיט דעם צעמענט פון דרויסנדיקן דרוק. פון דעם איז קלאָר, אַז עס איז פאַלש צו זען אין דעם געטאָ נאָר עפּעס וואָס ווערט אויף יידן אַרויפגעצוואונגען פון דרויסן: עס איז אויך דאָ אַן אינערלעכער יידישער כח וואָס האַלט אים. דר. קעניג

כאַראַקטעריזירט ניט שלעכט אַט דעם צוויייענדיקן אויסזען פון דעם געטאָ, ווען ער שרייבט אין שייכות מיט דעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן אין סטעמפאָרד:

> עס איז, פון איין זייט, דאָ אַ שטאַרקער דראַנג ביי יידן צו פרעזערווירן זייער קולטורעלע ירושה און גרופּע־לעבן, דאָס הייסט צו לעבן אַ לעבן וואָס איז זייער אייגנס, און פון דער אַנדערער זייט איז דאָ אַן אומוויליקייט מצד די גוים זיי אַריינצונעמען אין זייער געזעלשאַפט ווי גלייכע. דעריבער זיינען יידן געווען געצוואונגען צו שאַפן אַזאַ סאָציאַלע סטרוקטור, וואָס זאָל, אַזוי צו זאָגן, באַפרידיקן די נויטן וואָס זיי האָבן אַליין אַרויסגערופן, אַזוי גוט ווי די וואָס זיינען געשאַפן געוואָרן דורך דרויסנדיקע כחות [1]).

ווי אַלע אימיגראַנטן, ווייזן אַרויס אויך יידישע אימיגראַנטן — און ספּעציעל זייערע געבוירטיקע קינדער — אַ טענדענץ זיך אַרויסצוציען פון די געטאָס אַזוי שנעל, ווי זיי קאָנען זיך עקאָנאָמיש דערלויבן אַריינצוקלייבן אין בעסערע געגנטן. אָבער בעת פאַר אַנדערע איז דער געטאָ־עפּיזאָד פאַרענדיקט נאָך דעם ווי זיי קלייבן זיך אַרויס פון דעם אימיגראַנטישן געטאָ — קאָנען יידן בלויז אויסבייטן אַן אַלט געטאָ אויף אַ נייעם: טראַדיציאָנעלע יידן — דערפאַר, ווייל זיי ווילן ניט אַוועקגיין פון אַ יידישער סביבה; אַסימילירטע יידן — דערפאַר, ווייל זיי קאָנען ניט אַוועקגיין.

אָרטאָדאָקסישע יידן מוזן לעבן נאָענט צו אַ שול און אין אַ סביבה וואָס גיט זיי אַ מעגלעכקייט צו באַפרידיקן זייערע רעליגיעזע און רעליגיעז־שטייגערישע הצטרכותן. די אַדרעסן פון דער שארית ישראל שול, זינט זי האָט זיך געגרינדעט מיט באַלד דריי הונדערט יאָר צוריק, גיבן דעם מאַרשרוט פון דעם ערשטן יידישן געטאָ אין ניו יאָרק. דער דאָזיקער מאַרשרוט איז ניט געווען קיין גלייכער און ער האָט געהאַט אַסך אָפּצווייגונגען וואָס האָבן אַנטשפּראָכן די געאָגראַפישע און סאָציאַלע איינאָרדנונג פון דער יידישער באַפעלקערונג אין שטאָט. די לאָקאַציע פון די געטאָס איז די מאַפּע פון דער יידישער קאָנצענטרירטקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

כל זמן עס איז אָנגעגאַנגען אַן אימיגראַציע, זיינען די אַלטע געטאָס קיין מאָל ניט פאַרבליבן ליידיק: פרישע יידישע אימיגראַנטן פון אויסלאַנד האָבן פאַרנומען דעם אָרט פון די אַלטע תושבים וואָס האָבן זיך געצויגן צו נייע געגנטן. אַסך פון די דאָזיקע אַלטע תושבים האָבן בפירוש געוואָלט, ווי מיר האָבן שוין עטלעכע מאָל אונטערגעשטראָכן, אויסמיידן פיזישן און גייסטיקן באַריר מיט די שפּעטער־געקומענע און זיך פאַרקליבן אַזוי ווייט ווי מעגלעך פון די אַלטע געטאָס. היות ווי די לעצטע האָבן זיך תמיד געפונען אין די אָרעמסטע און אָפּגעלאָזנסטע געגנטן, האָבן די וואָס האָבן זיי פאַרלאָזט, גע־

מוזט בויען זייערע היימען אָדער אין געהויבענע אַלטע געגנטן, וואו עס האָבן פריער געוואוינט מער־פּאַרמעגלעכע ניט־יידן, אָדער אין גאַנצן אין נייע געגנטן. אויף אַזאַ אופן האָבן זיך אין די גרעסערע שטעט געשאַפן פּיזישע מחיצות צווישן די פאַרשיידענע יידישע געטאָס אין דער פאָרם פון קלענערע ניט־יידישע געגנטן. די דאָזיקע פּיזישע מחיצות, פאַרשטאַרקט דורך די סאָציאַלע מחיצות פון יחוס און מאַטעריעלן וואוילשטאַנד, האָבן אָפּגעשפיגלט די שיכטונג אין דעם יידישן לעבן.

ווי ווייניק ענלעך די נייע יידישע געגנטן זיינען אין עסטעטישן און גייסטיקן זין געווען צו די אַלטע, האָבן זיי אָבער געהאַט איין געמיינזאַמן שטריך — זיי זיינען פּאַקטיש געווען „גויים־ריין". וואָרום האָבן די מער־פּאַרמעגלעכע יידן זיך אַריינגעקליבן אין אַ בעסערער שוין־עטאַבלירטער געגנט, האָבן די גויים פון דאָרט זיך שנעל אַרויסגעצויגן; האָבן ווידער די דאָזיקע יידן אַנגעהייבן אַ נייע געגנט, זיינען גויים שוין אַהין ניט געגאַנגען. סיי אין דעם ערשטן סיי אין דעם צווייטן פאַל — זיינען די שכנים געווען יידן; און דאָס האָט די געגנטן געגעבן זייער געטאָ־כאַראַקטער. די אַסימילירטע יידן פון מערב־אייראָפּעאישן אָפּשטאַם, וואָס האָבן געמיינט, אַז זיי האָבן מער געמיינזאַמס מיט די ניט־יידישע תושבים אין די פּאַראייניקטע שטאַטן ווי מיט די יידישע אימיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע, האָבן מיט אַמאָל דערזען, אַז די ניט־יידישע תושבים האָבן וועגן דעם אַן אַנדער מיינונג. די יידן האָבן אויסגעפונען, אַז זיי קאָנען פאַרלאָזן דאָס געטאָ, אָבער ניט באַפרייען זיך פון אים. „אין איר פאַרזוך צו אַנטלויפן פון דעם געטאָ" — זאָגט פּראָפעסאָר לואיס ווירט — „האָט די טיילווייז־אַסימילירטע גרופּע אַנטדעקט, אַז דאָס געטאָ איז איר נאָכגעגאַנגען צו די נייע געגנטן" [2]).

דאָס מיינט ניט — פּונקט ווי בנוגע די סאָציאַלע און עקאָנאָמישע באַגרע־ניצונגען, וועגן וועלכע עס איז גערעדט געוואָרן, — אַז עס האָט זיך אַמאָל ניט איינגעגעבן אַ יידישן יחיד דורכצוברעכן די געטאָ־ווענט. אָבער פּטור ווערן פון אַלע פּעדים וואָס האָבן אים געהאַלטן געבונדן צו דעם געטאָ, — האָט ער געקאָנט נאָר דאַן ווען ער האָט איבערגעריסן יעדער פאַרבינדונג מיט דער יידישער גרופּע בכלל. עס זיינען געווען, ווי מיר האָבן געזען, אַזעלכע אויך, אָבער זיי זיינען די אויסנאַם, דער כלל האָט אַזאַ עמאַנציפּאַציע פון דעם געטאָ ניט געוואָלט.

אויבן האָב איך גערעדט וועגן די אומפריינטלעכע באַציאונגען וואָס האָבן געהערשט צווישן די פאַרשיידענע יידישע גרופּעס, וואָס די דריי אי־מיגראַציע־כוואַליעס האָבן אַהער געבראַכט. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט דער עיקר אויף דעם סאָציאַל־עקאָנאָמישן יסוד פון דער דאָזיקער אומפריינטשאַפט.

עס איז אָבער געווען נאָך אַ סיבה. די מער־אַקאַמאָדירטע יידן האָבן מורא געהאַט, אַז די אוממאָדערנע יידן פון מזרח־אייראָפּע וועלן פאַרשלעפּן אַ יידן־פראַגע קיין אַמעריקע, וואָס דאָס לאַנד וואָלט אָן זיי אפשר דאָס אין גאַנצן אויסגעמיטן. פון דעם האָט זיך גענומען די קעגנערשאַפט פון די דייטשע יידן צו דער מאַסן־איינוואַנדערונג פון רוסישע, פּוילישע און גאַליציאַנער יידן. פון דעם, וועלן מיר זען, האָט זיך אויך גענומען דער פאַרזוך פון די ערשטע צו רעגולירן די עקאָנאָמישע איינאָרדנונג פון די לעצטע נאָך דעם ווי זיי זיינען געקומען אַהער. אָבער די דערשיינונגען, וואָס איך האָב אַנאַליזירט אין די פריערדיקע קאַפּיטלען, האָבן סוף כל סוף געצוואונגען דעם רוב פון דער יידישער „אַריסטאָקראַטיע" צו קוקן אויף דעם ענין מיט אַנדערע אויגן. זיי האָבן ענדלעך געמוזט איינזען, אַז דאָס וואָס מען באַטראַכט דעם יידן ווי אַ „פרעמדן" אין די פאַראייניקטע שטאַטן, האָט גאָר ניט צו טאָן מיט דעם לאַנד פון זיין אָפּשטאַם. והראיה, אַ ייד, וואָס זיין אַמעריקאַנער יחוס שפּרייט זיך אויס איבער פיר און פינף און זעקס און מער דורות, איז נאָך אַלץ אַ „פרעמדער" פאַר גרויסע טיילן פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג. עס מאַכט ניט אויס ווי נוצלעך יידן מאַכן זיך אין לאַנד אָדער ווי טיף עס זיינען זייערע וואָרצלען אין אַמעריקאַנער ערד — די דאָזיקע גרויסע טיילן פון דער באַפעלקערונג גייען פאָרט צו אַנדערש צו זיי ווי צו מיטגלידער פון אַנדערע עטנישע און רעליגיעזע גרופּעס. אין 1931 האָט דער ניט־לאַנג צוריק פאַרשטאָרבענער פּראָפעסאָר פעלדמאַן די דאָזיקע אַנדערשדיקייט פאָרמולירט אין די ווייטערדיקע ווערטער:

> אַמעריקאַנער האָבן אַ טענדענץ צו אונטערשיידן צווישן געוויינלעכע אימיגראַנטן און יידן. למשל: הגם יידן באַגעגענען דאָ די געוויינלעכע פאָראורטיילן פון אַלע „פרעמדע", בלייבט אָבער דער ייד צו אַסך מענטשן אין אַמעריקע אַ „פרעמדער" אפילו אויב ער איז פון צווייטן אָדער דריטן דור דאָ־געבוירענע און פולשטענדיק אַסימילירט [3].

מיר זעען דאָ אַז אַלגעמיינעם פּראָצעס אומגעקערט. די זעלביקע אַמעריקע, וואָס האָט מיט אַזאַ ברוטאַלקייט און קאָמפּראָמיסלאָזיקייט געפאָדערט פון עטנישע גרופּעס אומבאַדינגטע און תיכפדיקע אויפלייזונג, וויל די יידן ניט פאַרשלינגען. ריכטיקער: זי לאָזט זיי ניט פאַרשווינדן און קאָן זיי, גלייכצייטיק, ניט מוחל זיין אַלעמאַי זיי בלייבן לעבן.

ניט מיט אַמאָל און ניט גערן איז דער ייד, וואָס עס האָט אים געצויגן צו אַסימילאַציע, געקומען צו דער אַנערקענונג, אַז אין אַזאַ אָדער אַנדער פאָרם איז דאָ אַ יידישע פראַגע און אַז זי רירט אָן ניט בלויז דעם אָרטאָדאָקסישן אָדער נאַציאָנאַליסטישן ייד פון מזרח־אייראָפּע און ניט בלויז דעם

אימיגראַנט. לואיס ווירט, וואָס שטייט גייסטיק אַליין ניט ווייט פֿון דער אַסי־מילאַטאָרישער אידעאָלאָגיע, גיט איבער די געפֿילן פֿון אַט אַזאַ ייד:

> נאָך דעם ווי ער איז געווען דערפֿאָלגרייך אין געשעפֿט אָדער אין זיין פּראָפֿעסיע, מיינט לכתחילה דער ייד, וואָס האָט פֿאַרזוכט די פּירות פֿון דער גוישער וועלט אין פֿרייען פֿאַרקער מיט זיין מער אינטימן קרייז פֿון פֿאַרבינדעטע, מיט חברים־סטודענטן אין אוניווערזיטעטן אָדער מיט די מיטגלידער פֿון זיין פּראָפֿעסיאָנעלער גרופּע, אַז די געשיכטעס וועגן פֿאָראורטייל און אויסשלוס זיינען אָדער איבער־געטריבן אָדער זיי זיינען ניט אָנווענדבאַר אויף אים אַליין.

לאַנג קאָן אָבער אַזאַ איינער זיך אַליין ניט נאַרן. ניט־ווילנדיק מוז ער קומען צו דעם שלוס, אַז

> די דרויסנדיקע וועלט וויל אים ניט אויפֿנעמען ווי אַ יחיד, נאָר זי וויל דווקא אָנ־הענגען דעם צעטל „ייד" אויף אים און זיינע קינדער, ניט רעכנענדיק זיך מיט דעם פֿאַקט, אַז ער פֿילט זיך מער ניט ווי אַ טייל פֿון זיין פֿאָלק און דאָס פֿאָלק באַטראַכט אים מער ניט פֿאַר אַ טייל פֿון זיך.

דאָ ערשט אַנטפּלעקט זיך זיין מאַרגינאַלישקייט אין איר פֿולן פֿאַרנעם. זאָגט ווירט: „ער שטייט אויף דער מאַפּע פֿון צוויי וועלטן און פֿילט זיך ניט אין דער היים אין קיין איינער פֿון זיי. זיין זעלבסט איז צעטיילט צווישן דער וועלט פֿון וועלכער ער האָט דעזערטירט און דער וועלט וואָס וויל אים ניט האָבן" [4]).

אַ מענטש, וואָס פֿילט זיך אין ערגעץ ניט אין דער היים, מוז זיך אַליין און אַנדערע שטעלן פֿראַגעס וועגן דעם זין פֿון זיין לעבן. עס איז די טראַ־געדיע פֿון יידן, זאָגט פּראָפֿעסאָר קאַלען, וואָס כּסדר דאַרפֿן זיי זייער עקזיס־טענץ באַרעכטיקן אי אין די אייגענע אויגן אי אין די אויגן פֿון דער וועלט. פּונקט ווי פּאָטענציעלע זעלבסטמערדער, דאַרפֿן זיי תמיד זיך דערמאָנען, אַז זיי האָבן צוליב וואָס צו בלייבן לעבן. און קאַלען גיט צו:

> וואָס מער מאַרגינאַל אַ ייד איז — דאָס הייסט וואָס גרעסער עס איז דער סכום און די פֿאַרשיידנאַרטיקייט פֿון זיינע אַקטועלע און וואַרשיינלעכע באַציאונגען מיט ניט־יידן — אַלץ גרעסער איז זיין געפֿיל פֿון אומזיכערקייט און זיין דראַנג „אָפּ־צושאַצן" זיין עקזיסטענץ ווי אַ ייד; אַלץ טיפֿער פֿילט ער די „יידישע פֿראַגע" [5]).

שוין דאָס איינע שטעלן פֿראַגעס וועגן דעם תוך פֿון יידישער עקזיס־טענץ האָט אַן עטניזירנדיקע ווירקונג אפֿילו אויף אַזאַ איינעם, וואָס קומט צו אַן אַסימילאַטאָרישן ענטפֿער. עס איז וויכטיק צו באַטאָנען, אַז אין אַמע־ריקע איז קיין מאָל ניט אויפֿגעקומען קיין אָרגאַניזירטע יידישע גרופּע, וואָס זאָל אָפּן פּרעדיקן יידישן גרופּע־אויפֿלייז ווי אַן ענטפֿער אויף דער יידישער

פּראַגע. מען האָט דאָ אַנטוויקלט אידעאָלאָגיעס, וואָס האָבן אָביעקטיוו גע־לייגט אַ בריק צו אַסימילאַציע, סוביעקטיוו האָט דאָס אָבער קיינער ניט פֿאַרגעלייגט ווי אַ פּראָגראַם; עס קאָן זיין אַז דערפֿאַר, ווייל דער, וואָס האָט זיך אַרומגעטראָגן מיט אַזאַ פּראָגראַם, האָט זי דורכגעפֿירט פֿאַר זיך פֿער־זענלעך און זיך ווייניק געקימערט וועגן דעם גורל פֿון יידן ווי אַ גרופּע. די ריזיקע מערהייט פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג — און דאָס שליסט איין אַלע אירע שיכטן — האָט געזוכט אַזאַ ענטפֿער אויף דער יידישער פֿראַגע, וואָס זאָל פֿאַרזיכערן קאָלעקטיוון קיום.

עס איז דעריבער ניט ריכטיק צו באַטראַכטן דאָס געטאָ, ווי דאָס טוט פּראָפֿעסאָרווירט, ווי אַ פּראָדוקט פֿון נאָר נעגאַטיווע מאָמענטן. עס איז ניט געווען קיין שום דרוק פֿון דרויסן, וואָס האָט געצוואונגען שפּאַניש־פּאָרטו־געזישע מאַראַנען צוריק צו ווערן יידן אין אַמעריקע. די איזאָלירטע דייטשע יידן, וואָס האָבן זיך — אַמאָל צו צוויי אָדער דריי און אַמאָל אפֿילו איינציקווייז — באַזעצט טויזנטער מיילן ווייט פֿון די גרויסע יידישע צענטערן האָבן אַלע, ווי אַסך פֿון זיי האָבן עס טאַקע געטאָן, זיך געקאָנט אויפֿלייזן אין דער אַרומיקער באַפֿעלקערונג אָנשטאָט צו פֿאַרלייגן דעם יסוד פֿאַר אַ יידישן קאָמו־נאַלן לעבן אין די פֿאַרוואָרפֿנסטע ווינקלען פֿון לאַנד. די דאָזיקע פֿאַר־איינצלטע יידן וואָלטן קיין ווידערשטאַנד צו זייער פֿולשטענדיקער אַסימי־לאַציע ניט באַגעגנט. אויב זיי זיינען געבליבן אין דער יידישער מחנה, איז עס געווען דערפֿאַר, ווייל זיי האָבן געוואָלט בלייבן. בלייבן אין דער יידישער מחנה האָט געמיינט בויען יידישע פּאָזיציעס. דאָס געטאָ האָט אָט די אַלע פּאָזיציעס אַרומגערינגלט מיט אַן עטנישן גאַרטל און זיי פֿאַרוואַנדלט אין אַ פֿעסטן בנין.

אַ טעות איז אויך צו קוקן אויף דעם געטאָ נאָר ווי אויף אַ יידישן אומגליק. אַזאַ איז עס געווען דאָן, ווען מען האָט יידן דאָרט אַריינגעשפּאַרט ווי אין אַ תּפֿיסה, וואָס האָט געהאַלטן געשמידט דעם יידישן גוף און דער־דריקט די יידישע נשמה. אין זיינע וואָלונטיריסטישע אַספּעקטן איז דאָס געטאָ געווען דאָס פּלאַץ, וואו יידן — אַן אומעטומיקע מינדערהייט — זיינען געווען אַ מערהייט. אָבער אפֿילו אין אַמעריקע זיינען די וואָלונטיריסטישע אַספּעקטן געווען בלויז איין זייט פֿון דעם געטאָ; די אַנדערע זייטן האָבן זיך געהאַלטן אויף דרויסנדיקן דרוק.

דאָס געטאָ באַגלייט דעם יידן וואָס וויל בלייבן אַ ייד פֿון זיין וויגעלע ביז זיין קבֿר. די ראָלע פֿון דעם בית עולם אין דער פֿאַרמירונג פֿון אַ יידישן קהילה־לעבן אין אַמעריקע איז ממש ניט אָפּצושאַצן. אין אַ באַשטימטן זין האָט ער פֿאַרנומען נאָך אַ גרעסערן פּלאַץ ווי די שול. וואָרום אויב אַ ייד

האָט געקאָנט לעבן צווישן גויים, האָט מען אָבער ביי אים ניט געקאָנט פּועלן אַז ער זאָל זיך אָפּזאָגן פון קבר ישראל. זעען מיר טאַקע, אַז יידיש קאָמונאַל לעבן האָט זיך אומעטום אָנגעהייבן מיט אַ שול און בית עולם. אַמאָל איז דער בית עולם נאָך געקומען פריער פון דער שול; וואָרום אויב עס איז נייטיק לכל הפּחות אַ מנין יידן צו אָנהייבן אַ שול, איז גענוג איין יידישער מת צו עפענען אַ בית עולם. אין גאַנצן אַ פיר יידישע משפּחות זיינען געווען אין באָסטאָן אַרום דעם ערשטן פערטל פון דעם 18טן יאָרהונדערט. פון קיין שול איז נאָך קיין סימן ניט געווען, אָבער צוויי יידן — מיכאל-אשר און יצחק סאָלאָמאָן — האָבן פונדעסטוועגן געקויפט אַ שטיקל לאַנד און דאָס אָפּגעטיילט פאַר אַ בית עולם פון „דער יידישער נאַציע" [3]. עס ווערט אָנגענומען, אַז די ערשטע שול האָט זיך געגרינדעט אין פילאַדעלפיע אין 1747, אָבער שוין אין 1738 איז דאָרט געעפנט געוואָרן אַ בית עולם. נאָך איידער די קאַרגע דריי מנינים יידן, וואָס זיינען געקומען קיין ניי-אַמסטערדאַם (ניו יאָרק) אין 1654 מיט דער שיף סט. טשאַרלס און פאַרלייגט דעם יסוד פון דעם יידישן ישוב אין אַמעריקע, האָבן באַוויזן אָפּצעטרייסלען פון זייערע פיס דעם אויס-לענדישן שטויב, האָבן זיי שוין אָנגעהייבן צו זאָרגן וועגן אַ בית עולם. יידן, וואָס האָבן זיך אַרויסגעשלאָגן פון דער דיסציפּלין, וואָס די ערשטע אַמע-ריקאַנער שולן האָבן איינגעשטעלט, האָבן שנעל חרטה געהאַט, ווען עס האָט זיך פאַר זיי געשטעלט די געפאַר צו באַגראָבן ווערן צווישן גויים. אין די היינטיקע צייטן האָבן הונדערטער און הונדערטער לאַנדסמאַנשאַפטן און חברות זייער עקזיסטענץ צו פאַרדאַנקען דעם פאַקט, וואָס זיי קאָנען באַזאָרגן זייערע מיטגלידער מיט קרקע. עס איז אינטערעסאַנט, אַז אַפילו דער קאָ-מוניסטיש-געשטימטער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן האָט פאַר זיין יידישער סעקציע אויך געגרינדעט אַ באַזונדערן בית עולם. „דער בית עולם" — זאָגט פּראָפעסאָר סאַלאָ באַראָן — „דערשיינט אויפן צווייטן אָרט צווישן די יידישע קאָמונאַלע אינסטיטוציעס נאָר אין פאַרהעלטניש צו דער סינאַגאָגע. דער פאַקט איז, אַז מחמת דער מעגלעכקייט צו דאַווענען אין פּריוואַטע ערטער, האָבן אַסך קהילות געזוכט אַ פּלאַץ פאַר אַ בית עולם נאָך איידער זיי האָבן אויסגעבויט אַ שול" [4]. פּראָפעסאָר באַראָן האָט עס גע-שריבן אין שייכות מיט די אַלטע יידישע קהילות אין אייראָפּע און אַפריקע, אָבער דאָס איז פונקט אַזוי אמת אין שייכות מיט דער אַנטוויקלונג פון דעם יידישן ישוב אין אַמעריקע.

דאָס געטאָ אין אין און דער זעלביקער צייט אי אַ פיזישע אינסטיטו-ציע אי אַ קוואַל פון גייסטיקער השפּעה. עס לעבט אייגנצייטיק סיי אין גע-אָגראַפישע גרעניצן סיי אין דער פּסיכיק פון דעם יידן און ניט-יידן. די

ווענט פון דעם געטאָ ציען זיך פון די ספרדישע יידן, וואָס זיינען געקומען אַהער זוכן שוץ פון דער אינקוויזיציע ביז די לעצטע דייטשע יידן, וואָס זיינען געקומען אַהער זוכן שוץ פון די נאַצישע גאַז־אויוונס. די הויך־דימענסיע פון דעם געטאָ ציט זיך פון דעם נידריקסטן שטאַפּל פון דעם סאָציאַלן לייטער ביז דעם העכסטן שטאַפּל, וואָס יקדן קאָנען אין די פּאַראייניקטע שטאַטן דערגרייכן. דער צענטער פון דעם געטאָ איז די סינאַגאָגע און די אַלע סאָציאַלע, קולטור־רעלע, פילאַנטראָפּישע, פּאָליטישע, אידעאָלאָגישע, זעלבסט־הילף און פּאַרוויי־לונגס־אינסטיטוציעס וואָס פילן אויס דאָס לעבן פון דעם מאָדערנעם יידן, און זיין פּעריפעריע זיינען אַלע יידישע כלל־אינטערעסן סיי אין לאַנד סיי אין אויסלאַנד. דאָס געטאָ איז די היים פון דער יידישער געזעלשאַפטלעכער טע־טיקייט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן און די אַמבאַסאַדע אין אַמעריקע פון די יידן פון דער וועלט. עס קלייבט צונויף צעשטויבטע יידן און קנעט זיי אויס אין אַ יידישער געמיינשאַפט. אין דעם געטאָ ווערן סאָציאַל און עקאָנאָמיש דיפערענצירטע יידן עטניש קאָנסאָלידירט. דר.ווירט כאַראַקטעריזירט אַזוי די אויסווירקונג פון דעם געטאָ:

> ביז לעצטנס האָבן די דייטשע יידן, ד. ה. דער רעפאָרם עלעמענט, און די רוסישע יידן, אָדער דער אָרטאָדאָקסישער עלעמענט, יעדער געהאַט זייער באַזונדערע נעץ קאָמונאַלע אינסטיטוציע. דויערנדיקע קאָנסאָלידאַציע פון די מער וויכטיקע קאָמונאַלע אונטערנעמונגען איז צעשטערט געוואָרן דורך אינערלעכע צוויסטיקייטן צווישן פראַקציעס. אונטער דער ווירקונג, ווידער, פון דרויסנדיקן דרוק איז די גרופּע צונויפגעשמידט געוואָרן אין אַ סאָלידער מאַסע.

ווי געווינלעך, וויל ווירט בשום אופן ניט אַנערקענען די פּאָזיטיווע פאַק־טאָרן וואָס האָבן געבראַכט צו דער קאָנסאָלידאַציע. מיר האָבן געזען אַז אַזעלכע פאַקטאָרן זיינען געווען און געשפּילט אַן אַנטשיידנדיקע ראָלע, אָבער אַלץ אין די ראַמען פון דעם געטאָ.

עס זיינען דאָ אַזעלכע, וואָס באַצייכענען דאָס געטאָ אין אַמעריקע ווי אַ שטאַט. דאָס איז פאַלש. אַלע שטאַט־פונקציעס ליגן אין די הענט פון דער מלוכה, ניט פון דעם געטאָ. זייערע פליכטן צו דעם שטאַט דערפילן יידן, פונקט ווי אַלע אַנדערע בירגער, דורך רעגירונג־אַנשטאַלטן; און זייערע בירגער־פּריווילעגיעס געניסן זיי אויך אויף דעם זעלביקן שטייגער. דאָס געטאָ באַפרידיקט נאָר די ספּעציפיש־יידישע קהלשע־אינטערעסן פון דעם יידן — און דאָס אויך נאָר אויף אַ ריין־פריוויליקן אויפן. דער יידישער ישוב אין די פּאַראייניקטע שטאַטן האָט ניט די באַגרעניצטע מלוכהשע פּרעראָגאַטיוון אַפילו בנוגע צו ריין־יידישע ענינים, וואָס קהילות האָבן געהאַט אין אַנדערע לענדער. אַ וואָלונטערע יידישע קהילהשאַפט, וואָס הגם זי איז געבויט אויף

דורכאויס פּריוויליקע פּרינציפּן, איז זי אָבער זייער ווירקזאַם און ברייט־אַרומ־נעמענדיק — דאָס איז דאָס נייע, וואָס אַמעריקע האָט אַריינגעבראַכט אין יידישן לעבן.

דאָס געטאָ איז ניט האָמאָגען פון דעם סאָציאַלן שטאַנדפּונקט. פאַר־קערט, עס איז דיפערענצירט און צעטיילט. דערווייל האָבן מיר געזען, פאַרוואָס איין טייל זיינע האָט ניט דורכגעמאַכט דעם ראַשיקן אַסימילאַציע־פּראָצעס, וואָס ענלעך־סיטואירטע טיילן פון אַנדערע גרופּעס האָבן דורכגעמאַכט. מיר האָבן ביז איצט אַלץ גערעדט וועגן אַ גרופּע אין דעם געטאָ וואָס האָט דערגרייכט דעם העכסטן שטאַפּל פון דעם סאָציאַלן לייטער און געפונען פאַר זיך דעם וועג צו ווייטערדיקן קלעטערן פאַרהאַקט. לאָמיר איר לאָזן שטיין אויף אָט דעם שטאַפּל און זען, וואָס איז דערווייל געוואָרן מיט די, וואָס האָבן זיך געפונען אויף די נידריקערע שטאַפּלען.

.19

די גרעסטע אויפטועך פון דער מזרח־אייראָפּעאישער אימיגראַציע, וואָס האָט אין צאָל שנעל פאַרשוועכט אי די ספּרדישע אי די דייטשע יידן און אין דריי דורות פאַרוואַנדלט דעם יידישן ישוב אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין דעם גרעסטן אין דער וועלט, — זיינען פון דעם שטאַנדפּונקט פון יידיש־עטנישער צעמענטירטקייט דאָ אין לאַנד געוועזן זעקס:

1. די פאַרוואַנדלונג פון דער אָרטאָדאָקסיע אין דעם מערהייט־גלויבן פון דער יידישער באַפעלקערונג;
2. די באַשאַפונג פון אַ יידישער אַרבעטער־באַוועגונג;
3. די באַשאַפונג פון אַ יידישער ליטעראַטור, פּרעסע און קולטור אויף דער יידישער שפּראַך;
4. די באַשאַפונג פון אַ סעקולערן יידישן נאַציאָנאַליזם;
5. די אויסבילדונג פון אַ יידישער אינטעליגענץ, וואָס האָט באַדינט דעם ישוב מיט געזעלשאַפטלעכע פירערס, לערערס און טוערס;
6. די דעמאָקראַטיזירונג פון דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט און אויס־שפּרייטונג פון דער באַזע פון דעם יידישן אינסטיטוציאָנאַליזם.

דערגרייכט האָט דאָס אַלץ די מזרח־אייראָפּעאישע אימיגראַציע מיט דעם כוח פון איר מאַסנהאַפטיקייט, קאָנצענטרירטקייט, קאָמפּאַקטקייט און מיט איר פאָלקס־כאַראַקטער. ניט יחידים האָבן זיך געטראָגן אויף דער דריטער אימיגראַ־ציע־כוואַליע, נאָר שטעטלעך און שטעט גאַנצע. דאָס פאָלק האָט עמיגרירט

מיט זיין גאַנצער מאַטעריעלער אָרעמקייט און גייסטיקער אָנגעלאָדנקייט. מיט דער סטיכישער קראַפט פון דער לאַוואַ פון אַ ווולקאַן וואָס האָט פּלוצים אויפגעריסן האָט זיך די וואַנדערונג געטראָגן; און פּונקט אַזוי ווייניק ווי די לאַוואַ פון אַ ווולקאַן — האָט מען זי געקאָנט קאָנטראָלירן. די קעגנערשאַפט פון די איינגעאָרדנטע יידישע תושבים צו אַ גרויסער יידישער איינוואַנדערונג אין לאַנד איז גיך און אָן צערעמאָניעס אַראָפּגעשווענקט געוואָרן, אָבער — ניט די מורא פון די דאָזיקע תושבים, אַז די מזרח־אייראָפּעאישע אימיגראַציע ברענגט מיט זיך צרות און צעטרייסלונגען. מורא געהאַט האָבן זיי טאַקע פאַר איר קאָמפּאַקטקייט און פאָלקישקייט — און אויב זיי האָבן די פאַרפלייצונג ניט געקאָנט אָפּשטעלן, האָבן זיי זי געפּרואווט רעגולירן. אונטער דעם דרוק פון דער אימיגראַנטן־מאַסע האָבן די דייטשע יידן שנעל אויפגעגעבן זייער באַשלוס צו באַגרעניצן זייער צדקה־טעטיקייט נאָר אויף זייערע לאַנדסלייט. צוערשט אומגערן, שפּעטער מיט מער פעסטקייט און נאָך שפּעטער אפילו מיט ענטוזיאַזם האָבן זיי זיך גענומען העלפן די פרישע אימיגראַנטן מיט אַלץ, וואָס זיי האָבן געקאָנט. פון דער מורא האָבן זיי זיך ניט געקאָנט באַפרייען; פאַרקערט — ווען זיי האָבן געזען, ווי אַזוי גאַנצע געגנטן אין די גרויסע אַמעריקאַנער צענטערן הייבן אָן אויסזען, אין דעם שטייגערישן זין, ווי קליינע שטעטלעך אין פּוילן איז זייער שרעק געוואָקסן און זיי האָבן געפּרואווט דורך זייער הילף באַווירקן די פירונגען און איינאָרדנונג פון די ניי־אַריינגעקומענע. אין דעם סטיכישן אויסברוך האָבן זיי געפּרואווט אַריינטראָגן אַ מאָס פון געפּלאַנטקייט. דער עיקר איז זיי געגאַנגען אין פאַנאַנדערשפּרייטן די יידישע אימיגראַציע איבער ווייניקער באַזעצטע טיילן פון לאַנד, פון דעם נעמען זיך די פאַרשיידענע פאַרזוכן צו אַגראַריזירן יידן אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

דער ערשטער פאַרזוך אַזאַ, ווי מאָדנע דאָס זאָל אונדז היינט ניט אויסזען, איז געמאַכט געוואָרן נאָך אין 1837, ווען די יידישע באַפעלקערונג אין לאַנד האָט קוים באַטראָפן אָנדערטהאַלבן צענדליק טויזנט נפשות. אין יענעם יאָר האָט זיך געגרינדעט אין ניו יאָרק אַ חברה, וואָס האָט זיך גערופן צעירי הצון און געהאַט דעם ציל באַזעצן יידן אויף ערד (מרדכי עמנואל נח האָט נאָך מיט צוואַנציק יאָר פריער אַרויסגערוקט דעם לאָזונג פון יידישער אַגראַריזאַציע). פּראַקטיש האָט די דאָזיקע חברה גאָרניט אויפגעטאָן, אָבער זי האָט סטימולירט די גרינדונג, אין 1838, אויף דער איניציאַטיוו פון דער אנשי חסד שול, די יידישע קאָלאָניע „שלום" אין אָלסטער קאָנטי, ניו יאָרק. מער ווי אַ דריי־פיר יאָר האָט זיך די קאָלאָניע ניט געהאַלטן.

אין 1855 האָט די ניו יאָרקער לבנון לאָזשע פון בני ברית אַרויסגעלאָזט אַן אויפרוף צו גרינדן אַ יידישע געזעלשאַפט צו העלפן יידן גיין אויף לאַנד. דער

הויפּט־פירער פון דעם פּראָיעקט און מחבר פון דעם אויפרוף איז געווען דר. ס. וואַטערמאַן, וועלכער האָט אויסגעדריקט געדאַנקען, וואָס מען האָט אין 20טן יאָרהונדערט אַזוינס געלייענט ביי דר. חיים זשיטלאָווסקין און אַנדערע אידעאָלאָגן פון יידישע אַגראַריזאַציע. יידן, האָט דר. וואַטערמאַן געטענהט, שטופּן זיך דער עיקר אין האַנדל און אַ ביסל אין קוואַליפיצירטע מלאכות. קיין פאַרמערס האָבן זיי ניט, און דאָס רופט אַרויס צו זיי די קעגנערשאַפט פון דעם אַרום וואָס באַטראַכט זיי פאַר פרעמדע. אויב יידן וועלן זיך ווייטער שטופּן אין זייערע אַלטע פּרנסות, וועלן „זיי גיין אויף אַ וועג, וואָס איז שעדלעך פאַר דעם וואוילזיין פון אונדזער לאַנד"[1].

פון אַ גרעסערן פאַרנעם זיינען געווען די פּרואוון צו פאַרקלענערן די קאָמפּאַקטקייט פון די אימיגראַנטן־קאָלאָניעס, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן אין די אַכציקער פון דעם 19טן יאָרהונדערט. „האַיאַס" — פּאַקטיש די ערשטע גרעסערע הילף־אָרגאַניזאַציע וואָס איז געשאַפן געוואָרן דער עיקר דורך מזרח־אייראָפּעאישע יידן הגם מיט אַ היפּשער מאָס אונטערשטיצונג מצד דייטשע יידן — האָט אַריינגעשריבן אַ פּונקט אין זיין קאָנסטיטוציע, וואָס האָט צווישן זיינע אויפגאַבן איינגעשלאָסן דאָס געבן הילף און ראַט צו אימיגראַנטן פון יידישן גלויבן וואָס קומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן פון לענדער, וואו זיי האָבן געליטן פון אונטערדריקנדיקע געזעצן מצד אַ פיינטלעכער באַפעלקערונג, צו באַזעצן זיך אויף לאַנד. די דאָזיקע געזעלשאַפט האָט טאַקע זייער אַסך צוגעטראָגן צו דער גרינדונג פון עטלעכע יידישע קאָלאָניעס אין קאָלאָראַדאָ און ניו דזשוירזי. אין דער זעלביקער צייט זיינען אַהער געקומען עטלעכע גרופּעס פון דעם עם עולם, וואָס האָט זיך געגרינדעט אין רוסלאַנד מיט דעם צוועק צו שאַפן יידישע קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אַזעלכע האָבן די עם עולמניקעס דאָ געשאַפן אין לואיזיאַנאַ, אָרעגאָן און די דאַקאָטאַס. קיין אריכת ימים האָבן זיי קיינע ניט געהאַט.

דער וויכטיקסטער און דערפאָלגרייכסטער פּרואוו איז געווען די גרינדונג פון דעם באַראָן הירש פאָנד, וואָס איז אינקאָרפּאָרירט געוואָרן אין פעברואַר, 1891 מיט אַ קאַפּיטל פון 2,400,000 דאָלאַר. באַזעצן יידן אויף ערד איז געווען זיין הויפּט־, אָבער בשום אופן ניט איינציקער, ציל. די פּראָגראַם פון דעם פאָנד האָט איינגעשלאָסן אַנדערע פאָרמען פון יידישער פּראָדוקטיוויזאַציע וואָס האָבן געהאַט אין זיך די טענדענץ צו פאַרשפּרייטן יידן איבער אַ ברייטן געאָגראַפישן און עקאָנאָמישן שטח. אין 1900 האָט דער פאָנד, צוזאַמען מיט "ייקא", געגרינדעט „די יידישע אַגריקולטור און אינדוסטריעלע הילף געזעלשאַפט", וואָס הגם זי האָט איבערגענומען די גאַנצע לאַנדווירטשאַפטלעכע טעטיקייט פון דעם באַראָן הירש פאָנד, איז זי פונדעסטוועגן, ווי מען זעט פון איר נאָמען, ניט געווען

קיין אויסשליסלעכע אַגריקולטור־אינסטיטוציע. די פּראָגראַם פון דער געזעלשאַפט, ווי זי איז אינקאָרפּאָרירט געוואָרן, שליסט איין די ווייטערדיקע פּונקטן:

1. די דערמוטיקונג און דירעקציע פון אַגריקולטור צווישן יידן, איינוואוינער פון די פאַראייניקטע שטאַטן — דער עיקר אימיגראַנטן פון רוסלאַנד, רומעניע און גאַליציע, — דאָס אַריבערפירן אַזעלכע מענטשן פון די געדיכטע טיילן פון שטעט צו אַגריקולטורעלע און אינדוסטריעלע דיסטריקטן, און די צייטווייליקע באַזאָרגונג פון זייער אויפהאַלט.

2. דאָס געבן הלוואות צו מעכאַניקערס, האַנטווערקערס און הענדלערס — צו מאַכן עס מעגלעך פאַר זיי צו איינשאַפן זיך גרעסערע פאַרדינסטן און צו אַקומולירן שפּאָרונגען כדי צו קויפן היימען אין אויסערשטאָטישע, אַגריקולטורעלע און אינדוסטריעלע געגנטן.

3. דאָס אַריבערציען אינדוסטריעס, וואָס ווערן איצט געפירט אין טענעמענטס אָדער שעפּער אין געדיכטע טיילן פון די שטעט, דורך העלפן פאַבריקאַנטן און קאָנטראַקטאָרס צו טראַנספּערירן זייערע שעפּער און געשעפטן צו אַגריקולטורעלע דיסטריקטן, וואו זייערע באַשעפטיקטע וועלן קאָנען פאַרזעצן זייער אַרבעט און זיך איינשאַפן אינדיווידועלע היימען.

4. די דערמוטיקונג פון קאָאָפּעראַטיווע מילכערייען און שעפּער און ווערהייזער צו קאָנסערווירן, צו פּרעזערווירן פּרוכט און גרינס און צו מאַכן וויין [2].

כדי בעסער צו אָרגאַניזירן איר אַרבעט, האָט די געזעלשאַפט אין 1901 פון זיך אויסגעטיילט דעם „אינדוסטריאַל רעמואוואַל אָפיס,“ וואָס האָט איבערגענומען אירע ניט־אַגריקולטורעלע פונקציעס. דער „רעמואוואַל אָפיס“ האָט געגעבן אַלע מעגלעכע הילף צו יידן וואָס האָבן געוואָלט זיך באַזעצן אין ווייניקער־באַפעלקערטע טיילן פון לאַנד. ער האָט אָנגעהייבן אַ באַוועגונג צו אַריינפירן יידישע אימיגראַנטן ניט דורך די מזרחדיקע האַפן־שטעט, נאָר דורך גאַלוועסטאָן — מיט דער האָפנונג, אַז זיי וועלן שוין פאַרבלייבן אין טעקסאַס און דערבייאיקע שטאַטן און זיך ניט ציען קיין ניו יאָרק.

פון דעם אַלעמען איז צו זען, אַז עס האָבן ניט געפעלט קיין פאַרזוכן צו אַריינטראָגן אָרגאַניזירטקייט אין דער פאַרוואָרצלונג פון יידישע אימיגראַנטן אין דעם אַמעריקאַנער באָדן. כדי נאָך אַמאָל צו באַשטעטיקן, אַז אין די דאָזיקע פאַרזוכן זיינען, פון איין זייט, געקומען צום אויסדרוק די אויפריכטיקע כוונות פון די רייכע דייטשע יידן באַהילפיק צו זיין זייערע אָרעמע „גלויבנסגענאָסן“ און, פון דער אַנדערער זייט, די שרעק פון די ערשטע, אַז די לעצטע וועלן שאַפן קאָמפּליקאַציעס פאַר אַלע יידן אין לאַנד, וויל איך דאָ ברענגען נאָך צוויי כאַראַקטעריסטישע אויסצוגן פון דער ליטעראַטור פון סוף 19 יאָרהונדערט. „די דזשואיש מעסענדזשער“ פון ניו יאָרק, וואָס האָט אויסגעדריקט די אידעאָלאָגיע

פֿון די רייכע דייטשע יידן, אָדער „יהודים", ווי מען האָט זיי גערופֿן, האָט אין 1881 געשריבן, אַז אויב מען וועט די מזרח־אייראָפּעאישע יידן דערלויבן צו בלייבן אין דעם ניו יאָרקער געטאָ, „וואו זיי האָבן די מעגלעכקייט צו קאָפּירן אינאיינער דעם אַנדערנס חסרונות, וועלן זיי קיין מאָל ניט ווערן קיין פֿיינע, אינטעליגענטע יידן, נאָר פֿאַרבלייבן אַ רעליגיעזער און סאָציאַלער פּראָלעטאַריאַט" [3]).

וואָסערע צוואַנציק יאָר שפּעטער האָט דער פֿאַרוואַלטער פֿון דעם „רעמואוואַל אָפֿיס" איבערגעחזרט מיט הנאָה די ווערטער פֿון דעם אימיגראַציע־קאָמיסאַר סאַרדזשענט: „די קאָלאָניעס פֿון די אימיגראַנטן אין אונדזערע גרויסע שטעט זיינען אַ סכּנה פֿאַר דעם פֿיזישן, מאָראַלישן און פּאָליטישן וואוילזיין פֿון אונדזער לאַנד. די דאָזיקע קאָלאָניעס זיינען פּראָפּאַגאַנדע־נעסטן פֿאַר יענע שעדלעכע אידייען וועגן פּאָליטישער און פּערזענלעכער פֿרייהייט, וועלכע דריקט זיך אויס אין אומגעהאָרכזאַמקייט צו דער רעגירונג" [4]). די רעד וועגן אַ „סאָציאַלן פּראָלעטאַריאַט" און „אומגעהאָרכזאַמקייט צו דער רעגירונג" זיינען ניט געווען קיין צופֿעליקע: אין זיי איז געקומען צום אויסדרוק די קלאַסן־דיפֿערענצירונג אויף דער יידישער גאַס.

די גוואַלטיקע אָנשטרענגונגען און ריזיקע סומעס וואָס זיינען אויסגעגעבן געוואָרן צו דעקאָנצענטרירן די יידישע איינוואַנדערונג און די עקאָנאָמישע איינאָרדנונג פֿון די אימיגראַנטן איז געווען — ווי גיסן וואַסער אין אַ זיפּ. ניט געקוקט אויף דעם, וואָס פֿון 1901 ביז 1917 זיינען אַריינגעקומען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן קאַרגע אָנדערטהאַלבן מיליאָן יידן, וואָס פֿון זיי איז וואָסערע צוויי־דריטל געבליבן אין ניו יאָרק, האָט זיך אין משך פֿון אָט די יאָרן איינגעגעבן דעם „רעמואוואַל אָפֿיס" אַריבערצופֿירן אין די קלענערע שטעט ניט מער ווי 79 טויזנט יידן [5]). קיין וואונדער ניט, וואָס דער אָפֿיס האָט זיך פֿאַרמאַכט צו דער צייט, ווען דאָס לאַנד איז אַריינגעטראָטן אין דער ערשטער וועלט־מלחמה. די מיינונג ווערט אָפֿט אויסגעדריקט, אַז עס וואָלט אין אַמעריקע געווען אַסך ווייניקער אַנטיסעמיטיזם, ווען יידן וואָלטן געווען מער אויסגעשפּרייט איבערן לאַנד, וואָלטן געווען ניט אַזוי געדיכט באַשעפֿטיקט אין אַ באַגרעניצטער צאָל עקאָנאָמישע פּאָזיציעס און וואָלטן מער געווען פֿאַרטראָטן אין דער לאַנדווירטשאַפֿט. דאָס איז קיין מאָל ניט באַוויזן געוואָרן און לויט מיין מיינונג קאָן עס ניט באַוויזן ווערן. אָבער ניט דאָס איז וואָס גייט אונדז אָן אין אָט דער אַרבעט. וויכטיק איז, אַז יידן האָבן זיך דאָ איינגעאָרדנט אין הסכּם מיט די עקאָנאָמישע פּראָצעסן פֿון לאַנד און מיט זייער אייגענער דערפֿאַרונג און טרענירונג. אפֿילו מלוכות האָבן ניט געהאַט קיין הצלחה, ווען זיי האָבן געפּרוווט אומדרייען עקאָנאָמישע פּראָצעסן פֿון גראַוויטאַציע צו דער שטאָט צו גראַוויטאַ־

ציע צו דער אַגריקולטור, און אודאי האָט מען ניט געקאָנט דערוואַרטן, אַז דאָס וועט געלינגען אימפּראָוויזירטע ייִדישע חברות מיט באַשרענקטע מיטלען. וואָס מען זאָל ניט טראַכטן וועגן די קאָנסעקווענצן פון דער ייִדישער איינאָרדנונג פון דעם שטאַנדפּונקט פון באַציאונג מצד דער ניט־ייִדישער באַפעלקערונג, מוז מען אָבער צוגעבן, אַז פון דעם שטאַנדפּונקט פון צעמענטירן ייִדישע עטנישע גרופּעשקייט אין לאַנד — זיינען די פאַרמען, וואָס די דאָזיקע איינאָרדנונג האָט אָנגענומען, געווען אַ דעצידירנדיקער פאַקטאָר. אָן די דאָזיקע פאַרמען איז אַ גרויסע פראַגע, צי ייִדן וואָלטן אַסך לענגער ווי די אַנדערע געקאָנט איינהאַלטן זייער עטנישע אידענטיטעט. דאָס קומט בולט צום אויסדרוק, ווען מיר באַטראַכטן די אַנטוויקלונגס־עטאַפּן פון דער מזרח־איראָפּעאישער אימיגראַציע.

20.

די אימיגראַנטן פון די ערשטע צוויי כוואַליעס זיינען געקומען מיט צוויי קולטורן, די אימיגראַנטן פון דער דריטער כוואַליע זיינען געקומען מיט איין קולטור. אויב מען וויל זיין זייער גענוי, קאָן מען זאָגן, אַז זיי זיינען געקומען מיט צוויי טיילן פון איין קולטור: איינע האָט איינגעשלאָסן אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיט העברעאיש, די צווייטע — אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיט ייִדיש. דאָס איז איין קולטור דערפאַר, ווייל ביידע טיילן זיינען אויסשליסלעך ייִדישע — שאַפונגען פון דעם ייִדישן נאַציאָנאַלן געניוס. אויב די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע און דייטשע ייִדן האָבן געהאַט מיטגעבראַכט אַן אויסערלעכע קולטור וואָס זיי האָבן גיך געקאָנט אויסבייטן אויף דער אַמעריקאַנער קולטור און דערביי ניט ענדגילטיק צעטרייסלען זייער אינערלעכע קולטור, — האָבן די מזרח־איראָפּעאישע אימיגראַנטן, מחמת זייער אומגעהייערער קאָמפּאַקטקייט, די ערשטע צייטן געפונען, אַז זיי קאָנען זיך באַגיין מיט זייער אייגענער קולטור. אָנשטאָט אַ שטער, איז די ייִדישע שפּראַך גאָר פאַר זיי געווען אַ וויכטיקער מיטל פון עקאָנאָמישער פאַרוואָרצלונג. בעת אַנדערע גרופּעס האָבן זיך פּראָדוקטיוויזירט אין דער זעלביקער מאָס ווי זיי האָבן זיך אַנגליציזירט, האָבן ייִדן זיך פּראָדוקטיוויזירט אין און דורך ייִדיש; און ייִדישע פּראָדוקטיוויזאַציע האָט, סוף 19טן יאָרהונדערט און אָנהייב 20טן יאָרהונדערט באַטייט, ווי מיר האָבן שוין עטלעכע מאָל אונטערשטראָכן, — פּראָלעטאַריזאַציע.

אַזאַ אופן פון פּראָדוקטיוויזאַציע מצד אַן עטנישער גרופּע איז איינע פון די מערקווירדיקסטע דערשיינונגען אין דער אַמעריקאַנער געשיכטע. מעגלעך איז דאָס געוואָרן בלויז אַ דאַנק דעם געטאָ. באַראַכאָוו האָט דעפינירט אַ נאַציע, ווי

אַ גרופּע, וואָס חוץ אַ געמיינזאַמער געשיכטע און קולטור, האָט זי אויך אַ פֿאַרהעלטנישמעסיק אָפּגעגרעניצטע ווירטשאַפֿט. פֿון אָט דעם שטאַנדפּונקט קאָן מען וועגן דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן ביז אומגעפֿער דער ערשטער וועלט־מלחמה רעדן ווי וועגן אַ נאַציאָנאַליטעט. ייִדישע אַרבעטער האָבן געאַרבעט פֿאַר ייִדישע באַלעבאַטים און די קלאַסן־קאַמפֿן צווישן זיי זיינען געפֿירט געוואָרן אין אַ ייִדיש־עטנישער סביבה אין די ראַמען פֿון דעם געטאָ. אין שטעט ווי ניו יאָרק, שיקאַגע, פֿילאַדעלפֿיע, באַלטימאָר א. אַ. וו. זיינען אַרבעט־געבער און אַרבעטס־נעמער אין די נאָדל־אינדוסטריעס געקומען ניט נאָר פֿון די זעלביקע לענדער, נאָר גאַנץ אָפֿט אויך פֿון די זעלביקע שטעט. אין די שפּעטער האָט ניט זעלטן געהערשט אַ לאַנדסמאַנשאַפֿט גייסט, און אַלע האָבן זיך דאָרט צונויפֿגערעדט אויף מאַמע־לשון. די ייִדישע ליטעראַטור שפּיגלט אָפּ אָט דעם שטעטלדיקן כאַראַקטער פֿון דעם ייִדישן פּראָדוקציע־אופֿן. דעם זעלביקן כאַראַקטער מערקט מען אויך, ווען מען עקזאַמינירט די פֿאָדערונגען, וואָס נאָדל אַרבעטער האָבן אין יענע צייטן אַרויסגעשטעלט צו זייערע באַלעבאַטים. אַזוי געפֿינען מיר, אַז אַרבעטער האָבן פֿאַרלאַנגט מען זאָל זיי דערלויבן צייט צו דאַווענען מנחה אָדער מעריב אין שאַפּ. אַן אַנדערש מאָל האָבן זיי געפֿאָדערט, מען זאָל וואַרפֿן די אַרבעט פֿריער פֿרייטיק נאָכמיטאָג כּדי זיי זאָלן ניט דאַרפֿן מחלל שבת זיין. היות ווי אָסך שפּעטער האָבן זיך געפֿונען אין די היימען פֿון די באַלעבאַטים און היות ווי די דאָזיקע באַלעבאַטים פֿלעגן זיך פֿירן אויף זייער אַלט־שטעטלדיקן שטייגער און אויסנוצן זייערע אַרבעטער אויך פֿאַר פֿאַמיליע־הצטרכותן, פֿלעגן אַרבעטער אָפֿט אַרויסשטעלן די פֿאָדערונג, אַז די באַלעבאַטים זאָלן די דאָזיקע מנהגים ניט פּראַקטיצירן. אַב. קאָהאַן דערציילט, אַז בעת ער האָט אַמאָל געהאַלטן אין שליכטן אַ סטרייק אין אַ שניידער־שאָפּ, האָט אַן אַרבעטערין פֿאַרלאַנגט אַריינצושרייבן אַ פּונקט אין דעם אָפּמאַך, אַז די באַלעבאָסטע טאָר זיך ניט שלאָגן.

ייִדישע אימיגראַנטן, וואָס האָבן שוין באַוויזן צו ווערן באַלעבאַטימלעך אָדער קאָנטראַקטאָרס, פֿלעגן באַגעגענען ניי־געקומענע ביי די שיפֿן און זיי צורעדן צו גיין אַרבעטן ביי זיי. דער ניט־ייִדישער אימיגראַנט איז אַוועק אַרבעטן אין אַ פּלאַץ, וואָס איז געווען ווייט פֿון זיין עטנישער סביבה. דאָרט האָט ער זיך באַגעגנט מיט אַן עטנישן קאָנגלאָמעראַט און אַ בבֿל פֿון שפּראַכן. דעם באַלעבאָס פֿון דער אייזנבאַן, קוילן־גרוב, וואַסער־לייטונג, שאָסיי אָדער פֿאַבריק, וואו ער האָט געאַרבעט, האָט ער קיין מאָל ניט געזען און מיט דעם פֿאָרמאַן האָט ער זיך געקאָנט צונויפֿרעדן נאָר אויף ענגליש. דערצו האָט מען אים דאָרט געהאַלטן אין איין דערמאָנען זיין אָפּגעשטאַנענקייט, פֿרעמדקייט און אָפּגעלאָזנקייט. מען האָט געהאַלטן אין איין חוזק מאַכן פֿון זיין עטנישער גרופּע.

דערקעגן איז דער יידישער אימיגראַנט גלייך אַריינגעטראָטן אין אַ מיליי, וואָס איז געווען אַסך ענלעכער צו דער סביבה אין זיין געבוירן־לאַנד ווי צו דער הערשנדיקער סביבה אין די פאַראייניקטע שטאַטן. ער האָט געקאָנט אין ניו יאָרק אָפּלעבן יאָרן און ניט קומען אין באַריר מיט דער ניט־יידישער וועלט און ניט דאַרפן זיך באַנוצן מיט דער ענגלישער שפּראַך. ער איז געקומען אין שרעקלעכער אָרעמקייט: טאָמער האָט ער עפּעס מיטגענומען פון דער אַלטער היים, איז דאָס ביי אים אַוועקגעגאַנגען אין וועג, — אַ וועג, וואָס האָט זיך געצויגן איבער פאַרשיידענע לענדער אין איראָפּע און וואָס עס האָט גענומען וואָכן — אַמאָל חדשים — אים דורכצומאַכן. עס וועט זיין כדאי צו ברענגען דאָ עטלעכע באַשרייבונגען, צו זען וואָס דער מזרח־איראָפּעאישער אימיגראַנט האָט דאָ געפונען, ווען ער איז געקומען, און ווי אַזוי עס האָט אויסגעזען זיין אַרבעטס־פּלאַץ.

ב. וויינשטיין, וועלכער איז געקומען אַהער אין 1882 און איז שפּעטער געוואָרן אַ וויכטיקער טרייד יוניאָן טוער, דערציילט וועגן די אימיגראַנטן פון דעם אַלטן רוסלאַנד, גאַליציע און רומעניע:

קיין פריינט און קיין קרובים האָבן זיי ניט געהאַט. פלעגן די מערסטע פון זיי אָנקומנדיק אין ניו יאָרק, זיין געצוואונגען צו זיצן אין „קעסטל־גאַרדן", ביים ברעג ים. דאָרטן איז דעמאָלט געווען אַ גרויסער הויף און די דייטשע יהודים פון קאָמיטעט האָבן געפועלט ביים קאָמישאָנער פון אימיגראַציע, אַז מען זאָל לאָזן די „גרינע" יידן שלאָפן אויפן הויף פון קעסטל־גאַרדן, אָדער אויף די „באַרדזשעס," וואָס זיינען געשטאַנען דאָרט ביים ברעג ים[1].

איז שוין פאַרשטענדלעך, פאַרוואָס די היימישע שניידערס אָדער די יידן, וואָס האָבן דאָ באַקומען אַ מעגלעכקייט צו ווערן שניידערס, האָבן זיך ניט געלאָזט בעטן און געגאַנגען אַרבעטן צו די באַלעבאַטים אָדער קאָנטראַקטאָרס וואָס האָבן זיי באַגעגנט ביי די שיפן. חוץ די דאָזיקע באַגעגענישן, פלעגן באַלעבאַטים און אַרבעטער זיך אויך טרעפן אויף די בערזשעס, אין די לאַנדסמאַנשאַפטן, שולן און סאָסייעטיס. סוף 19טן יאָרהונדערט האָבן זיך צווישן די באַלעבאַטים געפונען דייטשע יידן, עס האָט לאַנג ניט גענומען און די גאַנצע אינדוסטריע איז אַריינגעפאַלן, חוץ זעלטענע אויסנאַמען, אין די הענט פון מזרח־איראָפּעאישע אימיגראַנטן. אָט ווי אַזוי דער זעלביקער וויינשטיין באַשרייבט אַן אַמאָליקן שניידער־שאָפּ:

דער באַלעבאָס פון שאָפּ האָט דאָרט געוואוינט צוזאַמען מיט זיין גאַנצער פאַמיליע. דער פאָדערשטער צימער און קיך פלעגן באַנוצט ווערן אַלס אַרבעטס־צימערן. שלאָפן פלעגט די גאַנצע פאַמיליע אין איין פינצטערע בעד־רום. אין פאָדערשטן צימער ביי די פענצטער פלעגן שטיין די ניי־מאַשינען פאַר די אָפּע־

רייטאָרס. ביי די זייטן פּלעגן אויף שטולן זיצן די בייסטערס און אין מיטן שטוב, אויפן פּאָדלאָגע, פּלעגן זיין אָנגעוואָרפן גרויסע פּעק מיט סחורה אויסגעמישט מיט מיסט און שטויב. דאָ, אויף די ווייכע פּעק, פּלעגן זיצן אויסגעזעצט די עטלעכע פינישערינס... אַלטע לייט... פּלעגן שטיין און וואַרעמען די פּרעס־אייזנס און ביים שיין פון געז־ליכט פּלעגן זיי פּרעסן אויף אַ ספּעציעלער ברעט די פּאַרטיקע מאַנטלען, די רעק, די הויזן און אַנדערע קליידער [2]).

מאַקס פּיין, איינער פון די וויכטיקסטע יוניאָן־בויערס אין אַמעריקע, מאָלט ווי אַזוי ער איז געוואָרן אַ שניידער:

איך האָב באַטראַכט די אומגעבונג. די צימערלעך, פון וועלכע „די פאַבריקע" איז באַשטאַנען, האָבן געדינט אי פאַר אַ שאָפּ, אי פאַר אַ וואוינונג. ביים אַריינגאַנג איז געווען אַ מין קיך, אויף אַ טשוגון־אויוון זיינען געווען אויסגעשטעלט און האָבן געגליט אַ טוצן פּרעס־אייזנס. אַ הויכער, דאַרער ייד מיט אַ שוואַרץ בערדל האָט געפּרעסט הויזקעס, צאַפּלענדיק זיך און אונטערשפּרינגנדיק.

אין דעם צווייטן צימער, דעם גרעסטן, זיינען געשטאַנען אַרום 10־9 מאַשינעס. זיי זיינען געווען אַזוי צוגערוקט איינע צו דער אַנדערע, אַז ס׳האָט אויסגעזען ווי די אָפּערייטאָרס וואָלטן געווען אַריינגעקוועטשט אין זייערע ערטער.

דער קאָנטראַקטאָר איז צוגעקומען צו מיר, האָט מיך שטייענדיק באַטראַכט, אַ צופרידענער שמייכל האָט זיך באַוויזן אויף זיינע גראָבע ליפּן פון אונטער די געדיכטע, געלע דראָטענע וואָנצעס.

— אַ געזונטער חברה־מאַן — האָט ער געזאָגט — רויטע בעקעלעך, אַ גוטער קייער, וועסט זיין אָלרייט אין אַמעריקע!

שטייענדיק האָבן מיר אָפּגעמאַכט דעם „באַרגיין". איך דאַרף אים געבן 25 דאָלאַר און דריי וואָכן דאַרף איך אַרבעטן אומזיסט. ווען איך וועל אַרויס פון דער לערע גיי איך אַריין אין מיין אייגענעם רשות [3]).

דער דערמאָנטער ב. וויינשטיין, ווען ער איז שוין געווען דער סעקרעטאר פון די פאַראייניקטע יידישע געווערקשאַפטן, האָט, צוזאַמען מיט אַ געזעלשאַפט־לעך־געשטימטן קריסטלעכן גייסטלעכן, אַ דר. פּאַרקהוירסט, געמאַכט אַן אינספּעקציע אין די שעפּער, וואו יידן זיינען געווען באַשעפטיקט סוף 19טן יאָרהונדערט. זיי זיינען געקומען אין אַ שאָפּ וואו מען האָט סאָרטירט אַלטע שמאַטעס. דער עיפּוש און די שמוציקייט, די פינצטערניש און די אָפּגעלאָזנקייט זיינען געווען אומדערטרעגלעך. עס האָבן דאָרט געאַרבעט אי זקנים אי יונגע קינדער.

איך האָב זיך גענומען פאַנאַנדערפרעגן ביי די אַרבעטער, ווי קומט עס, וואָס אַזוי פיל יידישע אַרבעטער אַרבעטן ביי שמאַטעס? האָט מען מיר געענטפערט: פאַראַנען געגוג עלטערע יידן, וואָס דאַרפן אַ לעבן מאַכן, אין אַנדערע טריידס נעמט מען זיי ניט צו, אַרבעט מען ביי שמאַטעס. און ביי שמאַטעס זיינען אי די באָסעס,

אי די אַרבעטער פרומע יידן. מען אַרבעט זונטיק אָנשטאָט שבת, דערפאַר ווילן אַסך פרומע עלטערן, אַז זייערע טעכטער זאָלן בעסער אַרבעטן ביי אַזעלכע באַלעבאַטים אַבי ניט דאַרפן מחלל שבת זיין.

אין אַן אַנדער חורבה האָבן מיר געטראָפן צווישן די שוויץ־שעפער אַ שול. בייטאָג האָט מען דאָרט געאַרבעט און פרייטיק צו נאַכט און שבת פלעגן יידן דאָרטן דאַווענען[4].

די נאָדל־פאַכן זיינען ניט געווען דער אויסשליסלעכער יסוד — און זיינען היינט ניט דער אויסשליסלעכער יסוד — פון דער יידישער פראָלעטאַריזאַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אין גאַנץ היפּשע צאָלן זיינען יידישע אַרבעטער אויך געווען באַשעפטיקט אין די אינדוסטריעס פון טאַבאַק, בוי, מעטאַל, זייגערמאַכע־ריי, צירונג, טראַנספּאָרט א. אַ. וו. די צאָל יידישע „שוואַרצע" אַרבעטער איז אויך ניט געווען קיין קליינע אַמאָליקע צייטן. אָבער דאָס זיינען אַלץ צווייגן פון דעם פּראָלעטאַריזאַציע־בוים; דער בוים גופא איז געווען — און פאַרבליבן — די באַקלייד־אינדוסטריע. אָט די אינדוסטריע מוזן מיר שטודירן אויב מיר ווילן וויסן, ווי אַזוי די יידישע קולטור האָט געהאָלפן יידן עקאָנאָמיש זיך צו פאַר־וואָרצלען אין אַמעריקע.

.21

הגם די אַנדערע „נייע" אימיגראַנטן האָבן אין זייער גרויסער מערהייט אפשר ניט געאַרבעט אין שוויץ־שעפער, זיינען וואַרשיינלעך זייערע פאַרדינסטן און אַרבעטס־באַדינגונגען ניט געווען בעסער, ווי די פון די יידישע נאָדל־אַרבע־טער. ניט אויף אָט דער פלאַך איז דעריבער געלעגן דער אונטערשייד צווישן יידן און ניט־יידן אין דעם פּראָצעס פון פראָלעטאַריזאַציע. ער איז געלעגן, ווי שוין אָנגעטייט אויבן, דער עיקר אין דעם, וואָס קאַפּיטאַל און אַרבעט האָבן זיך געפונען אין באַזונדערע עטנישע ספערעס ביי ניט־יידן, בעת ביי יידן האָבן זיי געהערט צו איין ספערע. ניט־יידישע אַרבעטער האָבן מיט זייערע באַלעבאַטים ניט געהאַט קיין שום סאָציאַלע אָדער קולטורעלע באַריר־פונקטן, בעת יידישע אַרבעטער און באַלעבאַטים האָבן געוואָרצלט אין איין עטנישער סביבה און גע־צויגן זייער יניקה פון דעם זעלביקן קולטור־קוואַל. ווי מיר האָבן געזען אין דער צווייטער טייל, האָבן אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען וואָס האָבן געהאַלטן באַשעפטיקט אימיגראַנטישע אַרבעטער אָפט געדאַרפט עפענען קורסן צו לערנען די דאָזיקע אַרבעטער ענגליש כדי אויסצומיידן אומגליקס־פאַלן אין די פאַב־ריקן אָדער אונטערנעמונגען. פאַר יידישע באַלעבאַטים איז אַזאַ פּראָבלעם לחלוטין ניט געשטאַנען. די אַרבעטער האָבן זיך בכלל ניט געניטיקט אין ענג־

ליש, און וואָס איז שייך די באַלעבאַטים — האָבן בלויז יענע, וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן מיט פאַרקויפן — און דאָס איז געווען אַ גאָר קליינער פּראָצענט, — זיך אין דעם גענייטיקט. די מערסטע אַרבעטס־געבער האָבן אין די שניידערשעפּער ניט פּראָדוצירט פאַר דעם לעצטן קאָנסומענט; זיי זיינען געווען — און דאָס איז אויך היינט דער פאַל אין ניו יאָרק און אַנדערע גרויסע שטעט — קאָנטראַקטאָרס וואָס פּראָדוצירן פאַר אַנדערע, ממילא האָבן זיי מיט דעם געברויכער ניט געהאַט קיין דירעקטן קאָנטאַקט. זייער עקאָנאָמישע אָנגעוויזנקייט אויף ענגליש איז געווען זייער אַ קליינע.

ביי אָט דער לאַגע האָבן זיך יידישע אַרבעטער געקאָנט אָרגאַניזירן נאָר אין יידישע יוניאָנס. אַנדערע פרעמד־שפּראַכיקע אַרבעטער האָבן געהאַט, ווי מיר האָבן געזען, זייערע אייגענע לאָקאַלן; די דייטשן האָבן אפילו געהאַט זייער אייגענע טרייד־יוניאָן צענטראַלע — פון דעם טאָקע שטאַמט דער נאָמען געווערקשאַפטן, וואָס יידישע אַרבעטער האָבן שפּעטער איבערגענומען; אָבער בלויז אין שייכות מיט די יידישע נאָדל־אַרבעטער האָט מען געקאָנט רעדן וועגן גאַנצע יידישע יוניאָנס. וואָרים ניט נאָר אין יידישע הענט, נאָר אין יידיש־רעדנדיקע הענט איז אַמאָל איינגעשטאַנען די טייל פון דער אינדוסטריע וואָס איז געווען אָרגאַניזירט. די גרינדערס פון די יידישע יוניאָנס האָבן דוקא, וועלן מיר באַלד זען, געהאַט אַ קנאַפּן אידעאָלאָגישן אינטערעס אין דער יידישער קולטור; עס האָט זיי אָבער לאַנג ניט גענומען זיך צו איבערצייגן, אַז אויב זיי ווילן אָרגאַניזירן עקאָנאָמיש און פּאָליטיש די יידישע אַרבעטער — מוזן זיי רופן צו הילף די יידישע שפּראַך.

די דאָזיקע גרינדערס זיינען, חוץ זעלטענע אויסנאַמען, געווען אימיגראַנטן פון דעם אַלטן רוסלאַנד. מערסטנטיילס זיינען זיי געקומען פון מיטלקלאַס היימען און זיינען ערשט דאָ געוואָרן אַרבעטער. זייער סאָציאַלן פּאַטאָס האָבן זיי ניט געצויגן פון דער אייגענער סביבה — אין דעם אַלטן וואוין־לאַנד איז נאָך קיין יידישע אַרבעטער־באַוועגונג ניט געווען און פון דעם היגן יידישן פּראָלעטאַריאַט האָט מען אין די אַכציקער און ניינציקער פון דעם פאַריקן יאָרהונדערט קיין באַגייסטערונג ניט געקאָנט שעפּן. די פּיאָנערן פון דער היגער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג האָבן זיך דעריבער כמעט אַלע געפונען אונטער דער השפּעה פון דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג און פון דעם מערב־אייראָפּעאישן סאָציאַליזם, דער עיקר — דעם דייטשישן. זייער כוונה איז געווען ניט צו שאַפן אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַ יידישע אַרבעטער־באַוועגונג, נאָר צו צוציען די יידישע אַרבעטער צו די אַמעריקאַנער יוניאָנס און צו דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. ניט צופעליק האָט זיך די יידישע סאָציאַליסטישע טעטיקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן אָנגעהייבן אין ניו יאָרק מיט דער גרינדונג, אין 1887, פון

דעם 8טן צווייג פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי און פון דעם „רוסישן פּראָגרעסיוון פאַראיין" מיט אַ יאָר פריער.

ווען עס איז געוואָרן רייף דער מאָמענט צו אָרגאַניזירן די געקומענע און דאָ־געוואָרענע יידישע אַרבעטער, זיינען די יידן־סאָציאַליסטן געווען די איינ־ציקע וואָס האָבן גענומען אויף זיך אָט די היסטאָרישע אויפגאַבע. עס איז געווען זייער גרויסער אויפטו, וואָס זיי האָבן פון די פּאַרוואָרלאָזטע יידישע אימיגראַנטן אויסגעקנעט אַ מעכטיקן סאָציאַלן כח, וואָס האָט ניט נאָר געענדערט דעם גאַנג פון דער יידישער געשיכטע אין אַמעריקע, נאָר אָפּגעדריקט זיין שטעמפּל אויף דער גאַנצער אַרבעטער־אַנטוויקלונג אין לאַנד. מיט דעם דער־קלערט זיך די מערקווירדיקע דערשיינונג, וואָס דערשלאָגענע אַרבעטער, וואָס האָבן געפּראַצעוועט אין די פריער־געשילדערטע קלעגלעכע באַדינגונגען, וואָס האָבן ניט געהאַט קיין שום טראַדיציע פון אַ זעלבסטשטענדיקער אַרבעטער־באַ־וועגונג, וואָס זיינען געווען הימל־וויט פון אַ פּראָלעטאַרישער פּסיכאָלאָגיע און וואָס זיינען אין גרויסע צאָלן — אפשר אין זייער רוב — געווען אָרטאָדאָקסיש־רעליגיעז געשטימט, האָבן זייערע ערשטע יוניאָנס געגרינדעט ווי סאָציאַליס־טישע אָרגאַניזאַציעס. די סאָציאַליסטישע אידעאָלאָגיע פון די פּירערס האָט גע־קראָגן אַ וואַרעמען אָפּקלאַנג אין דעם געפיל פון סאָציאַלן יושר וואָס לעבט אין דעם האַרצן פון דעם דורכשניטלעכן יידן — אַ געפיל, וואָס נעמט זיך פון אַ פאַראייניקונג פון דער טראַדיציע פון די נביאים מיט אַן אומגערעכטער באַהאַנדלונג מצד דער ניט־יידישער וועלט. „דער ייד" — זאָגט מילטאָן שטיינבערג — „איז ראַדיקאַל דערפאַר, ווייל זעענדיק אַז די גויִש־דאָמינירטע געזעלשאַפט איז קעגן אים, מאַכט ער יד אחת מיט די וואָס אָדער זיי ווילן די געזעלשאַפט בייטן אָדער זי פאַרניכטן" [1].

די פירער פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג זיינען ניט געווען קיין נאַציאָנאַל־געשטימטע יידן. פאַרקערט — זיי האָבן כמעט אַלע געניגט צו אַסי־מילאַציע, וואָס האָט ביי זיי באַקומען די קאָסמאָפּאָליטישע באַקליידונג פון אוני־ווערסאַלער ברודערשאַפט. זיי זיינען אַקאָרשט אַרויס פון חדר אָדער ישיבה, און זייער ערשטער רעוואָלוציאָנערער אַקט איז געווען — אַ ריס מיט דעם אָר־טאָדאָקסישן גלויבן, וואָס האָט ביטער געקעמפט קעגן יעדער פאָרם פון סעקו־לאַריזאַציע אינעם יידישן לעבן. די פירערן זיינען דעריבער ניט געווען יידיש־רעליגיעז און צווישן זיי האָט זיך געפונען אַ היפּשע צאָל מיליטאַנטע אַטעִ־איסטן. זיי זיינען געגאַנגען ווייטער ווי די דייטשע יידן, וואָס האָבן יידן געזען ווי אַ רעליגיעזע גרופּע און זי געוואָלט פאַרזעצן ווי אַזעלכע. די ערשטע יידישע סאָציאַליסטן האָבן יידישע קאָלעקטיווע עקזיסטענץ געזען ווי אַ פּלאָנץ וואָס קאָן געדייען נאָר אין באַדינגונגען פון אונטערדריקונג און רדיפות און מוז פאַר־

וויאַגנען אונטער דער ווירקונג פון דעמאָקראַטישע שטראָלן. זיי האָבן דעריבער געזוכט ניט סעגרעגאַציע אין שייכות מיט די ניט־יידישע אַרבעטער אין לאַנד, נאָר די ענגסטע אינטעגראַציע. אָבער דוקא מיט דעם, וואָס זיי האָבן אין די יוניאָנס גלייך פון אָנהייב אַריינגעבלאָזן אַ סאָציאַליסטישן גייסט, — האָבן זיי די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג אָפּגעטיילט פון דער אַלגעמיינער אַרבעטער־באַוועגונג אין לאַנד. יענע איז, ווי מיר האָבן געזען אין דער ערשטער טייל, געווען ווייט פון אַ קלאַסן־צוגאַנג צו געזעלשאַפטלעכע פּראָבלעמען און האָט ניט געזוכט קיין ראַדיקאַלע ענדערונגען אין דעם עקזיסטירנדיקן סאָציאַלן שטייגער. פאַר זייער מוסטער האָבן די יידישע יוניאָנס ניט גענומען די אַמעריקאַנער יוניאָנס, נאָר די אַרבעטער־באַוועגונג אין אייראָפּע. הגם די יוניאָנס פון די יידישע אַרבעטער האָבן זיך דאָ פאַרבונדן מיט דער אַמעריקאַנער פעדעראַציע פון אַרבעט (א. פ. ל.), זיינען זיי אָבער ניט געגאַנגען מיט איר אין טראָט. דוקא די סאָציאַלע צילן פון מענטשלעכער איינהייט וואָס זיינען געלעגן אין דעם יסוד פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג, האָבן אָביעקטיוו — קעגן די סוביעקטיווע כוונות פון אירע גרינדערס און פירערס — געשטאַרקט אין איר די טענדענץ צו עטנישן סעפּעראַטיזם.

די דאָזיקע טענדענץ איז געשטאַרקט געוואָרן אויך פון דעם, וואָס די יונגע יידישע אַרבעטער אָרגאַניזאַציעס האָבן געשעפּט זייער אינספּיראַציע ניט פון דער אַמעריקאַנער ווירקלעכקייט, נאָר פון אייראָפּעאישע סאָציאַלע אידעאַלן און האָבן די אונטערשטיצונג פון דער רעוואָלוציע קעגן דעם רוסישן צאַריזם געמאַכט פאַר איינער פון זייערע צענטראַלע אויפגאַבעס; דאָס האָט פאַרטיפט דעם איינפלוס פון אידעאָלאָגיעס אויף דער יידישער אימיגראַציע — און, ווי מיר האָבן געזען, איז אידעאָלאָגישע באַוואוסטזיניקייט ביי אַלע עטנישע גרופּעס געווען אַ צעמענטירנדיקער פאַקטאָר. אויף די יידישע מאַסן האָט געזעלשאַפטלעכע אידעאָלאָגיע געווירקט אויף אַ צווייענדיקן אופן. אין די געדאַנקען פון יענע יידן, וואָס האָבן נאָך אין זיך געטראָגן די באַוואוסטזיניקע זאָרג פאַר דעם קיום פון דעם יידישן פאָלק, האָט עס די נאַציאָנאַלע אורזאַכן פאַר אייגענער אידענטיטעט פאַרשטאַרקט מיט סאָציאַלע צילן. ביי יענע יידן, ווידער, וואָס צוגעבונדקייט צו יידישער רעליגיע האָבן זיי שוין געהאַט פאַרלוירן און קיין יידיש־נאַציאָנאַלע אַספּיראַציעס האָבן זיי ניט געהאַט — האָבן די סאָציאַליסטישע פּרינציפּן אַרויסגערופן אַן אינטערעס פאַר אָרגאַניזירטער אָפּגעזונדערטקייט פון דעם אַרום, כדי אין אים זיך ניט צו פאַרלירן אידעאָלאָגיש.

אויף אַזאַ אופן זיינען יוניאָנס, וואָס ביי אַלעמען זיינען זיי, נאָך דער שול, געווען אפשר דער וויכטיקסטער אַסימילירנדיקער פאַקטאָר, ביי יידישע אַרבעטער געוואָרן דער וויכטיקסטער מיטל פון עטנישער קולטור־בויאונג אין דער

ייִדישער־שפּראַך. פּאַראַלעל מיט דעם אויפקום פון דער ייִדישער אַרבעטער־באַ־וועגונג — און אין אַ גאַר גרויסער מאָס, ווי אַ רעזולטאַט פון דעם דאָזיקן אויפ־קום — האָט זיך דאָ אויך אַנטוויקלט אַ ברייט־פאַרצווייגטע ייִדישע קולטור. עס האָט זיך געשאַפן אַ ייִדישע ליטעראַטור פון גאַר אַ גרויסן פאַרנעם — די וויכ־טיקסטע ניט־ענגלישע ליטעראַטור, וואָס איז ווען עס איז אויפגעקומען אין די פאַראייניקטע שטאַטן. ייִדיש טעאַטער, ייִדישע פּרעסע, ייִדישע וויסנשאַפט, ייִדישע מוזיק־אינסטיטוציעס, ייִדישע קינדער שולן און קורסן פאַר דערוואַק־סענע — אַט דאָס אַלץ, און מער, איז צו דער גרעסטער טייל אַ רעזולטאַט פון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג. אַרום דער רעלאַטיוו ווירטשאַפטלעכער אָפּ־געגרעניצטקייט האָט זיך געשאַפן אַ קולטורעלע ראָם, וואָס האָט זיך געפונען אין צענטער פון דעם געטאָ. ווען מען גיט צו דעם צו די אַלע פּראָטערנאַלע, הילף־, בילדונג־ און געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס, פון איין זייט, און די ייִדישע סעקציעס און פעדעראַציעס פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און אַנדערע גרו־פּירונגען, פון דער אַנדערער זייט, — זעט מען ווי דער ייִדישער אַרבעטער האָט ניט געדאַרפט אַרויסגיין פון דער ייִדישער סביבה כדי צו באַפרידיקן וועלכע עס איז פון זיינע געזעלשאַפטלעכע באַדערפענישן. ער האָט געלעבט אין אַ מין סאָציאַלער אויטאַרקיע.

עס וואָלט געווען אַ טעות צו מיינען, אַז די ברייטע מאַסן פון דער ייִדישער אַרבעטערשאַפט זיינען, ווי די מערסטע פירערס זייערע, געווען אומרעליגיעז אָדער נאַציאָנאַל־גלייכגילטיק בנוגע ייִדישער קאָלעקטיווער עקזיסטענץ. פאַר־קערט — זיי האָבן אין גרויסע צאָלן אויסגעפילט די אָרטאָדאָקסישע שולן, וואָס האָבן זינט 1882 זיך דאָ אָנגעהייבן עפענען אין די צענדליקער און הונדערטער. זיי האָבן אויך צוגעשטעלט אַנהענגער פאַר דעם סעקולערן נאַציאָנאַליזם, וואָס איז אויפגעקומען אויף די כוואַליעס פון דער מאַסן־אימיגראַציע פון מזרח־אייראָפּע, ד. ה. אַ נאַציאָנאַליזם וואָס האָט געזען ייִדן ניט נאָר ווי אַ רעליגיעזע געמיינדע, נאָר אויך ווי אַ פאָלק און האָט געזוכט ייִדישע קאָנטינויאיטעט אויף אַ באַזע פון נאָרמאַלער נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ. אָבער דאָס האָבן די ייִדישע אַרבעטער געטאָן ווי יחידים — די אָרגאַניזירטע ייִדישע אַרבעטער־באַוועגונג האָט זיך געשטעלט ניט נאַציאָנאַלע, נאָר סאָציאַלע צילן. די גאַנצע פאַרצווייגטע קולטור־טעטיקייט, וואָס זי האָט געפירט, האָט ניט געוואָלט אין דראַנג צו דערווערבן פאַר זיך אַן אָנפירנדיקן אָרט אין דעם ייִדישן פאָלקס־לעבן, נאָר האָט אַרויס־געשטראָמט פון אַ פאַרלאַנג צו פאַרפעסטיקן אירע קלאַסן־פּאָזיציעס אין דעם קאַמף קעגן דער בורזשואַזיע און קעגן אַנטי־אַרבעטער אידעאָלאָגיעס.

.22

ווי באַלד יידישע אַרבעטער האָבן געאַרבעט פאַר יידישע באַלעבאַטים, איז דאָס געטאָ שוין אויך געוואָרן די אַרענע פאַר די קלאַסן־קאַמפן אין דעם אַמעריקאַנער יידישן לעבן. וועגן דעם עקאָנאָמישן אַספּעקט פון די דאָזיקע קאַמפן האָבן מיר גערעדט אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל. מחמת דעם סאָציאַליסטישן גייסט פון די ערשטע יוניאָנס, האָט דער פּאָליטישער אַספּעקט פון דעם קלאַסן־קאַמף געשפּילט אין דעם געטאָ נאָך אַ גרעסערע ראָלע ווי דער עקאָנאָמישער. און ניט בלויז דערפאַר, ווייל די באַלעבאַטים זיינען געווען רעפּובליקאַנער און דעמאָקראַטן און די אַרבעטער — סאָציאַליסטן. מיר האָבן געזען, אַז אַ וויכטיקער מאָמענט איז דאָ אויך געווען דער קולטורעלער. די אַרבעטער האָבן נאָך אין די אַלטע היימען זיך געפּרואווט באַפרייען פון דער העגעמאָניע פון דעם אָרטאָדאָקסישער פּירערשאַפט און דאָ האָבן זיי געפונען זייערע באַלעבאַטים אין שפּיץ פון די שולן און טעמפּלען; און די לעצטע האָבן זיך ניט צוריקגעהאַלטן צו נוצן רעליגיע ווי אַ מיטל צו קעמפן קעגן די אַרבעטער אויף דעם עקאָנאָמישן און פּאָליטישן געביט. אין דעם ערשטן באַנד פון דער „געשיכטע פון דער יידישער אַרבעטער באַוועגונג" שרייבט א. טשעריקאָווער:

> דער יידישער ארבעטער האָט געארבעט כמעט אויסשליסלעך ביים יידישן אונטערנעמער, פּונקט ווי דאָס איז געווען אין דער אלטער היים. דער דאָזיקער אומשטאַנד האָט געמוזט שפּילן — און האָט געשפּילט — ניט קיין קליינע ראָלע אין דער אַנטוויקלונג פון די סאָציאַלע קאָנפליקטן אויף דער יידישער גאַס. דערצו איז דער פאַבריקאַנט, בפרט די ערשטע יאָרן, געווען בעיקר אן ארויפגעארבעטער דייטשער ייד, און דער ארבעטער אַ פריש־געקומענער מזרח ייד, דאס רוב אַ רוסישער. דער יידישער אַרבעטער איז אָבער ניט געשטאַנען דירעקט, פּנים־אל־פּנים קעגן דעם יידישן גרויס־פאַבריקאַנט מיט זיין „אינסייד שאַפּ". אין מיטן פון אָט די צוויי סאָציאַלע קלאַסן האָט זיך געפונען דער „קאָנטראַקטאָר" (טשעריקאָווערס שטריך) [1].

דאָ זעען מיר, ווי עס קומען זיך צונויף אָט די אַלע סאָציאַלע, עקאָנאָמישע, קולטורעלע און שטייגערישע שיקד־ליניעס, וועגן וועלכע מיר האָבן גערעדט אויבן, און צעטיילן דאָס געטאָ אין קעגנגעזעצטע שיכטן. וואָלט די יידישע אַרבעטער באַוועגונג דאָ געשטאַנען אויף דעם זעלביקן אידעאָלאָגישן יסוד ווי די אַלגעמיינע אַרבעטער־באַוועגונג אין לאַנד, וואָלט דער קאַמף צווישן די דאָזיקע שיכטן ניט געווען אַזאַ פאַרביטערטער. אָבער דער סאָציאַליסטישער גייסט פון די יידישע יוניאָנס האָט שנעל געמאַכט אַ סוף צו דעם אידילישן לאַנדסמאַנשאַפט־כאַראַקטער פון דער פּראָדוקציע אין די שניידער־שעפּער, נאָך דעם, ווי זיי זיינען אַריבער אין מזרח־אייראָפּעאישע הענט. אין דער צייט, ווען די

אַמעריקאַנער יוניאַנס האָבן זיך געפירט לויט דעם מאָטאָ פון דער א. פ. ל.: „אַ יושרדיקער לוין פאַר אַ יושרדיקן טאָג אַרבעט", — האָט די פּרינציפּן־דער־קלערונג פון די פאַראייניקטע יידישע געווערקשאַפטן אין 1890 קאָנסטאַטירט, „אַז אַלע רייכטימער און מיטלען פון פּראָדוקציאָן ווערן באַשאַפן דורך אַרבעט און דערפאַר האָט דער אַרבעטער דאָס פולע רעכט צו געניסן די פריכטע פון זיין אַרבעט, וועלכע ער באַשאַפט". נאָך דעם, ווי די פּרינציפּן־דערקלערונג רעכנט אויס די אומגערעכטיקייטן פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג, אונ־טערשטרייכט זי, „אַז אַזאַ מין סיסטעם איז אַן אומגערעכטע און מוז אומגעוואָנ־דערט ווערן, און אַז אויף איר פּלאַץ מוז אויפגעבויט ווערן אַן אמת מענטשלעכע געזעלשאַפט, וואו יעדער זאָל באַקומען דעם ריכטיקן ווערט פון זיין אַרבעט". די מחברים פון דער פּרינציפּן־דערקלערונג זיינען איבערצייגט, אַז „עס קאָן קיין פרידן ניט זיין צווישן קאַפּיטאַל און אַרבעט אין די היינטיקע געזעלשאַפטלעכע סיסטעמע" [2]).

אויב אַזאַ איז געווען דער איינשטעל פון די שוואַכע יידישע יוניאַנס אין דעם לעצטן צענדליק יאָר פון דעם 19טן יאָרהונדערט, — יוניאַנס, וואָס זיינען באַשטאַנען פון נעכטיקע קליינבירגער, לופטמענטשן, האַנטווערקערס און אַר־בעטער אָן וואָסער עס איז דערפאַרונג פון אָרגאַניזירטקייט, — איז שוין ניט צו וואונדערן זיך איבער דעם נאָך אויסגעשפּראָכענערן סאָציאַליזם פון די יו־ניאָנס אין די ערשטע פאַר צענדליק יאָר פון דעם 20טן יאָרהונדערט. די דאָזיקע יוניאַנס האָבן שוין סיי אין זייער פירערשאַפט, סיי אין זייער מיטגלידערשאַפט געהאַט באַטייטיקע קאַדרען פון אַרבעטער, וואָס זיינען געקומען אַהער מיט אַ סטאַזש פון יאָרן סאָציאַליסטישער טעטיקייט אין די אַלטע היימען. וואָרום אין 1896 האָט זיך אין דעם אַלטן רוסלאַנד געגריינדעט דער „בונד", די ערשטע יידישע אַרבעטער פּאַרטיי אין דער וועלט. עטלעכע יאָר שפּעטער זיינען געקומען די פּועלי ציון און טעריטאָריאַליסטישע פּאַרטייען. ווי אַנטאַגאָניס־טיש די דאָזיקע פּאַרטייען זיינען געווען איינע צו דער אַנדערער בנוגע צו צילן און פּראָגראַמען, האָבן זיי אָבער אַלע געהאַט איין זאַך וואָס האָט זיי פאַראייניקט — זיי זיינען אַלע געווען סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און האָבן ניט געלאָזט, אַז זייערע אָנהענגער זאָלן אויסבייטן צייטווייליקע פאַרבעסערונגען פאַר זייערע היסטאָרישע סאָציאַלע צילן. דעריבער געפינען מיר, אַז די אינטערנעשאַנאַל פון די אַרבייטער ביי פרויען־קליידער האָט אין איר קאָנסטיטוציע אַריינגעשריבן אַ פּרעאַמבל וואָס האָט פאַר דער יוניאָן געשטעלט די אויפגאַבע „צו שאַפן אַ געזעלשאַפטלעכן סדר, וואָס אין אים וועלן אַרבעטער באַקומען דעם פולן ווערט פון זייער פּראָדוקציע". די דאָזיקע אויפגאַבע, זאָגט ווייטער דער פּרע־אַמבל, קאָן דערגרייכט ווערן נאָר מיט דער „הילף פון אַ פּאָליטישער פּאַרטיי,

וואָס איר צוועק איז אָפּצעשאַפֿן די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם". ביז 1924 האָט די אינטערנעשאַנאַל פֿאַרבאָטן אירע מיטגלידער צו קאַנדידירן פֿאַר פּאָליטישע אַמטן אויף וואַל־ליסטעס פֿון ניט־אַרבעטער אָדער ניט־סאָציאַליסטישע פּאַרטייען [3].

די קאַפּנמאַכער יוניאָן האָט אין איר קאָנסטיטוציע דערקלערט, אַז „די קאָנצענטראַציע פֿון רייכטום און מאַכט אין די הענט פֿון דעם קאַפּיטאַליסטישן קלאַס איז די סיבה פֿאַרוואָס דער אַרבעטער ווערט עקאָנאָמיש אונטערדריקט" [4]. די קאָנסטיטוציע פֿון דער פּוטערוואַרג יוניאָן רעדט פֿון דעם קאַמף וואָס „גייט אָן ביי אַלע פֿעלקער פֿון דער ציוויליזירטער וועלט צווישן די אונטערדריקערס און אונטערדריקטע . . . אַ קאַמף צווישן דעם קאַפּיטאַליסט און דעם אַרבעטער וואָס שטייגט אין שאַרפֿקייט פֿון יאָר צו יאָר" [5].

די אַמאַלגעמייטעד, די יוניאָן פֿון אַרבעטער ביי מענער־קליידער, וואָס האָט זיך געגרינדעט ערשט אין 1914, דערקלערט אין איר קאָנסטיטוציע, אַז „אינדוסטריעלע און צווישן־אינדוסטריעלע אָרגאַניזירטקייט, געבויט אויף דעם פֿעסטן פֿעלז פֿון קלאָרן וויסן און קלאַסן־באַוואוסטזיניקייט, וועט דעם אָרגאַניזירטן אַרבעטער־קלאַס אַריינפֿירן אין דעםווירקלעכן קאָנטראָל פֿון דער פּראָדוקציע־סיסטעם, און דער אַרבעטער קלאַס וועט דאַן זיין גרייט איבערצונעמען דעם באַזיץ פֿון דער דאָזיקער סיסטעם" [6]. אין 1920 האָבן די ניו יאָרקער קליידער פֿאַבריקאַנטן געפֿאָדערט אין געריכט דעם אויפֿלייז פֿון דער אַמאַלגעמייטעד אויף דעם גרונט פֿון דעם, וואָס דאָס איז ניט קיין יוניאָן, נאָר אַ קאָנספּיראַציע קעגן דער מלוכה. זיי האָבן ציטירט די געבראַכטע שורות פֿון דער קאָנסטיטוציע ווי זייער וויכטיקסטן באַווייז. זיי זיינען אָבער אין זייער פֿאַרזוך דורכגעפֿאַלן.

אויב די ייִדישע יוניאָנס האָבן געזען אין די אַרבעטער אַ באַזונדערן קלאַס, האָבן זיי אָבער, ווי שוין אָנגעוויזן, ניט אָנערקענט די עקזיסטענץ פֿון אַ ייִדישן פֿאָלק. דעם 4טן אָקטאָבער, 1890 האָט זיך אין ניו יאָרק געעפֿנט אַ נאַציאָנאַלער צוזאַמענפֿאָר פֿון אַלע ייִדישע אַרבעטער אָרגאַניזאַציעס אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און קאַנאַדע. זיין כאַראַקטער האָט אויסגעדריקט איינער פֿון די פּלאַקאַטן, מיט וועלכע עס זיינען געווען באַצירט די ווענט פֿון דעם זאַל. „די וועלט איז אונדזער פֿאָטערלאַנד, סאָציאַליזם אונדזער רעליגיע" — האָט זיך געלייענט דער פּלאַקאַט [7]. פּאָזנאַנסקיס רוף: „אַמעריקע איז אונדזער ציון און וואַשינגטאָן אונדזער ירושלים" האָט געקראָגן אַ פּראָלעטאַרישע אָנווענדונג. דער צוזאַמענפֿאָר האָט געגרינדעט די ייִדישע אַרבעטער פֿעדעראַציע, וואָס האָט זיך געשטעלט דעם ציל צו „פֿאַרגלייכן דעם ייִדישן אַרבעטער מיט זיינע אַמעריקאַנער ברידער און אים העלפֿן לערנען די אַרבעטער פֿראַגע — די פֿראַגע

פון דעם פאַרקנעכטעטן קלאַס, צו וועלכן ער באַלאַנגט; אים צו לערנען קעמפן און מיטווירקן אין דעם קומענדן נצחון פון די אַרבעטנדע מענטשהייט." וואָס איז שייך צו יידישע ענינים, האָט דער צוזאַמענפאַר געפונען פאַר נייטיק צו אונטערשטרייכן:

מיר האָבן קיין יידן־פראַגע אין אַמעריקע. די איינצעלנע יידן־פראַגע, וועלכע מיר אנערקענען איז די פראַגע, ווי צו פאַרהיטן, אז דאָ זאָל ניט קומען צו אַזעלכע „יידן־פראַגעס".

ווי באַלד אַזוי, איז צו וואָס דאַרף מען אַ באַזונדערע יידישע אַרבעטער־פעדעראַציע? איז דער ענטפער:

בלויז ווייל נאָר מיר, יידיש־שפּרעכנדע בירגער, קאָנען ווירקן צווישן די יידישע עמיגראַנטן; בלויז ווייל מיר רעדן זייער שפּראַך און זיינען באַקאַנט מיט זייער לעבן — בלויז דעריבער מאַכן מיר דיזע ספּעציעלע יידישע קערפּערשאַפט. די יידישע שפּראַך איז אונדזער גרעניצן צווישן ייד און ניט־ייד אין דער אַרבעטער־וועלט איז איינער פון אונדזערע צילן [8].

אַנדערע אַרבעטער־אימיגראַנטן זיינען אַ שטיק צייט געבליבן אין אַן אָפּגעגרעניצטער עטנישער סביבה מחמת דעם, וואָס דאָ האָט זיך ביי זיי אויסגעפורעמט אַ נאַציאָנאַליזם וואָס איז געווען פאַרבונדן מיט די לענדער פון זייער אָפּשטאַם; יידישע אַרבעטער זיינען געבליבן אָפּגעגרעניצט מחמת זייער אינטערנאַציאָנאַליסטישער אידעאָלאָגיע, וואָס די אַמעריקאַנער אַרבעטער־באַוועגונג האָט ניט געטיילט. הגם זיי האָבן די יידישע שפּראַך באַטראַכט פאַר אַ מיטל און ניט פאַר אַ ציל, זיינען זיי פונדעסטוועגן געוואָרן די וויכטיקסטע טרעגערס פון דער פיל־פאַרצווייגטער קולטור אויף יידיש.

אַזאָ איז די אייגנאַרט פון דער יידישער פּראָדוקטיוויזאַציע אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אַז אויף ביידע פאַליוסן פון איר קלאַסן־גלידערונג ווערט זי באַווירקט פון אָביעקטיוו־עטניזירנדיקע טענדענצן, וואָס גייען מערסטנטייל אין היפוך צו די סוביעקטיווע פּראָגראַמען פון די אידעאָלאָגן פון די קעגנזעצלעכע סאָציאַלע שיכטן. אויף איין פאַליוס האָבן מיר פריער געפונען די יידישע גרויס־בורזשואַזיע פאַרבלאָקאַדירט, דורך סאָציאַלע און עקאָנאָמישע דיסקרימינאַציעס, אין דער יידישער סביבה. אויף דעם אַנדערן פאַליוס געפינען מיר איצט די אָרגאַניזירטע יידישע אַרבעטערשאַפט, וואָס מחמת איר אידעאַל פון אַסימילירנדיקן אוניווערסאַליזם, שאַפט זי נאַציאָנאַל־יידישע ווערטן און טוט אַן סעקולערע רייפן אויף דער יידישער עטנישקייט אין די פאַראייניקטע שטאַטן אין אַ צייט ווען די רעליגיעזע רייפן ווערן לויזער.

ביז צו דער ערשטער וועלט־מלחמה איז די געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט

פון דער אָרגאַניזירטער יידישער אַרבעטערשאַפט געווען יידיש אין דעם זין פון סביבה און מעטאָדן, אָבער ניט אין זין פון נאַציאָנאַלע צילן. דעריבער האָט זי זיך ניט באַטייליקט אין אַלגעמיין־יידישע אַקטיוויטעטן — אין בעסטן פאַל איז זי געבליבן גלייכגילטיק צו זיי, און ניט זעלטן האָט זי זיך צו זיי אפילו באַצויגן אַנטאַגאַניסטיש. ניט נאָר האָט זי געבויט אירע אייגענע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס, ניט נאָר האָט זי געשאַפן אַן אייגענע נעץ פון קינדער־שולן, אַן אייגענע פּרעסע און אייגענע זעלבסט־הילף און קעגנזייטיקע הילף אינסטיטוציעס, נאָר אויך וואו נאָר עס איז געווען מעגלעך, — אירע אייגענע פילאַנטראָפּישע אַנשטאַלטן. עס איז איינער פון די איראָנישע שטריכן פון דער יידישער קאָמונאַלער אַנטוויקלונג אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, אַז דוקא דאָן, ווען עס איז אין לאַנד געווען אַ פּאַקטיש־זעלבסטשטענדיקע יידישע אַר־בעטער באַוועגונג, האָט זי, מחמת אַן עקסטרעמען קלאַסן־איינשטעל, זיך געהאַלטן ביי אַ ניהיליסטישער באַציאונג צו יידישע פאָלקס־פּראָבלעמען און איז פאַקטיש ניט געווען אינטעגרירט אין דעם יידישן כלל־לעבן. פאַרקערט, זיינען יידישע אַרבעטער געוואָרן אַקטיוו אין אַלגעמיין־יידישע אַקציעס ערשט נאָך דעם, ווי די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג האָט ווי אַ זעלבסטשטענדיקער כח אויפגעהערט צו עקזיסטירן און איז געוואָרן אַן אינטעגראַלער טייל פון דער לאַנדישער אַרבע־טער־באַוועגונג.

23.

אויב די אייגנאַרטיקע פאָרמען פון דער יידישער פּראָלעטאַריזאַציע האָבן געשפּילט אַזאַ דעצידירנדיקע ראָלע אין שמידן יקדישע גרופּעשקייט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן, האָט דאָך די יידישע דעפּראָלעטאַריזאַציע, וואָס האָט ווי, מיר האָבן געזען אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל, אַריינגעפירט יידן אין האַנדל, אין די פּראָפעסיעס און אין ווייסער־קאָלנער באַשעפטיקונגען אין אַ העכערער פּראָ־פּאָרציע ווי וואָסער עס איז אַנדערע גרופּע פון דער „נייער" איינוואַנדערונג, — געדאַרפט האָבן אַ דעטעניזירנדיקע ווירקונג אויף דער יידישער באַפעלקערונג. אין אַסך פּרטים איז דאָס טאַקע אַזוי געווען. קודם כל האָט געליטן די יידישע שפּראַך. די אָפּשוואַכונג, וואָס מיר האָבן אין שייכות צו איר קאָנסטאַטירט אויבן, איז טאַקע אין אַ גאַר גרויסער טייל אַ רעזולטאַט פון דעם, וואָס יידן האָבן פאַרלוירן זייער מאָנאָפּאָל־פּאָזיציע אין דער קליידער־אינדוסטריע אין די גרויסע שטעט. ערשטנס האָט זיך פאַרקלענערט די אַבסאָלוטע צאָל פון יידישע אַרבעטער אין דער דאָזיקער אינדוסטריע און מיט דעם איז אַ היפּש ביסל צעברעקלט געוואָרן די יידישע עקאָנאָמישע קאָמפּאַקטקייט, וואָס איז

געווען אַזאַ וויכטיקער עטנישער פאַקטאָר. צווייטנס איז די וואָג פון די יידישע אַרבעטער, וואָס זיינען געבליבן אין דער אינדוסטריע — און זיי ציילן זיך דאָ נאָך אַלץ אין די הונדערטער טויזנטער — געפאַלן אין פאַרהעלטניש צו דער צאָל אַרבעטער וואָס זיינען בכלל באַשעפטיקט אין די נאָדל־פאַכן. בלויז צווישן די פוטערוואַרג־אַרבעטער, די קלענסטע גרופּע אין די דאָזיקע פאַכן, זיינען יידן נאָך אַלץ אַ מערהייט; אין אַלע אַנדערע נאָדל־פאַכן זיינען יידן אַן אַלץ קלע־נער־ווערנדיקע מינדערהייט. די נאָדל־יוניאָנס שפּיגלען זייער בולט אָפּ די די איבערוקונג פון זייער מיטגלידערשאַפט. פון איין זייט איז צוזאַמען מיט דער יידישער מערהייט פאַרשוואונדן דער סאָציאַליסטישער כאַראַקטער פון די דאָ־זיקע יוניאָנס. זיי האָבן זיך צוגעפּאַסט צו דעם גייסט פון דער אַלגעמיינער טרייד־יוניאָן באַוועגונג, הגם זיי פאַרמירן אין איר נאָך אַלץ דעם פּראָגרע־סיווסטן פליגל. אין די דרייסיקער פון דעם היינטיקן יאָרהונדערט איז ניט פאַרבליבן קיין איין נאָדל־יוניאָן, וואָס האָט ניט אויסגעשטראָכן פון איר קאָנסטיטוציע די סאָציאַליסטישע פּונקטן, וואָס זי האָט ביי איר גרינדונג אַריינגעשריבן. פון דער אַנדערער זייט זיינען די יוניאָנס, וואָס האָבן, ווי מיר האָבן געזען, זיך פאַקטיש געגרינדעט ווי יידישע אָרגאַניזאַציעס, אַרויסגע־טראָטן פון די געטאָ־גרענעצן. פון דער אַמאָל זייער רייכער און גרויסער פּרעסע, וואָס די דאָזיקע יוניאָנס האָבן דירעקט אַרויסגעגעבן אין יידיש, איז פאַרבליבן בלויז איין חודש־זשורנאַל פון דער „אינטערנעשאָנאַל". יידיש איז די שפּראַך נאָר פון אַ פּאָר געציילטע לאָקאַלן פון די דאָזיקע יוניאָנס אין ניו יאָרק און שיקאַגע — און דאָס איבערגיין צו ענגליש איז אויך אין די דאָזיקע לאָקאַלן אַ פראַגע פון אַ קורצער צייט. מחמת זייער טראַדיציע און יידישער פירערשאַפט, באַטייליקן זיך נאָך די דאָזיקע יוניאָנס אין געוויסע יידישע אַקטיוויטעטן און גיבן פינאַנציעלע ביישטייערונגען אויף יידישע צוועקן, אָבער — אויך דאָס איז נאָר אַ פראַגע פון צייט.

עס וואָלט געווען פאַלש צו מיינען, אַז אַלע יידן וואָס פאַרלאָזן די נאָדל־פאַכן, ווערן באַשעפטיקט אין האַנדל אָדער ביי אינטעליגענטע מלאכות. מען דאַרף דאָ אויך דערמאָנען, אַז פיל טויזנטער יידישע אַרבעטער געפינען זיך אין אַלערליי אינדוסטריעס. אָבער די דאָזיקע אינדוסטריעס זיינען ניט אין דעם געטאָ און דער אַנטייל פון יידן אין זיי האָט גיכער געפירט צו דעעט־ניזירנדיקע, ווי צו עטניזירנדיקע, רעזולטאַטן פון דעם שטאַנדפּונקט פון יידישער גרופּעשקייט. מיט דער צעטרייסלונג אין די נאָדל־פאַכן האָט די יידישע שפּראַך פאַרלוירן איר וויכטיקסטן שטיץ־פּונקט און זי מאַכט איצט דורך אַ ירידה, וואָס וועט מסתמא מער קיין מאָל ניט אָפּגעשטעלט ווערן.

אָבער שפּראַך־אַסימילאַציע פירט ביי יידן ניט צו דער מאָס נאַציאָנאַלער

אַסימילאַציע, וואָס ביי אַנדערע עטנישע גרופעס. הגם אויך ביי יידן שוואַכט שפּראַך־אַסימילאַציע אָפ די עטנישע ווידערשטאַנדס־קרעפטן. באַלד צוויי טויזנט יאָר האָבן יידן געשאַפן יידישע קולטור ניט נאָר אין זייער אייגענער העברעאישער און אייגענער יידישער שפּראַך, נאָר אויך אין די שפּראַכן פון די לענדער, וואו זיי האָבן געלעבט. זיי האָבן אויך פאַרלייגט דעם יסוד פאַר אַ יידישער קולטור אין ענגליש — פאַקטיש די איינציקע עטנישע קולטור אין דער ענגלישער שפּראַך. און ווי אין אַלצדינג וואָס יידן שאַפן ווי אַ גרופע, מישן זיך דאָ אויס פאָזיטיווע און נעגאַטיווע סיבות און טרייב־קרעפטן. די פאָזיטיווע סיבות זיינען די זעלביקע, וואָס זיינען אַרויסגעבראַכט געוואָרן אויבן: דער עטנישער כאַראַקטער פון דער יידישער רעליגיע, דער ווילן פאַרצוזעצן יידישע קאָלעקטיווע עקזיסטענץ. צו זיי קומען צו אַנדערע פאַקטאָרן וואָס וועלן אַרויסשווימען שפּעטער. וואָס איז שייך די נעגאַטיווע סיבות, דאַרפן מיר איצט זען ווי אַזוי זיי האָבן זיך אויסגעווירקט אויף דער עקאָנאָמישער אומשיכטונג פון די יידישע באַשעפטיקטע, וואָס חוץ אַ טיפערן אַריינדרינגען אין האַנדל — מיינט זי אויך דער איבערגאַנג פון פיזישער אַרבעט צו אינטעלעקטועלער.

אין האַנדל האָבן שפּעטער־געקומענע יידן זיך אָנגעשטויסן אויף די זעלביקע שוועריקייטן און דיסקרימינאַציעס וואָס די פריער־געקומענע — נאָר אין אַ גרעסערער מאָס און, מחמת טעמים וואָס וועלן שפּעטער אויפגעקלערט ווערן, אין אַן אינטענסיווערער פאָרם. אין די סאָציאַלע גרעניצן, וואָס די פאַרמעגלעכע יידן קאָנען ניט איבערטרעטן, האָבן מיר געזען דעם עקאָנאָמישן פאַקטאָר, וואָס דערלאָזט ניט, אַז די דאָזיקע שיכט זאָל זיך אַסימילירן אין דעם פאַרנעם און מיט דער שנעלקייט וואָס ביי אַנדערע עטנישע גרופעס. אַן ענלעכע לאַגע געפינען מיר ביי די יידישע אינטעלעקטועלע גרופעס, וואָס ביי ניט־יידן געהערן זיי צו די עלעמענטן וואָס מאַכן שנעל דורך דעם פּראָצעס פון אַסימילאַציע אין דער הערשנדיקער מיליי. עס איז נאָך צו פרי צו רעדן וועגן אַן אָרגאַניזירטן אַנטיסעמיטיזם אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אָבער אויף וויפיל עס איז געווען אַ באַוואוסטזיניקע פּאָליטיק צווישן דער אַמעריקאַנער „אַריסטאָקראַטיע" צו פאַרמאַכן פאַר יידן — אַלס יידן — די טיר צו באַשטימטע פּאָזיציעס, האָט זיך דאָס, נאָך די רייכע קלובן, רעזאָרטן און האָטעלן, געפילט דער עיקר אין די קאָלעדזשעס און אוניווערזיטעטן. אַקוראַט דאַן, ווען די יידישע יוגנט איז געווען מאַטעריעל און גייסטיק קוואַליפיצירט זיך אַריינצוגיסן אין דעם אַלגעמיינעם קולטור־שטראָם פון לאַנד און דורך דעם אפשר מיט דער צייט זיך אויך אָפּצערייסן פון דעם אינערלעכן קולטור־קוואַל, — אַקוראַט דאַן האָט זי אפשר צום ערשטן מאָל זיך דערוואוסט, אַז עס איז

דאָ אין די פאַראייניקטע שטאַטן אַ יידן־פראַגע, וואָס רירט אָן יעדער איינעם פון איר פערזענלעך. אויף אַ צווייענדיקן אופן האָט זיך די יידישע יוגנט פון דעם דערוואוסט: איין מאָל, ווען זי האָט אויסגעפונען, אַז פאַר אַ יידן איז אַסך שווערער אַריינצוגיין אין אַ הויך־שול ווי פאַר אַ ניט־יידן, און אַ צווייטן מאָל — ווען די, וואָס זיינען שוין יאָ אַריינגעגאַנגען, האָבן געטראָפן די טירן פון די סטודענטן־אָרגאַניזאַציעס פאַרמאַכט פאַר יידן.

ביז דער ערשטער וועלט־מלחמה האָבן נאָר עטלעכע הויך־שולן פון די סאַמע אַריסטאָקראַטישסטע אין לאַנד געהאַט רעסטריקציעס קעגן יידישע סטודענטן — און דאָס אויך ניט אָפן. זינט דאַן זיינען די רעסטריקציעס געוואָרן אַ מער אַ אָפענער. עס איז כמעט ניט צו געפינען אַ הויך־שול פון אַ ניט־שטאַט אָדער מוניציפאַלן כאַראַקטער וואָס האָט ניט איינגעפירט אַ קוואָטאַ־סיסטעם לגבי יידישע סטודענטן (אַלע אַזעלכע שולן דיסקרימינירן אויך קעגן נעגערס און אַנדערע מינדערהייטן). די שולן מאַכן מער דערפון קיין סוד ניט. עס איז געקומען צו דעם, אַז אַ באַשטימטע צאָל יידן, פון די וואָס ווילן שטודירן מעדיצין, דאַרף פאָרן לערנען אין אַנדערע לענדער. אַ שטודיע, וואָס דאָס באַשעפטיקונגס־ביוראָ פון בני ברית האָט דורכגעפירט אין 1935 און נאָך אַמאָל אין 1926 גיט אַ מעגלעכקייט צו פעסטשטעלן דעם רעזולטאַט פון די דיסקרימינאַציעס און פראָצענט־נאָרמעס אין די הויך־שולן. אַזוי דערוויסן מיר זיך, אַז הגם די פאַרהעלטניש צווישן יידישע סטודענטן און דער סטודענטשאַפט אין די קאָלעדזשעס בכלל האָט זיך פאַקטיש ניט געביטן אין די עלף יאָר — 8.8 פראָצענט פון דער גאַנצער סטודענטשאַפט אין 1935 אַנטקעגן 9.0 פראָצענט אין 1946 — האָט זיך די פאַרהעלטניש געביטן אין שולן וואו מען לערנט פראָפעסיעס. אין 1935 האָבן יידישע סטודענטן אויסגעמאַכט 8.8 פראָצענט פון גאָר דער סטודענטשאַפט אין די פראָפעסיאָנעלע הויך־שולן, אין 1946 — שוין ניט מער ווי 7.0 פראָצענט. די אויספאָרשונג זעט די סיבה בלויז אין דער דיסקרימינאַציע קעגן יידן. אין 67 מעדיצינישע שולן איז דער פראָצענט יידישע סטודענטן געפאַלן פון 15.9 ביז 12.7. הגם די גאַנצע סטודענטשאַפט פון די דאָזיקע שולן איז געשטיגן פון 20,039 אין 1935 ביז 21,575 אין 1946, איז די יידישע סטודענטשאַפט געפאַלן פון 3,179 ביז 2,737.

אין 31 דענטיסטישע שולן איז דער פראָצענט יידישע סטודענטן געפאַלן פון 28.2 ביז 18.9; אין 38 פאַרמאַצעטישע שולן — פון 24.5 ביז 15.1 פראָצ.; אין 77 יורידישע שולן — פון 25.8 ביז 11.1 פראָצענט; אין זיבן וועטערינאַרן־שולן — פון 11.1 ביז 1.8 פראָצ.; אין 62 אינדזשינערן־שולן — פון 6.5 ביז 5.6 פראָצ.; פון 8.5 ביז 4.4 פראָצ. אין אַרכיטעקטור־שולן; פון

13.6 ביז 11.1 פּראָצ. אין שולן פֿאַר געזעלשאַפֿטלעבער דינסט; פֿון 16.7 ביז 10.7 פּראָצ. אין די קאָמערץ־שולן; פֿון 15.5 ביז 8.4 פּראָצ. אין קונסט־שולן, א. אַ. וו. געהויבן האָט זיך דער פּראָצענט יידישע סטודענטן אין אַזעלכע פּראָפֿעסיעס ווי אָסטעאָפּאַטיע, קראַנקע־אויפֿזיכט, מיליטערישע וויסנשאַפֿט, בילדונג, טעאָלאָגיע וכדומה. מיליטערישע וויסנשאַפֿט האָט זיכער געהאַט צו טאָן מיט דער צווייטער מלחמה, און וואָס איז שייך די צוויי קאַטעגאָריעס בילדונג און טעאָלאָגיע — האָט דאָס מערסטנטיילס צו טאָן מיט דער יידישער גאַס, ד. ה. עס האָט זיך פֿאַרגרעסערט די צאָל יידן וואָס שטודירט אויף רבנות און געשטיגן די נאָכפֿראַגע אויף לערער אין דער יידישער בילדונג סיסטעם [1]).

די, וואָס האָבן זיך געוואָלט באַפֿרייען פֿון דעם געטאָ, האָבן איבערגעלעבט זייער ערשטע אַנטוישונג ביים אַריינטרעטן אין שול. אין שול גופֿא האָט אויף זיי געוואַרט די צווייטע אַנטוישונג: ניט־יידישע סטודענטן ווילן מיט זיי ניט געהערן צו די זעלביקע ברודערשאַפֿטן, שוועסטערשאַפֿטן אָדער קלובן. יידישע סטודענטן זיינען דעריבער געצוואונגען צו שאַפֿן זייערע אייגענע געזעלשאַפֿטן און קלובן, וואָס זיינען גויים־ריין — אַ נייע געטאָ. פֿאַר סך יידישע יונגעלייט איז די סטודענטישע חברה די ערשטע אַפֿיליאַציע מיט אַ יידישער אינסטיטוציע — אַ מין אַריינפֿיר אין יידישן געזעלשאַפֿטלעכן לעבן. די העכערע אינסטיטוציע, וואָס ביי די סטודענטן פֿון אַנדערע עטנישע גרופּעס האָט זי פֿאַרשאַרפֿט דעם דראַנג צו אַסימילאַציע, האָט ביי די יידישע סטודענטן אַקצענטירט דעם געפֿיל פֿון עטנישער אָפּגעזונדערטקייט.

אָבער ערשט, ווען דער יידישער בחור אָדער מיידל האָט פֿאַרענדיקט די שול און געפּרוּווט זיך איינאָרדנען אין אַ פּראָפֿעסיע, האָט ער אָדער זי דערפֿילט די גאַנצע לאַסט פֿון יידישער אַנדערשדיקייט — אַן אַנדערשדיקייט, וואָס זיי אַליין האָבן זי אפֿשר ניט געוואָלט אָנערקענען, וואָס אַנדערע האָבן אָבער אויף זיי אַרויפֿגעצוואונגען. האָבן זיי געזוכט לוין־באַשעפֿטיקונג, האָבן זיי באַגעגנט דיסקרימינאַציע אין ניט־יידישע אונטערנעמונגען; האָבן זיי געוואָלט זיין אַליין־באַשעפֿטיקט, האָבן זיי אויף קיין גרויסן פּראָצענט ניט־יידישע קליענטן ניט געקאָנט אויסשטעלן. אין גרויסן גאַנצן זיינען זיי דעריבער געווען אָנגעוויזן אָדער אויף יידישע אַרבעטס־געבער אָדער אויף יידישע קונדן — אין ביידע פֿאַלן זיינען זיי געבליבן אין דעם קרייז פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג. דאָס האָט געמוזט אין זיי באַטייטיק אָפּטעמפּען די אַסימילאַציע־טענדענצן, וואָס אינטעלעקטואַליזאַציע פֿאַרשאַרפֿט געווינלעך.

עס זיינען דאָ עטלעכע שטודיעס וואָס באַווייזן, ווי ווייט יידן אין די אינטעליגענטע באַשעפֿטיקונגען זיינען אָפּהענגיק פֿון דער יידישער סביבה. מיט עטלעכע יאָר צוריק האָט די „קאָנפֿערענץ וועגן יידישע באַציאונגען" (קאָנ־

פערענץ אַן דזשואיש רעלײשאַנס) דורכגעפירט אַ פאָרשונג וועגן דעם מצב פון יידישע אַדוואָקאַטן אין ניו יאָרק. מעלווין מ. פייגין האָט פאַרעפנטלעכט די רעזולטאַטן אין דעם יאַנואַר, 1939 נומער „דזשואיש סאָשעל סטאַדיס.״ איז אָט וואָס מיר געפינען דאָרט:

פון די 511 יידישע אַדוואָקאַטן וואָס האָבן געמאַכט אַ לעבן פון אַרבעטן פאַר אַנדערע אַדוואָקאַטן, זיינען 323 געווען באַשעפטיקט ביי יידישע אַדוואָקאַטן אָדער אין אויסשליסלעך יידישע אַדוואָקאַטן־פירמעס. נאָך 79 זיינען געווען באַשעפטיקט אין אַדוואָקאַטן־פירמעס וואָס זיינען אין זייער גרויסער מערהייט געווען פון יידישן צוזאַמענשטעל. דאָס הייסט, אַז באַלד אַכט פון יעדע צען באַשעפטיקטע יידישע אַדוואָקאַטן אין ניו יאָרק האָבן געאַרבעט פאַר יידן, איינער האָט געאַרבעט פאַר אַ פירמע וואָס האָט געהאַט אי יידישע אי ניט־יידישע באַלעבאַטים און נאָך איינער — פאַר אַ פירמע וואָס איז געווען אַ פּרעדאָמינירנדיק אַ ניט־יידישע [2]).

אַ ביסל בעסער האָט אויסגעזען דאָס בילד פון די אַדוואָקאַטן וואָס זיינען געווען זעלבסט־באַשעפטיקט. פונדעסטוועגן האָבן פון די 2968 יידישע אַד־וואָקאַטן וואָס האָבן געאַרבעט פאַר זיך אַליין, 1621, אָדער 54.26 פּראָצענט, געהאַט אַ קליענטור וואָס איז געווען אויף מער ווי אַ העלפט אַ יידישע; 1,113, אָדער 37.50 פּראָצענט, האָבן געהאַט מער ווי אַ העלפט ניט־יידישע קליענטן און 234, אָדער 7.88 פּראָצענט, האָבן זייער קליענטור ניט ספּעציפירט [3]). וועגן די ניט־יידישע קליענטן פון יידישע פּראָפעסיאָנאַלן וועט נאָך אויסקומען צו רעדן אונטן.

די זעלביקע אָרגאַניזאַציע האָט אויך דורכגעפירט אַן אויספאָרשונג וועגן דעם מצב פון יידישע דאָקטוירים אין די פאַראייניקטע שטאַטן. די פאַקטן, וואָס אָט די פאָרשונג האָט אַרויסגעבראַכט, געפינען מיר אין די „דזשואיש סאָשעל סטאַדיס״ פאַר אָקטאָבער, 1939. קודם כל גיט די שטודיע אַ באַגריף פון דעם פאַרנעם פון דער דיסקרימינאַציע קעגן יידישע סטודענטן אין די מעדיצינישע שולן. פון די 1346 אַמעריקאַנער וואָס האָבן אין 1937־38 שטו־דירט אויף דאָקטאָר־מעדיצין אין אויסלאַנד זיינען וואַרשיינלעך אַריבער 1200, ד. ה. 90 פּראָצ. געווען יידן וואָס האָבן קיין פּלאַץ ניט געקאָנט קריגן אין די אַמעריקאַנער אוניווערזיטעטן [4]). די שטודיע, וואָס האָט אַרומגענומען 16,000 יידישע דאָקטוירים אין לאַנד, האָט אַרויסגעבראַכט, אַז אין די קלע־נערע שטעט איז זייער פּראַקטיקע אַסך ווייניקער באַגרעניצט צו יידישע פּאַ־ציענטן ווי אין די גרויסע צענטערן. מען דאַרף אָבער געדענקען, אַז אין 1936 האָט זיך אין 6 שטאַטן — ניו יאָרק, אילינאָיס, פּענסילווייניע, ניו דזשורזי, מאַסאַטשוסעטס, קאַליפאָרניע — געפונען דריי־פערטל פון גאָר די יידישע

דאָקטוירים אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. ניו יאָרק אַליין האָט געהאַט באַלד אַ העלפֿט פֿון אַלע יידישע דאָקטוירים [5]. די פּראָצענטועלע פֿאַרטיילונג פֿון די יידישע דאָקטוירים אַנטשפּרעכט אויף אַזאַ אופֿן די פֿאַרטיילונג פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג. יידישע דאָקטוירים ציען זייער חיונה דער עיקר פֿון יידישע פּאַציענטן.

דר. לי דזש. לעווינדזשער האָט אין 1938 דורכגעפֿירט אַ שטודיע פֿון דער פּאָזיציע, וואָס יידן פֿאַרנעמען אין די ליבעראַלע פּראָפֿעסיעס אין דעם שטאַט אָהייאָ. די שטודיע — אירע רעזולטאַטן זיינען פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן אין די „דזשואיש סאָשל סטאַדיס" פֿאַר אָקטאָבער, 1940 — האָט אַרומגענומען די וויכטיקע באַשעפֿטיקונגען: דאָקטוירים, דענטיסטן, אַדוואָקאַטן, לערערס, פֿאַרמאַצעווטן, אינדזשינערן און אַרכיטעקטן. לעווינדזשער איז געקומען צו דעם אויספֿיר, אַז די קליענטור פֿון די יידישע פּראָפֿעסיאָנאַלן איז ניט דורכאויס, און אפֿילו ניט בעיקר, אַ יידישע. פֿאַר אַ באַווייז ברענגט ער דעם פֿאַקט, אַז עס זיינען דאָ אַסך מער ניט־יידן אויף יעדער ניט־יידישן דאָקטאָר, דענטיסט אָדער אַדוואָקאַט, א. אַ. וו. ווי יידן אויף יעדער יידישן פּראָפֿעסיאָנאַל פֿון אַן ענלעכער קאַטעגאָריע. די וויכטיקע טאַבעלע, צונויפֿגעשטעלט אויף דעם באַדן פֿון לעווינדזשערס ציפֿערן, באַווייזט דעם אונטערשייד צווישן יידן און דער אַלגעמיינער באַפֿעלקערונג אין פֿאַרהעלטניש צו דער צאָל פּראָפֿעסיאָנאַלן:

טאַבעלע 19. צאָל מענטשן אויף יעדער פּראָפֿעסיאָנאַל אין 1936 אין אָהייאָ [6]

פּראָפֿעסיע	צאָל מענטשן אויף יעדער פּראָפֿעסיאָנאַל אין דער אַלגעמיינער באַפֿעלקערונג	צאָל יידן אויף יעדער יידישן פּראָפֿעסיאָנאַל
דאָקטוירים	756	231
דענטיסטן	1,603	469
אַדוואָקאַטן	682	147
לערערס	162	318
פֿאַרמאַצעווטן	1,179	303
אינדזשינערן און אַרכיטעקטן	944	1,100

לעווינדזשערס שטודיע, פּונקט ווי די פֿאָרשונגען וועגן יידישער אַד־וואָקאַטור אין ניו יאָרק און וועגן דאָקטוירים אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן,

באַווייזט, אַז יידישע פּראָפעסיאָנאַלן גיבן אַ פיל העכערן פּראָצענט אַליין־באַ־שעפטיקטע ווי ניט־יידישע פּראָפעסיאָנאַלן. אַ גרויסע ראָלע שפּילט אין דעם אָן ספק די דיסקרימינאַציעס וואָס ווערן פּראַקטיצירט לגבי יידן וואָס זוכן באַשעפטיקונג. לעווינדזשער ווייזט אויך, אַז בעת יידן מאַכן אויס אַרום 2.5 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג אין אַהייאָ, שטעלן זיי צו 8.1 פּראָצענט פון די דאָקטוירים אין 56 שטעט מיט אַ באַפעלקערונג פון 10,000 און העכער יעדער ; 10.6 פּראָצענט פון די דענטיסטן ; 13 פּראָצענט פון די אַדוואָקאַטן ; 13.1 פּראָצ. פון די פאַרמאַצעווטן. ווען מען נעמט די ציפערן פאַר זיך אַליין, קאָן מען לייכט אַריינפאַלן אין דעם טעות, וואָס דר. לעווינדזשער מאַכט, און קומען צו דעם אויספיר, אַז יידן האָבן אַסך אַ גרעסערן פּראָצענט ניט־יידישע קליענטן ווי זיי האָבן טאַקע. בכדי דעם טעות אויסצומיידן, איז נייטיק צו האָבן אין זינען צוויי פאַקטן. ערשטנס, אַז די טאַבעלע שליסט איין אַ שטאָט ווי קליוו־לאַנד מיט אַ באַפעלקערונג נאָנט צו אַ מיליאָן און 9 פּראָצענט יידן, און קליינע שטעטלעך מיט ניט מער ווי 10 טויזנט באַפעלקערונג יעדער, וואו יידן זיינען ניט מער ווי אַרום אַנדערטהאַלבן פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג. וואָס קלענער די שטאָט, אַלץ קלענער די יידישע באַפעלקערונג און וואָס קלענער די יידישע באַפעלקערונג — אַלץ נענטער איז די צאָל פּראָפעסיאָנאַלן וואָס זי גיט אַרויס צו איר פּראָפּאָרציע אין דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג. און פאַרקערט — וואָס גרעסער די שטאָט, אַלץ גרעסער די יידישע באַפעלקערונג און אַלץ העכער דער פּראָצענט יידישע פּראָפעסיאָנאַלן אין פאַרהעלטניש צו דער אַלגע־מיינער באַפעלקערונג. דעם צווייטן פאַקט וואָס מען דאַרף האָבן אין זינען איז, אַז די אויסגערעכנטע פּראָפעסיעס זיינען אַלע פון אַזאַ מין, וואָס די פּראָ־פּאָרציע אַליין־באַשעפטיקטע אין זיי איז זייער אַ הויכע. פוןביידע פאַקטן איז קלאָר, אַז דר. לעווינדזשער האָט צופיל — און אומבאַרעכטיקט — גענע־ראַליזירט, ווען ער האָט פון דער קלענערער צאָל יידן פאַר יידישן פּראָפעסיאָנאַל געוואָלט דרינגען, אַז יידישע פּראָפעסיאָנאַלן האָבן אַ גרויסן פּראָצענט ניט־יידישע קליענטן. עס איז גיכער פון דעם צו דרינגען, אַז די גערדיכטקייט פון דעם פּראָפעסיאָנאַלטום איז אויף דער יידישער גאַס שווערער ווי אויף דער ניט־יידישער גאַס. יידן, וואָס אַזוי פיל פון זיי זיינען אין קליין־ און מיטל־האַנדל און אין הייזער־פאַרקויף, קומען אָן צו אַדוואָקאַטן אָפטער ווי אַנדערע גרופּעס וואָס האָבן אַ העכערע פּראָפּאָרציע אַרבעטער. דערפאַר טאַקע זיינען דאָ מער יידישע אַדוואָקאַטן, אָבער, ווי די ניו יאָרקער פאָרשונג באַווייזט, פאַרדינען זיי אין דורכשניט ווייניקער ווי די ניט־יידישע אַדוואָקאַטן און האָבן אין אַ גרעסערער מאָס ווי די לעצטע — זייטיקע באַשעפטיקונגען. עס איז דעריבער קלאָר, אַז די גרעסערע צאָל יידישע אַדוואָקאַטן איז מער אַ סימן פון אַן אי־

בערפלוס אין דער דאָזיקער פּראָפעסיע צווישן ייִדן גופא, ווי פון טיפער איינ־וואָרצלונג צווישן ניט־ייִדן.

וואָס איז שייך צו דאָקטוירים, איז עס אַ גוט־באַוואוסטער פאַקט, אַז ייִדן זוכן אָפטער מעדיציניש ראָט ווי ניט־ייִדן, דעריבער איז אויך די קלענערע צאָל ייִדן פאַר ייִדישן דאָקטער דער עיקר אַ רעזולטאַט פון באַדינגונגען אין דער ייִדישער סביבה גופא און ניט פון דעם, וואָס ייִדישע דאָקטוירים האָבן אַ זייער הויכן פּראָצענט ניט־ייִדישע פּאַציענטן. נאָך אַ באַשטעטיקונג, אַז דאָס איז אַזוי, באַקומען מיר ווען מיר זעען ווי קליין עס איז דער אַנטייל פון ייִדן אין אָהייאָ אין אַזעלכע פּראָפעסיעס ווי לערערײַ, אינדזשינערינג און אַרכיטעקטור. דאָס זיינען פּראָפעסיעס וואָס האָבן אַ זייער קליינעם פּראָצענט אַליין־באַשעפטיקטע און וואָס זייער קליענטור דעקט זיך מער מיט דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג ווי מיט אַ באַשטימטער טייל פון דער באַפעלקערונג. אין אַנדערע ווערטער: די קליענטור אין די דאָזיקע פּראָפעסיעס — ספּעציעל אין לערערײַ — איז ניט אַזוי סעלעקטירט און סעגרעגירט ווי אין מעדיצין אָדער אַדוואָקאַטור. געפינען מיט טאַקע, אַז ייִדישער אַנטייל אין זיי איז נידריקער ווי די ייִדישע פּראָפּאָרציע אין דער באַפעלקערונג. די דאָזיקע פּראָפּאָרציע, האָבן מיר געזען, איז פאַר דעם גאַנצן שטאַט אָהייאָ אַרום 2.5 פּראָצענט, אָבער ייִדן מאַכן אויס בלויז 2.1 פּראָצענט פון די אינדזשינערן און אַרכיטעקטן און ניט מער ווי 1.3 פּראָצענט פון די לערערס. די אונטערשטע שורה איז, אַז אינטעלעקטואַליזאַציע פירט ניט אַרויס פון דער ייִדישער סביבה אַזאַ הויכן פּראָצענט פּראָפעסיאָנאַלן ווי דאָס איז דער פאַל מיר דער אינטעלעקטואַליזאַציע אין אַנדערע עטנישע גרופּעס. דערביי איז וויכטיק צו געדענקען נאָך איין זייער וויכטיקן פאַקט. אַ גרויסע פּראָפּאָרציע פון די ייִדישע פּראָפעסיאָנאַלן וואָס זיינען ניט אָפּהענגיק עקאָנאָמיש פון ייִדישע קליענטן, ציען ניט זייער חיונה פון דער ניט־ייִדישער „אַריסטאָקראַטיע”, נאָר פון אַנדערע מינדער־הייטן. דער באַטייט פון אָט דעם פאַקט ליגט אויבן־אויף. דער פּראָצעס פון אַסימילאַציע ציט זיך שטענדיק אין דער ריכטונג פון דער הערשנדיקער גרופּע, קיין מאָל ניט אין דער ריכטונג פון אַן עטנישער גרופּע, וואָס איז אַליין אויף דעם וועג פון אויפלייזן זיך. וואָלטן ייִדישע פּראָפעסיאָנאַלן געהאַט אַ גרעסערן צוטריט — דאָ רעדט זיך וועגן די וואָס זיינען ניט אָנגעוויזן אויף ייִדן גופא — צו די „נאָרדישע” שיכטן פון דער באַפעלקערונג, וואָלט עס אומגע־הייער געשטאַרקט זייער דראַנג זיך אין אָט די שיכטן צו אויפלייזן; צוטריט צו איטאַליענער, פּאָליאַקן, אוקראַינער א. אַ. וו. קאָן אַזאַ דראַנג ניט אַרויסרופן.

יעקב לעשטשינסקי האָט אָנגעוויזן וואָס פאַראַ גרויסן פּראָצענט קליענטן עס שטעלן צו צו ייִדישע פּראָפעסיאָנאַלן און הענדלערס ניט־ייִדישע אי־

מיגראַנטן און זייערע אָפּשטאַמיקע פֿון לענדער אין מזרח־אייראָפּע, וואו די באַפֿעלקערונג איז געווען געוויינט אָנצוקומען צו ייִדישע קרעמערס, דאָקטוירים, דענטיסטן, פֿאַרמאַצעווטן, א. אַ. וו.). ער האָט דערביי צופֿיל גענעראַליזירט, זיינען דעריבער זיינע אויספֿירן געווען צו עקסטרעוואַגאַנט, אָבער אַז אימיגראַנטן און זייערע קינדער שטעלן צו אַ גרויסע טייל פֿון די קליענטן, וואָס ייִדן האָבן, איז אַ פֿאַקט וואָס וואַרפֿט זיך אין די אויגן וואו נאָר עס זיינען דאָ באַטייטיקע אימיגראַנטן־קאָלאָניעס. מען קאָן גיין נאָך ווייטער און זאָגן: פֿון דער ניט־ייִדישער אָרעמשאַפֿט רעקרוטירט זיך אַ היפּשע פּראָפּאָרציע פֿון די וואָס האַנדלען מיט ייִדן. מען זעט עס צווישן די סלאַווישע עלעמענטן אין די אַטלאַנטישע שטאַטן, צווישן די נעגערס און „ווייסן מיסט" און די דרום־שטאַטן און צווישן די מעקסיקאַנער אין די פּאַציפֿישע שטאַטן. לגבי אָט די גרופּעס שטעלן ייִדן מיט זיך פֿאָר אַ העכערע סאָציאַלע שיכט, ממילא קאָן שוין דער פֿאַרלאַנג זיך אויסצומישן מיט די דאָזיקע גרופּעס זיין זייער קליין ביי די ייִדן. אויף אַזאַ אופֿן ווערט די אַסימילירנדיקע טענדענץ פֿון קאָמערציאַליזאַציע און אינטעלעקטואַליזאַציע היפּש נייטראַליזירט. אויב עקאָנאָמישע אָנגעוויזנקייט אויף ייִדן האַלט אַ גרויסע טייל פֿון די ייִדישע הענדלערס און פּראָפֿעסיאָנאַלן אין דעם געטאָ, האָט די טייל וואָס איז אָנגעוויזן אויף די סאָציאַל־אָפּגעשטאַנענערע ניט־ייִדישע גרופּעס ווייניק סטימול צו פֿאַרלאָזן דאָס געטאָ. עס בלייבט נאָך אַלץ אַ טייל — ווי גרויס איז אוממעגלעך צו זאָגן, — וואָס קומט עקאָנאָמיש אין באַריר מיט די סאָציאַל בעסער־געשטעלטע גרופּעס און אפֿילו מיט דער „אַריסטאָקראַטיע" און איז דעריבער אויף זיי מאַטעריעל אָנגעוויזן — איז טאַקע אָט די טייל דער הויפּט־קוואַל פֿאַר דעם רישטקעלע פֿון אָפּטריניקייט וואָס טראָגט זיך פֿון דעם געטאָ צו דעם ניט־ייִדישן אַרום. גרויס איז די דאָזיקע אָפּטריניקייט ווען מען פֿאַרגלייכט זיי מיט דער אָפּטריניקייט אין די אַנדערע ייִדישע גרופּעס, אָבער אומבאַטייטיק־קליין אין פֿאַרהעלטניש צו פּאַראַלעלע עלעמענטן ביי אַנדערע עטנישע גרופּעס.

מיר האָבן שוין איצט דעם ייִדישן ישוב אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן פֿאַר זיך אין אַלע זיינע עקאָנאָמישע אָפּצווייגונגען. און מיר זעען, פֿאַרוואָס אַ ראַשיקער טעמפּאָ אין אַלגעמיינע עקאָנאָמישע פּראָצעסן האָט ניט געהאַט קיין ראַשיקערע אויסווירקונג אין זין פֿון פֿאַנאַנדערלאָזן די עטנישע צעמענטירטקייט פֿון דער ייִדישער גרופּע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. טיילווייז האָט גראָד דער ראַשיקערער טעמפּאָ פֿון מאַטעריעלער עקספּאַנסיע פֿאַרלאַנגזאַמערט דעם טעמפּאָ פֿון אַסימילאַציע ביי ייִדן.

.24

מיר האָבן שוין באַטראַכט אַלע באַזונדערע טיילן פון דעם יידישן ישוב און די דריי אימיגראַנטן־כוואַליעס. עס איז מער ניט צו דערוואַרטן קיין גרויסער יידישער צוואוקס פון דרויסן און די יידישע אַמעריקע איז, ווי מיר האָבן געזען, אין אַ שטייגנדיקער מאָס אַ נאַטיווע. מיר האָבן דעריבער פּאַר זיך דעם ישוב ווי אַ ישוב פון תושבים; מיר זעען אים אין זיין עקאָנאָמישער גלידערונג און סאָציאַלער דיפערענציאַציע. ער האָט נאָך ווייט ניט פאַרלוירן זיין פליסיקייט, אָבער ער האָט שוין דערגרייכט אַ גאַר הויכן גראַד סטאַביליזאַציע — און אויב עס וועט זיך ניט ראַדיקאַל בייטן די הערשנדיקע לאַגע אין לאַנד — איז שוין ניט צו דערוואַרטן קיין גאַר גרויסע ענדערונגען אין דער מאַטעריעלער דינאַמיק פון דעם יידישן ישוב: די ענדערונגען וועלן גיין אין דער ריכטונג וואָס איז שוין איצט אין גרויסן גאַנצן אויסגעקריסטאַליזירט. ווען אַנדערע עטנישע גרופּעס האָבן דערגרייכט דעם פּונקט פון אַנטוויקלונג, אויף וועלכן עס געפינט זיך איצט דער יידישער ישוב, האָט זיך ביי זיי בולט אַרויסגעשטעלט עטנישע צעלעכערטקייט, ביי יידן האָט זיך גאָר אויף דעם פּונקט אָנגעהייבן אַן אינערלעכע קאָנסאָלידאַציע.

אויבן האָבן מיר די פאַרמעגלעכע יידישע עלעמענטן געלאָזט פאַרבלאָקאַדירט אויף אַ שטאַפּל פון דעם סאָציאַלן לייטער, פון וועלכן זיי האָבן ווייטער ניט געקאָנט גיין. דאָס האָט די שפּעטער־געקומענע געגעבן אַ געלעגנהייט זיי אָנצוזאָגן. אַ דאַנק די עקאָנאָמישע און קולטורעלע פאַרענדערונגען, וואָס אַלע יידישע שיכטן האָבן דאָ דורכגעמאַכט, זיינען די פריערדיקע שאַרפקייטן צווישן זיי אָפּגעטעמפּט געוואָרן, הגם אין גאַנצן זיינען זיי נאָך ניט פאַרשוואונדן. די סאָציאַלע אונטערשיידן וואָס זיינען געווען צווישן די אימיגראַנטן פון מערב־און מזרח־אייראָפּע, זיינען שוין ניט אַזוי גרויס צווישן זייערע קינדער, נאָך קלענער צווישן זייערע אייניקלעך און עקזיסטירן בכלל ניט צווישן די אור־אייניקלעך. די אונטערשיידן ווערן שוואַכער אין דירעקטער פּראָפּאָרציע ווי די נאַטיוויזאַציע פון דעם אַמעריקאַנער יידישן ישוב הויבט זיך. די אָפּשטאַמיקע פון דער ספרדישער אימיגראַציע זיינען בכלל צו ווייניק אין צאָל צו זיין אַן ערנסטער פאַקטאָר אין דעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן. אַן אָנגעזעענע ראָלע שפּילן די אָפּשטאַמיקע פון דייטשלאַנד, אָבער זייער השפעה פאַלט בעת די השפעה פון די אָפּשטאַמיקע פון מזרח־אייראָפּע שטייגט. סיי מחמת זייער גרעסערער צאָל סיי מחמת זייער טיפערער פאַרוואָרצלונג אין דער יידישער סביבה, שטעלן די לעצטע צו כמעט גאָר די יידישע אינטעליגענץ אין לאַנד. די דאָזיקע אינטעליגענץ שליסט איין: דעם ראַבינאַט און אַנדערע

יִדישע כּלי קודש, רעדאַקטאָרן פון יידיש־ענגלישע צייטונגען, זשורנאַ־ליסטן, מחברים, לעקטאָרן, דירעקטאָרן וכדומה. דער רעפאָרם טעמפּל איז, ווי מיר האָבן געזען, אַמאָל געווען די רעליגיעזע ציטאַדעל פון די רייכע יידן פון דייטשן אָפּשטאַם און דער רעפאָרם־ראַביי איז געווען דער שומר פון אָט דער ציטאַדעל. היינט איז די גרויסע מערהייט פון דער טעמפּל מיטגלידער־שאַפט אַ געבוירענע אָדער אָפּשטאַמיקע פון רוסלאַנד, פּוילן, גאַליציע, ליטע, א. אַ. וו. און דער ראַביי קומט פון דער איסט סייד פון ניו יאָרק — אָפט איז ער דער זון פון אַ געוועזענעם אָדער היינטיקן מאַנטל־מאַכער אָדער מענער־שניידער. דער אָרדער בני ברית, וואָס האָט אַמאָל ניט געוואָלט האָבן אין זיינע רייען יידן פון מזרח־אייראָפּע, איז היינט די אָרגאַניזאַציע פון דעם יידישן קליין־ און מיטעלן בירגערטום, וואָס רעקרוטירט זיך אין דער איבערוועגנדיקער מערהייט פון דער דריטער אימיגראַציע־כוואַליע.

מיט דעם דערקלערט זיך פאַרוואָס דער ריס צווישן די פאַרשיידענע יידישע רעליגיעזע גרופּעס האָט זיך ניט פאַרטיפט, נאָר האָט זיך אין אַ היפּשער מאָס פאַרהיילט. צו דעם רעפאָרמירטן טעמפּל און דער אָרטאָדאָקסישער שול איז צוגעקומען די קאָנסערוואַטיווע סינאַגאָגע, וואָס פאַראייניקט אין זיך אַ סך פון דער טראַדיציאָנעלישקייט פון דער אָרטאָדאָקסיע מיט אַ צאָל אויסערלעכע פאָרמען פון דעם רעפאָרמיזם — און אַלע דריי גרופּעס לעבן בשלום צווישן זיך און זיינען אפילו פאַראייניקט אין איין סינאַגאָגישן ראַט. ביי אַנדערע עטנישע גרופּעס האָבן רעליגיעזע ריכטונגען זיך דערווייטערט איינע פון דער אַנדערער אין דער זעלביקער מאָס, ווי זיי האָבן זיך אַמעריקאַניזירט. ביי יידן איז דאָס פאַרגעקומען אַקוראַט פאַרקערט: וואָס טיפערע וואָרצלען די יידישע באַפעלקערונג האָט געשלאָגן אין לאַנד, אַלץ מער האָבן זיך די פאַר־שיידענע רעליגיעזע גרופּירונגען דערנענטערט צווישן זיך. אמת, אין משך פון די אָפּגעלאָפענע יאָרן האָט זיך די אָרטאָדאָקסישע שול אַ היפּש ביסל מאָדערניזירט און זי גייט ביסלעכווייז אַריבער אין די הענט פון אַמעריקאַנער־געבוירענע רבנים, אָבער אין דער זעלביקער צייט האָט זיך דער רעפאָרמירטער טעמפּל אַ היפּש ביסל פאַריידישט. ער האָט כמעט אומעטום אָפּגעשאַפט די פאַרבייטונג פון זונטיק אויף שבת, איינגעפירט אַסך העברעאיש אין די תפילות איז בכלל געוואָרן מער פאָלקיש. סאָציאַל שטאַמט דער היינטיקער רעפאָרם ראַביי, ווי דער קאָנסערוואַטיווער ראַביי, פון דער זעלביקער שיכט וואָס דער געבירטיקער אָרטאָדאָקסישער רב און דערפאַר זעט מען זיי אָפט צוזאַמען ניט נאָר אין יידישער געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט, נאָר אויך אין אַלגעמיין־אַמערי־קאַנער אַקציעס. דער פאַרביטערטער אַנטי־ציוניזם פון דעם אַמאָליקן רע־פאָרמיזם איז כמעט אין גאַנצן פאַרשוואונדן. דער ראַבינאַט פון אַלע גרופּי־

רונגען איז אין זיין ריזיקער מערהייט ציוניסטיש־געשטימט. אין אַלגעמיין איז די שול און דער טעמפּל היינט ווי צוויי שפּיצן פון אַ האַלבער לבנה — אין מיטן געפינט זיך די קאָנסערוואַטיווע סינאַגאָגע — וואָס רוקן זיך אַלץ נענטער און נענטער איינער צו דעם אַנדערן. עס איז ניט אויסגעשלאָסן, אַז זיי וועלן מיט דער צייט זיך באַגעגענען און שליסן אַ קרייז וואָס וועט אַרומנעמען די גאַנצע רעליגיעזע טייל פון דעם אַמעריקאַנער ייִדנטום. שרייבט דר. דוד דע סאָלאָ פּול, דער איצטיקער רב פון דער ניו יאָרקער שארית ישראל שול:

> פון דעם וואָס די מזרח־אייראָפּעאישע אָרטאָדאָקסיע גיט אויף, אונטער דער ווירקונג פון דעם אַמעריקאַנער לעבן, איר שטייפקייט און וואָס דער רעפאָרם נעמט אַריין מער פון די קולטורעלע און היסטאָרישע אַספּעקטן פון ייִדנטום, דאַרף אַרויסקומען אַ מער פאַראייניקטע ייִדנשאַפט, וואָס וועט זיך אויסצייכענען מיט אַ גרעסערער פאַרשטענדניש און קאָאָפּעראַציע [1].

מיר וועלן זען, אַז די דערנענטערונג צווישן די רעליגיעזע גרופּירונגען איז ניט דער איינציקער רעזולטאַט פון „דער ווירקונג פון דעם אַמעריקאַנער לעבן." די וויכטיקסטע סיבה פאַר דער דאָזיקער דערנענטערונג איז דער נומערישער, עקאָנאָמישער און סאָציאַלער אויפשטייג פון די מזרח־אייראָפּעאישע אימיגראַנטן און זייער אָפּשטאַמיקע. מען דאַרף אָבער אויך ניט מינימיזירן דעם פאַקט, אַז די אָפּשטאַמיקע פון דייטשלאַנד האָבן זיך ביסלעכווייס באַפרייט פון זייער סנאָבישער באַציאונג צו די „רוסן". געשען איז דאָס אונטער דער ווירקונג פון דריי פאַקטאָרן: 1) דער דיסקרימינאַציע, וואָס אַלע ייִדן האָבן געהאַט אויסצושטיין; 2) פון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטישקייט און 3) פון די געשעענישן אין אייראָפּע און זייער אויסווירקונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. מער נאָך ווי אויף דער סינאַגאָגע האָבן די דאָזיקע פאַקטאָרן געהאַט אַ קאָנסאָלידירנדיקע אויסווירקונג אויף דעם ייִדישן סעקולערן אינסטיטוציאָנאַליזם.

דער ייִדישער אינסטיטוציאָנאַליזם איז אַ באַראָמעטער, וואָס רעגיסטרירט צו יעדער צייט פּינקטלעך דעם קלימאַט אין דער ייִדישער געזעלשאַפטלעכקייט. אייגנטלעך קאָן מען ערשט אין אונדזערע טעג רעדן וועגן אַ ייִדישן קאָמונאַלן אינסטיטוציאָנאַליזם, וואָס איז, נאָך דער סינאַגאָגע, דער וויכטיקסטער קהלשער פאַרמעגן פון דער ייִדישער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. פריער האָט מען בלויז געקאָנט רעדן וועגן ייִדישע אינסטיטוציעס, וואָס האָבן, ווי מיר האָבן געזען, עקזיסטירט אויף אַ פּאַראַכיאַלן אופן און זיך ניט אָנגעקערט איינע מיט דער אַנדערער. די דאָזיקע אינסטיטוציעס, וואָס ביי אַנדערע עטנישע גרופּעס זיינען זיי געווען פאַרבונדן בלויז מיט דעם אימיגראַנטן־דור און

זיינען געוואָרן שוואַכער אָדער זיך אין גאַנצן ליקווידירט אין פּראָפּאָרציע צו דער אַמעריקאַניזירונג פון די דאָזיקע גרופּעס, — זיינען ביי ייִדן געוואָרן שטאַרקער, ווירקזאַמער און אָנגעזעענער גראָד דערפאַר, ווייל דער ייִדישער ישוב איז געוואָרן מער אַמעריקאַניזירט. געגרינדעט האָבן זיי זיך ווי סעקטאַנטישע אַנשטאַלטן צו באַזאָרגן מיט פינאַנציעלער, קולטורעלער און געזעלשאַפטלעכער הילף די נויטבאַדערפטיקטע פון די באַזונדערע ייִדישע גרופּירונגען; היינט זיינען זיי דער צום בעסטן אָרגאַניזירטער, צום מייִנסטן קאָנסאָלידירטער און צום פעסטסטן אינטעגרירטער סעקטאָר פון ייִדיש־עטנישער צעמענטירטקייט אין לאַנד.

די דיסקרימינאַציע, וואָס אַלע ייִדישע שיכטן האָבן געהאַט אויסצושטיין פון דרויסן, האָט געבראַכן די דיסקרימינאַציע וואָס אין ייִדישע גרופּע האָט פּראַקטיצירט לגבי דער אַנדערער פון אינווייניק. דאָס איז געווען די אויסווירקונג פון די נעגאַטיווע פאַקטאָרן פון דער אַמעריקאַנער רעאַליטעט; ניט קיין קלענערע ראָלע האָבן אָבער דערביי געשפּילט אירע פּאָזיטיווע פאַקטאָרן. די אַמעריקאַנער דעמאָקראַטישקייט, וואָס רעכנט זיך מער מיט יחוס עצמי ווי מיט יחוסדיקן אָפּשטאַם, האָט געהאָלפן אָפּטעמפּן די שאַרפקייט פון די יחוס־שפּיצן אין דער ייִדישער סאָציאַלער גלידערונג. הגם פּריוויליקע קהלשע טעטיקייט, און בפרט איר פילאַנטראָפּישע טייל, קאָן ניט זיין אין גאַנצן דעמאָקראַטיש, און הגם די השפּעה פון די רייכסטע ייִדן איז אין די ייִדישע געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס נאָך אַלץ די דאָמינירנדיקע, מערקט זיך אָבער אַ טענדענץ אין זיי אויסצוברייטערן זייער באַזע און אַריינצוציען אין זייער פירערשאַפט די „מאַסן" און ניט בלויז די „קלאַסן". אויב די „קלאַסן" זיינען אונטער דער ווירקונג פון אַמעריקאַנער באַדינגונגען געוואָרן פאָלקסטימלעכער, האָבן די „מאַסן" אונטער דער זעלביקער ווירקונג זיך אויסגעלערנט צו קאָאָפּערירן מיט די ערשטע אין געמיינזאַמע געזעלשאַפטלעכע אַקציעס. די ייִדישע אַרבעטער, וואָס אַזאַ קאָאָפּעראַציע איז פאַר זיי געווען פאַרראַט צו דער קלאַסן־ראָלע פון דעם פּראָלעטאַריאַט אין די יאָרן ווען זיי זיינען געווען אָפּגעריסן פון דער אַלגעמיינער אַרבעטער־באַוועגונג אין לאַנד, האָבן פאַרלוירן זייער קלאַסן־סעקטאַנטיזם ווען זיי זיינען געוואָרן אַן אָרגאַנישע טייל פון דער היגער אַרבעטערשאַפט. זיי האָבן איינגעזען, אַז אָנטייל אין טעטיקייט פון אַ פאָלקס־כאַראַקטער שטאַרקט, ניט עס שוואַכט אָפּ, אַרבעטער־השפּעה. היינט צו טאָג קאָן מען דעריבער געפינען אַרבעטער, סיי ווי יחידים סיי ווי אָרגאַניזירטע גרופּעס, צווישן די אַקטיווסטע טוערס אין אַלע אַל־ייִדישע אַקטיוויטעטן.

די אַמעריקאַנער אוטיליטאַרישקייט האָט זיך צוגעקלעפּט צו דעם ייִדישן

ישוב ניט ווינציקער ווי צו די אַנדערע טיילן פון דער באַפעלקערונג. אַ צווייענדיקע אויסווירקונג האָט די דאָזיקע אוטיליטאַרישקייט געהאַט אויף דעם יידישן אינסטיטוציאָנאַליזם. ערשטנס — אין דער ריכטונג פון שפאָרונג — שפאָרונג אין צייט און שפאָרונג אין געלט. די הונדערטער באַזונדערע געלט־קאָמפאַניעס, וואָס מען פלעגט אַמאָל פירן אויף דער יידישער גאַס, האָבן ניט נאָר פאַרשווענדט אוצרות אויף אומזיסטיקע הוצאות, נאָר זיי האָבן אויך אומזיסט פאַרטאַכלעוועט אַ שלל מיט געזעלשאַפטלעכער ענערגיע. די ריזיקע סומעס, וואָס די יידישע אַמעריקע האָט, ווי מיר וועלן זען שפעטער, געמוזט שאַפן אין די לעצטע עטלעכע צענדליק יאָר, וואָלטן קיין מאָל ניט געקאָנט צונויפגעבומען ווערן, ווען די יידישע אינסטיטוציעס פאַראייניקן זיך ניט און ווענדן ניט אָן די סאַמע מאָדערנסטע מעטאָדן ביים זאַמלען געלט. עס וואָלט פשוט אין די פאַראייניקטע שטאַטן ניט געסטייעט קיין יידישע טוערס, ווען זיי וואָלטן זיך געדאַרפט כסדר אויסשפרייטן אויף אומצאָליקע באַזונדערע קאָמפאַניעס. חוץ דעם האָבן די געבערס אָנגעהייבן פראָטעסטירן וואָס מען באַלעסטיקט זיי אַזוי אָפט און האָבן קאַטעגאָריש געפאָדערט רעפאָרמען. די קאָנסאָלידאַציע פון די געלט־זאַמלונגען איז געוואָרן אַ נויטווענדיקייט.

די צווייטע און מער פונדאַמענטאַלע אויסווירקונג פון דער אוטיליטאַרישקייט איז דאָס, וואָס זי האָט אויסגעלערנט אַמעריקאַנער יידן צו מעסטן געזעלשאַפטלעכע צוועקן און אָרגאַניזאַציעס ניט מיט דער מאָס פון אידעאָלאָגישער קאָנסעקווענץ, נאָר מיט דער מאָס פון פראַגמאַטישער צוועקמעסיקייט. אויב אַ באַוועגונג אָדער אינסטיטוציע האָט די טענדענץ צו שטאַרקן יידישע גרופע־צעמענטירטקייט אָדער צו סטימולירן יידישע גייסטיקע שעפערישקייט — פאַרדינט זי די אונטערשטיצונג פון דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט. אויף וויפל די באַוועגונג אָדער אינסטיטוציע האָט אין זיך היסטאָרישן אמת, וועט די צוקונפט באַווייזן, וואָס איז פון באַלדיקער וויכטיקייט איז איר קאָנסטרוקטיוויקייט און איר פעאיקייט אַריינצוברענגען אין דער ספערע פון יידישער כלל־טעטיקייט יידן וואָס וואָלטן אָן דער געגעבענער באַוועגונג אָדער אָרגאַניזאַציע אפשר געבליבן דרויסן פון דעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן. אויב עס איז צוליב דעם אַמאָל נייטיק, אַז אַ יידישע גרופירונג זאָל אין איר פינאַנציעלער אונטערשטיצונג פון יידישע צוועקן אפשר מאַכן פרינציפיעלע הנחות, ווערט זי קאָמפענסירט מיט דעם, וואָס זי קריגט דערפאַר אַרויס הנחות פון אַ צווייטער גרופירונג.

אויף אַזאַ אופן ווערט דער באָדן פאַר געזעלשאַפטלעכער קאָנסאָלידאַציע רייף אין דעם אַמעריקאַנער יידישן לעבן סיי סאָציאַל, סיי עקאָנאָמיש און סיי פסיכאָלאָגיש. פונדעסטוועגן וואָלט די קאָנסאָלידאַציע ניט אָנגענומען די מאַסן־

פאַרמען, וואָס מיר וועלן שפּעטער זען אַז זי האָט אָנגענומען און וואָלט ניט אַוועקגעגאַנגען מיט אַזאַ ראַשיקן גאַלאָפּ ווען עס קומט ניט אַ מעכטיקער שטויס פון אייראָפּע און ארץ ישראל.

.25

אין דער צווייטער טייל האָבן מיר געזען, אַז די לאַגע פון אַ פאָלק אין אויסלאַנד האָט געהאַט אַ דירעקטע ווירקונג אויף די אָפּשטאַמיקע פון דעם דאָזיקן פאָלק אין די פאַראייניקטע שטאַטן. וואָס ערגער די דאָזיקע לאַגע איז געווען פון אַ נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט, אַלץ מער געשלאָסנקייט האָט עס אַריינגעבראַכט אין דער אַנטשפּרעכנדיקער עטנישער גרופּע דאָ אין לאַנד. און פאַרקערט: אין דער זעלביקער מאָס ווי עס האָט זיך פאַרבעסערט די לאַגע אין אויסלאַנד, איז צעשמעלצט געוואָרן די געשלאָסנקייט פון דער עטנישער גרופּע אין אַמעריקע. דער עיקר איז דאָס געווען אַזוי מיט די אימיגראַנטן און זייערע אָפּשטאַמיקע וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון נאַציאָנאַל־אונטערדריקטע פעלקער.

יידן זיינען געקומען פון דעם סאַמע אונטערדריקסטן פאָלק; און עס איז קיין מאָל ניט געווען אַ מאָמענט אין דער גאַנצער געשיכטע פון דעם אַמעריקאַנער יידישן ישוב, ער זאָל זיין אין גאַנצן פריי פון זאָרג פאַר יידן אין אַנדערע לענדער און פאַר דעם יידישן מצב אין דעם וועלט־מאַסשטאַב. נאָך מער: אויב די לאַגע פון אַנדערע אונטערדריקטע פעלקער האָט מיט דער צייט זיך בדרך כלל פאַרבעסערט פון דעם נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט און דאָס האָט פאַרקלענערט די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר זייער וואוילזיין ביי די אַנטשפּרעכנדיקע עטנישע גרופּעס אין די פאַראייניקטע שטאַטן, איז די יידישע לאַגע כסדר געוואָרן ערגער אָדער אין לאָקאַלן זין אָדער אויף אַ וועלט־מאַסשטאַב. הילף פאַר נויטבאַדערפטיקטע ברידער איבער גאָר דער וועלט איז אין משך פון טויזנטער יאָר געווען איינער פון די עיקרים פון יידישער קאָלעקטיווער עקזיסטענץ — און אַמעריקאַנער יידן האָבן אָט דעם עיקר אָפּגעהיט אויף אַ פאַרנעם וואָס האָט אין ערגעץ צו זיך קיין גלייכן ניט. נאָך די שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע יידן, וואָס האָבן געקוקט אויף זיך ווי אויף אַן אַריסטאָקראַטישער קאַסטע, האָבן אַריבערגעשיקט פאַרהעלטנישמעסיק־באַטייטיקע סומעס אויף יידישע הצטרכותן אין אייראָפּע און ארץ ישראל. הגם זיי זיינען ניט געווען גערן אויפצונעמען שליחים פון יענע וועלט־טיילן — שליחים, וואָס זיינען אגב כמעט שטענדיק געווען אשכנזים, — זיינען פונדעסטוועגן שליחים פון צייט צו צייט פאָרט געקומען. די דאָזיקע שליחים, ווי די הילף־טעטיקייט

בכלל, האָט געדינט ווי אַ בריק צווישן די יידן אין אַמעריקע און זייערע „גלויבנס־ברידער" אין אַנדערע מקומות און מיט דעם איינגעגלידערט דעם קליינעם און יונגן יידישן ישוב אין דער ספערע פון יידישע וועלט־אינטערעסן. „יעדער רוף פאַר הילף פון שווער־געטראָפענע יידן אין אַנדערע טיילן פון דער וועלט" — שרייבט היימאַן ב. גרינשטיין — „האָט אויפגעלעבט יידיש לעבן אין ניו יאָרק דורך דערמאָנען ניו יאָרקער יידן וועגן זייער אייגן פאָלק"[1]. דאָס, וואָס דר. גרינשטיין זאָגט וועגן די ערשטע יידן אין ניו יאָרק, קאָן מען פונקט אַזוי אָנווענדן אויף די שפּעטערדיקע יידישע געמיינדעס אין אַלע אַמעריקאַנער שטעט.

די עקאָנאָמישע באַדערפנישן פון די יידן מעבר לים האָבן געהאַלטן אין איין שטייגן און אַנטשפּרעכנדיק איז געשטיגן די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פון דער יידישער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אפילו יידן, וואָס זיינען געווען ווייט פון יידישע אינטערעסן און שוין זיך אפשר געטראָגן אין דעם ריטשקעלע פון אפטריניקייט, האָבן ניט געקאָנט גובר זיין דעם דרוק פון דער אַלטער יידישער טראַדיציע צו העלפן אַ ברודער אין נויט. די צאָל יידישע יחידים, וואָס וואָלטן אינדיווידועל געקאָנט פאַרלאָזן דאָס געטאָ און זיינען דאָך אין אים געבליבן דורך דעם כח פון אָט דער טראַדיציע, איז זייער גרויס. קיין סטאַטיסטיק איז נאַטירלעך פון דעם ניטאָ, אָבער מען קאָן די אויסווירקונג פון אָט דעם פאַקטאָר פילן אין יעדער ווינקל פון דעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן אין די פאַראייניקטע שטאַטן. אַ ריזיקער פּראָצענט פון דער יידישער קאָמונאַלער פירערשאַפט איז צום ערשטן מאָל אַריינגעטראָטן אין יידישער כלל־טעטיקייט אַ דאַנק דעם רוף נאָך הילף פון אויסלאַנד. ביי אָט דער טייל פון דער יידישער פירערשאַפט איז דער ענטפער אויף דעם רוף לכתחילה געקומען פון אַ געפיל פון רחמנות, אָבער מיט דער צייט האָט זיך דאָס געפיל פאַרוואַנדלט אין אַ נאַציאָנאַלן פליכטס־באַוואוסטזיין, וואָס האָט זיך אויך אַריבערגעטראָגן אויף די ניט־פילאַנטראָפּישע און קאָנסטרוקטיווע טעטיקייטן פון דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט. אַנדערש וואָלט ניט געווען מעגלעך פאַר די אַמעריקאַנער יידן צונויפצוברענגען די ממש פאַנטאַסטישע סומעס, וואָס די אַרבעט אין אייראָפּע און ארץ ישראל האָט געפאָדערט זינט דער ערשטער וועלט־מלחמה. בלויז פאַר דעם פאַראייניקטן יידישן אַפּיל, וואָס שליסט איין הילף פאַר די יידן אין אייראָפּע, יידישן בוי אין ארץ ישראל און די איינאָרדנונג פון יידישע פליטים אין די פאַראייניקטע שטאַטן, האָבן אַמעריקאַנער יידן געשאַפן אין 1946 די סומע פון 102 מיליאָן דאָלאַר און האָבן זיך אונטערגענומען צו שאַפן 250 מיליאָן דאָלאַר אין 1948. ווען מען זאָל צוגעבן די אַנדערע צוועקן, פאַר וועלכע זיי שאַפן מיטלען, און די לאָקאַל־אַמעריי־

קאַנער ייִדישע אינסטיטוציעס, וואָס זיי דאַרפן אויסהאַלטן, וועט זיך באַקומען אַ סך הכל פאַר 1948 פון וואָסערע 350 מיליאָן דאָלאַר. בלויז גרויסע מלוכות שליסן איין אין זייערע רעגירונגס־בודזשעטן אַזעלכע ריזיקע סומעס אויף סאָציאַלער דינסט.

אָבער ניט נאָר פינאַנציעלע הילף האָבן אַמעריקאַנער ייִדן געגעבן זייערע ווייניקער־גליקלעכע ברידער אין אַנדערע לענדער. זיי האָבן אויך געדאַרפט געבן פּאָליטישע הילף אין די לענדער, וואו ייִדן זיינען אויסגעשטאַנען רעליגיעזע רדיפות און עקאָנאָמישע באַיקאָטן און וואו זייער פיזישע עקזיסטענץ איז געווען אין געפאַר. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז צום ערשטן מאָל האָבן די אַמעריקאַנער ייִדן געהאַנדלט ווי אַן אָרגאַניזירטע קהילה אין 1840, אין שייכות מיט דער באַרימטער דמשק־אַפערע.

דער תוך פון דער דמשק־אַפערע איז ניט געווען קיין נייער אין דער ייִדישער געשיכטע, עס איז אָבער געווען צום ערשטן מאָל, אַז אַ מאָדערן דעמאָקראַטיש לאַנד זאָל זיין פאַרמישט אין אַזאַ אַפערע. די פאַקטן זיינען באַקענט: אַ קריסטלעכער מאָנאַך איז פאַרשוואונדן אין דמשק. באַלד האָבן זיינע חברים פאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז דאָס האָבן ייִדן אים דערהרגעט פאַר ריטועלע צוועקן. געהאָלפן אין דעם עלילת דם האָט דער פראַנצויזישער קאָנסול. מען האָט אַרעסטירט אַ צאָל ייִדן און זיי אַזוי פיל געפּייניקט, אַז זיי האָבן זיך „מודה" געווען. שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזן די גאַנצע פאַלשקייט פון דעם בלבול און די פון די אַרעסטירטע ייִדן וואָס זיינען ניט געשטאָרבן אין תפיסה זיינען באַפרייט געוואָרן, אָבער ערשט נאָך דעם, ווי עס זיינען געמאַכט געוואָרן גוואַלטיקע אָנשטרענגונגען מצד די ייִדן אין די פרייע לענדער אונטער דער אָנפירונג פון משה מאָנטעפיאָרי אין לאָנדאָן און אַדאָלף קרעמיע אין פּאַריז.

די דמשק־אַפערע האָט אויפגערודערט די ייִדן פון דער וועלט. סעמועל דזשאָסעף מיינט אפילו, אַז מיט דער אַפערע הייבט זיך אָן די מאָדערנע ייִדישע געשיכטע. דער באַרימטער אַמעריקאַנער ייִד מרדכי עמנואל נח האָט דערקלערט, אַז ווי אַ רעזולטאַט פון די ייִדישע פּראָטעסטן און פּאָליטישע אינטערווענצן, האָט דמשק געגעבן ייִדן אַ סטאַטוס צווישן די פעלקער פון דער וועלט [3].

דמשק האָט פאַראייניקט די אַמעריקאַנער ייִדן, ווי קיין געשעעניש ביז דאַן האָט דאָס באַוויזן צו טאָן. זינט דאַן האָבן אַקציעס לטובת ייִדן אין אַנדערע לענדער כסדר זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ ווירקזאַמער מיטל צו שאַפן אייניקייט צווישן היגע ייִדן, ווי וואָסער עס איז אַנדער פאַקטאָר. מען דאַרף דעריבער זיך ניט וואונדערן, וואָס די ערשטע וועלט־מלחמה האָט ממש אַריינ־

געבראַכט אַ רעוואָלוציע אין דער יידישער געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. אויב דער יידישער ישוב איז אַריינגעגאַנגען אין דער מלחמה ווי אַ קאַנגלאָמעראַט פון אָפּגעזונדערטע יידישע קרייזן און קליי־לעך, איז ער פון איר אַרויסגעקומען ווי אַ קאָנסאָלידירטע געמיינדע, ווי אַן אויסגעקריסטאַליזירטע עטנישע אידענטיטעט.

ווי מיר האָבן געזען, איז דער מאָמענט פאַר אַזאַ קריסטאַליזאַציע געווען רייף. אַלע אינערלעכע און דרויסנדיקע פאַקטאָרן וואָס האָבן געשפּייזט יידישע עטנישע צעמענטירטקייט האָבן זיך באַגעגנט און געשאַפן אַ סיטואַציע, וואָס אַמעריקאַנער יידן האָבן געקאָנט אויפנעמען נאָר דורך קאָאָפּעראַציע צווישן זייערע פאַרשיידענע גרופּירונגען און שיכטן. עס איז אָבער אַוועק די צייט פון צופעליקע באַגעגענישן און ספּאָנטאַנע אַקציעס; עס איז געקומען דער מאָמענט פון אָרגאַניזירטקייט און פּלאַנירטקייט. די אַנטוויקלונגען אין די פּאַראייניקטע שטאַטן האָבן עס געפאָדערט און נאָך מער האָט עס געפאָדערט די יידישע לאַגע אין דער וועלט. פון איין זייט האָט די מלחמה געבראַכט חורבן אין דעם יידישן לעבן אין אייראָפּע און איבערגעלאָזט הונדערטער טויזנטער יידן אין אַ לאַגע, אַז אָן הילף פון זייערע ברידער אין די פּאַראייניקטע שטאַטן וואָלטן זיי געמוזט אומקומען; פון דער אַנדערער זייט האָט זי גע־בראַכט די באַלפור־דעקלאַראַציע, וואָס האָט צום ערשטן מאָל אין דער גע־שיכטע פון דעם גלות געשאַפן אַ רעאַלע פּערספּעקטיוו פאַר יידן זיך צוריק צו קאָנסטיטואירן ווי אַ נאָרמאַלע נאַציע אין אַן אייגן לאַנד. ביידע זאַכן האָבן פאַרלאַנגט ריזיקע געלט־רעסורסן; ביידע זאַכן האָבן אויך געמוזט האָבן מאַקסימאַלסטע פּאָליטישע אונטערשטיצונג. דער יידישער ישוב איז שוין געווען גענוג עקאָנאָמיש סטאַביליזירט צו קאָנען נעמען אויף זיך די פינאַנ־ציעלע פליכטן און האָט שוין געהאַט געשלאָגן גענוג טיפע וואָרצלען אין דער אַמעריקאַנער ערד צו קאָנען געבן פּאָליטישע הילף יידן אין אַנדערע לענדער. די פּאָליטישע הילף האָט געדאַרפט קומען פון דער אַמעריקאַנער רעגירונג, און האָט געדאַרפט גיין אין פאַרשיידענע ריכטונגען. די הילף האָט איינגעשלאָסן אַמעריקאַנער מלוכהשע אונטערשטיצונג פון יידישע פאָדערונגען אין אייראָפּע, אינטערווענץ לטובת יידישע אַספּיראַציעס אין ארץ ישראל, פּראָטעסט קעגן דער פאַרלעצונג פון יידישע רעכט אין אַנדערע לענדער און ענלעכע אַקציעס. דאָס אַלץ האָט קודם כל פאַרלאַנגט יידישע אייניקייט.

עס איז געווען גרינגער איינצושטעלן אייניקייט אויף די געביטן פון הילף, רעקאָנסטרוקציע און סאָציאַלע דינסטן, ווי אויף די געביטן וואָס האָבן אָנגע־רירט אידעאָלאָגיע — און דערפאַר איז טאַקע דער יידישער אינסטיטוציאָנאַ־ליזם געוואָרן דער צענטער פון יידיש־עטנישער אייניקייט אין די פּאַראייניקטע

שטאַטן. פריער איז געקומען די באַוועגונג צו פאַראייניקן די לאָקאַלע יידישע פילאַנטראָפישע אינסטיטוציעס אין איין צענטראַלער אָרגאַניזאַציע וואָס זאָל פאַר זיי אַלע שאַפן די נייטיקע בודזשעטן פון איין געלט־קאַמפּאַניע און זאָל האָבן אויפזיכט איבער זייערע אַדמיניסטראַטיווע פירונגען אָן צו אָנרירן דערביי זייער אידעאָלאָגישע אויטאָנאָמיע. דער אָרגאַניזירטער אויסדרוק פון אָט דער באַוועגונג איז געווען — די פעדעראַציע. הגם די ערשטע פעדעראַציע האָט זיך געגרינדעט אין באָסטאָן נאָך אין 1895, איז זי אָבער אין גרויסן גאַנצן אַ פּראָדוקט פון דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה. די פּסיכאָלאָגישע שטימונג פאַר אייניקייט און די סאָציאַלע ענדערונגען וואָס האָבן געשאַפן אַ באַזע פאַר אייניקייט האָבן די פעדעראַציעס אַריינגעפירט אין אַלע שטעט מיט אַ באַטייטיקער יידישער באַפעלקערונג.

אָבער בעת די פעדעראַציע האָט געזאָרגט נאָר פאַר די לאָקאַלע הצטרכותן פון די אַמעריקאַנער יידן גופא, איז דער רוף פון אויסלאַנד געוואָרן אַלץ הילכיקער. דער ענטפער איז געקומען אין דער פאָרם פון דעם „דזשאָינט", פון דעם פאַראייניקטן ארץ ישראל אַפּיל און אַנדערע. האָט דאָס אָבער לכתחילה נאָר פאַרמערט די געלט־זאַמלונגען אויף דער יידישער גאַס, בעת דער דראַנג איז געווען צו אַ קלענערער צאָל, אָבער בעסער־אָרגאַניזירטע, קאַמפּאַניעס. און דאָ איז אויפגעקומען דער נאַציזם אין דייטשלאַנד און אַרויפגעוואָרפן אויף די פּלייצעס פון די אַמעריקאַנער יידן הצטרכותן, וואָס לגבי זיי זיינען אַלע פריערדיקע אונטערנעמונגען געווען נישטיק־קליין. נייע אָרגאַניזאַטאָרישע פאָרמען זיינען געוואָרן דער געבאָט פון דער שעה. דער וועלפער פאָנד איז געבוירן געוואָרן.

פון אַ פינאַנציעלן שטאַנדפּונקט הייבט דער וועלפער פאָנד אָן דאָרט, וואו די פעדעראַציע פאַרענדיקט. ער שליסט איין אַלע צוועקן, אינסטיטוציעס און באַוועגונגען וואָס גייען אַרויס פון די גרעניצן פון לאָקאַלע הצטרכותן, הגם עס איז דאָ אַ צאָל וועלפער פאָנדן, וואָס זיינען גלייכצייטיק אויך פעדעראַציעס. אָבער די וועלפער פאָנדן זיינען מער ווי אינסטרומענטן צו שאַפן גרעסערע געלט־סומעס מיט ווייניקער הוצאות: זיי זיינען צענטערן פון יידישער געזעלשאַפטלעכער קאָנסאָלידאַציע און פעסטונגען פון יידישער גרופּעשקייט. זיי זיינען די אַרענע, אויף וועלכער עס באַגעגענען זיך אַלע יידישע עלעמענטן און שיכטן סיי אין שייכות צו פּראַקטישע אויפגאַבעס סיי כדי צו קומען צו אַ פאַרשטענדיקונג בנוגע צו אידעאָלאָגישע חלוקי דעות. זיי זיינען דער וויכטיקסטער אָרגאַניזאַטאָרישער אויסדרוק פון דעם גייסט פון אוטיליטאַרישקייט, פון דער פילאָסאָפיע פון פּראַגמאַטיזם אין דער יידישער סביבה. זיי דעקן שוין היינט צו כמעט די גאַנצע יידישע פּראָווינץ, און אַ וועלפער פאָנד איז אין דעם

פּראָצעס פֿון ווערן אויך אין ניו יאָרק. אויב עס וועט ווען עס איז אויפֿקומען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אַ קהילה מיט דער אויטאָריטעט פֿון דער אַמאָליקער קהילה, אָבער אָן איר צוואַנג־פּרעראָגאַטיוון, — וועט עס זײַן אויף דעם יסוד פֿון דעם וועלפֿער פֿאָנד.

אָבער דער אויפֿקום פֿון דעם נאַציזם האָט זיך געלאָזט פֿילן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן ניט בלויז אין דעם זין פֿון אינטעסיפֿיצירן די אָנשטרענגונגען פֿון די אַמעריקאַנער ייִדן לטובֿת זייערע ברידער אין דעם היטלערישן יאַמערטאָל. פֿאַשיאַ־נאַציזם האָט מיט אַמאָל געשטעלט די אַמעריקאַנער ייִדן פֿאַר דעם פֿאַקט, אַז ייִדיש לעבן איז אין ערגעץ ניט פֿולשטענדיק זיכער, און אַז עס איז ניטאָ אַ לאַנד, וואָס איז אימון צו ייִדן־האַס. גראָד אין אַ צײַט, ווען אַלע אָביעקטיווע באַדינגונגען זײַנען געווען גינציק פֿאַר אַ פֿאַרשנעלערונג פֿון די אַסימילאַציע־פּראָצעסן אין דער ייִדישער באַפֿעלקערונג; גראָד דאַן, ווען די דעפּראָלעטאַריזאַציע, קאָמערציאַליזאַציע און אינטעלעקטואַליזאַציע זײַנען געווען אין פֿולן שוואונג און דער ישובֿ איז געווען אויף דעם וועג צו נאַטיוויזאַציע; גראָד דאַן, ווען די אײַנערלעכע ייִדישע קולטור איז שוין געווען שטאַרק צעטרייסלט צווישן די תּושבֿים און די ייִדישע שפּראַך האָט פֿאַרלוירן פּאָזיציע נאָך פּאָזיציע אַפֿילו צווישן די אימיגראַנטן — גראָד דאַן איז אויפֿגעקומען אַן אָרגאַניזירטע אַנטיסעמיטישע באַוועגונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. עס איז אַ טעות צו מיינען, אַז אַנטיסעמיטיזם איז דורכאויס אַן אימפּאָרטירטער פּראָדוקט אין אַמעריקע: מיר האָבן געזען, אַז דיסקרימינאַציעס קעגן ייִדן און מאַניפֿעסטאַציעס פֿון ייִדן־האַס זײַנען אויך געווען אין לאַנד פֿריִער, אָבער דער אייראָפּעאישער היטלעריזם האָט די אַנטי־ייִדישע עלעמענטן געגעבן דעם סטימול צו שאַפֿן אַנטיסעמיטישע אָרגאַניזאַציעס — עפּעס, פֿון וואָס מען האָט אין אַמעריקע פֿריִער ניט געוואוסט. דער קלימאַט אין לאַנד האָט זיך אָנגעהייבן בײַטן. די פּראָצענט־נאָרמעס אין די הויך־שולן, דאָס אויסשליסן ייִדן פֿון געוויסע געזעלשאַפֿטלעכע אינסטיטוציעס, דאָס פֿאַרמאַכן פֿאַר זיי אַ צאָל באַשעפֿטיקונגס־מעגלעכקייטן — אַלץ זאַכן, וואָס מען האָט פֿריִער פּראַקטיצירט אין אַ באַגרעניצטער מאָס, און אַ ביסל פֿאַרשעמט — איז געוואָרן אַ מאַסנהאַפֿטיקע דערשיינונג, פֿאַר וועלכער מען האָט זיך אַפֿילו אויפֿגעהערט צו אַנטשולדיקן. ייִדן זײַנען געוואָרן אַ פּראָבלעם אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן; מצד געוויסע קרייזן האָט מען אַרויסגעזען אַ קלאָרע טענדענץ זיי צו אַרויסרוקן ווי די פֿאַראַנטוואָרטלעכע פֿאַר אַלץ וואָס איז ניט צופֿרידנשטעלנדיק אין לאַנד.

.26

און ניט צופֿרידנשטעלנדיק זײַנען געווען אַסך זאַכן. דער אויפֿקום פֿון דעם נאַציזם אין דײַטשלאַנד איז זיך צונויפֿגעפֿאַלן מיט דעם עקאָנאָמישן קריזיס אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, וואָס האָט זיך אָנגעהייבן אין אָקטאָבער, 1929. ייִדן האָבן אין עקאָנאָמישן זין זיכער ניט געליטן פֿון דעם קריזיס מער ווי די אַנדערע טיילן פֿון דער אַמעריקאַנער באַפֿעלקערונג און אַסך ווייניקער ווי נעגערס און אַנדערע ראַסן־מינדערהייטן, אָבער טיפֿער ווי וואָסער עס איז אַנדער גרופּע — האָבן זיי פֿון אים געליטן פּסיכאָלאָגיש. צום ערשטן מאָל האָבן ייִדן זיך דאָ דערפֿילט אומזיכער בנוגע זייער אייגענער עקזיסטענץ. אמת, אויף פּולע הונדערט פּראָצענט האָט מען ייִדן קיין מאָל ניט אַקצעפּטירט אין אַמעריקע, אָבער זיי אַליין האָבן זיך געפֿילט אַזוי טיף פֿאַרוואָרצלט, אַז זיי האָבן אַפֿילו צום געדאַנק קיין מאָל ניט צוגעלאָזט די מעגלעכקייט, אַז ווען עס איז קאָן קומען אַ שטורעם וואָס זאָל זיי אויך פֿון דער אַמעריקאַנער ערד אַרויסרײַסן.

ייִדן האָבן ניט געקאָנט טראַכטן פֿון ווערן אַ מערהייט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און זיי זײַנען דעריבער קיין מאָל ניט געווען קיין געפֿאַר — ניט פֿאַר דער הערשנדיקער רעליגיע, ניט פֿאַר דער דאָמינירנדיקער סאָציאַלער גרופּע. מיט דעם דערקלערט זיך, וואָס אין אַסך פּרטים איז דאָ זייער אַנטוויקלונג געווען אַ רואיקערע און גלאַטערע, ווי די פֿון די קאַטוילישע עלעמענטן, וואָס האָבן, ווי מיר האָבן געזען, יאָ אַמביציעס צו ווערן אַ מאַיאָריטעט. ביי די פּוריטאַנער און אַנדערע סעטלערס, וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט זייער רעליגיעזן פֿאַנאַטיזם, האָבן ייִדן, בדרך כּלל, געהאַט אַ בעסערע מערכה ווי די קאַטאָליקן און אַנדערע רעליגיעזע מינדערהייטן. דאָס מיינט ניט, אַז מען האָט זיי באַטראַכט פֿאַר גלייכע, אָבער מען האָט זיי טאָלערירט. „אין די גרעסערע פֿאַרמעסטן וואָס זײַנען אָנגעגאַנגען" — זאָגט גוסטאַוואוס מייערס, רעדנדיק פֿון באַדינגונגען אין דעם ערשטן פֿערטל פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט, — „זײַנען זיי [ייִדן] געווען סובאָרדינירט אין אַ ניט־אָנגעזעענער פּאָזיציע, חוץ אין איין היבזיכט וואָס האָט געשיינט צו צושטעלן אַ גענוגנדיקן אַרויסגאַנג פֿאַר לויערנדיקער אומטאָלעראַנץ. אויב אַ קאָנגרעגאַציאָנאַליסט, באַפּטיסט, מעטאָדיסט, עפּיסקאָפּעלער, קאַטאָליק אָדער אַנדער סאָרט קריסט האָט געגנבֿעט אָדער איז באַגאַנגען עפּעס אַן אַנדער ענלעכן ערנסטן פֿאַרברעך, איז אין די געדרוקטע באַריכטן ניט דערמאָנט געוואָרן זײַן אמונה אָדער רעליגיעזע אַפֿיליאַציע. זאָל אָבער אַ ייִד אַרײַנפֿאַלן אַפֿילו אין אַ לייכטער זינד, ווערט ברייט און ווייט באַקענט געמאַכט דער פֿאַקט, אַז ער איז אַ ייִד" [1].

אָט דאָס האַלטן דעם ייִדישן כּלל פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿאַר די האַנדלונגען פֿון אַ ייִדישן יחיד ציט זיך דורך ווי אַ רויטער שנור דורך דער גאַנצער ייִדישער געשיכטע אין גלות — און אין דער נייער וועלט ווי אין דער אַלטער. ייִדן האָבן אויך דאָ געדאַרפֿט, אין די קאָלאָניאַלע צייטן, קעמפֿן פֿאַר זייערע בירגער־רעכט און נאָך דער רעוואָלוציע — קעגן פּאָליטישע און סאָציאַלע דיסקרימינאַציעס. די דאָזיקע קאַמפֿן זיינען שוין פֿאַר זיך אַליין געוועזן עטניזירנדיקע פֿאַקטאָרן, ווייל פֿון דעם, וואָס זיי האָבן געזוכט צו באַקעמפֿן, האָבן געליטן אַלע ייִדן אָן אויסנאַם. אָבער וויכטיק איז, אַז זיי האָבן זיך געפֿילט פֿעסט אין דער היים און דווקא זייער אַמעריקאַנער פּאַטריאָטיזם האָט ניט דערלויבט, אַז זיי זאָלן, למען צוועקמעסיקייט, מאַכן קאָנצעסיעס צו די אַנטי־דעמאָקראַטישע מאַניפֿעסטאַציעס פֿון וועלכע זיי האָבן געליטן. די דאָזיקע מאַניפֿעסטאַציעס זיינען ניט געווען גענוג אָפֿט און גענוג דראָענדיק צו באַרעכטיקן די עקזיסטענץ פֿון ספּעציעלע אָרגאַניזאַציעס פֿאַר דעם שוץ פֿון רעכט פֿון ייִדן אין אַמעריקע. אויב די דאָזיקע רעכט זיינען אַמאָל אַטאַקירט געוואָרן, האָבן דעם קאַמף אויפֿגענומען אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען געשאַפֿן געוואָרן צו שיצן ייִדישע רעכט אין אַנדערע לענדער. ערשט זינט דעם אויפֿקום פֿון דעם היטלעריזם איז עס פֿאַר די אַמעריקאַנער ייִדן געוואָרן נייטיק אויפֿצוהאַלטן אָרגאַניזאַציעס, וואָס דער עיקר פֿון זייער עקזיסטענץ איז די באַקעמפֿונג פֿון אַנטיסעמיטיזם אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן גופֿא. און ווייל אַ גרויסע אומרואיקייט האָט אַרומגעכאַפּט די ייִדן אין אַמעריקע, טראָגן זיי היינט אַריין אין דער דאָזיקער באַקעמפֿונג אַסך מער אַפּאָלאָגעטיק און זיינען מער מסוגל צו מאַכן קאָמפּראָמיסן, ווי די ייִדן אין 18טן, 19טן און אין די ערשטע פֿאַר צענדליק יאָר פֿון דעם צוואַנציקסטן יאָרהונדערט. עס איז די טראַגעדיע פֿון דעם ייִדישן ישוב אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, וואָס דווקא דאַן ווען ער האָט דערגרייכט די העכסטע מדרגה פֿון מאַטעריעלער איינאָרדנונג, איז ער אָפֿט געצוואונגען צו פֿאַרקוקן פֿאַרגוואַלטיקונגען פֿון זיינע עלעמענטאַרסטע ציווילע רעכט.

דאַרף מען זיך שוין ניט וואונדערן, וואָס עס האָט אין די לעצטע יאָרן זיך זייער אַסך פֿאַרשטאַרקט דער ייִדישער נאַציאָנאַליזם צווישן די אַמעריקאַנער ייִדן. ווידער איז דאָ פֿאַרגעקומען פּונקט דאָס פֿאַרקערטע פֿון דעם, וואָס איז געשען ביי אַנדערע עטנישע גרופּעס. ביי די לעצטע — וואָס לענגער זיי זיינען געווען אין לאַנד, אַלץ מער האָבן זיי זיך אויסגעלייזיקט פֿון דעם היימישן נאַציאָנאַליזם, ביז ער האָט זיך ביי זיי אין גאַנצן אויסגעוועפּט ; ביי ייִדן איז ער מיט דער צייט אַנטשטאַנען אַפֿילו ביי יענע עלעמענטן, וואָס האָבן דעם עצם געדאַנק פֿון ייִדישן נאַציאָנאַליזם לכתּחילה באַקעמפֿט. אַזעלכע עלעמענטן

זיינען געווען די, וואָס מיר האָבן כולל געווען אונטער דעם באַגריף דייטשע יידן און אַ צאָל סאָציאַליסטיש־געשטימטע יידישע אַרבעטער. מיט גאָר קליינע אויס־נאָמען זיינען זיי היינט אַלע אַקטיוו אין דעם פּראָצעס פון בויען ארץ ישראל. אַלע אָביעקטיווע פאָרשונגען באַשטעטיקן, אַז פון 80 ביז 90 פּראָצענט פון דער יידישער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז ציוניסטיש געשטימט. זי זעט אין דעם לחלוטין ניט קיין ווידערשפּרוך צו איר געטריישאַפט און פּאַט־ריאָטישער לאָיאַלקייט צו אַמעריקע. אַמעריקע איז די אינדיווידועלע היים פון די אַמעריקאַנער יידן, אָבער זיי זיינען געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז דאָס יידישע פאָלק מוז האָבן אַ נאַציאָנאַלע היים.

דערפאַר איז דוקא אין די לעצטע יאָרן געקומען צו אַזאַ ענגער צוזאַמענ־אַרבעט צווישן די פאַרשיידענע יידישע גרופּירונגען. עס האָט אויפגעוואַכט דער אינטערעס צו יידישע ענינים ביי אַזעלכע יידן, וואָס אָדער זיי האָבן אים קיין מאָל ניט געהאַט אָדער ער האָט אין זיי איינגעשלאָפן. אויב צדקה האָט אומעטום געהאַט די טענדענץ צו פאַרגליווערן קלאַסן־ און קאַסטע־שיכטונג, האָט זי אין דעם יידישן לעבן צוגעטראָגן ניט ווייניק צו דער דעמאָקראַטי־זירונג פון דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט דערפאַר, ווייל ביי יידן קאָן צדקה ניט טראָגן קיין ריין־פילאַנטראָפּישן כאַראַקטער. אפילו די, וואָס זיינען צו יידישער געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט געקומען אויף דעם וועג פון פילאַנ־טראָפּיע, האָבן געמוזט דערגיין צו אַן אָפּשאַץ פון יידישע גייסטיקע ווערטן און צו אַ פאַרלאַנג זיי צו פּרעזערווירן. מיט דעם דערקלערט זיך די פאַרגרע־סערטע אויפמערקזאַמקייט צו דער פראַגע פון געבן יידישע קינדער אַ יידישע דערציאונג.

כאַראַקטעריסטיש אין אַט דער פאַרבינדונג איז די פּאָזיציע, וואָס די יידישע שפּראַך פאַרנעמט איצט אין דער גייסטיקער באַלעבאַטישקייט פון דער יידישער באַפעלקערונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן. יידיש ווי אַ גערעדטע שפּראַך גייט אונטער, אָבער די אַנערקענונג אַז יידיש איז אַ וויכ־טיקער פּראָדוקט פון דער יידישער פאָלקס־שאַפונג, איז היינט צו געפינען אפילו צווישן יענע עלעמענטן וואָס האָבן אויף יידיש אַמאָל געקוקט ווי אויף אַ העסלעכן זשאַרגאָן. דערפאַר איז מעגלעך, אַז צו די יידישע בילדונגס־ראַטן וואָס שאַפן זיך לעצטנס אין אַלע גרעסערע שטעט זאָלן געהערן ניט נאָר די שולן פון די פאַרשיידענע יידישע רעליגיעזע גרופּעס, נאָר אויך די סעקולערע שולן פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג וואָס זיינען געבויט אויף דעם פּרינציפּ פון יידיש ווי די לערן־שפּראַך. די וועלפער פאָנדן שטיצן היינט אי תלמוד תורות אי יידיש־וועלטלעכע שולן. צום טייל איז דאָס אַ רעזולטאַט פון דעם, וואָס אויסלערנענדיק זיך צו רעדן ענגליש, האָבן יידישע אַרבעטער

און סאָציאַליסטן געקראָגן צוטריט צו דער פירערשאַפט פון די ייִדישע אינסטי־טוציעס, וואָס זײַנען פריער פאַר זיי געווען פאַרמאַכט. ענגליש ווי אַ מיטל פון עטנישער קאָנסאָלידאַציע — דאָס איז אַ דערשײַנונג, וואָס בלויז ביי ייִדן קאָן מען זי זען.

מיר קאָנען איצט באַטראַכטן די פראַגע פון געמישטע חתונות, וואָס איז, ווי מיר האָבן פעסטגעשטעלט, דער סימן מובהק פון עטנישן גרופּע־אויפלייז. עס פעלט אַזאַ אויסשעפּנדיקע סטאַטיסטיק פון געמישטע חתונות ביי ייִדן אין די פאַראײניקטע שטאַטן ווי עס איז דאָ אין קאַנאַדע, אָבער עס זײַנען דאָ גענוג ציפערן צו דערלויבן אַ באַשטימטן אויספיר, איבערהויפּט ווען דער שרייבער פון אָט די שורות געפינט אַ באַשטעטיקונג אויף דעם דאָזיקן אויספיר אין לאַנגיאָריקע פערזענלעכע אָבסערוואַציעס וואָס נעמען אַרום אַלע וויכטיקערע שטעט אין לאַנד. און דער אויספיר איז: הגם מען האָט צווישן די צוויי מלחמות — סיי צוליב דער עקאָנאָמישער אומשיכטונג, סיי צוליב דער שטײַגנדיקער נאַטיוויזאַציע, סיי צוליב דעם טיפערן אַרײַנדרינגען אין דער אַמעריקאַנער קולטור און סיי צוליב אַ כמעט פולשטענדיקער אַדאַפּטאַציע צו אַמעריקאַנער פאַרוויילונגס־ און רעקרעאַציע פאָרמען — געהאַט אַלע אורזאַכן צו דערוואַרטן אַן אומגעהייערן וואוקס פון געמישטע חתונות ביי ייִדן, איז דער דאָזיקער וואוקס נ י ט געקומען. דאָס מיינט ניט, אַז די צאָל געמישטע ייִדישע חתונות האָט זיך ניט פאַרגרעסערט, אָבער די פאַרגרעסערונג שטייט בשום אופן ניט אין פּראָפּאָרציע צו די פּאָטענציעלע מעגלעכקייטן און גינציקע אָביעקטיווע באַדינגונגען, וואָס האָבן געשאַפן אַזאַ גוטע לאַגע פאַר אַזעלכע חתונות. געמישטע חתונות זײַנען זיכער אַ פּראָבלעם ביי ייִדן, אָבער ווייט פון צו זײַן אַן ערנסטע געפאַר פאַר דער עקזיסטענץ פון דעם ייִדישן ישוב אין די פאַראײניקטע שטאַטן.

די וויכטיקסטע שטודיע איז נאָך אַלץ די, וואָס דער פאַרשטאָרבענער פּראָפעסאָר יוליוס דרעקסלער האָט געמאַכט נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה אין ניו יאָרק און וואָס מיט אירע ניט־ייִדישע אַספּעקטן האָבן מיר זיך באַשעפטיקט אין דער צווייטער טייל פון אָט דער אַרבעט. וואָס איז שייך צו ייִדן, האָט דרעקסלער געפונען, אַז אין דעם פינף יאָר פעריאָד 1912־1908 האָבן געמישטע חתונות ביי ייִדן אויסגעמאַכט עפּעס מער פון איין פּראָצענט (1.17). בלויז צווישן ווייסע און שוואַרצע איז פאַרגעקומען אַ קלענערער פּראָצענט געמישטע חתונות (1.08). אָבער שוין דאַן איז געווען צו מערקן, אַז געמישטע חתונות מערן זיך אין פּראָפּאָרציע צו דער סעקולערער אַנטוויקלונג פון אַ ייִדישער גרופּע. אַזוי האָבן, למשל, רומענישע ייִדן אַרויסגעגעבן ווײַניקער פון אַ האַלבן פּראָצענט געמישטע חתונות, רוסישע ייִדן — קאַרגע צוויי־דריטל

פון איין פראָצענט, בעת דייטשע יידן האָבן שוין געגעבן 5.16 פּראָצענט געמישטע חתונות און פראַנצויזישע יידן — 6.54 פּראָצ. אַמעריקאַנער געבוירענע פון דאָ־געבוירענע עלטערן האָבן געגעבן 4.26 פּראָצענט און ענגלישע יידן — 3.47 פּראָצענט [2]. אויבן האָב איך שוין דערמאָנט, אַז בעת יידישע אימיגראַנטן האָבן געגעבן ניט מער ווי צוויי־דריטל פון איין פּראָצענט געמישטע חתונות, איז דער פּראָצענט אויסגעוואָקסן ביים צווייטן דור ביז 4.51 — די צאָל געמישטע חתונות האָט זיך, הייסט עס, געכפּלט זיבן מאָל [3]. דאָס באַווייזט, אַז די טענדענץ פון די היגע דורות איז אין דער ריכטונג פון אַ העכערער ראַטע פון געמישטע חתונות. ווען מען נעמט דערביי אין אַכט, אַז די סטאַטיסטיק איז פאַר דער שטאָט ניו יאָרק, וואו עס געפינט זיך אַרום אַ העלפט פון גאָר דער יידישער באַפעלקערונג אין לאַנד, און פאַר די יאָרן פון דער גרעסטער יידישער מאַסן־איינוואַנדערונג, ווען מאַסן יידן האָבן, ווי איך האָב געזאָגט אויבן, געקאָנט אויסלעבן זייער גאַנצן לעבן אָן באַריר מיט ניט־יידן — זעט מען, פאַרוואָס מען האָט מיט אַזאַ זיכערקייט געקאָנט פאָראויסזען אַן אומגעהייערן וואוקס פון געמישטע חתונות אין די שפּעטערדיקע יאָרן און בפרט אין די קלענערע שטעט. די פאַרגרעסערונג, וואָס איז געקומען, האָט אין קיין שום פרט ניט אַנטשפּראָכן די פאָראויסזעאונג.

קיין פאָרשונג פון דעם פאַרנעם, וואָס דר. דרעקסלער האָט דורכגעפירט אין ניו יאָרק, איז פאַרן לאַנד ווי אַ גאַנצן קיין מאָל ניט געמאַכט געוואָרן. אויך איז אַזאַ ערנסטע שטודיע פאַר ניו יאָרק גופא זינט אים ניט אונטערגענומען געוואָרן. עס איז דעריבער ניט מעגלעך צו מאַכן וואָסערע עס איז פאַרגלייכן, אָבער אַ באַגריף פון דער דינאַמיק אין געמישטע חתונות קאָן מען באַקומען פון אָפּגעריסענע ציפערן וואָס זיינען צעוואָרפן איבער פאַרשיידענע פאָרשונגען. דר. בריקנער האָט געפונען, אַז די פעסטונג פון רעפאָרמירטן יידנטום, סינסינעטי, וואָס האָט אין דעם 20־טן יאָרהונדערט צוגעצויגן אַ פאַרהעלטנישמעסיק קליינעם צופלוס פון יידישע אימיגראַנטן און וואו די יידישע באַפעלקערונג האָט דערגרייכט אַ הויכן גראַד נאַטיוויזאַציע, האָט אין די יאָרן 1916־18 געהאַט 21 געמישטע חתונות אויף אַן אַלגעמיינער צאָל 582 יידישע חתונות, וואָס דאָס מאַכט אויס קאַרגע צוויי פּראָצענט, כמעט אידענטיש מיט דרעקסלערס ציפערן פאַר ניו יאָרק [4]. נאָך אַ קלענערע פּראָפּאָרציע האָט בעסי בלום וועסעל פעסטגעשטעלט פאַר וואונסאַקעט אין 1926 — בלויז אַרום איין פּראָצענט חתונות ביי יידן איז געווען פון אַ געמישטן כאַראַקטער [5]. די זעלביקע מחברין גיט אָן אין אַ צווייטער פאָרשונג, אַז אין בלויז 27 פון די 517 יידישע משפחות אין ניו לאָנדאָן איז אין 1938 איינער פון די עלטערן געווען אַ ניט־ייד [6]. אין סטעמפאָרד האָט, פאַר דעם זעלביקן יאָר, דר. קעניג געפונען אַ העכערן

פּראָצענט געמישטע חתונות. צווישן די 823 פּאָרלעך אין דער יידישער באַפעלקערונג, זיינען 59 געווען געמישטע. דאָס מאַכט אויס 7.2 פּראָצענט, אָדער ווען מען זאָל רעכענען ניט פּאָרלעך, נאָר יחידים — 3.7 פּראָצענט [7].

פאַרשונגען, וואָס זיינען אין דער זעלביקער צייט דורכגעפירט געוואָרן אין דער שטאַרק־אַמעריקאַניזירטער שטאָט סאַן פּראַנציסקאָ, האָבן באַוויזן, אַז אומגעפער אין איין יידישער משפחה פון צען האָט זיך געפונען אַ ניט־יידישער מיטגליד [8]. אין דער נאָך מער אַמעריקאַניזירטער און היפּש־אַסימילירטער ניו אָרלעאַנס, — די איינציקע שטאָט אין לאַנד מיט אַן אַלגעמיינער באַפעלקערונג פון אַריבער הונדערט טויזנט צו האָבן מער רעפאָרמירטע יידן איידער אָרטאָדאָקסישע — האָט ראַבּיי פייבעלמאַן פעסטגעשטעלט, אַז איין יידישע משפחה פון יעדער 17 האָט אַ ניט־יידישן מיטגליד [9]. נאַטירלעך דעקן די ציפערן ניט אויף דעם פולן פאַרנעם פון געמישטע חתונות אין די צוויי שטעט, ווייל אַ גרויסער — אויב ניט דער גרעסטער — פּראָצענט יידן וואָס האָבן חתונה מיט ניט־יידן פאַלט אין גאַנצן אַרויס פון דער יידישער סביבה און רעכנט זיך מער ניט ווי אַ טייל פון דער יידישער באַפעלקערונג. די ציפערן באַווייזן אָבער יאָ, אַז ניט אין אַלע געמישטע חתונות איז דאָס דער פאַל. די צאָל יידן וואָס פאַרלאָזן די יידישע עטנישע גרופּע ווען זיי האָבן חתונה מיט קריסטן איז זיכער גרעסער פון דער צאָל קריסטן וואָס אידענטיפיצירן זיך מיט איר נאָך דעם ווי זיי האָבן חתונה מיט יידן, אָבער אין גאַנצן קיין איינזייטיקער פּראָצעס איז דאָס ניט. דער בעסטער באַווייז איז, אַז אין כמעט אין אַלע רעפאָרמירטע טעמפּלען געפינען זיך מיטגלידער פון ניט־יידישן אָפּשטאַם. אַזעלכע מיטגלידער האָבן אויך די קאָנסערוואַטיווע סינאַגאָגעס, און אפילו אין אָרטאָדאָקסישע שולן פעלן זיי ניט. דערמאָנט מען זיך, וואָס מיר האָבן אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל אַרויסגעבראַכט, נעמלעך, אַז אין אַ חתונה צווישן אַ ייד און קריסט געווינט ניט דער ייד אין סאָציאַלן סטאַטוס, נאָר דער קריסט פאַרלירט — דאַרף מען זיך ניט וואונדערן וואָס עס איז פונדעסטוועגן ניט אין גאַנצן פאַרמאַכט דער וועג פון דער ניט־יידישער צו דער יידישער גאַס.

איך האָב געזאָגט פריער, אַז געמישטע חתונות זיינען נאָך ניט קיין ערנסטע געפאַר פאַר יידיש־עטנישער קאָנטינואיטעט אין די פאַראייניקטע שטאַטן. דאָס ווערט קלאָר, ווען מען פאַרגלייכט די לאַגע דאָ מיט די לענדער אין מערב־אייראָפּע פאַר דער היטלער־קאַטאַסטראָפע. דר. ענגעלמאַן ברענגט די וויטערדיקע ציפערן וואָס זיינען באַזירט אויף רופּינען און אַנדערע קוואַלן.

פון 1921 ביז 1929 איז די צאָל געמישטע חתונות אויסגעוואַקסן אין דייטשלאַנד פון 29.4 אויף יעדע 100 האָמאָגענע יידישע חתונות ביז 59.0 אויף יעדע הונדערט. אין דער שווייץ זיינען אין 1920 געווען 13.2 געמישטע

חתונות אויף יעדע הונדערט האַמאַגענע, אין 1930 — 19 אויף יעדע 100. אין אונגאַרן זיינען אין 1933 געווען אויף יעדע 100 האָמאָגענע חתונות 32 געמישטע; אין עסטרייך, אין 1931, — 29.6 געמישטע חתונות אויף יעדע הונדערט האָמאָגענע; אין טשעכאָסלאָוואַקיע, אין 1933, — 11.3 אויף יעדע 100. א דריטל פון אַלע חתונות ביי יידן אין קאָפּענהאַגען איז זינט דעם אָנהייב פון דעם 20טן יאָרהונדערט געווען געמישטע. אין אַמסטערדאַם האָט זיך דער פּראָצענט געמישטע חתונות אויפגעהויבן פון 5 ענדע 19טן יאָרהונדערט ביז 70 אין 1933. אין טריעסט איז דער פּראָצענט געשטיגן פון 17.9 אין 1903 ביז 56.1 אין 1927 [10]). אין קאַנאַדע האָבן זיך געמישטע חתונות אויפגעהויבן ביז 11.3 פּראָצענט אין 1943 [11]).

עס איז אוממעגלעך צו מאַכן וואָסער עס איז באַגרינדעטן סך הכל פון דער פּראָפּאָרציע געמישטע חתונות אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אָבער אויף דעם באָדן פון דעם פאַראַנענעם מאַטעריאַל און פערזענלעכע אָבסערוואַציעס, דערלויב איך מיך צו מאַכן צוויי גענעראַליזאַציעס: 1) דער גרויסער וואוקס פון דער יידישער באַפעלקערונג אין לאַנד, די עקאָנאָמישע אומשיכטונג, דאָס סאָציאַלע געטאָ און די אָפּטעמפּונג פון די יחוס־שפּיצן אינערהאַלב אים האָבן פאַר־קלענערט די נויטוועדיקייט פאַרן יידן צו זוכן אַ שידוך דרויסן פון זיין אייגענער סביבה און זיינען געווען אַ פאַקטאָר אין ניט דערלאָזן, אַז די פאַר־מערונג פון געמישטע חתונות ביי יידן זאָל גיין מיט אַ שנעלערן טעמפּאָ ווי זי איז געגאַנגען; 2) די אויפגעוואַכטע נאַציאָנאַלישקייט ביי די אַמעריקאַנער יידן נאָך דער היטלער־טראַגעדיע אין אייראָפּע האָט דעם טעמפּאָ נאָך מער פאַרלאַנגזאַמערט. ווי עס זאָל ניט זיין, קאָן מען מיט באַשטימטקייט זאָגן, אַז די פּראָפּאָרציע פון געמישטע חתונות איז צווישן די אַמעריקאַנער יידן פון די סאַמע נידריקסטע וואָס מען קאָן געפינען אין לענדער פון יידישער עמאַנ־ציפּאַציע — פערזענלעך בין איך גענויגט צו גלייבן: די נידריקסטע.

27.

פון וואָסער ווינקל מען זאָל ניט צוגיין צו יידישער אַנטוויקלונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן, מוז מען קומען צו דעם זעלביקן אויספיר: יידן זיינען אַמאָל געגאַנגען מיט אַ באַזונדערן וועג, שטענדיק זיינען זיי געגאַנגען שנע־לער, אָבער געגאַנגען זיינען זיי אין דער זעלביקער ריכטונג, ווי דאָס לאַנד. זיי האָבן איינגעזאַפּט אין זיך אַלע איינפלוסן פון דער אַמעריקאַנער סביבה, זיך אַקאָמאָדירט צו די אַמעריקאַנער באַדינגונגען גיכער און גרינטלעכער ווי

אַנדערע, אָבער מחמת אויסערלעכע און אינערלעכע סיבות, מחמת פּאָזיטיווע און נעגאַטיווע פֿאַקטאָרן — איז די אויסווירקונג פֿון די דאָזיקע פּראָצעסן בײַ זיי ניט געווען די זעלביקע, ווי בײַ אַנדערע. זיי זײַנען די איינציקע ווײַסע גרופּע וואָס פֿאַרלירט ניט איר אייגענע עטנישע קאָנסאָלידאַציע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. אין דער דאָזיקער קאָנסאָלידאַציע פֿלעכטן זיך דורך ראַסן־מאָמענטן מיט קולטורעלע, סאָציאַלע מיט עקאָנאָמישע, רעליגיעזע מיט נאַציאָנאַלע. מען קאָן ייִדן ניט אַרײַנשטעלן אין קיין איינער פֿון די קאַטעגאָריעס, לויט וועלכע די אַמעריקאַנער באַפֿעלקערונג איז גרופּירט. זיי זײַנען ניט קיין אימיגראַנטן־קאָלאָניע, ניט קיין פּאָליטישע מינדערהייט און ניט קיין ראַסן־קאַסטע.

רעליגיע, האָבן מיר געזען, שפּילט אַן אומגעהייערע ראָלע אין דער ייִדישער גרופּע־אידענטיטעט — אַ פֿיל גרעסערע ראָלע, ווי מען קאָן מיינען בלויז פֿון דער פּראָפּאָרציע ייִדן וואָס זײַנען פֿאַרבונדן מיט דער סינאַגאָגע, וואָרום אַפֿילו די סעקולערע ייִדישע אינסטיטוציעס זײַנען ניט פֿרײַ פֿון רעליגיעזער השפּעה אָדער אַפֿיליאַציע. פֿונדעסטוועגן וואָלט עס געווען אַ טעות צו באַצייכענען דעם ייִדישן ישוב אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן בלויז ווי אַ רעליגיעזע געמיינדע. לויט דר. לינפֿעלדן, איז דער וואוקס פֿון דער צאָל שולן גרעסער ווי דער וואוקס פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין לאַנד. דאָס איז אָבער נאָך ניט קיין גענוגנדיקער באַווײַז, אַז די רעליגיעזע שטימונגען פֿון די אַמעריקאַנער ייִדן האָבן זיך פֿאַרשטאַרקט אָדער אַז די השפּעה פֿון דער סינאַגאָגע האָט זיך אויסגעברייט. אויף דעם באָדן פֿון זײַנע אייגענע אָבסערוואַציעס איז דער שרײַבער גענויגט צו צושרײַבן די פֿאַרגרעסערטע צאָל שולן צו די ווײַטערדיקע סיבות: 1) מחלוקתן אין אַלטע שולן, וואָס פֿירן צו שפּאַלטונגען אין די עקזיסטירנדיקע און דער גרינדונג פֿון נײַע שולן; 2) איבערוקונג פֿון וואוינונג־געגנטן; 3) אינלענדישע מיגראַציעס, וואָס שאַפֿן ייִדישע קהילות דאָרט, וואו זיי זײַנען פֿריִער ניט געווען. מען קאָן, אמת, קאָנסטאַטירן אַ העכערונג אין דעם סך הכל מיטגלידער אין די שולן, אָבער דער דורכשניט מיטגלידער פֿער שול פֿאַלט אַפֿילו לויט לינפֿעלדס ציפֿערן. אַזוי געפֿינען מיר אין דעם רעליגיעזן צענזוס, אַז אין 1926 איז דער דורכשניט פֿער שול געווען 1309 ייִדן, אין 1936 — 1245 ייִדן [1]. איך זאָג ייִדן און ניט מיטגלידער דערפֿאַר, ווײַל צוליב אומפֿאַרשטענדלעכע סיבות פֿאַררעכנט דר. לינפֿעלד, דער דירעקטאָר פֿון דעם ייִדיש־רעליגיעזן צענזוס אין 1926 און 1936, יעדער ייִדן פֿאַר אַ מיטגליד פֿון אַ שול. אַז דאָס איז אַ פֿאַלשע קלאַסיפֿיקאַציע, וואָס אַנטשפּרעכט אין קיין שום פּרט ניט די ווירקלעכקייט, וועט באַשטעטיקן יעדער אָבסערוואַטאָר פֿון ייִדיש לעבן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און יעדער פּראָוו־

פּאַרשונג וואָס איז אויף דעם געביט געמאַכט געוואָרן — שוין ניט צו רעדן פון דעם, וואָס דר. לינפעלדס ציפערן פאַר דער ייִדישער באַפעלקערונג בכלל צייכענען זיך ניט אויס מיט פּינקטלעכקייט. די בירדס מאַכן די קאַטעגאָרישע באַהויפּטונג, אַז אין 1926 איז ניין־צענטל פון דער ייִדישער באַפעלקערונג — אַנטקעגן אַ העלפט פון דער ניט־ייִדישער — „געווען דרויסן פון דעם גדר פון אָרגאַניזירטער רעליגיע״ [2]). איך מיין, אַז דאָ איז זייער שטאַרק אונטערגע־שאַצט די צאָל מיטגלידער אין די שולן, אָבער אַז די ייִדישע צוגעהעריקייט צו דער סינאַגאָגע איז פּראָפּאָרציאָנעל קלענער ווי די צוגעהעריקייט פון קריסטן צו דער קירכע — איז אויסער יעדער ספק.

וועגן סטעמפּאָרד דערציילט דר. קעניג, אַז בעת 100 פון די 150 ייִדישע משפּחות וואָס האָבן זיך אין 1908 געפונען אין שטאָט, האָבן אין יענעם יאָר געהערט צו דער אָרטאָדאָקסישער שול, האָבן בלויז 148 פון די 960 משפּחות וואָס זיינען געווען אין סטעמפּאָרד אין 1938, צו איר געהערט. אמת, עס איז פאַר דער צייט צוגעקומען אַ קאָנסערוואַטיווע שול, זי האָט אָבער ניט אַריינ־געצויגן אַפילו קיין קליינע טייל פון די וואָס זיינען אָפּגעפאַלן פון דער אָרטאָ־דאָקסישער שול [3]). אין סאַן פראַנציסקאָ האָבן בלויז 18 פון יעדע הונדערט משפּחות אין 1938 געהאַט איינעם אָדער מער מיטגלידער אין אַ סינאַגאָגע [4]). די פאָרשונג פון דער ניו יאָרקער יוגנט, וואָס איז שוין אַ פּאָר מאָל דערמאָנט גע־וואָרן, האָט דורכגעפירט אַן אַנקעטע צווישן די אויסגעפרעגטע וועגן דעם, צי זיי זיינען געווען אין אַ קירכע אָדער אין שול אין דער וואָך איידער די אַנקעטע איז גענומען געוואָרן. אָט זיינען די ענטפערס: 60.5 פּראָצענט פון די 2,092 אויסגעפרעגטע קאַטוילישע בחורים און 37.8 פּראָצענט פון 739 פּראָטעסטאַנ־טישע בחורים זיינען געווען אין אַ קירכע, אָבער בלויז 10.8 פּראָצענט פון 1,324 ייִדישע בחורים זיינען געווען אין אַ שול. 69.5 פּראָצענט פון די 2,229 קאַטוילישע מיידלעך און 42.2 פּראָצענט פון די 844 פּראָטעסטאַנטישע האָבן געענטפערט מיט יאָ אויף דער פראַגע, צי זיי זיינען אין דער באַטרעפנדיקער וואָך געווען אין אַ קירכע. פון די ייִדישע 1,465 מיידלעך זיינען בלויז 6.6 פּראָצענט געווען אין אַ שול [5]). אויף דעם גרונט פון פאָרשונגען, וואָס די ברוק־לינער פעדעראַציע פון פּראָטעסטאַנטישע קירכעס און מיסיעס (ברוקלין טשוירטש ענד מישיאָנערי פעדערייש‏אַן) האָט דורכגעפירט אין די יאָרן 6־1945, דריקט זי אויס די מיינונג, אַז מאַקסימום אַ פערטל פון דעם מיליאָן ייִדן וואָס וואוינען אין ברוקלין געהערט צו אַ שול [6]). מען וואָלט געקאָנט ברענגען נאָך אַ סך ביישפּילן צו באַשטעטיקן, אַז די מערהייט פון דער ייִדישער באַפעלקע־רונג איז ניט־אַפיליאירט צו דער סינאַגאָגע. נאָך אַמאָל איז נייטיק צו אונ־טערשטרייכן, אַז דאָס מיינט ניט אַז די אומאַפיליאירטע האָבן ניט עפּעס אַן אַנ־

דער פֿאַרבינדונג מיט אָרגאַניזירטער רעליגיע. אַזעלכע אָרגאַניזאַציעס ווי בני ברית, קאָמיוניטי צענטערן און אַנדערע זיינען אין זייער עצם רעליגיעזע אינסטיטוציעס.

די ניט־רעליגיעזע טיילן פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג זיינען, ניט ווייניקער פֿון די רעליגיעזע, פֿאַראינטערעסירט אין אויפֿהאַלטן און פֿאַרזעצן יידיש־עטנישע אידענטיטעט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. דער רעליגיעזער מאָמענט איז אפשר געווען אַן אַנטשיידנדיקער אין דער גרינדונג פֿון די יידישע פֿילאַנטראָפּישע און סאָציאַלע אינסטיטוציעס — שוין די איין פֿראַגע פֿון כשרות איז געווען פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿאַר דער גרינדונג פֿון צענדליקער יידישע שפּיטאָלן, מושבי זקנים, יתומים הייזער א. א. וו. אַנדערע רעליגיעזע הצטרכותן און מנהגים האָבן געפֿירט צו דער גרינדונג פֿון נאָך אינסטיטוציעס, וואָס זיינען היינט ביכולת צו באַפֿרידיקן אַלע קולטורעלע און געזעלשאַפֿטלעכע באַדערפֿענישן פֿון דעם יידישן מענטשן, אַזוי אַז ער זאָל ניט דאַרפֿן אָנקומען ניט צו גוישער פּריוואַטער הילף ניט צו מלוכהשע אינסטאַנצן. אַ צאָל פֿון די דאָזיקע אינסטיטוציעס האָבן זיך אויפֿגעהערט פֿירן אין הסכם מיט דעם יידיש־רעליגיעזן שטייגער, נאָך אַ גרעסערע צאָל ווערט אָנגעפֿירט פֿון יידן, וואָס האָבן אַליין קיין שום אינטערעס ניט אין דעם דאָזיקן שטייגער און שליסן אים אויס פֿון זייער פּערזענלעכן לעבן — פֿונדעסטוועגן איז זייער פֿאַראינטערעסירטקייט אין די אינסטיטוציעס דורך דעם ניט קלענער געוואָרן. ווי מיר האָבן געזען, איז דער יידישער אינסטיטוציאָנאַליזם קיין מאָל ניט געווען אַזוי שטאַרק און אַלץ־אַרומנעמענדיק ווי איצט; קאָן מען דאָס ניט צושרייבן בלויז צו רעליגיע.

בכלל ווערט די ווירקונג פֿון רעליגיע שוואַכער אין די גרויסע שטעט. „דער זשאַוועט פֿון אורבאַנישער מאָדערנקייט" — דערקלערט די דערמאָנטע פֿאָרשונג פֿון דער ברוקלינער פּראָטעסטאַנטישער קירכע — „האָט אַ צעפּרעסנדי ווירקונג אויף פּראָטעסטאַנט, ייד און קאַטאָליק צוגלייך" [7]). ריכטיקער וואָלט געווען צו זאָגן: אויף דעם ייד איז די ווירקונג אַ גרעסערע, ווייל ער איז דער אורבאַנישסטער פֿון די דריי. אָבער זיין עטנישע אידענטיטעט — ניט ער וויל עס אויפֿגעבן, ניט מען לאָזט אים אויפֿגעבן. אין דעם אַמעריקאַנער שמעלץ־טאָפּ לייזט ער זיך ניט אויף. ער האָט איינגעהאַלטן זיין פֿעאיקייט צו אַריינטראָגן אַן אייגנאַרטיקן טאָן אין דעם אָרקעסטער פֿון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע אַפֿילו נאָך דעם, ווי ער האָט פֿאַרלוירן זיין אייגענעם שפּראַך־אינסטרומענט. אין דעם זין פֿון גייסטיקער אייגנאַרט, רעליגיעזער באַזונדערקייט, עטנישער קאָנסאָלידאַציע און סאָציאַלער סאָלידאַריטעט, — אָבער ניט אין דעם זין פֿון

פּאָליטישער איינהייט — קאָן מען ייִדן באַטראַכטן פאַר אַ נאַציאָנאַליטעט אין די פּאַראייניקטע שטאַטן.

28.

מיר זיינען ביים סוף פון אונדזער אַנאַליז. עס בלייבט אונדז בלויז צו סומירן דאָס געזאָגטע.

1. די אַלגעמיינע פּראָצעסן וואָס האָבן דער אַנטוויקלונג פון אַמעריקע געגעבן איר ספּעציפישן אויסזען, האָבן אויך געפורעמט דאָס לעבן פון אַלע עטנישע גרופּעס און געגעבן ריכטונג זייער איינאָרדנונג אין לאַנד. דער גייסטיקער באַגאַזש, וואָס די דאָזיקע גרופּעס האָבן מיטגעבראַכט מיט זיך, האָט באַווירקט דעם טעמפּאָ פון די פּראָצעסן און זייער אויסווירקונג.

2. דער כאַראַקטעריסטישער שטריך אין דער אַמעריקאַנער נאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג איז דער מהלך צווישן קולטור און ציוויליזאַציע, וואָס האָט זיך געלאָזט מערקן אין אַלע אַרויסשטראַלן פון דעם אַמעריקאַנער געניוס.

3) אַ דאַנק דעם דאָזיקן מהלך האָט די אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע איינגעזאַפּט אין זיך עלעמענטן פון גייסטיקער סטאַנדאַרטיזאַציע וואָס זיינען געווען זייער ניט־גינציק פאַר דער אַנטוויקלונג פון פאַרשידנאַרטיקייט אין דער אַמעריקאַנער קולטור.

4. להיפוך צו די פּיאָנערן, וואָס האָבן געבויט אַ נייע ציוויליזאַציע אויף דעם יסוד פון אַן אַלטער קולטור, האָבן די עטניקערס פאַרוואָרפן אַלטע קולטורן כדי בעסער זיך צו אַריינפּאַסן אין דער נייער ציוויליזאַציע. וואָס גרינטלעכער די דאָזיקע צופּאַסונג איז געווען מצד אַן עטנישער גרופּע, אַלץ מער האָט זי זיך דערוויייטערט פון דער קולטור און פון דעם לעבן־שטייגער פון דעם פאָלק פון איר אָפּשטאַם און אַלץ לויזער איז געוואָרן איר פאַרבינדונג מיט אים.

5. וואָס מער אַן עטנישע גרופּע איז נאַציאָנאַל געדריקט אין איר אַלטן וואוין־לאַנד, אַלץ לענגער האַלט זי זיך ווי אַ גרופּע אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

6. וואָס גרעסער עס איז דער אונטערשייד — רעליגיעז, ראַסיש, קולטורעל אָדער סאָציאַל — צווישן אַן עטנישער גרופּע און די יאַנקיס, אַלץ דויערנדיקער איז איר עטנישע סאָלידאַריטעט.

7. עקאָנאָמישער פאַרשריט פאַרטיפט סאָציאַלע דיפערענציאַציע אין די עטנישע גרופּעס און די סאָציאַלע דיפערענציאַציע פירט צו עטנישער דעזאינטעגראַציע. ייִדן זיינען אין דעם פּרט אַן אויסנאַם.

8. שפּראַך־אַסימילאַציע פֿירט ביי אַלע עטנישע גרופּעס צו נאַציאָנאַלער אַסימילאַציע. יידן זיינען אויך אין אָט דעם פּרט אַן אויסנאַם.

9. יידן האָבן דורכגעמאַכט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן די זעלביקע פּראָצעסן, וואָס אַנדערע עטנישע גרופּעס, אָבער מחמת אַ ריי אויסערלעכע און אינערלעכע סיבות, איז די אויסווירקונג ביי זיי געווען אַן אייגנאַרטיקע. די דאָזיקע אייגנאַרטיקייט איז נאָך געוואָרן אינטענסיפֿיצירט מיט דעם, וואָס אין דער יידישער אַנטוויקלונג האָט זיך געמערקט אַ ריי דערשיינונגען, וואָס עס איז ניט צו געפֿינען ביי קיין שום אַנדער גרופּע אין לאַנד.

10 אַ דאַנק אָט די סיבות און דערשיינונגען האַלטן יידן אויף זייער עטנישע אידענטיטעט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. אינערלעכע גייסטיקע כחות פֿאַראייניקן זיך מיט דרויסנדיקן דרוק צו באַשאַפֿן אַ פּערמאַנענטע געטאָ, וואָס באַגלייט דעם יידן פֿון זיין געבוירן ביז זיין שטאַרבן.

11. דאָרט, וואו יידישע אַנטוויקלונג גייט פּאַראַלעל מיט דער אַנטוויקלונג פֿון דעם לאַנד בכלל, ווייזן יידן אַרויס אַ טענדענץ זיך צו באַוועגן אין אַ שנעלערן טעמפּאָ. גורם דערצו איז זייער גרעסערע אורבאַנישע טראַדיציע, זייער ברייטערע דערפֿאַרונג אין צופּאַסונגס־מעטאָדן און דער קלענערער מהלך ביי זיי צווישן קולטור און ציוויליזאַציע.

12. אין די הערשנדיקע סאָציאַלע באַדינגונגען אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און ביי דעם עקזיסטירנדיקן מצב פֿון דעם יידישן פֿאָלק אין דער וועלט איז ניט פֿאַראויסצוזען, אַז יידן וועלן זיך דאָ אויפֿלייזן ווי אַ באַזונדערע גרופּע. אין דעם זין זיינען זיי ענלעכער צו די פֿאַרביקע ראַסן, — נעגערס, כינעזער, יאַפּאַנעזער, אינדיאַנער א. אַ., — וואָס געפֿינען זיך דאָ אין אַ צושטאַנד פֿון קאַסטעס אָדער האַלבע־קאַסטעס, ווי צו די אַנדערע אימיגראַנטן־גרופּעס וואָס זיינען אַהער געקומען פֿון אייראָפּע. אָבער בנוגע צו יידן איז דער דאָזיקער צושטאַנד בלויז צום טייל אַרויפֿגעצוואונגען דורך דער טיראַניי פֿון דער מערהייט. ער איז אויך אין קיין קלענער מאָס דער רעזולטאַט פֿון פֿרייען אויסוואַל מצד די יידן גופֿא. דעריבער פּאַסט זיך פֿאַר זיי דער באַגריף נאַציאָנאַליטעט בעסער ווי קאַסטע. אין די עקזיסטירנדיקע באַדינגונגען שטייט פֿאַר זיי ניט פֿאַר קיין אַנדער סטאַטוס ווי דער סטאַטוס פֿון אַ מינדערהייט, אָבער ניט פֿון אַזאַ אונטערדריקטער מינדערהייט ווי די נעגערס. אין די ראַמען, אין וועלכע זיי מוזן זיך באַוועגן, איז נאָך דאָ אַ פּלאַץ פֿאַר עקספּאַנסיע און פּראָגרעס.

עס איז ניט די אויפֿגאַבע פֿון אָט דער אַרבעט צו ענטפֿערן, צי עס איז גוט פֿאַר יידן דאָס, וואָס זיי וועלן אפֿשר מיט דער צייט פֿאַרבלייבן די איינציקע אויסנאַם פֿון צווישן די ווייסע עטנישע גרופּעס. פֿאַר דעם לאַנד איז

דאָס זיכער קיין רעה ניט. וואָרים, נאָר ווי אַ געמיינדע קאָנען יידן צום בעסטן און ווירקזאַמסטן אַריינטראָגן זייער טאָן אין דער אַמעריקאַנער סימפאָניע און דורך דעם העלפן פאַרשיטן דעם תהום צווישן דער קולטור און ציוויליזאַציע. פאַר יידן גופא איז דאָס אַ פאַקט: זיי עקזיסטירן ווי אַן עטנישע גרופע און אין דער פאָראויסזעבאַרער צוקונפט וועלן זיי ווי אַזאַ פאַרבלייבן אַפילו נאָך דעם, ווי עס וועט אויפגעבויט ווערן דער יידישער שטאַט אין ארץ ישראל. פאָדערן דעריבער סיי זייער איגענער וואוילזיין סיי די אינטערעסן פון די פאַראייניקטע שטאַטן, אַז זיי זאָלן זייער עטנישקייט אָנפילן מיט וואָס מער פאָזיטיוון אינהאַלט און זייער גרופעשע אידענטיטעט טראָגן מיט שטאָלץ. דער אונטערשייד צווישן זיי און אַ קאַסטע אָדער האַלב־קאַסטע איז די פריוויליקייט וואָס זיי ברענגען אַריין אין זייער באַזונדערקייט. אויב זיי וועלן זיך האַלטן ווי אַן עטנישע גרופע נאָר דערפאַר, ווייל די מערהייט וויל זיי ניט איינשלינגען — וועט זייער עקזיסטענץ טראָגן דעם צייכן פון די אַלע פרוסטראַציעס און ביטערנישן וואָס באַגלייטן אַרויפגעצוואונגענע אָפּגעזונדערטקייט, און דער גאַנצער אומגליק פון מאַרגינאַלישקייט וועט זיך אַראָפּדריקן אויף זייער נשמה. אויב, פאַרקערט, זייער גרופעשקייט וועט זיין באַזירט אויף זייער ווילן צו לעבן און צו באַרייכערן אַמעריקע מיט אַלץ, וואָס איז שעפעריש־אייגנאַרטיק אין זיי — וועלן זיין זייער אויסנאַמיקייט פאַרוואַנדלען אין אַ פרייד פאַר זיך און אין אַ ברכה פאַר די פאַראייניקטע שטאַטן.

נאָטיצן און ביבליאָגראַפיע

ערשטע טייל

קאַפּיטל 1.

1. עדוואַרד דזשאַווריס: היסטאָרי אָוו די פּראָגרעס אָוו פּאָפּולײשאָן אין די יונײטעד סטײטס, ז. 5.
2. טשאַרלס און מערי בירד: די רײז אָוו אַמעריקאַן סיוויליזײשאָן, 1־טער באַנד, ז. 125. (ציטירט מיט דערלויבניש פון מעקמילאַן קאָ.)
3. גאַנאַר מורדאַל: די אַמעריקאַן דילעמאַ, ז. 50.
4. בראַון און רוטשעק, רעד.: אור רײשיעל ענד נעשאָנאַל מינאָריטיס, ז. 6. (ציטירט מיט דער דערלויבניש פון פּרענטיס־האָל קאָ.)

קאַפּיטל 2.

1. פ. דזש. טורנער: די פראָנטיר אין אַמעריקאַן היסטאָרי, ז. 12.
2. געראַלד שאַונעסי: העס די אימיגראַנט קעפּט היס פעיט? ז. 36.
3. מאַרקוס לי האַנסען: די אימיגראַנט אין אַמעריקאַן היסטאָרי, ז. 111.

קאַפּיטל 3.

1. ריטשמאַנד מאַיאָ סמיט: עמיגרײשאָן ענד אימיגרײשאָן, ז. 53.
2. גוסטאַוואוס מײערס: היסטאָרי אָוו ביגאָטרי אין די יונײטעד סטײטס, ז. 3.
3. ווערנאָן לואיס פּאַרינגטאָן: מײן קורענטס אין אַמעריקאַן טהאָוט, 1־טער באַנד, ז. 191.
4. טשאַרלס עדוואַרד מעריאַם: א היסטאָרי אָוו אַמעריקאַן פּאָליטיקאַל טהאָוט, ז. 1.
5. סטואַרט ג. נאָבל: א היסטאָרי אָוו אַמעריקאַן עדיוקײשאָן, ז. 7.
6. האָוואַרד ק. ביל: א היסטאָרי אָוו פרידאָם אָוו טיטשינג אין אַמעריקאַן סקולס, ז. 12.
7. ריטשאַרד ג. בון: עדיוקײשאָן אין די יונײטעד סטײטס, ז. 63.
8. ביל, ז. 5.

קאַפּיטל 4.

1. בירד, ערשטער באַנד, ז. 525.
2. טורנער, ז. 3.
3. ד. ג., ז. 184.
4. ה. פּ. קאַלווערטאָן: די ליבערײשאָן אָוו אַמעריקאַן ליטעראַטשור, ז. 1.
5. ביל, ז. 79.

קאַפּיטל 5.

1. פאַרינגטאָן, צווייטער באַנד, ז. IV.
2. ציטירט פון נאבל, ז. 133.
3. בירד, ערשטער באַנד, ז. 631.

קאַפּיטל 6.

1. אלעקסיס דע טאקוויל: דעמאָקראַטי אין אַמעריקא, ערשטער באַנד, ז. 45.
2. מעריאם, ז. 84.
3. דזשיימס ברייס: די אַמעריקאַן קאָמאָנוועלט, צווייטער באַנד, ז. 17.
4. דזשאן דיואי: פרידאם ענד קאלטשור, ז. 8.
5. די פעדעראַליסט, ז. 46.
6. ד. ג., ז. 211.
7. מעריאם, ז. 289.
8. ברייס, ערשטער באַנד, ז. 25.
9. פאַרינגטאָן, דריטער באַנד, ז. 285.

קאַפּיטל 7.

1. מוירדאַל, ז. X VII.
2. וויליאם סאמנער דזשענקינס: פּראָ־סלייווערי טהאוט אין די אָלד סאוט, ז. 212.
3. ד. ג., זז. 3־192.
4. ד. ג., ז. 149.

קאַפּיטל 8.

1. אַרטור מ. שלעזינגער, דער יונגער: די איידזש אָוו דזשעקסאָן, ז. 8.
2. ד. ג., ז. 18.
3. ד. ג., ז. 312.
4. ביל, ז. 75.

קאַפּיטל 9.

1. טורנער, ז. 259.
2. דאָנאַלד ר. טעפּט: היומען מייגריישאָנס, ז. 231.
3. ביל, ז. 75.
4. דע טאקוויל, ערשטער באַנד, ז. 300.
5. ד. ג., ז. 267.
6. ביל, ז. 77.
7. דע טאקוויל, ערשטער באַנד, ז. 43.

קאַפּיטל 10.

1. נאָבל, ז. 11.
2. בראַון און רוטשעק, ז. 760.

3. ברייס, צווייטער באַנד, ז. 281.
4. מעריאַם, ז. 328.
5. וויליאַם דזשיימס : פּראַגמאַטיזם, ז. 50.
6. ד. ג., זז. 5־54.
7. דזשאָן דיואי : קעראַקטערס ענד איווענטס, ז. 448.
8. ציטירט פון עווערעט סטאָנקוויסט : די מאַרדזשינאַל מען, 211.
9. נאָבל, ז. 47.

קאַפּיטל 11.

1. קאַלווערטאַן, ז. 232.
2. דזשיימס ברייס, צווייטער באַנד, ז. 260.
3. ד. ג., ז. 261.
4. פּארינגטאָן, דריטער באַנד, XXIV.
5. טורנער, ז. 31.
6. מאָריס הילקוויט : היסטאָרי אָוו סאָשעליזם אין די יונייטעד סטייטס, ז. 319.

קאַפּיטל 12.

1. ברייס, צווייטער באַנד, ז. 281.
2. בירד, ערשטער באַנד, ז. 529.
3. דזשאָן דיואי : קעראַקטערס ענד איווענטס, ז. 450.
4. ביל, ז. 71.
5. קאַלווערטאַן, ז. 84.
6. בירד, ערשטער באַנד, ז. 462.
7. וואלדאָ פראַנק : אור אַמעריקא, ז. 30.

קאַפּיטל 13.

1. טורנער, ז. 158.
2. לאַק און שטערן, רעדאַקטאָרן : ווהען פּיפּלס מיט, ז. 229.
3. פּארינגטאָן, דריטער באַנד, ז. 15.

קאַפּיטל 14.

1. בירד : צווייטער באַנד, ז. 205.
2. ד. ג., ז. 257.
3. סטואַרט טשייס : די ראָוד ווי אַר טרעוועלינג, ז. 12.
4. בירד : צווייטער באַנד, ז. 426.

קאַפּיטל 15.

1. בירד : צווייטער באַנד, ז. 399.

קאַפּיטל 16.

1. דזשאוורים, ז. 11.
2. לארימער און אסבארן: דיינאמיקס אָוו פּאָפּיולייששאַן, ז. 13.
3. האנסען, זז. 5־24.

צווייטע טייל

קאַפּיטל 1.

1. ט. דזש. וואופּטער, דער יונגער: רייסעס ענד עטניק גרופּס אין אַמעריקאַן לייף, זז. 3־2. (ציטירט מיט דערלויבניש פון מעקגראָו־היל־בוק קאָ.)
2. פרעדעריק ט. וויטקע: ווי הו בילט אַמעריקא, ז. 3.
3. ד. ג., ז. 96.
4. וואופּטער, זז. 23־22.
5. הענרי פּ. פערטשיילד: אימיגריישאַן, ז. 33.
6. אייזיק א. הורוויטש: אימיגריישאַן ענד לייבאָר, ז. 63.
7. ד. ג., ז. 63.

קאַפּיטל 2.

1. בירד: ערשטער באַנד, ז. 640.
2. ד. ג., ז. 641.

קאַפּיטל 3.

1. לאָרענס ג. בראון: אימיגריישאַן, ז. 20.
2. לאַק און שטערן, ז. 708.
3. ל. ג. בראון, ז. 119.
4. ד. ג., ז. 213.
5. ד. ג., ז. 123.
6. טעפּט, ז. 247.
7. העראָלד א. פאוקנער: אַמעריקאַן עקאָנאָמיק היסטאָרי, ז. 360.

קאַפּיטל 4.

1. עדוואַרד פּ. ראָבערטס: איירלאַנד אין אמעריקא, ז. 20.
2. ד. ג., ז. 41.
3. הורוויטש, זז. 6־65.
4. ד. ג., ז. 232.
5. טאָמאַס ס. עדעמס און העלען ל. סומנער: לייבאָר פּראָבלעמס, ז. 71.
6. שאונעסי, ז. 129.
7. ראָבערטס, ז. 76.
8. וויטקע, ז. 153.
9. ד. ג., ז. 156.

קאַפּיטל 5.

1. שאונעסי, ז. 8־57.

קאַפּיטל 6.

1. בריס, צווייטער באַנד, ז. 291.

קאַפּיטל 7.

1. ראָבערטס, ז. 80.
2. מייערס, ז. 161.
3. ד. ג., ז. 169.
4. ד. ג., ז. 188.
5. ד. ג., ז. 200.

קאַפּיטל 8.

1. הערמאַן פעלדמאַן: ריישיעל פעקטאָרס אין אַמעריקאַן אינדוסטרי, ז. 137.
2. ד. ג., ז. 137.
3. ראָבערטס, ז. 110.
4. וויטקע, ז. 177.
5. בראון און רוטשעק, ז. 643.
6. ראָבערטס, ז. 176.
7. בירד, ערשטער באַנד, ז. 811.
8. שאונעסי, ז. 262.
9. ראָבערטס, ז. 210.

קאַפּיטל 9.

1. דזשאן א. האוגוד: די טראַדזשעדי אָוו דזשוירמאַן־אַמעריקא, ז. 41.
2. ד. ג., ז. 270.
3. הילקוויט: סאָציאַליזם א. אַ. וו., ז. 225.
4. ד. ג., ז. 258.
5. דזשערעמאַיאַ וו. דזשענקס און וו. דזשעט לאוק: די אימיגריישאַן פּראָבלעם, ז. 315.
6. וויטקע, ז. 74.
7. בראון און רוטשעק: וואַן אַמעריקא, ז. 101. (אַלע ציטאַטן מיט דער דערלויבניש פון דער פּרענטיס־האָל קאָמפּאַניע, וועלכע האַלטן, אַלס פֿאַרלעגער דעם קאָפּירייט)
8. ל. ג. בראון, ז. 74.
9. האוגוד, ז. 123.
10. ד. ג., ז. 128.
11. ד. ג., ז. 199.
12. ד. ג., ז. 38.
13. ד. ג., ז. 99.
14. ד. ג., ז. 109.
15. זעכצנטער צענזוס, פּאָפּולייִשאַן, מאָטהער טאָנג, טאַבעלע 2.

קאַפּיטל 10.

1. לאַק און שטערן, ז. 479.
2. ראַלף וואוד, רעד. : פּענסילווייניע דזשוירמאַנס, ז. 245.
3. ד. ג., ז. 48.
4. ד. ג., ז. 49.
5. ד. ג., ז. 49.
6. ד. ג., ז. 105.
7. ד. ג., ז. 112.

קאַפּיטל 11.

1. ל. ג. בראַון, ז. 104.
2. האוגוד, ז. 233.
3. ד. ג., ז. 100.
4. 16־טער צענזוס : מאַטהער טאַנג, טאַבעלע 8.
5. קאָמאָן קאַנסיל פאַר אַמעריקאַן יוניטי : טהיס אַמעריקא ; אינטוירפּרעטער רעליסעס, 26־טן יולי, 1935 ; סעפּטעמבער, 1941 ; יאַראָסלאַוו טשיז ; אָקטאָבער 13, 1943 ; יוני 12, 1947.
6. טאָמאַס טשאַפּעק : די טשעקס אין אַמעריקא, ז. 5־164.

קאַפּיטל 12.

1. האַנסען : זז. 85־84.
2. דזשאָן ר. קאָמאָנס : רייסעס ענד אימיגראַנטס אין אַמעריקא, ז. 214.
3. ד. ג., ז. 220.
4. וויטקע, ז. 263.
5. ד. ג., ז. 280.
6. וואַן אַמעריקא, ז. 66.
7. קאָמאָן קאַנסיל : אינ. רעליס, אָקט. 13, 1943.
8. ד. ז. אינטער. רעליס, יוני 12, 1947.
9. וואַן אַמעריקא, ז. 55.
10. 16־טער צענזוס, מאַטהער טאַנג, טאַבעלע 11.
11. וואַן אַמעריקא, ז. 56.
12. עדמונד דע ס. ברונער : אימיגראַנט פאַרמערס ענד טהעיר טשילדרען, ז. 157.
13. ד. ג., ז. 173.
14. ד. ג., ז. 173.

קאַפּיטל 13.

1. וואַן אַמעריקא, ז. 98.
2. האָוואַרד מ. דזשאָנס : אַמעריקא ענד פרענטש קאַלטשור, ז. 351.
3. פעדעראַלער שרייבער פּראָיעקט : ניו אָרלעאַנס סיטי גייד, ז. XXI.
4. ד. ג., ז. 111.

5. פּעדעראַלער שרייבער פּראָיעקט : לואיזיאַנאַ — אַ גייד טו די סטייט, ז. 87.
6. ד. ג., ז. 136.
7. 16־טער צענזוס : מאָטהער טאָנג, טאַבעלע 2.

קאַפּיטל 14.

1. טעפּט, ז. 249.

קאַפּיטל 15.

1. פאוקנער : זז. 409־408.
2. סעמועל דזשאָסעף : דזשואיש אימיגריישאָן טו די יונייטעד סטייטס, ז. 191. (ציטירט מיט דערלויבניש פון קאָלומביאַ פּרעס)
3. מאָריס צוקער : די פילאָסאָפי אָוו אַמעריקאַן היסטאָרי, צווייטער באַנד : פּיריאָדס אין אַמעריקאַן היסטאָרי, ז. 556.

קאַפּיטל 16.

1. הורוויטש, ז. 221.
2. דזשענקס און לאוק, ז. 152.
3. פערטשיילד, ז. 358.
4. עדעמס און סומנער, ז. 109.
5. הורוויטש, ז. 221.
6. לאָרימער און אָסבאָרן, ז. 23.
7. ד. ג., ז. 19.
8. הורוויטש, ז. 421.
9. דזשעראָם דייוויס : די ראָשיאַן אימיגראַנט, זז. 18־17.
10. טאָמאָס בוירדזשעס : גריקס אין אַמעריקאַ, ז. 169.
11. טשאַפּעק, זז. 8־57.
12. פּעדעראַלער שרייבער פּראָיעקט : די איטאַליאַנס אָוו ניו יאָרק, זז. 3־62.
13. וו. לאָיד וואָרנער און לעאָ סראָל : דריטער באַנד יאַנקי סעריע : די סאָשעל סיסטעמס אָוו אַמעריקאַן עטניק גרופּס, ז. 63. (ציטירט מיט דערלויבניש פון יעיל פּרעס)
14. ד. ג., ז. 65.
15. דאָנאַלד יאָנג : אַמעריקאַן מינאָריטי פּיפּלס, ז. 101.
16. פעלדמאַן, ז. 140.
17. מוירדאַל, ז. 52.
18. יאָנג, ז. 80.
19. וויליאַם מ. לייזערסאָן : אַדזשאַסטינג אימיגראַנט ענד אינדוסטריע, ז. 29.
20. קאַראָלין פ. וועיר : די קולטשוראַל אַפּראָוטש טו היסטאָרי, ז. 63.
21. ראָבערט ע. פּאַרק און הערבערט א. מילער : אָלד וואָרלד טרעיטס טרענספּלענטעד, ז. 142.

קאַפּיטל 17.

1. קעטאָליק קאָלעדזשעס ענד סקולס אין די יונייטעד סטייטס, ז. 70. (ציטירט מיט דערלויבניש פון נאַציאָנאַלער קאַטוילישער וועלפער קאָנפערענץ)
2. פריינק וו. טאָמפּסאָן : סקולינג אָוו די אימיגראַנט, ז. 128.

3. ד. ג., ז. 135.
4. בעסי בלום וועסל: די עטניק סוירוויי אָוו וואונסאָקעט, ר. א., ז. 9.
5. ברונער, ז. 127.
6. ד. ג., ז. 119.
7. וואַן אַמעריקא, ז. 138.
8. ניילס קאַרפּענטער און דניאל קאַץ: אַ סטאַדי אָוו אַקאַלטשוריזיישאַן אָוו די פּאָליש גרופּ אין באפאלאָ, ז. 127.
9. ד. ג., ז. 110.
10. ד. ג., ז. 115.
11. פרענק וו. טהאָמפּסאָן, ז. 5.
12. שאונעסי, ז. 218.
13. ד. ג., ז. 218.
14. וואַן אַמעריקא, ז. 251.

קאַפּיטל 18.

1. וויטקע, ז. 414.
2. טשאַפּעק, ז. 119.
3. וואַן אַמעריקא, ז. 152.
4. ד. ג., ז. 152.
5. וויטקע, ז. 413.

קאַפּיטל 19.

1. וואַן אַמעריקא, ז. 261.
2. איטאַליאַנס אָוו ניו יאָרק, ז. 15.
3. פּאַרק און מילער, ז. 146.
4. איטאַליאַנס אָוו ניו יאָרק, ז. 22.
5. ברונער, ז. 105.
6. לייזערסאָן, ז. 31.
7. ד. ג., ז. 31.
8. איטאַליאַנס אָוו ניו יאָרק, ז. 91.

קאַפּיטל 20.

1. וואופּטער, ז. 73.
2. מוירדאל, ז. 183.
3. פאוקנער, ז. 487.
4. ד. ג., ז. 480.
5. טשייס: די ראָוד ווי טרעוועל, ז. 31.
6. קאָמאָנס, זז. 6־115.

קאַפּיטל 21.

1. קאָמאָן קאָונסיל, יוני 12, 1947; טהיס אַמעריקא, 1926.
2. ד. ג.
3. נ. גאָלדבערג: ייוואָ־בלעטער, נאָוו. 1941.

4. 16־טער צענזוס: מאַטהער טאַנג, טאַבעלע 8.
5. ד. ג., טאַבעלע I.
6. בעסי וועסל בלום, ז. 204.
7. וואָרנער און סראָל, ז. 235.
8. 16־טער צענזוס: מאַטהער טאַנג, ז. 3.

קאַפּיטל 22.

1. קאַמאַנס, ז. XXIX.
2. ל. ג. בראַון, ז. 251.
3. וויליאַם י. טאָמאַס און פלאָריאַן זנאַניעצקי: די פּאָליש פּעזאַנט אין יוראָפּ ענד אַמעריקאַ, ערטשער באַנד, ז. IX.
4. דייוויס, ז. 84.
5. וואָרנער און סראָל, ז. 145.
6. עווערעט וו. סטאָנקוויסט: די מאַרדזשינאַל מען, ז. 203.
7. בראַון און רוטשעק, ז. 698.
8. איטאַליאַנס אָוו ניו יאָרק, ז. 223.
9. וואָרנער און סראָל, ז. 137.
10. ד. ג., ז. 138.
11. טאַדעאוש זלעזשינסקי: די סעקאַנד דזשענערײשאַן אָוו אימיגראַנטס; די אַנאַלס אָוו די אַמעריקאַן אַקאַדעמי אָוו פּאָליטיקאַל ענד סאָשיאַל סייענס, יאַנ. 1921, ז. 158.
12. ד. ג., ז. 159.
13. האַניבאַל ג. דונקאַן: אימיגריישאַן ענד אַסימילײשאַן, ז. 827.
14. וואָרנער און סראָל, ז. 148.
15. פראַנץ באַאַז: די מיינד אָוו פּרימיטיוו מען, ז. 266.
16. ר. מ. סמיט, ז. 73.
17. איטאַליאַנס אָוו ניו יאָרק, ז. 224.
18. וויטקע, ז. 308.
19. וואָרנער און סראָל, זז. 1־155.
20. וואַן אַמעריקאַ, ז. 473.
21. באַאַז, ז. 94.
22. ד. ג., ז. 124.
23. וואַן אַמעריקאַ, ז. 484.

קאַפּיטל 23.

1. סטואַרט טשייס: מען ענד מאַשינס, ז. 104.
2. לייזערסאָן, ז. 92.
3. ד. ג., ז. 235.
4. ד. ג., ז. 245.
5. ד. ג., זז. 5־244.
6. ברונער, ז. 227.
7. ד. ג., ז. 239.
8. ד. ג., ז. 220.

9. ד. ג., ז. 210.
10. ד. ג., ז. 16.
11. ד. ג., ז. 14.
12. ניו יאָרק לוירנס — פעדעראַלער שרייבער פּראָיעקט — ז. 62.
13. ד. ג., ז. 64.
14. קאַרפּענטער און קאַץ, ז. 109.
15. וואָרנער און סראָל, ז. 233.
16. ברונער, 227.
17. קעטאָליק קאַלעדזשעס ענד סקולס אין די יונייטעד סטייטס, ז. 66.
18. ד. ג., ז. 70.
19. ד. ג., ז. 61.
20. קלאַריס עדווין סילקאָקס און גיילען ג. פישער: קעטאָליקס, דזשוס ענד פּראָטעס־טאַנטס, ז. 211.
21. וואָרנער און סראָל, ז. 241.
22. ר. מ. סמיט, ז. 73.
23. בריס, צווייטער באַנד, ז. 95.
24. סילקאָקס און פישער, ז. 81.
25. וואָרנער און סראָל, זז. 6־295.
26. ד. ג., ז. 141.
27. נעטי פּ. מעקגיל און עלען נ. מעטיוס: די יוט אָוו ניו יאָרק סיטי, זז. 4־222.
28. וואָרנער און פּאָול ס. לאַנט: די סאָשיאַל לייף אָוו אַ מאָדערן קאָמיוניטי, ערשטער באַנד פון יאַנקי סיטי סעריע, ז. 415.
29. ד. ג., ז. 416.
30. ד. ג., ז. 415.
31. בראַון און רוטשעק, זז. 570־569.
32. דזשוליוס דרעקסלער: דעמאָקראַסי ענד אַסימילײשאַן, ז. 147.
33. וואופּטער, ז. 207.
34. דרעקסלער, ז. 108.
35. ברונער, ז. 90.
36. דרעקסלער, ז. 148.
37. ד. ג., ז. 149.
38. בלום וועסל, ז.
39. ד. ג., זז. 9־31.
40. וואָן אַמעריקאַ, ז. 546.

קאַפּיטל 24.

1. וועיר, 1. 67.
2. ציטירט פון קאַלען, ז. 175.
3. בוירדזשעס, ז. 85.
4. דרעקסלער, זז. 11־10.
5. פּאַרק און מילער, ז. 99.
6. סילקאָקס און פישער, ז. 103.

7. וויטקע, ז. 308.
8. קאַרפּענטער און קאַץ, ז. 115.

קאַפּיטל 25.

1. האראס מ. קאלען : קאַלטשור ענד דעמאָקראַסי אין די יונייטעד סטייטס, ז. 214.
2. דזשאן דיואי : קערעקטערס ענד איווענטס, ז. 451.
3. ד. ג., ז. 452.
4. ציטירט פון קאלען 2־131.
5. וועיר, זז. 9־88.
6. קאלען, ז. 42.
7. ד. ג., ז. 3־62.
8. ד. ג., ז. 69.
9. 16־טער צענזוס : פּאָפּולייִשאַן, קאַנטרי אָוו אָרידזשין, ז. 273.
10. לארימער און אָסבאָרן, ז. 41.
11. ד. ג., ז. 48.
12. וואָרען ס. טאָמפּסאָן : פּאָפּולייִשאַן פּראָבלעמס, זז. 5־254.
13. ד. ג., ז. 118.
14. לאק און שטערן, ז. 717.
15. ד. ג., ז. 717.
16. וואָן אַמעריקאַ, ז. 551.
17. וואָרנער און סראל, 295.
18. ד. ג., ז. 155.

דריטע טייל

קאַפּיטל 1.

1. דזשאָסעף, ז. 132.
2. ליבמאַן הערש : אַלגעמיינע ענציקלאָפּעדיע : יידן א׳, ז. 465.
3. ד. ג., ז. 464.
4. דזשאָסעף, ז. 137.

קאַפּיטל 2.

1. לואיסווירט : די געטאָ, ז. 135.
2. היימאַן ב. גרינשטיין : די רייז אָוו די דזשואיש קאָמיוניטי אָוו ניו יאָרק — 1860־1654, ז. 169.
3. אַניטא ליבמאַן לעבעסאָן : דזשואיש פּיאָנירס אין אַמעריקאַ, ז. 173.
4. לי דזש. לעווינזשער : אַ היסטאָרי אָוו די דזשוס אין די יונייטעד סטייטס, ז. 181.
5. ווירט, ז. 183.
6. געשיכטע פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג, ערשטער באַנד, ז. 59.
7. ד. ג., ז. 202.

8. אייזאַק מ. וויז: רעמיניסענצעס, ז. 21.
9. באַרנעט ע. עליזאַס: די דזשוס אָוו ס. קאַראָליינאַ, ז. 261.
10. גרינשטיין, ז. 172.

קאַפּיטל 3.

1. סטאַנקוויסט, זז. 22־121.
2. גרעץ (ענגליש), 5־טער באַנד, ז. 587.
3. אורי צבי ענגלמאַן: די רייז אָוו די דזשו אין די וועסטערן וואָרלד, ז. 191.
4. לעבעסאָן, ז. 290.
5. מילטאָן שטיינבערג: די מייקינג אָוו אַ מאָדערן דזשו, ז. 96.
6. ענגלמאַן, ז. 121.

קאַפּיטל 4.

1. וויז, זז. 24־23.
2. ד. ג., ז. 211.
3. דוד פיליפּסאָן: מיי לייף עס אַן אַמעריקאַן דזשו, ז. 96.
4. אייזיק גרייבער און סטואַרט ה. בריט, רעדאַקטאָרן: דזשוס אין אַ דזשענטייל וואָרלד, ז. 186.
5. איתמר עלבאָגען: אַ סענטשורי אָוו דזשואיש לייף, ז. 130.
6. אַדאָלף קראַוז: רעמיניסענצעס ענד קאָמענטס, זז. 2־151.

קאַפּיטל 5.

1. פיליפּסאָן, ז. 27.
2. הערבערט ט. עזעקיעל און גאַסטאָן ליכטענשטיין: די היסטאָרי אָוו די דזשוס אין ריטשמאָנד, ז. 225.
3. געש. פון דער ייד. אַרב. באַוו., ערשטער באַנד, ז. 56.

קאַפּיטל 6.

1. מאָריס א. גוטשטיין: די סטאָרי אָוו די דזשוס אָוו ניופּאָרט, ז. 171.
2. סאָלאָמאָן גרייזעל: אַ היסטאָרי אָוו די דזשוס, ז. 492.
3. לעבעסאָן, ז. 128.
4. עליזאַס, זז. 4־153.
5. גרינשטיין, ז. 50.

קאַפּיטל 7.

1. דזשאָסעף, ז. 145.
2. ענגלמאַן, ז. 126.
3. ד. ג., ז. 129.
4. הורוויטש, ז. 370.
5. דזשאָסעף, 191.
6. גרינשטיין, ז. 129.
7. דזשאָשוע טראַכטענבערג: קאָנסידער די יירס, ז. 125.

קאַפּיטל 8.

1. סאָפּיא מ. ראָביסאָן, אין אַ פּריוואַטער שטודיע פֿאַר דעם מחבר.
2. דזשוליאַן ב. פֿייבעלמאַן: אַ סאָשיאַל ענד עקאָנאָמיק סטאַדי אָוו די ניו אָרלעאַנס דזשויִש קאָמיוניטי, זז. 14־12.
3. גרייבער און בריט, ז. 206.
4. דזשויִש פּאָפּיולײשאָן סטאַדיס, סאָפּיא מ. ראָביסאָן, רעדאַקטאָר, ז. 119.
5. ד. ג., ז. 177.
6. ד. ג., ז. 90.
7. ראָביסאָן.
8. ד. ז.
9. גרייבער און בריט, ז. 201.
10. פֿייבעלמאַן, ז. 33.
11. סעמועל מאַפּסיק: די דזשויִש פּאָפּיולײשאָן אָוו וואוסטער, ז. 43.

קאַפּיטל 9.

1. וועיר, ז. 67.
2. אַמעריקאַן דזשויִש יער בוק, נומ. 47, 1945־46, ז. 642.
3. אָסקאַר י. יאַנאָווסקי, רעד.: די אַמעריקאַן דזשו, ז. 173.
4. רודאָלף גלאַנץ: נאָוטס אָן אוירלי דזשויִש פּעדלינג אין אַמעריקא, ז. 119.
5. יאַנאָווסקי, ז. 173.

קאַפּיטל 10.

1. די דזשויִש פּיפּל, פּעסט ענד פּרעזענט, ז. 392.
2. נ. גאָלדבערג: די דזשויִש רעוויו, יאַנואַר־מערץ, 1946, ז. 275.
3. ד. ג., אָקטאָבער־דעצעמבער, 1945, ז. 172.
4. דזשויִש פּיפּל, 399.
5. ראָביסאָן.
6. ה. דיואי אַנדערסאָן און פּערסי ע. דייווידסאָן: אָקיופּיישאָנאַל טרענדס אין די יונייטעד סטייטס, זז. 17־16. (ציטירט מיט דערלויבניש פֿון סטענפֿאָרד יוניווער־סיטי פּרעס)
7. ד. ג., ז. 7.
8. לואיס קאָרי: די מידל קלעס, ז. 6. (ציטירט מיט דערלויבניש פֿון „ענטיאָק רעוויו")
9. דזשאָעל סיידמאַן: די נידל טריידס, ז. 13.
10. געש. פֿון דער ייד. אַר. באַוו., ערשטער באַנד, ז. 350.
11. דזשויִש רעוויו, אַפּריל, 1945, ז. 14.
12. ה. בורגין: די געשיכטע פֿון דער יידישער אַרבעטער באַוועגונג, ז. 103.
13. קאָרי, ז. 4.
14. ד. ג., ז. 4.
15. ד. ג., ז. 14.
16. ד. ג., זז. 5־4.
17. אַנדערסאָן און דייווידסאָן, זז. 7־436.

קאַפּיטל 11.

1. עדמונד דזש. דזשיימס, רעד.: די אימיגראַנט דזשו אין אַמעריקא, ז. 190.
2. מעקגיל און מעטיוס, ז. 62.
3. מאַקס פ. בער, נעשאַנאַל דזשואיש מאַנטלי, אָקטאָבער, 1947, ז. 70.
4. לארימער און אסבארן, ז.
5. שמואל קעניג: ייוואָ־בלעטער, מאַי־יוני, 1945, ז. 380.
6. ווארנער און סראל, דריטער באַנד, ז. 61.

קאַפּיטל 12.

1. דזשואיש רעוויו, יאַנואַר־מערץ, 1946, ז. 277.
2. גרייבער און בריט, ז. 211.
3. דזשואיש פּאָפּיולײשאָן סטאדיס, זז. 78־66.
4. ד. ג., ז. 16.
5. דזשואיש רעוויו, יאַנואַר־מערץ, 1946, זז. 6־265.

קאַפּיטל 13.

1. גרינשטיין, ז. 168.
2. פייבעלמאַן, ז. 136.
3. ווייז, ז. 57.
4. ווירט, זז. 40־139.
5. רעדאַקטאָרן פון „פאָרטשון": דזשוס אין אַמעריקא, זז. 9־78.
6. וואָרנער און סראָל, ז. 294.
7. סטאָנקוויסט, ז. 82.
8. גרייבער און בריט, ז. 420.
9. קאלען, ז. 113.

קאַפּיטל 14.

1. שאונעסי, ז. 268.
2. סטאנקוויסט, ז. XVIII.
3. פראַנק, ז. 85.
4. טשיז, קאָמאָן קאָונסיל אויסגאַבע.
5. גרינשטיין, ז. 376.
6. ד. ג., ז. 379.

קאַפּיטל 15.

1. אַמעריקאַן דזשואיש ייר בוק, גומ. 47., ז. 644.
2. מאריץ דזש. קארפף: דזשואיש קאָמיוניטי אָרגאַניזיישאָן אין די יונייטעד סטייטס, זז. 6־75.

קאַפּיטל 16.

1. ווארנער און סראל, ז. 60.
2. „פאָרטשון," ז. 39.
3. ד. ג., ז. 42.
4. ד. ג., ז. 52.

5. עלבאָגען, ז. 584.
6. סטאַנקוויסט, ז. 102.
7. גרייבער און בריט, ז. 423.
8. סילקאקס און פּישער, ז. 36.
9. „העראַלד טריביון,״ ניו יאָרק, 30־טן אָקטאָבער, 1947.
10. „פּאָרטשון,״ זז. 77־76.
11. ד. ג., זז. 2־31.

קאַפּיטל 17.

1. ווארנער און לאנט, באַנד 1, ז. 290.
2. ווארנער און לאנט, באַנד 2: די סטייטוס סיסטעם אָוו אַ מאָדערן קאָמיוניטי, ז. 75.
3. יאַנג, ז. 318.
4. לעבעסאָן, ז. 116.
5. פערטשיילד, ז. 362.
6. יאַנג, ז. 296.
7. ראָבערט ס. און העלען מ. לינד: מידלטאון, ז. 479.
8. ד. ז.: מידלטאון אין טרענסישאָן, ז. 408.
9. גרייבער און בריט, ז. 181.
10. יאַנג, ז. 396.

קאַפּיטל 18.

1. גרייבער און בריט, ז. 217.
2. ווירט, זז. 5־254.
3. פעלדמאַן, ז. 162.
4. ווירט, ז. 264.
5. יאנאָווסקי, ז. 271.
6. אבראם וו. גודמאַן: אַמעריקאַן אָווערטשור, ז. 20.
7. סאלאָ וו. באראָן: די דזשואיש קאָמיוניטי, צווייטער באַנד, ז. 146.

קאַפּיטל 19.

1. גרינשטיין, ז. 123.
2. לעאָנארד ג. ראָבינסאָן: די אַגריקולטשוראל אַקטיוויטיס אָוו די דזשוס אין אַמע־ריקאַ, ז. 51.
3. ייוואָ־בלעטער, י. ליפשיטץ: דעצעמבער, 1932.
4. דר. י. מ. רובינאָוו: „צוקונפט,״ נאָוועמבער, 1906.
5. קארפף, ז. 5.

קאַפּיטל 20.

1. ב. ווינשטיין: יידישע יוניאָנס אין אַמעריקע, ז. 45.
2. ד. ג., ז. 50.
3. מאַקס פּיין: געווערקשאַפטן 50 יאָר יובל־בוך.
4. ב. ווינשטיין, זז. 6־65.

קאַפּיטל 21.

1. שטיינבערג, ז. 209.

קאַפּיטל 22.

1. געש. פון דער ייד. אַר. באַוו., ערשטער באַנד, ז. 255.
2. ד. ז., צווייטער באַנד, ז. 409.
3. זיידמאַן, ז. 225.
4. ד. ג.
5. ד. ג., ז. 226.
6. ד. ג.
7. געש. פון דער ייד. אַר. באַוו., צווייטער באַנד, ז. 413.
8. ד. ג., ז. 416.

קאַפּיטל 23.

1. מאַקס פּ. בער, נעשאַנאַל דזשואיש מאַנטלי, נאָוועמבער, 1947.
2. מעלווין מ. פייגין, דזשואיש סאָשיאַל סטאַדיס, יאַנואַר, 1939, ז. 103.
3. ד. ג., ז. 98.
4. דזשייקאָב א. גאָלדבערג: דזשוס אין מעדיקאל פּראָפעשאַן, ז. 332.
5. ד. ג., ז. 333.
6. דר. לי דזש. לעווינדזשער, דזשואיש סאָשיאַל סטאַדיס, אָקטאָבער, 1940.
7. יעקב לעשטשינסקי, ייוואָ־בלעטער XVIII, זז. 129־113, 210־193.

קאַפּיטל 24.

1. יאַנאָווסקי, ז. 48.

קאַפּיטל 25.

1. גרינשטיין, ז. 19.
2. ד. ג., ז. 420.

קאַפּיטל 26.

1. גוסטאַוואוס מייערס, זז. 8־127.
2. דרעקסלער, ז. 128.
3. ד. ג., ז. 133.
4. סילקאָקס און פישער, ז. 264.
5. וועסעל, ז. 109.
6. דזשואיש פּאָפּולײשאָן סטאַדיס, ז. 67.
7. גרייבער און בריט, זז. 6־235.
8. דזשואיש פּאָפּולײשאָן סטאַדיס, ז. 176.
9. פייבעלמאַן, ז. 22.
10. ענגעלמאַן, זז. 201־192.
11. לואיס ראָזענבערג: אַמעריקאַן דזשואיש יירבוק, 7־1946, ז. 48.

קאַפּיטל 27.

1. דזשואיש קאָנגרעגײשאָנס: צענזוס פון רעליגיעזע קערפּערשאַפטן, 1936.
2. בירד: צווייטער באַנד, ז. 750.
3. גרייבער און בריט, ז. 227.
4. דזשואיש פּאָפּולײשאָן סטאַדיס, ז. 180.
5. מעקגיל און מעטיוס, ז. 241.
6. ברוקלין פּראָטעסטאַנטיזם, ז. 19.
7. ד. ג., ז. 11.

BIBLIOGRAPHY

Adams, Thomas S. and Sumner, Helen L.: Labor Problems; Macmillan Co. 1905.

American Jewish Year Books. American Jewish Committee and Jewish Publication Society.

Anderson, H. Dewey and Davidson, Percy E.: Occupational Trends in the United States; Stanford University Press, 1940.

Baer, Max F.: Counting the Jewish College Students; The National Jewish Monthly, Oct.-Nov. 1947.

Baron, Salo W.: The Jewish Community; Jewish Publication Society, 1945.

Beale, Howard K.: A History of Freedom of Teaching in American Schools; Charles Scribner's Sons, 1941.

Beard, Charles and Mary: The Rise of American Civilization; Macmillan Co., 1927.

Berkson, Isaac B.: Theories of Americanization; Teachers College, Columbia University, 1920.

Boaz, Franz: The Mind of Primitive Man; Macmillan Co., 1938.

Boone, Richard G.: Education in the United States; D. Appleton and Co. 1907.

Brooklyn Protestantism, 1930-1945 (mimiographed); Brooklyn Church and Mission Federation, 1946.

Brown, Lawrence G.: Immigration; Langman, Green & Co., 1933

Brown, Francis J. and Roucek, Joseph S. eds.: One America; Prentice-Hall, Inc., 1945.

— — — — — — — — — — — — — — — — : Our Racial and National Minorities, 1937.

Brunner, Edmund de S., ed.: Immigrant Farmers and Their Children; Doubleday, Doran & Co., 1929.

Bryce, James: The American Commonwealth; Macmillan Co., 1899, 1931.

Burgess, Thomas: Greeks in America; Sherman, French & Co., 1913.

Calverton, V. F.: The Liberation of American Literature; Charles Scribner's Sons, 1932.

Capek, Thomas: The Czechs in America; Haughton Mifflin Co., Unil versity Press, 1920.

Carpenter, Niles and Katz, Daniel: A Study of Acculturization of the Polish Group of Buffalo; University of Buffalo Studies.

Catholic Colleges and Schools in the United States. National Catholic Welfare Conference, Department of Education, 1944.

Chase, Stuart: Men and Machines; Macmillan Co., 1929.

— — — — : The Road We Are Traveling: Twentieth Century Fund, 1942.

Cohen, Israel: Jewish Life in Modern Times; Methuen & Co., London, 1929.

Common Council for American Unity: Publications and Releases.

Commons, John R.: Races and Immigrants in America; Macmillan Co., 1920.

Corey, Lewis: The Crisis of the Middle Class; Covici-Friede, 1945

— — — — : The Middle Class, reprint from Antioch Review, 1945.

Council of Jewish Federations and Welfare Funds: Publications and Bulletins.

Davis, Jerome: The Russian Immigrant; Macmillan Co., 1922.

Dewey, John: Characters and Events, edited by Joseph Ratner; Henry Holt & Co., 1929.

— — — — : Freedom and Culture; G. Putnam's Sons, 1939.

Drachsler, Julius: Democracy and Assimilation; Macmillan Co., 1920.

Duncan, Hanibal G.: Immigration and Assimilation; D. C. Heath & Co., 1933.

Elbogen, Ismar: A Century of Jewish Life; Jewish Publication Society, 1944.

Elzas, Barnett E.: The Jews of South Carolina; Lippincott Co., 1905.

Engleman, Uriah Z.: Educational and Cultural Activities; American Jewish Year Book, vol. 48.

— — — — — — : Jewish Statistics in the United States Census of Religious Bodies; Conference on Jewish Relations, 1947.

— — — — — — : Medurbia; Contemporary Jewish Record, Aug.-Oct., 1941.

— — — — — — : The Rise of the Jew in the Western World; Behrman's Jewish Book House, 1944.

Ezekiel, Herbert T. and Lichtenstein, Gaston: The History of the Jews in Richmond; Herbert T. Ezekiel, 1917.

Fagen, Melvin M.: The Status of Jewish Lawyers in New York City, Jewish Social Studies, Jan., 1939.

Fairchild, Henry P.: Immigration; Macmillan Co., 1933.

Faulkner, Harold U.: American Economic History; Harper and Brothers, 1931.

The Federalist; The Colonial Press, 1901.

Federal Writers Project: The Italians of New York; Random House, 1938.

— — — — — — — — — — : Louisiana; Hastings House, 1940.

— — — — — — — — — — : New Mexico; The Coronado Curato Centennial Commission, 1940.

— — — — — — — — — — : New Orleans; Haughton Mifflin Co., 1938.

— — — — — — — — — — : New York Learns; Barrows & Co., 1939.

Feibelman, Julian B.: A Social and Economic Study of the New Orleans Jewish Community; University of Pennsylvania, 1941.

Fortune, Editors of: Jews in America; Random House, 1936.

Feldman, Herman: Racial Factors in American History; Harper & Brothers, 1931.

Frank, Waldo: Our America; Boni and Liveright, 1919.

Friedman, Lee M.: Jewish Pioneers and Patriots; Jewish Publication Society, 1942.

Galitzi, Christine H.: Assimilation Among Roumanians in the United States; Columbia Press, 1929.

Glanz, Rudolf: Notes on Early Jewish Peddling in America; Conference on Jewish Relations, 1945.

Goldberg, Jacob A.: Jews in the Medical Profession; Conference on Jewish Relations, 1939.

Goldberg, Nathan: Occupational Patterns of American Jews; The Jewish Review, vol. 3, Nos. 1, 3, 4; Jewish Teachers Seminary and Peoples University.

Goodman, Abram V.: American Overture; Jewish Publication Society, 1947.

Graeber, Isaacque and Britt, Stewart H. eds.: Jews in a Gentile World; Macmillan Co., 1941.

Grant, Madison: The Conquest of a Continent; Charles Scribner's Sons, 1933.

Grayzel, Solomon: A History of the Jews; Jewish Publication Society, 1947.

Grinstein, Hyman B.: The Rise of the Jewish Community of N. Y.; Jewish Publication Society, 1945.

Gutstein, Morris A.: The Story of the Jews of Newport; Block Publishing Co., 1936.

Hansen, Marcus L.: The Immigrant in American History; Howard University Press, 1940.

Hawgood, John A.: The Tragedy of German-America; G. P. Putnam's Sons, 1940.

Hillquit, Morris; History of Socialism in the United States; Funk & Wagnalls Co., 1903-6.

— — — — — : Loose Leaves From A Busy Life; Macmillan Co., 1934.

Hourwich, Isaac A.: Immigration and Labor, G. P. Putnam's Sons, 1912.

James, Edmund J., ed.: The Immigrant Jew in America; F. Buck Co., 1907.

James, William: Pragmatism; Longmans, Green & Co., Toronto, 1931.

Janowsky, Oscar I. ed.: The American Jew; Harper and Brothers, 1942.

Jarvis, Edward: History of the Progress of Population in the United States from 1790 to 1870; American Statistical Ass'n, 1877.

Jenkins, William S.: Pro-Slavery Thought in the Old South; University of North Carolina Press, 1935.

Jenks, Jeremiah W. and Lauck, W. Jett: The Immigration Problem; Funk & Wagnalls Co., 1926.

Jewish Communal Register, the: Kehillah (Jewish Community) of N. Y., 1918.

Jewish National Welfare Board: Annual Reports.

Jewish Occupational Council: Patterns of Jewish Occupational Distribution in the United States and Canada; Report No. 6, 1940.

Jewish People - Past and Present, The vol. I; Jewish Encyclopedic Handbooks, Central Yiddish Culture Organization, 1946.

Jones, Howard M.: America and French Culture - 1750-1848; University of North Carolina Press, 1927.

Joseph, Samuel: Jewish Immigration to the United States, from 1881 to 1910; Columbia University, 1914.

Kallen, Horace M.: Culture and Democracy; Boni and Liveright, 1924.

Kaplan, Mordecai M.: Judaism as a Civilization; Macmillan Co., 1934.

Karpf, Maurice J.: Jewish Community Organization in the United States; Bloch Publishing House, 1938.

Krause, Adolph: Reminiscences and Comments, 1925.

Lebeson, Anita Libman: Jewish Pioneers in America; Behrman's Jewish Book House, 1938.

Leiserson, William M.: Adjusting Immigrant and Industry; Harper and Brothers, 1924.

Lestshinsky, Jacob: The Economic Development of the Jews in the United States; Jewish People - Past and Present, vol. I.

Levinger, Lee J.: A History of the Jews in the United States; Union of American Hebrew Congregations, 1932.

— — — — — — : Jews in the Professions in Ohio; Jewish Social Studies, Oct., 1940.

Lock, Alain and Stern, Bernhard J.: When Peoples Meet; Progressive Education Association, 1912.

Lorimer, Frank and Osborn, Frederick: Dynamics of Population; Macmillan Co., 1934.

Lynd, Robert S. and Helen M.: Middletown; Harcourt, Brace and Co., 1929.

— — — — — — — — — — : Middletown in Transition, 1937.

McGill, Nettie P. and Matthews, Ellen N.: The Youth of New York City; Macmillan Co., 1940.

Merriam, Charles E.: A History of American Political Thought, Macmillan Co., 1928.

Meyers, Gustavus: A History of Bigotry in the United States; Random House, Inc., 1943.

Mopsik, Samuel: The Jewish Population of Worcester; Conference on Jewish Relations, 1945.

Myrdal, Gunnar: The American Dilemma; Harper & Brothers, 1944.

Noble, Stuart G.: American Education; Farrar & Rinehart, Inc. 1938.

Padover, Saul K.: Democracy by Thomas J. Jefferson; D. Appleton-Century Co., 1939.

Park, Robert E. and Miller, Herbert A.: Old World Traits Transplanted; Harper Brothers, 1921.

Parrington, Vernon L.: Main Currents in American Thought; Harcourt, Brace & Co., 1930.

Philipson, David: My Life as an American Jew; John G. Kidel & Son, Inc., 1942.

Roberts, Edward F.: Ireland in America; G. P. Putnam's Sons, 1931.

Robison, Sophia M, ed.: Jewish Population Studies; Conference on Jewish Relations, 1943.

Robinson, Leonard G.: The Agricultural Activities of the Jews in America; American Jewish Committee, 1912.

Rosenberg, Louis: Canada's Jews; Canadian Jewish Congress, 1939.

— — — — — : The Jewish Population of Canada; American Jewish Year Book, vol. 48.

Rupin, Arthur: The Jewish Fate and Fortune, translated by E. V. Dickens, Macmillan & Co., London, 1940.

Schlessinger, Arthur M. Jr.: The Age of Jackson; Book Find Club, 1945.

Shaughnessy, Gerald: Has the Immigrant Kept His Faith? Macmillan Co., 1925.

Seidman, Joel: The Needle Trades; Farrar and Rinehart, Inc. 1942.

Silcox, Claris E. and Fisher, Galen N.: Catholics, Jews and Protestants; Harper Brothers, 1934.

Smith, Richard M.: Emigration and Immigration; Charles Scribner's Sons, 1890.

Steinberg, Milton: The Making of a Modern Jew; George Routledge & Son, Ltd. London, 1934.

Steiner, Edward A.: Nationalizing America; Fleming H. Revell Co., 1916.

Stonequist, Everett V.: The Marginal Man; Charles Scribner's Sons, 1937.

Strauss, Oscar S.: Under Four Administrations; Haughton Mifflin Co., 1922.

Taft, Donald R.: Human Migration; The Ronald Press, 1936.

Thomas, William I. and Znaniecki, Florian: The Polish Peasant in Europe and America; Richard G. Badger, 1920.

Thompson, Frank V.: Schooling of the Immigrant; Harper & Brothers, 1920.

Thompson, Warren S.: Population Problems; McGraw-Hill Book Co, Inc., 1942.

Tocqueville, Alexis de: Democracy in America, translated by Henry Reeve; The Colonial Press, 1900.

Trachtenberg, Joshua: Consider the Years; Centennial Committee of Temple Brith Shalom, Easton, Pa., 1944.

Turner, Frederick J.: The Frontier in American History; Henry Holt & Co., 1935.

U. S. Deprtment of Commerce; Census of Religious Bodies, 1936.

— — — — — — — — — — : Sixteenth Census, 1940; a) Mother Tongue, b) Country of Origin of Foreign Stock.

Ware, Caroline F., ed.: The Cultural Approach to History; Columbia University Press, 1940.

Wessel, Bessie Bloom: The Ethnic Survey of Woonsocket, R. I.; University of Chicago Press, 1931.

Wiernik, Peter: History of the Jews in America; Jewish Press Publishing Co., 1912.

Wirth, Louis: The Ghetto; University of Chicago Press, 1929.

Wise, Isaac M.: Reminiscences, translated by David Philipson; Leo Wise and Co., 1901.

Wittke, Karl F.: We Who Built America; Prentice-Hall, Inc. 1939.

Wood, Ralph, ed.: The Pennsylvania Germans; Princeton University Press, 1942.

Wolf, Simon: The Presidents I Have Known; Byron S. Adams, 1918.

Woofter, T. J. Jr.: Races and Ethnic Groups in America; MaGraw-Hill Book Co., 1933.

Yankee City Series; Yale University Press: a) Volume one: W. Lloyd Warner and Paul S. Lunt: The Social Life of a Modern Community, 1941. b) Volume two, W. Llyod Warner and Paul S. Lunt: The Status System of a Modern Community, 1942. c) Volumes three, W. Lloyd Warner and Leo Srole: The Social Systems of American Ethnic Groups, 1945.

Young, Donald: American Minority Peoples; Harper and Brothers, 1932.

Zucker, Morris: The Philosophy of American History; Arnold-Howard Publishing Co., 1945.

אַלגעמיינע ענציקלאָפּעדיע: ייִדן א׳, דובנאָוו־פֿאָנד, פּאַריז, 1939.

— — — ייִדן ג׳ דובנאָוו־פֿאָנד און ציקאָ, ניו יאָרק, 1942.

באָראָכאָוו, ד. ב.: פּועלי ציון שריפֿטן, ערשטער באַנד; פּועלי ציון פֿאַרלאַג, 1920.

בורגין, ה.: די געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער באַוועגונג; פֿאַראייניקטע ייִדישע געווערקשאַפֿטן, 1915.

גאָלדבערג, נ.: די ייִדישע פּרעסע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, 1900־40, ייוואָ־בלעטער, נאָוו.־דעצ., 1941.

— — — די צירקולאַציע פֿון ייִדישע צייטונגען אין אַמעריקע, ייוואָ־בלעטער, מאַי־יוני, 1944.

געווערקשאַפֿטן 50 יאָר יובל־בוך, 1938.

הערש, ל.: ייִדישע עמיגראַציע, אַלגעמיינע ענציקלאָפּעדיע, ייִדן א׳.

ווײַנשטיין, ב.: ייִדישע יוניאָנס אין אַמעריקע, פֿאַראייניקטע ייִדישע געווערקשאַפֿטן, 1929.

טשערעקאָווער, א., רעד.: געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער באַוועגונג אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, ערשטער באַנד — 1943, צווייטער באַנד — 1945, ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט.

ייִדישע שרייבער גרופּע אויפֿן פֿעדעראַלן שרייבער פּראָיעקט: ייִדישע לאַנדסמאַנשאַפֿטן פֿון ניו יאָרק, פּרץ שרייבער פֿאַראיין, 1938.

לעשטשינסקי, יעקב: דאָס סאָציאַלע פּנים פֿון אַמעריקאַנער ייִדנטום, ייוואָ, 1941.

קאַהאַן, אַב.: בלעטער פֿון מיין לעבן, „פֿאָרווערטס״־אַסאָסיאיישאַן, 1912.

שערמאַן, בצלאל: צענטראַליזירטע צדקה, „צוקונפֿט,״ נאָוו., 1938.

— — — ייִדיש לעבן אין אַמעריקע, „צוקונפֿט,״ יולי־אָקטאָבער, 1940.

— — — די ראָלע פֿון דער פּראָווינץ אין דער ייִדישער אַמעריקע, „צוקונפֿט,״ דעצ. 1943.

— — — אויפֿן וועג פֿון ייִדישע קהילות, „צוקונפֿט״, פֿעברואַר, 1945.

זוך־צעטל

א

אַבעל, טעאָדאָר — 201, 202.

אויטיליטאַריזם (אויטיליטאַרישקייט) — 49, 52, 53, 54, 65, 76, 86, 112, 130, 142, 187, 256, 270, 302, 369, 370, 375.

אויסטראַליע — 78, 81.

אויסלענדישער מין — 131, 136, 139, 299, 280.

אונגאַרן — 383.

אוקראַינע — 364.

איטאַליענער (שפּראַך, אימיגראַנטן, פּרעסע, א. א. וו.) — 40, 116, 135, 154, 158, 164, 169, 172, 179, 180, 181, 182, 186, 187, 188, 191, 192, 195, 199, 205, 213, 219, 221, 222, 223, 224, 281, 299, 364.

איינהאָרן, דוד, ראַביי — 257, 262.

אילינאָיס — 93, 95, 120, 361.

„אינדוסטריאַל רעמואוואַל אָפיס" — 341, 342.

אינדיאַנער — 17, 18, 21, 27, 29, 47, 91, 116, 188, 329, 388.

אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן — 336.

אינטערנעשאַנאַל לײדיס גאַרמענט וואָרקערס יוניאָן — 353, 354, 357.

אינטערקולטורעלע דערציאונג — 230.

אינסטיטוט פֿאַר סאָציאַלער און רעליגיעזער פֿאָרשונג — 138, 162, 201, 202, 207, 324.

אינקוויזיציע — 240, 252, 253, 337.

איסטאָן, פּאַ. — 273.

אירי, פּאַ. — 188.

אירי קאַנאַל — 92.

אירלענדער (אירלאַנד, דרום־אירלאַנד, אירלענדישע א. אַז. וו.) — 82, 90, 91, 92־116, 117, 118, 119, 120, 124, 131, 133, 134, 142, 152, 154, 155, 156, 159, 161, 168, 170, 176, 185, 191, 200, 208, 213, 219, 223, 239, 281, 299, 320, 326.

אַלאַסקאַ — 53.

אַלבאַני — 260, 263.

אַלינגער, גוסטאַוואוס — 130.

אָמאַהאַ — 58.

אַמאַלגאַמייטעד קלאָטהינג וואָרקערס יוניאָן — 354.

אַמסטערדאַם — 265, 383.

אַמעריקאַן פּראָטעקטיוו אַסאָסיאיישאַן (א. פּ. א.) — 106.

אַנגלאָ־זאַקסן (עלעמענטן, לענדער, השפּעה א. אַז. וו.) — 14, 17, 74, 77, 78, 82, 86, 89, 91, 92, 108, 119, 122, 131, 139, 178, 194, 218, 223, 227, 236, 250, 298.

אַנדערסאָן, נעלס — 202, 203.

אַנדערסאָן, ה. דיואי און דייווידסאָן, פּערסי ע. — 287, 290, 291, 293, 295.

אַנטיסעמיטיזם — 104, 172, 342, 358, 376, 378.

אנשי חסד (שול) — 268, 338.

אַסקאָוו, מינ. — 137, 138, 139, 201.

א. פּ. ל. (אַמעריקאַן פּעדערײשאַן אָוו לייבאָר) — 176, 197, 350, 353.

אַפריקע — 18, 41, 81, 86.

אַרמעניער — 154, 213, 299.

אָרעגאָן — 340.
ארץ ישראל — 268, 371, 372, 374, 375, 379, 389.

ב

באָז, פראַנץ — 190, 191, 192.
באַלטימאָר — 24, 127, 262, 263, 291, 344.
באַלטימאָר, לאָרד — 98.
באַלפור דעקלאַראַציע — 374.
באָסטאָן — 93, 103, 291, 336, 375.
באָפאַלאָ — 95, 162, 205, 224, 286.
באָרד אָוו דעלעגייטס — 269.
באָראָכאָוו, בער — 132, 193, 343.
באַראָן, סאַלאָ וו. — 336.
בודיסטן — 240.
בוירדזשעס, טאָמאָס — 154, 224.
בון, ריטשאַרד ג. — 25.
„בונאָ" — 261, 328.
„בונד" — 353.
„בונד פון פרייע מענער" — 127.
בונקען, ע. — 127.
בורגין, ה. — 292.
בוש, פ. א. — 327.
ביל, האוואַרד ק. — 24, 25, 29, 46, 48, 49, 62.
בירגער־קריג — 29, 30, 33, 39, 42, 43, 53, 68, 70, 85, 88, 91, 106, 110, 111, 133, 134, 140, 145, 147, 245, 260.
בית אלהים, ק. ק. (טשאַרלסטאָן, ס. ק.) — 256, 266, 267.
בירדס, טשאַרלס און מערי — 14, 27, 32, 61, 64, 68, 70, 71, 74, 86, 113, 385.
בלום, לעאָנאַרד — 261, 328.
בני ברית — 250, 297, 317, 338, 359, 367, 386.
בני ישורון (שול) — 267, 268.
בעלגיע — 69.
בעלוויל, איל. — 120.
בערלין — 250, 255.
בראון, לאָורענס ג. — 87, 88, 89, 90, 119, 184.
בראון, פראַנציס — 16, 17, 169, 193, 213, 219, 313.
בראון, סענאַטאָר — 43.
בראונס, ערנסט — 119.
בראַזיל — 76, 78, 252.
ברונער, עדמונד דע ס. — 138, 162, 170, 204, 216, 217, 218.
ברוקלין — 205, 385.
ברוקלין טשוירטש ענד מישיאָנערי פעדעריי־שאָן — 385, 386.
בריס, דזשיימס — 34, 40, 50, 51, 56, 61, 102, 109, 209, 221.
בריקנער, באַרנעט — 381.

ג

גאָלדבערג, ניסן — 279, 284, 285, 291, 292, 300.
גאַלוועסטאָן — 341.
גאַליטצי, קריסטין — 213.
„גומבאָ" — 141.
„גילדערנע עפּאָכע" (אַמעריקע) — 68, 71, 147, 245.
גיסענער געזעלשאַפט — 121, 122.
גלאַנץ, רודאָלף — 249.
געטאָס — 89, 90, 93, 102, 103, 130, 134, 156, 170, 177, 195, 196, 200, 210, 212, 220, 249, 253, 254, 257, 258, 308, 312, 329, 330־8, 342, 343, 344, 351, 352, 357, 360, 372, 383, 388.
געמישטע חתונות (זע געמישטע חתונות ביי ייִדן) — 120, 121, 204, 213, 328, 329.
„גערמאַניאַ" — 117, 121.
גראַף, אַרטור ד. — 123.
גרונטוויגיאַנער — 137.
גרייזעל, סאָלאָמאָן — 265.
גריכן (גריכנלאַנד, גריכיש־אָרטאָדאָקסישע קירכע א. אַז. וו.) — 69, 83, 164, 166, 187, 212, 213, 221, 224, 258, 281, 299.

גרינשטיין, היימאַן ב. — 248, 250, 273, 303, 372.
גרעץ, העינריק — 255.

ד

דאַטש וועסט אינדיס געזעלשאַפט — 98.
דאַלאַס — 286, 297.
דאַקאָטאַס — 340.
דונקאַן, האַניבאַל ג. — 190.
דונקערס — 122.
דזשאַוורים — 77.
דזשאַינט — 375.
דזשאָנס, האַוואַרד מ. — 140.
דזשאָנסאַן, טשאַרלס ס. — 67.
דזשאָנסאָן, טשעסטער ס. — 155.
דזשאָסעף, סעמועל — 145, 242, 243, 244, 373.
דזשאָרדזשיאַ — 98, 249.
דזשואיש סאָשעל סטאַדיס — 361, 362.
דזשיימס, וויליאַם — 51, 310.
דזשענקינס, וויליאַם ס. — 41.
דזשענקס, דזשערעמאַיאַ וו. און לאוק, דזשעט וו. — 118, 150, 153.
דזשעפערסאַן, טאָמאַס — 33, 35, 36, 37, 38, 43, 44, 45, 46, 56, 57, 87, 140.
דזשעקסאַן, ענדרו — 45, 46, 48, 49, 57, 60, 66, 93, 100.
דזשערמאַן היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי — 268, 316.
דזשערמאַנטאַון — 118.
דיואי, דזשאַן — 37, 51, 52, 62, 225, 226, 227, 228, 230.
דייווי, מאַריץ ר. — 219, 235.
דייוויס, דזשעראַם — 153, 185.
דייטשן (דייטשלאַנד, דייטשע אימיגראַנטן, דייטשע שפּראַך און פּרעסע א. אַז. וו. זע יידן פון דייטשלאַנד) — 14, 40, 68, 69, 70, 78, 82, 84, 90, 117, 118, 129, 116־133, 134, 142, 156, 164, 165, 166, 170, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 199, 221, 222, 223, 239, 241, 244, 246, 247, 253, 256, 263, 264, 281, 348, 368, 375, 377, 382.
דילינגהאַם־קאָמיסיע — 150, 151, 153, 272.
דמשק־אַפּערע — 373.
דעטראָיט — 174, 276, 286.
דעלאַווער — 134.
דעמאָקראַטישע פּאַרטיי — 55, 59, 110, 113, 133, 352.
דענער (דענמאַרק, דענישע שפּראַך, פּרעסע א. אַז. וו.) — 69, 134, 137, 138, 139, 201.
דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט — 13, 22, 24, 26, 33, 35, 40, 44, 55, 99, 100, 101, 309, 330.
דריטע פּאַרטייען — 56, 57, 59, 176.
דרעקסלער, דזשוליוס — 214, 216, 218, 221, 380, 381.

ה

האוגוד, דזשאַן א. — 120, 121, 122, 127, 129.
האַוודע, ב. דזש. — 137.
האַיאָס — 340.
האָלאַנדער (האָלאַנד, שפּראַך, פּרעסע א. אַז. וו.) — 14, 69, 140, 169, 191, 201, 224, 241, 265, 303.
האַמילטאַן, אַלעקסאַנדער — 33, 36, 37, 45.
האַמסטעד־געזעץ — 69, 88.
האַנסען, מאַרקוס ל. — 20, 78, 133, 208.
האַרבי, אייזיק — 256, 267.
הוגענאָטן — 82, 139, 140.
הורוויטש, יצחק אייזיק — 150, 153.
היברו בענעוואָלענט סאָסייעטי — 268, 316, 318.
היוז, ביסקופּ — 105.
הייגצען — 116.
הילקוויט, מאָריס — 118.
הירש, באַראָן, פאָנד — 340.

הענדריק בוירטאָן — 248.
הערמאַן, מיזורי — 120.
הערש, ל. — 242, 243.

וו

וואונסאַקעט, ראָוד איילאַנד — 161, 183, 219, 381.
וואוסטער, מאַס. — 161, 278, 285.
וואופּטער, ט. דזש., דער יונגער — 81, 82, 173, 216, 218.
וואַטערמאַן, ס. — 340.
וואַנדער־פייגל — 171, 242, 243.
וואַלד, ליליען — 226.
וואַקער, פראַנציס א., גענעראַל — 83, 151, 152.
וואָרנער, לאָיד — 298.
וואָרנער, ל. און לאָנט — 212.
וואָרנער, ל. און סראַל, לעאָ — 154, 183, 184, 186, 188, 208, 210, 211, 235, 236, 305, 306.
וואַשינגטאָן, ד. ק. — 111, 313, 329, 354.
וואַשינגטאָן, דזשאָרדזש — 45, 93.
וויטמאַן, וואָלט — 53.
וויטקע, קאַרל פּ. — 82, 97, 111, 118, 119, 134, 135, 166, 167, 191, 224.
ווייז, יצחק מאיר — 250, 257, 259, 260, 263, 303.
ווייז, שמואל — 257.
וויינשטיין, ב. — 345, 346.
וויליאַמס, ראָדזשערס — 19.
וויסקאָנסין — 120, 121, 122, 131, 216, 217.
ווירדזשיניאַ — 19, 201, 202.
ווירט, לואיס — 249, 332, 334, 335, 337.
וועיר, קאַראָלינאַ פּ. — 122, 158, 220, 280.
וועלס, ה. ג. — 306.
וועלפּער פאָנד — 375, 376, 379.
וועסעל, בעסי בלום — 161, 183, 219, 228, 300, 381.

ז

זונדערלאַנד, מאַס. — 201, 202, 206.
זיידמאַן, דזשאָעל — 289, 290.
זנאַניעצקי, פלאָריאַן — 222.
זעליגמאַן, דזשיימס — 327.
זענקער, פּעטער — 130.
זשיטלאָווסקי, חיים — 348.

ט

טאָמאַס, וויליאַם י. און זנאַניעצקי, פלאָריאַן — 185, 202.
טאָמפּסאָן, וואָרען ס. — 232.
טאָמפּסאָן, פרענק וו. — 161, 163.
טאַפט, דאָנאַלד — 47, 90, 142.
טאָקוויל, אַלעקסיס דע — 33, 48, 49, 50, 51, 60, 67, 76.
טורנער, פרעדעריק דזש. — 17, 26, 27, 32, 47, 57, 66, 78, 227, 246.
טיילאָר, זכריה, פּרעזידענט — 81.
„טיראַניי פון דער מערהייט" — 48, 49, 54, 55, 62, 65, 77, 102, 108, 112, 114, 131, 172, 186, 193, 194, 211, 225, 227, 232, 240, 256, 270, 315, 322, 388.
טעאָקראַטיע — 19, 34, 98.
טעקסאַס — 53, 69, 120, 122, 341.
טראַכטענבערג, יהושע — 273, 301.
טראַשער — 188.
טריעסט — 383.
טריפּאָלי — 99.
טרענטאָן — 286.
טשאַפּעק, טאָמאַס — 130, 154, 167.
טשאַרלסטאָן, מאַס. — 103.
טשאַרלסטאָן, ס. קאַראָליינאַ — 140, 250, 256, 266, 303, 313.
טשיז, יאַראָסלאַוו — 135, 137, 310.
טשיינאַטאון — 89.
טשייס, סטואַרט — 70, 175, 195.
טשעכן (טשעכאָסלאָוואַקיע, שפּראַך, פּרעסע, א. אַז. וו.) — 116, 154, 159, 166, 167,

168, 179, 182, 201, 202, 203, 205, 383.
טשעריקאָווער, א. — 352.

י

יאַנג, דאָנאַלד — 157, 327, 328, 329.
יאַנג מענס קריסטיאַן אַסאָסיאיישאַן — 210.
יאַנקי סיטי — 154, 183, 186, 188, 190,
191, 206, 208, 211, 212, 219, 298, 299,
320, 326, 327, 328.
יאַנקיס — 89, 94, 106, 111, 145, 153,
212, 213, 280, 298, 299, 309, 326, 387.
יאַפּאַנעזער — 388.
יוגאָסלאַוון — 159.
יוטאַ — 239.
יונג־גערמאַנען — 121.
יונייטעד גאַרמענט וואָרקערס — 176.
יידן — 17, 82, 83, 90, 116, 123, 147,
149, 154, 156, 166, 167, 181, 184, 188,
191, 192, 193, 199, 207, 212, 213, 214,
219, 223, 224, 231, 235, 236, 239־389.
גאַליציישע — 249, 333, 341, 345, 367.
דייטשע — 241, 244, 245, 246, 247,
248, 249, 250, 253, 254, 255, 256, 257,
259, 263, 264, 266, 267, 269, 273, 282,
283, 284, 302, 303, 310, 311, 314, 315,
316, 317, 318, 319, 324, 332, 333, 335,
338, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 349,
352, 366, 367, 368, 379, 381. ליט־
ווישע — 257, 367. ענגלישע — 381.
פּוילישע — 199, 248, 249, 250, 257,
266, 269, 303, 339, 367. פראַנצויזי־
שע — 381. רומענישע — 257, 341,
345, 380. רוסישע — 176, 244, 248,
249, 250, 257, 269, 271, 284, 291, 292,
333, 341, 348, 380. שפּאַניש־פּאָרטוגע־
זישע — זע ספרדים.
יידן — אשכנזים — 248, 249, 250, 265,
266, 267, 268, 316, 345, 352, 367, 371.
יידן — ספרדים — 241, 244, 245, 246,
247, 248, 249, 250, 252, 253, 354, 255,
256, 259, 263, 265, 266, 267, 268, 282,
302, 310, 314, 316, 317, 318, 335, 337,
338, 343, 366, 371.
יידן — אין אינדוסטריע — 271, 272, 282־6,
289, 290, 291, 292, 300, 301, 325, 326,
352, 353, 356. אין אינטעליגענטע מלא־
כות — 282־6, 293, 294, 295, 301, 302,
334, 356, 357, 358, 365, 371, 376. אין
האַנדל — 282־6, 291, 292, 299, 300,
301, 302, 315, 317, 321, 322, 323, 325,
334, 340, 345, 346, 347, 348, 349, 356,
357, 358, 363, 365, 376.
יידן — בית עולם — 262, 265, 268, 312,
335, 336. געמישטע חתונות — 214, 219,
303, 312, 328, 380־3. גרים — 312, 313.
דיסקרימינאַציעס קעגן יידן — 240, 241,
270, 296, 313, 318, 321, 322, 327, 332,
355, 358, 359, 360, 361, 363, 368, 369,
376, 378.
יידן — הילף צו יידן אין אַנדערע לענדער —
371־76. לאַנדסמאַנשאַפטן — 267, 269,
336, 345. סינאַגאָגע (שולן, טעמפּלען) —
14, 210, 250, 253, 256, 259־262, 263,
265, 266, 267, 268, 315, 316, 317, 319,
329, 331, 335, 336, 337, 345, 351, 352,
367, 368, 382, 384, 385, 386. עמאַנצי־
פּאַציע — 241, 253, 254, 255, 257, 332,
383.
יידן — אידעאָלאָגיעס — 240, 259, 311,
313, 318, 319, 334, 335, 337, 338, 340,
341, 348, 349, 350, 351, 354, 355, 365,
367, 368, 370, 374, 375, 378, 383. אַר־
בעטער־באַוועגונג — 176, 292, 313, 338,
347־56, 357, 369, 379. געזעלשאַפטלעכע
הילף (פילאַנטראָפּיע, סאָציאַלע דינסט א.
אַז. וו.) — 265, 267, 268, 269, 316, 317,
318, 319, 329, 337, 339, 340, 351, 356,
368־75, 379, 386. דעמאָגראַפיע — 273־
381, 321, 322, 340, 343, 344, 376.

יידן — קולטור און שפּראַך — 179, 180, 181, 182, 188, 205, 246, 259, 263, 264, 303, 304, 338, 344, 347, 348, 351, 355, 356, 357, 358, 376, 379.
יידיש־ענגלישע קולטור און פּרעסע — 264, 310, 311, 358, 367.
יידישע אַגריקולטור און אינדוסטריעלע גע־זעלשאַפט — 340.
יידישע אַרבעטער פעדעראַציע — 354, 355.
ייוואָ־בלעטער — 179.
יידישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט — 304.
יידישער לערער סעמינאַר — 304.
ייקאָ — 340.

כ

כינעזער — 91, 388.

ל

לאַדינאָ — 263, 264.
לאַזאַרוס, עמאַ — 81.
לאַיד, דייוויד — 138, 139.
לאַפּאַיעט — 141.
לאַרימער, פרענק און אַסבורן, פרעדעריק — 152, 231, 297.
לואיזיאַנאַ — 27, 140, 141, 142, 340.
לואיוויל, קענ. — 127, 315.
לואיס, מאורער טשאַרלס — 124.
לוטעראַנער (לוטעראַנישע קירכע) — 124, 125, 134, 136, 162.
לי, הענרי — 35.
ליטע — 367.
לייזערסאָן, וויליאַם מ. — 157, 171, 196, 197, 198.
ליליענטאַל, מאַקס — 257, 259.
לינד, ראָבערט ס. און העלען מ. — 211, 212, 328.
לינפעלד, הערי ס. — 274, 275, 297, 384, 385.
לינקאָלן, אב. — 42, 69.
לעבעסאָן, אַניטאַ ליבמאַן — 249, 256, 266, 327.
לעווינדזשער, לי דזש. — 249, 362, 363.
לעסער, יצחק — 259, 260, 303.
לעשטשינסקי, יעקב — 284, 285, 291, 364.

מ

מאַכמעדאַנער — 240, 311.
מאַנטיפיאָרי, משה — 373.
מאַסאַטשוסעטס — 19, 25, 31, 93, 98, 103, 106, 161, 361.
מאַראַנען — 252, 265, 335.
מאַרגינאַלישקייט (מאַרגינאַליזם, מאַרגינאַלער מענטש) — 254, 255, 257, 308, 311, 333, 389.
מאַרס, סעמועל פ. — 104.
מאַרמאָנען — 239.
מאַרקס, קאַרל — 37.
מוירדאַל, גאָנאַר — 16, 41, 51, 156, 173, 174, 247.
מונק, פּאַלען און פרידריך — 121.
מוסאָליני — 172.
מיאַמי ביטש — 239.
מידלטאָן — 211, 212, 328.
מיזורי — 78, 120.
מיזורי־קאָמפּראָמיס — 42.
מייערס, גוסטאַוואוס — 21, 377.
מייערס, לינאַ — 301.
מילוואָקי — 120, 121, 132.
מינעסאָטאַ — 134, 137.
מיסיסיפּי — 27, 43.
מישיגאַן — 191, 201.
מעדיסאָן, דזשיימס, פּרעזידענט — 37, 38, 39.
מעזבאַכער, ראַביי — 257, 259.
מענאָניטן — 122.
מעקגיל, נעטי פּ. און מעטיוס, עלען ג. — 211, 296.
מעקסיקאַנער — 17, 179, 365.
מעריאַם, טשאַרלס — 22, 34, 40, 51, 98.
מערילאַנד — 98.

נ

נאַטיוו־אַמעריקאַנער פּאַרטיי (א. פּ. א.) — 104, 105.
נאָבל, סטואַרט ג. — 24, 50, 52.
נאַציס (נאַציזם, נאַצישע) — 115, 128, 222, 223, 264, 337, 375, 376, 377.
נאַציאָנאַלע רעסורסן קאָמיסיע — 88, 234.
„נאָרדיקס" (נאָרדיקיזם, נאָרדישע) — 74, 83, 84, 86, 94, 116, 151, 153, 178, 298, 329, 364.
נאָרוויטש, קאָנ. — 286, 300.
נאָרוועגיער (נאָרוועגיע, שפּראַך, פּרעסע, קירכע, א. אַז. וו.) — 69, 115, 128, 134, 135, 136, 137.
נח, מרדכי עמנואל — 339, 373.
ניו אָרלעאַנס — 78, 140, 141, 276, 278, 285, 297, 303, 382.
ניו דזשוירזי — 93, 99, 162, 221, 340, 361.
ניו העמפּשייר — 98.
ניו יאָרק — 13, 83, 84, 92, 93, 99, 105, 117, 131, 154, 171, 174, 188, 189, 191, 205, 211, 215, 216, 217, 219, 221, 248, 250, 251, 262, 264, 265, 267, 268, 273, 274, 278, 280, 281, 283, 285, 290, 291, 296, 303, 306, 315, 316, 317, 318, 321, 327, 331, 336, 338, 341, 342, 344, 345, 348, 354, 357, 361, 362, 367, 368, 372, 376, 380, 381, 385.
ניו לאָנדאָן — 286, 300, 301, 381.
ניו מעקסיקאָ — 183.
ניו ענגלאַנד — 31, 82, 97.
ניופּאָרט, ראָוד איילאַנד — 26, 265, 327.
„ניט־ווייסערס" (נאָו נאַטהינג) — 105, 106.
ניי־אַמסטערדאַם — 14, 98, 317, 338.
ניי־בראַנפעלס, טעקסאַס — 120.
ניי־דייטשלאַנד — 121, 122, 123.
נייער דיל — 59.
נעבראַסקאַ — 59, 216, 217.
נעגערס — 13, 17, 18, 40־44, 51, 66, 67, 70, 75, 85, 86, 102, 117, 141, 173, 174, 203, 213, 215, 240, 249, 306, 329, 359, 365, 379, 380, 388.
נעמור, דופּאָנט דע — 36.
נעפּאָליטאַנער — 192.

ס

סאָלאָ, פּול דע, דוד — 368.
סאָלאָמאָן, מיכל אשר און יצחק — 336.
סאַן פראַנציסקאָ — 274, 276, 286, 315, 382, 385.
סאָציאַליזם (סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און איינפלוסן, סאָציאַליסטישע פעדעראַציעס, א. אַז. וו.) — 57, 59, 118, 126, 127, 133, 166, 168, 176, 178, 208, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 357, 379, 380.
„סאָקאָל" — 167.
סומנער, העלען ל. — 94, 151.
סט. טשאַרלס — 317, 336.
סט. לואיס — 132.
סט. מאַרטינוויל — 141.
סטאָנקוויסט ,עווערעט וו. — 254, 255, 306, 308, 311, 322.
סטייוועסאַנט, פּעטער — 98, 317.
סטינע, קלייד ס. — 125.
סטעטאָן איילאַנד, נ. י. — 301.
סטעמפּאָרד, קאָנ. — 276, 278, 285, 300, 301, 331, 381, 385.
סייער, וואַלטער ס. — 112.
סילקאָקס, קלאַריס ע. און פישער, גאַלען נ. — 207.
סינסינעטי — 261, 263, 286, 297, 303, 315, 381.
סלאַוון — 90, 135, 156, 186, 195, 219, 221, 309, 365.
סלעזשינסקי, טאַדעאוש — 188, 189.
סמיט, וויליאַם ס. — 36.
סמיט, ריטשמאָנד מאיאָ — 21, 151, 190, 208.
סעטלמענט הייזער — 226, 227.

סעטלערס — 13, 14, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 34, 49, 50, 75, 108, 119, 140, 194, 225, 245, 309, 377.
ספּאַלדינג, ביסקופּ — 95.
סקאַנדינאַווין — 14, 84, 134, 199.

ע

עבאַט, גרייס — 226.
עדעמס, דזשיין — 226.
עוואַנגעליציזם — 61, 62, 100, 225.
עלבאָגן, איתמר — 322.
עלזאַס, באַרנעט — 267.
עם עולם — 340.
עמנואל, טעמפּל (ניו יאָרק) — 262, 312.
עמערסאָן, ראַלף וואַלדאָ — 31.
ענגלאַנד (ענגלענדער, א. אַז. וו.) — 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 34, 35, 38, 63, 68, 69, 75, 77, 82, 83, 90, 91, 92, 93, 96, 97, 99, 102, 103, 107, 111, 115, 119, 140, 148, 219, 221, 223, 241, 250, 266, 303, 305.
ענגעלמאַן, אוריה צבי — 255, 258, 271, 382.
עסטרייך — 69, 164, 167, 181, 383.

פ

פאוקנער, האַראַלד יו. — 91, 145, 174, 175.
פּאָזנאַנסקי, ג. — 313, 354.
פּאַליטיס, מ. דזש. — 166.
פּאַליאַקן (פּוילן, שפּראַך, פּרעסע, קירכע א. אַז. וו.) — 116, 154, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 168, 178, 179, 180, 181, 182, 185, 187, 199, 201, 202, 205, 206, 213, 222, 224, 244, 281, 299, 339, 364, 367.
פּאַלקס פּאַרטיי פון קענזאַס — 57, 58.
פּאַסייק — 286, 294.
פּאָפּוליזם — 56, 57, 58, 59.
פּאַר וואָרקערס יוניאָן — 354.
פּאַראייניקטע יידישע געווערקשאַפטן — 346, 353.
פּאַראייניקטער ארץ ישראל אַפּיל — 375.
פּאַראייניקטער יידישער אַפּיל — 372.
פּאָרטוגאַל (פּאָרטוגעזיש) — 246, 262, 263.
„פּאַרטשון”, זשורנאַל — 305, 321, 325.
פּאַרמשכשנטע דינערס — 18, 94.
פּאַרינגטאָן, ווערנאָן ל. — 22, 31, 40, 55, 56, 57, 68.
פּאַרק, ראָבערט ע. — 308, 311.
פּאַרק, ראָבערט ע. און מילער, הערבערט א. — 159, 170.
פּאַשיזם — 172, 222, 223, 376.
פּועלי ציון — 353.
פּוריטאַנער (פּוריטאַניזם, פּוריטאַניש, א.אַז.וו.) — 36, 60, 62, 70, 75, 76, 82, 97, 103, 140, 225, 309, 377.
פּיטסבורג — 127, 174, 274, 276, 297.
פּייבעלמאַן, דזשוליאַן ב. — 303, 382.
פּייגען, מעלווין מ. — 361.
פּיין, דזשאַרדזש א. — 50.
פּיין, מאַקס — 346.
פּילאַדעלפיע — 14, 66, 92, 103, 118, 121, 132, 174, 259, 262, 291, 296, 336, 344.
פּיליפּסאָן, דוד — 261, 263.
פּינער — 168.
פעדעראַליסט — 37.
פעדעראַלער שרייבער פּראָיעקט — 140, 154, 170, 171, 188, 291, 205.
פעדעראַציע — 375.
פּעטערסבורג — 202, 203.
פעלדמאַן, הערמאַן — 108, 156, 333.
פּענסילווייניע — 20, 82, 83, 93, 118, 119, 120, 122, 131, 188, 273, 361.
פּענסילווייניע דייטשן — 122־126, 128, 132, 133, 201.
פּערטשיילד, העגרי פּ. — 83, 150.
פּראַגמאַטיזם — 51, 52, 375.

פראָטעסטאַנטן (פראָטעסטאַנטיזם, פראָטעסטאַנ־טישע קירכע, א. אַז. וו.) — 14, 17, 75, 76, 83, 88, 91, 97, 98, 99, 101, 103, 105, 113, 118, 123, 139, 164, 167, 168, 207, 208, 210, 212, 223, 248, 256, 261, 311, 315, 325, 385, 386.
פראָנטיר (פראָנטירמאַן, פראָנטירמענטשן, א. אַז. וו.) — 27, 28, 29, 30, 31, 47, 52, 54, 57, 60, 61, 62, 76, 77, 86, 88, 100, 133, 134, 148, 226, 246, 282.
פראַנצויזיש (פראַנקרייך, שפּראַך, פרעסע, השפעה, א. אַז. וו.) — 14, 27, 68, 69, 70, 139, 140, 141, 142, 161, 164, 165, 183, 213, 221.
פראַנצויזיש־קאַנאַדער — 139, 142, 154, 161, 162, 164, 165, 183, 188, 191, 206, 219, 299.
פראַנק, וואַלדאָ — 64, 65, 309, 310, 313.
פריינקלין, בענדזשאַמין — 83.

צ

צוגעדעקטע וועגענער — 134, 246.
צוקער, מאָריס — 147, 148.
צוריקוואַנדערער — 242, 243, 244.
צעירי הצון — 339.
צענטראַלע קאָנפערענץ פון רעפאָרמירטע ראַ־ביים — 261.
צענזוסן (פון דער אַמעריקאַנער רעגירונג) — 14, 70, 92, 103, 128, 131, 136, 139, 168, 173, 180, 204, 231, 279, 281, 289, 291, 384.
צפון־אירלענדער — 92, 119.

ק

קאַהאַן, אב. — 344.
קאַטאָליקן (קאַטוילישע קירכע, שולן, א. אַז. וו.) — 17, 25, 66, 83, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 113, 114, 124, 139, 140, 141, 161, 162, 164, 165, 183, 205, 206, 207, 208, 210, 212, 223, 239, 248, 253, 258, 261, 311, 325, 377, 385, 386.
קאַטוילישע וועלפער קאָנפערענץ — 206.
קאָלאָניאַלער פעריאָד — 13, 14, 15, 24, 82, 92, 99, 119, 139, 142, 245, 378.
קאָלאָניעס (אויסלענדישע) — 83, 87, 88, 89, 90, 95, 120, 154, 167, 170, 172, 189, 195, 199, 200, 201, 202, 203, 206, 208, 220, 222, 224, 245, 246, 310, 327, 342, 365, 384.
קאָלאָניעס (אַמעריקאַנער 13) — 25, 27, 29, 34, 38, 82, 83, 85, 92, 97, 98, 99, 253, 340.
קאָלאָראַדאָ — 59, 340.
קאָלהון, דזשאָן סי. — 42, 43, 44.
קאָלווערטאָן, וו. פ. — 28, 54, 63.
קאָליאַרווי, טהאָרסטען וו. — 191.
קאַליפאָרניע — 53, 93, 361.
קאָלען, האָראַס מ. — 224, 225, 228, 229, 230, 306, 334.
קאָמאָן קאַנסיל פאָר אַמעריקאַן יוניטי — 129.
קאָמאָנס, דזשאָן ר. — 133, 176, 184, 190, 197.
קאָמוניזם (קאָמוניסטישע פאַרטיי, א. אַז. וו.) — 59, 126, 168, 178.
קאָמיוניטי צענטער — 386.
קאַנאַדע — 27, 53, 76, 95, 111, 164, 183, 354, 380, 383.
קאָנעטיקאָט — 93, 99, 162, 298, 300.
קאָנסטיטוציאָנעלע קאָנפערענץ — 40, 42, 55.
קאָנסטיטוציע (פעדעראַלע) — 22, 36, 39, 40, 42, 44, 98, 99, 100, 101, 210.
קאָנפעדעראַציע, אַמעריקאַנער — 39.
קאָנפערענץ אָן דזשואיש רעלייטשאָנס — 360, 361.
קאָפענהאַגען — 383.
קאַראָליינאַ, נאָרט — 99.
קאַאָליינאַ, סויט — 99.
קאָרי, לואיס — 289, 293, 294.
קאַרפענטער, ניילס און קאָץ, דניאל — 162, 205, 224.

קאַרפּף, מאָריץ דזש. — 318.
קובאַ — 53.
קווייקערס — 20, 118.
קולטורעלער פּלוראַליזם — 227, 228, 230, 233, 234, 235.
קליוולאַנד — 174, 363.
קליין־איטאַליע — 89, 170, 220.
קליין־אירלאַנד — 89, 93, 115.
קליין־האָלאַנד — 201.
קליין־פּוילן — 89.
קליין־שוועדן — 134.
קעטסקילס — 239.
קענזאַס — 58, 59.
קענטאָקי — 127.
קעניג, שמואל — 192, 298, 300, 330, 381, 385.
קענעדי, ריימאָנד — 306.
קעפּ און מילינערי וואָרקערס יוניאָן — 354.
קערנער, גוסטאַוו — 116.
קראוז, אַדאָלף — 262.
קרעמיע, אַדאָלף — 373.

ר

ראָביסאָן, סאָפיאַ מ. — 276, 277, 301.
ראָבערטס, עדוואַרד פּ. — 96, 103, 110, 112, 115.
ראָוד איילאַנד — 19, 82, 265.
ראַיס, מ. וו. — 228.
ראָפּער, עלמאַ — 325.
רוזוועלט, פריינקלין ד. — 59.
רוטענער — 159.
רוטשעק, דזשאָסעף ס. — 135, 162, 167, 219, 228.
רוסישער פּראָגרעסיווער פאַראיין — 349.
רוסן (רוסלאַנד, שפּראַך, פּרעסע א. אַז. וו.) — 68, 69, 116, 153, 154, 164, 185, 188, 205, 213, 242, 244, 270, 272, 291, 292, 299, 340, 341, 345, 348, 350, 353, 367, 368.
ריאַ דע זשענייראָ — 78.
ריטשמאָנד, ווירדזשיניאַ — 263.
רייך, נתן — 282.
ריס, דזשייקאָב — 69, 226.
ריפּלי, וויליאַם ז. — 197.
רעוואָלוציע (קעגן ענגלאַנד) — 14, 22, 23, 26, 29, 31, 33, 35, 54, 60, 74, 82, 83, 85, 92, 99, 116, 119, 142, 144, 266, 378.
רעפּובליקאַנער פּאַרטיי — 55, 58, 110, 133, 134, 147, 352.

ש

שאונעסי, גערעלד — 19, 95, 98, 103, 114, 164, 206, 307.
שאָטלענדער (שאָטלאַנד) — 14, 82, 92, 119.
שארית ישראל, שול (ניו יאָרק) — 267, 268, 312, 331, 368.
שווייץ — 69, 382.
שוועדן (פּרעסע, שפּראַך, אימיגראַנטן, א. אַז. וו.) — 134, 135, 136.
שטיינבערג, מילטאָן — 257, 349.
שיקאַגאָ — 132, 134, 167, 174, 186, 250, 262, 281, 291, 296, 315, 344, 357.
„שלום", קאָלאָניע — 339.
שלעזינגער, אַרטור מ., דער יונגער — 45, 46.
שמעלץ־טאָפּ — 15, 116, 211, 233, 235, 236, 270, 386.
שערי שמים, שול — 268.
שפּאַניע (שפּאַנישע פּרעסע, שפּראַך, א. אַז. וו.) — 69, 174, 179, 180, 182, 183, 244, 246, 252, 262, 263.
שקלאַפעריי, שקלאַפן־אייגנטימער — 13, 18, 28, 30, 31, 33, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 67, 70, 85, 92, 94, 102, 110.
שרייאַק, ריטשאַרד ה. — 123.